

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨ ઝુ]

માર્ચ મને ૧૯૨૮.

[અંક ૧ લો.

વિનયાનુક્રમવિનિદા

તત્ત્વાનુભવ કેવી રીતે થાય છે ? (શ્રી જ દેવી)	૧
ઉપનિષદના અર્થવિદ્યા	૨
એકલા ઉભા રહેતા નીતો (ગ મણિલાલ ન દેવી, બી. એ)	૪
મુનિપત્ર (રા લાલાજી નોંધકર લખી)	૯
કુમારીમયુમાળા (ગ જોરીશકર મોતીગમ ભટ્ટ બી. એ)	૧૩
જન્મોત્સવ	૧૭
ગીતાનો મિહાન (શ્રીયુવ ગ્રન્થમન દન શર્મા, બી. એ)	૨૦
વિગ્ન (રા હોશિયારસ ન થાગાડ દેવલ, બી. એ)	૨૧
તમારે કાર્ય ધરતે મોટી રો	૨૪
ગ્રામ	૨૭
પ્રેસાડક મત્રો (રા અવનગમ યુક્ત)	૨૮
ભાગ્યોદય વર્ષ ૧૧ માં ની વાર્ષિક અનુક્રમણિકા	૩૧

દિલ્હીમાં મારે
વર્ષિક લવાગમ
૩-૦-૦

તત્ત્વી અને પ્રકાશક
જેઠાલાલ દેવગજર દવે
ભાગ્યોદય પ્રાદેશ-અમદાવાદ

પરદેશ ખાતે
લવાગમ
સિદ્ધિગ ૭

સૂચના

ભાગ્યોદયનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ ૩-૦-૦ છે પરંતુ દરેક ગ્રાહકને એક નિયમિત ભાગ્યોદયના ગ્રાહક થવાથી લવાજમ કમતા પણ વિશેષ લાભ તે બીજા મલે છે. ભાગ્યોદયના ગ્રાહકને આ વર્ષે 'લેટર' પુસ્તક

આત્મિક જીવન

આપવાનું છે આ પુસ્તકના લેખક શ્રીયુત મણિલાલ બી. એ. છે. શ્રીયુત દોશીના અધ્યાત્મવિદ્યા સંબંધી લેખો સાં- વર્ષથી આવે છે આ પુસ્તક આત્મજ્ઞાન સંબંધી અનેક ઉપયોગી ખરપુર છે પુસ્તકની છટક કીમત રૂ ૧-૮-૦ છે છતી ભાગ્યોદયના દને તે તે મફત જ મળશે

આ એક મુખ્ય પછી લેટર પુસ્તક—દરેક ગ્રાહકને ભાગ્યોદયનું જમ રૂ ૩-૦-૦ વસુલ કરવા માટે વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે. લેથી વી. પી. આવેથી લવાજમ આપી પુસ્તક લેઈ લેવા દરેક ગ્રાહકને અમારી શલામણ છે

આ પુસ્તકની અદર આત્માનું સ્વરૂપ-ઉપનિષદનો આધારે, શાન્તિ, આ-ત્મિકજીવનનું સ્વરૂપ, આદર્શજીવન, ખડું આત્મજ્ઞાન, ખરી આત્મદક્ષતા, આ-ત્મજ્ઞાની લબ્યતા, આધ્યાત્મિક જીવનમાં મનની એકાગ્રતાનું ક્ષમાન, આત્મિક વિકાસ અને વિજય, આત્મિક જીવનના નિષ્કર્ષો—ચેતન્યની વિશા-ળતા, કર્તવ્યનાં નિયમ, યજ્ઞનો નિયમ, વિશેષ ઉપયોગી વિષયો છે.

લેટર પુસ્તક પણ ઉપયોગી છે, વાંચાથી ખરા આનંદનો રસ્તો કાઢ્ય આવશે. આશા છે કે દરેક ગ્રાહક આ લેટર પુસ્તક લવાજમ માટે વી. પી. રૂ ૩-૪-૦ નું ચર્ચ આવે તો સ્વીકાર કરશે

નવાં પુસ્તકો ઓછી કિંમતે માત્ર એક માસ

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈનિકજીવન.

અને

ધર્મ સંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવનવૃત્ત

આ પુસ્તકમાં ૧૫૦ ઉપદેશ મહાનપુરુષોના જીવનચરિત્રો છે. આ પુસ્તકની જાહેરખબર મળે માળિકમાં તેમ પચાગમાં વાર્ષિક દરે તેમાં મર્ચ-ધર્મોનાં સ્વરૂપ મહાનોત્તો સમય છે પાકે પુસ્તક અંગ્રેજી એન્ડીક શરૂલો, પાન સમગ્ર ૮૦૦ કીમત રૂ ૬) છે

ભાગ્યોદયના ને ગ્રાહકો આ માસમાં આ પુસ્તક મુજારી લેશે તેમને માત્ર રૂ ૫)માં જ પુસ્તક અપડે પોસ્ટે જ રૂ, ના લદ્ પડશે

માસ્તર આંક નોલેજ

જોઈ વિદી, રંગી, અંગ્રેજી જાણી, ઉર્દુ અને સંસ્કૃત લખી સકાય તેવી યોજના છે કીમત રૂ ૧૦) છે માત્ર ભાગ્યોદયના ગ્રાહકને એક માસમાં મુજારી લેવાથી રૂ ૭)માં આ લાભ એક માસ સુધી જ મળશે પછી પુરી કીમત લેવાશે

અવધાપક ભાગ્યોદય અમદાવાદ.

જે તમાર તમારું જીવન

ગૃહસ્થાશ્રમના સર્વોત્તમ સુખ અને જ્ઞાનને આનુભવ કરવો હોય તો

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવિજીવન

અને

ધર્મસંસ્થાપક મહાન પુરુષોનાં જીવનવૃત્ત

આ પુસ્તક જે હાલમાં જ બહાર પડ્યું છે તેના માહક થતા લક્ષ્યમણ છે આ પુસ્તક દરેક દુનુએ, દરેક પુરુષ અને સ્ત્રીએ, દરેક વિદ્યાર્થીએ ધર્મિષ્ઠ થવા, ઉચ્ચ જીવનનો અનુભવ કરવા મહાન હ પ્રાપ્ત કરવા જરૂર વાંચીને મનન કરવું જોઈએ

આ પુસ્તકની અંદર વિદુષર્મ, સનાતન વિદુષર્મ, વેદધર્મ, બ્રહ્મધર્મ, શિવધર્મ, વૈષ્ણવધર્મ, જૈનધર્મ, મુસલમાન ધર્મ, પારસીઓનો ધર્મ, ખ્રીસ્તિય ધર્મ, કૃષીરપથ નાનકપથ, શામાનજ પંથ, હિમાનદી પંથ, સ્વામીનારાયણનો ધર્મ, વિગેરે હિંદુસ્તાનમાં ચાલના અતેક ધર્મો, અનેક પંથો, અનેક યોગના સિદ્ધાંતરહસ્યો, તે તે ધર્મના સ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવનચરિત્રો, દરેક ધર્મનાં મુળતત્ત્વો વિગેરે દરેક ધર્મના રહસ્યોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે

આ પુસ્તક વાંચવાથી બધા ધર્મના મુળસિદ્ધાંતો રહસ્ય, ઇશ્વરપ્રાપ્તિનો તે તે આચાર્યોએ આપેલો માર્ગ મનુષ્યે જાણી ઉચ્ચ ધર્મિષ્ઠ જીવનની રીતે ગાળવું, ધર્મ માર્ગનું રહસ્ય વિગેરે ઉપયોગી વિષયો રહેલી અને સરળ ભાષામાં વિદ્યાર્થી, સ્ત્રીઓ, અને પુરુષો પણ રહેલામંથી સમજી શકે અને સાર આચારમાં ઉભાગી શકે તેવી રસમય શૈલીથી લખાયેલું હોવાથી વાંચનાર મનુષ્ય પોતાનું જીવન ઉચ્ચ બનાવી શકે છે

આ પુસ્તકમાં વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણો, શાસ્ત્રો, વિગેરે ધર્મિક પુસ્તકોનું સંશોધન કરી તેમાંના મુળ સિદ્ધાંતોના સમઢ કર્યો છે. તે ઉપરાંત દરેક ધર્મ સ્થાપનાર મહાપુરુષોનાં જીવનચરિત્રો તેમના મુળ સિદ્ધાંતો સાથે છે જેથી વાંચવાથી મનુષ્ય પોતાનું જીવન ઉચ્ચ ધર્મિષ્ઠ બનાવી શકે છે અનેક ધર્મોનાં જાણેલા સિદ્ધાંતો જાણવામાં આવે છે બાળકોને, વૃદ્ધાંતોને, સ્ત્રીઓને, વંશાવવાથી તેમને નીતિમય ધર્મિષ્ઠ જીવન ગાળવાનું મન થાય છે એકદર રીતે આ પુસ્તક વાંચી મનન કરવાથી મનુષ્યની ધર્મ ઉપર મહા યોગી, નીતીના અને ધર્મોના સિદ્ધાંતોને અનુસરવાનું મન થાય છે

આ પુસ્તકની અંદર જે વિષયો ઉપરાંત-નગભાગ ૧૫૦ ઉપરાંત ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં નિસ્તૃત જીવન ચરિત્રોના રહેલી ભાષામાં સમઢ છે આ પુસ્તકમાં આવતા વિષયો નીચે પ્રમાણે છે. તે વાંચવાથી અને આ પુસ્તક આપ જપારે જોશો ત્યારે જ તેની ઉપયોગીતાની તમને વધુ ખાતરી થશે.

બીજાસ-પાત્રો વાળી આ નવલકથા નવી છતાં નવલકથા કરતાં પણ આ પુસ્તક વાંચવામાં રમ પડે છે કારણ કે તેમાં કલ્પિત પાત્રોના કલ્પિત બીજાસ વૃત્તોના નથી, પણ ઉચ્ચજીવન ગાળનારા ધર્મિષ્ઠ અને નીતિમાન સેહો મહાપુરુષોના અને સ્ત્રીઓના હૃદયમાહી, અનુકરણ કરવા યોગ્ય જીવન-ચરિત્રો છે આ પુસ્તક વાંચનારને નવલકથાઓના રમ લુપ્તો સારંગે, જેમ અમરનો સ્વાઢ જેજે આખો હોય તેને બીજી બધી શીકુ લાગે છે તેમ આ પુસ્તકના ઉચ્ચ રસમય વૃત્તોના પ્રતિભાં બીજાં પુસ્તકો વાંચનાં નહીં અને, નવરાં મેહાં આ પુસ્તક જ વાંચવાનું મન થઈ રહેશે, એક વાર વાંચ્યા પછી ફરી ફરી વાંચવાનું મન થશે

દરેક ધર્મમાં આ પુસ્તક હોવું જ જોઈએ આવું ઉપયોગી પુસ્તક દરેક મુખી માઢ પણ ભાષામાં બહાર પડ્યું જ નથી એવું તમે પણ આ પુસ્તક જોઈ, વાંચ્યા પછી કહી શકશો

આ પુસ્તકના ભાગ ૧૦ અને પ્રકરણ ૬૧ માં આવેલા વિષયો નીચે પ્રમાણે છે

ભાગ ૧ લો

ભાગ ૨ જો

વિદુષર્મ-
ધર્મનિષ્ઠજીવન
તીર્થયાત્રા
મહાત્માઓના સમાધાન
ધર્મરહસ્ય
વેદધર્મ

ઇશ્વરના ૨૪ અવતારો
અવતાર રહસ્ય
સનકાદિક કુમારો
હાવતાર
વેદોની ઉત્પત્તિ
બ્રહ્માની સૃષ્ટિ

વારાહાવતાર
હિરણ્યકશ્યપ દ્વાર
નારદચરિત્ર
નરનારાયણ
સ્વયંભુવન-શતરૂપા
કૃષીલાવતાર
દર્શનમુનિ

ગુરુત્તાત્રયનું,
જીવનચરિત્ર
યજુર્વાતાર
અપ્રિયત
આનંદપરાજી
નાભીશાળ
અપરોક્ષ ચરિત્ર

અમારા ગ્રાહકોને લાભ

અંગ્રેજી, મરાઠી, હિંદી, ગુજરાતી, ઉર્દુ, સંસ્કૃત, બંગાળી એ સર્વ ભાષાઓ
વગર માસ્તર શીખી શકાય તે માટે અમે

માસ્તર ઑફ નૉલેજ

એ પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે. ઉપરની દરેક ભાષા શીખવા માટે હજારો રૂપિયા ખર્ચ
કરવા પડે અને વર્ષોના વર્ષો વધી ગયે હતાં તે ભાષાઓ શીખતી વખતે ઘણું પડે છે હતાં
આ પુસ્તકની રચના એવી છે કે માત્ર છ માસમાં જ અંગ્રેજી, બંગાળી, મરાઠી, હિંદી, ઉર્દુ
અને સંસ્કૃત લખતા, વાંચતા અને જોડતા આવડી શકે છે, અને તે માત્ર લુગ્ન અભ્યાસથી જ.

તમે આ પુસ્તક આજે જ મંગાવી લેશો. વધારાગણે અને સાધારણ રીતે સર્વ
મુખ્યોને પોતાની માતૃભાષા ઉપરાંત અંગ્રેજી, બંગાળી, મરાઠી, ઉર્દુ, હિંદી એ ભાષાઓ
જાણવાની ખાસ જરૂર છે. આ ભાષાઓ શીખવા માટે લોકો હજારો રૂપિયા ખર્ચી,
વર્ષોના વર્ષો સુધી મહેનત કરે છે, છતાં પણ આ ભાષાઓ શીખી અગ્રી પડે છે. તમે
તે તમામ ભાષાઓ આ પુસ્તક ઉપરથી અભ્યાસ કરતાં રહેશો શીખી શકશો.

વિદ્યાર્થીઓને આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરવાથી અંગ્રેજી રહેશો આવડી શકે છે તે
ઉપરાંત બંગાળી મરાઠી, ઉર્દુ, હિંદી વિગેરે ભાષાઓ, પણ તે રહેલાઓ શીખી જાય છે.
આ પુસ્તક ઘણી મહેનતે અને ઘણા ખર્ચે બહાર પાડ્યું છે હવે તે ખર્ચ જવા પણ
આવ્યું છે માટે તમ તમારા માટે, તમારા પુત્રો માટે, આપા માટે, જરૂર આ પુસ્તક
મંગાવી તે ઉપરથી અન્યેક ભાષાઓ શીખી લો.

આ પુસ્તકની કિંમત રૂ ૧૦-૦૦ છે. છતાં તમે અમારા ગ્રાહક છો તેથી નો. હાલ
તરતમા મંગાવી લેશો તો માત્ર રૂ ૭-૦-૦૦ માં જ આપવામા આવશે પોસ્ટેજ
રૂ ૦-૧૦-૦૦ લુગ્ન થશે.

આ પુસ્તક અઠ માસ પછી જોઈ કિંમત નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવી લેશો.

આ પુસ્તકનો લાભ લેનારા થુ કહે છે તે આ નીચે ગણવાથી આ પુસ્તકની વધુ
ઉપયોગીતા સમજશે.

આ પુસ્તક વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ માટે મંજૂર થયેલું છે. તેમ તેનો
પણ સંચાલનારો લાભ મેળવી અનેક ભાષાઓમાં પ્રતીકૃત મેળવી છે. તેના સમઘના
તેનાથી લાભ મેળવનારા થુ લખે છે તે વાંચવાથી જ ખાતરી થશે.

મુરતથી કંચનલાલ હીરાલાલ લખે છે કે 'માસ્તર ઑફ નૉલેજ' મળ્યું ઘણું
લાભ લેવનારો તે પુસ્તક મેળવના મારીશીલક ઉચ્ચ હતાં એટલે તે ખાસ થતાં અપયાં
કિંમત અવધાન કરી ગયેલ અને તેથી મને આનંદ થયો. પુસ્તકની શેલી, ભાષા શીખ-

વાના ઉમેદવારન બધી સુખ પડે વરા છે, તમજ જુદા જુદા પુસ્તકો વસાવી જુદી જુદી
ભાષા શીખવાનો ધર્મો પરીશ્રમ કરવો કરતાં જો આ પુસ્તકથી જ શીખવામાં આવે તો
પણા દુઃખ સમયમાં તેમજ થોડી મહેનતે તે ભાષાઓનું જ્ઞાન થાય એ ની જસમ છે
વળી એ પણ નીવિવાદ છે કે આપે જે જે ભાષાઓની પસંદગી કરી છે તે કાલના
સમયનુસાર ઉપયોગી જ છે વળી આપે અંગ્રેજી, મરાઠી, ગુજરાતી અને હોદીની રચના
એમી આપી છે તથા દરેક ભાષા જુદી જુદી શીખવાની મહેનત પણ આપે દાખી છે દુઃખમાં
તે પુસ્તક મળું ઉપયોગી હોઈ સાદિત્વ એમી બંધુઓને ખાજી ભાષાઓમાં રહેલા સાદિત્વ
સોતનું પાન કરવામાં એક સરખ સમાન યથ પારો એવી આશા સાથે વિરમું છું.

સુખાધર્મી સુદરદાસ લખે છે કે આપનું માર્તર એાં નોલેજ બધી સારા
જ્ઞાનની આપણીઓને અર્થ સારે તેમ છે વળી વગર મારતરે શીધણુ દરેક ભાષાનું લખ
અર્થ તેમ પણ છે તે દરેક મરમાં સમઘવાને બલામણુ કરીએ છીએ.

બાંટવાથી અખડુલરંહુમાનખાન બાળી આપણા એરેટવાળા લખે છે કે -આપનું
મારતર એાં નોલેજ નામનું પુસ્તક મે વાંચું છે, જુદી જુદી ભાષાઓનું જ્ઞાન મેળવવા એ
પુસ્તક મદદરૂપ થાય તેમ છે તેની રચના પણ નવા શીખાઈને સહેલી પડે તેવી છે વળી આ
પુસ્તકદ્વારા જે લાભ લખ અર્થ તેના મુદાબલામાં તેની કીમત માત્ર નામની જ કદવાય.

ભરૂચથી સાકરલાલ માધવલાલ તોરાવાલા લખે છે -મારતર એાં નોલેજ એ
પુસ્તક ખરેખર ભાષાની ઉત્ક્રાં મરવનાર મનુષ્યોને માટે માર્મદર્શક બોમીવા તરીકે અર્થ
ઉપયોગી છે. આપ અચાજ શ્રમ વેડી આવા અમલ પુસ્તકની બધીસ ગુજરાતને સમર્પણુ કરી
તે બદલ ખરેખર તમને બંધવાદ આખા સિવાય શુ કરીએ વધુમાં આપના પુસ્તકને ઉદ્યવ
સારી રીતે લાય અને તેથી આપની અમલ મહેનત સરજ થાય એવું ઇચ્છુ છું.

થોરબરથી શાહ બાલુલાલ ભરવાનદાસ લખે છે કે. આપનું મારતર એાં
નોલેજ અને બનવાન એ જે પુસ્તકો વાંચી જોયાં તો મરો જ અનંદ થાય છે. મારતર
એાં નોલેજમાં દરેક ભાષા શીખી શકાય તેવું છે તથા બનવાન તે બનવાન જ છે. જે
તો ઉપયોગ કરે તે બનવાનુ થમા વમર રહજ નહિ અવી મારા માન્યતા છે. આ
પુસ્તકો વાંચતાં તેમાંથી જે લાભ મળે છે જોતા તેની કીમત મારા પીસાતમાં નથી.
આ પુસ્તકો વાંચવા તથા ખરીદવા હું દરેક માધ્યમેને કલામણુ કરું છું તમે દરેક આવા
પુસ્તકો લખવા હોલમદ થાઓ એવા મારી પરમેખર પાર્સ થાવના છે

સુખાધર્મી મામદ જનમાયદ પટેલ લખે છે કે, મારતર એાં નોલેજ પુસ્તકવાની હું
મરોજ પ્રસન્ન થયો છું તેની કીમત રૂ ૧૦ થી વધારે રાખી હોત તો પણુ બધી ઓછા છે.

આ સિવાય અનેક અગાધાયો મળ્યા છે આ પુસ્તક મગાવી ઉપયોગ કરનારાઓને
સતોષ જ થયો છે આપ નરર આ પુસ્તક આને જ મગાવી ખાત્રી કરીશ. તે આપને
મળું જ ઉપયોગી યથ પડશે. નવી નવી ભાષાઓ રહેલાકથી શીખી શકાય આ ભાષાઓ
શીખવાથી તમારા મધમાં તમને વધુ કાલાકાર થય. માટ આને જ આ પુસ્તક મગાવડ
પુસ્તકની કીમત રૂ ૧૦ છે હાલ મગાવનાર પાસે માત્ર રૂ. ૭ લેવાયે.

૧. વસ્તુપાઠક-ભાગ્યેદય

૨. રીચીરેડ-અમદાવાદ.

ભાગ્યોદય

પુસ્તક ૧૨ અ.]

માર્ચ સને ૧૯૨૪

[અંક ૧ લો.

તત્વાનુભવ કેવી રીતે થાય છે ?

('સાર આ સંસારમાં ન જોયો, એ લય.)

કેમ કરી તત્ત્વમા જવાતું, કે તત્ત્વજ્ઞાનિ !

કહો મને, કેમ કરી તત્ત્વમાં જવાતું ?

સ્મૃત, સૂક્ષ્મ, કારણ બેઠીને નિત્ય મહાકારણે શી રીતે રહેવાતું ? કેા

વૈખરી, મધ્યમા, પશ્યંતી ત્યાગીને, ક્યાથી પરામાં બોલાતું ? કેા

લેદી પુરુષક, પ્રજ્ઞાંકપિડમા, કેવા નેત્રોથી દેખાતું ? કેા

ઉત્થાન કુડલિનીતુ કરી શી રીતે, મૂર્દાના માર્ગમા ચઢાતું ? કેા

સૌધુમ્બુ માર્ગથી પરમ આકાશમા, કહોને શી રીતે ઉડાતું ? કેા

કેવી રીતે પંચકોશ પાર જઈને, કાશાતીને પ્રવેષાતું ? કેા

કેવા તત્ત્વાભ્યાસે સર્વાથ તત્ત્વમાં, દૃશ્ય આ અમૂલ શમાવાતું ? કેા

નરહરિઉપદિષ્ટ સાધન સાધતા, સન્મય-ચિન્મય થવાતું ? કેા

શ્રી ૦ ૦ દેવી.

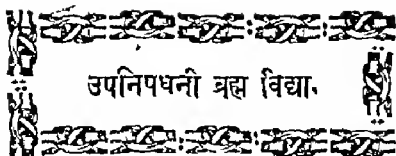
ભાગ્યોદયની ભેટ

આત્મિક જીવન

(લે શ્રી મણિલાલ નથુભાઈ દોરી, ખી. જી.)

આ પુસ્તક છપાઈ તૈયાર થઈ ગયું છે આ અંક ખીડાયા પછી દરેક ગ્રાહકને ભાગ્યોદય ૧૨ મા વર્ષ હું લવાજમ રૂ. ૩-૦ વસૂલ કરવા લેટર પુસ્તક વી પી રૂ. ૩-૨-૦ તું કરી મોકલવામા આવશે. આશા છે કે દરેક ગ્રાહક તેનો સ્વીકાર કરશેજ

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ

ઉપનિષદની વ્રહ્મ વિદ્યા.

દુશાવાસ્ય ઉપનિષદ્

આત્મ પ્રાપ્તિનુ ક્ષણ.

જે આ વિદ્યામાં જગતરૂપે રહેયું છે તે ઇશ્વર વડે વ્યાપ્ત છે તેના અર્થાત્ જગત્માં રહેલા ત્રણ પ્રકારની એવજ્ઞાના ત્યાગવડે તું તારા આત્માને બચાવી શકીશ તારે કાષ્ઠના પથ્થુ દ્રવ્યપર લોહ રાખવો નહિ. ૧

આ બૂલોકામા અગ્નિ દ્વોત્ત્રાદિ શુભ કર્મ કરતા મનુષ્યે સો વર્ષ જીવવાની ઇચ્છા રાખવી. આ રૂ તે યથોક્ત કર્મ કરવાથી નરકપ તારામાં અશુભ કર્મનો સંબંધ થયે નહીં. અશુભ કર્મનું લેપન નહિ થવામા આ સાધન મિવાય અન્ય કોઇ સાધન નથી. ૨

જે મનુષ્યે આત્મામા દનન કરનારા છે, તેઓ આ જગતનો ત્યાગ કર્યા પછી અધત્વથી અર્ચાન આત્મરવરૂપના અત્તાનથી આવૃત્ત અસૂર લોકને પાત્ર છે. ૩

તે ગમન કરી શકતો નથી તે એક છે, તે મન કરતા પથ્થુ વધારે વેગવાન છે, દેવો તેને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી તે મન આદિ કરતા પ્રથમ પ્રાપ્ત થયેલ છે. અત્યંત વેગવાળા કાળવાયુ આદિનું પથ્થુ આત્મા હ્રસ્વધન કરે છે, આ આત્મામા માતૃગિઓ (વાયુઓ) પ્રાણીનાં કોષોને ધારણ કરે છે. ૪

તે ગમન કરે છે, તે ગમન કરતો નથી, તે દૂર તેમજ પાસે છે, તે સર્વમાં છે તેમ સર્વની બહાર રહેલ છે. ૫

જે વિદ્વાન સર્વ બોને આત્મામા જીવે છે, અને આત્માને સર્વ બૂનોમાં જીવે છે, તે કાષ્ઠપથ્થુ પ્રાણીની નિંદા કરતો નથી. ૬

જે સમયે અજ્ઞેના યાનવાળા પુરૂષને સર્વજુત પોતાના આત્મારૂપ થાય છે, તથા જ્યારે તે આત્માની એકતામાં નિર્લસ્ય કરે છે ત્યારે તેને શોક કે ખેત્ત રહેતો નથી. ૭

તે સર્વ સ્થળે વ્યાપેલો. પ્રકાશમાન, અક્ષરીરી, અવશ્ય રનાયુ વગરનો, પવિત્ર અને પાપથી મુક્ત છે, તે સર્વજ્ઞ, મનનો અધિપતિ, સર્વ પ્રાણી માત્રમાં વ્યાપ્ત, અને સ્વયંજી છે તેણે શાશ્વત સવત્સર નામના પ્રભવતિમાથી યથાર્થ સ્વરૂપે અર્થોની-ચેતન અને અચેતન રૂપ પદાર્થોની અનેકરૂપે કલ્પના કરી. ૮

જે ધનના અભિલાષીઓ, અવિદ્યાને અર્થાત્ જ્યોતિષ્ટોમાદિ કર્મોને કરે છે, તે અધ-તમને હું તથા આ માત્ર એવા અભિમાનવાળા સંસારને પ્રાપ્ત થાય છે વળી જે કર્મ ત્યાગીઓ, સુશુદ્ધ બ્રહ્મની દેવતાઓની ઉપાસના કરે છે, તે એથી પથ્થુ વધારે દારૂ તમને અર્થાત્ સંસારને પામે છે. ૯

જે ઋષિઓએ અમને ઉપદેશ કર્યો છે તેઓ તરફથી અમે સામંજ્યું છે કે વિદ્યાનુ ક્ષણ જીવું છે, તથા અવિદ્યાનું ક્ષણ જીવું છે. ૧૦

જે વિદ્યા તથા અવિદ્યા બન્નેને સદ્ અર્થાત્ એકજ પુરૂષવડે કરવા યોગ્ય છે, એમ જાણે છે, તે અવિદ્યાવડે મૃત્યુને તરી જઈ વિદ્યાવડે અમૃતપણને પામે છે. ૧૧

જે અગ્રો અસભૂતિની ઉપસના કરે છે, તે અર્ધ-તમને પ્રવેશ કરે છે, તથા જે સભૂતિમાં આમૃત છે, તે એથી વધારે અધ તમને પ્રાપ્ત થાય છે ૧૨

તેઓ કહ્યું છે કે સભવની ઉપાસનાનું ફળ શિન્ન છે, તથા અસભવની ઉપાસનાનું ફળ શિન્ન છે જે અધિગ્રાએ અમને ઉપદેશ કર્યો છે તેઓ તરફથી અમે આમ સાંભળ્યું છે ૧૩

જે સભૂતિ તથા અસભૂતિ (વિશાલ) બન્ને ને સહ અર્ચાન મળેલી એકજ પુરૂષ વડે કરવા યોગ્ય બને છે, તે વિનાશવડે મૃત્યુને તરી જઈ સભૂતિવડે અમૃતતરવને ભોગવે છે ૧૪

હે પુત્ર ! મત્વ અર્થાત ક્રોધ રીતની બાધાથી રહિત એવું જે આપનું મુખ, સ્વચ્છ સરખા દેહોપમાન પાવવડે દઢાયલું છે, તે તેજોમગ્નને ખુલ્લું કરો, કે જેથી આપની ઉપાસનાવડે મત્વ ધર્મવાળા મને આપનાં દર્શન થાય. ૧૫

હે પુત્ર ! આપ એક ક્ષયિરૂપ, યમરૂપ, અર્થાત ન્યાયના આપનાર સર્પરૂપ તથા પ્રજા પતિના પુત્રરૂપ છો. આપનાં રશ્મિઓને દૂર કરો, અને આપના તેજને સમુદરરૂપ કરો કે જેથી આપના ક્ષયાશુકારી રૂપનાં હું દર્શન કરી શકું કારણ તે પુરૂષ પરમાત્મા હું પોતે જ છું. ૧૬

મારો પ્રાણરૂપ વાયુ અમૃતપણાને પામે, ત્યાર પછી આ શરીરને ભસ્મરૂપે કરી નાંખો, ૐ ! હે આદિત્યરૂપ સહ-પાતક મન ! આપની ઉપાસના કરનાર એવા માઈ તેમજ મારા વડે કથાયેલાં જાન કર્મનું તમે સ્મરણ કરો. ૧૭

હે અગ્નિ ! અમને મારા માર્ગવડે ઉત્તમચણ માર્ગવડે ધનને માટે યથોત્તમ કર્મના ફળ ભોગવવા માટે સંપન્ન બન્યો. હે દેવ ! મરં કાર્યો પાસના આપ બોલો છો, આપ અમારા માંથી કુદિસ પાપનો નાશ કરો, આપને અમે વારવાર નમસ્કાર કરીએ છીએ ૧૮

સધુ લોકનાથરસ-ત્રિદોષાદિ ઉપર.

શુદ્ધ પારદ, શુદ્ધ ગધક, એક એક ભાગ, કુલ્લવેનું ટકણખાર બે ભાગ, કોડીઓ ચાક ભાગ, ચખનો જુઝા ૮ ભાગ. પ્રથમ પારા મધકની ખરસમાં ખરસી કમળળી કરી પછી તેને આખી કોડીઆમાં ભરીને પત્રી લોંછુના રસમાં ટકણખાર વાટી તેનાથી કોડીના મુખ છાંદવાં અને પત્રી તેને એક સરાવ સપુટ કે નાના લોટકામાં અર્ધ ચખનો જુઝા ભરી તે ઉપર દવા ભરેલી કોડીઓ મુકી તે ઉપર બાકીનો અર્ધ ચખનો જુઝા દાખીને સરાવસપુટ કરી તેને કપડમટ કરી શુક્રીને પછી તેને છાંછુના, નાના આડ વચ્ચે મુકી પકરી ભસ્મ બનાવવી. સ્વાગથીન થયે તેને સપુટમાંથી ચખને કોડીની ભસ્મ કાઢી ખરસી ૧ જાટલીમાં ભરી ભેરી. તે ભસ્મ એજ સવુ લોકનાથ રસ તે ૨ થી ૪ વાત, ઘી સાકર મેળવેન દહો વાટકામાં મેળવીને સતાર માંજ પાત્રાવી ત્રિવેપ, તાવનો કઠ્ઠો મુંઝાને (ન્યુમેલીયા તાર) અછરો, મમકણી, સોજ, શીંગડા, મરં, ભસ્મ કમળો અને ત્વચારોજ એ જઘડી ને જઘડીથી મટે છે

પથ—ભોજન દહો ભાત કે દુધ ભાત, ખીર અથવા ઘી ખીચડી આ લોકનાથના સેવનથી દમ તથા દર અને મોળ પથ મટે છે

અનુપાન પ્રમાણે બીજા રંગો—જુનું રંગા વિગેરેમાં પથ્ય યોગ્ય છે આ દવા સાથે અનુપાનમાં વાલ વિન્યા કે ચર વાલ મુંડ કે મરી દહો સાથ મગવાય છે

एकला उभा रहेता शीखो.

(લેખક — મણિલાલ ન. દોશી B. A.)

કોઇની પણ સંવાદ નહિ માનનારો અગ્ર ઇચ્છાશક્તિવાળો મનુષ્ય જ્યારે પોતાનું જીવન બદલવા માગે છે, અને કોઇ પણ મહાત્માનો શિષ્ય થવા ઇચ્છે છે, ત્યારે ધર્મોજી મીશનસાર અને નમ્ર જનતો લાગે છે જ્યાં સુધી તે અદરનો અવાજ સાંભળે નહિ, યુગ્મકુળના માર્ગે ચાલે નહિ, જ્યાં સુધી મહાત્માનો કોઇ આગળ વધેલો શિષ્ય તેને મળે નહિ અથવા તે જાતે મહાત્માનો અવાજ સાંભળે નહિ, ત્યાં સુધી આવો ફેરફાર થવો અસંભવિત છે હવે તે પોતાની ઇચ્છાશક્તિને અત્યુષ્ણ વાળે છે, ઉચ્ચ જાગૃતો બહુ દોરે છે, અને પોતાનું વિકારમય જીવન બદલીને પવિત્ર જીવન બનાવવા લાગે છે તેના હૃદયમા હવે એકજ ઇચ્છા રહે છે તે પોતાનું જેવડે સર્વ જીવો સાથે એકમ અનુભવાંધ એવું શુદ્ધિ તરફ ખીલવવા મથે છે, અને આ ભવ અટવી કે સસારસમુદ્રની પેલીપાર જવાનો જેમણે માર્ગ જતાવ્યો છે, તેમને પગલે માણવાની પ્રયત્ન બાવના તેના હૃદયમાં રમી રહે છે કાર્ય ગમે તેટલું કઠિન હોય, અને માર્ગ ગમે તેવો અધકારમય હોય, છતાં તેની એક પ્રયત્ન છત્કા તે મહાત્માઓ જેવા થવાનીજ રહે છે આથીજ તે નમ્ર બરે છે, અને જેમને તે પોતાના ગુરૂઓ અને આધ્યાત્મિક નેતાઓ તરીકે માને છે, તેમના જીવનનું રહસ્ય સમજવા તે પ્રયત્ન કરે છે

એકવાર ગુરૂદેવનો પ્રભાસ જોયા પછી, અને શક્તિમાં તેમનો સાક્ષાત્કાર કર્યો પછી તે કદાપિ માર્ગપરથી પાછો ફરતો નથી. પણ જ્યાં સુધી કામ મન-હલકી વાસનાઓ નાશ ન પામે ત્યાં સુધી તેને આવું દર્શન થઇ શકેજ નહિ શિષ્ય પોતાની પ્રથમની હલકી બાવનાઓથી મુક્ત થાય, તે પહેલાં જન્મતરૂ વસ્તુઓ તેને મન બીનમહત્વની લાગતી જોઇએ, તેની બધી અધિક ઇચ્છાઓ નાશ પામવી જોઇએ, અને કીર્તિની લાલસા તેના માથી સર્વથા નાબુદ થવી જોઇએ. અને જ્યારે શુદ્ધિતરૂ ઉચ્ચ મનની મદદે આવે છે, અને તે ઉચ્ચ મનને કામ મનથી છુટું કરે છે, ત્યારેજ આવો મોટો ફેરફાર મનુષ્યના જીવનમા થઇ શકે. ઉચ્ચ મન આત્મરાજતા દ્વારા આગળ બેસી પ્રાર્થના કર્યાજ કરે, પણ જ્યારે શુદ્ધિતરૂ રાજની પાસે જઇને એમ કહે કે આ ઉચ્ચમન કામ મન સાથેના બધે સબધ તોડી નાખવા તરફ છે, ત્યારે તે રાજ આત્મા તે ઉચ્ચમનનો સ્વીકાર કરે છે, અને તે મનુષ્ય ઉચ્ચ પગનું બરવાને લાયક બને છે પણ આ બધાને વારં વાર કામમનનો વાસનાઓ સાથે જોડાયેલા મનને 'સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઇએ

જ્યારે રાજ પ્રસન્ન થાય છે, ત્યારે રાજની પ્રીતિ સપાદન કરનાર મનુષ્યનું ઔરવ તે રાજના રાજ્યમા ધણું વધી જાય છે પણ શિષ્ય અને આધ્યાત્મિક રાજનો સબધ જુદાજુદા પ્રકારનો છે શિષ્યતો કાંટાને માર્ગે ચાલે છે તેને લોહના ટોળા વચ્ચે ઘેરા ઉપર બેમાડી પુર કાઢ્યાથી સધ જવામાં આવતો નથી તેને ધસીવારતો એક નમ ગધેડાપર

સ્વારી કરવાની હોય છે, તે ગધેડુ પણ ધીમે ધીમે ચાલે છે, અને તે શિખને ધીરજનો ઉમદા પાઠ શીખવે છે

જેને પૃથ્વીનો રાજા માન આપે છે, તેને લોકો પણ આનંદ અને હર્ષના પોષાકથી વધાવે છે, પણ આધ્યાત્મિક રાજાની પ્રીતિ પ્રાપ્ત કરનાર શિખને એકલા મુસાફરી કરવાની હોય છે જનસમુદાય વિશાળ અને રહેલા માર્ગે ચાલી રહી છે, તે આ શિખના સાંકડા અને ઉભા માર્ગને સમજી શકતો નથી. તેથી શિખને જનસમુદાય પાસેથી ભાગ્યેજ કંઈ સહાય મળે છે, તે તો આધ્યાત્મિક રાજાએ જતાવેલા સાંકડા અને સીધા માર્ગ પર ચાલે છે અને લોકોની પ્રથસા કરતાં ઉપહારરૂપે વધારે પાત્ર થાય છે, કારણ કે લોકો પોતા નાથી જુદી રીતે ચાલતા મનુષ્ય તરફ અપ્રીતિની નજરથી જુએ છે, અને તેના ત્યાગ તથા સ્વાયં ભોજના વિચારોને હસી કાઢે છે

આ લોકોના તિરસ્કાર અથવા હારીનો જવાબ આપવાથી શિખને જરાપણ લાજ નથી, અને જે લોકોનાં હૃદયો પાર્થિવ વસ્તુઓ પર લાગેલા છે, તેવા જોડે દલીલો કરવાથી પણ તેને કંઈ મળવાનું નથી. યદનો ધર્મ કામ-ધૃત્યોની તૃપ્તિનો છે, અને વૈશ્વનો ધર્મ અર્થ-ધનની પ્રાપ્તિનો છે હવે શિખ આ કામ અને અર્થનો ત્યાગ કરવા તત્પર થયો છે, માટે શિખનો ધર્મ તે વૈશ્વ અને યદનો ધર્મ હોઈ શકે નહિ માટે જે મનુષ્યા પોતાને માર્ગે ચાલતા ન હોય તેમની સાથે દલીલમાં ઉતરવા શિખ બીજકૃત ના પાડે છે. શિખ કહે છે કે "મારો માર્ગ આ છે પણ હું મારા વિચારો બીજને પરાણે મનાવવા માગતો નથી જ્યાં સુધી કોઈ જીવ વૈશ્વ અને યદના ધર્મ જોળીને આ માર્ગે ચાલે વાની ધૃત્ય ન જતાવે, ત્યાં સુધી હું આ કઠણ માર્ગ ત્રિપે તેને કંઈ પણ કહીશ નહિ"

એકવાર પ્રકાશ તરફ જવાનો નિશ્ચય કર્યા પછી તે પોતાને માટે નક્કી કરેલા માર્ગથી કદાપિ વિમુખ થતો નથી વૈશ્વો અને યદો તેના તરફ ગમે તેવી માયાળુ શક્તિ રાખતા હોય, છતાં તેને પોતાની બુદ્ધિગણના જ રાખવા ધૃત્યતા વૈશ્વો અને યદો આજીવન લીધે તેણે પોતાના નિશ્ચયથી ડગી જવું નહિ. આ રસ્થાને જ શિખને ખરા કસોટીનો પ્રસંગ આવે છે તે પોને નમ્ર અને મીઠનસાર હોય, પણ આ બાબતમાં તેણે ખડક જેવા અડગ રહેવાનું છે, આ તેનો સખ અને સાકડો માર્ગ તજ દેવાની બનામણે તેને ધણું તરફથી કરવામાં આવે છે, અને આ બનામણું તેના મિત્રો અને સ્વજનો તરફથી કરવામાં આવે છે, ત્યારે અદર પ્રવળ યુદ્ધ થાય છે તેને કહેવામાં આવે છે અમુક કામ તો તારું કર્તવ્ય છે. અને લાંબા વખતથી તે માયામાં રમેલો હોવાથી આ કર્તવ્યની ભળમાંથી તે છૂટો થઈ શકતો નથી, અને જ્યારે તેને એમ લાગતું હોય છે કે તે કર્તવ્ય બજાવે છે, ત્યારે ખરી રીતે તે પોતાના હુંપણને સંતોષતા હોય છે અથવા તો, અડચણો અને કુબોધી છૂટાને તે કર્તવ્ય કરતો હોય છે તે પોતાના સ્વજનોને ખુશ રાખવાને અમુક કામ કરે છે, એમ જણાવે છે, પણ વસ્તુ તો પોતાનો માર્ગ સરસ કરતો હોય છે, અને પોતાની અગત ધૃત્યોની તૃપ્તિ કરતો હોય છે આવો મનુષ્ય અધ્યાત્મનો ખરા માર્ગ જાણતો નથી, અને તેવા મનુષ્ય સાથે દલીલ કરવી એ નકામી છે જ્યાં સુધી તેની આશાએ નિષ્ફળ ન જાય, અને વધારે ઉચ્ચ પાઠ શીખવાને તે તૈયાર ન બને, ત્યાં સુધી તેના કામમાં માથું મારવાથી તેને કે આપણને કોઈને પણ લાજ નથી.

જે લોકો વગર સમજીને તેને પાછળ રાખવા પ્રયત્ન કરે છે, તેમની સંતાહને તેણે જતી કરવી જોઈએ, અને જે આધ્યાત્મિક નેતાને તેણે પચક કર્યા છે, તેમને અનુસરવાને પોતાની બધી ઇચ્છાશક્તિ વાપરવી જોઈએ વળી તેણે જાણવું જોઈએ કે અરી સનાહ આપનાર તો એક તેના આધ્યાત્મિક ગુરુ છે.

આવું જીવન માળવા શિષ્યને જોઈ લોકો ધણીવાર ભડકે છે, તેના મિત્રો પણ તેને સમજી શકતા નથી, અને તેનાં કાર્યો તથા આશયોની નિહા કરે છે, તેના મિત્રોને એમ લાગે છે કે એક વખતનો હડીયો અને લુસ્માવાળો મનુષ્ય પોતાના દુર્ગુણો તજવા બેઠો છે, તે પોતાનો સ્વભાવ બદલવા લાગ્યો છે, પણ આ બધાનું શું પરિણામ આશી તે તેઓ જાણતા નથી, તેથી તેમને તેના હવિષ્ય વિષે ઘણો ભય લાગે છે તેઓ તેના આ બાહ્ય ફેરફારના કારણો સમજી શકતા નથી તેમનો આગ્રહી અને સમર્થ મિત્ર શાસત્રી મીલનસાર અને બાગક જેવો નિર્દોષ બનતો વ્યક્ત છે, તે તેમના કબ્જામાં આવતું નથી નથી સુધી તેના મિત્રો આ તેણે પાર્શ્વ કરેને માર્ગે આને નહિ, ત્યાં સુધી તેઓ સમજી શકશે નહિ કે તેની ઇચ્છાશક્તિ પ્રથમના કરતાં પણ વધારે પ્રબળ છે, અને તે બહારના બપડાં સિવાય અથવા હથોડાનાં ખખચાટ વિના પણ અદરપાં પોતાનું હૃદય મહિર ઉચ્ચ પ્રકારનું બાંધતો જાય છે.

આ માર્ગપર શિષ્ય ધણી કડવા પાક થીજ્યો છે અને તે ઉચ્ચ અને આધ્યાત્મિક તત્ત્વો તથા સત્યો કીર્તવાને પોતાના હૃદયનાં દ્વાર સદા સર્વદા ખુલ્લાં રાખે છે, પણ અંતરમાં તત્ત્વો સામે તે વીરતાથી તે દ્વાર બંધ રાખે છે તેણે પોતાનું જીવન મેલા માટે અર્પણ કર્યું છે, પોતે વધારે સારી રીતે સેવા ફેરી શકે, તે માટે વિકાસ ક્રમના નિયમે પ્રમાણે પોતાનું જીવન માળવાની તેણે પ્રતિષ્ઠા લીધી છે, આ કામ-સ્વાર્થ માટે નહીં, પણ નિ-સ્વાર્થ હેતુથી તે કરી રહ્યો છે, કારણ કે પોતાના દ્વાર આધ્યાત્મિક જળ જમતના લોકો બધી વહે, તેવી પ્રજાવિદ્યા ધર્મ માટે જ તે પોતાને તૈયાર અને પૂર્ણ બનાવવાને નિશ્ચય બાધી બેઠો છે, આ હેતુથી તે ગુરુને પોતાનું અવસ્થ-પોતાની જાતને-અર્પણ કરે છે.

આવા શિષ્યનો દાહ મિત્ર તેના પર ત્યાં લાગી તેને મદદ કરવાની વૃત્તિ જણાવે છે. ૩: “એકદમ દોષ પગલું ભરતા ના, આવેશમાં બે ચાંઈ જતા ના,” વળી જો તે મિત્ર કામ મનને આધીન હોય તો એમ પણ જણાવે કે “આ માર્ગ પર આવતી અંગતરોથી ચેતતા રહો, આ જાતમાં ૧૩ સ્થાન બોધ ન બેમાય તેની દરકાર રાખો.” પણ આની મુખ્યતાભરી વાતોની શબ્દ ક્યાં દરકાર રાખે છે? શિષ્ય તો આવા વચનોની ખરી કિમતે સમજે છે, પણ ટેલક વાર તેનો નાશ પામતો હલકો સ્વભાવ અદરનો પ્રકાશ સહન કરી શકતો નથી, અને ઘાડી ઝાડીમાં-જ્યાં પ્રકાશ ન આવે ત્યાં-તસી જવા માગે છે પણ શિષ્ય-મજબૂત જેવા હૃદ મનને શિષ્ય-જણાવે છે કે “આ શરીર અથવા સુધી મારો શોક-હવ, પણ હવે સમય આગ્યો છે, એને હું તેને સર્વથા વશ કરવાને પ્રયત્ન કરીશ.”

દરેક વસ્તુની કીમત છે તેમ આ માર્ગની પણ કિમત છે, અને તે કિમત આધ્યાત્મિક સિવાય આ મોગ પર ચાલી શકાય તેમ નથી. આ માર્ગે ચાલનાર એક મહાત્મા આત્મા મેક્ષ બ્રહ્મવેદમાં જણાવ્યું હતું કે “જ્યાં સુધી મનુષ્ય હૃદય, આત્મા અને શરીર આ કામમાં અર્પણ કરે નહિ, ત્યાં સુધી આ માર્ગ પર લાભ મેળવી શકે નહિ.”

વળી આ માર્ગ પર ચાલનારા શિષ્યોએ જાણવું જોઈએ કે આ રમુસ શરીરને વશ કરવું એ કામ આપણે ધારીએ તેટલું મહેતુ નથી મોઢામા મોઢા મહાત્માને પણ જો નાના બાળક શરીરમાં મુકવામા આવે, તો તેમને પણ તે વશ કરવાને પ્રયત્ન કરવો પડે છે, અને તે શરીરને વશ કરવાનું કામ તેમને પણ કઠણ લાગે છે

જે કોઈ મહાત્માને આ શરીરને સયમ લાવવાનું કામ કઠણ લાગે તો પછી સામાન્ય શિષ્ય વિશે શું કહેવું ? તે શિષ્યને ધણી અડચણો નડે છે જ્યાં સુધી મનુષ્યે અનુભવ ન કર્યો હોય ત્યાં સુધી આ રમુસ શરીરને વશ કરવામા કેરી અસાધારણ અડચણો નડે છે, અને કેવા વિચિત્ર અનુભવોમા પસાર થતું પડે છે, તેનો ખ્યાલ તેને આવી શકે નહિ. ૧૫ એ શિષ્ય શરીરમાંથી ગમે તેવો મનિ જણાય, છતાં જો તેણે આગળ વધવું જોઈ હોય તો આ અડચણો ઝોળગવી જોઈએ

આ શરીરમાં જ બધી કસોટીઓ થાય છે, બધા અનુભવો મળે છે અને વિકાસની શુદ્ધિ થાય છે, માટે આ શરીરની આત્માને ધણી જ જરૂર છે

આ બધાં શિલ્પો શિષ્ય જાણે છે પણ તેના મિત્રો તેથી અજાણ હોય છે, જ્યારે મનુષ્ય આ આધ્યાત્મિક જીવન ગણે છે, ત્યારે કટલીકવાર શરીર પર ઝેટલો બધો બેસતો પડે છે, કે તે શરીર ધણીવાર નરમ પડી જાય છે, તે વખતે તેના મિત્રો તેના પર દયા લાવી કહેવા લાગે છે કે “ તમે કેવા માંદા દેખાઓ છો તમે કેવા ખાતળા મડી ગયા છો ! ”

શિષ્ય લોકોને ખુશીસો આપવાથી કટાણેસો હોય છે ખારણુ કે એક ખુશીસો આપતાં બીજા ખુનામાંસો આપવાની જરૂર પડે છે, તેથી તે મૌન ધારણુ કરે છે પણ પોતે તો અદરથી દરેક વસ્તુનો વિચાર કરે છે તેણે મૌન રહેવાની કળા ખીસવવી જોઈએ અને તે મૌન પણ સારી રીતે રાખતા આવડતું જોઈએ કે જેથી સામો મનુષ્ય તે મૌનનો ઉધો અર્થ કરવાને હોરાય નહિ, શિષ્ય પોતાને નિયત કરેલે આર્થો યાત્રો જાય છે, તે જાણે છે કે તેણે ખાડો ઝોળાવ્યો છે, હવે તેનણી પાછા ફરી શકાય નહિ, પાછા ફરવામાં રહેલો જાય તે જાણે છે, તેથી પાછા ફરવાનો તો તે વિચાર જ કરતો નથી, તેણે હવે તો પ્રેમથી કે લમથી આ માર્ગે ચાલવું જ, જોઈએ તે આમળ વધી વિવિધ મેળવવા માગે છે તે જરાપણુ જાય પામતો નથી, ધરણુકે તે જાણે છે કે છેવટનો અકૃતિ ઉપર આત્મા જય મેળવશે કયારા સાથે મળેલા સુવર્ણને શુદ્ધ કરવાને બહીમા નોખવાની જરૂર છે તેમ શુભ વિચારો અને વિકાસોને બહીમાં નોખ્યા સિવાય કશુંકા નથી વહેતા કે મોઢા તે કાપ કરવાનું જ છે, તો પછી અત્યારથી તે ક્રિયા કેમ ન કરવી ? તેના પર અદરનો પ્રભાવ પડ્યો છે, તેથી પોતાની અંકર કયારા કયા છે, તે તે જાણે છે તેના મિત્રો અને રોડીઓ જેમનો આશય સારો છે, ફક્ત તેઓને આ ખાતલું જાન નથી, તેમની વચમાં જો તે આગ અને સ્થિર ઉભો રહી શકે તો સૌ સારા વાતા થશે, અને તે હવે નવો જન્મ લેવાને-હજ યવાને-ચોમ્ય ખનઈ, તે હવે છેવટનો પ્રયત્ન કરી શકશે કે જે પ્રયત્નથી મદિરના દ્વાર તેના વાસ્તે ખુલ્લા થઈ જશે

શિષ્યે પોતાનું જીવન કદાપિ જમતના જીવો જોડે સરખાવવું નહિ, પણ જોઓ તેના કરતા આત્મમાર્ગમા આમળ વધ્યા છે જોઓએ કિમ્મત આપી છે, અને મદિરમાં

પ્રવેશ કર્યો છે. તેમનો તેણે વિચાર કર્યો નોંધ્યો તેણે કદાપિ એમ ન કહેવું કે આ માગ બધુઓ અસત્યતામાં કેમ પડી રહ્યા છે ? ” પણ તેણે તો પોતાના મન સાથે એમ વિચારવું કે “ મને માર્ગ બતાવનાર ગુરુઓ જેવો હું પૂર્ણ કેમ થઈ શકતો નથી ! ”

શિષ્યે પાછા ફરીને જોવું નહિ, તેમજ મિત્ર કે શત્રુ કાષ્ટના પણ વચનથી દોગધ જવું નહિ તેના સ્વજનો તથા મિત્રોના આશય ઉમદા અને મદદ કરનારા હોય, પણ તેઓ તેને ખરી મદદ આપી શકે નહિ કારણ કે તેના ગુરુજ તેની સત્ય હકીકત જાણે છે તેણે થોડા સમય તેના મિત્રો તથા સ્વજનોથી અલગ રહેતાં શીખવું જોઈએ આ કામ તેણે સ્વાર્થને આતર પણ તે મિત્રો તથા સ્વજનોના કલ્યાણ અર્થે કરવાનું છે આથી તેને ગમરાવાનું નથી આ વિશ્વમાં ખરો વયોગ છે જ નહિ, સર્વમાં એક જ પ્રભુ રહ્યો છે તે સિવાયનો બીજો કાંઈ સમર્થ આપણે બીજા સાથે છે જ નહિ એકના એકલે નીચલાં જીવનો પર મબધમાં આવવું એવો અર્થ કરવાનો નથી, પણ મનુષ્ય આ એકતાનો પાક ન્યાં સુધી શીખ્યો ન હોય, ત્યાં સુધી તે મદાતમાના બ્રાહ્મણનો સમાસદ થઈ શકે નહિ, અથવા તો તે બ્રાહ્મણમાં દાખલ થવા ઈચ્છના શિષ્યના જીવનને સમજ શકે નહિ

મારેજ શિષ્ય પોતાને વાસ્તે નિયમો રચે છે, અને તે નિયમો પ્રમાણે પોતાનું જીવન ગાળે છે મનુષ્યના સામાન્ય નિયમોથી તેના જીવનની પરીધા થઈ શકે નહિ. તેણે કેવા પ્રકારનું જીવન ગાળવું, તે સબધમાં તેના સદાખ્યાયી શિષ્યો પણ નિયમો બાંધી શકે નહિ. કારણ કે પોતાના ધોરણથી માપતા મારેજે તો તેના સદાખ્યાયીઓ પણ તેને સમજ શકશે નહિ આ જગતમાના તેના ઉપરીઓ પણ તેના કામને સમજ શકે નહિ. કારણ કે અમુક કામ કરવાનો તેનો આશય શો છે, તે ન્યાં સુધી સમજાય નહિ ત્યાં સુધી તેના કામને કાષ્ટ ન્યાય આપી શકે નહિ.

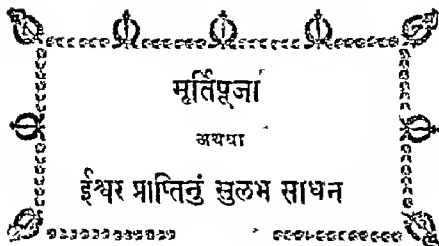
આવા બધા કસોટીના પ્રસંગમાં શિષ્ય ચાંન રહે છે તેણે કેવા પ્રકારનું જીવન ગાળવું, તે તે સમજે છે, ફિનિયાના મોટા પુરોહો તેને દોરનાર અને તેને માર્ગ બતાવનાર એક પરમ મિત્ર મિત્રાણ શિષ્યે એકલા ઉભા રહેતાં શીખવું જોઈએ, જો શિષ્યના જીવન પથમાં તેજ માર્ગે ચાલનારો બીજો કાંઈ શિષ્ય મળી જાય, અને બંને વચ્ચે અપુર્વ સબધ બધાય તો તેના જેવું બન્યમાર બીજું કાંઈ દોષ શકે નહિ તેઓ એક બીજાને બોલે સદન કરવામાં કામ લે છે, અને પૂર્ણ આનંદથી તેઓ શુદ્ધિને માર્ગે—મક્યદાણ નિર્વાણના દાર આગળ આવી પડે એ છે

શ્રીહિતશિક્ષક

અને

અન્દકાન્તાનંદ ધ્યાતમકથા.

શ્રીઓએ નીતિમય જીવન માગી ગૃહસ્થાશ્રમને આનંદી ને શુભી બનાવેલો દોષ તો આ પુસ્તક વાંચવું તેમાં શ્રીને મનન કરવા યોગ્ય ૩૦ પ્રકરણો અને ૧૫૦ પાંચત્ર સ્ત્રી શ્રીઓનાં જીવન ચરીત છે. કી. ૧ ૪—૦—૦. ૦૧૨૨૫૫૪ ભાગોદર—અમદાવાદ.

મૂર્તિપૂજા

અથવા

ईश्वर प्राप्तितुं सुलभ साधन

[લેખક — શ. હાવજી વિરેશ્વર બાની]

[અનુસંધાન ૫૪ ૩૭૧ થી]

चचलं दि मन कृष्ण म प्रमाथि बलवद्वदम् ।

तस्याह निग्रह मन्ये पायोररिष सुवृक्करम् ॥ ૩૯ ॥

“કમળે હે કૃષ્ણ મન ચચળ છે, લુપ્તભાવળુ છે, ભેરાવર છે, અને વાળવુ ધલુ ઢીલ છે, વાધુને રોડી રાખવો એ જેવું” અર્થ છે તેવુંજ મનને રોડી રાખવું અપર છે. મત્ત માતંગ જેના આ મનને વશ રાખવા માટે સાક્ષીની જરૂર છે અને તે પણ શ્રીપ્રભુએ અર્જુનને ભગવદ્ગીતાના ઉપદેશમાં બતાવી છે.

असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम् ।

अभ्यासेन तु कौन्तेय यैरायेण च वृद्धते ॥ ૩૮ ॥

હે મોટા હાથવાળા અર્જુન ! મન બેઠક ચચળ અને નહીં રોડી શકાય એવું છે, પણ હે કુતિયુત ! હમેશ અભ્યાસથી એટલે મહાવરાથી અને વૈરાગ્યથી (એટલે માયા મુકી દેવાથી) તે, એટલે મન રોડી શકાય છે

આ પ્રમાણે રાજના અભ્યાસ તથા વૈરાગ્યવૃત્તિરૂપ સાક્ષીથી મનરૂપી હાથીને પાધી શકાયે

(વ) તારણાનુ સ્થુળ અને સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ

હવે મન સિંધર થયુ તે તેને ધારણા કે ધ્યાનતો કદ રિપય અપવો બેઠકએ ધારણના બે બેઠક છે એક સ્થૂળ અને બીજી સૂક્ષ્મ પૂન મેરા પાડ વગેરે દ્વારા પગમામાના સ્થૂળ શરીરમાં એટલે દ્વિરવગર્ભના સર્પ, ચક્ર, જાળ, અગ્નિ, આદિ અગમાં અને શાશિમામ ચિત્તામાં અથવા માગી, દાર્દ કે પાપાચુની મુર્તિરૂપ સ્થૂળ પદાર્થમાં વૃત્તિરૂપ દોરીથી મનને બાંધવુ, તેનું નામ સ્થૂળ ધારણા છે અને નિર્વિકલ્પ, નિરાકાર ચિદાનંદ ભક્તમાં, તેના શુદ્ધમાં મનને લગાડવુ તેને સૂક્ષ્મ ધારણા કહે છે આ પૈકી બીજી રીત દુઝાપા દોનારી સ્થૂળ ધારણાદ્વારા સાવિકાળે પ્રભુની મુર્તિની પૂજા કરી કૃતકૃત્ય થાય છે,

પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, અને આકાશ આ પચભુતનું વિશ્વ બનેલું તે અને આખું ભુમંડળ આ પાંચ પૈકી દરેકમાં એક અથવા વધારે તત્ત્વની મુતીરૂપ છે જેટલું બધું દૃશ્ય છે, તેમાં રૂપરંગ ગુણાદી છે અને તે તેને સરજનારા વિશ્વ પિતાના રૂપરંગ અને ગુણના પ્રતીબીબ રૂપ છે —તેની સ્વયં મુતીરૂપ છે સમસ્ત ભુમંડળ પણ એ અસ્કંધ્ય, અગમ્ય અને અમીત્ય પરમેશ્વરની દીવ્ય અને અયૌષ્ઠીક શક્તીદર્શક એક મહાન પ્રતીમા છે. અખીલ વિશ્વમાં પ્રતિમા વીના ખીન્ને કાંઈ દૃશ્ય નથી. પચમહાભુતનું વિશ્વ બનેલું છે તેથી એ પાંચ પદાર્થોમાં પચ દેવોનામનાદ્વારા ભાગ્યવત સાધક પોતાની ધારણાની સિદ્ધિ કરે છે પરમાત્માના વિગટ સ્વરૂપમાં આ પાંચ તત્ત્વો નિવાસ કરે છે તેથી પાષાણુ ધાતુ, માટી, કે કાષ્ટની મુર્તિવાગ સર્વાંગ સુંદર ભગવાનની ધારણા કરી આસ્તિક મનુષ્યો આનંદમગ્ન બને છે અને એજ માર્ગે આમળ જતાં તેને હૃદયરોગ સાક્ષાત્કાર થાય છે

૩૪ પ્રભુ મુર્તિનું ધ્યાન કેવી રીતે કરવું

ધ્યાનના આરભમાં ચીત્તમા પ્રભુ મુર્તિનું દર્શન થતાં જ અનુક્રમે તે મુર્તિ ઉપરનાં વસ્ત્રો અવકાશો, આયુધો (શંખ, ચક્ર, ત્રિશુલ ખડગ ઇત્યાદિ) તેજોમય નેત્ર ભ્રમર, મુખામુતિ વગેરે ઉપર ક્રમશઃ આતંદ્રિષ્ટ ફેરવવી આ બધું દૃષ્ટિથી જેમ શકારી નહીં માટે ધ્યાન કરવાની રીતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે મન વશ કરી ધ્યાન કરતાં જેમ અભ્યાસ વધતો જશે તેમ મહેવાણથી પોતાના દેવની મુર્તિ હૃદયમાં આવી દાગર થશે જેમ પતિવ્રતા નારી પતિનું એક ચીત્તેથી ધ્યાન કરે છે, જેમ ચાતક સ્વાતી નક્ષત્રના જલખીંદ્રનું ધ્યાન કરે છે, નીર્જન અરણ્યમાં સૂર્યના તાપથી બળતો તૃપાત મનુષ્ય જેમ જપનું ધ્યાન કરે છે બારે મેઘમાં પસળેલો ટાંઢે મૂંજતો જેમ અગ્નિનું ધ્યાન કરે છે, જેમ મુધાત પ્રાણી બોળનનું ધ્યાન કરે છે તેવી રીતે હૃદયમાં પ્રતિચાલો ભાવિક ભાન તદાકાર વૃત્તિથી પોતાના ખજાનેની મુર્તિનું ધ્યાન કરતાં કરતાં ભગવદ્ સ્વરૂપના સાક્ષાત્કાર રૂપ અસમ્ય લાભને સુપાદન કરે છે પત્ની હાથ જોડી નમ્રતાપૂર્વક તે દિગ્ગ દેવનું સ્વરૂપ અવલોખતાં દીનતાથી પ્રાર્થના કરવી

૩૫ ૪૩માં ચૈતન્યતા પ્રભાવનો મંભવ

કાંઈ કહે કે મુર્તિ જડ વસ્તુ છે તેમાં ચૈતન્યનો પ્રભાવ ક્યાંથી ? તેનો ઉત્તર એ છે કે જેમ કાષ્ટમાં અગ્નિ ગ્દેતો છે, જેમ પુષ્પમાં ગંધ સ્ફેલી છે, જેમ મોડીમાં માધુર્ય અદશ્ય છે, તેવી રીતે પૃથ્વી, જલ, તેજ વાયુ આકાશ વગેરેમાં, અને આપણા પોતાના શરીરમાં પણ સર્વ આત્મ ભગવાન શક્ત સ્વરૂપે નિયતિ કરી રહ્યા છે

न तदस्ति विना दृष्ट्यात् मयामूत पराधरन्

ભગોં જુમાં ભગવાન (૨) ગોધો કુવ.
 રહે જલમાંડી, વસે રચળમાંડી રે,
 પર્વત મસ્તક પર મળશે, એનો એ ભગવાન શોધો.
 નર્મદામાંડી, નર્મદા ખાધી દમાંડી રે,
 સિંધુતલ માહે વસિયો, એનો એનો એ ભગવાન, શોધો.
 વસે વાયુમાંડી, રલો નભમાંડી રે,
 અગ્નિ જવાળામાં છે, એનો એ ભગવાન શોધો.
 હાથ હાડી, જુઓ આખ ફાડી રે,
 પ્રહલાદે પોને નિરખ્યો અગ્નિમાં ભગવાન, શોધો.
 વસે બીજા માહે, વસે પુષ્પમાંડે રે,
 તૃણમધ્યે વળી એ રે' તો, શિવરૂપે ભગવાન. શોધો.
 વસે માટી માહે વસે કાદમાંડે રે,
 ભસ્મે બાથદારી બાળ્યો, બાથદારી ભગવાન, શોધો.
 વસે પ્રાણી માંડી, વસે દેહમાંડી રે,
 બની મિત્ર પરસ્પર રે'લુ, સતોતુ એ નિશાન. શોધો.
 બધામાં વસે છે, દરી શીવરૂપે રે,
 વળી માનવ અતર વસીયો, હસીયો શ્રી ભગવાન. શોધો.

પ્રહાદે અમિત્રી તમ યયેલા લોહસ્તભમાં શુ ઇશ્વર નહોતો જોયો ? મિત્રએ વિષના ખાણમાં શુ પ્રભુને નહોતો નીહાળ્યો ? ધર્મ માટે મહાત્મા સુધન્વા, અબરીય દ્યુધર વગેરેએ અમિષારમાં અથવા યજ્ઞીની અણીમાં શુ ઇશ્વર કે ખુદાને નહોતો બાળ્યો ? પ્રભુમાં પ્રીતિવાળા સુધન્વાએ તેતની દગાઈમાં પોતાના સરસપ્રભુને જોયો નહોતો ? એ બધા મહાત્માઓએ આ દ્રષ્ટ સ્તવપર્યન્તમ્ તૃણથી આરંભીં પ્લલલોક પર્યંત ઇશ્વરને બા-
 પેતો જોયો હતો, આવી રીતે સાધકની સાધનાની મિલ્લ ઇશ્વરના સાક્ષર વા નિરાકાર હરકાઈ એક રૂપમાં શ્રદ્ધાશુકત પવિત્ર પ્રવત્ન ઉપર આધાર રાખે છે.

[૩૬] વિષ્ણુમય જગત્ કયારે જાસે છે ? આ બાબતનું દર્શાવ

ત્મારે ઇશ્વરની કે ઇશ્વરાવતાર ભગવાન રામચંદ્ર, શ્રીકૃષ્ણ, વામન કે તેના બીજા અવતારોની સ્થૂલ મુર્તિમાં મન તદાકાર થાય છે, ત્યારે સમસ્ત સૃષ્ટિ તેજસ્વમય જાસે છે ખાતાં, પીતાં, ચર્તાં, ફરતાં અને રવાનમાં પણ તેજ મુર્તિ નજરે તરે છે કામકા જમાં પણ કામ સાથે જ મનતો તાર હાગે છે ત્યારે બાહ્યાવરણ પણ કામ કરનારને બાધક થતાં નથી. તેજ પ્રમાણે ઇશ્વરમુર્તિદ્વારા પ્રભુમાં તાર જવાતાં બાહ્યાવરણો પણ સાધકના બાધક થતાં નથી. ઉદાહરણ સર એસાક ન્યુટન એકવાર કંઈ નવીન શોધ સર્જ્યે વિચાર કરવામાં ગ્રાયાયો હતો, ત્યારે ચાઠરે આવી તેને જમવા બેસવાનું કહ્યું અને હમેશના નિ-
 યમ પ્રમાણે ન્યુટન જમતી વેળા જે પદાર્થ પોતાને હાથે તળાને જમતો, તે પદાર્થ તળ-
 વાને બદલે તળવાના વાસણમાં પોતાના હાથમાહેનું ધડીનાળ તળવા મુકી દીધું, અને પોતે પોતાના વિચારમાં આગળ વધ્યો. ચાઠરે જ્યારે હુમ પાડીને તેને તેની બૂલ બતાવી, ત્યારે જ પોતાના મુગ વિચારમાંથી છૂટે થયો. આવી ધારણના તદાકાર વૃત્તિ થાય ત્યારે વિષ્ણુમય જગત્ જાસે છે.

[૩૭] મૂર્તિપૂજા સંબંધી મનુસ્મૃતિનો આગ્રહ

લગનાન મનુએ મૂર્તિનો સ્વીકાર કરેલો છે તથા મૂર્તિપૂજા કરવા આગ્રહ કરેલો છે તે નીચેના શ્લોકો ઉપરથી જણાશે

મૃદંગાં દૈવેત વિપ્ર વ્રતં મધુ ચતુષ્પથમ્ ।

પ્રવક્ષિણાનિ કુર્વાત પ્રજાતાંથ ચનસ્પતાન્ ॥

“ આહતા આહતાં માયે ઉપાડેલી મૂર્તિ, આય, દેવમૂર્તિ, બ્રાહ્મણ, ધી, મધ, XXX પ્રસિદ્ધ વૃક્ષ સન્મુખ માર્ગમાં મળે તો તેની પ્રદક્ષિણા કરી ત્યાંથી જવું ” અથવા તેને જમણા હાથ તરફ રાખી આગળ આહવું (અધ્યાય ૪ શ્લોક ૩૯)

મૈત્ર પ્રસાધન સ્નાત દત્તધાધનમ ઇજનમ્ ।

પુર્વાદ્દણ કુર્વાત દેવતાનાચ પુત્રનમ્ ॥

“ દીવસ ઉમતા પહેલા રાત્રના રોય બાગમાં દીશાએ જઈ આવવું, દાંતણ કરવું, શરીરે શુગર પહેરવા, આંખે અર્જન કરવું અને દેવની પૂજા કરવી ”

(અધ્યાય ૪. શ્લોક ૧૫૦)

“ અમાસને દીરસે, તથા માસની પર્વણીએ દેવદર્શન તથા ધર્મનિષ્ઠ અને ઉત્તમ બ્રાહ્મણના અને પોતાના સરક્ષણ સારૂ રાગના દર્શન કરવા જવું ”

(મનુસ્મૃતિ રાગભક્તિ પ્રકરણ)

(૩૮) કેવા ગુણવાળા દેવની મૂર્તિની પૂજા કરવી.

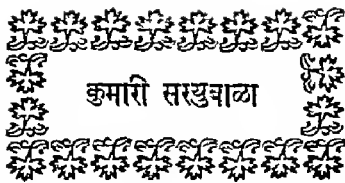
મૂર્તિપૂજા કરવામાં મુગ માણસે હમેશા સાત્વિકવૃત્તિના દેવોની મૂર્તિની પૂજા કરવી કે જેથી પોતાની વૃત્તિ નિમળ અને સાત્વિક થાય. ભૂત, પ્રેતાદિ ડાકિની શાકિની ધત્તાદિ તામસી કે રાજસી વૃત્તિના દેવની ઉપાસનાથી કાર્ય સિદ્ધિ થાય, તોપણ તેના ભક્તોને સંસાર ચક્રમાં તો બંધકરાવતું ખરું ન માટે જે મોક્ષની પ્રત્યક્ષ હોય અને જન્મ મરણાદિ બવાઈવિના ફેરામાંથી ગયતું હોય તો જગત્ પિતા પ્રભુની મૂર્તિનું કે તેના અસ્તારની મૂર્તિનું નિઃતર આરાધન કરવું

(૩૯) ગામ, વ્યક્તિ મૂર્તિની સાધન સંપત્તિ બાબત.

સંસારમાં જેમ સંભળન જોડે આપણને પ્રીતિ થાય છે તેવું નામ બીજા પાસેથી સાંભળાને પણ આપણે આનંદિત થઈ જઈએ છીએ. તેવું સત્કાર્ય સાંભળાને પરમ સતોષ થાય છે, અતઃ જે નામધારી સંભળન મિત્રને જ્યારે નજર નોંદએ તો આનંદ વ્યાપી રહે છે, અને નાપણે હર્ષ વેતા બની ઋણી છીએ, આવા સંભળન જોડે તો આ લોક પૂરતો જ સંબંધ હોય છે, ત્યારે જે પરમાત્મા જોડે આપણે પગલોકમાં પણ સંબંધ છે તેના નામ, ગુણ, સ્વરૂપ મૂર્તિ વગેરે જાણ્યા વગર આપણાથી રહી શકાય તરી અને જેમ સંભળન મિત્રને જોઈ આનંદ મગ્ન મની જઈએ છીએ, તેજ પ્રમાણે આપણે પ્રભુની પ્રીતિમાં જોઈ આનંદમાં લીન થઈ જઈએ છીએ. કારણ કે તે આપણે હિંદા કે અન્ય સુખ દુઃખમાં રક્ષક છે.

તે સંભળન મિત્રને આપણે જોશાવવો હોય ત્યારે જે પ્રમાણે તેને સંબોધન વાચ્ય “ હે ” શબ્દ લગાડી તેવું બેપ્રાધન વિહારિતું રૂપ જનાવતું પડે છે જેમકે “ હે મિત્ર ” તેજ પ્રમાણે પ્રશ્નરના સ્વરૂપ સાધન કરવા માટે ગામ, વ્યક્તિ, ગદા, પદ્માદિ સાધન સંદિત પરમ તમાની મૂર્તિ હવેમા ધારણ કરવાની જરૂર છે

(અપૂર્ણ)

કુમારી સરયુવાળા

(લે ગૌરીચંદ્ર મોતીરામ લાટ બી એ)

(અનુધાન ગતિકથી ચાલુ)

પ્રકર ૧૭ સુ.

- “ ખામર તપસ્યારા પખીડા મધ્યા સમય ઉડતા દિસે,
ચિ ચિ કરતા બાળકો નિગવાસ ત્યાં જતા હશે,
આનંદના ઉલારા થકી અધારામાં આવી મળે,
શુ સ્વર્ગભૂવનના પરિચિતિ વિશ્રાંતિ ભેદા ત્યાં કરે ? ”
- “ નહિ બોમ આ તમ માટે છે, મી ભાવથી સ્વર્ગે વસો,
અપરાધી જનનો સમય જોતાં તારલા થઈ ત્યાં હસો,
જન્મજ આ દુનીયાં તપ્પી તમ લેય માત્ર ન રાખરો,
ઓ પખીડાં ! તમ પસુથી બાકારામાં છોડી જાવો !
- “ પાલા સુધાના ત્યાં પીઓ, દષ્ટિ સુધાની રાખરો,
લાપક બને આ બોમ ન્યારે, વાસ વસૂવા આવજો,
નિરમળ પ્રસાદી આપની છુટતાં તમારી આપજો,
ઓ પખીડાં ! સ્વર્ગે જઈ અમ નેહને સહારજો ”

ઉપરનું ગીત ગાતી લક્ષ્મી વનલીનાનું નિરીક્ષણ કરી રહી છે, એટલામાં એણે ચંદ્ર સિંહને આવતો જોયો.

લક્ષ્મી -- કેમ ચંદ્રસિંહ, હજી પણ વેર વાળવું બાકી રહ્યું છે ?

ચંદ્રસિંહ -- હા, હજી તો ક્યાં ? કેમ સાંભળ્યું ? રઘુનાથને દેશવરો મળ્યા ગાવા હોય એટલા એના ગુણ ગાવ મારી આગળ તો એ એક ટાડીનો

લક્ષ્મી -- ચંદ્રસિંહ, હરવીરને ગમે તેમ થાવ પણ તેને તેની પરવા નથી રહેતી

ચંદ્રસિંહ -- તો તમારે તેની શું પરવા ?

લક્ષ્મી -- પરવા રાખનાર તો પ્રભુ હજાર હાથનો ખેડો છે

ચંદ્રસિંહ -- નો તમે શું કરશો ?

લક્ષ્મી -- એજ પ્રભુની સેવા

ચંદ્રસિંહ -- પણ હું તમને આપું છું

લક્ષ્મી -- પ્રભુને આપો તો તમારું જીવન થાય, મારામાં શું હોય છે ? આ શરીર મને સંસાર ગમતો નથી, પ્રભુ તમારા આત્માનું કંપાયું કરો (મનમાં)

ચંદ્રસિદ્ધ —પણ (મનમાં) એ સરયુ—

લક્ષ્મી —પણ શું ? જુઓ—

“ મુખથી કેમ મનાય મધુરતા મુખથી કેમ મનાય ?

ઉચ્ચ જીવનની ઉન્નત નદીઓ, આત્માથી પ્રેરાય,

એની એ તમ જીવનદોરી, ફરે ફરે ઓળખાય—

મધુરતા

રમ્યુત કુળની દિવ્ય રમણીયો, કથ કરે શિશ રહાય,

પળને આ મમ શિશ સાથ તમ

ડરશે ના પુત્રમાં લગાર—

મધુરતા

ચંદ્રસિદ્ધ લક્ષ્મી સામે જોતો જોતો ચાલ્યો જાય છે એના હૃદયમાં સરયુ વસી

મુકેરણ ૧૮ મું

સરયુ—ખતાવો મને ઠાંધ મ્હારો બહાવો

પ્રેમ યોગણુ હું જનુ છુ

પ્રેમ માટે સૌ તર્ક છુ

ઠાંધ કહોને એ વચન—ખતાવો

હું છુ જુલી જાન સખણુ

તાન ત્હારામાં છે સખણુ

હા ફકીરી વેશમાં હું

આણુ કહોને રે વચન—ખતાવો

જનાર્દન—તાવને સામણુ આપણે માટે શી તળવીજ ધાય છે

જનાર્દન—એવશ હોકરી, હું ત્હારો ધર્મ પિતા છુ નાનેથી મ્હોટી કરતા જે સકટ

પડ્યા છે તે મ્હારું મન જાણે છે

મુળથીજ હું એકમે હોતો અને ત્હેમાં વળી વેળવની પાસે ન્હાતુ જાળ ઉછેરુ એ કંઈ સ્હેલું નથી ત્હારા માતાપનો પતો નથી ત્હારા વતનનુ ઠેકાણું નથી તું પરધેર ઉઠીને મ્હોટી યજ્ઞ છુ ત્હેનુ ત્હને જાન છે ત્હારામાં સ્વચ્છદ્યે આસનાની એક ખોટી આદત પડેલી છે ત્હેની ત્હને માલમ છે હને છુ મ્હોટી યજ્ઞ પરધેર જનુ પડશે અને અનેક સકટો વેડવાં પડશે નાદાન હોકરી ત્હને હવે એ પ્રમાણે જોવાવરી એ જોડુ નથી પેસે જ ગલી રણનાથ એક દિવસ આવી ગયો એટલાથી જ છુ એના કોર મોઢી પડી છું હું તો ત્હારા હીમાયમાં જ નથી મ્હે તને પુત્રી દુષ્પ પાળી ત્હેનુ વચન ઉઘાપતુ ન જોષએ ત્હેનો ત્હે વિચાર જ ન કયો. હું આજ સુડી એમ સમજતો હતો કે સરયુ બહુ મોટી નિવડશે ત્હેને બદલે તું તો ત્હારું ધાયુ જ કરવા તત્પર યજ્ઞ છે શું તું નથી જાણતી કે આ જનાર્દન તને વેચશે એની મરજમાં આપવો ત્મા તને નાખશે.

સરયુ—ધમના પીતા, હું કણુન કરું છુ કે ત્હમે મ્હાગ પીતા છો ખરેખર ત્હમારું વચન ઉસધતુ ન જોષએ ઠાંધને એકદમ જોષને ત્હેની સાથે પ્રેમ ગાધવો એ પયુ જોડુ છે એ બધું ખરું પગનુ એ બધી ખાખતેમાં મે પૂર્ણ વિચાર કર્યો છે કે હું નાદાન નથી, ત્હમે એટલું બધું જોડી જાવ છો એ ત્હમને જાજુ નથી શું ત્હમે મને વેચતો ?

જો એવું થાય તો દુનિયાં છધી જ વળે તહમે તમારા દેહના માલીક નથી પછી
પરદેહને વેચવા ક્યાંથી તૈયાર થાય છો ?

જનાર્દન—ખસ એમ જ તું શું કરી શકવાની છે ?

સરયુ—શું મ્હારા સ્વાર્થને પણ હું ન જોઈ શકું ?

જનાર્દન—કદિ નહીં તહને જોતવાનો પણ શો હક્ક છે ?

સરયુ—તું મને જોતવાનો પણ હક્ક નથી ?

જનાર્દન—ના, ના નથી જ

સરયુ—કાળેકર આપણા આર્થવર્તમાં બિચારી બાલિકાઓ પોતાનો ભોગ પોતાના
માતા પિતાના વાકદાનમાં આપી દે છે એ ચાંડાળ માન પિતાઓ, તહમને તહમની
લગાર પણ દગ્ગાર હોતી નથી.

સ્વાતંત્ર્ય જન સૃષ્ટિયુ કદિ નહિ ફરે તે નહિ ફરે

શુભ સમ આ અવની મલી કદિ નહિ મળે તે નહિ મળે

જનની જન બૂમી પણ જનમ સ્વર્ગથીય અધિક છે

અભિમાન તમ નિજ દેહતુ આ સર્ગથીય અધિક છે

માનો તમે નિજ દેહથી મુજ દેહથી વેચાઉ નહિ

તુજ પ્રાણુ જાશે જો ફરી તોપણ પરવા નહિ

જનાર્દન—ખસ કર, ખસ કર ચળાવશી છોકરી મારી પાસે ઝાઝો લગારો કરતાં શું
હવે શરમ નથી આવતી અત્યારે હું તારો માનીક છું

સરયુ—મ્હારો માલીક ? એક રામ સિવાય બીજો કાંઈ મ્હારો માલીક નથી

જનાર્દન—હવે તું જોઈય ચંદ્રસિદ્ધ સાથે ત્હારો વિવાહ કર્યો છે રઘુનાથનું ધ્યાન
બૂલી જ

સરયુ—એ કુછની જોડે મ્હાગ વડાવના વેરી જોડે ના ના હું કદિ તે નીચની જોડે
પરજીનાર નથી.

જનાર્દન—તો સખતાઈ થશે

સરયુ—પ્રાણુ અપાશે

જનાર્દન—પ્રાણુ આપવો એ તો ખેલાય છે પ્રાણુ આપવો એ કંઈ ન્હાની સુની
વાત નથી. એક ઇચ પણ ખસવા નહિ દઈ.

સરયુ—હનન ગાઉ દુર રહીય

જનાર્દન—પણ હું જવા દઈય ત્યારે ને ?

સરયુ—તહમે દેહને રોડા શકશો આત્માને નહિ

જનાર્દન—જમ એવી નાંખીય

સરયુ—ખસ એટલું જ તમે ઇચ્છો તો આ દેહને ઉગારી દેશો એવી વધુ શું કરી
શકો તેમ છો

જનાર્દન—એ શરમ નાશન છોકરી શું કરે આ હત્યાથી ડરે શું.

ચંદ્રસિદ્ધ (મનમાં) સરયુખાળા તહમને તો અગ્નિ સંસ્કાર જ થયે છે આ ચંદ્રસિદ્ધ સાથે
મગરી ના પાડી તડે રી સિદ્ધા પશુ કમચાંજ કરે છું (તિપ્પણુ દષ્ટિ નાંખી ચાલ્યો જાય છે.)

જાય છે, અને તેને માટે જેટલો વખત તેનાથી સત્કર્મ કરી લેવાય તેટલો વખત તેને માટે સાર્થક છે.

હવે જન્મોત્સવ માટે તે ઉજવતા ગઈ શુજરી ભૂલી જવી, નવા વર્ષમાં આયુષ્ય મિથ્યા વહી ન જાય માટે તેનો સંકુલયોગ કરી લેવા, પ્રયત્ન કરવાનો નિશ્ચય કરવો જન્મગાઠને દહાડે નિશ્ચય કરવો કે હું આ વર્ષમાં તો આટલું સત્કર્મ સિદ્ધ કરીશ આત્માની ઉત્તિ માટે હું દરરોજ આટલો સમય તો આળીશજ

જન્મગાઠને દિવસે નક્કી કરવું કે આ વર્ષમાં હું આજીવી અમૃત્ય નહિ ખોલુ, હમેશા સત્ય બોલીશ અને સત્ય રીતે આલીશ સસારના પદાર્થોને અસત્ય માનીશ, તે પદાર્થો ઉપરથી, મમત્વ શુદ્ધિ ખેંચી લઈ આત્મા તન્મુ જવા વધુ અને વધુ પ્રયત્ન કરીશ એવા સત્કર્મ આધવાના નિશ્ચય કરવા, તો તો જન્મોત્સવ ઉજવ્યો સાર્થક ગણાય.

દરેક મનુષ્યે પોતાના બાળકોની કે પેતાની જન્મગાઠ હોય છે ત્યારે તે દિવસ ખુશાલીનો માને છે, આનંદમા રહે છે, સારૂ સારૂ કરી જમે છે, સારાં સાસા કપડાં પહેરે છે, અને તે દિવસ આનંદમા ગાળે છે હા, જન્મોત્સવનો દિવસ આનંદમા ગાળવો એ સાચી વાત છે, પણ તેનું કારણ શું ? અશુક વર્ષે તે દિવસે તેમનો આ જગતમા જન્મ થયો તેની ખુશાલીમા તે ઉત્સાહ થાય છે. પણ જેમ વેપારીઓ વર્ષે પુરૂ થયે પાડલું સરવાયું કાઢી તે વર્ષમાં શું કમાયા કે શું ખોયું તેની નોંધ રાખે છે, અને પછી નવા વર્ષમા વધુ કમાવા માટે નિશ્ચય કરી બેસતા વર્ષે આનંદ પાળે છે તેમ મનુષ્યે પણ પોતાના જન્મ દિવસને દિવસે પાછલા વર્ષમા ગી કમાણી કરી કે શું ખોયું તેનું સરવાયું કાઢવું જોઈએ અને કયાં ખોટ ગઈ હોય તો અથવા કાંઈ કમાયા ન હોઈએ તો નવા વર્ષમા બમણા ઉત્સાહથી ખોટ પૂરવા અથવા નવી કમાણી કરવા યત્નશીલ થવું.

મનુષ્યે જન્મ લઈ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવો પરમાત્માના સામર્થ્યને મેળવવા પરમાત્માના અખડ આનંદને અનુભવવા જે પ્રયત્ન કરવો તે ઉત્તમ કમાણી છે તે જેટલો પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવામા આગળ વધે છે તેટલી તેણે કમાણી કરી સમજવી, જો તેમાનું કાંઈ તે સિદ્ધ નથી કરતો અને માત્ર સસાર વ્યવહારમા રચોપચયો રહે, એ પુત્રાદિકમા શુ થાઈ જાય, ધધા રોજ ગારમા ફસાઈ પડે, ધન કમાવા માર્યા, દુષ્ટ, કુડકપટ વિગેરે કરે તો તે કમાયો નથી પણ ખોયું છે એમ સમજવું હવે જો ગયા વર્ષમા તેમ થયું હોય, સત્કર્મ કર્યા ન હોય, ઈશ્વરાભિમુખ થવાને પ્રયત્ન ન કર્યો હોય તો હવે આ નવા વર્ષમાં ગઈ શુજરી ભૂલી જઈ, બમણા વેગથી સત્કર્મ કરવા મચી

પડવું દયા રાખવી. પદોપકાર કરવો, સ્વતંત્ર બોલવું, વેપાર રોજગારમા અસ-
ત્ય ન બોલવું, શાંતિ રાખવી, ટોંઠની સાથે કપટ ન કરવું, પ્રમાણીકપણે જે
મળે તેમાં સતોષ માનવો, સર્વ મનુષ્ય માત્રને બાતવત ગણવા, અહંકાર છોડી
દેવો, અહિંસાનત પાળવું, પારકી વસ્તુ મફત લેગની ઇચ્છા ન રાખવી, બ્રહ્મ
વર્ચ પાલવું, પરસ્પરને માતા સમાન બાળી, કોઈપણ સ્ત્રી ઉપર કુદૃષ્ટી ન કરવી,
કોઈને ત્યાગ કરવો, ગુસ્સે થઈ ન જવું ચિંતા ન કરવી, ઉદાસ ન રહેવું.
સદા આનંદમા રહેવું, શોક ન કરવો, લયને જીતવો, કોઈ વસ્તુ ઉપર મોહ
ન રાખવો, દોષ છોડી દેવો એ વિગેરે વ્રતોનું પાલન કરવું, તેમાંના કોઈ
એકાદને પોતાનો વ્યભાવસિદ્ધ ગુણ કરી દેવો.

આ નવા વર્ષમા જેટલું સત્કર્મ સાધી લેવાય તેટલું સાધવું. ઇશ્વર ઉપર
શ્રદ્ધા રાખવી, દેવ, સદ્ગુરુ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી, દરરોજ ઇશ્વરના અભિષુખ
થવા માટે એકાંતે બેસી પોતપોતાના ધર્મ પ્રમાણે ઇશ્વર પુજન, પ્રાર્થના,
લક્ષિત, સંધ્યાદિ નિત્યકર્મ કરવા. આવા ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરાવનાર કર્મો
દરવામા વધુ વળત ગાળવો. આના શુભ કર્મો જેમ બને તેમ નવા વર્ષમા
વધુ કરવા તોજ નવા વર્ષમાં કમાણી કરી શકાયે, અને તોજ જન્મોત્સવ ઉજ-
વ્યો સાર્થક થશે.

બાળકોને જન્મગાઠને દિવસે તે સદ્ગુણી થાય તેવા વ્રત લેવરાવવા, ઠંથું
નહિ તો આખા વર્ષમાં કોઈપણ વળતે અસત્ય ન બોલવું, કોઈ ન કરવો,
રીસાવું નહિ, આનંદમાં રહેવું, કોઈનું પણ મન દુઃખવડ નહિ, ઇશ્વરનું ભજન
ગાવું એ વિગેરે શુભ કર્મોનું કોઈ પણ એક વ્રત લેવરાવવું, અને તે વ્રતનો
ભગ જે જિવે ધાય તે દિવસે અપવાસ કરવો એવો નિયમ લેવરાવવો. આમ
દર વર્ષે એક એક વ્રત સિદ્ધ થશે તો તે મોટી ઉમ્મરે સિદ્ધ પુરુષ થશે
આનંદી થશે, સત્યવાદી થશે, ઇશ્વર ઉપર ભક્તિભાવ રાખનારો થશે, તોજ તેને
ખરા સુખનો ચાતુલ્ય થશે, તોજ તેનો જન્મોત્સવ ઉજવ્યો સાર્થક થશે.

વેપારીઓ, મુસાફરી કરનારા અને યાત્રાળુઓને ઉપયોગી

હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા

અને મુસાફરીના ભોમીયો—આ પુસ્તક દરેક યાત્રાળુએ, મુસાફરી કરવા ઇચ્છનારે,
અને વેપારીએ પાસે રાખવું જોઈએ હરે તો ખપી જવા આગ્યુ છે.

આ પુસ્તક મુખ્યત્વે ઇતિહાસના મરકાતી કળવણી ખાનાએ પ્રાર્થામક, આધ્યાત્મિક અને
ટ્રેનિંગ કોનેજે માટે લાયકેરી છુક તરીકે મૂલ્યુ દરેકું છે

વડોદરા સ્ટેટમા લાયબ્રેરીઓ માટે મજુર થયેલું છે તેમા આખા હિંદુસ્તાનની
અદર આવેલા યાત્રાતા ૮૫૦ ધામે અને જોરા લાયક મોટાં મોટાં રચાયેલો સપ્ત
દેવામ છે દી. ૩ ૭-૦-૦૦ પોષ્ટેજ ૦-૮-૦૦ વ્યવ.ધાપક બાપોદય—અમદાવાદ

ગીતાનો સિદ્ધાંત.

(લેખક — શ્રીયુત સનકસન-દન કર્મા, બી એ.)

વિશ્વના કૌંતહાસપર શરૂથી આજસુધી જોવામાં આવતા કન્દર્પ દર્પ દંભને ધિરલા મનુષ્યા આ પદ્મ પથાર્થ સર્વત્ર મળતે ઋષિ, મહર્ષિ, યોગી ગૃહસ્થી, વિદ્વાન અને મૂર્ખ સર્વપર કામદેવ પોતાની મતાનો પ્રકાર કરે છે, જે લોકો આ બાજતમાં વિજય પ્રાપ્ત કરે છે, તેને ધન્ય છે । આત્માનું દર્શન એવા મનુષ્યોનેજ પ્રાપ્ત થાય છે, બગવાન શ્રી કૃષ્ણ ગીતાના ત્રીજા અધ્યાયના ૪૦ તથા ૪૧ માં સ્લોકમાં કહે છે કે હે અર્જુન ! કામ ઇન્દ્રિયોને, મનને અને શુદ્ધિને પોતાના કરી લે છે, જ્ઞાનને દ્વારી મનુષ્યને જીવવણીમાં નાખી દે છે, માટે તું ઇન્દ્રિય-સયમ કરી કામને ખારી નાખ, એ કામ જ્ઞાન, વિજ્ઞાનનો નાશ કરે છે

બગવાન જે કહે છે, તે સર્વના જાણવામાં જે ઇન્દ્રિય-સયમ કરવો એ ધર્મનું કુશલ કાર્ય છે, ઇન્દ્રિય-નિમગ્નથી આત્માનું દશન થઈ શકે છે, પરંતુ ઇન્દ્રિય-નિમગ્ન કેવી રીતે થઈ શકે છે તે બાજત ગીતાના છઠ્ઠા અધ્યાયના ૩૫ માં સ્લોકમાં બગવાને કહ્યું છે કે હે અર્જુન ! સર્વ ઇન્દ્રિયોના રાજ-ચયન મનને વશ કરવું એ ધર્મ કહ્યું છે, એમાં શંક નહિ પરંતુ અભાસ અને વૈરાગ્યથી તે વશ થઈ શકે છે

બાસ્થાવરચાવાળાએ ઇન્દ્રિય-નિમગ્નથી વિઘાત્યનાદિ જ પોતાનું એક ખાસ કર્તવ્ય છે એમ જાણવું જોઈએ. તેણે એવા ગુણોનો મયમ કરવો જોઈએ કે જે ગુણો તેને ગૃહા સ્થાવ્રમનો બોળે ઉદાસવાને શક્તિજ્ઞાન કરે, તેણે મોટા મોટા મહાનુભાવો જનવાને હાવભાવ હરહમેશ ચિત્તમાં રાખવો જોઈએ, ' અલ્પેષ્ઠ કાલ. મહુલા ચ વિષા ' ની ધુન બાસ્થાવરચાવાળાને ઇન્દ્રિય-સયમમાં બહુજ સહાયતા આપી શકે છે પોતાના ધ્યેય વિરૂદ્ધ કાષ્ઠ પણ બાજતમાં ચિત્તને નહિ જોડવાથી ઇન્દ્રિયો પોત પોતાના નિયત કાર્યમાં લાગી રહે છે તરૂ જીવસ્થા આખા પહેલા ઇન્દ્રિય લોહુભાની વાતો કરવી એ જીવનને માટીમાં મેળવવા જેવું છે

કાષ્ઠ કહેશે કે શું ઇન્દ્રિયો જળજ્વરથીથી કાણુંમાં લાવી શકાય ! એવા હતોત્સાહી પ્રશ્નોને માટે ગીતાના છઠ્ઠા અધ્યાયના ૨૪-૨૫-૨૬ સ્લોકમાં કહ્યું છે કે, ધીરે ધીરે પ્રયત્ન કરવાથી મન રિથર અને શાન્ત મની શકે છે, ઉત્તમ માર્ગથી ધોડાને મરજી મુજબ માર્ગપર ચલાવી શકે છે, તે કાટારાગા અથવા ખરાજ માર્ગપર ચલાવતો નથી, મન અને બીજા ઇન્દ્રિયો આ માનવ સરીરના ધોડા છે તેને યોગ્ય માર્ગપર ચલાવવી એ રિથત-પ્રયત્ન ફરી ચતુર આત્માના હાથમાં છે જીવાન માણસ પોતાની ઇન્દ્રિયોને દિયિત રૂપથી સંતુષ્ટ રાખી કુમાર્ગે જતા રોકી શકે કે તેણે જાણવું જોઈએ કે, વિષય ભોગનો એવો ઉચિત વખત મુકર કરવો કે જેથી પોતાના સરીરને નુકસાન ન થાય નિયમાનુસાર વિષયભોગ તથા લોકસમૂહ કરીનેજ જનક પ્રજ્વલિ મહાનુભાવ યોગ પડને પ્રાપ્ત થયા છે સસારમાં

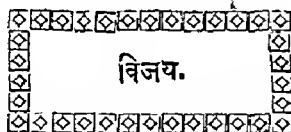
જ મ ધરી તમારૂં કર્તવ્ય છે કે, લોક સમૂહ દરી ઇન્દ્રિયોપભોગ કરો, મનને વશ કરવાનો થોડો થોડો સકલ્પ હમેશાં કરો અને ૧૬૧ જુઓ, કે, કેટલી સ્ફૂળ ન મળી દાખલા તરીકે માનો કે તમે એક એવો ખરાબ મિત્રોની સેવકમાં ફસાયા છો, કે તે બધા કુષ્ટ પ્રકૃતિના જ છે ધારો કે તમને મદિરા પાનની આદત પડી હવે મનને વશ કરવાની મતલબી કાનખી પડતાજ વિચાર કરો અને તે ખરાબર ચોક્કસ કરો કે, આજ મારા મિત્ર હમેશા જોડવા પાલા દારૂના પાય છે, તેથી ઓઢો પીય બીજો દીવસ તેથી પણ ઓછો કરો એક દિવસ મદિરા શુદ્ધ સુધી તે લોકોની સાથે જાવ અને ધીમે ધીમે આત્માને એવો જળવાન બનાવી લો કે, તમે તે કુષ્ટ લોકોની સેવક છોડી દેવામાં પ્રયુક્ત સફળ થઇ શકો, પરંતુ ' મન મારા વશમાં થઇ જાય, ' ' હું મનના વશમાં ન રહું ' એવું લક્ષ્ય હમેશાં તમારી દષ્ટિ સમુખ રાખો ત્યારે જ તેમ બતા શકે

દયાળુ કુવલજી ' જો તમે સમગ્રી બનવા ચાહો તો પાશ્ચાત્ય નિવાસિયોની મારફત કર્મશીલ બનો. કોઇ આવિષ્કાર, કોઇ વિદ્યા, કોઇ મશીન એવું કાર્ય લઇ બેસો કે જેથી તમારો વખત નફામાં ખરાબ વિચારોમાં ન જાય. યુરોપમાં લોખ ઇન્દ્રિય સમમત પાલન ધાર્મિકરૂપે કરતા તથી યુરોપમાં પણ હમેશાં સમાચાર પત્રોમાં (Court-Ship) તો જ સવાદ નીકળતો રહે છે, અને તેઓ કેવા લાભી આયુધ્યત્રાંગી હોય છે તે જુઓ, આતુ કારણ એજ કે, તે લોકોમાં હમેશા એજ ધુન લાગી રહી હોય છે કે કોઈ રીતે સમાજમાં સ્થગવો પ્રયત્ન કરવામાં આવે મરજોપરાન્ત પોતાનું નામ જીવિતજનોની સખ્યામાં વખાવો લાઇ ' ' આ કામ તો નહી બની શકે ' એવા ચપ્પો ભારતીય કુવલોની મારફત તે લોકોના મોહમાંથી લાગે જ સાબરવાના આવે છે તેઓ કહે છે કે,

ન હો સકેગા યે કામ માફ, કમી ન વોલો અસ ધીનતાફ ।

ન કયો સકેગે કરતો વિચારો, અધિરતા કો ડરસે નિફારો ॥

અનુવાદક-વાડીલાલ કાકુભાઇ રાવરી

લેખક દુકેરદાસ નાથાભાઇ દેસાઇ બી. એ, એમ એલ બી

મે હનલાલ સુનીલાલ ચાહ બી. એ એલ એવ બી .

કોશલ દેશનો પ્રભાવસલ રાજ, પ્રજાનો પિતા, ગરીબનો બેટી અને અનાથનો નાથ હતો એના રાજ્યમાં સુખ, શાંતિ અને સમૃદ્ધિ હતાં અને એના જયના ડકા દશે દિશામાં વાગી રહ્યા હતા

દારીના અભિમાની રાજાને એની કીર્તિની ઇર્ષ્યા થઇ એણે વિચાર્યું "શું મહારા પ્રજાજનો કોશલ રાજની સ્તુતિ કરે ? હિમાલયના ઉચ્ચ શૃંગો સુધી વિસ્તાર પામતા રાજ્યના ધણી કરતા એ નાનકડા રાજ્યના માલિકની કીર્તિ એ વધારે આકે ? એ મહારા કરતા અધિક દયાળુ, ન્યાયી અને પ્રવૃથ્થાળી

ગણાય અને એક નામર્દ માફક હું જોઈ રહું ? એની દાનશુરતા, એનો ન્યાય અને નમ્રતા ફક્ત મારા કરતાં અધિક કીર્તિમાન ગણવાનો ડોળ અને દલ સિવાય કંઈજ નથી ”

કાશીરાજે સેનાપતિને બોલાવી કહ્યું “ સેનાપતિ ! કૌશલરાજના મદતું હું મર્દન કરીશ ! એના સામે યુદ્ધ માટે ”

આ અર્ધર્થી યુદ્ધની સર્વ સામગ્રી તૈયાર થઈ અને કાશીરાજે કૌશલરાજ સાથે યુદ્ધ આરંભ્યું. કૌશલરાજની હાર થઈ અને રાજ્યપાટ છોડી વનમાં જવું પડ્યું.

એના વિશાળ સામ્રાજ્યમાં વિજયી કાશીરાજે વિજયોત્સવ ઉજવવા પ્રબળે હુકમ કર્યો. પરંતુ પ્રબળે એ ઉત્સવ નહોતો. પ્રબળ તો શોક સાગરમાં ડુબી હતી. શોક અને શાપ આરે દિશામાં પ્રવર્ત્યા “અમે તો અનાથ થયા ! અમારા માતૃપિતા સમા પૂજ્ય કૌશલરાજ કયા ગયા ? આ આપત્તિના મૂળ કાશીરાજને પિછાર હો. ! અમારો ધર્મરાજ સમ કૌશલરાજને દેશવટો દેનાર એ નરાધમને હંજીરવાર ફિટકાર હો. ! પ્રબળે આમ આક્રંદ થયો.

ગર્વિષ્ઠ કાશીરાજે કોધથી રાતા થઈ કહ્યું “ આ આક્રંદ શા માટે ? ”

અને પ્રધાનોએ જીતી જીતી તેવું કારણ કહ્યું. અહુકારી કાશીરાજે કહ્યું “ આ સર્વ હું ખતા કારણને પૃથ્વીપરથી નિર્મૂળ કરી નાખીશ ”

સારા રાજ્યમાં જાહેર ફરમાન કાઢ્યું કે “ કૌશલરાજનું માથું મારી સમક્ષ લાવનારને એક હજાર સુવર્ણ મેહારનું ધનામ મળશે ! ”

આ ફરમાન સાંભળતા પ્રજામાં હાહાકાર થઈ રહ્યો.

મહાનુભાવ કૌશલરાજ જ ગલમાં રાતદરસ વિતાડતા હતા નિર્મૂળ કરણાનું પાણી પીતા ઉઠાર વૃક્ષરાજે તેમની ક્રુધા તૃપ્તિ કરતા, પવનની શિતળ દહરીઓએ તેઓ ઉધી જતા અને ભોળા પશુ દયાળુ બીલો તેમના સોબતી હતા. પરંતુ આ સ્થિતિમાંય એકજ વિચાર આવતો “ મારી પ્રજા સુખી હશે ? ”

એક પ્રવાસી કૌશલરાજને મળ્યો અને કહ્યું “ વનના વટકલધારીસત ! આ અઘોર અરણ્યમાં હું માર્ગ ભૂલ્યો છું. ! ધ્યા કરી મને કૌશલદેશનો માર્ગ બતાવો ! ”

રાજાએ પૂછ્યું “ એ ગિર્ભાંગી દેશમાં જવાનું શું પ્રયોજન છે, સુસાદર ? ”

પ્રવાસીએ કહ્યું “ ઓ ભલા વનવાસી ! હું વેપારી છું અને હાથાં માફ સર્વસ્વ દરીયામાં ડુબી ગયું છે. મેં સાંભળ્યું છે કે કૌશલરાજ દયાના સાગર છે, અનાથનો નાથ છે, ગરીબનો બેટી છે, અને નોધારાનો આધાર છે, હું તેમની મદદ યાચવા જાઉં છું ”

રાજાએ તુરંત પાછું જોયું અને નિઃશ્વાસ નાખ્યો ઘડીભર શાત રહી રાજાએ કહ્યું “ ઓ ભલા સુસાદર દર દેશથી તું આવ્યો છું તું હુખી છે હું તને નિરાશ નહિ કરું મારી સાથ ચાલ, હું તને રાજા પાસે લઈ જઈશ ”

પ્રજાની અરજ સુણતો કાશીરાજ સભા ગૃહમાં બેઠો હતો અને અરજ વ્યસ્ત જતા તથા મૃગચર્મધારી એક વનવાસી એના સાથી સહિત સભાગૃહમાં આવ્યો અને રાજાને પ્રણામ કર્યા

“ ત્હારી શી અરજ છે, વનવાસી ! ” રાજાએ પૂછ્યું

જતાધારી પુરે કહ્યું “ ઓ મહાન કાશીરાજ ! નિર્ઘય સસુદ્રના કોપથી આ વેપારીનું સર્વસ્વ નાશ થયું છે, અને તેને માટેજ હું આપની સમક્ષ આવ્યો છું આપ ક્ષત્રિય છો અને આપનું વચન આપ સદાય પાળશો, આપે પ્રનામમા કહાડેલી એક હલ્લર સુવર્ણ મ્હોર એને આપો અને આ શિર આપ નુંજ છે હું કૌશલ દેશનો ભાગ્યશાળી રાજા છું ! ”

સર્વ સભા સ્તબ્ધ બની ગઈ સભાજનોના નેત્ર અધુ પૂર્ણ થયા બાબતર ધારી સેનિકોના અકુઓમા પણ પાલી આવ્યું વેપારી તો આમોજ બની ગયો ! અધુપૂર્ણ નેત્ર હાથ ભેડી બોલ્યો “ પ્રભુ ! ક્ષમા કરો શિવ શિવ. શિવ આ લોહીયાળી સુવર્ણ મ્હોરોમાથી મ્હારે એક પણ ન ભેંધે ! મહાતુ ભાવ કૌશલરાજને મ્હે ઓગળ્યા નહિ, એતો સ્વેચ્છાએજ અત્રે આવ્યા છે ”

કાશીરાજને કમકમા આવ્યા અને કોપાધ્રક્ષને કહ્યું “ આ વેપારીને આપણા રાજકોપમાથી એક હલ્લર સુવર્ણ મ્હોર આપો ”

પછી કૌશલરાજને કહ્યું “ ઓ કૌશલરાજ ! ત્હાગ પરાજયમાજ મ્હારો વિનય છે ! અને મૃત્યુને લેટી શું કોથી પણ અધિક વિનય મગ્ધે છે ? કૌશલરાજ ! એ કદાપિ બતનાર નથી ! સાલજો ઓ કૌશલરાજ ! ઓ પ્રધાનો ! ઓ રાજ સભાસદો ! ઓ પ્રજાજનો ! માંસજો ! કૌશલરાજનું જે રાજ્ય છે તે તેમને હું પાછું સોપુ છું આજથી તેઓ મારા બન્ધુતુલ્ય છે, તેમના મિત્રો એ મ્હારા મિત્રો, તેમના શત્રુ એ મ્હારા શત્રુ છે અને મ્હારા આ આસુરી કૃત્યના પશ્ચાત્તાપ અર્થે, માનવજાતના બે લાયકર શત્રુ અને અસંખ્ય હુ બના ઉત્પાદક એવી મ્હારી ઇર્ષ્યા અને અહુતાનો આજથી સંગને માટે ત્યાગ કરૂ છું ”

અને તેના રત્ન જડિત સુવર્ણ સિંહાસનેથી કાશીરાજ ઉઠ્યો અને જતા તથા મૃગચર્મધારી કૌશલરાજ ઉભા હતા ત્યા આવી કૌશલરાજને સહર્ષ લેટી પડ્યો “ બન્ધુ ! ક્ષમા કરો ! ક્ષમા કરો ! ”

કૌશલરાજને સિંહાસન ઉપર બેસાડી એક કુદ્ર સેવકની જેમ તે નીચે ઉભો રહ્યો રાજ સેવકના હાથમાથી ચામર લઈ કૌશલરાજને પોતાના હાથથી ચામર ઢોળવા લાગ્યો અને “ ઉદાત્ત અને ઉદાર કૌશલરાજનો જય હો ! ” કહી કૌશલરાજની જય બોલાવી

સારી સભાએ જયબોધ કર્યો “ ઉદાત્ત અને ઉદાર કૌશલરાજનો જય હો ! નિરહ કારી અને ઈર્ષ્યાવિહીન કાશીરાજનો જય હો ! ” *

તમારું કાર્ય ईश्वरને સોંપી દો.

મનુષ્ય મિથ્યા ધન કમાવા હાવગગ કરે છે જે તે પોતાનું તમામ કામ ઈશ્વરને સોંપી દે તો તેનું ગુણ સીધું ચતાવવા ઈશ્વર તૈયાર છે ઇશ્વર ઉપર ભરોશો ગાળનાર કદી દુઃખી થતો નથી જેને ઇશ્વરમાં શ્રદ્ધા નથી તેને જ ગસારની ઉપાધી નડે છે, સસાગમાં અનેક દુઃખ પડે છે, અનેક ચિંતાઓ તેના હૃદયને ફેાલી આવે છે

સંભારતી અનેક વિપત્તિઓમાંથી છુટવા માટે એકજ મર્વોત્તમ રસ્તો છે, અને તે એ કે મનુષ્યે પોતાનું તમામ કામ ઇશ્વરને સોંપી દેવું ઇશ્વર જેવો મમથ ધણી જેને માથે છે તેને પંજી ચિતા તી? મનુષ્યે તો માત્ર કર્તવ્ય કરવું ફળ ઇશ્વર આપશે જ કોઇ પણ વિપત્તિમાંથી ઉગરવા માટે ઇશ્વરને આશ્રય લેવો તે જરૂર તમારી વિપત્તિ તમે ન બાણો તેવી રીતે ટાળી દેશે.

આ મંસારનો કર્તા, ભર્તા અને દર્તા ઇશ્વર છે એમ યાત્રો કરે છે આપણે મનીએ છીએ તો પછી મનુષ્યે પોતાના મનુષ્યત્વ સ્વભાવનો આશ્રય લઇ સસાગનાં કાર્યો હું કરું છું એવું મિથ્યા અંશમાન ગાળવું જેમનું નથી જ્યાં સુધી મનુષ્ય પોને મમત્વશુદ્ધિથી દાર્ય કરે છે ત્યાં સુધી તેને આશા નિનાશ ગહે છે તેનું મમત્વ હોય છે ત્યાં સુધી ઇશ્વર તેના કાર્યમાં મદદ કરી શકે નહિ. તે જ્યારે પોતાના મિથ્યા મમત્વને છોડી દઇ પોતાનું દાર્ય ઇશ્વરને સોંપી દે છે ત્યારે તેના કાર્યની ઇશ્વરને યત્તા પેમે છે, જે મનુષ્ય ઇશ્વરને ભરોશે ગહે છે તેનું દાર્ય ઈશ્વર સદા મિદજ કરે છે

જે મનુષ્યે સસારની અનેક ચિતાઓમાંથી છુટવું હોય તો પોતાના મમત્વનો ત્યાગ કરવો. પોતાના દરેક કાર્યમાં ઇશ્વરની મદાય લેવી ઇશ્વર પોતાને માથે મમથ બેઠો છે ત્યાં સુધી મનુષ્યને કદી ચિતા નથી જે માણસ ઇશ્વર પોતાને માથે બેઠો છે એમ માની દાર્ય કરે છે તેના કાર્યની ચિતા ઇશ્વરને હોય છે

મનુષ્યને નવ મામ સુધી ગર્ભમાં ઇશ્વર પોમે છે ગન્મ થયા પછી તેને દુઃખ પાવાની ઇશ્વરને ચિતા રહે છે જ્યાં સુધી બાળક મમત્વથી ઘણું મમત્વપૂર્ણ રીખવું નથી ત્યાં સુધી ઇશ્વર તેની મબાળ રાખે છે તાના સાગકની ચિતા જેમ તેનાં માતાપ રાખે છે તેમ જે મનુષ્યે મમત્વનો ત્યાગ કર્યો હોય છે તેની ચતા ઇશ્વરને હોય છે જ્યાં સુધી મનુષ્ય મમત્વને વળગી રહે છે ત્યાં સુધી ઇશ્વરને તેની દાગજી હોતી નથી પણ જ્યાંથી મનુષ્ય પોતાના મમત્વનો ત્યાગ કરી પોતાનું દરેક કાર્ય ઇશ્વરને સોંપી દે છે ત્યાંથી તેના દરેક કાર્યની ઇશ્વરને યત્તા રહે છે

જે તમારે સસારની ઉપાધીમાંથી છુટવું હોય અને મંમાગના અનેક દુઃખોમાંથી મુક્ત થવું હોય તો તમે આજથી તમારું દરેક કાર્ય ઇશ્વરને સોંપી દો તે જેની રીતે રાખે તેવી રીતે ગ્રેહ તમને તે જેવી શ્રેષ્ઠા કરે તે પ્રમાણે માત્ર દાર્ય દાર્ય કરો ઇશ્વરને ગમ્યુ ને ખર્ચ એમ માનો. તમે ગમે તેવી વિપત્તિમાં હોશો છતાં જે તે વખતે તમે તમારો અધ્યો ભાર ઇશ્વરને સોંપી દેશો તો તમે નુન ધારેલી રીતે ઇશ્વર તમારો ભાર ઉઘાડી લઇ તમારી વિપત્તિ ટાળી દેશે

ખીજા કાઇના સામર્થ્યને હિસાબ નથી તેવા પરમાત્માને વશ કરી તમારા અનેક કાર્ય કેમ સિદ્ધ ન કરી શકો.

ઈશ્વરને વશ કરવા માટે તમારે ઈશ્વરને વશ થઇ જવું પ્રેમથી ઈશ્વર વશ થાય છે. તમે પ્રેમથી ઈશ્વરના થઇ જાઓ તમારે માથે સમર્થ થવું છે એમ માનતાં થાઓ. સારા નરતા દરેક કાર્યમાં ઈશ્વરની મરજીને આધીન થાઓ. ઈશ્વરના ગુણો આચારમાં ઉતારો અને દરેક કાર્ય ઈશ્વરને સોંપી દો. અંતર્ગત ઈશ્વરનું ચિત્ત દરેક, નીતિમર ચાતો પ્રમાણિકતા પાળો, અત્યંતુ વૃત્તિ આદરો, યતિ અને આનંદને તમારામાં રચાવ આપો. તમે ઈશ્વરના થશો તો ઈશ્વર તમારો થઈ જશે.

મનુષ્ય મનુષ્યમા પણ પરસ્પર મૈત્રી પ્રેમથી થાય છે, સ્ત્રી પુરુષમાં પણ પ્રેમથી એકતા અનુભવાય છે. જ્યાં જુદાઈ છે ત્યાં સર્વ જુદું જણાય છે. તમારે ઈશ્વર માથે એકતા કરવા માટે ઈશ્વરના થઇ જવું તમારું દરેક કાર્ય ગમતર ગમ્યા વગર ઈશ્વરને બોલો દરેક નિષ્ક્રમ જન્ય તો પશુ ગજરાના નહિ મકન થાય તો પશુ દરખાતા નહિ સાગ નગતાનો થય ઈશ્વરને આપો. ઈશ્વર સર્વ શક્તિમાન છે, અને તે જ તમારે માથે બેઠો છે એમ માનો.

ઈશ્વર મોડીસે કહાકે તમારું રક્ષણ કરે છે માટે તમારે દબે ગજગવાનું દરજી નહીં તમે નીતિથી ચાલશો, ઈશ્વરની આધીનતા સ્વીકારશો. ઈશ્વરના થઈને રહશો અને દરેક કાર્યમાં ઈશ્વરની મદદ મેળવવા પ્રયત્ન કરશો તો ઈશ્વર તમારું દરેક કાર્ય સિદ્ધ કરશે, અગોચર કર્મથી દૂર રહેવું કષ્ટ અમત્ય જગ પ્રપચ્ચો પ્તીતુ જો તમે તેવા અનીતિના કાર્ય કરશો તો ઈશ્વર તમારાથી વેગળા સમજાવે. તમે જ્યારે સત્પથમાં આદરી ઈશ્વરના ગુણોને ધારણ કરો તો ઈશ્વર તમારી આનિધ્ય રહેશે.

દરેક કાર્ય સિદ્ધ કરવા માટે ઈશ્વરની મદદ મેળવતાં શીખો. બાવદાર અને પગમાર્ચના સર્વ કર્મો ઈશ્વરની મદદથી સિદ્ધ થઇ શકે છે તમે દબે પછી જો તો કાર્ય સિદ્ધ કરવા તો કાર્ય ઈશ્વરને સોંપી દો તમારી વિવિધ ટાળવા ઈશ્વરને કાર્ય મોલો, જરૂર તમે સર્વ કાર્ય ઈશ્વરની મદદથી સિદ્ધ કરી શકશો. તમારા મનને ઊંડી દો. તમારું દરેક કાર્ય ઈશ્વરને સોંપી દો. તે તમારું કાર્ય સિદ્ધ કરે. એવી અશ્વાધા પ્રયત્ન કરો. જરૂર ઈશ્વર તમારી મદદ ઉભા રહેશે.

અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક પ્રથમાળા.

આ પ્રથમાળાના પ્રવચનો ઉત્તમ પુસ્તકો અર્થાં દીપ્તને મળે છે. આદર પ્રત્યેક શ્રીને રૂ. ૧-૦-૦ આપમે પડે છે. તમે આ પ્રથમાળાના જરૂર આદર થાવ અધ્યાત્મ જ્ઞાનના પુસ્તકો અર્થાં દીપ્તને મેળવે. બીજા પુસ્તકો-યોગવિદ્યા, અધ્યાવિદ્યા વગેરે દબે પછી બદાર પડશે.

બચવાપદ-ભાગ્યોદય ઓદીમ.

ભાગ્યોદયનું ૧૧ મું વર્ષ પુરૂ થઇ આ માસથી તેનો ૧૨ મા વર્ષમાં પ્રવેશ થાય છે. ગયે વર્ષે ભાગ્યોદય ચવાવવામાં ઘણા વિધો નહીં ગયાં તે વાચકોના જાણવામાં છે. આ વર્ષે હજીવરેચ્છા તે આ આગીકમાં વધુ લપ્થોગી લેશે આપવાનો નિમય કર્યો છે

આ વર્ષની ભેટનું પુસ્તક આત્મિક જીવન તૈયાર થઇ ગયું છે તેના લેખક શ્રીયુત મણિલાલ ન્યુમામ દોસ્તી, ખી એ. છે આ પુસ્તકની અદ. —

આત્મિક જીવનનું રહસ્ય, આત્માનું સ્વરૂપ, જ્ઞાતિ, જૈનન્યની વિશાળતા, કર્તવ્યનો નિયમ, મહત્તો નિયમ, પવિત્રતાનું આધ્યાત્મિક મત, આત્મિક જીવનમાં મનની એકાગ્રતાનું સ્થાન, આદર્શજીવન, ખર્ચ આત્મતાન, ખરી આત્મદશા, આધ્યાત્મિક અને સંસારિક જીવન એ વિગેરે વિષયો છે

ભાષા સંગ્રહ અને સમગ્રમય તેરી છે પુસ્તક વાંચવામાં આનંદ રસ અને જ્ઞાન મળે તેમ છે પાન લગભગ ૨૦૦ થશે

આ અદ મળ્યા પછી ભેટનું પુસ્તક દરેક મહકને લવાજમ વસૂલ કરવા માટે વી. પી યો મોકલવામાં આવશે ભાગ્યોદયનું લવાજમ રૂ ૩-૦-૦ છે ભેટનું પોસ્ટજ ૦-૨-૦ મળી રૂ ૩-૨-૦ વસૂલ કરવા માટે ભેટનું પુસ્તક રૂ ૩-૨-૦ તુ વી. પી. કરી મોકલીશુ તો તે ત્રી પી સ્વીકારી લેતા વિનનિ છે.

ભેટનું પુસ્તક વી પી થઇ આવે એટલે પાછું મોકલી અમને તુકશાન ન કરવા વિનનિ છે દરેક આદોષે આ વર્ષે એક જે નવા આદોષ કરી મોકલવા ઉપર લખે આપનું ઘટે છે ભાગ્યોદય તત્ત્વજ્ઞાન, સંદેશ્ય અને ધાર્મિક વિષયો ફેલાવનાર માસીક છે. તેના આદક થનાર મહા શાંત, સદ્ગુણી અને ધર્મિષ્ઠ થાય છે

ભાગ્યોદયના આદકોને ભેટના પુસ્તક ઉપરાંત આ વર્ષમાં હાપાયક પુસ્તક દેશી વૈદ્ય જેની કીમત રૂ ૧-૦-૦ છે તે ૦-૮-૦ મા અપાશે. આ પુસ્તક દેશી દનાઓ મના વતા શીખવાકશે તેમાં દરેક રોગ અને તેની દવાઓ તેમજ અખા હિંદુસ્તાનમાં દરેક વેદો જે સારામાં સારી દવાઓ વાપરે છે, તે યાત્રિય દવાઓ-પેર શી રીતે ખનાવવી અને તેનો શી રીતે ઉપયોગ કરવો તે વિષે હકીકત તેમાં મપૂજ્ય વિગત સાથે આપેલી છે. તેના પાન ૨૦૦, છે ફુલર વિજ્ઞાનના આદકને આ પુસ્તક ભેટ તરીકે અપાય છે ભાગ્યોદયના આદકને અર્ધી કીમતે મળશે.

ભાગ્યોદયના આદકોને માસ્તર એન્ડ નૉલેજ એ પુસ્તક જેની કીમત રૂ ૧૦-૦-૦ છે તે માત્ર રૂ ૭-૦ માંજ મળશે આ પુસ્તકથી હીંદી, મરાઠી, બંગાળી, અંગ્રેજી ઉર્દુ અને સંસ્કૃત સાથે શીખી શકાય છે અભ્યાસ કરવામાં વધુ મહેનત પડતી નથી. પાકુ પુકું એક કામળ-માત્ર ૮ માસ અભ્યાસ કરવાથી ઉપરની ભાષાઓ આવડી શકે છે

ભાગ્યોદયના આદકોને હાવમાજ બહાર પડેલું પુસ્તક-સ્વર્ગમ નિષ્ઠ દેવી જીવન- અને ધર્મ સંસ્થાપક મહા પુરુષોના જીવન વૃત્તાંત-એ પુસ્તક જેની કી રૂ ૧-૦ છે તે માત્ર રૂ ૫ મા જ અપાશે આ પુસ્તકમાં હિંદુમાં મહા મહેતા અનેક ધર્મોનું રહસ્ય તે તે ધર્મે સ્થાપનાર મહા પુરુષનાં જીવન ચરીત સાથે છે તેમાં લગભગ ૧૫૦ ઉપરાંત

મહા પુરોનાં જીવન રસિદા જે પાન લગભગ ૮૦૦, ઉચ્ચા એ ટીક કાગળ પાકુ પુકુ છે
આ પુ તક અદક નહિ હોય તેને રૂ. ૧-૦ માં જ મારો માત્ર બાગ્યોદયના આદક-
નેજ રૂ. ૫-૦ માં મારો.

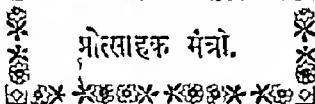
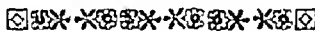
જે આહોર પારમા વર્ષનું લવાજમ વચ્ચે આપશે તેમને જ ઉપરના પુસ્તકો માત્ર
એક માસ સુધી મગારી લેવાથી એકી કીમતે મળશે તે પછી મગારાથી પુરી કીમત
આપવી પડશે.

આ બધા લાભ ભોત જાણીશો કે ભાગ્યોદયનું માત્ર રૂ. ૩-૦ લવાજમ ખર્ચવાથી
કેટલો બધો લાભ મળે છે એક તો દર માસે ઉત્તમ વાચન પુર પાડનાર માસીક મળે,
બેટનું ઉપયોગી પુસ્તક મળે અને ઉપરના પુસ્તકો એકી કીમતે મળે.

આશા છે કે દરેક બધુ નવા વર્ષ માં આદક કાયમ રહેશે અને બેટનું પુસ્તક વી પી
મધ આવે તેનો સ્વાસ્થર દરશે જ રહે.

ભાગ્યોદયમા-આવતા મામથી એક રસીક વાર્તા શરૂ થશે તેમજ ઉપયોગી નવા
વિષયો પણ તેમા શરૂ થશે નવા આદકોએ હવે પોતાના નામ નધાવી દેવા, જેથી બેટનું
પુસ્તક બધાને મળી શકે.

આ વચ્ચે બીડાયા પછી આવાડીયામા બેટનું પુસ્તક વી પી કરી મોકલવું શરૂ
થશે જે આહોરોએ સ્વીકારી લેતા ચિત્તી છે.

(લેખક — વ્યવસ્થાપક શુકલ)

આપણી આ દુનિઆ હવે તથા ગેઠવી મિશ્રિત છે. જેટલી ગમગીની તેટલો જ
આનન્દ આપણે દેખીએ છીએ.

તારો સિદ્ધાર તું હમેશાં પ્રાપ્ત કરીશ હા. કદાચ એમ પણ બને કે ધારેલા સિદ્ધા
રને બદલે કાંઈ સળંગ જ તારા હાથમા આવી ગય, પણ એ તો અપવાદ અને અપવાદ
વગર નિયમનું અસ્તિત્વ ભંગે જ હોય બાકી મામાન્યત તારા પ્રયાસ હમેશા સદય
પ્રદેશમા જ થવાના.

જ્યતને તું તારી લાપટી બતાડી આપ પાત્રતા પૂરવાર હજી આપ આપજ્ઞામના
પ્રજ્ઞા કાર્યની કિંમત કરતી વખત કાગળની અવગણના કરે છે ત્રિદિન મુદ્દા આંકની
વખત સાધનને બહી ગય છે અને જો એકરાર નાપણે પછાઇએ છીએ તો ફરીથી
આપણે એ મારગનું અનુમ બુ કરતા નથી આપણે આ સમાચાર જ આપણી દયા ફરી
ચક્રનો નથી રિયત સુધારી ચક્રનો નથી.

માઠ રાખ બીજ પ્રતિફળ પ્રદેશમાય પોતાની પ્રકૃતિ તજે નહિ' પણ બીજાવાળી કેરીની આશા શાન રાખવી ? ચોર લાગ્યા હોય અને પછી ગુલામની આશા રાખવી એ કેમ બને ? પણ હા તારામા લાયકી જ નહિ હોય તો તો પછી અનેક અનુકૂળ પ્રસંગો આવી મળે, પ્રોત્સાહનો મળ્યા કરે તોય તેનાથી તારૂં કશુંપણ કારગ નહિ સરે.

સભવ છે કે ધર્મતાજ કદાચ ચોપડામાં આવે ખતવતાં જૂઠયાપ પણ ખાખ, પણ આમ કવચિત જ બનવાતુ, હમેશા નહિ. માત્ર એમના ચોપડા તો હમેશા ચોખ્ખા અને વિશ્વાસપાત્ર જ રહેવાના. એ ખાતુ અને એ દિસાજ દોવા જેવો સ્પષ્ટ, સ્વર્ગ જેવો માયો સદાને માટે હોય છે.

આપણે આપણી પોતાની બેવકુલીથી આપણા બળનો અવજો ઉપયોગ કરીએ છીએ અને પછી બળાપો કરીએ છીએ. વેદાધિ ગાયુ ગળ પાણુ વી રીંડ આવે તે શેષવા આપણે ફાફાં મારીએ છીએ ગયેલું કાષ કળે પાણુ આવતુ નથી એ સનાતન સાત્ય ગ્રપ્તયા છતાંય નાહકની ચિન્તા કરીએ છીએ અને બાળા રહેલા બળ પણ બાળી નાખીએ છીએ. આપણે કાયમને માટે અપખ અને નિરપયોગી બની રહીએ ાએ.

આપણે આપણા હાવાનો દુરયોગ કરીએ છીએ, હકનો અપગ્રય કરીએ છીએ અને તેમ છતાંય પછીથી જગત્ દુતમ છે એમ કહી ખોટી દરમાદ કરીએ છીએ આપણી પોતાની જ નાકાયકીથી આપણા પોતાના જ અવિચારીપણાથી આપણી અવદયા હરરાજ થાય છે તોયે આપણે તો બસ સમાજને જ ભાડવા, દુનિયાને જ દડવા બેસીએ છીએ આપણે વિશ્વાસપાત્ર કરીએ છીએ, નિમકકરામ નીચડીએ છીએ અને તેના અમુક ફળ તરીકે પછી ત્યારે આપણે પટકાષ્ટએ છીએ ત્યારે આપણુ ધુવધુવા બેઠએ છીએ. આપણે અન્યનો જ હોય દેખીએ છીએ પોતાની કથી કસુત ગ્રહ ચક્રતા નથી એ વેળા બાપ બુને તા એમ જ થાય છે કે બસ બધાય નચુનું, માત્ર આપણા પોતાનાં શિવાય જ નહિ તો આપણા એકવારના અતરના વિજ અતારે અજગા કેમ થઈ રહે ? એ અમા-ઉની માફક આપણો હાથ અમારે પણ કાં ન ઝાલે ? એકવારના એ દીનોગ્ગન દોરત હજુ પણ આપણને ખેલાંની માફક મદદ કેમ ન કરે ? પણ આપણે જૂની જ જઠએ છીએ કે આ છુા એ દુભાયલા દોરત ફરીથી ન ઉતરાય અટકા વારને હવે સાવક રહે છે. અને આપણે એમડી એ સાતચેતીન નિષ્કુરતા તથા નચણાપણુ ઠઠી વગેવનાં ફરીએ છીએ શી મનુન રવભાવ ?

આપણે આપણો શાનભાડર વેડરી નાખીએ છીએ અને ત્યારે તળાઉં દેખાય છે ત્યારે આપણને સખેદાશ્વ થાય છે આપણે પુછીએ છીએ કે બસ આવી રથુ ? હવે કંઈ જ ન રથુ આપણે મહીકુચીઓમાં તો પેસતા ફરીએ છીએ અને નિષ્કુળ થઈએ ત્યારે દુખી થઈએ છીએ. પરંતુ જુલુ ન જ ને એ કે સરત તો સપાટ પાંધર અને સીધા પ્રદેશમા જ હોય શકે.

જેને માટે આપણામાં આવશ્યક યોગ્યતા નથી, જેને માટે આપણે બિનકુન તૈયાર નથી તે કરવાને માટે પણ આપણે ફાફાં મારીએ છીએ. અને પછી નિમગ્ન થઈએ ત્યારે કષ્ટાન્ત કરીએ છીએ અને પછી તે કાઈ અચક્ર છે એવી દલીલ આગળ ધરી આપણે મન મનાવીએ છીએ, આવશ્યક જ્ઞાન અને માદિતી આગડન અને અનુભવ મેળગ્યા પહેલાં

જ આપણે મોટે મહેલ ખાધવા ઇચ્છીએ છીએ અને વાત જ્યારે રસકસની આવે ત્યારે આપણે ફરિયાદ કરીએ છીએ કે અમાગપર અવકુષા છે વફદિ છે.

આ દુનિયા આરા જખાળીઆઓથી ભરપુર છે એમનામા વિચાર શક્તિ બિંદુત નથી લાપડી તથા મહત્વાકાંક્ષા થુ તે જ એ સમગ્રી શક્તિ નથી. મારે આ કહેવું ન માની શકેના હોય તો તું સગાર ચોગરદમ જો અને તને આરા અમુખા ધાવળી મા પશુ અપાત્ર માણસ આમે દિવસ બડમુઝાટ કર્યા કરતા જલ્યાગે અલગત, સમજુ દશે તેને તો આમાં કશું જ અન્યાયી નહિ વાગે આગ્રહી, ઉઘમી, વિચારથીત અને ડાલા માણસ તો સમજે છે જ કે કુરતમા જેટ દશે અન્યાય હોય નહિ.

તાર પ્રારબ્દ થી દિશામાથી ખુલશે તે તુજ વચારે મારી રીને જાણી શકે તુ તારા જીવનને એટલી બધી સ્પર્શ દેવાએથી નિદાળી શકે એમ છે કે જેથી કોઇને કોઇ પ્રદેશ તારી શક્તિ અને તારી લાપડીને અગમચાત્ર યોગ્ય જણાઇ આન્યા વગર રહેજ નહિ હા એટલું નો ખરું કે યોનાની શક્તિને ડેરા પ્રકારે વાપરવી એ સમજવું કષ્ટ રહેતું નથી.

જીવનની રિષતિઓની સાથે કર્તવ્યનો પ્રદેશ પણ વખતો વખત બદલાનો જ રહે છે તુ જમે તે હો, તારામાં જમે તેટલું જ્ઞાન હો, તાગમાં જમે તેટલી શક્તિ હો પણ જો તું જ્ઞાન મગજે એકાન્તમાં એળેને તારી કૃતિ, તારી ઉમેદપર નિષ્પક્ષપાતપણે વિચાર નહિ કરે તો તો તું એક નિર્મિત વતુસમાં જ ધુંચાયા કરીશ તારી દશા તો પેલા " રળીઆ મહરી " ના જેવી જ થવાની.

પ્રવાસ કરે જ પ્રામાણિક નિષ્કળના મજે તો બને મજે પણ તેનાથી નિરાશ થઇ આદરેલી વાત છેક પડની મુઝી દેવાને બદલે કોઇ બીજો માર્ગ દૂરી કાઢ આ નહિ તો અન્યત્ર પણ તુ પ્રયાસ કરી શકે જગ મેળવી શકે એમ છે

તારું આસ્તત્વ કદાચ અર્ધિ નિરૂપયોગી મનાય પણ અન્યત્ર એવા મજા પ્રદેશ છે કે જ્યાં તું તારી યોજના અમલમા મુઝી શકે, જડ પાલી બેઠેલી અને સત્તાનાચક જુની કંડિ ફર કરી સુખદા અને ક્રેવસ પાદક નવી પ્રદર્શિત્રા સ્થાપી શકે આરમના આ યોજનામાં અતરાયો આવે પણ તેથી ગભરાઇ ન જતાં સજ્જ થાય ત્યાં મુઝી પ્રયાસ કરે જ અર્ધિ તારો બાવ નહિ મુજાનો હોય એ ખર પણ ત્યાં તો તારા વિના પાદકુ પણ દાસી શકે એમ નહિ હોય. માટે નાદમ્બત ન થા નિરાશ ન થા

પરીભર એવા સ્વપ્નમાં જ કે જ્યાં આગળ જન્મતો કોણદલ ખેંચી શકેના નહોય ત્યાં જ્યાં પુખ્તપણે વિચાર કર, તારી લાપડી તપાસ.

અને જે તાગમાં જ સુવર્ણવા, સદિજ્ઞના, સાધમનો અમાર હોય અને એથી કરી જો અમને તાર મ્હોં ન જમે તો પડી તું અમારો વાંકે કહેનો મા.

વિષયાનુક્રમણિકા

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
પૃષ્ઠ		આત્મોનો આનંદ (તત્રી)	૩૫૬
અભિચારી જીવ પ્રતિ કથન (શ્રી જ દેવી)	૬૫	એકાગ્રતા (વા. કા. મંચરી)	૫૧
આશ્ચર્ય છે પ્રભુ ! (શ્રી ઉ)	૯૧	આગ્નિજ્વળ બધારણ (અચનરાય)	૬૩
આત્મશોધન કરવા સુમેધ (શ્રી જ દેવી)	૩૫૧	પચાસ વરસનું યુજ્જ્વલન (રા. બા. ભટ્ટ)	૧૫૬-૬૧-૨૨૩
છટ્ટ ત્રિન માધકના અભ્યોદ્યમાર (શ્રી વ)	૨૫૭	પરાભગ્માંથી વિજય (મ ન દોશી)	૧૫
અંતર્યામીનો સાક્ષાત્કાર કરવા મોધરચન (શ્રી કે)	૩૧૧	પરદોષ શોધકર્તવ્યનો ત્યાગ (મ. ન. દોશી)	૨૬૨
કર્તવ્ય તથા વદન (શ્રી નયુગમ શર્મા)	૨૨૫	પૂર્વ નિર્ણય (મ ન દોશી)	૩૧૮-૩૧૧
કર્તવ્ય દર્શન (શ્રી ઉ)	૨૮૯	શુદ્ધિ તથા આત્માની ઉત્થાનિ (શ્રી દ મહારાજ)	૧૧૪
કેવી સ્થિતિવાળો મનુષ્ય છટ્ટ દર્શન કરવા		કર્મજાતિ રહસ્ય (મ ન દોશી)	૧૩૩
સમર્થ થાય છે (શ્રી ઉ)	૩૩	મનનીય પ્રયામતન (શ્રી ઉ)	૨-૩૪-૬૬-૬૮
વિદ્વાંકિત પિત માનમરતી અનુગમતા		મનુષ્ય હૃદય (વા. કા. મંચરી)	૧૫૦
(શ્રી જ દેવી)	૧૨૯	મનની શુભ શક્તિઓ (તત્રી)	૧૭૧
દૈવચિંતનનો ત્યાગ કરવા વિવંધી અભિ		મનની પ્રાપ્તિ અને શક્તિ (કે સી મહેતા)	૧૭૮
• માનીતુ મન નિ સમોધન (શ્રી જ દેવી)	૧૬૧	મનુષ્ય જન્મનું સાચું (મ ય પટેલ)	૨૨૦
પ્રમુખદર્માં મહાદાવા ચિત્તપ્રતિ કથન (શ્રી ઉ)	૧	વચન સચમ (મ ન દોશી)	૧૯૯
બ્રહ્મમાં લીનતા (શ્રી ઉ)	૧૨૯	સ્વાસ્થ્ય સ્વચ્છતા અને શક્તિ પ્રાપ્ત કર-	
મતીને તરત સ્પર્શી રાખવા પ્રમોદ (શ્રી ઉ)	૧૯૪	વાનો ઉપાય	૨૧
બાવદારિક સુખોનુ અભિમાન પરિણામે		સુખ કે અનો કારી મનુષ્ય છે (તત્રી)	૫૫
કુખર છે (શ્રી ઉ)	૧૬૧	સર્વોત્કૃષ્ટ જીવનની પ્રાપ્તિ (મ ન દોશી)	૧૭૪
સ્વપ્નમનમર્માં અત શાંતિ છે (શ્રી ઉ)	૧	હૃદય અને જીવન (કે સી મહેતા)	૨૧૭
સચક્રતા જના છઠ્ઠાજીને અંતર વર્તનાર	૨	હૃદયની પરિચિત્તા (વા. કા. મંચરી)	૨૩૦
સાધકના વચનો (શ્રી ઉ.)	૧૯૩	જાન વિચાર (વા. કા. મંચરી)	૨૭૩
જાનીનો મદિમા (શ્રી ઉ)	૧૯૪	શાસ્ત્ર	
તરતવિચાર		ઉપનિષદમાર (જે જે કણીયા)	૭-૪૪
આત્માની આકર્ષક શક્તિ (ડો. વેલ્કુ નિહારી)		દેવપરાધ સમાપન રત્નોનુ લાપા-તર	
૫૮-૮૪-૧૧૬		(લા. વી. જાની)	૧૧૭
આત્મભોગ એજ ખરો આનંદ (કે. ઓ. જી. રા. રા. રા.)	૨૬૭		

વિષય

પૃષ્ઠ

મુક્તિપૂર્ણ (શ્રી. વી. જી.)

૨૩૩-૨૬૫-૩૨૬-૩૬૬

વેદાંતના મુક્તિપૂર્ણ [શ્રી નથુરામ શર્મા] ૫-૩૧

૭૦-૧૦૬-૧૪૦-૧૬૫-૧૮૫-૨૧૬-૨૫૮

૨૬૦-૩૨૧-૩૫૪

શંકરનો વેદાંત મન (ગૌ. મે. બટ) ૧૬

શક્તિ ઉપાસના (શ્રી વિ. મહારાજ) ૧૫૮

શૈવભાવ અને વૈષ્ણવભાવ (શ્રી વિ. મહારાજ) ૧૮૩

સાંપ્રદાયિક ધર્મો (શ્રી ન. દે. મહેતા) ૬-

૪૧-૭૩-૧૦૩-૧૩૦-૧૬૮

સધ્યા (શ્રી રા. પટીન) ૨૦૬

વાર્તા

અમરદાસી (કા. ના. દેમાન) ૪૭૬

ઉપમ યુ (પા. મ. શાસ્ત્ર) ૨૫૩

કમળનું મુલ્ય (કા. ના. દેમાન) ૩૩૬

કુમારી મ યુમાળા (ગૌ. મે. બટ) ૨૪-

૪-૭૧-૧૩૫-૧૭૨ ૨૦૩ ૨૪૬-૨૭૬-૩૬૭

મહાત્મા પંડિતારી બાબા (તત્ત્વ) ૧૧

૧ (ગ. અવનરાય શુકલ) ૮૫-૧૨૧

(કે સી મહેતા) ૩ ૬-૩૨૪

વૈદિક

બોની રક્ષા (કે સી. મહેતા) ૨૨૪

ચરક મહિતા ૩૪૮

બાળરક્ષા (કે સી મહેતા) ૨૨૭

મૃત્યુજ્યેષ્ઠ ૩૭૭

રોગમા વપરાતા અનુભવી ઉપાદ

[વિષ મ સુ] ૨૧૬

વનસ્પતિ વિજ્ઞાન ૩૦-૩૪૧-૩૮૪

વૌદીનું ઝેર ઉનારવાની રીત (કે સી મેતા) ૨૪૬

વિષય

વૈદિકના અનુભવેના નુરખા સમ્રાટ

વૈદિકજ્ઞાન (કે સી મહેતા) ..

શરીર સપત્તિ (રા. બા. મટ)

મેા વપ છાવારે માટે દમ રહેતા નિર્ભો
(કે સી મહેતા)

સ્વાસ્થ્ય રક્ષાનું મુખ્ય માધન (વા. કા. મધરી)

સૂક્ષ્મજીવ તથા દર્શો [ગ. મ. વાઘા] .

પ્રકીર્ણ

આધુનિક દિનચર્યા (કે સી મહેતા) ...

કેવા મનુષ્યો કુલબ છે ?

ટેવો ને તે બંધવાના ઉભાય ... ૧૨૭-

દુરમનની કીમત (ગી. બો. બટ)

નર અને નારી ધર્મ (વા. કા. મધરી)

પતિનું મહત્ત્વ (અવનરાય શુકલ)

પ્રાર્થનિક નોંધ ...

પાપનું યુગ [વા. કા. મધરી]

ગ્રીષ્માર્ક મંત્રો (અવનરાય શુકલ) ૨૦૬-

પુનરાવર્તન [કે. સી મહેતા] .

પ્રકૃતિ દેવી [વા. કા. મધરી]

ભાગ્યોદયનું નવું વર્ષ

મનુષ્યની પાંચ અવસ્થાઓ (વા. કા. મધરી)

ગોકર્ણનક સ્વર્ગવાસ ..

સ્વામી રિવેનાનંદ

શ્રીઓનું કાલદેવ [કે સી મહેતા]

શ્રીઓપર વિદ્વાનોના અભિપ્રાયો.

સિદ્ધી યા માધતા

માર્ગદર્શન અને કલા [ગૌ. મે. બટ]

સ્વરાત્મ્ય ક્યારે મળે ?

કાકે રાખો (અવનરાય શુકલ)

દેશનો ઉદય ક્યારે થાય ! તમારે દેશ દુનિતર ઉદ્યોગનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સ્વતંત્ર થવો કરતો કામ ત્યારે તમે નોકરી માટે વલખાં ખાતતા હો છતાં ન મળેતો મજરાશો નહિ, તમારી પાસે મૂડી ન હોયતો મજરાશો નહિ, તમારી પાસે પેસા દહા ન હોય તો અમુકાશો નહિ, તમારી લભાગ મુકવણ દૂરકરવા માટે આજે

ધનવાન

અને

પેસાદાર થવાના ઉપાય

(ચોથી જાણવટ)

આ પુસ્તક મંગાવો. તે તમને પેસા શી રીતે કમાવા તે શીખવાયશે, તમે નોકરી વધો કરતા હશો તોપણ તે ઉપરાંત ખીજું કંઈ કમાઈ શકો તેવા હળવો માર્ગો બતાવશે આ પુસ્તકમાં વેપાર કેમ કરવો, વજર મૂડીએ વેપાર કેમ જમાવવો, હળવો નવા નવા દુનિતરો ધેર બેઠાં શી રીતે કરવા, ખેતીવાડીયાં કેવી રીતે કમાવું વગેરે અનેક ઉપાયો તમને શીખવાયશે. તમારા ધંધા ઉપરાંત આગામી કાંઈ એક જ પ્રયોગ હાથ કરી લેશો તો તમે વજર મહેનત મલુરીએ, મૂડી રોકાવા વજર, ધેર બેઠાં તમારો ધંધો કરવા છતાં હળવો રૂપયા મેળવી શકશો.

આ પુસ્તક પ્રગતિ એવું જાણું સોહાગ્રય થઈ પડ્યું છે કે તેની થોડા જ વખતમાં નવું આવૃત્તમાં કમરો નાંચી બપો મધ છે અને આ ચોથી આવૃત્તિ હમણાં જ પછા સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડી છે આ પુસ્તકવડે અત્યાર સુધીમાં હળવો માણસો કામ ધંધે લાગ્યા છે અને જેમને વેળાના અનુભવી પણ તાણ પડી હતી, જે પાંચ સાત કે દસ પંદર રૂપિયામાં આખો દીવસ નોકરી કરતા હતા તે અત્યારે હળવો રૂપઆ મેળવી મુખમાં છાંછી ગાળે છે તમારે પણ જો રહેલાઈથી હળવો રૂપઆ મેળવવા હોય તો આજે આ પુસ્તક મંગાવો.

આ પુસ્તકને અનુભવ કરી હળવો માણસોએ મુખી થઈ અમને આવવડા આપ્યા છે તેઓ માંના અત્યારે પછા પેસાવાળા થયા છતાં પણ અમારો ગુણ બૂધતા નથી. કેટલાક તો આ પુસ્તકને પોતાના છત્તી માફક યામની રાખે છે. આ પુસ્તકમાં જે જે વેપારના, દુનિતરના અને ખેતીવાડીના પ્રયોગો આપ્યા છે તે ધેર વાની રોકે તેવા છે પણ એ તેનો અનુભવ હશે છે તેમાંના કોઈ બે ચાર પ્રયોગો જ તમે હાથ કરી લેશો તો પછી તમે કહી પસાને મોટે વધમાં નાંક મારો-તેની જાહેર જોટલા બંધા પ્રયોગો છે કે જેનું આમે કાવરતર વધુન કરવા બેસીએ તો ખીજું પુસ્તક લરાય, જેથી ચાલ દુકામાં બેસી આપીએ છીએ, તેમાં તેર ભાગ છે અને ૧૫૦ ઉપરાંત પ્રયોગો અને તમાર ઉપરાંત પ્રયોગો છે.

ભાગ ૧ હો—ધનનું નહત, ધનની આવરણતા, પૈસાનું ચતન કરવું.

ભાગ ૨ હો—ધનના યવને માટે યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરવી, ધીર, પરોષ, પડને મુજ મન લીધે.

ભાગ ૩ હો—જીવન પ્રાપ્ત કરવી-ધંધાની શોધ, થોડા ધંધા લાભપ્રદ થઈ શકે.

ભાગ ૪ હો—નોકરી છુદા છુદા મુકવણી છુદી છુદી નોકરીઓ પ્રાપ્ત કરવાની રીત.

ભાગ ૫ હો—વેપાર કરવાના કાવદા—વેપારી, માલકો વધારવાની કળા, મૂડી ધીરનાર, મિલ.

કત થી રીતે વધારવી, દુનિતર ઉદ્યોગની રહના સાધવો, ક્યા ઉલોગો ખીસવવા, વેપારને મદદ કરનાર સાધનો, જ્યાપધ માલ શી રીતે જોડકા કરવો. નાણું, નવીન શોધ, નવા નવા ઉલોગો, સહાનો ધંધો તેમાં કારણી ગાજી થી રીતે સધાય, સોન શેરનો ધંધો, નાણાવટીનો ધંધો, તેમાં કાચકો થી રીતે મેળવવું.

ભાગ ૬ હો—ખેતી—ખેતીનાં સાધનો, જમીનનો કસ શી રીતે વધારવો, જમીનની ઉત્પાદક શક્તિ વધારવાના ખાતર, જમીનનો સુખ્ય પ્રકાર, ખાતર સબંધી પ્રયોગો, ખેતી સબંધી પ્રયોગો, વીસ પચીસ પલો પાક ઉતરે તેવા ખાતરના પ્રયોગો તે માટે કરવાનું અનાજનું વાવેતર, મદદ, ઝાંઝર, બાજરી, જાંઘ, તુવેર વગેરે, તલ, અગસી, મગફળી, દીવેલા, તપાક, કેરી, ચરી, છત્ર, મેથી, પાણા, વરીયાળા, સુવા, કુંગળા, લસણ, ટાંકા, શેરડી, કપાસ, મધુ વગેરેને ધારી કરતાં વીધ પચીમ પલો પાક ઉતરે તેવી રીતે વાવેતર કરવાની તક પકવવાની નવીન શોધ. દોંગ, જોળ, ખાંડ, સાકર જનાવવી વગેરે.

ભાગ ૭ હો—ખેતી પદાર્થોથી ધનની રાફ, માત્ર, તેમાં સોનું રૂપું, સોડું, તાંબુ, પીતલ, ફટકું, જાંઘર, રહેતો પથ્થર, ખાસ્ટર ઝોલ પેરીશ, વીતરેની શોધ તથા પેલો જનાવવાની રીત.

ઝોના વજન, કવર, કોથન વોટર વોટર, ફ્લોરીડા વોટર, હાંગેરીયન વોટર, નાઇટ્રોસ ઓક્સાઇડ વોટર, વોટર, ગુણવત્તી. ઓરબાટર વગર અનેક બનાવટો સોડા લાઇન, સોડાવોટર લેમોનેડ વોટર, ટોના વોટર બહુ બનાવવાની રીત, તેના પાવડર બનાવવાની રીત, બુટી બુટી જાતની બીસકીટ બનાવવાની રીત, છી કચ્છા બનાવવા-સુગ ધા કરુટીની મદારી વગેરે અનેક જાતના તપાસ બનાવવાના પ્રયોગો મીઠુ કાપડ બનાવવાની, પાંજા મીઠુન સફેદ કરવું, તથા કે કેનવાસ પાણીમાં ન પથ્થે તેના કરવાના વગેરે અનેક પ્રયોગો બનાવવી રસેટ અને પેન્સિલ બનાવવી ફોક્ષાનુ દારૂખાનુ બનાવવાના અનેક પ્રયોગો બહુ સાપની સળીઓ બનાવવી, કાટરુ પન શેધી કાઢવાના અનેક પ્રયોગો તથા તે કયા કાટરુ છે તે જાણવાની વધા, કેટલાક સ્થાનકારી પ્રયોગો કાચ દાટ, જગમગેશ મૃતસજીવન અગ્નિપ્રવચ, આકાશ ગમન વધેરેન બહુ પ્રયોગો, પાણીમાં કાકા કરવા દેવત ને પ્રકટાવવો. રંગ છડાવી દેવા. બડા બનાવવા, લોહા કાઢે બહુ દીવા, પેસા ચાટાડવા, વગર દેવતાચ ચા કે રસાઇ બનાવવી. વગેરે કેટલાક ઉપયોગી પ્રયોગો લીધું રસ ટકાવા રાખવો, સરસ કે ગુદરતુ પાણી ટકાવા રાખવું, ગુલાનના કુસ તાળ રાખવા, બટાકા તાળ રાખવા બી જાગવા રાખવા, સ્વેચ્છા ચ્છાની બનાવટ, બરફ બનાવવો દુરત આગ જોલવવી. તીકાની છી ફર કરવા શા ગડાની શાપ જેવા બટન બનાવવા, કચકડાના બટન શીંગડા જેવા બનાવવા, રબરરેટ બનાવવા, કુખમાંથી માખણ વધુ નાકળે તેવા પ્રયોગો, વોજળા બનાવવા, કાનમાંથી કોડ, માથામાંથી લુ ખોડા કાઢવાની રીત, વોજળાની અગડી બનાવવો, ખારી સુક પાથ બનાવવા, સોગારેટ બનાવવાની રીત બીડીઓ બનાવવી, બસ બનાવવા, તકતા તેવા કરવા, કાચ સાથે ધાતુ ચાટાડવી, ફાઇન ચેટાડવાનું મશીન રામ સુધારવાના પ્રયોગો. આસના દીવા કરવા, વોજળીનુ-તાવીનું કરવું, કાકે છાંયવાના પ્રયોગો. અચી છાંયવાના પ્રયોગો, કચુરની માળા અને પાના બનાવવા, પારાના પાલા બનાવવાની પાંચ બનાવટો ચીકણા સોપેરી બનાવવા. મોતાન પાણીદાર બનાવવાની કલા મસા ટાડી નાખવાની કલા, કાણુ, ધાતુ અને ગુલાબી દત્તમજન બનાવવું, સોના વડે બનાવવાના પ્રયોગો.

ભાગ ૧૦ મો-વધુ પ્રયોગો-દરક પ્રકારના એસ-સ અને નર્ક બનાવવાની રીતો, પેટ દવાર જેવી કાળોન્ટ ઓફ અમ્મોનિયા કાળોન્ટ સોડા, પાર્થિમ એકસાઇડ ઓફ આયર્ન નાઇટ્રેટ ઓફ આયર્ન ક્લોરાઇડ ઓફ ઓલ, લાઇમ્સુસ, ખાડો સરકો, પોટાસ બનાવવા, ગાઉટ પાઉસ, બ્લિટર, કોલાઇડ, કોલોઇડ મીક્ચર, કાકરના મલસ, ક્લોરોફોર્મ કિવનાઇનના મળીઆ, ફોસફોરસપીસ, આયર્ન પીસ, કમ્પેન્ડર આયર્ન મીક્ચર, સારપ આફ કાઇપાફોરસાઇટ ઓફ લાઇમ, નાઇટ્રેટ ઓફ પોટાસ, કિવનાઇડ આયર્ન મીક્ચર, આકસાઇડ ઓફ કોપર, પેનકાલર, ક્લોરોફોર્મ સાઇટ્રીક એસાઇડ, ડોવર્સ પાવડર કોફીન, ગાફ ઓફ ગાઝ, નાઇટ્રીક એસાઇડ, ફ્લ્યુઆટિક એસાઇડ, ફોસફોરસ ડોમીયાના ટોનાઇ પીસ, ઇન્ટેન્સપીસ, ઇન્ટેન્સપીસ, સસપાઇસ, ગાલાઇન, બજવાના મલસ, મેથાઇલ માઇ મેથાઇલ અર્ક, ક્લોરઇડ(ર) વા ધીવાનું પાણી બાલનાઇક સાલુ બાલનાઇક તથા બાલનાઇક અર્ક, તથાલવટી, બટરપણાનુ તથા બાજ જોળા, પારાના મલસ, કાળોબલસ, ચીકાગલસ, લસણના મલસ, ફેટલીના મળાને, લીટાક્સીનો, કાલેલો પરપેનકાઇનનો વગેરે મલસ બનાવવે.

ભાગ ૧૧ મો-આરુવાદ્ય દવાઓ, તેમાં સમાગ પ્રકારના કવાળો ચુર્ચો, ચીકાઓ, શેષજ આર અવલેટ, અરિષ્ટ લરેનો, રસો ન માગ્યાના સમયેક ચાચ છે ઉપરાંત દરેક જાતના ક્ષારો કાઢવાની રીત પાકો મુરબા, અથાણા, ચટણી વિગેરેના બનાવટો.

ભાગ ૧૨ મો-ધન ગ્રાંથના આધારમક ઉપાયો, જેમાં માણસ ધનવાન થઇ શકે છે ધનવા થવા ગાટે કાંતા આશ્રય પ્રલુ કરવા, ધનવાન થવાના કેટલાક ઉપાયો, ધનવાન બનાવનાર માનીસકક કા ધનવાન થવા માટે ઇશ્વર પાસ કરવાની માગણીના વાધ. ધનવાન થવા માટે ચારીક કિવા, ફળપ્રદ ધ ધનવાન બનાવો શકે તેવા નમ્યો. સાદી લાન વિગેરે.

ભાગ ૧૩ મો-જેમાં અનેક મરીનસાથ ધનવાન થયેલા પુરુષોના જીવનચરિત્રોનો સમાવેશ કરે છે તે વાંચી ધનવાન થવા ઇચ્છનાર શીખવા મેચ અનેક વાતા જાણી શકાયે. આમાંની ઘણા પ્રયોગો તો ખાસ નવાન અને દુનરો રૂપઆ અચંતા શીખી ન શકાય તેવા હતા તે પશુ લખલ કયા છે કીમત માત્ર રૂ ૧૦-૦-૦ થી ૦-૮-૦ (તેર ભાગ એચાઇ છે) તેના લાભ લેનાર શુ કહે છે

કાંસાના હેડ માસ્તર લગવાનું બાજુનું લખે છે કે-પુસ્તક મુદ્રવને ધનુજ ઉપયોગી ને માણસ તેના ઉપયોગ કરે તે ધનવાન થવા વગર રહે જ નહિ. આમાંથી મે પાંચ સાત ફરર અજમાવેસ લીધી જેમાં હું ધણોજ ફેલમદ થયો છું. ને આપનો આભાર માનું છું ધનવાન તે ધનવ જ છે. આ પુસ્તક મરીવાન દરેક માણસને લવામયુ છે

ઉપાધિકૃતપુરથી-અબુલકસેન સમશુદીન લખે છે કે-ધનવાન નામુ પુસ્તક તેની મહેનત ને કીમત રૂ ૧૦ રાખ્યો હોત તપણુ યોડી ને આપે તે બનાવ દમ કાષ્ટનાને ઉત્તેજન આપ્યું છે, શુ જરુરુ ધનવાન. પુસ્તક ખાસે હોય ને ધધો કરે તો ધનવાન થઇ શકાય તેમ છે.

આ દવામાં મુલ્ય સામા મેતી કરતુરી અખર દેવી
મતા વસ્તુએ પડે છે. આ દવાના ઉપયોગથી ગમે
યુ સ્થિતિની અને ધાતુની રહેલા માણસોને નવી
ધાતુ અને સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ જળ અને ધાતુનો
જળ વધારે થાય છે. વળી પેશાબ કે રવળે જતી
પ્રાણ નષ્ટ થાય છે. આદિલ થયેલી દરિયા જળવાન
ને સતેજ થાય છે. અંગે મટે છે. હરસ, સંકલ્પ
મજબૂત થાય છે. પછી મટે છે, હરીર નીશાની અને
જળવાન થઈ દીર્ઘજીવન પ્રાપ્ત થાય છે. કી ૩ ૧૫

અફીળનારાકમુદિ.

અરીસાઓને આ દવા એક માત્ર આપવી અ
શક્ય હોય છે. હરી દવા કે અરીસા ખાવાની જરૂર
હોતી નથી, અરીસામાં પૈસા બચાવે હરી કરીને
કાશન કરતા કમજોર મુલ્યોએ જરૂર આ દવા
વાપરી અરીસા હોવા બાંધાય છે. કળીની કિં. ૨.૨
કી બુધાસથી રામઅવતાર વખતરામ લખે છે કે
જેવાથી દશ વરસનું અરીસાનું બધારણ ગાન
વિવિધ દિવસમાં છુટી ગયું છે. મેસરાથી મુસાબાઇ
કસપ-તમારી દવાથી અરીસા છુટી ગયું છે
કસપથી ખારાદ બેચરલાલ સુદર લખે છે કે
આપની અરીસાનાથ શુદ્ધિમાં મને ફાયદો થયો છે
માટે બીજી ૧ કળી મોકલી આપશે.

રોહસોનગઢથી રામચંદ દેવપ્રસાદ લખે છે કે
આપની અરીસાનાથ દવાથી અરીસા ખાતારનું અ
રીસા છુટ્યું છે બીજી ૧ કળી વી. પી. થી મોકલશે.
એનનો ગાલા આજુદ લખે છે આપની અ
રીસા નાથક શુદ્ધિમાં જે કળી મળાવી વાપરવાથી
ફાયદો થયો છે તથા જરૂર અરીસા દસતી ગયું માટે
બીજી કળી મોકલશે.

જય મુદિકા,

આ દવાથી જે ક્ષિત્તિને પ્રગુણવ-મટાવ ન
આવતો હોય, તેને અટકાવ આવે છે. અનવમીત
અટકાવ આવતો હોય, અને વખતે તે કુ બ પડમાં
થઈ હોય તેને મટાકી નિવમસર અટકાવ આવે છે
અને પડા મટાકે છે કી. ૨. ૧ ગળી ૩ ૨-૧૦
નાપાથી અરિસિદ મુરતસિદ લખે છે કે
અગ્રીમાંથી ફાયદો થયો છે વખાપાસની ૧
ખાટલી મોકલશે.

દીલરંજન હેર ઓહલ,

આ તેજ અત્યંત પુલભાદાર હોવાથી માયામાં
નાખવાથી તેની સુખ ન પડે વિવિધ મુદી જતી
નથી, વાગ મીઠા થતા નથી. કી ૩ ૧-૧૦-૧૦

અમે તેવી વખા કીને-જે કીને પ્રાણ થતી
ન હોય, એકતાર પ્રાણ થઈ પછી પ્રાણ થવતી
ન હોય તેવી વખા કીને આ દવાનું સેવન કરવાથી
અર્ધા ધારણ થાય છે અને પ્રાણ થાય છે તે દીર્ઘાય
થાય છે, કળીની કિ. ૩ ૪ અનુપાતની કિ. ૩.
૨-૦ જનેની કિ. ૩ ૬-૦ મુલ્યોએ ખાતો કરી છે

પ્રાંતીજથી યોની દલસખરામ અગથારામ લખે
છે કે તમારી વખાપાસથી મારી કીને બીલકુલ
પ્રાણ થતી નહોતી તે તમારી વખાપાસથી થઈ છે
તેથી તમારો આભાર મારીએ છીએ.

નેત્ર કુલહર પીલ્સ,

આંખમાં પડેલું કુલ, લાંબ, છરી, પડ, પડ
વાળા, રતિદિગાપલું અને મેલીએ પડ્યો હોય તો
તે વગર વાટકાયે આ કૈાગ એ આજવાથી મટે છે

આખના કોષ ૧૫ રોમ, ખીલ પડવા, આંખ
કુખથી, પાંપણે ગળી જતી, વગેરે વ્યાધી આ દવાથી
મટી નેજને વધાર છે. કળી ૧ ની કી ૩ ૧-૦-૦

મેયોતાથી દેશપ્રસાદ પ્રસાદભાઈ લખે છે કે
નેત્રકુલ પિલ્સ નામની દવા અમે મગાવી હતી
અમારી આંખે કુલ તથા છરી હતી તે કુલ મટી
ગયું છતાં છરી એટલે પુરે દેખાતું નહોતું તેપણ મટી
ગયું અને આંખ સારી થઈ ગઈ છે જેથી અમે
તમારો ઉપકાર માનીએ છીએ

હેયો ઝોહલ,

આ તેલ તરુના તેજમાં દેવી વનસ્પતિની દવાએ
નાખી બનાવેલું છે, અત્યંત સુખધીર હોવા છતાં તે
સનાવડાથી વાગ ખરી પડતા નથી વાગ કળા થાય
છે, વાગ ન ઉમતા હોય તો ઉઝાડી લાંબા વધારી શકે
વાળા નરમ ને કળા ભરત જેવા બનાવ છે કી. ૨. ૧

સર્વ વ્યાધિહર મુદીકા,

જુદાજુદા અનુપાતની આ દવાનો ઉપયોગ કરે
સાથી અનેક દરોનો સમુદ મટે છે. શક્તિને બળ
આપે છે તેનાથી તમામ પ્રકારના તાવ, ઝાડા, હરસ
રાનિપાત, ખાંસ, દમ, પાકુ કમળો, ચુંક, ગોળા
કકાળ, ઉપદંડ, પ્રમેદ, શંક, રતવા, ધાતુસ
સધિવા વિગેરે અનેક દરો મટે છે. કી. ૩ ૬-
સી ગાંધારથી તેજસી લખા-આ દવાના ચમત્કાર
દરેક રાતને માટે આપતાં અકાસર જણાય છે.

મુરતથી રણુદેશ પ્રસાદ-તમામ રોગ ઉપર આ
દવાની મે અરી કરી છે, નકવાડી રાજવલ મ
ગણશાઈ રામનારાયણ તમે જે જે રોગ મટવા
પણ ન શક્ય છે તે તમામ રોગ આ દવાથી મે મટ
કયા છે (હવેના અરીપ્રાવ મળ્યા છે)

દવે શર્માસીની દવા વાપરનારાઓ શુ કહે છે.

સ્વામીનારાયણના મંદિરના કારભારી મી. મગનલાલ કહે છે કે તમારી દરસની દવાથી મને પચીસ વરસનું હૃદયનું દરદ મટ્યું છે હું ઘણી દવા કરી કટાળા ગયા હતા પણ તમારી દવાથી મને ફોપેદા થયો છે જેથી હું ઉપકાર માત્ર હું હમને માટે આ દવા અસર કરનારી અને જાણીત છે.

કલકત્તાથી મી સી એમ ચોવરી કહે છે કે તમારી દવાથી મને જુના હૃદયનું દરદ મટ્યું છે તે હજુ સુધી ફરી થયું નથી, જેમાંની ૧ ડોઝ બીજી મોકલો.

વારાણસી પા લલ્લુભાઈ બવાન દરસની દવાથી સારો ફાયદો છે, - બીજી ડોઝ તુરત મોકલો.

ખંડેરથી કામેચર નથુરામ કહે છે કે આપની પ્રમેદની દવાથી - પ્રમેદ મટ્યો છે ઘણી દવાઓથી ફાયદો ન થયો તે આ દવાથી મટ્યો છે ૧.

વડોદરાથી પરમાનંદ હરીલાલ મુનશી કહે છે કે-આ દવાથી પરમીયાના ધણીજીના દરદને આરામ થયો છે, ભગીયાથી ગવરીસક ત્રીભોવન કહે છે કે-પ્રમેદ પીત્તથી મને ઘણે ફાયદો થયો છે હવે મને પ્રમેદની જગા પચ અસર રહી નથી.

હુબલીથી નરેશી શીવજી કહે છે કે આપની પ્રમેદપીત્ત વાપરવાથી એકદમ આરામ થયો છે તેથી આપને જેટલો મનવાદ આપીએ તેટલો થોડો જ છે.

આખંડેશથી મીમોન દાનીયલ કહે છે આપની પ્રમેદપીત્ત અતૂપાને સક્તિ વાપરવાથી ફેલ્ડમદ નીવડી છે તે દરદને ઘણીજ મોકલે આવી છે, કાંચરાપીત્તની ડોઝ ૧૦ મોકલી આપો.

પંજાબથી ભગવાનજી રજીસ્ટ્રાર કહે છે કે-અમારા ઘરમાં એક બાઈને ફીસ્ટીઆ થયો હતો તે લોહા ભૂત છે એમ કહેતા, ધુલુની પણ ખરી, પણ તમારી સલાહ મુજબ ફીસ્ટી-રીવાપીત્ત અને અનુપાનને ઉપયોગ કર્યાથી અડવાડીયું ન થયું તેવામાં તો તેને અમાર યદ થયો છે જેથી મને નિષ્ઠ થયો છે કે ફીસ્ટીઆ ઉપર તમારી એ દવા રામબાણ નીવડી છે મુખાઈથી નાગરજી મોરારજી માસ્તર કહે છે આપની ફીસ્ટીઆપીત્ત અને અનુપાનથી વાપરવાથી આરામ થતો જાય છે બીજી એજ-દવા વી પી. રી મોકલો.

નાગરથી ઉનેશભાઈ કાઠીભાઈ જણાવે છે કે એક દરદી ઘણીજ વાઈ રહી ગયો હતો તે આર્ગજો તથા હાથ વળી ગયા હતા શરીરે ખુંચો થયો હતો તે હંવાતુ ચતાતુ નહોતું તેને વાત દરપીત્ત આપવાથી આરામ થયો છે તે વાતો રોજ મરી ગયો છે.

ધામધરાથી શ્રી શ્રી લાડુભાઈ કહે છે, અમારા કુમારથી વળેમિંદજીભાઈને વાની બિમારી હતી ૫૦૦ તમારી વાતદરપીત્ત વાપરવાથી ઘણીજ ફાયદો થયો છે હવે બીજી દવાની જરૂર પડે તેમ નથી પરંતુ તમારી વાનદરપીત્ત વાપરવાથી ઘણીજ ફાયદો થયો છે.

થાણા પીપલીથી ડા ભગવાનજી વેલ કહે છે કે આપના જીવનથી અતીના દરેક મોમ, ઉપરસ વીગેરેમાં ઘણીજ ફાયદો થયો છે, દરેક તેમ દરદીને તમારે જીવન વાપરવા માગી ખાસ ભાગમજી છે બીજી ડોઝ ૧ રતલ મોકલવાશે.

દાય, અમદાવાદ, દરસ પ્રમેદ, સોજીના પ્રદરદિ રોગો, લકવો, ધાતુ કષ-વિગેરે ખાસ યદારીએ છોએ. એકવાર તમારા દરદ માટે મુલાકાત લ્યો.

દવાખાનું
ડે. રીમીંગટ અલાવી સ્વામીનારાયણ
રોસર સામે-અમદાવાદ.
જોશીલ દેવરાજ દવે વેદ
માલીક
દવે કેમીકલ વર્કસ અને દવે આયુર્વેદિક ડામ્મી.

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨ મુ]

એપ્રિલ સને ૧૯૨૪.

[અંક ૨, જો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ અન્તરાલ પ્રવેશાનુષ્ઠાન	૨૩
૨ ખરે કર્તવ્ય (ત્રી)	૨૪
૩ દિનુદ્યમ (અનુ વાણીયાલ કાઠખાઈ સંધરી)	૨૬
૪ મોત્સાદક મંત્રા (૨૬ વ્યવસ્થાપ શુદ્ધ)	૨૬
૫ કુમારી સરયુવાન (૨૧ ગૌરીચક્ર મોતીગમ ભટ્ટી જો.)	૪૮
૬ નજવા ચિતાના પ્રમગો (૨૧ મળિયાલ નવ દોશી મી જો.)	૫૪
૭ શ્રી શીવનાથ મહારાજ (અનુ જનમદા ચોગી)	૫૮
૮ મુતિ પૂજા (૨૧ લાવજી ચિરંજીવ જી.)	૬૩

હિંદુસ્તાન માટે
વાર્ષિક લેવાજમ
રૂ. ૩—૦—૦

તાંત્રી અને પ્રકાશક
જેઠાલાલ દેવરાઈર દવે
ભાગ્યોદય ઓફિસ—અમદાવાદ

પરેશ ખાતે
લેવાજમ
ચિલિંગ ૭

સૂચના

ભાગ્યોદયનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ છે. દર માસે દરેક ગ્રાહકને એક નિયમિત મળે છે. ભાગ્યોદયના ગ્રાહક મરાઠી લવાજમ કરતા પણ વિશેષ લાભ તો ખીજા મળે છે.

ભાગ્યોદયના ગ્રાહકને આ વર્ષે 'લેટનું' પુસ્તક

આત્મીક જીવન

આપવાનું છે. આ પુસ્તકના લેખક શ્રીયુત મેણિલાલ નયુભાઈ દોશી, બી. એ. છે. શ્રીયુત દોશીના આધ્યાત્મવિદ્યા સભાથી લેખો ભાગ્યોદયમાં ઘણા વર્ષોથી આવે છે. આ પુસ્તક આત્મજ્ઞાન સભાથી અનેક ઉપયોગી વિષયોથી ભરપૂર છે. પુસ્તકની છુટક કીમત રૂ. ૧-૮-૦ છે છતાં ભાગ્યોદયના ગ્રાહકને તો તે મફત જ મળશે.

આ એક મળ્યા પછી લેટનું પુસ્તક—દરેક ગ્રાહકને ભાગ્યોદયનું લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ વસુલ કરવા માટે વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે. જેથી વી. પી. આવે તો લવાજમ આપી પુસ્તક લેઈ લેવા દરેક ગ્રાહકને અમારી ભલામણ છે.

આ પુસ્તકની અંદર આત્માનું સ્વરૂપ-ઉપનિષદના આધારે, શાંતિ, આત્મિકજીવનનું રહસ્ય, આદર્શજીવન, ખરૂં આત્મજ્ઞાન, ખરી આત્મકંઠશા, આત્મશુદ્ધાન્તી ભવ્યતા, આધ્યાત્મિક જીવનમાં મનની એકાગ્રતાનું સ્થાન આત્મિક વિકાસ અને વિજય, આત્મિક જીવનના નિયમો—ચૈતન્યની વિશાળતા, કર્તવ્યના નિયમ, યજ્ઞનો નિયમ, વિગેરે ઉપયોગી વિષયો છે.

લેટનું પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી છે, વાંચ્યાથી ખરા જ્ઞાનદનો રસ્તો હાથ આવશે આશા છે કે દરેક ગ્રાહક આ લેટનું પુસ્તક લવાજમ માટે વી. પી. રૂ. ૩-૪-૦ નું ચેક આવે તો સ્વીકાર કરશેજ.

નવાં પુસ્તકો ઝીણી કિંમતે માત્ર એક માસ

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવિજીવન.

અને ધર્મ મર્યાદક મહાપુરુષોના જીવનવૃત્ત.

આ પુસ્તકમાં ૧૫૦ ઉપગત મહાનપુરુષોના જીવનચરિત્રો છે. આ પુસ્તકની જાહેરખબર સર્વે એ ભારતીયમાં તેમ પચાસમાં વાચી હશે તેમાં મત પૂર્વેના ગદ્ય સિદ્ધાંતોના સંગ્રહ છે પાકું પુસ્તક, એન્ડ્રી કમ્પોઝ, પાન લગભગ ૮૦૦ નીમત રૂ. ૬) છે.

જે ગ્રાહક આ માસમાં એ પુસ્તક મંગાવી લશે તેમને માત્ર રૂ. ૫) માં જ તે પુસ્તક અપાશે. પોસ્ટે જ રૂ. ૧૧ લાંબુ પડશે.

માસ્તર ઓફ નૉલેજ

જેમાં કિદી, મગડી, અંગ્રેજી, જગાળી, ઉર્દૂ અને મરફૂત વીખી તથા તેની શોધના છે તેની કીમત રૂ. ૧૦) છે માત્ર ગ્રાહકને એક માત્રમાં મંગાવી લેવાથી રૂ. ૭) માં જ અપાશે. આ લાભ એક માસ સુધી જ મળશે પછી પુરી કિંમત લેવાશે.

વ્યવસ્થાપક હુન્નરાવજ્ઞાન—અમદાવાદ

દવે આયુર્વેદિક ફાર્મસી અને દવે કેમીકલ વર્કસ—અમદાવાદ

સૂચિપત્ર

હવાઓ—વનસ્પતીની; દેશી; શાશ્વીય પદ્ધતિથી બનાવેલી, નિર્ભય ધર્મનો
બાધ આવે નહિ તેવી છે, છતાં શુભમાં અતુલવચ્ચિદ્ધ અને સર્વોપરી છે.

ભસ્મો

અશ્વત્થભસ્મ—અશ્વત્થભસ્મ ભુદિ, બળ,
તથા આયુષ્ય વધારનાર, વૃદ્ધાવસ્થા અટકાવ-
નાર છે ક્ષય, ક્ષાસ, દમ, ખાંસી, રક્તાપિત્ત,
પાંડુ, અન્નપિત્ત પ્રમેહ, શોષરોગ, ધાતુક્ષય,
વાતપિત્ત, કફ વગેરેના નાશ કરે છે, ૧ થી
૬ રતિ મધ તથા પીપર સાથે અથવા માખણ
સાથે સવારસાંજ આપવી

નં. ૧ (સહઅપુત્રી) તો ૧ ના ૩ ૫૦-૦-૦

નં. ૨ (સોપુત્રી) તો ૧ ના ૩. ૧૦-૦-૦

જસત ભસ્મ-૧ થી ૩ રતી જે વખત
મહ કે ઘી સાથે લેવાથી પેશાબના દરદો અને
અંદરના રક્તશ્રાવ મટે છે, તો ૧ કી. ૩૫)

તામ્રભસ્મ-૧ થી ૧ રતી મહ કે મા-
ખણ સાથે જે વખત લેવાથી દમ, ઉદરસ
છાતીના રોગો, મટે છે તો ૧ ની કી. ૩ ૮)

નાગભસ્મ-૧ થી ૩ રતી માખણ કે ઘી
સાથે જે વખત લેવાથી પેશાબના રોગો ન-
બળાઇ મટે છે તો ૧ ની કી. ૩ ૩)

બંગભસ્મ—પ્રમેહમાં વિધિશ્રાવ, જ્વા-
તંતુની નબળાઈ, અશક્તિ, નેત્રરોગ વીગેરેમાં
૧ થી ૨ રતિ; મધ તથા બાથફળ સાથે સવાર
સાંજ આપવી. તો ૧ ૩ ૩-૦-૦

લોહભસ્મ—લોહી વધારવામાં બહુ ઉપ-
યોગી છે પાંડુ, અશક્તિ, દમ, ધાતુક્ષીણતા,
શ્વેતપિત્ત, અન્નપિત્ત, સચ્ચેલી, મહાગ્નિ
વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ તથા પીપર સાથે
સવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૩ ૪-૦-૦

મંદુરભસ્મ—પાંડુ, બરેલ, ચક્રત વીગે
રેમાં ૨ થી ૪ રતિ મધ તથા પીપર સાથે
મવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

સુવર્ણભાસિત ભસ્મ—શ્ચીઓની સુવાવ
તથા ગભાશયના રોગો પાંડુ, શુષ્કજ્વર, પ્રદર,
અશક્તિ, ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતી, મા
તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી
તો. ૧ ના ૩ ૨-૦-૦.

સુકતાભસ્મ—મગજ તથા છાતીના રોગો
ક્ષય, કાંસ, પિત્ત, નબળાઈ, શુષ્કજ્વર, ઉ-
દર, વીગેરેમાં અઢીથી એક રતિ મ-
અથવા માખણ સાથે સવાર સાંજ આપવી
તો. ૧ ના ૩ ૩૦-૦-૦

પ્રવાલભસ્મ—ક્ષય, પ્રમેહ, ખાંસી, મ-
ગજની નબળાઈ, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી
૨ રતિ મધ અથવા માખણ સાથે સવાર સાંજ
આપવી તો. ૧ ના ૩. ૨-૦-૦

પ્રવાલપિષ્ટ—ગુણ ઉપર પ્રમાણે તો ૧ ૩

શુક્તિભસ્મ—ચક્રત, બરેલ, મગજ
નબળાઈ, દમ ખાંસી, વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ર-
મધ સાથે સવાર સાંજ લેવી તો ૧ ના ૩

શંખભસ્મ—અશુભ, અપચો, આ-
વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ તથા પીપરસ
સવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૦-૮-૦

કપર્દીભસ્મ—ગુણ ઉ. પ્રમાણે તો ૧ ના ૩.૦

સામરથીંગભસ્મ—ખાંસી, દમ, રક્ત-
વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ અથવા મા-
સાથે સવાર સાંજ આપવી. તો ૧ ના ૩ ૨-૦

ત્રીભુવનકીર્તિ રસ—તાવ, સન્નિપાત, ધાસ, ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી પાણી અથવા આદાના રસ સાથે, સવારે, બપોરે તથા સાંજે આપવી. તો ૧ ના ૩ ૦-૧૦-૦
પંચામૃત પર્પટી—સંઘડણીના અઘસીર ઘડાજ છે, સંઘડણી, અતિસાર, મરડો, સોજા-મંદાગ્નિ, અમ્લપિત્ત, ક્ષય, પાંડુરોગ, વીગે-રેમાં ૧ થી ૩ રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૮-૦-૦.
પ્રહારિલોહ—પ્રહર, લોહીવા, અશક્તિ વીગેરેમાં બધે ગોળી સવાર સાંજ દુધ સાથે આપવી તો ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

પ્રવાલપચામૃત રસ—ઉદરરોગ, ગુદમ, આક્રોશ, ખાંસી, ધાસ, ક્ષય, સંઘડણી, અમ્લપિત્ત, મંદાગ્નિ, હૃદયરોગ, મુત્રકચ્છ, પથરી, પ્રમેહ વીગેરેમાં ૨ થી ૪ રતિ, મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૦

મહાજવરાંકુચરસ—તમામ જાતના વિ-પ્રમત્તવરમાં ૧ થી ૨ ગોળી આદાના રસમાં અથવા પાણી સાથે સવારે બપોરે તથા સાંજે આપવી તો ૧ ના ૩ ૦-૧૦-૦

મૃત્યુન્મય રસ—૧ થી ૩ ગોળી દિવસમાં ૩ વખત પાણી સાથે લેવાથી તાવ, મૂળ-ખમ, ગળાનો સોજો, નજલો, રતવા, ચરકા વાળા સોજા મટે છે તો ૧ કી ૦-૧૦-૦

મહામૃત્યુન્મય રસ—૧ થી ૪ ટીકડી પાણી સાથે દિવસમાં ૩ વખત લેવાથી તાવ, બરોજ કલેમોનો વરમ, વાઈ, જાડા મટે છે. આ દવા તાવ ઉતારે છે અને નબળાઈ ઉત્પન્ન કરતી નથી તો ૧ કી. ૩ ૧-૧૨-૦

મેહબદ્ધ રસ—૧ થી ૪ ગોળી દિવસમાં ૩ વખત મધ સાથે લેવાથી સર્વ પ્રકારના પ્રમેહ; જુનો પરમીયો પથુ મટે છે તો ૧ ની કી. ૩ ૩)

મહાલક્ષ્મી વિલાસરસ—ધાતુશીલુતા, ક્ષય, રક્તપિત્ત, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી મધમાં સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૦

મહાકંબાદરસ—અજીર્ણ, અપચો, આક્રોશ વીગેરેમાં ૨ થી ૪ ગોળી જમ્યા પછી આપવી, કોલેરામાં ઉલટી બંધ ન થાય

ત્યાં સુધી અડધા કલાકે ચારથી આઠ ગોળી આપવી તો ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

માણીકચરસ—લોહી તથા ચામડીના વિ-કારો. હમ, તાવ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ અથવા ઘી સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૫

લઘુમાલિની વસંત-જીર્ણવર, પ્રહર, મ-લ્લીનીના રોગો, નબળાઈ, ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી બે રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૨-૦

લક્ષ્મીનારાયણરસ—આંચકી, અતિસાર, સન્નિપાત, વીગેરેમાં આદાના રસ સાથે ૧ થી બે ગોળી સવારે, બપોરે તથા સાંજે આપવી તો ૧ ના ૩ ૨-૮

લોહનાથ રસ—ક્ષય, જીર્ણવર, અજીર્ણ ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ, મધ અથવા ઘી સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૨

વસંતકુસુમાકર રસ—પ્રમેહ, મધુમેહ, બદુમુત્રતા, ક્ષય, રક્તપિત્ત, ખાંસી, જીર્ણ-વર, મગજની નબળાઈ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ સાથે સવાર સાંજ આપવી, તો ૧ ના ૩ ૧૫

ધાસકુકાર રસ—ધાસ, હમ, તાવ, વીગે-રેમાં ૧ થી ૨ ગોળી મધ સાથે સવારે બ-પોરે તથા સાંજે આપવી તો ૧ ના ૩ ૦-૧૦-૦

સિદ્ધમકરેવજ રસ—નપુષકપણ, વિર્ય-ક્ષય, ક્ષય, હમ, રક્તપિત્ત, પાંડુ, અમ્લપિત્ત અશક્તિ વીગેરેમાં એક એક ગોળી સવાર સાંજ નીચરવેલના પાન સાથે આપવી. તો ૧ ના ૩ ૧૦

મુવર્ણમાલીની વસંત—૧-ક્ષય, જીર્ણવર, પ્રહર, રક્તપિત્ત, ધાતુક્ષય, ખાંસી હમ, અપચાર, મગજની નબળાઈ, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી બે ગોળી મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી. તો ૧ ના ૩ ૧૬

મુવર્ણ પર્પટી—ક્ષય, સંઘડણી, સોજા, અશક્તિ, વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૫

હેમજર્ણ પોટલી રસ—મૂછો, મુઝારો, હૃદયરોગ ક્ષય, હમ, જીર્ણવર, અશક્તિ અને સન્નિપાત મટાડે છે. ૧ થી ૨ રતી મધ તથા ઘાળા મરીના સાથે સવાર સાંજ લેવી. તો ૧ ના ૩ ૧૫

આકરકરમારી શુટિકા—વિચારાવ, આ-
કી, ઉન્માદ, વીગેરમા ૧ થી ૨ ગોળી, દુધ
સવાર સાંજ આપવી તો ૧ની કી' ૩ ૧)
એલાદિ શુટિકા—ખાશી, રક્તપિત્ત, હેડકી
ગેરમા બે થી ચાર ગોળી સવાર સાંજ આ-
પવી, તો ૧ ૩ ૧-૦-૦

કાકાયન શુટિકા—૧ થી ૪ ટીકડી ઉના
પાણી સાથે દિવસમા બે વખત લેવાથી પે-
નો ગોળો, વાયુ, ચુક, મંદાગ્નિ, હરસ મટે
૫ પાયેરની કી. ૩ ૩)

ખદીરાદિ શુટિકા—સુખપાક, સુખની કુ-
ખી, દાંત, છળ તથા સુખરોગ સ્વસ્થ, આ-
માશા વીગેરમા એક એક ગોળી મોઢામા
૧૨૫ ઉતારવો તો ૧ની કી'મત ૩. ૦-૮-૦

અધકવટી—અચ્ચી, અચ્ચુર્ણ, આક્રો, અ-
પચો વીગેરમા ૨ થી ૪ ગોળી જમ્યા પછી
માપવી, તો ૫ ની કી'મત ૩ ૧-૪-૦

અંદ્રપ્રભા શુટિકા—પ્રમેહ તમામ ભવના મૂત્ર
રાગ, મૂત્રકચ્છ, પથરી, પ્રમેહ, નબળાઈ વિચ-
ક્રમર લોહી તથા આમકીના વિકારા વીગેરમા
૧ થી ગોળી પાણી સાથે સવાર સાંજ આપવો,
૧ ૧ની તો ૧ ની કી'મત ૩. ૧-૪-૦

ચિરેટા ટેબેલેટ્સ—૨ થી ૪ ટીકડી દિવ
મા ત્રણ ચાર વખત પાણી સાથે લેવાથી
પાવ મટાડે છે, નબળાઈ મટાડી શક્તિ આવે
કેવીનાઈન કરતા ઉત્તમ છે. ૧૦૦ ટી-
કડીની કી' ૩ ૧)

બુલાબની ટીકડી—ટેટલી ગોળી ખાચ
થી ભગણા બુલાબ થાય છે પેટનો દુખાવો
અચ્ચુત, અપચો ચુક મટે છે. બા ૧ ની
૧ ૩ ૦-૮-૦

ટોનીકપીલ્સ—૧ થી ૨ ગોળી સવાર બ-
પાર સાંજ દુધ સાથે લેવાથી શક્તિ વધે છે,
મુત્રનો નબળાઈ મટે છે બા, ૧ ના કી' ૩ ૧)

તાવની ગોળી—૧ થી ૨ ગોળી દિવ-
મા ૪ વખત લેવાથી ન ઉતરતો તાવ, ટા-
લોન્ગ, એકાંતરીમા, ચોથીયા તાવ મટે છે કી' ૩ ૧

પ્રાક્ષાદિ ટેબેલેટ્સ—ખાધુ પચાની, જૂજ
ધાડી હસ્તની કળાયત મટાડે છે. ૨ થી
ટીકડી ત્રણ ચાર વખત લેવી ૧૦ તો-
ળી કી. ૩ ૧)

બાળાગોળી—૧ થી ૨ ટીકડી પાણી સાથે
ઘસી બાળકોને પાવાથી તાવ, ઉદરસ, ઝીઝી
વરાધ મટે છે બા, ૧ ની કી. ૩ ૦-૮-૦

બુહતસુરલુવટી—૨ થી ૮ ટીકડી છાસ કે
પાણી સાથે દિવસમા ૩ વખત લેવાથી હરસ
મટે છે, મદાગ્નિ, બુના આડા, કમ ઉદરસ,
હેડકી, બરોળ અને નબળાઈ મટે છે ૧
સ્તલની કી ૩ ૧)

મહુરવટી—૧ થી ૪ ટીકડી ત્રણ વખત
દુધ સાથે આપવાથી પાકુરોગ, માટી ખાનારાં
બાળકોના પાકુરોગ, પ્રીકાથ, નબળાઈ મટે
છે તો ૧ કી ૩. ૨)

મરીઆદિ ટીકડી—૧ થી ૪ ટીકડી પાણી
સાથે દિવસમા ૩ વખત લેવાથી મદાગ્નિ,
ઘચરકાં વિકાર, ઉદરસ, સ્વસણી, પથરી મટે,
છે તો. ૧ ની કી' ૦-૪-૦

માથાના દુખાવાની ટીકડી—૧ થી ૨
ટીકડી ખાઈ ઉપર ગરમ ચુક પીવાથી મા-
થાનો સખત દુખાવો, આઠાશીશી, મટે છે.
ગોળી ૩૫ ની કી. ૩; ૦-૧-૦

લવણવટી—ચુક, આક્રો, અપચો, અચ્ચુ-
ર્ણ વીગેરમા બે થી ચાર ગોળી જમ્યા પછી
આપવી તો ૫ ની કી'મત ૩ ૧-૪-૦

લવણાદિવટી—ઉપરસમા એક એક ગોળી
નો મોઢામા રસ ઉતારવો. તો ૧નીકી ૩ ૦||
વિષતિન્દુકવટી—૧ થી ૪ ગોળી જમ્યા
પછી દિવસમા ૨ વખત પાણી સાથે લેવાથી

ધાતુની નબળાઈ, મદાગ્નિ, પાકુ, ચુક, મધુ
પ્રમેહ મટે છે તો. ૧ ની કી ૦-૧૨-૦

શખવટી—અચ્ચુર્ણ, આક્રો, અતિસાર,
શુળ વગેરેમા બે ગોળી જમ્યા પછી આ-
પવો, તો ૧ નો કી'મત ૩. ૦-૮-૦

શશમતો ન ૧—અશ્વપીત્ત, છુર્ણ ન્વર
ઉડટી, દાડ, ગદર, નબળાઈ વીગેરમા ૪ થી
૧૬ ગોળી પાણી અથવા દુધ સાથે સવાર
સાંજ આપવો તો ૧ ના ૩. ૧-૦-૦

સલ્ફરની વટી-૧ થી ૪ ટીકડી પાણી
સાથે બે ચાર વખત લેવાથી કોલેરા, બુના
આડા, તાવ, ચુક અને આક્રો મટે છે. તો
૧ ની કી. ૧-૮-૦

સીરપ ઑફ વસાકા

(અરુદ્ધશીનું સરખત) આ સરખત સ્વાદિષ્ટ અને ગુલુદારી છે

આ સરખત પીવાથી કાશ, દમ, ઉધરમ, રક્તપીત, ખાંસી, સસળી, વસાકા, છર્ણુજ્વર, ખાત્રીથી મટે છે કાશને મટાડવામા અરુદ્ધશીને આપણાં દેશી શાસ્ત્રોએ વખાણી છે તો આ હવાથી ઉધરમ, ગમે તેવી ઉધરમ છાતીનો દુઃખાવો, કફ ફેફસાનો વ્યાધિ મટે એમા નવાઈ શી ? કી. રૂ. ૧-૮-૦

સીરપ ઑફ બ્રાહ્મી

(બ્રાહ્મીનું સરખત) ગાંડખતુ અને ઉન્માદને મટાડનાર ઉત્તમ ગૌવધ, મગજની અસ્થિગતા, હીરટીગીઆ; વાઈ, ફેફડા, ગાઠાપણ, મગજનું ચટ્ટી જલુ; યાદદાસ્ત ધટી જવી, ઉંઘ આવવી વિગેરે દરદોમા આ સીરપ રામખાણ કામ કરે છે,

વિદ્યાર્થીઓને આ સરખત પાવાથી ખુશીથી પીઈ શકે છે. કારણ સ્વાદિષ્ટ છે, તેમની શ્રદ્ધ અને યાદદાસ્તી વધે છે. મગજશક્તિ વધે છે, જ્ઞાનશક્તિ વધે છે. આખોતુ તેજ વધે છે. મગજ થાત રહે છે ઉંઘ ચારી આવે છે મોટી બાટલી કી ૧-૮

દેવે ફાર્મસીનો દ્રાક્ષાસવ

સ્વાદિષ્ટ અને ગધુર પીણ છે, અપચો, ભૂખ ન લાગવી, કળજીવત, છાતીનો દુઃખાવો, ઉધરમ, છર્ણુજ્વર, નળખાઈ, કાશ, ઉંઘ ન આવવી, મૂર્છા અને અશક્તિને મટાડે છે. લુનો હેવાથી વધુ કાશદો કરે છે ૧૫ રતલની કી રૂ ૨-૦-૦

દાદરનો મલમ-આ મલમ ચોપડવાથી નયનામૃત સુરમો-આખમા આજવાથી કાખ, છાતી મટી તેજવધે છે તો ૧ની કી ૦૫૫ સાચા મોતીનો સુરમો

પેનલગળામ-માથુ દુખવું આગશી-શી. વા. સંધિ વા. ચરકા, દુઃખાવો, સસળી એન્નેઆ ખામ ચોપડવાથી મટી લયછે રૂ. ૦ ૮ ૫૨જળનો મલમ-આ મલમ ચોપડવાથી હીલુ કે સ્ત્રુ ખગજુ મટી લય છે આગવાળો મલમ ૦-૮-૦

દંતમજન-દાંતે ધસવાથી દાનનો દુઃખાવો, અવાળુ, સફા મટી દાંતને મજબુત કરે છે કી રૂ ૦-૮-૦

દેવે કેમીકલ વર્કમ અને દેવે આયુર્વેદિક ફાર્મસી

કે રીચીકલ-મહાવીર સ્વામીના દેશ સામે ન ૧૧૫ અમદાવાદ.

ભાગ્યોદય.

પુસ્તક ૧૨]

ચૈત્ર સવત ૧૯૮૦-એપ્રિલ ૧૯૨૪

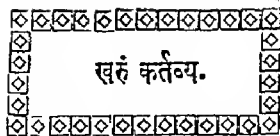
[અંક ૨ નો

અન્તરાલ પ્રવેશાનુભવ

[વાતમણ વહેવા વગાળે રે, એ લય,]

કંઈ સુદમ મન ખનિ સાથે રે, હરે જઈ છુ,
 થઈ સ્થિર અત્યંત નિરતિ રે, ઉડે જઈ છુ
 કંઈ શિયન સ્વસ્થ અવસ્થા, પહેલી સરીરની અનુભવો,
 પછી મન અન્તર્મુખ કરતો રે ઉડે.
 એટલે ઉડે હું આળો, સ્થિર કરી ચિત્તવૃત્તિ મારા,
 ન્યાં શુભ હૃદય પચકારા રે, ઉડે.
 મનનુ ઉચ્ચારણુ કમથી, હું હીન અને પુત, કરતો,
 હું મનોભય યાતો રહેતો રે ઉડે.
 ન્યાં મન ભાવનામય થઈ, રહે ને વિદ્યાને આતી,
 તે સ્થળને પશુ હું વટારી રે, ઉડે.
 કોઈ એવા ઉગણે હાથે, કંઈ અનાયાસ સહી જઈ,
 ન્યાં મનરૂપ હું યાતે રે, ઉડે.
 આ આનન્દ ધામ લકાતું, ત્યાંથી પણ કંઈક જતાતું,
 પણ ક્યાં તે ના હોવાતું રે, ઉડે.
 આ લાલુ મુખ 'હુ' માં કંઈ, અદ્ભુત ફેરફાર યાતો,
 ચિદરૂપે પદાર્થ જાતો રે, ત્યાં હું રહુ છુ
 હું મને અલ્પમય લહેતો રે, સ્થિર ત્યાં થઈ છુ
 હું પૂર્ણ અલ્પમય રહેતો, મોન મહુ છુ

શ્રી ર

સ્વરૂં કર્તવ્ય.

તમે સ્વપારમા ઉઠો છો ત્યારથી રાત્રે સુષ રહો છો ત્યાં સુધીમાં જે જે ક્રિયાઓ કરો છો તે તે ક્રિયાઓનું કહી નિરિક્ષણ કર્યું છે ખરું ? તમે તે તે ક્રિયાઓ સુખ આપે તેવી કરો છો કે દુઃખ ઉપજાવે તેવી કરો છો તેનો કહી ખ્યાલ રાખ્યો છે ?

ધણા માણસોને એવી ટેવ હોય છે કે તે બીજાની વાતો કર્યા કરે, અમુક માણસ તો આજે આમ કરતો હતો, તે તો આવો છે અને તેવો છે ' એવી બીજાની વાતો કર્યા કરે છે. બીજે શું કરે છે તેનું તે નિરિક્ષણ કરે છે, ગામમાં કાણ શું કરે છે અને તે કવો માણસ છે તેની ખબર રાખે છે, પણ પોતે રોજ શું શું ક્રિયા કરે છે, પોતે કવો છે તેનો કહી વિચાર કરતો નથી.

દોષ માનતો ત્યાગ કરવા માટે બીજાના દોષો જોવાની ટેવ છોડી દેવી અને પોતાનામાં કોઈ દોષ છે કે કેમ તેની તપાસ રાખતા રહેવો બીજાના અવશુભ જોવાનો સ્વભાવ છોડવો, પણ પોતાનામાં કોઈ અવશુભ છે કે કેમ તેની શોધ કર્યા કરવી

બીજાના આચાર વિચાર સખ ધી વાતો કરનારા આજે ધણા પડ્યા છે, પણ પોતાના વિચાર અને આચાર કેવા છે તે જોનારા કોઈ જનલેજ હોય છે. તમે હંમેશા બીજાના શુભ વિચારો તરફ લક્ષ આપજો, બીજાના શુભોને શોધવાનું કામ કરજો અને તમારા અશુભ વિચાર કે અશુભ આચરણનો ત્યાગ કરી તમારામાં શુભ વિચાર અને કૃત્ય આચરણને સ્થાપજો

તમે આજો દિવસ જે જે ક્રિયાઓ કર્યા કરો છો. તેની ખાસ તપાસ રાખજો, સાજો વિચાર કરજો કે આજે આખા દિવસમાં આપણે શું શું કર્યું, કાલે સ્વપારથી આપણે શું શું કરવાનું છે તેમાં સત્ત્વ આચરણ, શુભ વિચાર કેટલા મેળ્યા તે બારીકાઈથી જોજો તમારા ચરીરને માટે તમારા મનને માટે અને તમારા આત્માને માટે શી શી ક્રિયાઓ કરી તે શોધી કાઢજો.

મનુષ્યોનો ધણો ભાગ પ્રાતઃકાલ ઉઠે છે ત્યારથી તે રાત્રે સુતા સુધી વ્યવહારની ક્રિયાઓ કર્યા કરે છે, તેમ. પરમાર્થની શું શું ક્રિયા કરી તે શોધી કાઢવાની કોઈને દરકાર રહેતી નથી આ ચરીર આ માટે જન્મ્યું છે ? આપણે કાણ છીએ ? આ ચરારમાં જન્મી નું કર્તવ્ય કરવાનું છે તેનો કહી બાંહેધ વિચાર કરે છે

મનુષ્યો જે કાંઈ ક્રિયાઓ કર્યા કરે છે તે ધણે ભાગે નો વ્યવહારની, બન કમળ સખ ધી હોય છે, વ્યવહારના પગરો ચરીર માટે છે ચરીર એ

નાશવત છે, શરીરને માટે જન્મારા સુધી જે જે ક્રિયાઓ કરવામા આવે છે તે સર્વ માત્ર શરીરના ઉપયોગ પુરતીજ હોય છે. મનુષ્ય પોતાને માટે જે કાંઈ કરે છે તે તેને ઉપયોગી થઈ પડે છે શરીર મનુષ્ય માટે છે, મનુષ્ય એ શરીર નથી પણ કોઈ જીવીજ વસ્તુ છે શરીરમા જે આત્મા છે તેજ આ મા તમે છો શરીર એ આત્મા માટે છે આત્મા માટે કરેલી ક્રિયાઓ જ ખરી ફળદાયક છે. આ મનુષ્ય શરીર એ નાવરૂપ છે જેમ નાવ (વહાણ) અને તેમા બેસનાર એ બે જીવ છે તેમ શરીર અને તેમા રહેલો આત્મા એ બે જીવી વસ્તુ છે નાવ ને તેમા બેસનાર હું પોતે નાવરૂપ છું એમ ગણતો નથી પણ તે એમ માને છે કે હું તો તેમા બેસનાર છું અને નાવનો ઉપયોગ માત્ર નદીને સામે કિનારે જવા પુરતોજ છે કિનારો આવ્યો કે નાવને ત્યાજ મૂરી અને તેમા બેઠેલો માણસ ઉતરી પડે છે તેમ મનુષ્ય આત્મારૂપ છે શરીર એ આત્માને આ સંસારરૂપી સાગર તરવા માટે નાવરૂપ છે આ સંસાર સાગર તરવા પુરતુજ શરીર ઉપયોગી છે સામે કિનારે જઈ પહોંચતા શરીર છોડી દઈ આત્મા-પરમાત્મામા એકરૂપ થઈ જાય છે જેમ સાગર તરવા માટે નાવ મજબુત, તેમાં પાણી ન ભરાય એવું અને રહેલથી તરી શકે તેવું હોય તો ઉત્તમ, તેમ સમાર સાગર તરવા માટે શરીર મજબુત, આરોગ્યવાળું, બળ, રક્તિ અને કામ કરવાની શક્તિવાળું જોઈએ નાવમા બેસનાર મનુષ્ય નાવ ઉપર વધુ લક્ષ આપે અને પોતાને માટે કરી કાળજી ન રાખે તો તે મૂર્ખ ગણાય છે તે નાવનેજ વગગી રહે, સામે કિનારે જવાની હરકાર ન રાખતા ગમે તે ખડગવાળા ભાગ તરફ જાય તો તેનું નાવ ખડકમા અથડાઈ ભૂડી જાય અને તે પોતે ભર દરીયામા ડુબી જાય છે તેમ મનુષ્ય જો પોતાના આત્માને ભૂલી શરીરના સુખો મેળવવા માટે ગમે તેવી ન કરવા જેવી ક્રિયાઓ કર્યા કરે, સામે પાર જવાનું ભૂની જાય અને માત્ર શરીરને માટે જ સર્વ કાર્ય કર્યા કરે તો તે સંસાર સાગર તરવાનું ભૂલી જઈ ભર દરીયામા મનુષ્ય શરીર પડી જતા નરકરૂપી સમુદ્રમા ડુબે છે માટે મનુષ્યોએ શરીરની સાથે ખરૂં કર્તવ્ય પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે કરવાનું છે

શરીરની કાળજી આત્માને તે વધુ ઉપયોગી થઈ પડે તે પૂરતી રાખવાની છે તેથી આત્માને ભૂલી ન જવો જોઈએ જે ખરૂં કર્તવ્ય કરવાનું છે તે આત્માના ઉદ્ધાર માટે જ કરવાનું છે આજે ઘણા મનુષ્યો તરફ જોઈશું તો તેઓ જેટલી શરીરને માટે ક્રિયાઓ કર્યા કરે છે તેના હજારમા ભાગે પણ આત્માના ઉદ્ધાર માટે કરી ક્રિયાઓ કરતા જણાતા નથી, મનુષ્યો ઉઠે છે ત્યારથી તે સુતા સુધી ધન કમાવા તરફ જેટલું લક્ષ આપે છે તેના હજારમા ભાગે પણ પોતે શરીર નથી પણ આત્મા છે, અને તે આત્માના ઉદ્ધાર માટે શુ કર્તવ્ય છે તેનો વિચાર કરતા નથી.

જગતમાં અનેક ધર્મો ચાલે છે. દરેક ધર્મના નેતાઓ મનુષ્યને સત્ક્રિયાઓ કરવા, પોતાના આત્માની ઉન્નતિ કરવા, પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા, ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવા કહ્યા કરે છે. પોત પોતાના ઇષ્ટ દેવતાની પ્રસન્નતા માટે તેમની સેવા, ભક્તિ, પૂજા, દર્શન વિગેરે કરવાની આજ્ઞાઓ કરી ગયા છે. જે જે ઇશ્વરને માને છે તે તે સર્વે ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવા કહે છે. ઇશ્વરની પ્રસન્નતા મેળવવા માટે જે જે કરવામા આવે છે તેજ ખરૂં કર્તવ્ય છે.

ઇશ્વરની પ્રાપ્તિ માટે જે જે ક્રિયાઓ કરાય છે તેજ ખરી ક્રિયાઓ છે. શરીર માટે તો સર્વ કોઈ કામ કરે છે. પણ ઇશ્વરને માટે જે કંઈ કરાય છે તેજ ખરૂં કર્તવ્ય છે. તમે જે ધર્મ પાળતા હો તે ધર્માનુસાર તમારા ઉપાસ્ય ઇષ્ટની પ્રસન્નતા મેળવવા માટે શુભ ક્રિયાઓ કર્યો કરો, તેમા જેમ અને તેમ વખત વધુ ગળો તેજ ખરૂં કર્તવ્ય છે. મનુષ્ય એ ઇશ્વરના અશરૂપ છે એ ઇશ્વરનો અશ મનુષ્યમાં આત્મારૂપે રહેલો છે. તે સદા નિત્ય અને સત્ય છે તે આત્માનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે દરેક ધર્મશુરૂએ અનેક ઉપાયો બનાવે છે. આ ઉપાયોનું વિધિપૂર્વક પાલન કરવું અને આપણા આત્માનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું એજ ખરૂં કર્તવ્ય છે.

હિંદુઓ ઇશ્વરને માને છે, જૈનો અરિહતને માને છે, સુસન્માનો અહ્માને માને છે ખ્રિસ્તીઓ ઇશુખ્રિસ્તને માને છે. સર્વ કોઈ જુદા જુદા નામે ઇશ્વરને બોલે છે. આ ઇશ્વરને ભજવામા વધુ કાળ ગાળવો એ મનુષ્યનું ખરૂં કર્તવ્ય છે. તમે રોજ રહવારે ઇશ્વરની પ્રસન્નતા મેળવવા ઇશ્વરની ભક્તિ કરવા નિશ્ચય કરજો, સાને તે નિશ્ચય પ્રમાણે કેટલી ભક્તિ કરી તેનો વિચાર કરજો.

ખરૂં કર્તવ્ય જૂલો આપણે અવળે રસ્તે ચાલ્યા છીએ. ઉઠ્યા ત્યાથી નોકરી ધંધો સલાખીએ છીએ, ઇશ્વરને જૂલો જઈએ છીએ, ઇશ્વરને કહાચ માનીએ અથવા તો તેના દેવદર્શન, પૂજન કરીએ તો તે માત્ર ધંધાની વૃદ્ધિ માટે નહિ કે આપણા આત્માના કલ્યાણ માટે જે કામ આત્માના કલ્યાણ માટે, કરવામા આવે છે તેજ ખરૂં કામ સમજવું. શરીરને સુખ યાય એવી ક્રિયાઓ કરવી પણ તેથી આત્માને જુવવો નહિ ખરૂં. તો આત્મસુખ મળે ત્યારેજ ખરૂં. તેથીજ સંતોષ યાય ત્યાં જ્યાં આત્મસુખ નથી મળતું તે ક્રિયા મિથ્યા સમજવી.

તમે હમેશા રહવારમા બેઠા કડી સ્નાનાદિયો શુદ્ધ થઈ, અધુરા વિચારોને મનમાથી દુર કરી આત્માની એકાગ્રતા સાધવા પ્રયત્ન કરજો. તમે જે ધર્મ પાળતા હો તે ધર્મના રસમાત્રા પ્રમાણે ઇશ્વરની પ્રસન્નતા મેળવવા ક્રિયાઓ કરજો. તમે અત્યારે ભાગ્યેહય વાલો છો, પણ તે વાંચેતુ આજથી જ અમલમા મૂકજો. તમે દિવસ હો તો સધ્યા રોજ કરજો, મહિરમા ઇશ્વર દર્શન કરવાનો નિયમ રાખજો. જે કદા તે દૃઢ નિશ્ચયથી, શ્રદ્ધાથી અને ઉત્સાહથી કરજો.

ધર્મ મનુષ્યને માટે નિર્માણ થયો છે એ વાત નેટલી યથાર્થ છે તેટલી એ વાત પણ અસત્ય નથી કે મનુષ્યની સાથે જ ધર્મના ઉત્પત્તિ થઈ છે અર્થાત મનુષ્યજાતિ અને ધર્મ એ બન્ને એક સાથે જન્મેલા સગા ભાઈ છે.

શ્રી ભગવાન સ્પષ્ટ રીતે કહી ગયા છે કે ધર્મ અને મનુષ્ય જાતિ બન્નેની ઉત્પત્તિ એક સાથે થઈ છે. પ્રજાપતિએ યજ્ઞની સાથે પ્રજાની ઉત્પત્તિ કરી તેનો એ જ અર્થ થઈ શકે છે કે, પ્રજાની સાથે જ ધર્મ કલ્પનાઓનો પણ પ્રાદુર્ભાવ થયો છે જ્યાં મનુષ્ય જાતિ છે ત્યાં ધર્મ કોઈ ને કોઈ રૂપે અવશ્ય રહે છે ગર્ભમાં બચ્ચાને આઠમા માસે બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે અને નવમા માસે સર્વાંગ સંપૂર્ણ થઈ જાય છે, તે વખતે,

મૃતશ્વાહં પુનર્જાતો જાતશ્વાહં પુનર્મૃત ।

નાનાયોનિસદ્સ્રાણિ પરિવૃત્તા ચ તાનિવૈ ॥

આહારાધિવિધા મુક્તાઃ પિતા નાના વિધાસ્તઃ ૧ ।

માતરો વિવિધા દૃષ્ટા પિતરઃસુહૃદસ્તથા ।

શ્રવાદ્મુખઃ વિદ્યમાનો જન્તુર્ઐવ સમાન્વિતઃ

સાંખ્ય યોગ સમભ્યસ્યેત્ પુરુષપંચવિંશકમ્

આ પ્રકારની કલ્પનાઓ કરવા લાગે છે. આ પ્રકારના શ્રુતિ પ્રમાણોથી પણ સ્પષ્ટ વિદિત થાય છે કે પ્રાચીન આયોના મતથી ધર્મની કલ્પના જન્મસિદ્ધ અથવા ઉત્પત્તિ સિદ્ધ છે પુરુષ-સુકૃતમા લખ્યું છે કે,

તાનિ ધર્માણિ પ્રથમાન્યાસન્ ।

અર્થાત્ દેવતાઓએ સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિને માટે પ્રથમ જે યજ્ઞ કર્યો તે જ ધર્મ થયો. મનુષ્ય જાતિની સાથે જ અથવા મનુષ્ય જાતિને માટે નિર્મિત થયેલ ધર્મથી મનુષ્યજાતિનું કેમ કલ્યાણ સાધન થઈ શકે છે તેની ચર્ચા કરતા પહેલાં મનુષ્ય સિવાય બીજા જીવોની અપેક્ષા મનુષ્યજાતિમાં કેવી વિલક્ષણતા છે તે પર વિચાર કરવો અયોગ્ય નહિ ગણાય કેમકે ધર્મ કલ્પના બોની સાથે તે વિલક્ષણતાનો અત્યન્ત નીકટનો સંબંધ છે.

અન્યાન્ય જીવ અને મનુષ્યોની શરીર રચનામાં ફરક છે મનુષ્ય જે ઇન્દ્રિયથી જે ક્રિયા કરે છે તેમ અન્ય જીવ પણ તે ઇન્દ્રિયથી તે ક્રિયા કરે છે. આહાર, નિદ્રા, ભય, મૈથુન વ્યાદિ શુભ જેમ અન્ય જીવોમાં છે તેમ મનુષ્યમાં પણ હોય છે, ત્યારે મનુષ્યમાં એવી શુ વિશેષતા છે કે જેથી તે અન્ય જીવોમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય છે ? બાલ્યાવસ્થા, તરુણાવસ્થા અને વૃદ્ધાવસ્થા જેમ અન્ય જીવોમાં છે તેમ મનુષ્યમાં પણ છે ત્યારે મનુષ્યજાતિમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે —

મૂતાના પ્રાણિનઃ શ્રેષ્ઠાઃ પ્રાણિના બુદ્ધિજીવિનઃ વૃદ્ધિમત્સુ નરાઃ શ્રેષ્ઠા—

આનુ તાત્પર્ય એજ કે બુદ્ધિ જ મનુષ્યની વિચિત્રતા છે. અન્ય પ્રાણી-ઓમાં જે બુદ્ધિ નથી તે મનુષ્યમાં છે એજ મનુષ્યના મહત્વનું કારણ છે. પ્રાણીશાસ્ત્રવેત્તાઓનો મત છે કે, મનુષ્યની માફક અન્યાન્ય જીવોમાં પણ બુદ્ધિ હોય છે. મનુસ્મૃતિમાં—

પ્રાણિના બુદ્ધિ જોવિનઃ । બુદ્ધિમત્સુ નરાઃ શ્રેષ્ઠા

આથી પણ તે મતને પુષ્ટિ મળે છે હવે અન્યાન્ય જીવોમાં અને મનુષ્યની બુદ્ધિમાં શું તફાવત છે તેનો વિચાર કરવો જોઈએ ઉદ્દેશની સિદ્ધિને માટે સાધનોની યોજના કરવાની શક્તિ મનુષ્ય સિવાય કોઈ જીવમાં નથી. અન્યાન્ય જીવોની ક્રિયાઓમાં પ્રયોજનનો અભાવ રહે છે પરંતુ મનુષ્યની કોઈ ક્રિયા પ્રયોજનશૂન્ય હોતી નથી.

ઉદ્દેશાનુકૂલ કાર્ય કરવાની શક્તિ હોવી એજ મનુષ્યની બુદ્ધિના વિશેષતા છે. ઇન્દ્રિયોદ્ધારા ઇન્દ્રિયાનુસાર અનુકૂલ કાર્ય કરવાની પ્રેરણા મન કરે છે. પ્રત્યક્ષ કાર્ય દૃષ્ટિગોચર થયા પહેલાં મનુષ્યના અંત કરણમાં જે ક્રિયા થાય છે, તેને મનોવ્યાપાર (Mental Activity) કહે છે. મનોવ્યાપારની ત્રણ અવસ્થાઓ થયા કરે છે એક ક્રિયા વિચાર રૂપે પ્રથમ જાત કરણમાં પ્રકટ થાય છે, પછી તે ક્રિયા સંબંધી અનુકૂલ અથવા પ્રતિકૂલ સંવેદનાઓ ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યારબાદ તે વિચાર જે અનુકૂલ સંવેદના સુગ્રમ થાય તે કાર્ય કરવાની ઇચ્છા દઢ થઈ જાય છે. તે ત્રણ દશાઓનો પશ્ચાત્ય શાસ્ત્રવેત્તાઓએ વિચારાવસ્થા, (Intellection), સંવેદનાવસ્થા (Feeling) અને ઇચ્છાવસ્થા (Volition) એ પ્રમાણે ત્રણ નામ રાખ્યા છે. એ ત્રણ અવસ્થાઓ વિના મનુષ્યથી કોઈ કાર્ય જાતી શકતું નથી કાર્ય ગમે તેવું હોય પરંતુ પ્રથમ આ ત્રિવેણી સંગમમાં જોયા ખાવા પડે છે. અન્યાન્ય જીવોના જીવન સંબંધી વ્યવહાર અને મનુષ્યની કૃતિ, એમાં આ જ તફાવત છે. હિન્દુધર્મનો સિદ્ધાન્ત છે કે, ધર્મની કલ્પના મનુષ્ય સૃષ્ટિની સાથે જ પ્રાદુર્ભૂત થઈ છે, જેથી પૂર્વકથીત માનવી મનોવ્યાપારોનો હિન્દુધર્મના લક્ષ્યની સાથે અત્યંત નીકટનો સંબંધ છે એટલુંજ નહિ પણ હિન્દુધર્મનો ઉક્ત મનોવ્યાપાર સિવાય મનુષ્યની અન્ય કોઈ દશા સાથે સંબંધ નથી. લગવાન વેઠવ્યાસે પોકારી પોકારીને કહ્યું છે કે,

મન એવ મનુષ્યાણા કારણં વન્મનોસયોઃ ।

એનું રહસ્ય એજ છે. આગળ કહેલી ત્રણ અવસ્થાઓને અત્યંત ઉન્નત દશા સુધી પહોંચાડવાને માટે મનુષ્ય યોનિનિ સાથે જ ધર્મ કલ્પનાઓનો ઉદય થયો છે. ધર્મ કલ્પનાઓની આરંભિક દશામાં મનુષ્ય જાતિનો વિશ્વાસ

હોના કે, માનવી શક્તિથી પ્રબળ સસારમાં ને બીજી એક એવી શક્તિ છે, જેને આધીન મનુષ્યની સર્વ ક્રિયાઓ યશ, અપયશ, સુખ દુઃખ આદિ ક્ષિત છે તેજ ઇશ્વર છે. પરંતુ તે શક્તિ અથવા ઇશ્વરના સ્વરૂપની વિવેચના સમસ્ત મનુષ્ય જાતિએ સમાનરૂપે કરી નથી, કેટલાક લોકો ઇશ્વરને પ્રેમભૂતિ સમજે છે તો કેટલાક ઇશ્વરને દિવસ અને રાત્રિ શત્રુઓ સાથે યુદ્ધ કરી લોહી પીવાવાળા અને ઠઠી યુદ્ધમાં પાછી પાની ન કરે એવા યોધા સમજે છે. કેટલાક ઇશ્વરને નીતિના સાગરરૂપ સમજે છે, અને કેટલાક તેમને વિઘ્ના અધિપતિ બાણી તેમની સ્તુતિ કરે છે. સારાંશ એ કે, જ્ઞાનભૂમિની ને દશ્ય સુધી મનુષ્ય પહોંચે છે તે દશાને યોગ્ય ઇશ્વર સંબંધી દ્રવ્યના પણ કરે છે.

આર્ય શ્રેયકારોએ ધર્મની વ્યાખ્યા અનેક રીતે કરી છે તે વ્યાખ્યા કરતા કોઈએ સાધન અને કોઈએ સાધ્યની દ્રષ્ટિથી ધર્મને જોયો છે. પૂર્વ મીમાંસામાં ભગવાન જૈમિનીએ 'સોપના લક્ષણેઽર્થો ધર્મ' અને વૈદેષિક દર્શનમાં મહર્ષિ કણ્વાદે "યતોઽયુદ્ધયનિઃ શ્રેયસમિદ્ધિ ચ ધર્મ" ધર્મની વ્યાખ્યા કરી છે જૈમિનીના મતથી ને પ્રેરણા કરે તેજ ધર્મ છે, અને કણ્વાદ મતથી અર્યુદય અને નિશ્રેયસની પ્રાપ્તિ થાય તેને ધર્મ કહે છે. સૂક્ષ્મ વિચાર કરવાથી જણાય છે કે, બન્ને વ્યાખ્યાઓનો એકજ અર્થ છે પ્રેરણા અને ભાવના એ બન્ને સમાનાર્થક છે કર્તવ્યનું પ્રતિપાદન કરવાવાળા વચનો થી મનુષ્યના અત કરણની ને દશા થાય છે તેને પ્રેરણા કહે છે જૈમિનીના સિદ્ધાન્તાનુસાર ભાવના સંબંધી કર્તવ્યનેજ ધર્મ કહેવો યોગ્ય છે. કણ્વાદે આ લોક અને પરલોકના હોતનું ને સાધન તેને ધર્મ કહ્યો છે.

હિંદુધર્મમાં સત્ પુરુષોની આકાંક્ષા જીવન્મુક્ત હોવાની અથવા જીવ અને ઇશ્વરમાં અલેહ હોવાની દશા પ્રાપ્ત કરવાની હોય છે. અદ્વૈતસિદ્ધાન્તનું પ્રતિપાદન હિંદુધર્મ સિવાય બીજા કોઈ ધર્મમાં કરવામાં આવ્યું નથી. એ પ્રકારની દશા મનુષ્ય પોતાના કર્મેથી પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને જીવન્મુક્ત બની વિદેહાવસ્થામાં પ્રપચ્યાત્રા કરી શકે છે. તત્ત્વવેત્તાઓએ ઇશ્વરને 'સમ્યક્દાનન્દ' રૂપે સંબોધિત કર્યો છે અને સમ્યક્દાનન્દથી ભિન્ન તેમનું સ્વરૂપ યાદ શક્તું નથી એ તેમનું કથન છે સત્, ચિત્ અને આનન્દ એ ત્રણ દશાઓથી સુક્ત ને અખિલ વિશ્વનું બીજ છે તે જ પરમેશ્વર, તે જ અનાધિનતા શક્તિ અને તે જ પરબ્રહ્મ છે હવે ત્રણ દશાઓ સાથે પ્રથમ કહેલી મનોવ્યાપાર સંબંધી ત્રણ અવસ્થાઓનો શુ સંબંધ છે તે જાણવું જોઈએ આ અવસ્થાઓમાં પહેલી વિચારાવસ્થા છે મનુષ્યની વિચાર શક્તિનું કાર્ય સત્ય અને મિથ્યાના અવલોકનનું છે દરેક પ્રશ્નનો વિચાર કરવાથી તેમાં સત્યનો અથ કેટલો છે તેનો નિર્ણય યાદ શકે આ પ્રયોજનનો નેટલો વધારે વિદ્યાસ્ય તેટલી જ સત્ય પરીક્ષણની શક્તિની વૃદ્ધિ થશે આ શક્તિ ને ઉપયોગ કરી મનુષ્ય જ્યારે અદિના વિવિધ અમૃતદાનું અવલોકન કરે છે

ત્યારે તે ચમત્કારોની વિચિત્રતાનું શું કારણ છે તે જિજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થાય છે. આજ જેવામા આવેલી વસ્તુનું કાલ રૂપાન્તર થતું જોઈ તે અનુમાન કરે છે કે, કાલ જોએલી વસ્તુ નિત્ય નથી, એટલું જ નહિ પરંતુ થોડા દિવસમા જ્યારે તે બીલકુલ નષ્ટ થઈ જાય છે ત્યારે નિશ્ચય થાય છે કે તે વસ્તુ લાખો વખત ટકી શકે તેમ નથી એ પ્રમાણે જેમ જેમ હજિતું ક્ષેત્ર વધે છે, તેમ તેમ તેને સ્થાવર જગન્માત્રક સંસારના સર્વ પદાર્થો નશ્વર—બગડવાવાળા, નાશ પામવાવાળા છે એમ ખાત્રી થાય છે જે નિત્ય છે તે જ સત્ય છે અને જે અનિત્ય છે તે જ અસત્ય છે, અથવા સત્ય અને નિત્ય એ પર્યાયવાચક શબ્દ છે. અખિલ બ્રહ્માડતું કદી નષ્ટ ન થાય એવું અકુર જ સત્ય છે યુક્તિ અને તર્કથી વિચાર કરતાં જણાય છે કે પરમેશ્વર સત્ય સ્વરૂપ છે

સંવેદના શક્તિથી મનુષ્યને સુખ હુ ખનો અનુભવ થાય છે સંસારમાં જે પ્રેમ અને આનંદ અખંડરૂપે ભર્યો છે, તે મેગવવાને માટે મનુષ્ય હુ મેથા પ્રયત્ન કરે છે દુઃકામા આનંદનો અનુભવ લેવાથી મનુષ્યનું ચિત્ત હઠેતું નથી પરંતુ આનંદના પ્રકારોથી હઠે છે. શુભાભના પુષ્પોની સુગંધીથી થોડા વખત આનંદ મળે છે, પરંતુ તે આનંદ સુદર અને સારા પુસ્તકોના વાંચવાથી આખો દિવસ ટકી રહે છે. આ પ્રમાણે ઉથામા ઉંચા અને સ્થાયી આનંદની વસ્તુ મેગવવાને યત્ન કરવામા આવે તો હુ મેથા આનંદ રહેશે. સંવેદના દ્વારા મનુષ્યને જ્ઞાન થાય છે કે, પરમાત્મત્વ આનંદમય છે.

મનુષ્ય જે કાંઈ જુએ છે અથવા શ્રદ્ધા કરે છે તે સત્ભાવ, ચિત્તભાવ અને આનંદભાવ યુક્ત હોય છે જે વસ્તુ સત્ય સુદર અને ઉપયુક્ત વધારે હશે તેના તે વધારે આદર કરશે. દરેક વસ્તુની ઉત્તમતા અથવા ઔણત્ય તેના સત્ ચિત્ત અને આનંદ અશના ન્યુનાધિક પરિણામ પર નિર્ભર રહે છે. વસ્તુની યોગ્યતા જણવાનો તેથી બીજો સારો ઉપાય એકે નથી આ સિદ્ધાન્ત હેકત જડ સૃષ્ટિને માટે જ નહિ પરંતુ કદપના સૃષ્ટિને માટે પણ છે જે કદપના સત્ય, હૃદયગ્રાહી, કાર્યકારી અને ત્રણ શુભેથી યુક્ત હશે તો તેના પ્રભાવ મનુષ્ય જાતિપર વિશેષરૂપે પડશે મહા પુરુષોએ એવી અનેક કદપનાઓનો આવિષ્કાર કર્યો છે, જેથી તેમની યોગ્યતા વિશેષ સમજાય છે

મનુષ્યની પાસે વિચાર, સંવેદના અને ઇચ્છા એ ત્રણ શ્રેષ્ઠતા પારિચાયક કસોટી હોવાથી એ ત્રણ વૃત્તિઓનો અનત અને અખંડ જે અધિષ્ઠાન (આશ્રય) છે તે જ પરમાત્મા છે. હિંદુ ધર્મ તત્ત્વવેત્તાઓએ બ્રહ્મસ્વરૂપનું આ પ્રમાણે નિરૂપણ કર્યું છે તે યથાર્થ છે આ ત્રણ અવસ્થાઓ મનુષ્યમા જન્મ થી જ હોય છે અને અભ્યાસદ્વારા તે તેને વધારી શકે છે આ કદપના જ્યારે સમાજમાં પ્રચલિત થાય છે ત્યારે યત્ન કરવાથી મનુષ્ય જ ઈશ્વર બની શકે

છે એ કદપનાનો ઉદય થવા લાગે છે આ સિદ્ધાન્તથી જ અદ્વૈતની સિદ્ધિ થઈ છે હિંદુધર્મે માનસીક ક્રિયાઓની મીમાંસા કરી સુલતત્વનો પતો મેળવ્યો છે અને તે આધારે પરમેશ્વર સબધી વિવેચન કર્યું છે પરબ્રહ્મની સાથે સરૂપાતા (ભગવાન રૂપે થઈ જવું), અલોકતા (ભગવાન જે લોકમા હોય તે લોકમા પહોંચવું) અને સમીપતા (ભગવાનની પાસે રહેવું) પ્રાપ્ત કરી સાયુગ્મ્યતા-ભગવાનમા મળી જવું—બ્રહ્મમય થઈ જવું એ જ મનુષ્યનું છેવટનું કર્તવ્ય છે એ બાબત હિંદુધર્મ નિરૂપણે ઉચ્ચ કઠે સંસારી જનોને કહી રહ્યો છે

વિચાર શક્તિ, સવેદના અને ઇચ્છા એ ત્રણ વૃત્તિઓના વિકાસનું સાધન જ્ઞાનમાર્ગ, ભક્તિમાર્ગ અને કર્મમાર્ગ છે જ્ઞાનથી વિચાર શક્તિનો, ભક્તિથી સવેદના શક્તિનો અને કર્મથી ચેતનશક્તિનો વિકાસ થયા કરે છે. વિચાર શક્તિ એ અભ્યાસ વિના યથાર્થ રૂપે પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી. સત્યાસત્યનો નિર્ણય કરવામાં અભણ કરતા ભણેલ માણસ વધારે યોગ્ય છે. વિદ્યાર્થી સુક્ષ્મ બુદ્ધિની વૃદ્ધિ થાય છે વિદ્યાભ્યાસ વગર સત્યાસત્ય વિચારશક્તિની વીનતા અને અસત્યનો નાશ કરવાવાળી શક્તિ આવતી નથી. વિચાર શક્તિનો પુર્ણ વિકાસ થવાની સાથે શુદ્ધ મિદ્ધાતોને સમજવાની અને સત્યાસત્યનો નિર્ણય કરવાની યોગ્યતા મેળવવાને માટે જ્ઞાન ની જ એક સાધનરૂપ છે. આ જ્ઞાન યુતિ, સ્મૃતિ, દર્શન અને અન્ય શબ્દ - અભ્યાસથી પ્રાપ્ત થાય છે.

ભગવાન શકરાચાર્યે બ્રહ્મવિદ્યાનું અર્થ ૧ કરવાવાળા સુબ્રહ્મણ્યે માટે જે ચાર સાધન બતાવ્યા છે તેમાં નિત્યાનિત્ય વિવેક એ પહેલું સાધન છે જ્ઞાન વિવાદ કરવાને માટે નથી પરંતુ નીત્યાનીત્યનો વીવેચના કરવાને માટે છે. સત્યાન્વેષણને માટે જ્ઞાન સ્પાદન કરવું જોઈએ. જેણે વિદ્યાભ્યાસ કરી સત્યાન્વેષણની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી છે તે જ ખરો જ્ઞાની છે

દરેક ધર્મના આધારભૂત કોઈ ન કોઈ ગ્રંથ અવસ્થા હોય છે જેમ ઇસાઈઓને માટે ગ્રાઈગ્રાન્થ અને મુસલમાનોને માટે કુરાન છે તેમ હિંદુઓને માટે વેદ છે હિંદુધર્મમા અનેક મત અને પંથોને ચલાવવાવાળા સતપુરુષ ઉત્પન્ન થયા છે પરંતુ વેદને સર્વેએ પ્રમાણભૂત માન્યું છે, વેદાંગ, દર્શન, સ્મૃતિ, આચાર્યક, ઉપનીષદ વગેરે ગ્રંથોનું સત્ય તત્ત્વ જાણી લેવાની ઇચ્છાથી જે અધ્યયન કરશે તેની વિચારશક્તિ હંમેશા વિવેકયુત બની બ્રહ્મમીમાંસા જેવા મહીર વિષયો સમજવાને યોગ્ય થશે વેદ પર બ્રહ્મનો નિર્ભાર છે જ્યાં સુધી મનુષ્યના જ્ઞાને આશ બધ થતા નથી ત્યાં સુધી તેની સત્તા બુલોડથી નષ્ટ થતી નથી મર્યાદાઓનું કથન છે કે, મનુષ્યને વેદાધ્યયન વિના પરબ્રહ્મ સત્તાની પ્રતિતી થઈ શકતી નથી સંપૂર્ણ જગત વેદથી બનેલું છે “વોષદેશ્વોડનિલજગત્” એ શિવ-તાનુચાર સંસારમા દર્શિગોચર થતું સંપૂર્ણ તત્ત્વજ્ઞાન વેદગ્રંથ છે વેદ અનંત છે

સત્યને શોધી કાઢવું એજ જ્ઞાનમાર્ગનું અતિમ સાધ્ય છે પ્રમાણુ વગર સત્યની પ્રતીતિ થતી નથી અર્થાત્ સત્ય પ્રમાણુપરજ અવલંબિત રહે છે. વિચારવાનું પુરૂષ કોઈ સિદ્ધાન્ત અથવા કલ્પના પ્રમાણુ વગર સત્યરૂપે સ્વિકારતા નથી. અન્યાન્ય દેશોના તક શાસ્ત્રવેત્તાઓની માફક હિન્દુશાસ્ત્રકાર પ્રત્યક્ષ અનુમાન, ઉપમાન આદિ પ્રમાણુ માને છે એટલું જ નહિ પરંતુ તે સાથે તેમણે એક વિશેષ પ્રમાણુ આપી વાક્યની યોજના પણ કરી છે. પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણુની સાથે જો આસવાક્યનું પ્રમાણુ હિંદુએ ને ન મળ્યું હોત તો ટોઈ સિદ્ધાન્ત અથવા કલ્પનાને તં સત્ય માની શકત નહિ આસવાક્યમા શ્રુતિ, સ્મૃતિ અને સહચારના વિચાર વિના જ્ઞાનકાંડની વિવેચના પૂર્ણ થઈ શકતી નથી જો સ્મૃતિ ઓળખી. ઉત્પત્તિ ન થઈ હોત તો વેદ વચન દુર્બોધ થઈ જાત અને વૈદિક સિદ્ધાંતોની મૂલપીઠિકા હુત થઈ જાત શ્રુતિ વાક્યોથી અપ્ત વાક્યોમા સહચારની ગણના કરવાનું પ્રયોજન વિદિત થઈ શકે છે

પૂર્વજોએ સંપાદન કરેલ જ્ઞાનનો ઉચિત અભ્યાસ કરી, તે જ્ઞાનની સર્વ પ્રમાણુથી મીમાંસા કરી જે સત્યાન્વણના માર્ગમા અગ્રેસર થયા છે તેના બુદ્ધિ નિત્યાનિત્ય વિવેકસંપન્ન થઈ કાલાતરે અખિત પ્રદાંડના મૂળમાં સ્થિત સદ્વસ્તુને જાણવાને યોગ્ય બનશે, તેના વિચાર શક્તિ સત્યમય બની જશે અને પરાવિદ્યાના મનનને અતિરિક્ત સર્વ જ્ઞાન તેને મિથ્યા પ્રતીત થવા લાગશે, સત્યજ્ઞાનમનન્ત દ્રઢ એ પ્રદ્ધ પદ્ધતો તેનું તાદાત્મ્ય થઈ જશે. આ પ્રમાણુ જ્ઞાનમાર્ગનું અતિમ સાધ્ય જ્ઞાનાર્જનથી જ સિદ્ધ થશે. જ્ઞાનથી જ સત્તાનો અનુભવ થાય છે, અને સર્વ માર્ગની અપેક્ષા જ્ઞાનમાર્ગને જ શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત થઈ છે. વાગવાન શંકરાચાર્યે પોતાના શારીરિક લાખ્યના આરંભમા ઉચ્ચ કહે “આત્મજ્ઞાના દેવ કૈયલાન્મુક્તિ” એ પ્રતિપાદન કર્યું છે તેનો મર્મ પણ એ જ છે.

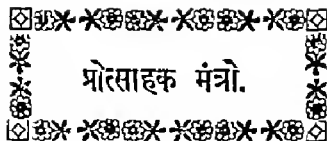
—નિગમાગમ ચન્દ્રિકા

દેશીવૈદુ

આ પુસ્તકમાં તમામ દેશી દવાઓ બતાવવાની રીત આપી છે દરેક રોગ અને તેની દવાઓ—કાચો, ચુર્ણો, ઝોળાઓ, આમલો, અવલોકો, રસા વિગેરેની બનાવટ છે પાન ૨૦૦ ગ્રેજ કાગળ કિંમત રૂ ૧-૮-૦

ભાગ્યેદ્યના આદકને માત્ર રૂ ૧) માં મળશે

બ્યવસ્થાપક ભાગ્યેદ્ય—અમદાવાદ

પ્રોત્સાહક મંત્રો.

(લેખક — રા. અવનરાય શુક્લ)

જે માણસને લીધેનું કર્તવ્ય સફળ કરવું હોય છે તે તો મૃત્યુ પર્વત પ્રયાસ કરે જ નામ છે. કાર્ય સાધયામિ યા દેહ પાતયામિ, એ એના મંકલ્ય હોય છે, મુદ્રાનેખ હોય છે વળી એ પોતાના કર્તવ્યમાં એવો એકતાન ચર્ષ નામ છે કે પોતાની જાતને પણ ભૂલી જાય છે. એને દુનિયાદારીનું જ્ઞાન મિશ્રકુપ રહેતું નથી. એના દેહાર વિચિત્ર ચર્ષ નામ છે. ખીમઓ એને ઘેલો કહે, ભોળો ગણે પણ તેની એને લેશ પણ દરકાર હોતી નથી અને એનું કારણ પણ છે કે જે એ દરેક જણનું સંભિગવના એસે દરેક જણને ક્યનો બનવા સાહે તો તો પેલા બાપદીકરે મધેકુ ગુમામ્યુ તેના જેવી અગર તો સાત પુછડીયા ઉદરના જેવી હયાપાત્ર દશા એની થાય.

જે માણસને પોતાના કાર્યમાં વિજય મેળવવો છે તે તો જ્યાં સુત્રી આરથાને અશ પણ દેખાયા કરે ત્યાં સુધી યુદ્ધમાં ધુમે છે એ માણસ કંઈ એવો કાચો પોચો નથી કે એક જ ધાથી ભાગી જાય. એક જ પ્રદારથી જમીનદોરત ચર્ષ નામ એની આશા, એની આરથા, એની શક્તિની પેટી દહિ પણ દેવાણું કાઢતી નથી.

એ તો અત આવતા સુધી ઉમગથી અને ખતમો રમત રમે જ નામ છે વળી એ સામાની દીકનો અને સહયનો બરોબર લાભ લેવાની એકે તક એળે જવા દેતો નથી બાજુ દારવાનો વખત આગો છે એનું એને લાગે તહોયે એ તો લખારે દિગ્મત ન દારતા મણે કહુ જ ન હોય તેમ પોતાની ફરજ બાળવે જ નામ છે.

આવી પ્રકૃતિના માણસના શબ્દકોષમાં અશક્ય અને અસંભવિત શબ્દ રોખ્યા જડે પણ શાના ? આ માણસ જન્મતને જજીવી રહે છે સાચીત કરી આપે છે કે અહિ તો સદુ કંઈ શક્ય અને સંભવિત છે. આવા આચારાદી અને આચરી જૈનિકમાં અતુલ બળ હોય છે. પોતાને સુપ્રત કરેલા રથાન પર એ મક્કમનાથી ઉભો રહેવાનો, પોતાની થેલીમાંની એકેકે ગોળી ખુટી જાય તહોયે એ દિગ્મત દારવાનો નહિ અને પછી છેરે પોતાના પગ નલે જમીનપર ચોટાડી દીધા હોય, જડી દીધા હોય નહિ એવી રીતે એ અમથ રાને ઉભો ગ્વી પોતાનું સ્થાન સાચવવાનો અને આખરે પ્રસંગ આવતાં બુદ્ધનો કુંદો ઉપાડીને પણ દાધોદાયની લગાઇ લગવા પણ તૈયાર થવાનો એને વિજયથી કેમ ન વરે.

કદાચ તુ આ જૈનિકને તોડી પાડે એ કષ્ટ પણ એ બધનો માયો પોતાનું સ્થાન છોડી ભાગી જાય એમ તો કદાપિ પણ બનવાનું નહિ એકવાર તુ એને ગમગાવી નાખે પણ પાકો ફરીથી એ ઉભો ચર્ષ લાગેલી ધુળ ખખેરી નાખી તારી સાથે બાજવાનો. જ્યાં સુધી એના ખોળાખામાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી તો એ વારેમડીએ પડનો દોષ તહોય એ ફરીફરીને ઉભો ચર્ષ તને ચક્રવાનો, એના પ્રત્યેક રક્તજિન્દુમાંથી નવી શક્તિ પ્રગટ.

વાની, એના દુકડેકુકડા થઈ જાય ત્યાં સુધી એ પોતાનો આગ્રહ છોડવાનો નહિ, ઉઠ્યા લોહીનું એક ટીપુ પણ જ્યાં સુધી એની નસમાં ફોડી રહ્યું હોય ત્યાં સુધી એ જ પવાનો નહિ, જયજયકાર તો એનો જ છે

આ માણસનાં ઉત્સાહ અને ખત જનરે નેતરના, રખતરનાં બનેલાં જ ન હોય ! એને આપણે મને એવાં અને મને એટલા વાકાંચુકા વાળાંએ, દાખીએ ત્રોચે પાછાં ફતાં તેવાં ને તેવાં જ

આવો માણસ કદાપિ પણ નિષ્ફળ થાય નહિ, એનો જીવસો, દંડ વિશ્વાસ, એક સકલપના જખતરથી હમ્મેશાં સુરક્ષિત બને ન હોય છે,

આવા માણસના વહાણને બલેને વાવાઝોડ ખરામે મગરી ભાગી નાંખે એ તો તેમાંથીય તરાશે ખનાવી એકધુ આત્મશ્રદ્ધાનું હોમાયત્ત રાખી તરાવતો તરાવતો પોતાના લક્ષ્યસ્થાન પર સહીસલામત પહોંચી જાય છે કાંઈ પણ પ્રતિકૂળ પ્રમંથ એ હતાશ થતો નથી

એની મહત્વાકાંક્ષાની પાછળ અનેક ગણ અશ્વમય મોજુદ હોય છે. અને નડતર કરવાને જે કાંઈ અતરાય આવે તેનો એ પોતાની દંડ સકલપની ગદાથી ચુરેચુરો કરી નાંખે છે

ફાણુ ફલાણુને લીધે નિષ્ફળ નીચડ્યુ એના દાખવાથી એનાપર લગારે માન અસર થવાની નહિ ઉલ્ટુ એ તો એનાં ઉદાહરણોપરથી અર્થ ઉપજાવો અન્યને સાંખીત કરી આપશે કે જેને આપણે વિદ્ય માનતા આવ્યા છીએ તેમનાં મોટા ભાગ તો ખરા વિદ્ય જ નથી. એ તો આપણે માત્ર માની લીધેલાં જ વિદ્ય છે, ખોટી કલ્પના છે, મિથ્યા ભ્રમણા છે

જે અસર ખ્બીકણને સતાવે છે તે આ માણસને કશું જ કરી શકતી નથી કારણ ? કારણ એ જ કે ખ્બીકણ માણસ જ્યારે લપાનો છુપાતો સરકી જવા માગે છે અને એ રીતે બંધી જવા ધારે છે ત્યારે આ માણસ હિમ્મતથી સામી જાતિએ એને જઈ મળે છે વાંદરતું ટોણું બેઠું હોય અને તે જોઈને જે આપણે પુક ફેરવી નાંખી તો મુઠ્યા પણ જાણે કાંઈ છે જ નહિ એમ મનુષી દિમ્મત આણી તેમની વચ્ચે થઈને જે આપણે રૂઆળથી આવ્યા જઈએ તો એમનાથી કશું કરી શકાતું નથી હા, કદાચ દાંતીઆં કરે ખરાં,

આવો માણસ દામ કે દડ કસાથી તાબે થવાનો નહિ આત્મશ્રદ્ધાની એને કાંઈ એવા પ્રકારની હુક હોય છે કે એ કસાથીય ડરી જવાનો નહિ આત્મ અને પ્રતિષ્ઠાના તાલીગથી રક્ષાયેલાં હોવાને લીધે એ હમ્મેશા પવિત્ર અને અજેયજ રહે છે.

એને એક રીતનો ખ્બેરો ક્કીએ ત્રોચે ચાને કારણે એના શ્રવણપથ પર નિરાશાનો એક શબ્દ પણ કદાપિય પડતો નથી અને આમ છે તેથી જ એના તરંગ, તરંગ ન રહેતાં સુવિચાર બને છે અને એનાં સ્વપ્ન, સ્વપ્ન ન રહેતાં પ્રમક્ષ થાય છે

પરંતુ આપણા કથાણુ કાળજીતુ કરમાન છે કે તેમને બાઝે ગધેડે બેસાડી શહેરમાં ફેરવવા

મરઘો — (હાસ્ય કરીને) બે કુલી, બે તો રાજા, અને ઘરનો રાજા હું મહારી આણુ ત્હારે માનવી હો, નહિ તો આ કથા-તારી

કુલી — એમ કે ? શું વિના ગુન્ડે શિક્ષા ? પતિવ્રતા એટલે શું તે તમે જાણો છો ?

મરઘો — પતિવ્રતા એટલે પતિને આધીન રહી તેમની આજ્ઞા માન નાર સ્ત્રી

કુલી — નહિ, નહિ. પતિના ભલામાં શણ, પતિના સુખે સુખી અને પતિના દુઃખે દુઃખી એવી સ્ત્રી તે પતિવ્રતા.

મરઘો — અને પતિતુ ના માને તો ?

કુલી — પતિ અજ્ઞાન હોય તો ?

મરઘો — તો તારૂં ખરૂં અને મારૂં ખોટું

કુલી —

પતિના સુખે સુખી જે, દુઃખે દુઃખી જે (૨)

પતિના ભલા મહી શણ

સખીને પતિવ્રતા કહીએ,

મરઘો — હા ખરૂં, હા ખરૂં, હા ખરૂં;

કુલી — પતિનાં —

સદૈવ લક્ષ્મી નહિં આપણી

સદૈવ ખુદ્ધિ નહિં બધાની

એક એકની

ખોટ પુરતા

પતિ ભક્તિ સાચી (૨)

મરઘો — હા ખરૂં, હા ખરૂં, હા ખરૂં

પતિનાં

પ્રકરણ ૨૧ .

શિવાજી —

એવા ધર્મ, પરમ ગહન છે,

યોગીથી વળી અધિક અગમ છે,

ત્હારૂં તુથી કંઈ બનતુ નાં

આ જગમાં શું ત્રોટી રહ્યો છે.

કાયા કાંચન કામ ન આવે
કામિની પુત્રો મિથ્યા બધાં છે,
એક સત્ય પરમ ગહન છે,
કર્મ ઉપેર સૌ આગ્રહ છે.
(ધિમેથી ખારણું ઉઘડે છે)

શિવાણ.—કોણ ?

રઘુનાથ.—યેવક

શિવાણ.—કામ ?

રઘુનાથ.—ઘોઠો તૈયાર થાવ સ્વાર.

શિવાણ.—ઝાળખાણ ?

રઘુનાથ.—હું આપનો હાસ રઘુનાથ.

શિવાણ.—હે ? રઘુ—

રઘુનાથ.—માફ કરો સ્વામી

શિવાણ.—તું તો યોગી—

રઘુનાથ.—યોગીઓ પરમાર્થમાં ભેડાય છે. તમે પણ થાવ યોગી:
નોકરો હશે છે.

શિવાણ.—રઘુનાથ, રઘુનાથ, તિરસ્કાર પામેલા 'રઘુનાથ' તારો અભિનતા
વખતનાપરાક્રમથી ઘણાજ હર્ષ થાય છે. તને જે આપુ તે 'થોડું' છે. તને
કીલ્લેદાર બનાવું કે સેનાનો અધિપતિ બનાવું તે 'થોડું' છે. મને ખજાર
ન હવી કે રાખમા દટાયજી આ રત્ન છે. અરે, પાપી વ્યવસ્થિત, તારો કૃત્યો!
નો થો બહલો આપુ ? વીર, વીર, મને તું એક 'વાર' ભેટ મને 'કંઈ' રાજ્યના
સમાચાર (ભેટી પડે છે.)

રઘુનાથ.—મહારાજ રાજ્ય આપુ દુઝી થાય છે મુસલમાન સરદારો
પૈસા ઉઘડી ખાય છે બીજા મને ખજાર નથી મહારાજ, સત્વર ચાલો નહી
તો ફસાઇ જઈશું.

શિવાણ.—ચાલો

પ્રકરણ ૨૨ મું.

અદ્રસિંહ—કોણ જનાર્દન ? વિવાહનું શું કર્યું ?

જનાર્દન—વિવાહની યજ્ઞ વરણી. ઘર બગી ગયું અને લઈ ગયું એને
તો એક ભોગણ

ચંદ્રસિંહ—એમ કે ?

જનાર્દન—શું એમ કે ? કંઈ બીજીની છે પરવા ?

ચંદ્રરાવ—જનાર્દન, ઠોકરીઓ મરણ મુજબ વર્તે એ તો બહુજ ખોટું, ખરો તેમ થાય પણ સરયુ રઘુનાથને હાથ તો નાજ જવી જોઈએ.

જનાર્દન—શું વાધની બોડમા ચિયાળ આબોટી જશે ? રઘુનાથ તે શિવાજી મહારાજ આગળ પતિત થયેલો છે

ચંદ્રરાવ—હા, બસ. સત્તર આના અને ઉપરે બે પાછ, કેમ હવે શો વિચાર ?

જનાર્દન—વિચાર એને શોધવાના. પણ—ગાંઠનું ગોપીચંદન ખોળને ?

ચંદ્રરાવ—ના, ના બહુજ બક્ષિસ લો.

જનાર્દન—તો કરો કંઈ સુક્તિ.

ચંદ્રસિંહ—બધે વાત ફેલાવો કે રઘુનાથ સારો નથી, શિવાજી પતિત અને નિમકહરામી,

જનાર્દન—હા, ખરૂં તેને તો હીકરી ન અપાય

ચંદ્રસિંહ—રઘુનાથ ચોર છે, રઘુનાથ જુકો છે. રઘુનાથ ન લાયક છે

જનાર્દન—અન્યાયી ન થાય એટલા બધા દુર્ગુણો તેનામા નથી

ચંદ્રસિંહ—કહો ત્યારે હવે ?

જનાર્દન—ચાલો સરયુની શોધમા

(જાય છે)

ચંદ્રસિંહ—(મનમા)

પાપીને પાપંડી આવા

આ જુગે પુન્ય છે,

પુન્ય છે પુન્ય છે,

સતિયા હુ ખાય છે

પાપી

પ્રકરણ ૨૩ મુ.

સરયુ—

ઠાપલડી—

ટાટ્ટકે શાને ? (૨) ઠાપલડી

અનિલ આ

સ્મિત શાને બરેલો ?

અમે હુખે

હુખી થાને (૨) કોયલડી.

શ્રી હરિ, શ્રી હરિ સર્વત્ર નિરાશા સર્વત્ર નિરાસા-પવનથી ઉડત
પહો, ઠોકીયા કરતા તરૂઓ, સર્વત્ર ખેડ અને નિરાશા, છઠગી ? આ
એનો અર્થ ? એ આથમતા સૂર્ય, એ આથમતા સૂર્ય, એ લહરી લેતા
જળાશય, એ ભૂમિ માતા આ તમારું જ બાળક તમારે શરણે આવે છે એ
પાચ મહાભૂતો, તમારામા હું લય પામું છું, જય શ્રી પ્રભુ, જય પરમાત્મા,
સમય હું તારે શરણે— (પાણીમાં પડતું નાખતાં)

—સખુર

—કોણ ?

—આશા

—બીજું ?

—લક્ષ્મી,

—આશા અને લક્ષ્મી ? રઘુનાથ અને સખો ? (બધા હેટે છે.)

શીવાજી—(સરયુનો હાથ આપતા)

જગતમા શૂરવીર હોને તો આતા હોને, કષ્ટ સહન કરનાર ત્રી રતનો
સરયુ તારા જેવા હોને

કેમ રઘુનાથ યાદ છે ?

“સંભાવિતસ્પયાકીર્તિ સ્વર્ગાદિતિરિચ્ચેત ॥

કહીને આસને બેસે છે

(રાસ)

કોઈ કહો એ ભારતભૂમિ ક્યારે રજે

ક્યારે કહે નર રતનો જશે—

સાખી

ધન્ય દયા શુભ સત્યને, સીકારી જન જેહ

નિજ સ્વાસ્થ્ય ત્યાગી પડયા, સેવા કરતા તેહ કોઈ

(સ પૂર્ણ)

ત્રીહીત શિક્ષક

અને

મન્દકાન્તાના આત્મકથા

ત્રીઓએ નીતિમય જીવન ગાળી શુદ્ધચાત્રમને આનદી તે સુખી બનાવશે રોય તો
આ પુસ્તક લખતું તેમાં ત્રીને મનન કરવા યોગ્ય ૩૦ પ્રકરણો અને ૧૫૦ પંચિત્ર સતી
ત્રીઓનાં જીવન ચરીત્ર છે કી ૩ ૪—૦—૦, ૦૧૧૨૫૧૫૬ કાગોદ્ધ—અમદાવાદ.

નજીવા ચિંતાના પ્રસંગો

(લેખક — મણિલાલ ન દોશી B.)

નકામી ચિંતા એ વત્તામાંના લોકોનું સામાન્ય લક્ષણ થઈ પડ્યું છે. આગળ વધવાને ખાસ અભ્યાસ કરનારાઓ નિષ્કારણ અર્થાત જણાય છે એટલું જ નહિ પણ આ દ્વારા સામાન્ય મનુષ્યોમાં પણ સાધારણ થઈ પડ્યો છે. સામાન્ય મનુષ્યનું વાસના શરીર વિશ્લેષણવાળાને ઘણું દીલગીરી ઉપજાવે તેવું જણાય છે. “દૃશ્ય અને અદૃશ્ય મનુષ્ય” એ નામના પુસ્તકમાં ૧૩૧ મે પૃષ્ઠે વાસના શરીરનું જે ચિત્ર આપવામાં આવ્યું છે તે ઉપરથી વાસના શરીર કેવું હોવું જોઈએ તે જણાય છે તે વાસના શરીર માનસિક શરીરના રંગોનું પ્રતિબિંબ હોવું જોઈએ, તે ઉપરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે ચોતાની બુદ્ધિ જે નિર્ણય કરે તેવીજ લાગણી ધરાવવાનો મનુષ્યને હક છે પણ વિકાસક્રમની આ સ્થિતિમાં તેવું વાસના શરીર - હોવાની આપણે આશા ન રાખી શકીએ, તોપણ તેજ પુસ્તકમાં ૧૦૨ મે પૃષ્ઠે આપેલા ચિત્ર જેવું તો તે હોવું જોઈએ. તે શરીરમાં આવેલા જુદા જુદા રંગોનો બહેચણીપરથી સામાન્ય મનુષ્યનું વાસના શરીર જ્યારે તે શાત હોય ત્યારે કેવી સ્થિતિનું હોવું જોઈએ તેનો આપણને ખ્યાલ આવે છે. તેની અદર ઘણા રંગો એવા પણ હોય છે કે જે અનિષ્ટ દુર્ગોણોના સંબંધ સૂચવે છે—જે દુર્ગુણો જેમ અને તેમ ત્વરાથી દુર કરવા જોઈએ પણ આ બધી બાબતો તે પુસ્તકમાં વિશેષ રૂપે વર્ણવેલી છે પણ અહીં તે એક બીજા સુદા પર તમારું લક્ષ્ય દોરવા માશું છું.

સામાન્ય વગર વિકાસ પામેલા મનુષ્યનું વાસના શરીર જ્યારે લગભગ શાંત હોય ત્યારે કેવું દેખાય છે તે ૧૦૨માં પાનાના ચિત્ર પરથી જણાઈ આવે છે પણ જેને આપણે સંસ્કૃતિ—સુધારા કહીએ છીએ તેના અનેક અનર્થોમાંનું એક અનર્થ એ છે કે લાગ્યે જ કોઈનું વાસના શરીર લગભગ શાંત પણ હોય છે ખરી વાત એ છે કે વાસના શરીરની પ્રકૃતિ નિરતર ફેલાતી સ્થિતિમાં રહેવાની અને ચિત્રમાં જે જુદા જુદા રંગો આપવામાં આવ્યા છે તે તે આદોલનોનું જુદું જુદું પ્રમાણ સૂચવે છે, પણ આમાં અમુક નિયમ હોવો જોઈએ અને અમુક હદ હોવી જોઈએ વિકાસ પામેલા મનુષ્યના આદોલનોમાં પાંચ પકાર હોવા જોઈએ પણ સામાન્ય મનુષ્યમાં નવ પ્રકારના આદોલનોને જોવામાં આવે છે અને તેની સાથે વિવિધ રંગોનું

મિથ્યુ પણ હોય છે. આ સ્થિતિ પણ પ્રથમના જેવી સારી તો ન જ દહેવાય, પણ પશ્ચિમના ઘણાખરા લોકોની સ્થિતિ તો તેના કરતા પણ ઘણી ખરાબ હોય છે એક જ વખતે નવ પ્રકારના આંદોલનો હોવા તે પણ ઘણું ખરાબ દહેવાય, પણ ઘણાં સ્ત્રી પુરુષોના વાસના શરીરમાં ૫૦ અથવા તો ૧૦૦ પ્રકારના આંદોલનો એક જ સમયે જોવામાં આવે છે.

લગભગ ચોરસ પ્રદેશમાં વાસના શરીરના ચોડા વિભાગ દેખાતા જોઈએ અને દરેક વિભાગની પ્રકૃતિ અમુક સામાન્ય વેગથી હાલવી જોઈએ પણ તેને બદલે તેની સપાટી સખામંધ નાના વમળો રૂપે અને સામગ્રીમાં પ્રવાહો રૂપે—અને આ બધા પણ એક બીજાની સાથે આડાઈ ભગલા ઘોઘાટમાં લકતા હોય તેમ વહેચાઈ જતોલી માલમ પડે છે.

આ બધું નાની નજીવી લાગણીઓ અને ચિંતાઓનું પરિણામ છે. કોઈ પણ સાધારણ મનુષ્ય ફક્ત આ બધી લાગણીઓ અને ચિંતાઓના સમુદરૂપ હોય છે અમુક બાબત સખંધી તે હેરાન થાય છે, બીજી બાબત સખંધી ઉદ્વેગ કરે છે, ત્રીજી બાબત સખંધી વે લયમાં હોય છે, વગેરે તેનું સૂક્ષ્મજીવન નાની નજીવી લાગણીઓનું બનેલું હોય છે અને તેનું સઘળું બળ તેની પાછળ ખરચાઈ જાય છે સારી કે મોટી, મોટી પ્રબળ લાગણી મનુષ્યના આખા વાસના શરીર પર વ્યાપી જાય છે અને થોડો સમય તો એક જ પ્રકારના આંદોલનો ત્યાં પ્રસરી રહે છે પણ નાની નાની ચિંતાઓ સ્થાનિક તોફાનમાં મધ્ય બિન્દુઓ બને છે અને તે મધ્ય બિન્દુ અથવા વમળ ઘણું સમય ચાલ્યા કરે છે.

જે વાસના શરીર એક જ સમયે ૫૦ જાતના આંદોલનો પ્રકટાવે છે તે વાસના ભુવન ઉપર ડાઘા સમાન લાગે છે અને તેના પડોશીઓને ઘણું નુકસાનકારક નીવડે છે. તેના દેખાણ ભેદાંત બને છે જોરહુજ નહિ પણ બીજાઓને ઘણું ખીંકા કરનાર થાય છે કોઈ મનુષ્યને અસાધારણ પ્રબળરૂપ માં 'વાઈ' આવી હોય, અને તેના બધા અવયવો જુદી, જુદી દીશામાં એક સાથે ખેંચાતા હોય, તે સમયે ને મનુષ્યના સ્થુલ શરીરની જેવી સ્થિતિ થાય. તેની આ વાસના શરીરની થાય છે પણ આ દશાંતને અપૂર્ણરીતે બંધગેસ્તો કરવાને આપણે એમ માનવું જોઈએ કે આ 'વાઈ' ચેપી રાગ જેવી હતી. અર્થાત્ જે કેઈએ તે 'વાઈ' ના કમનશીબ પરિણામ જોયાં, તેને પણ તેવાજ પ્રકારના આંદોલનો પોતાનામાં પ્રકટ કરવાનું અનિવાર્ય વલણ થતું હતું. ધરણ કે આવી ગમરાટમરી ત્રાસદાયક અંતઃપ્રવસ્થા નામુક પ્રવૃત્તિના જે કોઈ મનુષ્યો તેની પાસે આવે તેના પર ઘણીજ નાખુશકારક અને હેરાન કરનારી અત્રર પેદા કરે છે, તેમજ વાસના શરીરોને તેના ચેપ લાગે છે અને અચાતિ અને ચિંતાની દુઃખદાયક લાગણી તેમવામાં પ્રકટ થાય છે.

આવા ચિંતાયુક્ત વાસના શરીરની બીજાને નુકસાન કરનારી જે અસર થાય છે તે જે શક્તિઓથી જોઈ શકાય તેવી શક્તિઓ હજી ફક્ત ઘણા જ થોડા મનુષ્યોએ પ્રકટાવી છે પણ ઘણા મનુષ્યોને આવા સહજવારમા કંઈકે રાઈ જાય તે ॥ મનુષ્યના સમક્ષમા આવવાથી અધ્યાન ચરાતુ અનિશ્ચિત ભાન હોય છે ઘણું કરીને આવા મનુષ્યને મળતી વખતે ઘણાકને તે અશાંતિનું ચોકસ ભાન હોતુ નથી, પણ પાછળથી આટલો અધો યાક નિઝારણુ કેમ લાગ્યો, એ માટે તેઓને આશ્ચર્ય થાય છે તેજ વખતે અમર થાય કે ન થાય પણ તેનું પરિણામ તો આવે છે, અને નુકસાન થયા વિના રહેતું નથી.

જે મનુષ્ય સુખીતાથી પોતાની જાતને આવી સ્થિતિમા જુદાની મૂકે છે તે ઘણાકને અતિથય નુકસાન કરે છે, પણ સર્વ કરતા પોતાને વધારે નુકસાન કરે છે ઘણીવાર વારવારના આ વાસના શરીરના સંહોભની અસર પ્રાણમય કોષદ્વારા સ્થુલ શરીરપર થવા માટે છે, અને સઘળી જાતના જ્ઞાનતત્ત્વના રોગો પ્રકટ છે. જ્ઞાનતત્ત્વોના લગભગ સઘળા રોગોનું સીધું કારણ નકામી ચિંતા અને લાગણી હોય છે અને જે દરદી પોતાના શરીરોને કાળુમા રાખે, અને આત્માને શાંતિમા રાખે તો તે રોગો ત્વરાથી નાશ પામે.

વાસના પ્રકૃતિના વારવારના સંહોભની સામે થવા જેટલું સ્થુલ શરીર મજબુત હોય, તોપણ વાસના ભુવનપર તેની અસર ઓછી જાય કર નથી જેવી રીતે શરીર પર શુભક થાય છે તેવી જાનના વાસના શરીરપર આ સુઝી ગયેલા નાના નાના વર્તુલો દેખાય છે તે લાગો જાને અત્યંત પીડાના કારણો બને છે, જે લાગ અળા હોય છે, જ્યા જરાપણ અડકવામા આવે છે તો બારે પીડા થાય છે, એટલું જ નહિ પણ તે નિર્મળતામયક સ્થાનો છે, જે દ્વારા જીવનચક્રિદાયક લોહી વહી જાય છે, અને જે દ્વારા બહારથી લોહીને ઝેરી બનાવનારા તત્ત્વો શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે આ પ્રમાણે જેનું વાસના શરીર અસ્તવ્યસ્ત સ્થિતિમા છે તે બહારથી આવતી કોઈપણ અશુભ શક્તિની સામે થઈ શકે નહિ, સારી શક્તિઓનો તે લાભ પણ લઈ શકે નહિ આ ખુદલા ધા દ્વારા તેનું બળ આટલું જાય છે, અને સર્વ પ્રકારના રોગના જંતુઓ તે દ્વારા તેમાં પ્રવેશ કરી શકે છે તે પોતાના આખા વાસના શરીરને વાપરતો નથી, તેમજ સ્વયમમા રાખી શકતો નથી પણ તેના જુનાજુના વિભાગો થવા દે છે. જે વિભાગો તેના પોતાનાપર કાળુ ચલાવે છે

તેની નજીની ચિંતાઓ અને ઉદ્વેગના પ્રસંગો પોતાની સત્તા ચલાવે છે, અને તેનાપર પોતાનું રાજ્ય ચલાવે છે, ઝેરે તે હઝરી વૃત્તિઓ સંખ્યાબંધ અસુરોનું રૂપ લે છે. જે તેનાપર પૂર્ણ સત્તા જમાવે છે, અને તે તેમનાથી છુટો થઈ શકતો નથી.

ઉપયોગી પુસ્તકો.

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવી જીવન—જેમાં સર્વ ધર્મ મર્યાપક ૧૫૦ ઉપરાંત મહાપુરુષના જીવનચરિત્રોનો સમ્રઠ છે તેમાં દરેક ધર્મનું રહસ્ય સમજાય તેવી રીતે આપેલું છે પાન ૭૨૫ જાડા એન્ડ્રીક કાગળો, પાકુ પુકુ છતાં કીંમત રૂ ૬—૦—૦
આ પુસ્તક માટે વિદ્વાનો શુ કહે છે તે વાંચવાથી વધારે ખાતરી થશે
અમદાવાદ ટ્રેનીંગ કોલેજના રિટાયર્ડ પ્રીન્સીપાલ અને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ સાહેબ રા. બા. કમળાશંકર પ્રાણશંકર ત્રિવેદી બી એ લખે છે કે—

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન,

આ જળદાર પુસ્તકમાં પ્રવચર્તાએ પૈતાલિક પુરુષોના જીવનનો વૃત્તાન્ત આપ્યો છે વિષ્ણુના અવતારોનું ને તેને લગતા પૈરાલ્લિક વૃત્તાન્તોનું વર્ણન સારી રીતે આપ્યું છે તેમજ શ્રી, મન્થકરાચાર્ય, વલ્લભાચાર્ય, કમ્પીર જાનકેશ્વર, ન મહેડા, રામતીર્થ, ત્રિવેદાનંદ, આદિ દેવ પુરુષોના જીવનનું ચિત્ર દર્શાવેલું છે ધર્મિક પુરુષોને પુસ્તક બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે સામાન્ય વાચકવર્ગને પણ તે કિતકર છે

જોડા જીલ્લાના ડી. ડી કલેક્ટર સાહેબ રા. રા. સાહેબ મગનલાલ મોહનલાલ ગાંધી બી. એ લખે છે કે

આપનું સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન પુસ્તક વાંચી આનંદ થયો છે, હિંદુસ્તાનના મોટા મોટા ધર્મિક ને દેવી પુરુષો પુરાતન ને હાલના જમાનામાં થઈ ગયા તેમનાં ઇતિહાસીક વર્ણન આપે આપ્યાં છે, તેમના દેવી કૃત્યોનો સમ્રઠ આપે બતાવ્યો છે તે વાંચી મોટા પશુ વિચારશીલ પુરુષને નિવૃત્તિ માગતો રસ્તો જડે તો કાંઈ વિરોધ નથી, આવા પુસ્તકની એક લાખા વખતની જોડ આપે પુરી પાડી છે. આપનું પુસ્તક સનાતન ધર્મને પ્રોત્તિ આપનારું છે આશા રાખુ છું કે તેનો બહોળો ઉપયોગ થશે.

આ સિવાય ધણા અભિપ્રાયો મળ્યા છે

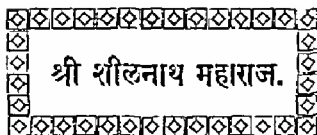
આ પુસ્તક હાવમાજ જે માહફે મગાવી લેશે તેમને માત્ર રૂ. ૫—૦—૦ માંજ અપાશે પોસ્ટેજ ૦—૧૦—૦ જુદા સમજવા

આ પુસ્તક તાકાદે મગાવી લેવા સલામત છે,

સ્વીકાર અને અભિપ્રાય

શ્રીમદ્ ભાગવત—પ્રકાશક સરતુ સાહિત્યવર્ધન કાર્યાલય અમદાવાદ કીંમત રૂ ૫—૦—૦
આ જળદાર પુસ્તક અમને અભિપ્રાય માટે મળ્યું છે આ પુસ્તક સુપરરોચન આક પેશ સાદજની ૬૭૮ પાન છે ગ્લેસ કાગળ, ચુંદર છપાઈ અને યોગા ચિત્રોત્તરણ છે ભાગવત એ મહાપુરાણ છે આવા જળદાર પુસ્તકની કિંમત માત્ર રૂ ૫—૦ રાખી છે આવું સરતુ ધાર્મિક પુસ્તક દરેક ઘરમાં રાખવા લાયક છે

આર્યસિપેક અથવા હિંદનો વૈદરજ આ વૈદકનો ઉત્તમ ગ્રંથ છે તેમાં દરેક વન સ્પષ્ટ અને તેના ઉપયોગનું વર્ણન વિસ્તારથી સમાવ્યું છે. પાન ૧૦૦૦ છતાં કીંમત માત્ર રૂ ૪—૦—૦ છે આ ગ્રંથ સરતુસાહિત્ય કાર્યાલય અમદાવાદમાંથી મળી શકશે સરતુસાહિત્ય કાર્યાલય તરફથી બિંદુ અખડાનંદજી આવા મેધાધારીના સમયમાં પણ આવા ઉપયોગી પુસ્તકો ધણી જ સસ્તી કીંમતે પુરા પાડી જનસમ્રઠ ઉપર ધણો ઉપકાર કરી રહ્યા છે, આવાં ઉપયોગી અને સસ્તાં પુસ્તકો દરેક ખરીદી પામે રાખી લેવાં જોઈએ

અનુવાદક — છગનસાહ ચોપી.

શ્રી શીલનાથ મહારાજની ચોખવા ભારે મોટી હતી તેમનો તીવ્ર વૈરાગ્ય, કોઈ મહાન તપસ્વીના જેવી ઉગ્ર તપસ્યા, અપકાર સંકલ્પતા, અદિસાધાનન, બૂનદ્યા, ચાંત સ્વભાવ, નિર્ભોષિતા વિગેરે સદ્ગુણો ઉચ્ચ કાર્તિકા હતા અને તેઓશ્રીનું જ્ઞાન તો અપૂર્વ જ હતું અને અહીં તેમની જે હકીકત રજૂ કરનાર છીએ તે બધી તેઓશ્રીને મોઝેરી જ અને સાબળેલી છે.

બાલ્યાવસ્થા

નાથ મહારાજનો જન્મ હરિયાણા પ્રાંતના એક ગામમાં થયો હતો. પુરાણોમા આ પ્રાંતને હરિવન કહેલો છે આ પ્રાંતના લોકોનો ધર્મો ખેતીનો તથા ટોશને પાળી તેવું થી વેચવાનો છે આ પ્રાંત ગાય ભેસોની ઉત્તમ ગાયુ કે નાથનાં માગણિતા કૃત્રિમ કુળમાં જન્મેલા હતા તેઓને શિક્ષણ તો મળ્યું જ નહોતું. અક્ષરપરિચય કિના સો વય લુની સખ્યા સુદાં નાથને આવડતી નહિ. તેમની વાતચીત ગાયનેસોને જ લગતી હોય અને ગાયનેસ એ જ તેમનું ધન એમ તેમની વાતો પરથી માધ જણાતું એટલે કે હરિયાણામાં ગાય ભેસ એ જ લોકોનું ધન ગણાતું વેદમાં પણ ગાય એ ધન હોવાનો ઉલ્લેખ છે.

ગુરુકૃપા

સાતમાઁ વર્ષની વય થયા પછી નાથનો છત્રપત્ર જૂની દિશામાં ફટાયેલ આ અરસામાં નાથને ઉપમાં કછક દેખાય કછક સભાગય પણ એ બાળકનો કોઈને ખુનસો પૂછવા જાય અથવા એ વાત કહેવા જાય એટલે તેમને કોઈ ઉત્તર આપે નહિ, અને પાત્રન ગણી કાઢે. આવો પ્રકાર દોઢ વર્ષ ચાલ્યો. દર્મધર્મ મયોગે એક દિવસ એક માનુષદા-રાજ નાથ મહારાજના ગામમાં આવ્યા તેમના અમલકાર જેઠને કિંવા ઉપદેશ સંભળીને કિંવા લોકોને મોઝે તેમની સ્તુતિ સાંભળીને નાથે તેમની જોડે રહેવાનો નિશ્ચય કર્યો, અને તેમના જવાને દિવસે નાથે, ઘરમાં કોઈને કહ્યા વગર તેમની પાછળ ચાલતી પમડી. ભવિષ્યમાં યનાગ તેમના આ ગુરુએ તેમના પ્રત્યે અત્યંત દોરતા બતાવી અને ત્રણ દિવસ પર્ગન તો તેમના સામુંએ જોયું નહિ તેમના અમ પરના પોશાકનું ઢેકાણું નહોતું, અને પાસે કંઈ વસ્ત્રપાત્ર પણ નહોતા તે આગળ વધતા કે નાથમહારાજ તેમની પછાડે ચાલતા ગાંઠ તે ઉમા ગ્રંથે ત્યાં નાથ ઉમા રહેતા અને તરસ સામનાં પાણી મળે ત્યાં પાણી પીતા જનનના તો વાંખા જ આટલી કુમળી વયે આટલાવું કટ ચકન કરી ગુરુની જોડે રહેવાના તેમનો દંડ નિશ્ચય ન્તેષ, ગુરુએ તેમને પોતાની જોડે રહેવાની રાજ આપી, અને ધીમે ધીમે ઉપદેશ આપી તેમને તકરોગના

અગાધમાં પરગન બનાવ્યા. ગુરદાર અથવા ગુરનો મઠ બિવાની સ્ટેશન આગળ આવેલા સુસતાનપુર નામના ગામમાં છે તેની નજીકમાં જ નાયમહારાજનું જન્મસ્થાન હોય છે. એ ગુરુ નાથને મપૂર્ણ હકયોગ શીખવીને પોતાની જોડે દેશપર્વટન કરાવ્યું. આ બધું કરતા બાર વર્ષ વહી ચર્ચા એટલે ગુરુદ્ધ છોડતી વેળાએ નાયની વય આશરે વીસ-બારીસ વર્ષની હશે પોતાના શિષ્યને પૂછ્યું થયેલો જોઈને ગુરુએ નાથને રાજયોગનો થોડોઠ ભોધ આપ્યો અને “ તમે હવે સ્વતંત્રતાપૂર્વક દિયાગ કરવાને યોગ્ય થયા છો સંતોને સગ કરો અને આવકે જ્ઞાન મેળવો, ” એવો આશીર્વાદ આપ્યો.

સામંગ.

ગુરુ પાસેથી નિષ્ક્રા પડ્યા પછી એક મે વર્ષમાં જ તેમને શ્રી જોદારનાથ મહારાજનો સંતસગ થયો. માળવામાં જોદારનાથ અને શીશનાથની જોડી ખૂબ મશહૂર છે, આ બે સાધુઓ એકજ કુણી ધખાતી ચાળીસેક વય જોડેજ રહ્યા હતા. તેઓ બન્ને એક જ ગુરુના શિષ્યો અથવા ગુરુશિષ્ય હોય એવો લેખને પ્રાપ્ત થયો હતો, કારણકે બેઢેની રહેણીકરણી મમાન જ હતી, શીશનાથ મહારાજના દર્શન કરી કેટલાક દિવસ ગાઢ અમે જોદારનાથ મહારાજના દર્શનને બધા હતા, તેમના દર્શન કરવાથી અમને તથા અમારી માથના બધા માણસોને બારે ચત્તાર લાગ્યો કે એ બન્ને સુતિ એક સરખી જ કેમ? બેસવાનું આસન, બોલવાની દમ, વાનેચિતો, ચાલવાની, જોવાની, આદરસંહાર કરવાની, પ્રશ્ન પુછવાની, કામ ચીધવાની બાતતમા બેઢી એક જ રીત. ફક્ત ઘરિર નોખા, જોદારનાથના શરીરનો બાધો ઉચો પ્રયડ, વચુ મોરો અને આખો ખૂમ મોળી હતી અને તેઓ શીશનાથ કરતા વધારે વૃદ્ધ જણાતા હતા. શીશનાથની ઉંચાઇ બોણી એટલે પાંચ ફુટ કિંવા એકાદ ઈંચ વધારે હતી વચુ માત્ર પડેના, ઉપરના દાંત થોડા બહાર આવેલા અને હાથ સર્વ સાધારણ મનુષ્યોના કરતા વધારે લાંબા. જોદારનાથના નાકની અણી પોપટની ચાંચ જેવી વળેલી હતી અને શીશનાથના નાકની અણી ગોળ હતી બન્નેના માથા પર એક હાથ લાંબી જટા હતી કાઠી એકબે એટલે વિસ્તર્ય જ પમાય, એક વાર માપી જોતા તે સાડાચાર હાથ લાંબી થઇ બેઢેની કમરે જડે કમરમદ (કરગોટો) તો ખરો જ ગળામાં માળા વિગેરે હોય જ, કારણકે તે તો તેમને યુનિફર્મ, વસ્ત્રમાં માત્ર લગોટી કાઠી ખૂમ લાંબી હોવાથી તેને તેમને એવી રીતે બાધી ગણના કે તેને જોવાથી જ તેનો બરાબર ખાસ આવે જેવી રીતે અગ્નિહોત્રીઓ સર્વદા અગ્નિ પ્રજ્વલિત રાખે છે તેવી રીતે તેઓ હમેશા પોતાની જોડે અગ્નિ સમ્પાના જ જમીનની મપાટીથી હાથેક ઉચે એક ઝોટનો માધી તેના મધ્ય ભાગમાં તેઓ અગ્નિ રાખે અને તેનાથી દોઢ બે હાથ આધે તેઓ પોતાનું બેપવાનું આસન જમાવે.

દિનચર્યા

બેઢે નાથ મગરદેવ્યાગ વાગ્યે ઉઠીને રીંચ મુખમાર્ગનાદિ વિધિ આટોપી કાઠ વાર ગરમ પાણીએ સ્નાન કરે અને આખે શરીરે નેમ જ વાળ પર લક્ષ્મ લગાવીને નવી લગોટી પહેરી આમન પર બેસે તે છેક રાતતા અગીયાર વાગ્યા પડેના ત્યાંની ઉંઝે જ નહિ. બેસે એટલે મિહાસન તો ખરુંજ, અને કુમરની વેળાએ યોગરામિટ માલજો જોદારનાથને વાંચતાં આવડે છે પણ ચીમનાજને નથી આવડતું કુણીની વ્યવસ્થા, હાજર હોય તે શિષ્ય અથવા સેઠ કિંવા પોતે પણ કરી લે સુતી વેળાએ અગ્નિ ઝોટો કરવામાં આવે અને સવારે ઉઠતા વેત તેમનાં બધાં સકારી લક્ષ્મ નોખી કાઠી લેવામાં આવે. શરીરે

લગાડવાની ભરમ એટલે છાણીની રાખ કિંવા તેના પર કાંઈ વિદ્યુત્ સંસ્કાર કરીને બનાવેલી ભરમ તૈયાર થઈ પડી સૂર્યોદય થાય એટલે તેઓ ચઢા પશુ છે નવદસ વાગે ત્યારે કાંઈ જે કંઈ લઈ આવે તે સ્વીકારી લે એ બેઠ કાંઈ દિવસ હાથે ગસોઈ કરે જ નહિ. જે કાંઈ ધન્ય મનથી વાત પુછે તેની બોડે તેઓ ખરાબર ચર્ચા કરે સાચે સવારની ક્રમ ભોજન આટાખ્યા પછી અગીઆર બાર વાગ્યે નિદ્રા આવે એમનો દિનક્રમ. આ બંને સાધુઓએ એકજ ધુણી રાખીને લગભગ આખા હિંદુસ્થાનનો પ્રવાસ કર્યો હતો. બગાડનો ધણોખરો ભાગ, કારમીર, પંજાબ, સિંધ અને વાવચ પ્રાંત, રાજપુતાના, મારવાડ, ગુજરાત, દક્ષિણાવાડ, ગદારાપ્ત, ગદારા વિગેરે પ્રાંતોમાં તેઓ ફરેલા હતા એજમાં આવે તેટલો સમય એક રથે રહે, નહિ તો ઉડીને આવતી પડે.

સાધુ લોકોના મોટા મેળા ચાર છે તેમાંનો પ્રત્યેક ચાર વર્ષે આવે છે એટલે કે ચાર વર્ષની ગદર આ ચાર મેળા થઈ જાય છે. સિંદરથ મેળો નાશિકમાં દન્યાગન ઉત્તરવતીમાં, વૃષભ પ્રયાગમાં અને કુલ દરિદારમાં ભરાય છે, આ બધામાં પ્રયાગનો મેળો સૌથી મોટો ભરાય છે, કારણકે તે પ્રદેશ મધ્યવર્તી છે આ બંને સાધુની ધુણી એક હતી ખરી, પણ જ્યારે તેઓ માર્ગમાં જૂનથી જૂદા પડી જતા ત્યારે તેઓ નોખી નોખી ધુણી ધખવતા. પાછા મેળા થતાં તેઓની ધુણી એક થઈ જતી આમ પાંચમ વર્ષે આખા પડી શીશનાથે એકલા રહેવાનું ઠરાવ્યું, અને તે પ્રમાણે તેમણે નોખી ધુણી ધખાવી નોખા ગામમાં રહેવા માંડ્યું. અને નેદારનાથ પાસેથી કાંઈ ખમર લઈને આવતું તો 'પછી મળીશ' એમ કહેવરાવતા.

લીસનાથ મહારાજ એકાદી રહેવા લાગ્યા એટલે તેમના જ્ઞાનનો પ્રકાશ પ્રસરતાં વાર લાગી નહિ એ સમય, સ્વામી ત્રિવેકાનંદે યોગ સખથી આપેલાં આખ્યાનોનો અને હિંદુસ્થાના સુશિષ્ટ લોકોના મનમાં ગોઠ મનથી માહિતી મેળવવાની તાલાવેલીનો હતો શિશિલ લોકો સાધુ અને યોગીઓને જોજતા લાગ્યા અને તેઓને નીડર અને નિરપેક્ષ ગુરુ મન્યા મહારાજના પ્રિદામનનું સ્વયં એટલું પકડુ હતું કે તેઓ મને તેડુ કાપ' રોવા છતાં અજ્ઞાણમ કલાક સુધી ઉડતા નહિ એટલે કે આમનનો ભગ કરતા નહિ એ ખમે નજરનાનજર જોયેયું છે ધુણીના ઓટનાથી છ સાત હાથના અતરે ચારે બાજુ વાંસની ટટી હતી ફરેલી છે તેમાં જવા માટે એક દાર છે, રાતના બાર વાગ્યા પડી કાંઈપણ ગ્રન્થ પુછવા વગર તેની અદર જાય નહિ. આ મનાઈ મહાશિવરાત્રિએ નથી હોતી મહાશિવરાત્રિને દિવસે પગદિયે ત્રણ વાગે સ્નાન કરીને તેઓ બેમે એટલે લોકોની દશન કરવા માટે ગતિવિમ એકધરણી દડ જામે ધણું કરીને તો દિવસે તેઓ ઉઠે જ નહિ. મહાશિવરાત્રિનો આજો દિવસ અને શ્રીજી ગતના એક વાગનાં સુધી એટલે લગભગ છેનાક્ષીમ કપાક અમે ત્યાં દત્તા આ બધા વખત દરમિયાન લીસનાથ મહારાજ બિલકુલ ઉઠેલા નહિ !

માજવામાં કિશ્તિન (એક) લોકો તથા કમીરના નિયંત્ર બનતા ગાનાર થયા છે તેઓ પૈકી પ્રમુખ લોકોએ ધુણી અગમ આતીને લીસનાથ મહારાજને કહ્યું "કાંઈ બન્યું મંત્રિગ નારો અમને મળતો નથી"

મહારાજ—તૈયાર પુ

શિશિલ—ચાર કલાકે માજગી કલાગવનાં ક્યો અય નથી

મહારાજ—તમે ત્યાં લગી બગન ગાઓ ત્યાંમુઠી હું આ જગ્યાએથી ઉઠુ નહિ કે ઉંધું નહિ, પણ મારી એક શરત છે કે એકવાર મળેલું બગન ફરી મળુ નહિ

આ ઠરાવ મુજબ કિસાને લોકોએ સાત દિવસ મુઠી બગનનો સોતાહ કર્યો જે દરમિયાન મહારાજ પિસાળ માટે પથુ ઉઠ્યા નહિ.

મર્યાદા ધુણી.

સાધારણ ધુણીમાં રાજ ખેતરુ ખાડી લાકડાં ખાક યથ જાય પણ લાકડાં ભરપુર આપનારો મળે તો તો દમ ખાંડી પણ મુરં ન પડે? એકવાર મંદાર મુકામે એવડી મર્યાદા ધુણી ધખેલી કે તેમાં સળંગેલાં ત્રણ મુળ લાકડાં અનુક્રમે વીસ ફુટ, ખંદાર ફુટ અને પદર ફુટ પરિધનાં હતા તે ત્રણ લાકડાં નવ દિવસમાં બરમીમૂન થયા અને તે બરમ થતા પદર ગાડાં બગીને બીજા પાતળાં લાકડાં ખખી ગયાં આવી જાણેદર આગ પાસે આવીસ કસાક બેસવાનું અને તેણે ખેજ હાથ છેડે! અને ચારે મેળા નોંધા છે પણ આવડી મોટી ધુણી કોઈની જોઈ નથી તેમાં આજના કિસાને રાજ સો ફૂપીઆનાં લાકડાં જોઈએ હિ નહોતો મોમાસુ અને ગિયાળો, ત્રણે ત્રણમા સાવ ઉધાગા બેસવાનું, ઝાડનો છયો પણ શોધવાનો નહિ, બરમોમાસામાં તે ધુણી ભુગમ નહિ તે પછી જામણની આશાજ કયાથી?

અહિ મામન

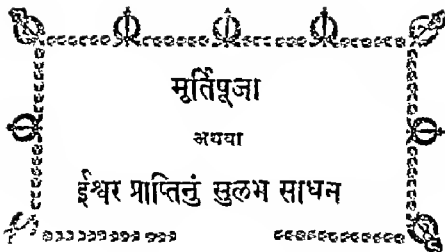
ધુણી આગળ ચાલનારા જધા લોકોને ચેતવણી આપવામાં આવે છે કે ત્યાં કોઈએ દિસા કરવી નહિ. નાથમહારાજના અગર વીંછીઓ ફરવા છતાં તેઓ સ્વસ્થજ બેસી રહે. મહારાજને એક દિવસ વીંછી ડંગેલો નોવામાં આવ્યો નથી, નર્મદાને પેલે ખાર ગો હેગ નામનું એક અતિ ઝહેરી માણી થાય છે, એક ધુણી પાસે એવું એક જનનવર રહેતું હતું તે જોઈ લોકોએ તેને ઠાર કરવાનો મનસુબો કર્યો પણ મહારાજ તેઓને મનાઈ કરી ધુણીનો જે બાજુએ જનનવરનું દર હતું તે બાજુએ બેસવાની કોઈ દામ બીડતું નહિ મહારાજે લોકો ॥ મનમાથી એ દહેશત કાઢી નાંખવાનો યત્ન કર્યો પણ લોકોની બીક જન્ય નહિ એક દિવસ સવારે ટાઢને દિવસ હતો નવેક વાગ્યે મહારાજ પ્યાનસ્થ બેઠા હતા અને શરીર એકંદ્ર સ્થિર હતું એ વખતે ગોહેરા તેમના માથાપરની જટાપર બેસીને નાચતા લાગ્યું મહારાજને આ વાતની ખબર નહોતી એવામાં દેટલાક લોકો તેમનાં દર્શને આવ્યા તેઓએ જટાપર ગોહેરાને બેઠેલું જોયું તરતજ જધા જહરાટમાં જહાર નાસી ગયા ગોહેરા પણ મગમટાટને લીધે નાસી ગયું, મહારાજ પ્યાનમાથી ઉઠ્યા લોકો આવ્યા અને તેઓએ તેમને જધા વૃત્તાંત કહ્યો મહારાજે તેઓને અહિસાત મહત્વ સમજાવ્યું, લોકોની બીતિ ઓછી થઈ અને તે માણીને મારવાનો વિચાર તેઓએ માડી વાળ્યો.

દેવજનથી ત્રિવેણી ત્રણ ગાઉ દૂર છે ત્યાં ક્ષિપ્રા અને બીજી એક નદીનો સંગમ થાય છે ત્યાં મહારાજની ધુણી ધખી રહી હતી. ત્યાં અમે સ્વત જોયેલી આ વાત છે કે ઈંદોર અને દેવજનના શાસ્ત્રીઓ સંજો ચાર વાગ્યે વેરાત પર કંઈ ચર્ચા ચલાવી રહ્યા હતા મહારાજ કંઈક બોલતા હતા તેમના શરીર પર ઘીતોડી ફરતી હતી. મહારાજનું પ્યાન તે તરફ નહોતું નોકોએ તેને જોતાં વેત ઠાટવા માંડી તે નાસીને, મહારાજની દાદી માં બરાબ પેળી મહારાજે કયું “ જોનો બીધેલી છે. થોડીવારે જતી રહેશે,” અને પદર મિનીટ પછી તેને ચાલી ગયેલી સર્વેએ જોઈ!

નાથિકાં મેરિ મેરો ભરાયો હતો એ મેરોમાં મેકડો માયુ જમા થયા હતા. તેમાં મહાગાજ પશુ હતા, વરસાદ મુશળવાર પડ્યા લાગ્યો. ધનાદય લોહિએ સાધુઓની ધુણીઓ જાપરાં બાધી તેની અંદર લાવવાની વિનંતિ કરી મહારાજે કહ્યું " ધુણી તો વરસાદમાં એ બહાર જ ગમીય જાપરામાં એ ન હોય કદાચ વગમાદ્યી ધુણી ભુખાઈ જશે તો તે દિવસથી ધુણી ધખવાવાનું જ છોડી દેશ " ધનાદય લોહિએ તેમને સર્વ પ્રકારની સલાહ કરવાનું નક્કી કર્યું, મહારાજે લાકડાં તૈયાર રાખવાનું કહ્યું તાવર માણુ સોમાંના એક ભાટિયા ગૃહસ્થે હજાર ખાંડી લાકડા લાવીને મુઠ્યાં ધુણી મુશળવાર વરસાદમાં પશુ ધખધખતી ગઈ તે વખતે નાથનું આગન ધુણીથી એક જ દાખ છેટે હતું અને વરસાદ અતિથય પડતો હોવાથી ઓટલાની વ્યવસ્થા બરાબર ધખ નહોતી આથી તેમને બીનામાં જ બેસી રહેવું પડતું આશ્ચરે ચાર મહિનામાં જમીનને અડખો તેમના શરીરને ભાગ સડીને છૂટો પડી ગયો. વરમાદમાં પશુ ધુણી બગવર મગગી એ જોઈ પેલા ભાટિયા ગૃહસ્થે હજારો રૂપીયાનું દાન કર્યું અને ધુણીવાળા સધુઓમાં નાથની ખાતિ ખુશ જમી નાથનો મસાજ

જોદારનાથ મહારાજથી ટોખા રહેવા માડ્યા મછી બારેક વર્ષે નાથે વિચાપુ* કે જનસમુદયને ત્યાગ કરવાથી પોતાનું મન પોતાના તાબામાં રહે છે પણ સસારમાં ગેરવા છતાં પોતાનું મન નિયત્ર ન રહે તો બધું નકામું મિદ્ધ પ્રયોગની ઇચ્છા ઠાક પણ વસ્તુ ગાટે વતી નથી અને કદાચ થાય તો તની સિદ્ધિ તૈયાર જ હોય છે. દેગસના રાજાએ નાથને જાગીર અને નગદ નાણુ આપ્યું. નાથે બાલકનાથ નામનો ચેપો કર્યો અને પછી સસાર માગ્યો પણ આ વખતે નાથમહારાજ ભારે સાવચેતીથી વર્તવા લાગ્યા ઠાક જાણે, ઠાક વરતુમાં મન હુણ્ધ થાય તો તેમણે કામકાજનો ક્રમ કરાવ્યો, અને ઓર્ધાતમાં વધારે વખત ગાગવા લાગ્યા. યદ્વાગાનની જોડે જ યોગુધણું બોલે, બાકીનાની જોડે ધણું જ યોગુ, આ વખતે તેમની પીડાના દાગમાં કાક રોગ પદા રયો, અતકાળ નજીક આ પેલો જોડે તેમણે હિરિય જાક ત્યાજ સવત ૧૯૭૧ ના ચૈત્રમાં આ નરેદનો ત્યાગ કર્યો, અતકાળે નાથની વય સુમારે એવી વર્ષની હતી. ૮ વર્ષ બાત્માવરવાનાં, ૧૨ ગ્રહ ગ્રહે, ૪૬ જોદારનાથના સસગમાં, ૧૨ રવત્ર, અને ૧૨ સસારવાસનાં મળીને કુલે ૮૦ વર્ષ

નાથનું ચરિત્ર હજમન હતપતિ વિચાજના ગુરુ સમર્થ ગમદામના જેવું જ છે, બાલપણમાં પેદી નાગી જવુ પુ કળ તીયથાત્રા કરી અને છેવટે ધર માટીને મમારમાં રહેવું તથા તેમ રહેવા છતાં હજારરમરજીમાં ચિત્ત પગેલી રાકાવ એમ જનારી આપતું એ આ જન્મે મદા માઓમાં સમા. ૬૭ નાથ કમીગનો જ અવતાર હતા એવી કેટલાકની માન્યતા છે. કેટલાક વળી તેમને જોગખન યને અવતાર કહે છે કા બુ કે નાથની જન્મજી આખ ધુણીના પુમણી મઝ દતી તેઓ ક્રમે તેના ચરતા દો પ તુ તેમનામાં હજારી તોયેન સર્વની જેમ ગગદગી -દી દતી એ તેમના દિવ્ય જીવન પરથી ઉપાકુ છે કોઈ કોઈ નમરમાં દો એ પુત્રપ મદા માન *

મુર્તિપૂજા

અથવા

ईश्वर प्राप्तितुं सुलभ साधन

[લેખક — ૨૧ સાલગી વિરેશ્વર જાની]

(અનુબંધાન ગનાક પૃષ્ઠ ૧૨ થી)

૪૦ મુર્તિપૂજા આહીતકર્તા નથી પણ હીતકર્તા અને શુભ ગતિદાયક છે

મુર્તિપૂજાથી દેશનું કંઈ અદિત થયું નથી પરંતુ તેથી ઘણાં દિત થયું છે, અને થાય છે મુર્તિપૂજા વેદ વિરૂદ્ધ હોય અથવા ધર્મ વિરૂદ્ધ હોય તો ખુબ પરમેશ્વર જ તેના પૂજક અને ભાવિક બકતોનો ઉચ્છેદ કરી નાખત. પરંતુ નિર્દોષ અને પવિત્ર ભાવથી જે મુર્તિની પૂજા કરી પોતાના પ્રભુનું ત્રિશાળ, દ્વિશાળ, ત્રાએકશાળ ધ્યાન, સેવા કરે છે. તેઓ નાસ્તિક વૃત્તિના મુનિ નિરૂદ્ધ કરતા ધણા સુખી અને જગતને ઉપયોગી છે આજકાલના કેવળ નવા સુધારાને જ પગને ચાલનારા અને સમજ વિના પશ્ચિમના પવનમા તથાતા જુવાનીઓ કહે છે કે “વેદમાં મુર્તિપૂજા નથી, મુર્તિપૂજા શાસ્ત્રોક્ત નથી” એ મધુ કીક, પરંતુ તેઓએ એટલું વિચારવાની જરૂર છે કે ભલે તે વેદવિરૂદ્ધ હોય તોપણ તે દિત વિરૂદ્ધ નથી તેનાથી કાષ્ટનું અઘાપિ સુખી અપ્રિય થયું નથી પરંતુ અનેકનું પ્રિય થયું છે, અને થાય છે કાષ્ટને તેનું વિષ ચડ્યું સાંજીયું નથી પરંતુ મુર્તિપૂજાએ સદૃષી વિષ ચડતું અટકાવ્યું છે હુકામા મુર્તિપૂજા એ દિતકારક અને શુભગતિદાયક છે

૪૧ મુર્તિપૂજાના આદિ અંત વિષે ઐતિહાસિક વૃત્તાંત

કેટલાકનું કહેવું એમ છે કે જ્યારથી આર્યોવર્તમાં જેમ ધર્મની રચાપના થઈ અને તેનું પ્રાપ્ત્ય વધુ ત્યારથી મુર્તિપૂજા યદ્ય ઇતિદાસપર દૃષ્ટિ નાખતા તો આપણને એમજ લાગે છે કે બાહ્યના ઉદયમગર્મ વૈદિક ધર્માનુસાર સોદ્ધા, ચંદ્ર, અગ્નિ, વાયુ, વરૂણ, નક્ષત્ર, ઉષા, સંધ્યા, વગેરેને પૂજતા હતા ત્રિશાળ મધ્યાત્મ વેદમાં પણ જલુ મહાત્મ્ય ધમેયું છે. અને તેજ પ્રમાણે અઘાપિ એ સૂર્યોપાસના વૈદિકમતાનુસાર દિવ્ય વર્ણમાં ચાલુ છે જેની જલુ રચ્છિ તેની કાષ્ટ કાળે પડતી પણ થાય તેજ પ્રમાણે કુદરતી રીતે બાહ્યો માટે પણ વચમા પડતીનો કાળ આવ્યો અને તેમા મુખ્ય કારણ એજ હતું પ્રભુના ગર્વમાં બાહ્યો પ્રમાદી બનતા ગયા, અને પોતાનું કર્તવ્ય જુદતા ગયા આ કાળમાં મહાત્મા ગૌતમ છુદ્ધનો જન્મ થયો. તેજે સોદ્ધાને સમાન બાવનો ઉદ્દેશ કર્યો, અને તેને પગને ચાલનારા એક નવો બૌદ્ધધર્મ શરૂ થયો. બૌદ્ધધર્મથી થોડા ફેરફારવાળો

જેન ધર્મ દેશી, અને તે ધર્મના પ્રવર્તકના નામની માઠીરી રાખવા તેના સેવકોએ
જેનના ૨૪ મહાપુરુષોની પ્રતિમા કરાવી, તેને તેઓ પુજવા લાગ્યા. ત્યારથી મૂર્તિપૂજા,
આ દેશમાં પ્રચલિત થઈ આવી હકીકત ઇતિહાસ ઉપરથી મળે છે. પરંતુ વેદ અને શ્રુતિ,
સ્મૃતિ અદિ ગ્રંથોમાં એવાં પ્રમાણો મળે છે કે મૂર્તિપૂજા વૈદિક સમયથી છે ને ત્રિપે
આગળ નિરંતરથી લખાઈ ગયું છે.

૪૨ મૂર્તિપૂજાનું રહસ્ય

મૂર્તિપૂજાનું રહસ્ય એજ છે કે તે પરમાર્થના રહસ્યરૂપ ઉત્તમ ઇશ્વરીભારતું સૂચન
કરાવે છે. મનનો અમુક અર્થ, અમુક ભાવના, અમુક યોગનાતું જે દરમિયાન એજ
મૂર્તિ દેહેવાય છે અને મૂર્તિપૂજામાં ઇશ્વરના ખરા સ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાની ભાવના રહેલી
છે આ કુખરૂપ સંસારસિંધુ ભરવો એ અર્થ રહેતો છે, અને નિત્ય નૈમિત્તિક કમોચરે
આંતર અને બહિર બન્ને પ્રકારે પરિવ્રજા અગતી રાખવાની મૂર્તિપૂજામાં રેજતા છે. ધાતુ,
કાંડ, કે પાપાણીની મૂર્તિને કવચ ધાતુ, લાકડું, કે પથ્થર જ માનવામાં આવે અને તેનો
બીજો કંઈ શ્રેયમકર અર્થ ન કરવામાં આવે તો તે મૂર્તિ પૂજવાથી લાભ નથી. પથ્થરની
મૂર્તિમાં પથ્થર ભાવજ રહે તો તેની સેવા નિરંતર તુચ્છ, જંગલી, પશુચત્ત ગણી રાખાય.

ન કાલે વિવ્રતે દેરો ન પાપાણે ન મૃતમયે ।

ભાવે દિ વિદ્યો દેવસ્તસ્માદ્ભવો દિ કારણમ્ ॥

“કાંડમાં, પાપાણીમાં, કે માટીમાં દેવ નથી, પણ ભાવમાં દેવ રહ્યો છે માટે ભાવજ
(મૂર્તિપૂજાનું) કારણ છે. આ સ્લોકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પથ્થરની મૂર્તિમાં ઇશ્વરભાવ
રાખીને તેને પૂજવી તે મૂર્તિપૂજાનું રહસ્ય છે.

૪૩ વિદ્યે એ પ્રશ્નનું વિરાટ સ્વરૂપ છે.

ઇશ્વર બ્રહ્મરૂપ, અનાદિ મત્સરૂપ, સર્વમય, નિરાકાર, અપિત્ય અને એકજ છે તેજ
ઇશ્વર સૃષ્ટિ-વિસ્તાર-જગતરૂપે દરમિયાન ધાય છે મૂર્તિમાન ધાય છે સૃષ્ટિ એજ ગદાન રિતા
પરમેશ્વરની વિસ્તૃતિ છે હિમ્મી દાટીએ પડોએવા દોષ માથુસો એ નિરાકાર પ્રશ્નને બાજે
છે, ત્યારે બીજા લોકો એ પ્રશ્નનાં કાર્યરૂપ વિસ્તૃતિ વિરાટ સ્વરૂપને અથવા પ્રશ્નના નામ
સ્વરૂપનાથી દરમિયાન દેવમૂર્તિને બાજે છે.

૪૪ ઇશ્વર ઉપાસનાનો હેતુ

અપિ ગદર્ધિઓના મત પ્રમાણે ઘટ્ટ યા પક્ષામિદનમ્ આત્મોત્ત માન્યન્
પક્ષાત્સીત્તત્તદિદં સર્વમસૃજત્ સૃષ્ટિના આરંભમાં પડેલા માન એક ઇશ્વર કે પર
બ્રહ્મ હતો, બીજું કંઈ નહતું, જેણે આ સૃષ્ટિ રચી.

एकस्य तस्यैवोपासनया पारत्रિભૈદિકञ्च शुभंभवति ॥

એક માત્ર તેની જ ઉપાસના કર્યાથી આ લોકમાં અને પરલોકમાં કલ્યાણ થાય છે,

तास्मिन् प्रीतिस्तस्य प्रियकार्यसाधनञ्च तदुपासनमेव ॥

તેના ઉપર પ્રીતિ રાખવી, અને તેના પ્રિય કાર્ય કરવાં એજ તેની ઉપાસના છે.

મુખ્ય ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ લાયબ્રેરી બુક તરીકે મંજૂર કરેલું અને વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ માટે પણ મંજૂર થયેલું ઉત્તમ પુસ્તક

હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા

અને
મુસાફરીનો સામીયો

આ પુસ્તક જાના અર્થે જનાર દરેક માણસે પોતાની પાસે રાખવા લાયક છે સાવિક હિંદુ પ્રાજ્ઞ, હરદાસ, જગન્નાથ, રામેશ્વર ત્રણેર પવિત્ર તીર્થોની જગ્યા કરવાથી મકિત મળશે એમ માની જીવન એકવાર તો જાનાએ જાય છે જાનાનો પ્રદેશ અજાણ્યો હોવાથી, ત્યાં ક્યે રહે જવું, ગયાં બદલવી, ક્યે રહેશે ઉતરવું રસ્તામાં જાના કરવા યોગ્ય સ્થળો ક્યાં છે તે ન જાણવાથી પાખતે મૂંઝવેલીમાં ને અર્થમાં ઉતરી પડે છે. જાના જતાં ત્યાં ક્યાં કાંતે ત્યાં ઉતરવું, તે તે સ્થાન કુખ્ય જાના ક્યાં ક્યાં દેવની કરવી, તે તે સ્થાનમાં બીજાં જાનાનાં ક્યાં ક્યાં ધામ છે, તેણે, કર વિંધુ આપવું પડે છે ? જોવા લાયક શું શું છે તે ન જાણવાથી પછી મુશ્કેલીમાં પડે છે, તેમને સર્વ જાનાર તીર્થોના યોર ઉપર રાખવો પડે છે. તેમાં પછીવાર નહામાં અર્થમાં અને નુકસાનોમાં પણ ઉતરે છે તેમાં પછીવાર નહામાં અર્થમાં અને નુકસાનોમાં પણ ઉતરી પડે છે આથી તે સર્વ મુશ્કેલીઓ દૂર થાય અને આ પુસ્તક ઉપરથી બધાં જાનાનાં ધામોની સંપૂર્ણ માહતી મળી શકે તે માટે પુસ્તક બંને બનાવ્યું છે જે બધો જવા પણ આપ્યું છે.

આ પુસ્તકમાં સાવિક ૧૬૬૫૫૫ને તેમજ કૅનોને જાના કરવાનાં જે જે ધામો છે તે તમ ધામોનું વર્ણન, તે તે જાનાને સ્થળે જવા માટે ક્યે રહેવું રસ્તો સુગમ છે, ક્યાંથી જવાય છે, ક્યાં રહેવું ઉતરવું પડે છે, તેનું ભાડું શું છે, ત્યાં જઈ ક્યાં ઉતરવું, ત્યાં ધર્મસ્થાનોમાં શું સંગવડ છે ત્યાં પછી મુખ્ય જાના કરવાનું દેવસ્થાન ક્યાં છે, બીજાં ધામ ક્યાં ક્યાં ને ક્યાં રથો છે, તો દેવનું શા પ્રમાણે મહાત્મ્ય, ઐતિહાસિક માહિતી, તેમનું મહાત્મ્ય કેમ વધુ સાલે છે, તે તે જામમાં બીજું જે લાયક ક્યાં ક્યાં સ્થાન છે, ત્યાં કઈ કઈ વસ્તુ સારી બને છે, ત્રણેર સંપૂર્ણ દહીઝન દરેક દેવસ્થાન મની આપેલી છે વગર પૂછે જાના કરવા જનાર દરેક દેવની જાના કરી શકે છે, ને તેનું મહાત્મ્ય જણી શકે છે વળી તે તે શહેરમાં કઈ જગ્યાએ તે દેવાગાર છે, ત્યાં ક્યાં જઈ જવાય તે પણ છે જે બધાં કાંઈ સહાય નથી.

તે દેવસ્થાનની જગ્યા કરી પછી બીજી જગ્યા કરવા માટે ક્યે રહેવું જવાથી સુગમ પડે તે ભાડું રહેવું રહેકોનાં નામ, વચ્ચે ઉતરવા લાયક સ્થળ હોય તો તેનું નામ અનેવર્ણન બધું વિસ્તર સાથે આપેલું છે. એટલે જાના કરવા જનાર આ પુસ્તક પાસે રાખશે તો હિંદુસ્તાનમાં જમ ત્યાં વપૂછે જઈ શકશે અને ત્યાં દરેક જાનાની દેવસ્થાનની સારી રીતે જાના કરી શકશે એટલું જ નહિ પણ તે તે સ્થાનોનું જાણાનુસાર માહાત્મ્ય જણી શકશે તે દેવસ્થાન ક્યાં સ્થાપ્યું, તેનું મહાત્મ્ય ક્યાં રણથી આટલું વધ્યું છે તેની જાના કરવાનું જણ શું ત્રણેર જણી શકશે.

જેની અંદર આશુરોડ, અજાણ, અજમેર, પુષ્કરતપ, દીબજાજમાતા, હરપુર, જોધપુર, ગિરનાર, જોધપુર, શ્રીનાથદાસ, કાંકરેલી, ઉજ્જવન, જોધારેશ્વર, ઉદિર, મયુરા, આગ્રા, દિલ્હી, હરદાસ, સહોદર, અંતર, પંડિત, બાદકેશનાથ, શ્રીનગર-કાશ્મીર, લખના અપોહા, કાશી, બધા, સાસમનાથપુર, વૈજન મહાદેવ, કલકા, જમનાથપુરી, મદાસ, શ્રી સેતજપુરામેશ્વર, યોરજી, લવકાંચી, લવકાંચી, સાદી પાગ, કાશીન, કુમલી નાસક, નગર, પુના, મુંગા, અગિલ, સુકલાતપ, કાશી, કારકો, પ્રમાથપાટ મીરનારપત્ત, પાલીતાણા ત્રણેર જાનાનાં સ્થળોનું વર્ણન, ત્યાં શું શું જાના કરવાનું ધ્યાન છે, શું જે લાયક જાનાઓ છે. વેપારની કઈ કઈ ચાલે છે, ત્યાં ઉતરવાની ડી બપરથા છે, આડી ક્યાં જાણાય ત્રણેર ઉપયોગી સંપૂર્ણ માહતીનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ છે.

જેમાં-કાશી, જમનાથપુરી, બદીનાથ, કદારેશ્વર, શ્રી સેતજપુરામેશ્વર અને કારકો જે ચારે ધામ જાના, કાશી, કાશી, (લવકાંચી અને લવકાંચી) અનાવક, (ઉજ્જવન) અયોધ્યા, મયુરા, માથા, (હરદાસ અને કારકો જે સાત રી, નગરેશ્વર, કુમ્બેશ્વર, જોધારેશ્વર, મહાપ્રભેશ્વર, સાગનાથ, કદારેશ્વર, વિશ્વવૈજનાથ, નાગેશ, મહિષાસુન, રામેશ્વર અને બીમારકર જે બાર અયોધ્યા, કાશી, કારકો, પ્રમાથપાટ મીરનારપત્ત, પાલીતાણા ત્રણેર જાનાનાં સ્થળો, કદારેશ્વર, પાલીતાણા, સમેનગર, શ્રી જય, મીરનાથ, પાલીતાણા ત્રણેર જોનાનાં જાનાનાં સ્થળો, તેમ જ અજમેર ત્રણેર રાજનાં મુલકમાંનાં જાનાનાં અને પારસીઓ માં ઉત્તર ત્રણેર રસ્થાનું વર્ણન છે.

ત્રિકાલ્પદર્શક દર્પણ.

અને

મેતાવાહન વિધા

અથવા અમલકારીક શુભ વિધાયોનો ભંડાર (બીજી આશંત.)

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ માત્ર છ માસમા જ અપી જવાથી તેની બીજી આવૃત્તિ હમણાં પચાસુ સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડી છે.

આ પુસ્તકની અંદર યોગવિદ્યા, મેરમેરીઝમ, દિપ્તોટીઝમ, ત્રીકાળદર્શક દર્પણ જનાવવાની વિધા રતીશાસ્ત્ર, કેશશાસ્ત્ર, કામ શાસ્ત્ર, મન વિદ્યા, તત્ત્વ વિદ્યા, યત્ર વિદ્યા, જન્મકલ્પ વિદ્યા, જ્યોત્ષ્ણાશાસ્ત્ર, રવિચંદ્રાવન વિદ્યા વિગેરે ઉપયોગી વિધાયોનો સમાવેશ કરેલો છે. આ પુસ્તક દરેક માણસને ખાસ પાસે રાખી અભ્યાસ કરવા યોગ્ય છે તેથી તે અમલકારીક વિધાયો શીખી શકે છે. લોકોમાં પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. અને મણી અમલકારીક કામ કરી શકે છે.

તેમાં આપેલી મન અને યત્ર વિદ્યાના પ્રાપ્તિ—અને તેટલી લોકમ મેળવી શકે છે, અને તે રચ કરી શકે છે, અને તેના યોગ મહાવી શકે છે, અને અનેક આધર્મકારક પ્રયોગો રહેલથી કરી શકે છે. દૈશિક એવી શુભ વિધાયો તેમાં છે કે જે કશાપણે મોટે લોકો દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, બધી માણસો પાછત્ર કામ્યો કરે છે છતાં શીખાતી નથી. તેથી અનેક વિદ્યાનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ દેવાથી તે મણી કમતી થઈ પડશે. કેમ એકાદ પ્રયોગ સર કરી લેવાથી જ પુસ્તકના પંસા વળા જઈ આજેજ ગયાશે.

તેની અંદર આવેલા વિધા ૧૬ ભાગમાં ૧૨૦ પ્રકરણોમાં છે.

જેની અંદર પ્રા. ૧ પ્રવેશ, ભાગ ૧ માં મેરમેરીઝમ અને દિપ્તોટીઝમ વિદ્યા, માર્ગન કરી દિપ્તોટીઝમનો પ્રયોગ થી રીતે કરવા, ત્રીકાળદર્શન થી રીતે મેળવવું અન્યથા થી રીતે વધ કરવું ભા. ૨ યોગવિદ્યા, જોગ રાજયોગ, દક્ષયોગ, ઉચ્ચરવ્યાક્રા, યમ, નયમ, આસન, પ્રાણાયામ, મત્યાદ્યાર, ધારણ, આન, સમાધિ આમ કરી, અષ્ટાસધિ મેળવવાની કળા, મુદ્રાઓ વિગેરેનું વર્ણન, અને તેની સાદ્ધ, જોગ ત્રિકાળદર્શક દર્પણ અને ત્રીકાળદર્શનના જનાવવાની વિધા—૬૫ જનાવવાની રીતો અને તેમાંથી રીતી કુશુલજની વાત થી રીતે જાણવી. ત્રિકાળદર્શક વીડી જનાવવી હજારત કરવાની વિધા ભા. ૪ મેતાવાહનવિદ્યા—પ્રેતોને આવાહન કરા તેની સાથે વાતચીત કરવાની વિધા. ભા. ૫ પશ્ચિમ જનાવવું અને અણવવું અને તે દ્વારા પુણ્ય પ્રકાશે જવાળ મેળવવા. ભાગ ૬ વશીકરણ વિદ્યા, કા. ૭, કા. ૮, કા. ૯ અને રતીશાસ્ત્ર—જાળયમ, વીરપતન, સરીરરક્ષણ, સીપુરણા ભંદ, સીઓની પાવની, ચિત્રવેદ, હસ્તની રાખીની એ જ્ઞાત અને તેના લક્ષણો કુમારી રોગોના બીજા ભેદ, જુદા જુદા દેશની સોડા, સીઓની પરીક્ષા, પતિવ્રતા અને દુરાચારણી સીઓના લક્ષણો, પુરુષોના લક્ષણ, યુગ, વય અને અન્ય જ વર્ગો અને તેના લક્ષણો, ગુરુશાસ્ત્રમનો આનંદ, પ્રજ્ઞાપાત્ર, પ્રજ્ઞા કેવી થાય, મળીપાન, આશાપ્રમત્તા ઇચ્છા યામ તેના જાગ્રદા જન્મે, જાગની પરીક્ષા—પુત્ર જન્મે કે પુત્રી તે જાંદી પ્રસવ થવાનો કાળ, વચ્ચે સ્ત્રીને ગર્ભ રહેવાનો ઉપાય, જર્ભવતી સ્ત્રી અને સુવચનની રીત, વચ્ચેનારો ધારણ કરવા ભાગ ૮ કામગાસ્ત્ર—સીઓની યુગસરતીનું ખરું રહસ્ય.

ભાગ ૯ મત્રાવચન—વશીકરણનો, લક્ષ્મીપ્રાપ્તનો, જાગરણનો આદ્યશીલનો, મહાલક્ષ્મીની સિદ્ધિનો, ધર્મો મળે ને ધન વધે તેનો, વેપારમાં ધન મળે ને ધન વધે તેનો, વિદ્યા વધવાનો, ઉદ્યામ ધર્મો મળે તેનો, વનવાસી રીતોનો, લક્ષ્મીનાં રક્ષણનું મનનું ધારણ કામ સર થવાનો, ચારી પકડવાનો, મન મનો, જીત વચ કરવાનો, મુક વાળવાનો, અણપાત્ર પ્રસન્ન થાય તેનો, કુલ મતરણ. રાજકુલયુગનો, જુદાનો, કુલરનો. ૧૦.

ભાગ ૧૦ યત્રવિદ્યા—જોગ કષ્ટનિવારક, વશીકરણ, આકર્ષણ, કુળપ્રસવનો એકવીસો યત્ર—નીસે યત્ર, કામગાસ્ત્રનો યત્ર, જાગરણક, પીઠાય જવાનો, અખૂટ કામગરનો, વેપારમાં લાભ થવાનો, સન કષ્ટ મુક થવાનો, આદ્યશીલનો, માન મેળવવાનો, અન્ય વધ પાડવાનો, તાકનો, મનની ઇચ્છા સર થવાનો, જાગ ન લાગવાનો, ગામ દુષ્ટ દેવા દ તેનો પાત વચ કરવાનો, વાચાસદિનો, સાધ આવે નાક તેનો પુરુષ વચ કરવાનો, મૈત્રાને વચ કરવાનો, શિક્ષાસાધનો, જીવિવર્ધક, ત્રપ્તિને પુત્ર થવાનો, વિદ્ય થવાનો, ભાગ ૧૧ તત્ત્વવિદ્યા—ઇદ્રગાત્ર જોગ વશીકરણ તત્ત્વ, ગર્ભપાત ન થાય તેનો, લાવ કુલ ધોડુ કામ, સીઓ જનાવવા, સાજુ ઉછાળકું, ભાગ ૧૨ જન્મકલ્પ પ્રયોગો નહીંમો દુષ્કની ધારા ચમકવવી, કીટાસજી ત્રપ્ત રીત કરવા, રક્ષિતો રક્ષીતા કરશે, જાગને મુક ચારવી, જગમાં જરો થાયવી, રાતા ઉપર ચાલવી, કામ મળે, જાગવીઓ ઉપર ચાલવી, બીજુ કામ નોડી મારવું, પેશો ચોરાવે, આપ્તિમામ મળવા

તમારે તમારું શરીર નીરોગ ને તંદુરસ્ત રાખવું હોય, પુષ્ટ બનાવવું હોય તો

જીવન-જીવન-JIVAN.

વાપરતો. આ દવા સ્વાદિષ્ટ ને દહેજતદાર છે. તે કુદ સાથે સ્વભાવમાં આટલાથી શરીર તંદુર ત રહે છે નીરોગ રહે છે, મજબૂત થઈ રહે છે, નેત્રાનું તેજ વધે છે. શરીરમાં નવું બળ પ્રાપ્ત થાય છે, લાંબી સુધેર છે. શરીર પુષ્ટ બને છે. અશક્ત, ઉદરસ, શીઘ્ર, પાંડુરોગ, અર્થજ્વર, ધાતુનું પાતણ પડી જવું, જાતીનો દુઃખાવો, ખાધું ન પચવું, માથું ચઢ્યું રહેવું, બધેકાસ રહેવો, હરસ, પ્રમેહનો વ્યાધિ વગેરે દરદો જડ મૂળયા મટાડે છે જીવન તમારા શરીરમાં નવું જીવન બદલે છે. તમારી રોગરજમાં ચુક જીવન તત્વ વધારે છે લોકો સુધારીવધારે છે. વળી નબળાઈ ખાસી, કાસ, સમઠણી, મરડો, અગ્નિપીત, ખાટા ખોટામાં આવવા, તથા ધાતુ વિકારનાં તમામ દરદો મટે છે.

વળી મજબૂત શક્તિને સુધારે છે. શુદ્ધિ અને મોદકશક્તિ વધારે છે, મજબૂત થઈ રહે છે, સીડી-ખાપણ મટે છે, યાનશક્તિઓ સતેજ બને છે. અખિનું તેજ વધે છે. આ જીવન તો ચાલુ ઉપયોગ કર નાસાઓને દીર્ઘજીવન પ્રાપ્ત થાય છે મજબૂત પુષ્ટી આપનાર આવું બીજું એક પણ આપે નથી ચચચન-જીવિએ આ આપરથીજ વડ મટી નથી જીવાની મેળવી હતી તેથી તેને ચચચનપ્રાણાયલેહ કહે છે કીચર ઝુનિનો આ પ્રયોગ છે લીલા અખિજાના નર્મમાં અનેક વસ્તુપતિઓનાં મિશ્રણથી આ જીવન દરરોજ વાપરવું જોઈએ, તેમને તે અમૃત સરખો ગુણ આપે છે.

આ જીવન સર્વોત્તમ છે એવું સાબીત થયું છે. તેને વાપરનારા મોટા મોટા વિકાનો, બેરીરડો, વડાલા જડાળ, માછરડો વગેરેએ તેનાથી લાભ મેળવ્યો છે. તમે પણ તમારા માટે, બાળક માટે જરૂર આ દવા વાપરો તેની કીમત ડા. ૧ની રૂ. ૨-૦-૦ નાટ ડા. ૧ની કીમત રૂ. ૫-૦-૦ તો જીવન આથી પૂર્ણ આરામ થાય છે. વાપરનારા ચળવળનાં થું કહે છે તે જરા વાંચી ખાગી કરે.

શરૂઆતથી મોઢી છોટાલાલ રજીસ્ટ્રારસ લખે છે આપના જીવનથી મને પુરેપુરો ફાયદો થયો છે. આમિયાથી પા. બુલાલભાઈ રજીસ્ટ્રાર લખે છે આપના જીવનના બી. ડા. વાપરવાથી મને શરીરની કાટ વગેરે મટ્યું છે અને પાચનશક્તિ વધી છે બી. ૧ ડા. તુરત મેકલશે.

દામડાથી ચા. હરજીવન વાલજી લખે છે આપનો જીવનનો એક ડા. વાપરવાથી અમને ફાયદો થયો છે માટે બી. ૧ ડા. તુરત મેકલશે આપનો જીવન તે જીવન જ છે.

નાસીકથી નરેશ્વરભાઈ નારજીસ્ટ્રાર લખે છે આપના જીવન ડા. ૨ ની વપરાશ મતા મારી નાખ, તંદુરસ્તી અને મજબૂત તુલ્યોને થયો જ રોગજીવન સારી રીતે ફાયદામંદક નીવડેલ છે. બી. ૧ એક ડા. તરત બી. ૧. યી રવાના કરશે.

સુખાથી કીનકાજી જીરામજી લખે છે કે આપ સાહેબે મારે સાથે જીવનનો ડા. તમા ખર જવાના મહામની રીલા મેકલશે તે મે વાપરી છે ને તેનાથી ફાયદો થયો છે. બી. ૧ જીવનનો અને ત્રણ ડા. ખરજવાની તુરત જરૂર મેકલશે આપવા મેં કરશે.

દમતીકાથી મસ્તર ચકુલાલ કાળીદાસ લખે છે આપના જીવનથી થયેલ ફાયદો થયો છે આપની દવાઓ બહુજીવ ગુણગારી છે તેથી હું આપનો થયો જ આભારી છું ટેપાનકીપીસની ૧ ડા. તુરત મેકલશે.

ધાતુપાપલીથી કા. ભગવાનજી દેવજી લખે છે કે આપના જીવનથી જાતીના દરદો ખાસ, ઉદરસ ખીજેમાં થયો જ ફાયદો થયો છે. ફરક તેવા દરદીને જીવન વાપરવા મારી ખાસ બહામણ છે, બી. ૧ ડા. તુરત મેકલવાશે.

જીલાની ગોલી,

સરજવાનો મેલમ

આ ગોળીઓથી ગળામાં લાલ કે ગરબરી બળતી થી, લીલાશુક્ર થતા નથી અને બેચેની વગર જટલી થી ખાંચ તેથી બમણા જીવાન થાય છે, અને જો સાથે થાય છે ડા. ૧ની રૂ. ૮ આના. આસોદથી પા. કેશવ કાકુ લખે છે કે જીલા

અમે તેણે મુકું કે લીલુ ખરજવું ગમે તેટલું જીવન દશે તોપણ તે તમા દુઃખાગીર આ દવાથી મટે છે, ખરજવાના દવા કરી કરીને થકિલા હોય તેમને અજમાવવા બહામણ છે, ડા. ૧ની કી. ટા. આના ચોરવારાથી દવાલદાર બાવાજી ગલીજી લખે છે આપની ખરવાની દવા લાગુ પડી છે ખરજવું મટવા આવ્યું છે બી. ૧ ડા. તરત રવાના કરશે.

તેના વૈભવો અથવા અસહ્યતા હોવાં છતાં પણ તે સારીરમાં સ્થિત નાહ હોય તે કે
સર્વ સુખ નહાય છે.

ટોનીક પીલ્સ

આ દવાથી સરીરમાં શક્તિ આવે છે શાંત, સુષ્ણ, કળતર, અશક્તિ, કાંઈ ચઢવો કમરનો દુખાવો મટાડે છે. મગજને થંડક આપે છે, તે સરીરમાં નવી શક્તિ ઉત્પન્ન કરે છે, પ્રાણવત કોષો મટાડી ખર્ચ પુરુષત્વ બદલે છે. પેશાબે કે સ્વપ્ને કે કાંઈ પણ રસતેથી માથુંનું બધું બધું કરી માથુંને થડ કરી વધારે છે લોહી સુધારે છે, અને સંસારના ખરા આનંદો સ્વાદ અપાડે છે. તમામ બંધવ કોષો છતાં પણ ને સરીરે નમણુ હોય, લોચની સ્થિતિ હોય, અને માથુંનું કમજોરપણું હોય તો તે સર્વ બંધવો નહાયા કે આનંદાચ ખરાય કુટોવોથી, બદામચાંનું ન પાકન કરવાથી અને ગાળાનળની ધણી સુવાન પુરુષો નીરવેજ અને વિષાંદન થઇ ગયેલા હોય છે તેવા મનુષ્યોએ સરી નવેસરથી સુવાનાવરવાના ખરા આનંદનો ઉપભોગ કરવા હોય તો અમારી આ દવા એકવાર વાપરી લેવી. ધણી માણસોએ તેનો લાભ મેળવી નવી છાવની, નવું બળ અને નવા ઉત્સાહને મેળવ્યો છે કી. રૂ. ૧) ત્રણની કીમત રૂ. ૨-૧૦-૦

આનંદવટી

આ દવાથી—કઠીને—બધા લાગે છે આદિયુદ્ધ હાથ ધરે નવ છે અને નવમસર ફરત સાફ લાવે છે. બધાકાને આકાની કલ્પવતને મટાડે છે પેટના અડધાટને મટાડે છે ખાવા ઉપર રૂચી થાય છે અજરણુ મટાડે છે, ખરાય આરોગ્ય આનંદો નથી અને મહેને સ્વાદિષ્ટ બનાવે છે. કી રૂ. ૧ નામટ્ટથી સીમા ગોપાળ લખે છે આપની આનંદવટીથી અમને ધણો જ ફાયદો થયો છે. બીજી છે ડબી ટુરત મોકલી આપશો

ની કી. રૂ. ૨ અનુપાનની કીમત રૂ. ૨ ૩૦ ૩૦ થશે એક મહી માગે મરી નથી સુખાદ્યથી સુતાર મકન વધક લખે છે ખારી વખેટક નીવારણુ પીલ્સથી મને મરતીનો રોગ મટ્યો છે માટે બીજી ૧ ડબી મોકલશો

સાયડર પીલ્સ

આનંદાચ ધણી માણસોને ક્ષમા રોગો, લા પડ્યા પછી ને તરતજ દવા માણુ કરવામાં આવે નથી, તો પાછળથી અસાધ્ય થઈ જતાં ફરી મથુને કરણ થાય છે, માટે આ ફરફ લાચુ પડતાં અમારો દવાનો ઉપયોગ કરવા બહામણુ છે તેનાં લય મટે છે, સુકી ઉદરસ ને જીર્ણ તાર મળે, અ કઠીને સુખ લાગે છે, સરીર મળવુ બધ પડે છે, અ શક્તિ આવે છે, ધણી દરોગો આ દવાથી બંધાય છે, તેની ૧ ડબીની કી. રૂ. ૩-૦-૦ અને પાનના ડબીની કી. રૂ. ૨ ૩૦ ૩૦

દવાથી નારણુક ઉકા લખે છે કે, અમારું પતી ક્ષયને માટેની દવા મળાવેલી હતી તે ધણી અકસીર નીવડી છે, જેથી હું મારા મિત્રોને ભવ મણુ કરું છું.

દરશી વનસ્પતિના-શરીરના ગરમીના રોગો મટાડી લોહીને શુદ્ધ કરનાર

દેવું સારસાપરીલા

ને તમે મરમીના દરથી પીડાતા હો, સરી ખસ, ફેલ્લા કે ગરમી પુટી નીકળતી હોય, સરી મળતું જતું હોય, લોહી કાળુ પડી જતું હોય, અ યગ આંબાં કરતી હોય, પેશાબે લાજ કે બળતર બળતી હોય તો જરૂર અમારી સારસાપરીલા વાપરને કારણુ કે તેથી લોહી સુધારી સરીર પુષ્ટ થા શકાયી આવે છે મરમીના રોગો જેઠમ મટી જાય છે, ધણી માણસોએ વાપરેલું છે, કીમત રૂ. ૧ ૧૦ ના રૂ. ૨-૧૦

ગમે તેવા તાવને ૨૪ કલાકમાંજ મટાડનાર તાવની ગોળાઓ

એ તેવો, ન ઉતરતો તાવ, રોજીયો, એકાંત રીયો, ચોથીયો, ટાંડીયો, જીર્ણજવર, વધમજવર, મેથરીઆ, ટાંડીકા, ટાંડીકા, ધનંદુર્ય-આ લોગેરે એ તેવો તાવ માત્ર ૨૪ કલાકમાં જ મટાડે છે, કાંઈ પણ તાવ, માટે અતિ ઉત્તમ દવા છે ફરફ પરમાં ૧ ડબી રાખરીજ લેખએ કી ડબી ૧ ની રૂ. ૧) ત્રણની કી. રૂ. ૨-૧૦ કઠનની કી. રૂ. ૩ ૭)

શોરવીરાથી ખાવાજી અલીજી હવાલદાર લખે છે આપની સર્વજનરહર શુદ્ધિ કા ધણીજ અમલારી નીવડી છે ખાજી બે ડબી મોકલી આપશો.

વીરફેટક નીવારણુ પીલ્સ

વીરફેટક, મધા ને ચાંદી ઉપર ધણીજ શુભલાય છે. સરીર ગરમી પુટી નીકળતી, ચાંદી પડતી, કાંચે પગે કે સરીરે અકામાં પડી જવાં, વિગેરે તમામ પ્રકારની ગરમી આ દવાથી ટુરતજ મટે છે હંમેશા વીરફેટકના રોગીઓ આ દવાથી સારા થઈ ગયા છે આ દવાથી તમારો ગરમીનો રોગ મટશે. ને લોહી સુધારી લોહી સુધારી સરીરમાં શક્તિ આવશે ડબી ૧

દવે દામીસીની દવા વાપરનારોએ શુ કહે છે,

સ્વામીનારાયણના મંદિરના કારભારી મી. મગનલાલ લખે છે કે તમારી હરસની ધી અને પચીસ વરસનું હરસનું દરદ મટ્યું છે હું ઘણી દવા કરી કટાણી ગયો હતો પણ ત્રી દવાથી અને ફાયદો થયો છે જેથી હું ઉપકાર માનું છું હરસને માટે આ દવા એસર મરી અને જણાવ છે

કલકત્તાથી મી. સી. એમ. ચોધરી લખે છે કે તમારી દવાથી મને જુના હરસનું મટ્યું છે ને હજુ સ્થિતિ ફરી થયુ નથી, જેમાંની ૧ ડબ્બી ખીજ મોકલશો.

ધાસણથી પા. લલ્લુભાઈ ભવાન હરસની દવાથી સારો ફાયદો છે, ખીજ ડબ્બી મોકલો.

ખંડેરથી કામેચર નથુરામ લખે છે કે આપની પ્રમેહની દવાથી પ્રમેહ મટ્યો છે ફવાઓથી ફાયદો ન થયો તે આ દવાથી મટ્યો છે

વડોદરાથી પરમાનંદ હરીલાલ મુનગી લખે છે કે-આ દવાથી પરમીવાન લણા જુના દીને આગમ થયો છે, લડારીયાથી ગવરીશ્ચત્રી ત્રીભોવન લખે છે કે-પ્રમેહ પીલ્સથી મને ફાયદો થયો છે દવે મને પ્રમેહની જરા પેશુ અમર રહી નથી

હુબલીથી નરશી શિવજી લખે કે આપની પ્રમેહપીલ્સ વાપરવાથી એકદમ આરામ થયો તેથી આપને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો થોડો જ છે

ખાખરેચથી સીમોન દાનીયલ લખે છે આપની પ્રમેહપીલ્સ અનુપાન સહિત વાપરવાથી ફોટોમદ નીવડી છે તે દરદીને ઘણીજ માફક આતી છે, કોલરાપીલ્સની ડબ્બી ૧૦ મી આપશો.

ગણગથી ભગવાનજી ગજુભાઈ લખે છે કે-અમારા ધરમા એક પાછને હીરદીરીઆ હતો ને લોહિા જૂત છે એમ કહેતા, ધુણતી પણ ખરી, પણ તમારી સવાહ મુગળ હીરદી-પીલ્સ અને અનુપાનનો ઉપયોગ કરાવ્યાથી અડવાડીયું ન થયું તેવામાં તો તેને અમાર જયો છે જેથી મને નિશ્ચય થયો છે કે હીરદીરીઆ ઉપર તમારી એ દવા રામગાણુ નીવડી છે મુઝાઈથી નાગરજી મોરારજી માસ્તર લખે છે આપની હીરદીરીઆપીલ્સ અને અનુપાન

એ વાપરવાથી આરામ થતો જાય છે ખીજ એજ દવા વી પી. થી મોકલો

નાગરથી ઉમેદલાઈ કાશીભાઈ જણાવે છે કે એક દરદી ઘણીજ વાંધી રહી ગયો હતો ને જ્યાં તથા હાથ વળી ગયા હતા શરીરે ખુધો થયો હતો ને હવાતુ અલાતુ નહોતું તેને વાત પીલ્સ આપવાથી આરામ થયો છે ને વાનો રોગ મટી ગયો છે

મીમધરાથી બા. શ્રી લાકુઆ લખે છે, અમારા કુમારશ્રી વજેસિદજીભાઈને વાંતી બિમારી થી પરતું તમારી વાતહરપીલ્સ વાપરવાથી ઘણીજ ફાયદો થયો છે હવે ખીજ દવાની જરૂર નથી પરંતુ તમારી વાતહરપીલ્સ વાપરવાથી ઘણીજ ફાયદો થયો છે

શાહુ પીપલીથી ઠા. ભગવાનજી દેવજી લખે છે કે આપના જીવનથી જાતીના દરેક આસ, ખસ વીગેરેમાં ઘણીજ ફાયદો થયો છે, દરેક તેજ દરદીને તમારું જીવન વાપરવા મારી ખાસ શામજી છે, જીને ડબ્બો ૨ રતલ મોકલાવશો

કાય, સંગ્રહણી, હરસ, પ્રમેહ, સ્ત્રીઓનાં પ્રદરદિ રોગો, લકવો, ધાતુ-ફપ-વિગેરે ખાસ યાદીએ છીએ એકવાર નમારા દરદ માટે મુલાકાત લ્યો.

દવાખાણું જેઠાલાલ દેવશ કર દવે. વેદ
રીચીરોડ મહાવીર સ્વામીના માલિક
રોમર સામે-અમદાવાદ. દવે કેમીકલ વર્કસ, અને દવે આયુર્વેદિક ફાર્માસી.

ભાગ્યોદય.

પુસ્તક ૧૨]

વૈશાખ સંવત ૧૯૮૦-ને ૧૯૨૪

[અ.ક. ૩, બે]

સમાચિત્ત્વ એ દુઃખ નિવૃત્તિનો ઉપાય છે.

(રેલાઈ આજ યોગીઆનો-એ લય.)

સદાય ને ચહે તુ હરે દુ ખનો અભાવ,
 હો ચિત્ત મારા ! રાખને તો, સર્વમા સમસાવ,
 હૃદયે શોક ભાવેભાંધી તુ તુ નીકળી,
 ચત્ર મિત્ર ભાવનાની આપને તિલાંજલિ,
 મર્વ માંદિ એક સરખી, આત્મચુદ્ધિ તુ, દલાવ,
 અનુકૂલ પ્રતિકૂલ, વૃત્તિઓ દે દાગી,
 માઈ આ પારકુ એ બેદ દે પ્રવળી,
 તિરસ્કાર કે કયામાં ન ઉપગમ અહોભાવ,
 પ્રિય ને અપ્રિયનાનો બેદ ન્યાં સદાયો
 પોતા ને પારકાનો ભાવ ન્યા નિરાગો,
 ત્યાં તો કનેશ કષ્ટ કેવી રીતે ભારી સહે ધાવ,
 શોભ ચંદિત નિરુપહી યવા ને વૃત્તિ તારી
 સર્વ માંદિ સમવાની પુક્તિ એ સ્વભારી,
 એમાં મર્વ સાધનોનો યહ જાય અતર્ભાવ,

હો.

હો.

હો.

હો.

હતો. વાંધને જોઈ ઘેરો નાસવા મડ્યાં, બીજા ભરવાડનાં હાકરાં તો 'હવે હવે નાસી ગયાં' પણ 'આ' ગજકુંડેર નાહો નહિ, તે તો પોતાની લાકડી હવે વાંધેની સામે ધસ્યો. વાંધે તેના સામે તરાર મારી, પણ 'જેવો વાંધે ઉપર આવે છે તેવી જ તેણે' પોતાની ડામ વાંધેનાં જડ્યામાં એવાં જોરથી મારી કે તે ઉઠવાને વેગળો પડ્યો. અને જેવો ફરી ઉભો થાય છે તેવી જ બીજા ડામ તેની બોપરીમાં એવા જોરથી ઠાકી કે તેના પ્રાણ 'ગયા'.

આજ વખતે ત્યાં પાસે યઈ બે માણસો ગાડીમાં બેસી જતા હતા. તેમાંના એક માણસે 'આ' બધો બનાવ જોયો. તેથી તેને આશ્ચર્ય લાગ્યું, તેણે જણ્યું કે 'આ' વાંધેને માર્યો એ કાંઈ ભરવાડનું ગજી નહિ, વળી 'આ' હાકરો' ભરવાડના જેવો પણ નથી તે કાંઈ રાજાબીજા હોય એમ લાગે છે. આ વખતે પલા ભરવાડનાં હાકરાં કોઈથી લાકડીયો યઈ મળે છે તો, વાંધે પાસે મરણ દરણ યઈ પડ્યો હતો.

આ બાજુ ભરવાડના બીજા હાકરા પોતપોતાને ઝુપડે નાસી ગયા. પેલા હાકરાના બાપને વાંધે અધ્યાત્મની વાત કરી હતું સુધી હાકરો ન આવ્યાથી તેના બાપને ચિંતા થઈ અને જણ્યું કે, આ અણસંમણું હાકરો વાંધે જોઈ નાસી ન આવ્યો તો જરૂર તેના પ્રાણ ગયા હશે. એમ માની બીજા પાંચ દશ ભરવાડોને લઈને જ્યાં આ બનાવ બન્યો હતો ત્યાં આવી પહોંચ્યો.

અહિ પેલો હાકરો, મરેલો વાંધે અને સાથે બે માણસો ઉત્તીર્ણતા, ત્યાં આ ભરવાડો આવી પહોંચ્યા. તે હાકરાને જીવતા જોઈ ખુશ થયા અને વાંધે જોઈ ઘેર ન નાસી આં વવા માટે પેલાં હાકરાને કપડા આપવા લાગ્યા. તેમણે જણ્યું કે આ બીજા માણસો ઉત્તી છે તેમણે વાંધેને માર્યો હતો, પેલા ઉભેલા માણસોને આ હાકરો ભરવાડ ન હોય. એનો ચકા થતાં તેમણે પેલા ભરવાડને આ કાનો હાકરો છે એ પુછ્યું.

ભરવાડે તે હાકરો કેવી રીતે પોતાની પાસે આવ્યા તે વાત કહી, અને પોતે ઉઠેરી મોટા ક્યો છે એમ પણ કહ્યું. આથી પેના લોકોને વધુ ચકા આવી વળી આ હાકરાનું મોઢું લાલના રંગના મોહના જેવું મળ્યું છે એમ પણ લાગ્યું. આથી તેમણે વધુ તપાસ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. અને પેલાં હાકરાને કહ્યું કે "બાઈ, તું કાંઈ ભરવાડનો હાકરો હોય એમ લાગતું નથી. કારણ જો ખરેખરો ભરવાડનો હાકરા હોત તો વાંધેને જોઈ બીજા હાકરાની મદદ ત્યાંથી નાસી જત, પણ તેમ નાસી ન જતાં વાંધેના સામે ધસ્યો અને વેગરે હતીયારે મોઢું એક લાકડી વડે નિમ્નવપલે વાંધેના સંદાર કર્યો, એ કાંઈ ભરવાડના હાકરાનું ગજી નહિ, માટે અમને લાગે છે કે તું ક્ષત્રિય છે અને આ બધો હાકરી હવે કાંઈ રાજદરબારમાં નોકરી હવે તારા ક્ષત્રિય બળને પ્રદાયમાં લાવ.

આ વાત સાંભળી પેલા હાકરાએ અને તેના ભરવાડ બાપે કહ્યું ના'રે બાઈ, અમે તો ભરવાડ જ સારા, વળી ભરવાડ મટી ક્ષત્રિય ક્યાં યઈએ? કયા રાજા અને ક્યાં ગરીબ ભરવાડ આપ અમારી મજદરી શું કરો છો?

પેલા બીજા માણસો આમની વાત મજાથી તેમનું નામ કાઢી પુછી ત્યાંથી ચાલવા થયા અને પેલા ભરવાડના હાકરાને કહ્યું ક્ષત્રિય ક્ષત્રિય દોષ્ટ એમ લાગતાં માંડ્યું પણ વળી વિચાર કરે કે નારે બાઈ, આપણે તો ભરવાડ જ છીએ આવી રીતે મનુષ્યને પણ પછે ક્ષત્રિય અને મતપુરો કહે છે કે બાઈ તમે જીવ નથી પણ સિવ છો માટે તમારા

જીવ/ભાવને' છોડી' શિરભાવને મેળવવા ચલન કરે, પણ આ વાન મનુષ્યના માનવામાં આવતાં નથી/અને પેના ભરવાડની માફક પોતે તો અપવિત્ર જીવ જીવે પણ તે વળી પુનરુદ્ધી રીતે' હોષ્ટિએ આમ માની મનુષ્યો જીવનારના અંદરે રચ થઈ આ સસારનાં અનેક કુભો' સંકલન કરે'છે, 'પશુ'ઓને શિર છે, આત્મા છે એમ માનના અચકાઈ છે અને તે વાર્તા' કહેનાર' કદાચ/સાચુ' કહેતા હશે કે જીવુ એમ માની શુ ચલાય છે

પેના' ભરવાડ પાસેથી પેના એ મનુષ્યો રાજદરબારમાં જાય છે, ત્યારાજને આ વાત કહે છે, રાજને પુત્રની' પ્રજા નથી, પુત્ર માટે તનસે છે તેથી એ કદાચ પોતાનો પુત્ર હોય એમ માની તેની તપાસ કરે છે રાણીઓને પુત્ર છે, કદાચ દગો' થયો હશે એમ માની બીજી રાણીની ત્રિશાસુ દાસીને ફાંડે છે અને ખરી વાન જાણી લઈ તે ભરવાડને ત્યાં ઉછરેલા પુત્રની પરીક્ષા કરવા' પોતે તેને પોતાની પાસે બોલાવે છે.

પેના માતમી, ભાવનાર મનુષ્યો જ ભરવાડને ત્યાં જઈ પેના છોકરાને લાનચ આપી રાજ દરબારમાં તેડી જાય છે, ત્યાં તેને કહે છે, લાઈ તું ભરવાડ નથી પણ રાજ છે, છતાં તે છોકરો માનતો નથી, પણ જ્યાં તેની ખરી માની પાસે જાય છે ત્યારે એકાએક માને તેના ઉપર આત્મત, હેત આવે છે, અનરના સરકારો જામન થાય છે, છોકરાને પણ એમ થાય છે કે કદાચ આ મારી મા તો નહિ હોય, આમ થોડા દિવસ રાજદરબારમાં રાખે છે, એક વખતે ત્યાં મીઠા રાજનું સેન્ય રાતના વખતે મટી આવ્યું અને તેમનું બળ આ રાજ કરતાં વધુ હતું વળી સર્વ લશ્કર સાવધાન પણ નહોતું

આ વખતે સૈન્યમાં પેનો છોકરો પણ સામા રાજના સૈન્ય સાથે લડવા ચઢ્યો, તેનામાં ખર્ચ સ્ત્રિય બીજા હતું તે શુરવીર અને નિર્ઝંય દનો તેણે સમા સૈન્યના ધણા માણસોને એકલો દાણે માર્યા અને મામા રાજને પાસે ગયો સામા રાજની ઘોડાને પાડી તેને ઘાયલ કરી' તેના ઉપર મટી બેઠો, સામા રાજ શસ્ત્ર વગરનો થઈ બેઠાન થઈ ગયો એટલે આ રાજપુત્રે' તેને જીતેનો મુક્યો અને કદ કયો.

બીજી દીવમે' આ પગલમ આ ભરવાડ ગણાતા હોય'એ કમોની વાન જાણી રાજને નક્કી લાગુ કે આ છોકરો ભરવાડ નથી પણ રાજપુત્ર છે, તે મારાજ પુત્ર છે રાજએ પોતાની બીજી રાણીને મેલાવી રતે ખાનની રીત પુઝ્યુ આ પુત્ર કેવી રીતે ભરવાડને ત્યાં ગયો તેની ખાતરી કદી નહીં અને નમાં તેનાજ દાવો છે એવું તેની ત્રિશાસુ દાસીની પાસે સામીત કરાવ્યું. રાણીએ જાણ્યું કે, હવે માયુ બોલવા વગર છુટકો નથી તથા તેણે રાજને બીકનો મારી ખરી હકીકત કહી મારી' મંગી અને કહ્યું કે, આ છોકરોજ આવના' પુત્ર છે મે'જ તેને ભરવાડને ત્યાં શુભ રીતે મોકલાવ્યો હતો.

રાજએ આથી ખુશી થઈ તે પુત્રને પદ્મિષેક કયો અને પોતાનો પુત્ર માન્યો પેના વિરોધ દરનાર રાજએ આ રાજકુવરની બહાકુરી જોઈ પોતાની પુત્રી તેને પરણાવી, અને પછી તે છોકરો ભરવાડ મટી રાજકુવર બન્યો રાજએ એએક વર્ષ પછી વાનપ્રસ્થ થઈ તે પુત્રને રાજ્યગાદી આપતા તે રાજ થયો, રાજ બની અનેક સુખ, સામર્થ્ય, ધન ભંડાર અને અશ્વપનો માલીક બન્યો. કયા વેદા ચારના એક કુદ ભરવાડ અને કયાં રાજ્યગાદી

આવીજ રીતે મનુષ્યને પણ વિદ્યા અને અવિદ્યા એ બે માતાઓમાંથી અવિદ્યા માતાએ તેને ભરવાડરૂપી અજ્ઞાનથી ઢાંકી લઈ હું મનુષ્ય છું એવું મનાવ્યું છે તેનામાં કોઈ દોષ વખત આત્માના પુરુષાર્થરૂપી સામર્થ્ય પ્રકટ થાય છે, અને તેવડે બ્યવહારમાં મોટાં કાર્યો કરી મોટો નામી બેમે છે તેને આ કળના પણ આત્માનાં સામર્થ્યો વિશેષ છે તેની અન્ય નથાં જેવ પના ભરવાડના સામર્થ્યને બેધ પેલા અનુરૂપા પુરૂષે તેને ભરવાડ નહિ પણ તું રાજમીજ છે એવું જણાવ્યું તેમ કોઈ મદ્યુર મળે અને તેને પોતાના મૂળ સ્વરૂપ આત્માનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો રસ્તો બતાવે તો તે મનુષ્ય મગી આત્મા બને. અને ભરવાડની માફક ભરવાડ મટી રાજા બની શકે

સત પુરૂષો, સાચા મદ્યુર કે શારંગો તો હશે છે કે, બાધ, તમે આત્મા છો, ઇશ્વર તમાગમાં જ છે તેને તમે શોધી કઢાડી તેના અનુલ્લ ઐશ્વર્યને પ્રાપ્ત કરો, ઇશ્વરના પુત્ર બનો પગી ઇશ્વર તમને તેમનું ઇશ્વરત્વ આપતાં વાર નહિ લગાડે, પણ આ વાત ઉપર મનુષ્યો િ શ્રદ્ધા યોદતી નથી તેમને તો સાચા મદ્યુર મળે તોજ તરી શકે તેમ છે

જેમ મહાત્મા ગાંધીજી જેવા મહાપુરૂષોને જેલમાં પણ સારી સમવડો મળી હતી, અને તેમની સાથેના બીજા રાજ્ય કેદીઓને પણ તેવી સવડ મળે, અને તે સમવડો અને સુખમાં તફાત મળ જાય, પણ કેદમાંથી છુટવાની દરકાર ન રાખે તેમ આ મનુષ્યો પણ આ ભવાટવીરૂપી જેલમાં અમુક વર્ષ સુધીની કેદ બોગવે છે, આ સસારરૂપી જેલનાં સુખો મેળવવા મથી રહે છે, જેલમાંથી છુટી પોતાને ઘેર જવાનું છે એ બુદ્ધી જાય તેમ આ મનુષ્યો આ શરીરરૂપી બેડીમાંથી છુટી અને આ આત્મામાં સિત્ત થવાનું છે એ બુદ્ધી મળ્યા છે અને તેથી જ દુઃખી થાય છે.

આપણે જ્યારે આ શિવભાવને જાગૃત કરીશું, આપણા શિવભાવના સામર્થ્યને મેળવીશું અને તે શિવતત્ત્વને ઓળખવા પ્રયત્ન કરીશું ત્યારે જ સુખી થઈશું જ્યારે આપણે આપણા જીવભાવના અંદ મમત્ત્વને ભૂલી જઈશું અને આપણા આત્માના સામર્થ્યના બળે જીજીમર્તા થી ગીશું ત્યારે દરેક કાર્યમાં આપણને વિજય જ મળી રહેવાનો.

બધું જાગૃત થાઓ, આજથી જ પ્રયત્ન કરો અને તમારા જીવભાવને બુદ્ધી શિવ ભાવને જાગૃત કરવા મત્ત આદરો, તમારા મુગ સ્વરૂપને ઓળખવા પ્રયત્ન આરંભો અને ત્યાં સુધી તમને તમારા આત્માને સંજ્ઞાદાર ન થાય ત્યાં સુધી હમેશાં નિયમસર ઇશ્વરોપાસના કરો. હમેશા અનરમાં ઉડા ઉતરી તમારા આત્માને શોધવાનો પ્રયત્ન કરો.

જેમ જગ્યા સિવાય આવતું નથી તેમ દરેક મનુષ્યે નિયમસર દરરોજ ઇશ્વરોપાસના, ઇંટ ચિતનમાં યોડો દાગ મારવાનો અભ્યાસ રાખવો, અતરમાં ઉડા ઉતરવાનો અભ્યાસ રાખો અવિદ્યા રૂપી કુમરકારોની જાગૃત નોડતા કામ, કોલ મદ લોભ, શોક જેવા કુવિચારોનો ત્યાગ કરો સત્ય, અદ્વિતિયા, દયા, રિંગેર શુભ કર્મોનું સેવન કરો, આરિચ્છ ઉચ્ચ બનશે તો આ મન્નોત્તિ પ્રકટતાં વાર નહિ લાગે.

જેમ એક ફાનસનો ગોળો મેથથી ઢાંકવો. દોષ તો તેની અંદરના દોવાનો પ્રકાશ બહાર આવી શકતો નથી પણ તે ફાનસ દાગુ જણાય છે અને અંધારાને નિષ્ફળ કરતું નથી તેમ તમારા હૃદયમાં રહેલી આત્માજ્ઞેતાતી માણુપાણુ અશુભ વિચાર અને અયોગ્ય કર્મોરૂપી દાગો મેથનું એવું આવરણ છાપું છે કે જે અંદરનું દુઃખ ક્યાં વચર

આત્માની જ્યોતિને પ્રકાશ તમારામાં પ્રકટી થકો નથી, માટે પ્રથમ શુભ વિચાર શુભ ભાવના અને ઉત્તમ કાર્યોની તમારૂં ચારિત્ર્ય હૃદય ખનાવો, હૃદય નિષ્કલંક બનાવો, એટલે તમારા હૃદયમાં રહેલી આત્મજ્યોતિને તમને સાક્ષાત્કાર થશે, તે માટે પ્રયત્ન દરરોજ આદરજો, જેમ ધન કમાવા પાછળ આપી જીલ્લી માલો છો તેમ તમે તમારા આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવા જરૂર આજથી પ્રયત્ન આરંભો.

ગીતા રહસ્ય વિવેચન

[અનુવાદક—વાડીલાલ કાકુભાઈ સમવી]

સનાતન હિન્દુધર્મના અચરનોમાં શ્રીમદ્ બ્રહ્મવિગીતા કીમતી રત્ન છે તેમાં ભગવાનની પોતાની જ વાણી છે નર ને નારાયણનો ઉપદેશ છે, ભારતનો માર છે, તે મનુષ્યને કર્તવ્ય શીખવાડનાર દિવ્ય ગુરૂ છે પડીતોએ કહ્યું છે કે, “ગીતા સુગીતા કર્તવ્ય કિમયૈ શાસ્ત્ર વિસ્તરે” સનાતન ધર્મના દરેક પંથ અને સંપ્રદાયને ગીતા એક સરખીજ પૂજ્ય છે, આજ સુધીમાં આ ગ્રંથ બાબત સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃતમાં હજારો ટીકાઓ થઈ છે. મોટા મોટા મહાત્માઓ અને મહાપુરૂષોએ ગીતામૃતનું આસ્વાદન કર્યું છે, અને તેનો શોધો ધણો અથ પોતાની વાણીદ્વારા સર્વ સાધારણ લોકોને પણ આપ્યો છે ગીતાના સારામૃતનું પાન કરવું એ સનાતન ધર્મવલ્લભીઓનું કર્તવ્ય છે, આજ સુધીમાં અનેક મહાત્માઓએ પોતપોતાના સંપ્રદાય અથવા મતાનુસાર જુદા જુદા અર્થ કયો છે, પરંતુ ગીતા પર સ્વતંત્ર વિચાર તથા તે આધારે તેનો અર્થ કરવાનો પ્રયત્ન કરવાથી જાણાય છે કે, એ સર્વ ટીકાઓ અને લાખોમાં સામ્પ્રદાયિક અભિમાનની માત્રા વિશેષ છે વર્તમાનકાળમાં સ્વતંત્ર વિચાર કરવાની ધણી જરૂર છે સામ્પ્રદાયિક દૃષ્ટિ અને વિચારને એક બાલુ રાખી ફક્ત ગીતાના અંતરગ આધારે ગીતાનો શુ અર્થ છે એ જાણવું જરૂરનું છે આવો પ્રયત્ન વિદ્વદ્ ભાત ગંગાધર તિલક મહાશયે “ગીતા રહસ્ય” અથવા ‘કર્મયોગ શાસ્ત્ર’ નામના ગ્રંથમાં કર્યો છે, તિલક મહાશયની વિદ્વતા પ્રસિદ્ધ છે તેમણે શ્રી યકરાચાર્ય, શ્રી રામાનુજચાર્ય આદિ મહાપુરૂષોના સામ્પ્રદાયિક લાખો, આધુનિક દેશી તથા વિદેશી ટીકાઓ અને બૌદ્ધ, જૈન વગેરે ભારતીય તથા યુરોપના જૂદા જૂદા દરજ્જાના તપાસી ‘ગીતા રહસ્ય’ લખ્યું છે, અને ભારે ચોગ્યતાથી મિદ્ધ કયું છે કે, ગીતા પ્રતિપાદિત ધર્મજ સંસારના સર્વ ધર્મોમાં શ્રેષ્ઠ છે

‘યોગ. કર્મસુ કૌશલમ્’ સાખ્ય અને યોગ એ બન્ને માર્ગનું વર્ણન ગીતામાં કરવામાં આવ્યું છે અને કહ્યું છે કે, “સ ન્યાસ કર્મયોગશ્ચ નિષ્કેય સકરાલુભો” અર્થાત્ એ બન્ને માર્ગ સરખી રીતે મોક્ષ આપવાવાળા છે, તેમાં પણ યોગ અર્થાત્ કર્મયોગ શ્રેષ્ઠ છે ‘કર્મયોગા વિશિષ્યતે’ એ યોગનો ઉપદેશ ભગવાને અલ્પ નને કર્યો છે ‘દુકમપિ

આસ્થિત સમ્યક્ એવી પણ કિંદુ યાવ છે કે, બન્ને મર્ગ માખ્ય અને યોગ સ્વ તત્ત્વ છે પુરાતન કાળથી જ સનાતન ધર્મમાં યાની પુરોના એ માત્ર પ્રચલિત છે કેટલાક યાની પુરોના યાવ પ્રાપ્તિ યાદ સન્નિધિ મહત્ત્વ કરી યાનપ્રાપ્તિમાં જ તત્ત્વર રહે છે તેને નિવૃત્તિ માત્ર અથવા મોખ્ય કહે છે, અને કેટલાક યાની પુરોના યાનપ્રાપ્તિ યાદ પણ અશક્ત રહી લોક કલ્યાણાર્થે કર્મ કર્યા કરે છે, તેને પ્રવૃત્તિ માર્ગ અથવા યોગ કહે છે. ભગવદ્ગીતામાં કર્મયોગને શ્રીકૃષ્ણે - યોનાનો - માર્ગ કહ્યો છે અને અર્જુનને તેનું અનુકરણ કરવા ઉપદેશ આપ્યો છે. 'મતાસ્તે ડમિહિતા-સાઘ્યે' - કહી શ્રીકૃષ્ણે યોગ માગના વર્ણનની શરૂઆત કરી છે. ગીતામાં સર્વત્ર તે આજતનુ જ પ્રતિપાદન કર્યું છે આ યોગ સાખ્યના માધન તરીકે નહિ, પરંતુ એક સ્વતંત્ર માર્ગ છે અને તેને શ્રીકૃષ્ણે યોનાનો યોગ જતાઓ છે આ યોગાનુસાર 'કર્મણ્યે યા ધિકારસ્તે' કહેવામાં આવે છે યોગ માર્ગનું મુખ્ય તત્ત્વ એ છે કે, જાત્રા પ્રાપ્તિ યાદ ક્ષણાંતે ત્યાગ કરી નિષ્કામ ભુદિધા લોક કલ્યાણાર્થે હમેશા કર્મ કરતાં રહેવું જોઈએ. ગીતામાં કહ્યું છે કે, પુણ્ય-પાપનો મુખ્ય કર્મથી નહિ, પરંતુ કર્તાની ભુદિ પ્રમાણે હોય છે એટલા માટે ભુદિ શુદ્ધ રાખી કર્મ કરવું જોઈએ, કેપકે કર્મનો ત્યાગ કરવો એ અમભવિત છે. શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા એ નામથી જ સ્પષ્ટ બતાવ્યું છે કે ગીતામાં ભગવાન કૃષ્ણે અર્જુનને જે ઉપદેશ આપ્યો છે તે ભાગવત ધર્મનો - ભગવાનદ્વારા પ્રદત્ત કરેલ ધર્મનો જ ઉપદેશ હોવો જોઈએ.

ભગવદ્ગીતામાં જ્ઞાન અને કર્મયોગની માફક ભક્તિતત્ત્વ પણ વસ્તુતઃ નિરૂપણ છે. સ્વ ભુતોમાં એક જ પરમાત્મા છે' એ પ્રમાણે પરમેશ્વર સંબંધી મધ્યાર્થ જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ કરવાને માટે તીવ્ર ભુદિની આવશ્યકતા છે અને એ ભુદિ સર્વમાં રહેતી નથી સર્વ સાધારણ લોકોમાં એવી તીવ્ર ભુદિ હોવાનો સંભવ નથી, પરંતુ તેમાં શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, પ્રેમ વગેરે માનસિક ભાવ સ્વાભાવિક હોય છે, એટલા માટે ઇશ્વરમાં પુર્ણ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખી કર્મ કરતા રહેવાથી ઇશ્વર તે લોકોમાં તે ભુદિ-વાગ-પ્રદાન કરે છે જેથી ઇશ્વર સંબંધી સમ્યક્ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ યાવ છે અને મનુષ્ય મોક્ષના આધકારી યથા જાય છે દ્વારિયોગ તત્ત્વેન માનુષ્યપ્રાપ્તિતે. 'એટલા માટે ભગવાને કહ્યું છે કે,

માં હિ પાર્યંધ્યપામિત્ય ચેડપિત્યુપાપયોનયઃ ।

ધિયો યૈશ્ચા તથા શુભા. તેપિ યાન્તિ પરાગતિમ્ ॥

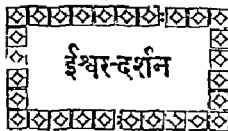
સર્વ આધારણ લોકોને માટે ગીતામાં નિયુક્ત તથા અચક્ત પરમેશ્વરની અનેક મધ્ય તથા બ્રહ્મ વિમૂલતેયનું વર્ણન છે તેમાં સ્પષ્ટ કહેવામાં આવ્યું છે કે, તેમાંની કોઈપણ બાજતપર ભક્તગણ અનન્ય ભક્તિતરી સાથે તેને પરમેશ્વર માની તેનાપર શ્રદ્ધા રાખે છે તેની ભુદિ શુદ્ધ થઈ જાય છે જેમાંમાં જ્ઞાન કે શ્રદ્ધા નથી તેને માટે ગીતામાં કહ્યું છે કે, 'આશ્ચર્યધ્યાનસંયત્તવાત્માવિનશ્યતિ' । ગીતાપ્રાનપાદિન ભક્ત એ કોઈ સ્વતંત્ર માર્ગ નથી પરંતુ તે સ્વધર્મોનમાર્ગ કર્મચત્ત્વ કરતા રહેવાનું અને જ્ઞાનપ્રાપ્તિનું એક મુખ્ય સાધન છે. ભગવાને જ્ઞાન, ભક્તિ અને કર્મ એ ત્રણેનું એકીકરણ એક જ મોક્ષમાં, આ પ્રમાણે કહ્યું છે —

સમ્યક્ષ્ટિમત્પરમો મદ્ભક્ત મયર્જિત ।

નિર્વૈર મર્વંશુતેપુ ય મમામેતિપાણ્ડવ ॥ "

આમાં જ્ઞાનમુક્ત તથા ભક્તિસ્વરૂપ નિષ્કામ કર્મયોગનો જ ઉપદેશ છે.

મરશ્વરી.

(અનુવાદક દે. સી મહેતા)

વક્તા—તમે પોતાની માફક બીજા મનુષ્યોને ચેતન સમજો છો યા અચેતન ?

શ્રોતા—ચેતન

વક્તા—ત્હમે આ કેવી રીતે સમજી શકો છો ?

શ્રોતા—હું જેવું પોતાનું શરીર જોઉં છું તેવું જ બીજા મનુષ્યોનું પણ આ માટે મને શંકા થાય છે કે જેવો હું છું તેવાજ બીજા મનુષ્યો પણ છે હું પણ મને ચેતન સમજું છું, આથી માન્ય પડ્યું કે સર્વ મનુષ્યો ચેતન છે

વક્તા—ત્હમે પશુઓને ચેતન સમજો છો યા અચેતન ?

શ્રોતા—ચેતન

વક્તા—ત્હમારા અને તેમના શરીરમાં ભેદ છે પછી ત્હમે કેવી રીતે બધી લીધું કે તેઓ ચેતન છે ?

શ્રોતા—ભેદ તો મનુષ્યોમાં પણ છે, પ્રત્યેક દેશના નિવાસીઓમાં ભેદ મળી આવે છે જુઓ, અમારા દેશના અને યુરોપના નિવાસીઓમાં કેટલા ભેદ છે ? એક ધરના મનુષ્યો પણ એક સમાન નથી હોતા એટલે સુધી કે સગા ભાઈ પણ સમાન નથી હોતા આ ભેદ તો હોવા પર પણ જે પ્રકારે મને બધા મનુષ્યોને ચેતન સમજી લીધા છે, તેજ પ્રકારે પશુઓને પણ આ ભેદ જાતીય નથી પણ વ્યક્તીયત છે,

વક્તા—ત્હમે વૃક્ષોને ચેતન સમજો છો યા અચેતન ?

શ્રોતા—ચેતન મનુષ્યો અને પશુઓમાં પરસ્પર જેટલો ભેદ છે, સગમગ તેટલોજ પશુઓમાં અને વૃક્ષોમાં પણ છે મનુષ્યોનાં માર્યા ઉપર હોય છે. પશુઓના વાંઘાં, અને વૃક્ષોનાં નીચે હોય છે આ માટે મને જે પ્રકારે પશુઓને ચેતન સમજી લીધા તેજ પ્રકારે વૃક્ષોને પણ

વક્તા—તમે ત્હમે આ ત્રણે પ્રકારના ચેતનોને જોઈને આ સિદ્ધ કરો કે ચેતન કેને કહે છે અને અચેતન કેને ?

શ્રોતા—(મનમાં કંઈક વિચારીને) મારી સમજણમાં નથી આવતું.

વક્તા—વારુ અમારા પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપતા રહો. માન્ય પડી જશે. જતાઓ શરીરો તમને કેવાં લાગ્યાં છે ?

શ્રોતા—મને શરીરો ધડીયાલ આદી યંત્રો સમાન, એક પ્રકારનાં યંત્રો પ્રતીત થાય છે

વક્તા—ધડીયાલ વિગેરે યંત્રો અને શરીરોમાં શું ભેદ છે ?

શ્રોતા—ધડીયાલ વિગેરે બનાવટી યંત્રો છે, શરીરો પ્રાકૃતિક યંત્રો છે

વક્તા—હવે બતાવો, ચેતન કેને કહે છે ?

શ્રોતા—તે પ્રાકૃતિક યંત્રને ચેતન જણવું જોઈએ જેમાં પોતાની મેજેની ચેષ્ટા મળી આવે, જેમ ઘોડા, મનુષ્યો, સાપ, વૃક્ષો ઇત્યાદિ

વક્તા—શામાય જુઓ, હવે ત્હમને એક બીજી અદ્ભુત વસ્તુ બતાવીએ છીએ તેનું નામ સંસાર છે.

શ્રીતા—શુ આખો સસાર એકજ યન્ત્ર છે ?

વક્તા—હા.

શ્રીતા—મને સમજવશો.

વક્તા—જે પ્રકારે લોહ અને સુન્ધકમાં પરસ્પર આકર્ષણ શક્તિ છે, તેજ પ્રકારે મહા, નક્ષત્રો, તારાઓમાં છે તે બધા આકર્ષણથીજ આકાશ-મહાગમા અવસ્થિત છે. જો ત્હમે કોઈ વસ્તુને ઉપર ફેડા દો છો તો તે નીચે પડી જાય છે આનુ કારણ એજ છે કે પૃથ્વી તેને પોતાની આકર્ષણ શક્તિથી પોતાની તરફ ખેંચી લે છે શ્રી ભાસ્કરાચાર્યે “સિદ્ધાંત શિરોમણી” મા લખ્યું છે—‘પૃથ્વીમાં આકર્ષણશક્તિ છે, તેથી આકાશમાં સ્થિત શુદ્ધ વસ્તુ પૃથ્વીની તરફ આકર્ષિત થઈ જાય છે તેને જ પશુ કહે છે ” ઉચ્ચાણુપર ચાલવાથી જે અધિક સ્વાસ ચાલે છે, આનુ કારણ પશુ આકર્ષણ-શક્તિ છે ત્યારે સિદ્ધ થઈ ગયું કે તેઓ પરસ્પર મળેના છે, અને દરેકને એક ખીનથી જોડાય છે અર્થાત્ જેવી રીતે અમારા શરીરોનો પરસ્પર સંપર્ક છે તેવી રીતેજ તેમનું પણ. હવે તમે બતાવો કે આ સસાર-યન્ત્ર ચેતન છે યા અચેતન ?

શ્રીતા—ચેતન

વક્તા—કેવી રીતે ?

શ્રીતા—આ પ્રાકૃતિક યન્ત્ર છે આ પ્રાકૃતિક યન્ત્રમાં ચેષ્ટા મળી આવેછે, તેથી આ પશુ ચેતન છે

વક્તા—શરીર અને સસારની સરખામણી કરશો

શ્રીતા—સાંભળો.

શરીરમાં સ્વાસ પોતાની મેજે ચાલ્યા કરે છે લોહી પણ પોતાની મેજે ચાલતું રહે છે સસાર-રૂપ શરીરમાં તારા પોતાની મેજે ચાલતા રહે છે, શરીરમાં જળ અને વાયુનો ભાગ અધિક છે બહાર પણ એવુંજ પ્રતીત થાય છે શરીરમાં વાળ ઉગે છે ‘સસારમાં વૃક્ષ ઉગે છે, શરીરમાં હાડકાં એ કહણ પદાર્થ’ છે સસારમાં પથ્થર વિગેરે કહણ પદાર્થ છે સસારમાં ધણું ચેતન છે શરીરમાં ધણું ચેતન છે શરીરમાં ઉષ્ણ પદાર્થ’ છે સસારમાં પણ સૂર્ય આદી ઉષ્ણ પદાર્થ છે જે પ્રકારે શરીરમાં ઉષ્ણ પદાર્થોથી ચેષ્ટા થતી રહે છે, તેજ પ્રકારે સસારમાં પણ પૃથ્વીની અદ્ધ ગરમ પદાર્થોના લીધે ચેષ્ટા યા ઉચ્છવાસ મળતો રહે છે ઉપર પાણી છે જ્યાં તેનો પ્રસાર જોઈએ ‘છેલાં રચળ છે પાણીનું’ અધિક હોવા પણ ઉષ્ણ પદાર્થોના લીધે છે તેજ ઉષ્ણ પદાર્થોથી આમાં ચેષ્ટા થતી રહે છે આથીજ કહ્યું છે કે —‘બ્રહ્મઞ્ચિંચે ગુણા.શન્તિ તે શરીરે વ્યવસ્થિતાઃ’—સસારમાં જે શુભો છે તે સર્વ શરીરમાં પણ છે

વક્તા—પ્રતિજ્ઞા આદી પાંચ અવયવોથી સિદ્ધ કરો કે સસાર ચેતન છે

શ્રીતા—સાંભળશો. તે આ છે —પ્રતિજ્ઞા—સસાર ચેતન છે

હેતુ—કારણ કે તે પ્રાકૃતિક યન્ત્ર છે, આમાં પોતાની મેજે ચેષ્ટા થવા કરે છે

ઉદાહરણ—તે પ્રાકૃતિક યન્ત્ર ચેતન હોય છે જેમાં ચેષ્ટા મળી આવેછે જેમ-મનુષ્ય

હાથી, ઘોડો, વૃક્ષ ઇત્યાદી

ઉપનય—આ પણ તેમજ છે

વિનીમય—આ માટે મનુષ્ય વિગેરે પ્રાકૃતિક, યત્રો સમાન સસાર પણ ચેતન સિદ્ધ થયો.

વક્તા—આ ચેતન તમને કેવો માણુમ પડે છે ?

શ્રોતા—આ સવ થી મોટા ચેતન પ્રતીત થાય છે બધા ચેતન આનીજ બહર છે. આ માટે આ સર્વ શક્તિમાન છે, અર્થાત આનીજ શક્તિઓથી જવા ચેતન ચેતન થઈ રહ્યા છે. આનીજ શક્તિઓથી બધી શક્તિઓ કામ કરી રહી છે,

વક્તા—આખો સસાર જે આત્માનું શરીર છે તેને શું કહે છે ?

શ્રોતા—પરમાત્મા, પરમ—સવ થી મોટા આત્મા—રૂઢ=જન

વક્તા—હવે બતાવો, તમે ઇશ્વરને જોઈ રહ્યા છો. યા નહિ ?

શ્રોતા—હું આપના શરીરને જોઈ રહ્યો છું આજ જોવાનું છે આજ પ્રકારે હું પરમાત્માના શરીરને પણ જોઈ રહ્યો છું આ માટે ઇશ્વરને પણ જોઈ રહ્યો છું આ સંસાર જ ઇશ્વર છે

વક્તા—હવે શાશ્વત પ્રમાણુ સંભિગ્ધો, વેદનાં વાક્ય આ છે—

યતો વા હમાનિ મૂતાનિ જાયન્તે ચેન જ્ઞાતાનિ જિષન્તિ યત્પ્રયન્તિ જમિ-
સંવિજ્ઞન્તિતદ્રિયિ જિજ્ઞાસસ્વ તદ્યજ્ઞ

અર્થ—યત=જેથી, હમાનિ=આ, જૂતાનિ=પ્રાણી જન્મન્તે=પૈદા થાય છે ચેન=જેનાથી જ્ઞાતાનિ=પૈદા થયા. જીવન્તિ=જીવતા રહે છે યત્=જેને પ્રયન્તિ=મૃત થાય છે અભિ સંવિજ્ઞન્તિ=મધી તરફથી જાણવ થાય છે. તત્=તેને, વિજિજ્ઞાસસ્વ=જાણવાની ઇચ્છા કરીને તત્=તેને બહા=બહા છે

શ્રોતા—સમજી ગયો

વક્તા—આ ચેતન ક્યાં સુધી છે ?

શ્રોતા—જેટલું મોટું મારું શરીર છે તેટલો જ મોટો મને સમજવામાં આવે છે આ માટે જેટલું મોટું સંસાર-રૂપ શરીર છે, તેટલો જ મોટો આ ચેતન પણ સિદ્ધ થાય છે આપ તેને અનંત (બેહદ) પણ કહી રહ્યા છો આ અનંત ત્યારે જ સિદ્ધ થશે બ્યારે સસાર અનંત સિદ્ધ થશે, હું હજી સુધી નથી સમજ્યો કે સસાર અનંતવાળો છે, યા અનંત, આથી પાર્યના કરે છું કે કૃપા કરીને મને સમજાવશો

વક્તા—તમે તમારા શરીરનો અંત જોઈ રહ્યા છો, યા નહિ ?

શ્રોતા—હા, જોઈ રહ્યો છું

વક્તા—તમારા શરીરનો અંત જોઈ રહ્યા છો યા નહિ ?

શ્રોતા—જોઈ રહ્યા છું

વક્તા—પશુઓ અને વૃક્ષોના શરીરનો અંત જોઈ રહ્યા છો યા નહિ ?

શ્રોતા—જોઈ રહ્યો છું

વક્તા—શું એવી પણ બીજી વસ્તુઓ દેખાઈ રહી છે—જેનો અંત ન હોય ?

શ્રોતા—ના,

વક્તા—હવે બતાવો કે ક્યાંક સંસારનો પણ અંત છે યા નહિ ?

શ્રોતા———

વક્તા—તેની બાદ શું છે ?

શ્રીતા—આકાશ (સ્વયં સ્થાન ખાલી જગ્યા)

વક્તા—ક્યાં સુધી

શ્રીતા—આ ખગર નથી કે ક્યાં સુધી, સહવં છે—સર્વ આકાશ જ આકાશ હોય.

વક્તા—જ્યાં સુધી તમે તમારે શરીર જુઓ છો તેની બાદ શું જુઓ છો ?

શ્રીતા—આકાશ

વક્તા—તેની આગળ શું જુઓ છો ?

શ્રીતા—આપનું શરીર.

વક્તા—ફળુક આગળ ?

શ્રીતા—આકાશ,

વક્તા—તેની આગળ ?

શ્રીતા—મહાન.

વક્તા—તેથી આગળ ?

શ્રીતા—હરી આકાશ ?

વક્તા—પૃથ્વીની સીમાની આગળ શું છે ?

શ્રીતા—આકાશ.

વક્તા—તેની પણ આગળ ?

શ્રીતા—ચંદ્રમા.

વક્તા—તેની પણ આગળ ?

શ્રીતા—બીજી પણ કંઈક હશે.

વક્તા—હવે શું માનુસ પડ્યું

શ્રીતા—હવે મને એ માનુસ થયું કે જ્યાં આગળ કોઈ વસ્તુ પુરી થાય છે તેની આગળ આકાશ જ નથી હોતું આ મારે જ્યાં સુધી આ સસાર છે, તેની આગળ આકાશ જ નથી

વક્તા—ખતાઓ, ત્યાં શું છે ?

શ્રીતા—બહુ દુર સુધી આકાશ છે, પછી બીજો સસાર, જેમકે પૃથ્વીના પુર્ણ થવા પર બહુ દુર સુધી આકાશ છે, પછી બીજી કંઈક

વક્તા—તેના બાદ શું છે ?

શ્રીતા—કોઈ બીજો સસાર,

વક્તા—આગળ,

શ્રીતા—આ પ્રકારે બહુક બધા સસાર છે

વક્તા—તે સસારોનાં શું નામ છે ?

શ્રીતા—બ્રહ્મા.

વક્તા—જે પ્રકારે આ સસાર, જેની અંદર પૃથ્વી વિગેરે પિડ છે, ક્યાંક પુર્ણ થઈ જાય છે, શું તેજ પ્રકારે તે સસાર પણ જેની અંદર અનેક બ્રહ્માંડ છે, ક્યાંક પુર્ણ થાય છે ?

શ્રીતા—કેમ નહિ ?

વક્તા—બીજી આગળ શું છે ?

શ્રીતા—આગળ પણ બાજુ કેમ છે

વક્તા—બતાવો કે કોઈ એવું પણ રચાત માલુમ પડે છે જેના આગળ કયાંએ પણ સંસાર ન હોય.

શ્રીતા—ના,

વક્તા—હવે બતાવો કે તમને શું માલુમ પડ્યું ?

શ્રીતા—એક સંબંધી મોટા સંસાર માલુમ પડ્યો જેની અંદર અનેક સંસાર છે તે મોટા સંસાર કયાંએ પણ પુણું નથી થતો, અન્ય સંસારોમાંથી કોઈ પણ અનન્ત નથી સંસારોની સખ્યા અનન્ત છે દરેક મોટા સંસારની અંદર તેનાથી નાના સંસાર રહે છે, તે પણ બીજા સંસારોની સાથે પોતાથી મોટા સંસારની અંદર રહે છે ઇત્યાદી.

વક્તા—અનન્ત સંસાર કયારે પેદા થયો અને ક્યાં સુધી રહેશે ?

શ્રીતા—અનન્ત સંસારમાં સર્વ શક્તયો અનન્ત સિદ્ધ થાય છે, આ માટે જીવન-શક્તિ પણ અનન્ત પ્રતીત થાય છે આ કારણથી અનન્ત કાળમાંજ તેનો કાળ સિદ્ધ થાય છે, આથી માલુમ પડ્યું કે તેનો નાશ કદી નહિ થાય અનન્તના પેદા થવામાં અનન્ત જ કાળ પ્રતીત થાય છે, આથી નિશ્ચિત થતું કે તે અનાદિ છે.

વક્તા—સૃષ્ટિ અને પ્રલય કેવી રીતે માનવામાં આવે છે

શ્રીતા—સૃષ્ટિ અને પ્રલય બ્રહ્માંડ-રૂપ અથનાજ શાસ્ત્રવર્ણિત છે, નહિ કે અનન્તના

વક્તા—હવે બતાવો, તમને જે આ બધું જ્ઞાન થયું તેનું રૂપ કેવું છે ?

શ્રીતા—હું આપની દયાથી અનાદિ, અનન્ત, અજર, અમર, સર્વવ્યાપક સ્વામીને પોતાની સામે જોવા લાગી અયો છું મહારા અધકાર આજીવિત ચિત્ત-મંદિરમાં જ્ઞાન-દીપક નો પ્રકાશ થવા લાગી અયો છે

વક્તા—હવે તમે શું કરશો ?

શ્રીતા—હવે હું સદા તત્સવધી તત્ત્વ જાણવાને માટે પ્રયત્ન કરીશ, સદા અધર્મના કાર્યોથી બચીશ ધર્મથી પ્રેમ કરીશ સવના એવને પોતાનો એમ સમજીશ મહારા જ્ઞાનનો પારથ્ય બીજાને પણ કરાવીશ.

શ્રીહિત શિક્ષક

અને

ચન્દ્રકાન્તાના આત્મકથા.

શ્રીઓએ નીતિમય જીવન માળા શુદ્ધરચાશ્રમને આનંદી ને સુખી બનાવવો હોય તો આ પુસ્તક વાંચવું તેમાં શ્રીને મનન કરવા થોડા ૩૦ પ્રકરણો અને ૧૫૦ પાંચત્ર સતી શ્રીઓનાં જીવન ચરીત્ર છે. કી ૧ ૪—૮—૦.

૦૬૧૨૪૫૫૬ લા-પોસ્ટ—અમદાવાદ

+ શ્રીયુત તારાદત્ત ન્યોતિવિદ્યા લેખ પરથી,

સ્વરાજ્ય લેવા ધર્મશ્રેષ્ઠ યવાનો અપાતો ઉપદેશ.

ધણું મનુષ્યો ઉપદેશ આપે છે, ધણું ક્યા કરે છે, ધણું જાહેર લાખણો કરે છે, તેઓ જે કંઈ કહે છે તેને આચારમાં ઉતારનારા ધણા થોડા જ હોય છે સાંભળનાર મનુષ્ય આ વખતે વિચાર કરે છે કે આ લાઈ જે કહે છે તે પ્રમાણે તે જીને વર્તે છે કે કેમ ? સત્ય બોલવાની વાતો કહે છે પણ રોતે સત્ય બોલે છે કે અસત્ય, તેનો વિચાર સાંભળનારના મનમાં ગોળાયા કરે છે

ઉપદેશ કરનારની વાણી, ભાષા, કે ઉત્કૃષ્ટ બોધ તરફ સાંભળનાર લક્ષ આપતા નથી પણ તે વિચાર કરે છે કે આ ભાષનામાં એ સદ્ગુણો છે કે કેમ ? જો તેમનામાં તે સદ્ગુણો હોતા નથી તો તેના બોલવાની કશી અસર પ્રાપ્તિ થતી નથી જે માણસ ઉચ્ચ ચારિત્ર્યવાળો હોય છે તેના જ બોલવાની અસર જનસમાજ ઉપર થાય છે.

દુર્ગુણી માણસ ગમે તેટલાં ભાષણો કરતો હોય છતાં તેના મોતવાની અસર સાંભળનારને જરાય થતી નથી, જ્યારે સદ્ગુણી મનુષ્યની વાણી સાંભળનારાના મનમાં સંજ્ઞા અસર કરે છે. જે મનુષ્યનું ચારિત્ર્ય શુદ્ધ હોય છે તેના જ બોલવાની અસર શ્રવણ કરનાર ઉપર થાય છે

આજે બોલનારા ધણા છે પણ આચારમાં ઉતારનારા ધણા જ થોડા છે. વાતોના તકાડા મારનાર મળી આવશે પણ કર્તવ્યશીલ નહિ મળે, ઉપદેશ આપવાનું સર્વને મન થઈ આવે છે પણ તે પ્રમાણે આચારવાળા ધણા જ થોડા મળી આવે છે

મનુષ્યોને ઉપદેશ આપવો શ્રેષ્ઠ છે પણ તે પ્રમાણે વર્તવું કઠીન પડે છે અત્યારે તો જ્યાં ને ત્યાં ઉપદેશ આપનારા ધણા મળી આવે છે, પણ તેમના બોલવાની પ્રજા ઉપર જરા પણ અસર થતી નથી તેમને માટે પ્રજા તે શું બોલે છે તે જોતી નથી પણ તે ભાઈ કેવા આચારવિચારવાળા છે તેજ જાણી જીવે છે જેમ ઠાંઈ મકાન ચણવું હોય તો પહેલાં તેનો પાયો મજબૂત ન હોય અને તેના ઉપર મકાન ચણીએ તો તેને પડી જતા વાર લાગતી નથી તેમ મનુષ્યે પોતાનું ચારિત્ર્ય પ્રથમ ઉત્તમ બનાવવું જોઈએ ઉત્તમ ચારિત્ર્યશીલ બન્યા વગર ઉપદેશ આપવા મૂડી પડવું એ મિથ્યા વખત ગુમાવવા જેવું છે

સંસાર નાશવત છે એવો ઉપદેશ આપનાર સંસારનું સ્વરૂપ જેવું સમજે છે તે પ્રમાણે વર્તે છે કે નહિ તેનો પ્રજા વિચાર કરે છે, જ્યારે સંસાર નાશવત છે તો તે સંસારની જ વાસનામાં રચી પચી રહેતો હોય, હર્ષ અને શોકમાં તણીન બની રહેતો હોય તો પડી તેના ઉપદેશની અસર પ્રજા ઉપર થતી નથી

મહાત્મા ગાંધીજીના ઉપદેશની અસર પ્રજા ઉપર યવાનાં તેનાં જ કારણો છે તે નિરુપાર્થપણે જેવું માને છે તેવું પ્રજાને જણાવે છે, ત્યાંની તો તે અદ્ભૂત મૂર્તિ છે સત્યપાવનમાં સત્યામવી છે અને અહિં સાંત્વનો તેમનું એક મહાન વ્રત થઈ પડ્યું છે. તે

જે જે કરી રહ્યા છે તે કશા 'પણ' સ્વાર્થ વગર, કાંઈને તો ધારાસભામાં જવાની લાલચ હશે, કાંઈને તો પ્રજા પોતાને મોટા માને એવી આશા હશે અને એવી જ મોટા થવાની આશાથી કટલાય અત્યારે ઉપદેશક બની બેઠા છે પણ તેમના બોલવાની અસર ગાંધીજીના બોલવા જેટલી થતી નથી, પ્રજા તો ઉપદેશ દેનારનું ચારિત્ર્ય તપાસે છે, બ્યક્તિચારી મનુષ્ય બહાચર્ચ પાસનનો ઉપદેશ આપે કે પતિનો સ્વાગ દરી સ્વચ્છદે વર્તનારી સ્ત્રી સ્ત્રીઓને પતિવ્રત પાળવાનો ઉપદેશ આપે તો તેની શું અમારું થાય ? હડાહડ છુટુ બોલી વેપારમાં પ્રવચ્ચથી પૈસા પેદા કરનાર મનુષ્ય પ્રમાણિકપણું પાળવા શું ઉપદેશ આપી શકે ? અત્યારે આવાજ ઉપદેશકો નીકળ્યા છે અને તેથી તેમના ઉપદેશની અસર પ્રજા ઉપર થતી નથી.

તમારે ખરા ઉપદેશક થવું હોય તો ઉચ્ચ ચારિત્ર્યશીલ બનો, ગાંધીજીની માફક દૃઢ સત્યાગ્રહી થાઓ, અને જેવું મનમાં હોય તેવું જ બોલો, પ્રયત્નશીલ મનુષ્ય જ બીજાને પ્રયત્નશીલ થવા કહે તો તેની અસર પ્રજા ઉપર થાય, નિર્ધનમાંથી ધનવાન થયેલા મનુષ્ય જો બીજાને ધન પ્રાપ્ત કરાવનાર માર્ગો બજાવે તો તેની અસર પ્રજા ઉપર થાય પણ ગરીબ, આજસુ અને દરિદ્રી મનુષ્ય ધનવાન થવાના ઉપાયોનું વિવેચન કરવા બેસે તો તેની સાંભળનાર ઉપર શું અસર થાય ? કાંઈ નહિ

અત્યારે ધાર્મી, મોચી, ઢેઠ, લગી, બાહણ, પારીદાર સર્વ ઉપદેશક થઈ પડ્યા છે પહેલાં ઉપદેશ આપવો એ માત્ર બાહણોનો જ અધિકાર મણાતો કારણ કે પહેલાંના બાહણો ઉચ્ચ ચારિત્ર્યશીલ હતા, અત્યારે તો જમાનો બદલાઈ ગયો છે સર્વે કાંઈ બાહણ બની બેઠા છે શુદ્ધ થવું કાંઈને ગમતું નથી શુદ્ધ પણ કહેવા લાગ્યા છે કે અમે તો પહેલાં બાહણ હતા, અરે ! અત્યારે તો અસ્પર્શને સ્પર્શ કરાવવા દેશના નેતાઓએ એવી કમ્માર કરી છે કે ન પૂછો વાત

બસ, સર્વે સરખા અસ્પર્શ-ઢેઠ લગી, ચમારે વિગેરેને અડકો, તમારે કુવે 'તેમને પાણી ભરવા દો, તમારા મંદિરમાં તેમને આવવા દો, તમારી નિશાળોમાં તેમને માથે બેસાડો અને પવિત્ર બનો આ પ્રમાણે અસહકારી મણાતા ધણા આપણા જ હિંદુ બાઈ-ઓએ હવે હિંદુ ધર્મનો કચ્ચડ ધણુ વાળવાની તૈયારી કરવા માંડી છે,

બધા ધર્મ સાચા માત્ર હિંદુ ધર્મ જ બોલે છે, તે તો ઢોંગ છે એમ કહેવા લાલ બવા તૈયાર થઈ ગયા છે આ પણ ઉપદેશનો જમાનો છે, પહેલાં અત્યારે પ્રજાને ધર્મ માર્ગે પ્રવર્તાવવા ઉપદેશ અપાનો, અત્યારે તો પ્રજા અઘમે' વર્તે એવો ઉપદેશ અપાય છે

આ ઉપદેશ સામે કાંઈ બોલે કે "ભાઈ, શા માટે આ હિંદુ ધર્મને બ્રષ્ટ કરવા બેઠા છો " તો તેની સામે જીનમ વર્તાવવો, તેનો બદિરકાર કરવો, તેનો અસહકાર કરવો આવો પવન વાઈ રહ્યો છે

ધર્મો તો ધણા છે. હિંદુ, મુસલમાન, જૈન, ખ્રીસ્તી, બૌદ્ધ વિગેરે, પણ ખીજ ધર્મમાં કાંઈની મજદૂર નથી કે ચસુ પ્રવેશ કરી શકે ? મુસલમાનો તો રહ્યા દૃઢ ધર્મચુસ્ત, તેમની ખાખતમાં જો જરાક કાંઈ વિરૂદ્ધ બોલે તો તેના ભોગ જ મળ્યા. અરે, મસીહ આખજ જો કાંઈ હિંદુનો વરધોડો જતો હોય અને વાળ વગાડે તો મોટો ઝવડો થઈ જાય, તે વખતે કાંઈની મજદૂર નથી કે વચ્ચે પડી, મુસલમાનોને કહે કે ભાઈ વાળ વગાડવા દો. હાલમાં જ સિદ્ધપુર, ત્રીસનગર, કલકત્તા વિગેરે સ્થળોએ હિંદુ મુસલમાનના

અમમ થયાનું એવાજ કારણથી સાબળ્યું છે ન બોલાય ખ્રીસ્તી ધર્મ વિરૂદ્ધ, કારણ કે તે તો રાજ્યધર્મ થયા બૈદ્ધ ધર્મ તો છે નહિ જોનાનું તો કાંઈ નામ દે નહિ, ત્યારે માત્ર રહ્યો હિંદુ ધર્મ એકલો જ કે તેના વિરૂદ્ધ જેને જેમ હાવે તેમ બોલી શકે, તેનાં શાસ્ત્રોને ખોટા અને ગેબોડા હરાવવા પ્રયત્ન કરી શકે, મૂર્તિ પૂજા વિરૂદ્ધ અને તેનાં ભાવણો આપી શકે, વર્ણાશ્રમ ધર્મનો ત્યાગ કરવા જે દ્રષ્ટીને તૈયારી થઈ શકે, વિધવા વિવાહની દિમા મત થઈ શકે સર્વ કાંઈ જે કરવું થટે તે માત્ર હિંદુ ધર્મનો ત્યાગ કરાવવા થઈ શકે.

હિંદુ ધર્મ જ એવો છે કે જેના ઉપર અત્યાર સુધીમાં ધણાય હુમલા થઈ ચુક્યા છે છતાં તે એવો છે તેવોજ ટકી રહ્યો છે. અને હુમલા કરનારાઓનો અરત થઈ ગયો છે હિંદુ ધર્મ ઉપર બૈદ્ધ ધર્મે હુમલો કર્યો અને મર્વ કાંઈ બૈદ્ધમનાનુભાવી થયા હાગ્યા ત્યારે ભગવાન શકરાચાર્યે પ્રકટ થઈ બૈદ્ધનું નિકલન કાઢી ફરી હિંદુ ધર્મનો ઉદ્ધાર કર્યો વળી મુમલમાની રાજ્ય થતાં હિંદુ ધર્મ ઉપર હુમલા થયા હાગ્યા, માદરો તોડાયા, મૂર્તિઓ ભગાઈ, હિંદુઓને વટલાવી મુસલમાનો બનાવ્યા. આ વિગેરે પ્રદારો મુસલમાનોએ કરવા છતાં પણ હિંદુ ધર્મ ટકી રહ્યો. ધર્મચુસ્ત હિંદુઓએ મરવુ બહુ પણ ધર્મ ન છોડ્યો એવો નિશ્ચય કરી ધણાય કરેલા સહી.

ખ્રીસ્તીયુગમાં સમજાવીને હિંદુ ધર્મ ખોટો છે, તમારી મૂર્તિઓ ખોટી છે એવો ઉપદેશ આપી હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવી હિંદુ ધર્મ ઉપર હુમલો કરવા માંડ્યા.

આવામાં વળી જટલાક હિંદુઓએ પણ હિંદુ ધર્મ ઉપર હુમલો કરવા માંડ્યો કહે વત છે કે એક જગલમાં થઈ એક કઠીબારો જતો હતો, તેના હાથમાં લોહાની કુકાડી હતી તેને ભેંષ પેલાં ઝાડ નિગાય થયાં કે આ કઠીબારો આ કાઠી વતી આપણો નાશ કરશે. ત્યારે એક બીજા વૃક્ષે કહ્યું બાંધ એનાથી આપણો નાશ થવાનો નથી પણ આપણામાંથી કાંઈ તેની કાઠીનો હાથો થશે તો તે આપણો નાશ કરશે. બે આપણે તેની કાઠીનો હાથો નહિ બનીએ તો તેનાથી કાંઈ વળવાનું નથી આજુ જ હિંદુ ધર્મને માટે બન્યું છે.

પરધર્મીઓ હિંદુ ધર્મનો નાશ કરવા ધણા મથ્યા છતાં કાંઈ વધ્યું નહિ, હવે આ પણ હિંદુ બાંધઓ પણ કાઠીનો હાથો બની ગયા અને પરધર્મીઓ સાથે ભળી હિંદુ ધર્મનો ત્યાગ કરવા ઉપદેશ આપવા મચી પડ્યા, અરે, ઉપદેશ આપતા હોય તો કીક પણ આ તો જેમ મુસલમાનો પરાણે હિંદુઓને વટલાવતા હતા તેમ આ બાંધઓએ પરાણે સત્યાગ્રહ-અરે—દુરાગ્રહ કરી, જખરાઈ વાપરી અસ્પર્શ્યોને સ્પર્શ કરાવવા મથવા માંડ્યા, આર્યસમાજીસ્ટો તેમાં ભળ્યા અને તેમણે હિંદુધર્મ ઉપર પ્રહાર કરવા માંડ્યા. આજે તે અસ્પર્શ્યોનો સ્પર્શ કરવા કહે છે, કાલે તે તેમનું પાણી પીવા કહેશે તે પછી તેમની સાથે એક પગે બેસી જમવા કહેશે, આમ હિંદુધર્મ છોડાવવા આપણા જ માણસો અત્યારે જે દ્રષ્ટી તૈયાર થઈ ગયા છે.

ધણા અમલકારી બની બેઠેલા, ગાંધીજીના ઉપદેશને પુરેપુરો સમજ્યા વગર માત્ર ધોળા ટોપી પહેરી ઢેડોને અડવા તૈયાર થયા, ધણા તો ઢેડાંકાંમાં પાણી પીવા તૈયાર થઈ ગયા છે હવે તેમને કાંઈ હિંદુ મંદિરોમાં જવા તૈયાર થઈ ગયા છે અને જો હિંદુઓ સામે થઈ તેમને અટકાવે તો સત્યાગ્રહ કરવા તૈયાર થઈ ગયા છે આમ ધર્મનો નાશ કરવા, સત્યાગ્રહ વપરાવા લાગ્યો છે. અને બિચારા હિંદુધર્મનું રક્ષણ કરનારા કાંઈ જણાતા નથી.

ॐ तत्सद् ब्रह्मणे नमः

मूर्तिपूजा

अथवा

ईश्वर प्राप्तिनું सुलभ साधन

[લેખક — રા. લાલજી વિરેશ્વર જાની]

(અનુસંધાન અંક ૫૪ ૧૨ થી)

૪૫ ઇશ્વર અવતાર અને સાકાર સ્વરૂપનું નિરૂપણ.

પદ્માથેના વિશ્વમાં જે પ્રકાર છે માકાર અને નિરાકાર આકાર વાળા અને આકાર ઇશ્વરના સાકારમાં પદ્મ, પટ, ઝાંડ, મનુષ્ય જનનવર વગેરે છે અને તે પ્રત્યેક વ્યક્તિને આકાર, ગુણ, વ્યાપાર વગેરે હોવાથી આપણે તેનું વર્ણન સારી રીતે કરી શકીએ છીએ, પણ તેમાંની કાંઈપણ જાતમાં ઇશ્વરનો સમાવેશ થઈ શકતો નથી કારણ કે તેમાં બીજી વસ્તુની જેમ આકાર, ગુણ, વ્યાપાર વગેરે રૂપાદિ ગુણ વિસિદ્ધ એકાદ વ્યક્તિનાનુસાર ઇશ્વરની વ્યક્તિ અથવા આકાર આપણા જોવામાં આવી શકતા નથી હવે નિરાકાર વસ્તુ મન, કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મત્સરાદિ વિકાર ક્રુપા, તૃષ્ણા, વાસુ વગેરેને આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈ શકતા નથી પણ તેમનાં કાર્યો ઉપરથી તેમના અસ્તિત્વની આપણા મનમાં ખાતરી થાય છે આપણે મનનો આકાર કે રંગ જતાવી શકતા નથી પરંતુ કહીએ છીએ કે “આ વાત મારા મનમાં કસતી નથી, આ કામ મારા મનને રચતું નથી” ઇત્યાદિથી આપણે મનનું અસ્તિત્વ [હોવાપણું] કબૂલ કરીએ છીએ અગમાં જુરસો આવી નેત્રનું લાલચોળ થતું એ કોઈનું સ્વરૂપ છે આડની ઝાળીએ, હાનતી મેંદને આપણે કહીએ છીએ કે “પવન બહુ ફૂકે છે,” તાર યત્ર માટેની વિજળી પ્રત્યક્ષ દેખાતી નથી તોપણ તેના સંયોગથી થતા કટકટ અવાજો આપણે જાણીએ અને મગજમાં છાંયે એટલે આ પ્રમાણે મન, બુદ્ધિ ઇત્યાદિ નિરાકાર વસ્તુઓ તેના કાર્ય ઉપરથી જાણી શકાય છે, તથા તેનું ચોક્કસ વર્ણન પણ થઈ શકે છે પરંતુ ઇશ્વર સજ્જ છે તેનું કંઈ થઈ શકતું નથી, તે તો શ્રુતિ કહે છે તેમ —

યતો વાચો નિવર્તન્તે અપ્રાપ્ય મનસા સહ ।

ન તત્ર ચક્ષુર્ગચ્છતિ ન વાગગચ્છતિ ॥

મન, બુદ્ધિ, વાણિ ચક્ષુ આદિ ઈન્દ્રિયાની અતિ ઇશ્વરને વિશે પહોંચી શકતી નથી અને તેથીજ તેને અર્હ્ય કહેવામાં આવે છે તેમજ

इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः ।

मनसस्तु पराबुद्धिर्यो बुद्धे परतस्तु सः ॥ (શ્રી. ભ. ગી.)

આ પ્રમાણે ઇન્દ્રિયા મન અને બુદ્ધિથી પણ પગ-ખીને-એ ઇશ્વર-બ્રહ્મ વિદ્યમાન છે માનવ જ્ઞાતના શુદ્ધિબળથી આજીવ્યત જેટલા પદાર્થો જાણવામાં આવ્યા છે તે સર્વની પૂર્વે એ ઇશ્વર વિદ્યમાન હતો અને, હાલ છે અને જ્ઞાન બળથી જેટલા પદાર્થ હવે પછી જાણવામાં આવશે તે મર્વની પર-તે મર્વથી જુદો-ખીને-તે રહેનાર છે તેવું કાષ્ઠ પણ રીતે વર્ણન થઈ શકતું નથી તેથી “ નેતિ નેતિ ” “ તે નહિ તે નહિ ” એમ કહીને શુદ્ધિ વિરામે છે

ઇશ્વર દેખાતો નથી એ વાત ઈશ્વરી, પશુ આ અનંત બ્રહ્માડનો વ્યાપાર જે નિષ્ક્રિય રીતે ચાલ્યા કરે છે તેનો નિયામક અને પોષક કાષ્ઠ અવરણ હો । જેમણે તથાપિ આપણી કલ્પનામાં તે આવી શકતો નથી જેમકે માણુમના ઉદરમાં અને ઝીણા જતુઓ મળ સાથે રહેલા છે તે જતુઓ એમ જાણે છે કે “ આજ અમારું ઘર છે, આટલીજ (ઉદર પ્રદેશનો મળવાળો ભાગ) સૃષ્ટિ છે જ્યાં અમે યથેચ્છ વિહાર કરીએ છીએ અમે કાંઈના તાગામાં નથી, અમેજ આ પ્રદેશના સૃષ્ટિના સ્વતંત્ર માલિક છીએ, તથા અમે પોતેજ અમારી જાત । પ્રથમથી જોરાક ઉત્પન્ન કરી તેનો ઉપભોગ કરીએ છીએ ” પેગની અદરના મળમાં રહેતા જતુઓનું આ મિથ્યા જ્ઞાન આપણને કેવું બૂઝ લાવે છે ? કેટલું મધુ હાસ્યાન્વિત લાગે છે ? આપણે જાણીએ છીએ કે જે જોરાક ને કીડાઓ ખાય છે, તે તેઓએ જાને પ્રયાસ કરીને મેળવેલા નથી પણ માનુને પ્રયાસ કરીને મેળવી ખાધેલા જોરાક તેમને મળે છે વળી તેઓ ઉદરના મળ સ્થાનનેજ સૃષ્ટિ સમજે છે, અને પોતે કાંઈના બુદ્ધનમાં નથી એમ ધારે છે પરંતુ આપણે મમજીએ છીએ કે તેઓ એક માણુમના પેટમાં છે, અને તદ્દન પરતંત્ર છે માણુમ જોગા ન હો તો તેઓ જૂએ મરે છે આ વાત તે જતુઓ સ્વીકારશે નહિ કારણ કે જે માણુમના પેટમાં છે તે માણુમનું જ્ઞાન તે સક્ષમ જતુઓને હોતું નથી એજ પ્રમાણે જેના ઉદરમાં જ્ઞાન ધોગી બ્રહ્માડ મમાયેલાં છે એમ વિરાટ જગવાનના ઉદરમાં આપણે પણ એ ઝીણા જતુ જેવાજ છીએ અને ઉદરના કીડાઓને જેમ તેના પોષક પ્રાણીનું જ્ઞાન હોતું નથી તેમ આપણને પણ અજ્ઞા નવશાત આપણા પોષક, અને નિયત્ત્વ ઇશ્વરનું જ્ઞાન થતું નથી પરંતુ પેટના કીડાનો પોષક જેમ માણુસ છે તેમ આ સકલ વિશ્વનો પોષક કરનારો જો કે, નજરે દેખાતો નથી તો પણ તે છેજ આ નેજ ઇશ્વર પરમેશ્વર કે પરમાત્મા છે, એ વાત મિદ્ધ થઈ અલમત, ઇશ્વર દેખાતો નથી, તથા રથુષ વસ્તુ પ્રમાણે તેને આકાર રૂપ, રંગ નથી તેથી તે નિરાકાર કહેવાય છે વળી અજ્ઞ-મા પણ કહેવાય છે, પરંતુ એ પ્રયુ સ્વતંત્ર અને સર્વ શક્તિમાન છે એટલું તો આપણે મમજીએ છીએ તે પછી જે મર્વ દાર્થ હરવા શક્તિવાળો છે તે સમયોચિત અવતાર કેમ ન લઈ શકે ? તથા સાકાર રૂપ રંગ ગુણ, આકારવાળો કેમ ન બની શકે ? શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા ાં નીચેના પ્રમાણે અત્રે બધું છે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન અર્જુન પ્રત્યે કહે છે કે,—

અજોડપિ સન્નવ્યક્તમા મુક્તાનામીશ્વરોડપિ સન્ ।

મકૃતિં સ્વામધિષ્ઠાય સમધાન્વાત્મમાયયા ॥

“ જો કે હું જન્મ વશનો છું, નાશ નહિ પામવાવાળો છું, મધ્યા જીવો તો ઇશ્વર છું, તોપણ મારી પોતાની પ્રતિતેજ આત્મ કમીને મારી પોતાનીજ માયાનું હું જન્મ લઉં છું

યદા યદા હિ ધર્મસ્ય ઝ્ઞાનિર્મથવિ ભારત ।

અમ્યુત્થાનમ ધર્મસ્ય તદાત્માનં સ્તજાન્પદમ્ ॥

હે અશુભા ન્યારે ન્યારે ધર્મની હાનિ પડેએ છ અને અધર્મના વધારો થાય છે, ત્યારે ત્યારે હું પોતે અવતાર લઉં છુ મળી

પરિત્રાણાય સાવૂનાં વિનાશાય ચ કુલકૃતામ્

ધર્મસંસ્થાપનાયૈય સમવામિ યુગે યુગે

સંજનનેનું રક્ષણ કરવા, પાપી માનુસોનો નાશ કરવા અને ધર્મનું ચારી રીતે સ્થાપન કરવા માટે હું યુગે યુગે જન્મ લઉં છુ /

(શ્રી ભ ગી અધ્યાય ૪ શ્લોક ૬, ૭, ૮)

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે તેવાજ કારણે અને પ્રસંગોમાં પૃથ્વી અને ધર્મના ઉદ્ધાર માટે તથા સાવુઓના રક્ષણ માટે બિજ બિજ સમર્થ જૂદા જૂદા યુગમાં કુર્મ, મત્સ્ય, વરાહ, વામન, અને નમાદિ અનેક અવતારો લીધા છે જે બધા અવતારનાં કર્યોનું વર્ણન કરવા અત્રે સ્થળ નથી. પણ પ્રભુ અવતાર લે છે, રૂપ રંગ ગુણ આકાર, ધારણ કરે છે, તેટલું જ અને ગાથાનું બસ છે ઇશ્વર મહાબળના જેવું સાકાર શરીર ધારણ કરે છે તે વિશે શ્રીપ્રભુ શ્રીમદ ભ ગીતામાં અધ્યાય ૯ ના શ્લોક ૧૧ માં નીચે પ્રમાણે કહે છે

અવજાનંતિ મા મુદ્ધા માનુષી તતુમાખિતમ્ ।

પેરં ભાવમજાનતો મમ ભૂતમહેશ્વરમ્ ॥

અર્થાત્ ન્યારે હું માણુમનુ શરીર ધારણ કરું છું ત્યારે મૂર્ખ લોકો મારી અવતા કરે કે—તિરસ્કાર કરે છે મારા ઉપા ગુણો સર્વ જાનો હું ઇશ્વર અથવા ધણી છુ એમ જાણતા નથી

આપણી અજ્ઞાનતાના કારણે આપણે પ્રભુના દરમ સ્વરૂપને જાણી કે સમજી શકના નથી અનેક જન્મના પાપ સરકાર અને મનના વિલેપથી શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રીરામાદિ પ્રભુના અવતારને આપણે સામાન્ય મનુષ્ય જેવા સમજીએ છીએ, પણ જો એ અવતારોનું ગૌરવ અને રહસ્ય વિચારવામાં આવે અથવા ઇષ્ટ સદગુરુ વા વિદ્વાન્, પાસેથી એ અવતારોનો મહિમા સમજવામાં આવે તો આપણી જડતા દૂર થતે અને આપણને એ કયાણ પ્રભુનું બાન્ધ થશે કેવળ સંજનનોના હિનાયેજ તે અવતાર લેવો પડે છે એ પ્રશ્નની દયાની પરિસીમા છે

૪૬ પ્રભુ અવતારની યાદગીરીમાં સુતિએ રચાઈ

વિવિધ અવતારમાં પ્રભુને જે જે કાર્ય કરવાનાં હતાં તે તે કાંઈ ન્યારે સપૂણ થઈ જતાં, ત્યારે પ્રભુ અવતાર સ્વર્ગમાં જતો, પણ તેમના અલૌકિક દિવ્ય ચરિત્રો પૃથ્વીમાં રહેતા. આ પ્રકાર વામન, કૃષ્ણ તથા રામાદિ અવતારના અદ્ભુત અને લોકહિ તકારક ચરિત્રો ભાવિક જનો અદ્વાપ ગાંધને, તેમજ કૌર્મીને કરીને પોતાને ફલકૃત્ય થયા સમજે છે અવતારો તો ગયા પણ તેની યાદગીરી માટે તેમના સેવાઓ પ્રભુના નામનાં સંગ્રહિત બનાવ્યાં તે “સુતિ” કહેવાઈ. ઉદાહરણ—જેા ઇષ્ટ મિત્ર ધણા દિવસ આપણી સાથે રહે અને પછી જતી વેળા યાદગીરી માટે પોતાની મોટી, ઘડીઆળ, રૂમાલ કે વીટી

આપણને આપતો જાય અને જ્યારે જ્યારે તે વસ્તુઓનું આપણને દર્શન થાય છે ત્યારે ત્યારે તે મિત્રનું આપને સ્મરણ થાય છે સ્મરણ થાય એટલું જ નહિ પણ તે વસ્તુઓ જોઈને કેટલીક વેળા આપણને તે વહાલા મિત્રને મળ્યા જેટલો સંતોષ થાય છે તેજ પ્રમાણે ઋષિ, મહર્ષિઓ, ભક્તો, પંડિતો અને ધર્મચાર્યોએ પ્રભુ અવતારના લીલા વિસ્તાર પછી તેમના સ્મરણમાં ધાતુ પાષાણ કે કાષ્ઠની તે સ્વરૂપની મુર્તિઓ બનાવી અને તેમાં પ્રભુની કે પ્રભુઅવતારોની ભાવના કરીને તે પૂજવા લાગ્યા. જે શિષ્યાચાર પ્રમાણે અદ્યાપિ પ્રચલિત છે.

મહાન સ્ત્રી પુરૂષની યાદગીરી રહેવા માટે તેમના બાવલા બેનારવાનો શિવાજ આજ કાલ દેશ વિદેશમાં બહુ જોવામાં આવે છે. આવા બાવલા અને મુર્તિપૂજનો ઉદ્દેશ લગભગ સરખોજ છે. તેમણે મુર્તિપૂજામાં ઉચ્ચતર હેતુ સમાયેલો છે. આવા બાવલાને પણ લોકિક માન આપે છે, તહેવારના તથા ખીજ સ્મરણીય દિવસોમાં આ બાવલાને દૂતના હાર વગેરે પહેરાવવામાં આવે છે. દાકિયાવાડ, અને ગુજરાત સરખા નાના પ્રદેશમાં રાજકોટ, મોરબી, જાવનગર, ગોહન, જુનાગઢ, અમદાવાદ, વડોદરા વગેરે સ્થળોમાં લોકહિનનાં કે રાજ્ય હિનનાં કામ કરનારનાં બાવલા જોવામાં આવે છે. તે પછી દિલ્હી અને અન્ય દેશના ખીજ ભાગો મહિલા આવા બાવલાની મળુના કરતાં તેની ધણી મોટી સંખ્યા યશે. દુનિયામાં સારાં કામ કરનારની આ પ્રતિમાઓ આપણને તેમનાં ઉદાર શુભ કાર્યોની યાદ આપી તેમના જેવું ઉંચું સંસ્કૃતિન દોરવા તરફ પ્રેરે છે, તે પછી ઇશ્વર કે ઇશ્વરાવતારની પ્રતિમાઓના દર્શનદ્વારા તેમના ગુણગુણ અનુકરણ કરતા આપણને જેટલો લાભ થવો જોઈએ, તે કાંઈ મહાન લેખક પણ કાંઈ ધણી મોટા વિરતીશું લેખકથી પણ કહી શકે તેમ નથી, અથવા કાંઈ સમર્થ કવિ કવના ચક્રિતથી પણ તે લાભનું વર્ણન કરી શકે નહિ. સાધારણ બાવલાથી તેનું સ્મરણ કરનારાનું ઐદિક એવ થાય છે, ત્યારે ઇશ્વર કે ઇશ્વરાવતારની મુર્તિઓનું ખ્યાનપૂજન કરતા માણસનું ઐદિક અને પારતૈદિક એવ થાય તેમાં નવાઈ નથી.

૪૭ મુર્તિપૂજામાં પ્રગતિ કેવી રીતે કરવી

એકેએકથી દસ સુધીના આંક આગળના પછી ક્રમસઃ ગુણકાર, ભાગકાર, વગેરે શીખતાં મણિત વિદ્યામાં આગળ જવાય છે પણ તેમ ન કરતાં એકથી દસ સુધીના અંક ગણે બાધી બેશી રહીએ તો તે વિષયમાં પારંગત ન થવાય તેમજ મુર્તિપૂજાદ્વારા આગળ વધવું જોઈએ, અર્થાત્ મનુષ્ય જન્મની સફળતા માટે મુર્તિની પૂજા કરતાં કરતાં પ્રભુના સૂક્ષ્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવી ઉચ્ચ માર્ગ તરફ વળી જવું જોઈએ નહિ કે તેમાં ને તેમાં ગોચારી બાવાં, પ્રતિહાસ્ય ઉપરથી પ્રભુની માનમિત્ર પૂજા ઉપર જવું જોઈએ અને ન્યાં સુધી સર્વ પ્રાણિ માત્રમાં તેમજ સર્વ રંગોવર જન્મ પદાર્થોમાં ઇશ્વરનું સ્વરૂપ ભાસવા લાગે, અને તે પ્રમાણે આપણા રાગ, દેહાદિ દર ઘટ રજાટિક સમાત આપણે વર્તન નિર્મળ અને ત્યાં સુધી આપણા પ્રયાસ આગળ ચાલુ રહેવો જોઈએ.

૪૮ નિરાકાર પ્રભુની ઉપાસનામાં કરવામાં આવતો આકર્ષ

આધુનિક સમયમાં નિરાકાર દેવના ભક્તો ઘણા માનુષ પડે છે, અને તેવા થવા ઘણા ઇચ્છે છે. કારણ કે નિરાકાર પ્રભુની ભક્તીમાં કંઈ ખચ થતો નથી. દેવને સ્નાન કરાવવાની કે નૈવેદ્ય ધાવવાની ખટપટ તેમાં હોતી નથી. કારણ કે તેઓ જાતે કહે છે કે

દેવ જાને નિલે પ છે, તેને સ્નાન શુ કામનુ ૧ નિત્ય તૃપ્તને નૈવેદ્યથી શો લાભ ૧ આવી રીતે નિરાકાર લોકોની માન્યતા હોય છે દેવસેવામાં તત્પર થવા પુર્વે ઉપાસકે પાતે સ્નાન, સધ્યાદિની પવિત્ર થવું જોઈએ, પશુ મુગથીજ જોને સ્નાન સધ્યાદિ કમો પર કરાજો હોય અને પછી આ માયાકુટ વગરના માર્ગે સ્ત્રીહારીલે એટલે પછી તેની ઉપાસ રહિજ શાની ૧ પરન્તુ વાસ્તવિક રીતે નિરાકાર પ્રભુની લાક્ષણિકતા આવે માર્ગ નથી, નિરાકાર પ્રભુની ઉપાસના કરવી સહેલી નથી એ સિદ્ધ થવામાં પશુ મન, વાણી અને કાયાની પવિત્રતા સાથે સાધકને તીવ્ર વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવો જોઈએ અને તે સંહોદિત તેમના મનમાં તેવોને તેવોજ વૈરાગ્ય જાગૃત રહવો જોઈએ, નિરતરવૃત્તિ સાત્ત્વિક રહેવી જોઈએ જરાપશુ વૃત્તિમાં તામસી કે રાજસી આવ પ્રકટ થાય તો વિશ્વામીત્ર તથા પરાશરાદિક તપ સ્ત્રીઓની પેઠે એકદુ કરેનું પુણ્ય ક્ષય થાય છે અને ફરી પોતાના માનમાં ગોચાજ ખાત્રા પડે છે બ્રહ્મોત્પાસકની એટલે નિરાકાર સ્વરૂપના ઉપાસકની યત્નમિત્તમાં સમાન દષ્ટિ તથા લાભલાભ અને જ્યાજ્ઞ્યમાં સમાન વૃત્તિ રહેવી જોઈએ, અને આવી ઉચ્ચતર નિર્મળ અભેદ ભાવના નિરતર અસ્પષ્ટિત રીતે તેનામાં જાગૃત રહે ત્યારે તે તદ્દરૂપ બને છે તેવાને જ આ નિશ્ચ બ્રહ્મરૂપ ભાસે છે શુક વસિષ્ઠ, જનક તથા સનકાદિ એ બ્રહ્મો પાસકે વર્ગમાં ગણાય છે

૪૯ ઇન્દ્રેશવતારે કેવા સંજોગોમાં થાય છે, તે બાબતની ઐતિહાસીક તુલના

જમતના ઇતિહાસ ઉપર દ્રષ્ટિ નાખતાં જણાય છે કે જે જે પ્રજાઓ એકત્રાર ઉત્પન્ન થિતે શીખરે પહોંચી હતી જેમના વિજય પનાડા મક્ક સિંહુની પાર પશુ નિષ્કલશ ફરકતી હતી, જેમની આજ્ઞા ફુલ્લેખ હતી, તે તે પ્રજાઓમાં તેઓના સામ્રાજ્યોમાં અને તેમના નેતાઓમાં જ્યારે ધર્મ, નીતિ, સદાચાર, પવિત્રતા અને ન્યાયનો લોપ થતો ત્યારે જૂમ ઝળના કાંઈ સમીપ વા દુર વિભાગમાંથી કાંઈ અતૈકિક શક્તિવાળો નરવર અમણિત દત સાથે તે પ્રેશ પર ચડી બાવીને તેની સર્વસ્વ સમૃદ્ધિ હરણ કરી લેતો, અને ઉન્નત બનેલી તથા અનીતિ માર્ગમાં પ્રવૃત્ત થયેલી પ્રજાને દડ આપી પોતાની આજ્ઞા પ્રવર્તતી તેમને નિયમમાં આણતો કારત વર્ષના જ ઇતિહાસ ઉપર દ્રષ્ટિ નાખીશુ તો જણાશે કે રાજ્ય અને સૂતાના લોભી અનયગ્રામી કૌરવનો પાણેના હાથે પરાજય થયો રજપુતો જ્યારે ધમ મ્યુત, પ્રમાદી, આળસુ, બાઇઓ બાઇઓમાં દ્રેપ કરનારા અને નીનિ બળથી શિથિલ થયા ત્યારે મુસલમાનો તેમનું સર્વસ્વ પચાવી પડયા અને મુસલમાનોમાં જ્યારે દિકરાઓ વાપને હણવા લાગ્યા, બાઇ બાઇનો તથા લાત્રિજનો વધ કરવા લાગ્યા અને ગરીબ શ્રદ્ધાળુ હિંદુઓને જ્યારે જીવમથી વટલાવા લાગ્યા, ત્યારે દક્ષિણમાં મરેઠાનો ઉદય થયો અને હિંદુ ધર્મ ઉદ્ધારક મહાત્મા ચિવાજીનો ભગવે ઝુડો યશસ્વી થયો તેમાં પશુ કાળે કરીને જ્યારે ખેડો થયા, પ્રજા સરક્ષણ કરવાનું જ્યારે રાજ્યાધિકારીઓ વિસરી ગયા અને પ્રમત્ત તથા પ્રમાદિ થયા, ત્યારે હાલની ન્યાયી સ્થિતિ સ્વકારે હિંદની દુખાત રાજભક્ત પ્રજાનું સરક્ષણ કરી પોતાની મદત લેકમાં પ્રસિદ્ધ કરી આ પ્રમાણે કુદરતજ જણાવે છે કે અધમ અને અન્યાય જ્યારે જ્યારે સૂમિમાં ફેલાય છે, ત્યારે ત્યારે ધમ અને ન્યાયથીજ તેનો પગજ્ય છગનાર નગર કે નરેદ્ર દેવશી છે તેનામાં ઇશ્વરી મત્તા છે તેમાં અતૈકિકે વિલક્ષણ શક્તિ રહેલી છે એમ જાણી રાકાય છે આનેજ અથવા આવા

સદ્ધર્મ અને ન્યાય પ્રવર્તક ગણ, ધર્મચર કે તેવા કોઇ બીજા મહાત્માને આપણે ઇશ્વરાવ તારણ કહીશું તો તે ગેરબ્યાજબી નથી. વળી આગળ શ્રીમદ્ ભગવદગીતાનાં પ્રમાણે આપી જણાવ્યું તેમ શ્રી પરમેશ્વર ખુદ પણ જરૂર પડે ત્યારે અવતાર લે છે એવા રામ, કૃષ્ણાદિ અવતારો તથા તેમના ચારેત્રો લોકમાં સ્થાવરજીવોમાં છે.

૫૦ શ્રી રામાવતાર અને તેની પવિત્ર છાપ

દયાળુ પ્રભુએ લોકના ઉદ્ધાર માટે વરાહ, મત્સ્ય, કૂમ્ભ નૃસિંહાદિ બ્રાહ્મીના અવતાર લઇને અધર્મથી પૃથ્વી અને તે પરનાં બ્રાહ્મીનું સંસ્કૃત્ય કયું છે વળી આના બ્રાહ્મીના રૂપમાં રૂપળ બુદ્ધિનાં માનવીઓ ઇશ્વરાવતાર જેમ્મ શક્તિ નથી તથા તેમાં તેમનો પ્રેમ બાંધાતો નથી તેથી આગળ જતાં ન્યારે જરૂર પડેલી ત્યારે ગરુડાદિ રાક્ષસોના વધ માટે મનુષ્યનો દિવ્ય દેહધારી રામાવતાર પ્રભુએ લીધો, અને હંસાદિ અસુરોના ત્રાસથી ત્રાસિત થયેલી પૃથ્વીને છોડાવવા માટે રાખ, ચક્ર, ગદા પદ્મધારી શ્રીકૃષ્ણાવતાર લીધો. જન્મથી સ્વર્ગગમન પય ત સર્વવ્યાપી વિષ્ણુરૂપ શ્રીરામચંદ્રે તથા યોગમાયા રૂપ ગદાદેવ શીતાએ અધર્મનો પરાજય કરી અપૂર્વ નીતિ નિયમા અને સદ્વર્તન પાલન કરી વિશ્વમાં સદ્વર્તન, સદ્ધર્મ, અને સદાચરણના ઉત્તમોત્તમ બીજ રોપ્યાં. રામાવતાર થવાને ઇશ્વરે પોતી ગયાં છે, તથાપિ એ અવતારની અનૈમિક છાપ આપણા અતઃકરણમાં હજી તેરીને તેરીજ સ્તેજ છે એજ એ અવતારની મહત્તા છે શ્રીરામચંદ્રે પ્રસક્ત આચરણથી રામ તરીકે જે બોધ જનને આપ્યો છે, તે દુનિયાના રામ મહારાજોને પણ સીધારવા યોગ્ય છે. પનિ તરીકે જે બોધ આપ્યો છે તે જાગૃત્તના સર્વ ગૃહસ્થોને આચરવા યોગ્ય અને સ્મરણીય છે. પુન તરીકે જે ઉપદેશ વિશ્વને આપ્યો છે, અહો હો! તે તો દેવ તેમજ માનવ જાતિના પુરોએ લાવપુર્વક, પ્રેમપુર્વક, હર્ષપુર્વક આચરવા જેવો છે એક સદ્ગૃહસ્થ કે સજ્જન તરીકે દુનિયાને જે નીતિમય ઉજ્જવળ ઉપદેશ એ અવતારે આપ્યો છે, તે અવર્ણનીય છે આ અવતારના અરૂપ બુદ્ધિ મુખ્ય સુ વખાણ કરી શકે ? શ્રી રામાવતારના પચાસ ગુણનું વર્ણન કરવા લેમકમાં શક્તિ નથી, મનિ નથી, ગનિ પણ પહોંચતી નથી, તથાપિ તેમના પ્રસંગીય ગુણો અને દિવ્ય ચરિત્રોનું જ્ઞાન તો આર્યાવર્તમાં ઘેરે ઘેર બી, પુરોએ ને માગકો રજી ગાવ છે દિવ્ય બદાગના મુરોપ અમેરિકાદિ દેશોમાં પણ આ અવતારની જાતલ કીર્તિ અઘાપિ માથ રહી છે, અને આ અવતારની સેનેરી છપ કોઇ વાચક કે શ્રીતાના દિલમાં પડ્યા વગર રહેતી નથી જે જે દેશો વિદેશો સંજ્ઞાનો રામાયણનો હતિદામ, સંસ્કૃત ગુજરાતી, મરાઠી, જગાતી, અંગ્રેજી અથવા બીજી કોઇ ભાષામાં વાચે છે, ત્યારે તેમાં તરીકે યજ્ઞ, વસરૂપ ગતી, શ્રીરામચંદ્ર અને ભગવતી શ્રીતાના ગુણો વાદ વાદ કરવા મહી જાય છે. રામચંદ્ર મમાન મનુષ્ય તો દેવ, ન ખુલ્લો ન અચિન્ત્ય. થયો નથી અને થવાનો પણ નથી એવી પ્રથમા કરવા મહી જાય છે એટલું જ નહિ પણ તેના ઉમદા ગુણોનું અનુકરણ કરવા પ્રેરાય છે. રામાવતાર વિના જમતને એક પતિત. નો અખંડિત મત્થનો પાક કોણ લગાવત ? આના નિર્મળ અને પવિત્ર ચરિત્રવળા શ્રી રામચંદ્રની ધનુ માણુ તારણ કરેલી મનિને દરકોઇ મદિરમાં જોના કયો ભાવનજન રોમચિ. બની જઈને તે દિવ્ય અને પ્રતિભાશાળી મતિના ચરણમાં દડવલ નથી પડતો નથી ?

નજીવા ચિંતાના પ્રસંગો

(લેખક — મણિલાલ નયુભાઈ દેસાઈ. B A)

(અનુમધાન ગતીશી)

આવી સ્થિતિ હુ ખદાયક રીતે સામાન્ય છે તેવી સ્થિતિમા પડતા મનુષ્ય કેવી રીતે બચી શકે ? અને જો તેવી સ્થિતિમા કોઈ હોય તો તેમાથી મુક્ત કેવી રીતે થઈ શકે ? આ બન્ને પ્રશ્નોનો જવાબ એક સરખો છે તેણે ચિંતા કરવાનું કામ પામવાનું અથવા ચીડાઈ જવાનું તજી દેવું જોઈએ નાની નાની અંગત બાબતો જે તેના દ્રષ્ટિબિન્દુ આગળ મોટા રૂપમા જણાય છે તે બાબતો છેક અસાર છે એવો વિચાર કરતા તેણે શીબવું જોઈએ બીજા જન્મ માથી અથવા વીસ વર્ષ પછી તે બનાવો ઉપર તે વિચાર કરશે, ત્યારે તેણે તે કેવા લામશે, તેનો તેણે ખ્યાલ લાવવો જોઈએ, તેણે નીચેના હકાપણુ કાર્યા ચઢો હૃદય સાથે કોતરી રાખવા જોઈએ કે બહારના જે કાંઈ બનાવો તેના સંબંધમા બને છે, તેમા કાંઈ મહત્ત્વ નથી, અને ધણી વસ્તુઓ તો તદ્દન બીજા મહત્ત્વની હોય જે દરરોજના જીવનના આ ટાંકણી ઘોઘે તેવા પ્રેક્ષ જોઈયો તેણે પોતાના મનને પાછું હકાવવું જોઈએ અને તે સંબંધી ઉદ્દેશ ધરવાની ના પાડવી જોઈએ

આ બાબતમા પ્રથમ કાંઈક નિશ્ચય બળની જરૂર પડશે કારણ કે ઘણા વખતની બધાઈ ગયેલી ટેવ ઉપર જય મેળવવામા પ્રયત્નની જરૂર છે

તે વારવાર પોતાના મન સાથે એમ વિચારે છે કે “ અમુક વ્યક્તિ એ મારે વિષે જોડું કહ્યું, કદાચ તેનું કહેવું લોકો સત્યમાને, કદાચ તેથી મને નુકશાન થાય ” આવા વિચારોની પરપરા તેના મગજમા ચાલ્યા કરે છે, પણ તેમ નહિ કરતા તેણે આ પ્રમાણે વિચાર કરવો જોઈએ “ અમુક વ્યક્તિએ જે કહ્યું તેની મને હરકાર નથી, ને બીજાંની આ પ્રમાણે ખરાબ કર્મ બાધે છે. તે જોઈ મને દયા આવે છે હું તેના કથત વિષે અથવા તેના પોતાના વિષે વિચાર કરવા ના પાડું છું. મારે મારું કામ કરવાનું છે, અને નકામી નિહા સંબંધી વિચાર કરવાને મને સમય નથી. ” અથવા તો લાવિષ્યમા બનવાના અશુભ બનાવના જોડા વિચારો વારવાર તેના મગજમા ઘુસતા માત્રમ પડે છે “ કદાચ આવને વર્ષે મારો નોકરી બગડે તો કદાચ મારે બૂખે મરવાનું થાય તો કદાચ મારી પેઢીમા દેવાળું આવે તો; કદાચ અમુક મિત્રની

પ્રીતિ તુટે તો, આવા વિચારોના જવાબ તેણે આ પ્રમાણે દઢતાથી પોતાના મન સાથે આપવા જોઈએ ” કહાય આ બનવા પામે, અને કહાય ન પણ બનવા પામે, તો ત્યાં સુધી પુત્ર આગળ આવી ન પહોંચીએ, ત્યાં સુધી પૂલ જોઈ ગવાનો પ્રયત્ન કરવાથી લાભ શો ? તેવા બનાવ બને તે માટે હું વાજબી દરકાર રાખીશ. પણ તેવી દરકાર રાખ્યા પછી તે બાબત સમઘી વિશેષ વિચાર કરવાનું છોડી દઈશ. જે બનાવ બનવાનો છે તે ચિંતા કરવાથી અટકશે નહિ, પણ ચિંતા કરવાથી તો તે બનાવની સામે થવાની મારામા શક્તિ વહેશે નહિ. માટે હું ચિંતા કરવાનું છોડી દઈ છું તે બાબત પર હું દઢતાપૂર્વક મારી પીઠ ફેરવું છું ”

અમુક વ્યક્તિ કાંઈ કરે, અથવા કહે તે ઉપર મારું લગાડવાની મુખર્ષિએ ચિંતાનું એક બીજું સ્વરૂપ છે, તેના ઘણા ગભીર પરિણામ આવે છે મનુષ્યમા જો સામાન્ય વિવેક બુદ્ધિ હોય તો તે આવી બૂલથી દૂર રહે, તે છતાં આવી બૂલથી દૂર રહેનારા મનુષ્યો જગતમા ઘણા જોવા છે આ બાબતમા આપણે નિષ્પક્ષપાતપણે વિચાર કરવો જરૂરનો છે અને બીજો મનુષ્ય જે કાંઈ કરે અથવા કહે તેથી આપણને કાંઈપણ ફરક પડતો નથી. આપણી લાગણી જેથી હું ખાતે તેવું તેણે કાંઈ કહ્યું હોય તો કશામા નવ પ્રસંગોમા તો તેની આપણને મારું લગાડવાની ઈચ્છા પણ ન હોય તેની ખાત્રી રાખજો માટે તે સમઘી ચિંતા કરવાથી લાભ શો ? કોઈ અમુક પ્રસંગમા અમુક ટીકા ઇરાદાપુર્વક તિરસ્કાર યુક્ત અથવા અવિનયી હોય. અથવા તે મનુષ્યે આપણને ઘા મારવાની વૃત્તિથી જ કાંઈ કહ્યું હોય તો પણ તેથી આપણી જાતને હુ ખી થવા દેવી, એ તો સુખંતા અર્થ છે તેણે જે કાંઈ કહ્યું. તેમા જો તેનો ઇરાદો અશુભ હોય તો તે ખરેખર બદ્ધજ દયાપાત્ર છે, કારણ કે આપણે જાણીએ છીએ કે હિંમત ન્યાયના નિયમ પ્રમાણે તેની મૂર્ખતા વાસ્તે તેને જરૂર સહન કરવું પડે. તેના વચનોથી આપણને અપ્રમ થવી ન જોઈએ. કારણ કે જો આપણે વિચાર કરીએ તો તેના વચનોની કોઈપણ જાતની અસર થવા પામી નથી

જો કોઈપણ મનુષ્ય આપણને સહોલ પમાડનારો શબ્દ બોલે, અને આપણે આપણી જાતને હેરાન કરીએ, અથવા આપણી લાગણીઓને હુ ખાવા દઈએ તે સિવાય તે શબ્દમા આપણને હેરાન કરવાની શક્તિ નથી બીજાના શબ્દોમા એવું શું છે કે આપણે આપણા મનની શક્તિનો ભગ થવા દઈએ ? શબ્દોએ તો વાતાવરણમા ઉત્પન્ન થતા આદોષનો છે આપણે જો તે શબ્દો સાંભળ્યા નહોત, અથવા તે શબ્દો વિષે સાલજ્યું ન હોત તો શું આપણને અસર થાત ? જો ન થાત તો આ ઉપરથી એટલું કશું થાય છે કે તે શબ્દોએ આપણને

હેરાન કર્યા નથી. પણ આપણે તેને સંશ્લિષ્ટા, તેથી આપણી લાગણી દુઃખાવા પામી છે, માટે ખીજો મનુષ્ય જે કાંઈ કહે તેની જો આપણે દરકાર રાખીએ તો આપણા વાસનાશરીરમાં થયેલા સંશ્લેષ માટે તે નહિ પણ આપણે પોતે જોખમદાર છીએ

આપણને ખરી ઇજ્જત કરી શકે, તેવું કોઈએ કાંઈ કર્યું નથી, અને કરી શકે પણ નહિ, જો આપણે હું ખી અથવા હેરાન થઈએ. અને તેથી ઘણા ગભરાટ ઉપજાવીએ તો તેને વારતે આપણે બીજાનો નહિ પણ આપણો પોતાનોજ દોષ જોવાનો છે

તેણે જે કાંઈ કહ્યું હોય તે સંબંધમાં જો આપણા વાસનાશરીરમાં કાંઈ સંશ્લેષ થાય તો તેનું કારણ એ છે કે આપણે આપણા વાસનાશરીર ઉપર હજી કાંઈ મેળવ્યો નથી આપણે આત્મા તરીકે આ બધા બનાવો પર જોઈ શકવાને જેથી શક્તિમાન થઈએ, અને બીજા મનુષ્યોએ કરેલા મુર્ખતાસંધા અથવા દેવચુક્ત વચનો વરદ જરા પણ લક્ષ આપ્યા વિના આપણે રસ્તે ચાલ્યા જઈએ, અને આપણા પોતાના કામમાં મડયા રહીએ, તેવી શક્તિ હજી આપણે મેળવી નથી આ સામાન્ય વિવેકબુદ્ધિ છે, પણ સોમંથી એક મનુષ્ય પણ તે પ્રમાણે ચાલતો નથી

ખરી વાત તો એ છે કે જે કોઈ શુભ જ્ઞાનનો અભ્યાસી થવા ઇચ્છે છે, તેનામાં કોઈ પણ સંયોગમાં માફું લાગે તેવી અંગત લાગણીઓ કોવી ન જોઈએ, જેનામાં તે અંગત લાગણીઓ હોય છે તે પોતાની જાતનોજ વિચાર કરતો હોય છે, અને આપણે તો બીજાનું મનું કરવામાં આપણી જાતને ભૂલી જવી, એ આપણી દુરજ છે, મારે માફું લગાડવું નથી, એવો જો તમે નિશ્ચય કર્યો હોય, જો તમે બીજાને કેમ મદદ યાય તેનોજ વિચાર કરતા હો, અને તેમની જાતનો વિચાર કરતા ન હો તો કશાથી પણ તમને માફું લાગે નહિ.

આ ચિંતારૂપી રોગનું એક રૂપ એણું અંગત હોય છે, અને તેટલા વાસ્તે તેટલું વધુ ઉપકારને પાત્ર નથી; છતાં વિજ્ઞાસને કાંઈ એણું અતરાયભૂત નથી તે રૂપને વ્યાપારમાં અથવા ઘર સંબંધી કામકાજમાં નજવી જાણતો સંબંધી ગભરાટ કરવાની ટેવ છે આમાં પણ વિવેકશક્તિનો અને પ્રમાણનો અભાવ છે ખરી વાત છે કે વ્યાપાર અથવા ઘરના કામકાજ વ્યવસ્થા સર હોવા જોઈએ, તે બધા કામ નિયમિત વખતે અને ઘરાબર રીતે થવાં જોઈએ પણ તે કામ કરવાને આદર્શ ઉચ્ચ રાખવો જોઈએ અને તે કિશામાં હઠતાથી જરૂં જોઈએ પણ નિરતરની નકામી ચિંતાથી દુર મનુષ્યો ચીઠાવાની જરૂર નથી જેને આવો સ્વભાવ પડી ગયો હોય તેવો કોઈ કમનશીબ મનુષ્ય હોય તો તેણે તે ટેવને જરી કરવાને હઠાપૂર્વક પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, કારણકે

ત્યાં સુધી તેવી ટેવ પર તે જ્ય મેળવે, ત્યાં સુધી તેવો મનુષ્ય શાંતિ પેદા કરનારી નહિ પણ વિરોધ પેદા કરનારી શક્તિ બને છે અને તે દુનિયામાં ઘણોજ થોડો ઉપયોગી થશે અંગત ઉદ્દેગ ધરનાર કરતાં તેનાં ચિન્હોમા રહેજ ફરફાર હોય છે પણ ત્યાં સર્વથા સંશ્લેષ હોય છે આવું વાસના શરીર અર્થાત હોય છે જે બીજાઓને પણ અર્થાતિ પેદા કરે છે, અને તેવો ગભરાટ કરનારના સુખ અને વિકાસનો તેથી નાશ થાય છે મનુષ્યે પોતાના મન તથા લાગણીઓના સ્વામી થવું જોઈએ. અને તેનો પરમ આભાસ જે વિચાર અથવા લાગણીને પસંદ ન કરે તે તેણે દૃઢતાથી દુર કરવી જોઈએ, નહીં લાગણીઓનો શબ્દમેળો વિચારવત પ્રાણીને છાજે નહિ, અને મનુષ્ય જે દિવ્યાત્માનો અંશ છે, તે વાસના શરીરના અણુવસત્વ જે હળુ ખનીજ પદાર્થની કથાએ પણ પહોંચ્યું નથી તે અણુવસત્વને તાલે થાય, તે મનુષ્ય તરીકેના મોભાને ઘણુંજ અણુછાજતું ગણાય.

પ્રથમ મે જણાવ્યું છે કે આ ત્રાસજનક વાસના પ્રકૃતિનો સંશ્લેષ લાગણીવાર સ્થુલ શરીરની તદુરસ્તીને નુકસાનકારક નીવડે છે પણ અધ્યાત્મ માર્ગ પર ચાલનારને તો સંશ્લેષ જરૂર હેરાન કરનાર નહિ પણ તે કરતા પણ વધારે અઠગજ રૂપ થાય છે તે માર્ગ પર ચાલનારને સર્વથી સહારક છે. તે માર્ગ ઉપર મોટો પ્રથમ પાઠ એ શીખવા જેવો એ છે કે મનુષ્યે 'પુણું' આત્મ સંયમ રાખવો જોઈએ અને ચિતાનો સમુગ્ધો અભાવ એ આત્મસંયમને માર્ગે અટકાવે મોટું પગથિયું છે પ્રથમની ટેવને લીધે વાસના શરીરની પ્રકૃતિ જલ્દીથી નકામા વાવમા ધસડાઈ જવાનો સંભવ છે, પણ કરેક પ્રસંગે જ્યારે આવો બનાવવો, ત્યારે મનુષ્યે તે વમળોને દુર કરવા જોઈએ, અને જીવાત્મા તરીકે જે લાગણીઓને તે ધ્રુએ, તે લાગણીઓનો સ્વભાવિક પ્રવાહ તેણે દૃઢતાથી લાવવો જોઈએ.

તેણે પોતાની જાતને દિવ્ય પ્રેમથી એટલી બધી તારી દેવી જોઈએ, કે તેનામાંથી સર્વ બાણ્ય એ તે પ્રેમ પોતાના જાતિબંધુઓ તરફ નિરંતર વધ્યાજ કરે, અને પછી નકામા આદોલનો વારતે જરાપણ સ્થાન રહેશે નહિ જો તેનું સમમ જીવન પ્રભુની સેવામા દુનિયાના વિકાસને વધારવા માટે મદદ કરવામાં પસાર થતું હોય તો નહીં અંગત લાલચો સળધી ચિતા કરવાને તેને સમય પણ મળશે નહિ ખરે વિકાસ કરવાને અથવા કાંઈ અફ કામ કરવાને મનુષ્યે હલકા તત્વથી નિવૃત્તથઈ ઉચ્ચ તત્વ તરફ વળવું જોઈએ આપણી દુનીયામાંથી તેમની (મહાત્માઓની) દુનીયામા જવું જોઈએ, અચાતીમાંથી બુદ્ધિના પણ કળાત્મા ન આવે તેવી શાંતિ લાવી જવું જોઈએ.

મહર્ષિ બુદ્ધ.

બુદ્ધના જન્મ પહેલાં એટલે કે ઈ. સ. પૂર્વે છઠ્ઠા કે સાતમા સદ્કામાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં નાના મોટા અનેક રાજ્યો હયાત હતાં. પહેલાં આ રાજ્યો મહાજનસત્તાક કે ગણસત્તાક હતાં પણ બુદ્ધના સમયમા તેમાના ઘણાંખરાં એકસત્તાક રાજ્યપદ્ધતિના અમલ નીચે પૂર્ણ પછે આવ્યા હતા. એકસત્તાક રાજ્યપદ્ધતિ વિષે વિસ્તારથી કહેવાની જરૂર દેખાતી નથી. આજકાલ હિંદુસ્તાનમાં સ્થાનિકોની પોતાના સંસ્થાનમા જેવી પ્રતિબદ્ધ વિનયની સત્તા છે, તેવી જ તે સમયે એકસત્તાક મહારાજાઓની હતી. મોગલ બાદશાહ પ્રમાણે અથવા શિવાજી પ્રમાણે આબુબાબુના રાજ્યો ઉપર હુકમો કરી કબજો કરવાની પૂરી છુટ હતી પ્રજા ઉપર ભેરભુલમ કરીએ તો બઠ યાય, અને બહારના બીજા બધા રાજ્યો સાથે સહભાવ ન રાખીએ તો તે બધા લોભા યથા પોતાના ઉપર હુકો કરે અને પોતાનો પરાક્રમ કરે એટલી જ સર્વસત્તાધિકારી રાજાઓને બહીક રહેતી હશે આ રાજાઓમા બિભિસાર રાજા જેવા સ્વચ્છ રાજા પણ થતા તે પોતાની પ્રજાને અને પાડોશના રાજાઓને પ્રેમ સંપાદન કરવા તત્પર રહેતા પરંતુ, તેમાંના ઘણાંખરા એકસત્તાધિકારી રાજાઓનો પોતાના રાજ્યોનો વિસ્તાર કરવાનો લોભ અમર્યાદિત રહેતો.

મહાજનસત્તાક અથવા ગણસત્તાક રાજ્યપદ્ધતિનો વિશેષ ખુલાસો કરવો જોઈએ. આજકાલ બગલામા જેવા રાજાઓ છે, તેવા પૂર્વે ગણસત્તાક રાજ્યોમા નિરનિરાળા ગામમાં રાજાઓ હતા. ફરક એટલો હતો કે હાલના રાજાઓ ફક્ત નામધારી છે, જ્યારે આ પ્રાચીન રાજાઓને પોતાનું સ્વયં ચલાવાને અધિકાર હતા આ રાજાઓના કુળમાં જે પ્રમુખ હોય તે પોતાની જેતીની 'દેખદેખ' રાખતો અને રાજધાનીના શહેરમા એકત્ર યથા બહુમતે રાજ્યનું નિયંત્રણ કરતો આ લોભા થવાના સ્થાનને 'સંથાગાર' કહેતા હતા સંથાગારને ઉપયોગ કેવળ રાજ્યવ્યવસ્થાનો વિચાર કરવા માટે થતો હતો એમ નહોતું, જો કોઈ પ્રસિદ્ધ શ્રમણ અથવા બીજા રાજ્યનો નામાકિત રાજા આવે તો તેની પરાજીત આ સંથાગારમાં કરવામા આવતી. ધાર્મિક વ્યાખ્યાનો પણ અહીંયા જ થતા, દુકામા અજકાલની પાર્શ્વમેંદો અને નગર મંદિરો (Tavern Halls) નુ આ સંથાગારોમાં મિલન થયું હતું.

ગણસત્તાક રાજાઓ રાજકારભાર ચલાવવા માટે પોતામાથી એક રાજાને અધ્યક્ષ તરીકે પસંદ કરતા અને તેને મહારાજા કહેતા. તે આખી જીંદગી-ખર આ પદ ઉપર રહેતો અથવા થોડા પગલ પછી બીજા રાજાની પસંદગી થતી એ વિષે સ્પષ્ટ પુરાવો મળતો નથી. મહારાજાનો અધિકાર કેટલો હતો

એતું પણ સવિસ્તર વર્ણન કયાયે નથી પણ પોતાની સત્તાથી તે બધું કામ સુલભ કરી શકતો નહિ. વારવાર બધા રાજાઓની સભા બોલાવી તેમનો મત લેવો પડતો, અને તે પ્રમાણે પોતાનો પદ્ધતિ નક્કો કરવાના ફરજ પડતી રાજાઓની સભાની સમતિથી તે સેનાપતિ વગેરે પોતાના અધિકારીઓ પસંદ કરતો.

આ ગણસત્તાક રાજ્યમાં ન્યાયપદ્ધતિ કેવી હતી, એતું એક પ્રથમ ચોક્કસ વર્ણન મળે છે રાજપુરુષો ગુન્હેગારોને પકડે એટલે તેને એકદમ શિક્ષા કરવામાં આવે એમ નહોતું. 'વિનિશ્ચય મહામાત્ર' નામનો જે અધિકારી હતો તેની સમક્ષ તેને ઉભો કરવામાં આવતો. તે ગુન્હેગાર નથી એમ જો જણાઈ આવે તો તે અધિકારી તેને છોડી દેતો પણ તે ગુન્હેગાર હરે તો તેને શિક્ષા ન કરતા 'વ્યવહારિક' નામના અધિકારી પાસે મોકલતો. તેની ચાકસીમાં તે ગુન્હેગાર નથી એમ જણાઈ આવે તો તે તેને છોડી દેતો, અને ગુન્હેગાર હરે તો 'અંત કારિક' નામના અધિકારી પાસે મોકલતો તેને પણ તે ગુન્હેગાર નથી એમ સમજાય તો તે પણ તેને છોડી દે, અને ગુન્હેગાર હરે તો અપ્રકૃતિક' નામના અધિકારી પાસે મોકલાવે. આ પ્રમાણે ગુન્હેગારની તપાસ ખુબ મહારાજા સુધી થાય અને ત્યાં કાયદાનું પુસ્તક વચાવી તેમાં લખેલા નિયમ પ્રમાણે ગુન્હેગારને ઠટ કરવામાં આવતો. અહીંયા જણાવેલા અધિકારીઓ બીજી શું કામ કરતા, અને તેમનો અધિકાર કયા કયા ખાતામાં હતો તેનો ઉલ્લેખ કયાંય પણ મળતો નથી, પણ આ ઉપરથી એટલું અનુમાન કાઢી શકાય છે કે ગુન્હેગારને એકદમ શિક્ષા ન થતી પણ પૂરેપૂરી તપાસ પછીજ શિક્ષા થતી હશે અને એકદર રાજ્યપદ્ધતિ ન્યાયથી અને સાવધાનપણથી ચાલતી હશે.

કોસલ દેશની ઉત્તરે હિમાલયની તળેટીમાં રહેનારા શાક્યોતું રાજ્ય ગણસત્તાક હતું તેમાં ૭૦૦ રાજાઓ હતા અને કપીલવસ્તુ નામની રાજધાનીમાં પોતાના સથાગારમાં એકઠા થઈ તે પોતાની રાજ્યવ્યવસ્થા કરતા. બુદ્ધનો પિતા શુદ્ધોદન શાક્ય, કપિલવસ્તુની પૂર્વે ૧૪ માઈલ ઉપર હુગિની નામના ગામમાં રહેતો હતો, અને ત્યાં જ બુદ્ધનો જન્મ થયો હતો.

શુદ્ધોદન રાજાને માયાદેવી અને મહાપ્રજાપતી ગૌતમી એમ બે સ્ત્રીઓ હતી આ બન્ને સુપ્રબુદ્ધ નામના શાક્યનીકન્યાઓ હતી એક દિવસે માયાદેવી ફરતા ફરતા એક વૃક્ષ નીચે ઉભી, નવમાસ પૂર્ણ થયા હોવાથી ત્યાં જ તેને પ્રસવવેદના શરૂ થઈ અને મહર્ષિ બુદ્ધને તેણે ત્યાં જ જન્મ આપ્યો. આ સમાચાર નજીકના પ્રદેશમાં રહેતા અસિત નામના ઋષિને મળ્યા તે શુદ્ધોદન રાજાને ઘેર આવ્યો તેની વિનંતિથી નવીન જન્મેલા બાળકને તેની સમક્ષ

લાવવામાં આવ્યો. તેનાં લક્ષણો જોઈ પ્રશિત ઋષિનો આંખમાંથી એકદમ અશ્રુધારા વહેવા લાગી તે જોઈ શુદ્ધોદન અને તેના સર્ગાંશ બધી ગભરાઈ ગયા અને ઋષિને પૂછ્યું “આપને આ બાળક વિષે શું કંઈ લાયક છે ?”

‘અસિતે કહ્યું. “આ બાળક જગદ્દેવદારક થવાનો છે પણ હું અતિવૃદ્ધ થયો હોવાથી એનું પરાક્રમ જોવાનું અને તેનો લાભ લેવાનું મારા નસિબમાં નથી, એટલે મારે માટે જ મને ખોટું લાગે છે—આ છોકરા વિષે નહિ. શાક્યકુળની કીર્તિ આ અજરામર કરશે, એ વિષે શકા નથી. તે માટે તમે આનંદિત થાઓ.”

માયાદેવી ભુદ્ધના જન્મ પછી સાતમે દિવસે પશ્વેશ્વરી થઈ અને તેથી આ કોમળ બાળકના રક્ષણનો બધો ભાર મહાપ્રભાતી ગૌતમી ઉપર પડ્યો. તેણે પોતાના છોકરા કરતાં પણ અધિક સંભાળથી તેનું પાલન કર્યું. નામ પાડવાને દિવસે, ‘ગૌતમ’ એવું નામ રાખવામાં આવ્યું, પણ ગૌતમ પ્રથિમા એ જન્મ્યો. ત્યારથી તે તેને તત્ત્વજ્ઞાનનો બોધ થયો. ત્યાં સુધી તેને ‘બોધિસત્વ’ પણ કહેલો છે. ગૌતમ વિષે શુદ્ધોદન રાજાને ઘણીજ આસ્તા હતી. શાક્ય રાજાઓની અતર્ગત રાજ્યવ્યવસ્થા એ સ્વતંત્ર હતી તો પણ કોઈક રાજાઓનું સ્વામિત્વ તેમાં કબૂલ કરવું પડતું, અને તેટલે અંશે તેમનું સ્વાતંત્ર્ય નહીં થયું હતું, એમ કહેવામાં હરકત નથી. અસિત ઋષિના અને બીજા કેટલાક બ્રાહ્મણોના કહેવાથી ગૌતમ મોટા પરાક્રમી થશે અને શાક્યોને ફરીથી સ્વાતંત્ર્ય મેળવી દેશે કિંમહુના, શાક્યોનું રાજ્ય સર્વત્ર ફેલાવશે એ ભત્રીજા મનોરથ શુદ્ધોદનના મનમાં ઘોળાતો હોય તો તેમાં જરા પણ આશ્ચર્ય નથી એટલું ખરું કે, શુદ્ધોદન ગૌતમને ઉછેરવામાં અને શિક્ષણ આપવામાં કોઈ પણ ભત્રીજા કરીના પડવા દીધી નહિ.

પરંતુ, ગૌતમનો સ્વભાવ ક્ષત્રિય કુળને ન શોલે એટલો વિલક્ષણ હતો, એક દિવસે તે પોતાના પિતાની સાથે ખેતરમાં ગયો, શુદ્ધોદન રાજા બીજા શાક્ય રાજાઓની માફક પોતાના મજૂરોની સાથે મહેનત કરતો, (આજકાલના કેટલાક અમેરિકન લક્ષાધીશો પ્રમાણે તે સમયના ક્ષત્રિય રાજાઓ મહેનત કરવામાં શરમાતા નહોતા એટલુંજ નહિ પણ આજસુ રાજાઓની તેના લોકમાં અને બીજા રાજલોકમાં નિદા થતી હતી.) શુદ્ધોદન રાજા પોતાના ખેતર સમારવામાં ગુંથાયેલો હતો, અહીં જીવુવક્ષની નીચે નાનો ગૌતમ સમાધિમાં મથી શીથ થઈ ગયેલો હતો તે જોઈ ધ્યાન કરતો હતો વારું ? વ્યવહારની ખટખટ અને માથાફેડમાંથી ક્ષણભર પોતાનું મન છુટું કરી, તે નિરપેક્ષ પ્રેમ-સુખનો આસ્વાદ લેતો હતો શુદ્ધોદનની દાસીએ ગૌતમને જોયો, અને તે ધ્યાનસ્થ બેઠો છે એ બધાને કહ્યું. તેને જોઈને શુદ્ધોદન રાજા અતિશય ચકિત થયો. આ છોકરા આટલી નાની વયમાં આટલો ધ્યાનસ્થ થઈ શકે

છે તો પછી આગળ જતાં એ શું કરશે ? આ ધ્યાનશક્તિનો સાર્વભૌમ સત્તાધિકારી થવામા તે ઉપયોગ કરશે શું ?

શાક્ય રાજાઓ પોતે જો કે ખેતીવાડી કશવામા બહુ મહેનત લેતા. તે પશુ પોતાના છેકરાઓ ઉપર કામનો બોલે પકવા દેતા નહોતા, શ્રીમંત શાક્યતરૂણો માટે તથા નિવાસો રહેતાઃ એક શિયાળામા રહેવા માટે, બીજે ચોમાસામા અને ત્રીજે ઉનાળામા રહેવા માટે, ચોમાસાના ચાર મહિનામા સગીત અને નાચતમાથા સતત ચાલતા હતા યોગ્ય સમયે લગ્ન થયા પછી ગૌતમની ભુવાની પશુ આવી જ મોજમા પસાર થતી હતી પરંતુ તેનો સ્વભાવ વિચારશીલ હોવાથી તેને આવા સુખમા ચેન પકડતું નહોતું શાક્યોનું સ્વાતંત્ર્ય નષ્ટ થયું હતું, અને તેમના દેવદહના શાક્યો અને કપિલવસ્તુના શાક્યો, એવા બે વિભાગ થયા હતા. અને તેઓમાં રોહિણી નહીના પાણી માટે અને બીજી નાની મોટી બાબતોમા ટટા થતા હતા । ઠીક. પશુ શાક્યોની બહારના ક્ષત્રિયો શું સુખી હતા કે ? તેમની પાસે સૈન્ય અને સપત્તિ ઘણા હતા ખરા, પશુ તે પોતપોતામા લડાઈ કરી પોતાનો સહાર કરતા હતા. એટલે કે પાણી સુકાઈ ગયેલા ખાળમા જેમ માખીઓ જીવનને માટે તરફડે છે, તેમ આખી મનુષ્ય જાત એક બીજાના વિરોધથી અત્યંત તરફડતી હતી. અને આ જોઈ ગૌતમનું પ્રેમાળ મન કપિત થતું હશે

‘ગૌતમ હરભુવાનીમા હતો; તો પશુ ઘરડા માણસોને જોઈ તેનો ભુવાનીનો મદ નષ્ટ થયો હતો રાણી માણસને જોઈ આરોગ્ય મદ, અને મરેલા માણસને જોઈ જીવનનો મદ નષ્ટ થયો હતો તે પોતાના મનમા વિચાર કરવા લાગ્યો કે, ‘સામાન્ય’ લોક, ભુવાનીના, આરાગ્ય ના અને જીવનના મદથી મરત થઈ બીજાઓની અવજા કરે છે, પશુ મને મનુષ્ય પરિવર્તનશીલ છે. એ સ્પષ્ટ દેખાઈ આવે છે અને તેથી હું બીજા લોકોની જેમ અવજા કેવી રીતે કરી શકું ? જાજ સુધી ઠાસઠાસી, ઘોડાઘાડી, ઘરબાર અને સપત્તિમા શુ-થાઈ ગયેલો હતો. જો હું પોતે પશુ જરાધર્મા, વ્યાધિધર્મી અને મરણુધર્મી છું. તો પછી આ વસ્તુઓ શી રીતે નિત્ય હોઈ શકે ? આ વસ્તુઓ મને સહાની સુખશાંતિ શી રીતે આપે ?’ એટલે કે બીજા માણસોનો ઘાત કરી પોતાનો અથવા પોતાના કુળનો વૈભવ વધારવો એ પશુ ગૌતમને અત્યંત ઘાતક લાગ્યું જ. પશુ મનુષ્યજાતિમા જીવનને માટે ચાલેલો ફાકટ તરફડાટ બધ થયો જોઈએ. એવું પશુ તેને લાગતું. મોજશોખ ભોગવી, બેસી રહેવાથી આ-તરફડાટ બધ થવાનો નથી. અને સર્વને તારવાનો સર્વ સાધારણ માર્ગ શોધી કાઢ્યા સિવાય બીજો માર્ગ નથી, એવી તેના મનની પાકી ખાતરી થઈ હોવી જોઈએ.

આવા વિચારોમાં હતો, એ અરસામાં ગૌતમને એક પુત્ર થયો તેનું નામ ‘રાહુલ’ રાખવામા આવ્યું જે બધનો હતા તેમા વળી એક બીજો

હમેશા થયો, એમ ગૌતમને લાગ્યું. પણ પોતાની સમક્ષ આલતા જીવન માટેના કલહથી તેનું મન ઉદ્વિગ્ન થયું હોવાથી બીજાં બંધનો સાથે આ બંધન પણ તોડવું તેને કઠણ લાગ્યું નહિ. શુદ્ધોદન અને મહાપ્રજાપતિને કક્ષા વગર છત્ર નામના નોકરને સાથે લઇ ઘોડા ઉપર સ્વાર થઇ, તેણે પોતાના મનપસંદ ઘરનો અને દેશનો ત્યાગ કર્યો, અને તે તરત જ ‘આળાર કાલામ’ નામના તપસ્વી પાસે આવ્યો, અને તેનો શિષ્ય થયો. આળાર કાલામે તેને યોગની સાત પાયરીઓ શીખવી. પણ તેટલાથી તેની તૃપ્તિ થઇ નહિ આ માર્ગ સાર્વજનિક થઇ શકે નહિ. અને તે વડે મનુષ્ય જાતિનો ઉદ્ધાર થવાનો નથી એવી તેની ખાતરી થઇ તેથી તે કાલામનો પથ છોડી, ઉદ્ધક રામપુત્ર પાસે ગયો. તેણે બ્રાહ્મણત્વને યોગની વળી એક પાયરી શીખવી તે ઉપરની પાયરી હતી તો પણ, કાલામના એને રામપુત્રના માર્ગમા ગૌતમને વિશેષ દ્રવ્ય દેખાઇ આવ્યો નહિ, અને તેનો પણ પથ છોડી તે રાજગૃહમાં આવ્યો.

તેવામાં બિક્ષાટણ માટે રાજમહેલ પાસેથી જતા ગૌતમને બિબિંસાર રાજાએ જોયો અને પોતાનો દૃત મોકલી, તે કયા રહે છે એની ખાતરી કરાવી ઉચ્ચનીચ કુટુંબોમાં મળેલું બિદ્યાન્ત લઇ બ્રાહ્મણ પાંડવપર્વતની તળેટીએ આવ્યા, અને ત્યાં વાસ કર્યો. બિબિંસાર રાજાએ ત્યાં આવી તેની સુલાકાત લીધી અને પોતાનો પાસે રહી સંપત્તિ લોગવવાનો આગ્રહ કર્યો. પોતે સંપત્તિ માટે બિદ્યુ થયો નથી એમ કહી બિબિંસાર રાજાની વિનંતિ તેણે માન્ય કરી નહિ. અને દુરતા દુરતાં નિરજલા નદીને કાંઠે આવી ત્યાંના સમશીપ્ર પ્રદેશમા અઘોર તપશ્ચર્યા શરૂ કરી ઉપવાસ કર્યો, અને અનેક તરેહવું દેહકષ્ટ કર્યું પણ ખરા સમ માર્ગનો તેને બોધ થયો નહિ પણ આ સ્થિતિમાં એક દિવસે પોતાના પિતાના ખેતરમા નીરપ્રેક્ષ ગ્રેમમા પોતે કેવો મગ્ન થયો હતો, તેનું તને સ્મરણ થયું અને તે પોતાને જ કહેવા લાગ્યો: “તે જ શુ સંબોધનો ખરો માર્ગ નહી હોય ? તે નિષ્પાપ સુખથી હું શા માટે બ્હીઉ ? પણ તે સુખ આ રીતે દેહને કષ્ટ દર્પ મેળવવું શક્ય છે શુ ?”

તે દીવસથી ધીમે ધીમે શરીરને આવશ્યક અન્ન મહણ કરવાની બાધીસત્વે શરૂઆત કરી દેહકંઠથી તેને મોક્ષનો સરળ માર્ગ મળ્યો, એવી આશાથી બ્રાહ્મણ જાતિના પાંચ બિદ્યુઓ તેની સેવા કરતા હતા, પણ અન્ન મહણ કરતાવેત ગૌતમ માર્ગશૂન્ય થયો છે, એવી તેમની પક્ષો ખાતરી થઇ અને તેઓ તેને છોડી વારાણસી ચાલ્યા ગયા, અહીં આ બ્રાહ્મણત્વે પોતાના મોક્ષમાર્ગની શોધ, તે જ રીતે આગળ ચલાવી.

વૈશાખ સુદ પુષ્કિંમાનો દીવસ હતો, તે દીવસે સુખતા નામની એક જમીનદારની પુત્રીએ બ્રાહ્મણત્વને ઉત્તમ સિક્ષા આપી. અને તે જ રાત્રે તેને

સ જોધી માર્ગનો લાભ થયો, તે જે પીંપળાના ઝાડ નીચે બેઠા હતા, તે ઝાડ આજે હયાત નથી, પણ તેને સ્થાને બીજી પીંપળાનું ઝાડ છે, અને તેની પાસે જ પ્રસિદ્ધ બુદ્ધગયાનું મંદીર છે, આ સ્થાનને ખોદો જંગમમાં અત્યંત પવિત્ર માને છે.

આજ પર્થ ત'ગૌતમ જોધીસત્વ હતા, પણ હવે 'સજોધી માર્ગનો લાભ થવાથી તે બુદ્ધ અથવા સબુદ્ધ થયા, આ માર્ગ કોને સીખનવો' એનો તે વિચાર કરવા લાગ્યા, તેની અત્યંત અધિકારી આજાર કલામ અને ઉદ્રક રામપુત્ર એ બન્ને મરણ પામ્યાની તેમને ખબર પડી, તેથી તેમને પોતાની તપશ્ચર્યાના સમયે મદદ કરનારા પાંચ બ્રાહ્મણ મિત્રોને સૌથી પહેલો ઉપદેશ કરવાનો નીશ્ચય કર્યો, અને નીરંજલા નદીનો પ્રદેશ (બુદ્ધ ગયા) છોડી તે વારાણસીમાં આવ્યા, તે સમયે પંચવર્ગીય લીધુ ઋષિપત્તનમાં રહેતા હતા. સંબુદ્ધને દુરથી જોઈ તેઓએ પોતપોતામાં એવો મત કર્યો કે એને માટે એક આસન રાખવું, પરંતુ એનો બીજી કામ પણ રીતે આદર-સત્કર કરવો નહિ, પણ જ્યારે બુદ્ધ પાસે આવ્યા, ત્યારે તેમનો આ મત ટકી શક્યો નહિ બધા ઉઠી ઉભા થઈ ગયા એકે તેમનું પાત્રચીવર લીધું. બીજો પગ ધોવાને પાણી લાવ્યો, ત્રીજો બેસવા માટે પાટલો લાવ્યો. આ રીતે પોતાની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ, તેઓએ સંબુદ્ધનો આદરસત્કાર કર્યો

હું સંબુદ્ધ થયો છું એવું બુદ્ધે તેઓને કહ્યું, પણ તેઓને તે સાચું લાગ્યું નહિ. તેઓએ કહ્યું "તે જાતની તપશ્ચર્યાથી પણ તું સંબુદ્ધ થઈ શક્યો નહિ હવે દેહને રૂપરૂપ કરી તું શી રીતે સંબુદ્ધ થઈ શકે?" બુદ્ધે કહ્યું "આની પૂર્વે સજોધિ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયાની જગાં મેં ઠહિ પણ હાકી છે? હું જે કંઈ કરું તે જો તમે શાંતપણે સાબળશો તો તમને આ માર્ગનો લાભ થશે" ધીમે ધીમે તે પાચેને બુદ્ધનો ઉપદેશ ગમ્યો, અને તેના તેઓ શિષ્ય થયા. ચાતુર્માસ પુરા થતા આ શિષ્યોને પોતાની સાથે લઈ બુદ્ધ રાજગૃહમાં આવ્યા, રસ્તામાં તેમણે પુષ્કળ શિષ્યો કર્યા રાજગૃહમાં આવતા બિબિસાર રાજાએ તેમનું બહુમાન કરી, વેણુવન નામનો જાગ ઈનામમાં આપ્યો. x

હાલ તમમાં મંગાવનાર પાસે રૂ ૧-૦ ઓછો લેવાશે.

એ તમારે તમારું જીવન ઉચ્ચ કરવું હોય, યજ્ઞાદિ મહાન ધર્મિષ્ઠપદે સ્થિત થવું હોય, મુક્તિપ્રાપ્તિ સર્વોચ્ચ મુખ્ય અને આનંદનો અનુભવ કરવો હોય તો

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાન પુરુષોનાં- જીવનવૃત્ત

આ પુસ્તક જે હાલમાં જ બજાર પડ્યું છે તેના ગ્રાહક થવા લાભાળુ છે આ પુસ્તક દરેક મનુષ્યે, દરેક પુરુષ અને સ્ત્રીએ, દરેક વિદ્યાર્થીએ ધર્મિષ્ઠ થવા, ઉચ્ચ જીવનનો અનુભવ કરવા મહાન પદ પ્રાપ્ત કરવા જરૂર વાંચીને મનન કરવું જોઈએ

આ પુસ્તકની અદ્ય દિગ્ધર્મ, સનાતન દિગ્ધર્મ, વેદધર્મ, શુદ્ધધર્મ, શિવધર્મ, વૈષ્ણવધર્મ, જૈનધર્મ, મુસલમાન ધર્મ, પારસીઓનો ધર્મ, ખ્રીસ્તિય ધર્મ, કબીરપંથ નાનકપંથ, રામાનંદ પંથ, રામાનંદી પંથ, સ્વામીનારાયણનો ધર્મ, વિગેરે ૧૬ દુસ્તાનમાં ચાલતા અનેક ધર્મો, અનેક પંથો, અનેક મતોના સિદ્ધાંતરહસ્યો, તે તે ધર્મના સ્થાપક મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો, દરેક ધર્મના મુળતત્ત્વો વિગેરે દરેક ધર્મના રહસ્યોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે

અમદાવાદ ટ્રેનિંગ કોલેજના રિયાઝ પ્રોન્મીયાન અને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ માહેશ્વર ભા. કમળાચાર્ય દ્વારા પ્રાણશર ત્રિવેદી બી એ લખે છે કે—

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન,

આ હજાર પુસ્તકમાં અન્યકતોએ પોશાગીક પુરુષોના જીવનનો જ્ઞાન આપ્યો છે વિષ્ણુના અવતારોનું ને તેને લગતા પારોશિક જ્ઞાનોનાનું વર્ણન મારી રીતે આપ્યું છે તેમજ શ્રીમદ્ગણેશપ્રાચીન, કબીર, ચાનદેવ, નામદેવ, રામનંદીય, વિવેકાનંદ આદિ દેવી પુરુષોના જીવનનું ચિત્ર દર્શાવેલું છે. ધર્મિષ્ઠ પુરુષોને પુસ્તક બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે સામાન્ય વાચકવર્ગને પણ તે હિતકર છે

એમ જાણના ડી ડી કસેકર સાહેબ રાવ સાહેબ મળતલાલ મોહનલાલ ખાંડી બી એ લખે છે કે આપનું સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન પુસ્તક વાંચી આનંદ થયો છે દિગ્ધર્મના મોટા મોટા ધર્મિષ્ઠ ને દેવી પુરુષો પુરાતન ને હાલના જમાનામાં પણ ગયા તેમનાં પ્રતિકારીત વર્ણન આપે આપ્યા છે તેમનાં દેવી કૃતોનો સમ્રઠ આપે બતાવ્યો છે તે વાંચી મોટું પણ વિચારણીય પુસ્તક નિગતિ માર્ગે રસતા જરૂર છે. ધર્મિષ્ઠ પુરુષોની, આવા પુસ્તકની એક ચીજ નબળાઈ એટલે આપે પુરી પાડી છે આપનું પુસ્તક સનાતન ધર્મને પ્રજ્ઞ આપનાર છે આશા રાખુ છું કે તેનો અહોહો ઉપયોગ થશે

આ પુસ્તકમાં વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણો, શાસ્ત્રો, વિગેરે ધર્મિષ્ઠ પુસ્તકોનું શ્રેણિકન કરી તેમાંના મુળ સિદ્ધાંતોનો સમ્રઠ કર્યો છે. તે ઉપરાંત દરેક ધર્મ સ્થાપનાર મહાપુરુષના જીવનચરિત્રો તેમના મુળ સિદ્ધાંતો સાથે છે જેથી વાંચકો મનુષ્ય પોતાનું જીવન ઉચ્ચ ધર્મિષ્ઠ બનાવી શકે છે અનેક ધર્મોના ન જાણના સિદ્ધાંતો જાણવામાં આવે છે બાળકોને, વિદ્યાર્થીઓને, આજ્ઞાને, વંચાવવાથી તેમને નીતિમય ધર્મિષ્ઠ જીવન ગાળવાનું મન થાય છે એકદર રીતે આ પુસ્તક વાંચી મનન કરવાથી મનુષ્યની ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા મોટી, નીતીના અને ધર્મોના સિદ્ધાંતોને અનુસરવાનું મન થાય છે

આ પુસ્તકની અદ્ય એ વિષયો ઉપરાંત-મગલગ ૧૫૦ ઉપરાંત ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોના વિસ્તૃત જીવન ચરિત્રોનો સ્વેચ્છા લાખામાં મગલ છે. આ પુસ્તકમાં આવેલા વીષયો, નીચે પ્રમાણે છે

આ પુસ્તકના કોળ ૧૦ અને પ્રકરણ ૯૧ માં આવેલા વિષયો નીચે પ્રમાણે છે

ભાગ ૧ લો	ભાગ ૨ લો	વારાહાવતાર	શુરવતારવર્ણ
કૃદ્ધર્મ-	મુશરના ૨૪ અવતારો	હિરણ્યાકશ્યપ	જીવનચરિત્ર
ધર્મનિષ્ઠજીવન	અવતાર રહસ્ય	નારદચરીત	યત્તાવતાર
તીર્થયાત્રા	સનકાદિક કુમારો	નરનારાયણ	ત્રિપત્ર
મહામાજનો સમાગમ	રૂદ્રાવતાર	રવ્યશુ મનુ-ચતુર્યા	અગ્નિધરાળ
ધર્મરહસ્ય	વેદની ઉત્પત્તિ	કૃષ્ણાવતાર	નાભીરાજ
વેદધર્મ	બ્રહ્માની સર્જિ	કલ્કમુનિ	નામદેવ ચરીત્ર

ત્રિકાલદર્શક દર્પણ.

અને મેટાવાર્ણન વિદ્યા

અથવા ચમત્કારીક સુપ્ત વિદ્યાઓનો કાંડાર (બીજી ઓર્ડર)

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ માત્ર ૭ માસમાજ અપી જવાથી તેની બીજી આવૃત્તિ હમણાં પણ સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડી છે

આ પુસ્તકની અંદર યોગવિદ્યા, મેસ્મેરીઝમ, હીપ્નોટીઝમ, ત્રીકાલદર્શક દર્પણ જનાવવાની વિદ્યા, રતીકાંત્ર, કોકચાંત્ર, કામચાંત્ર, મત્રવિદ્યા, તત્રવિદ્યા, વન વિદ્યા, જાદુક વિદ્યા, જાપાપચાર સાત રત્નરસાયન વિદ્યા ત્રિજેર હિપ્નોટીઝમનાં સમાવેશ કરેલાં છે. આ પુસ્તક ફરેક માણસને ખાસ પાકે શાખી અભ્યાસ કરવા યોગ્ય છે તેવી તે ચમત્કારીક વિદ્યાઓ શીખી શકે છે લેખિકા પ્રાતઃશ, ગમવ શકે છે. બંને પ્રજાં ચમત્કારીક કામ કરી શકે છે

તેમાં આપેલાં મન અને વન વિદ્યાના પ્રતાપથી—જમે તેટલી હદમાં મેળવી શકે છે, જમે તે વચ કરી શકે છે, જમે તેના રોજ મટાડો શકે છે, અને અનેક આશ્ચર્યકારક પ્રયોગો રહેલથી કરી શકે છે. કેટલીક એવી યુક્ત વિદ્યાઓ તેમાં છે કે જે દિનપ્રત્ય દિન લોકો હમણે રૂપિયાનો ખર્ચ કરી રહે છે, બંને જાવાઓ પાછળ લાગેલાં કરે છે જતાં શીખાતી નથી. તેવી અનેક વિદ્યાઓ આ પુસ્તકમાં સમાવેશ દેવાથી તે મધ્ય ક્ષમતી વધ પડશે કાંઈ એકાદ પ્રયાગ સિદ્ધ કરી લેવાથી જ પુસ્તકના પૈસા વળી જશે આજેજ મંગાવવા.

તેની અંદર આવેલા વિષયો ૧૬ કાનમાં ૧૨૦ પ્રકરણોમાં છે

જેની અંદર પ્રા ૧ પ્રલેહ, બાજ ૧ મા મેસ્મેરાઈઝમ અને હીપ્નોટીઝમ વિદ્યા, માર્જન કરી

હીપ્નોટીઝમનો પ્રયોગ થા રીતે કરવા, ત્રિકાલદર્શક થા રીતે મેળવવું અન્યને થા રીતે વચ કરવું ભા. ૨ યોગવિદ્યા, જેમાં રાજનોમ, હક્યાંત્ર, ઇશ્વરશક્તિ, વમ, નિવમ, આસન, પ્રાણવાયમ, મેત્રાહાર, ધારણા, ધ્યાન, સમાધિ પ્રાપ્ત કરવા, અટ્સિધિ મેળવવાની કળા, મુક્તિઓ વિનિર્મિત વચન, અને તેની સિદ્ધિ, ૩ ત્રિકાલદર્શક દર્પણ અને ત્રીકાલદર્શક આજના જનાવવાની વિદ્યા—દર્પણ જનાવવાની દવા અને ૭ જોવાની રીતો સંજ્ઞામળી વાત થા રીતે જાણવા. ત્રિકાલદર્શક વાંટી જનાવવા. હજારત કરવાની વિદ્યા ભા. ૪ પ્રેતાવાહનવિદ્યા—પ્રેતાને આવહન કરા તેવી સાથ વાતચીત કરવાની વિદ્યા ભા ૫ પદ્ધતિ

જનાવવું અને ચસાવવું—અને તે દ્વારા પુછેલા પ્રશ્નોને જવાબ મેળવવા. ભાજ ૬ વધીકરણ વિદ્યા, ભા ૭ કોકચાંત્ર અને રતીકાંત્ર—અસમર્થ વાંચપત્ર દર્શાવવાની સીધી રીત. ત્રીજાની પધિતી ચિત્રતી દેસીની, કાળીની એ જાન અને તેના લક્ષણો. કુમારીઓના બીજા મેદ, જુદા જુદા દેશની સીલો, રતીઓની પરીકા, પાંતપ્રતા અને કુસાચારીયી રતીઓના લક્ષણો, પુરોના કાલક, ખન, વપ અને અધ, એ વર્ષો અને તેના લક્ષણો, મુદરપાત્રમનો બાનદ, પ્રતોત્પત્તિ, પ્રાજ કવી સાવ, મર્લાધાન, આમનો મનમાં ઇચ્છા થાય તેવાં બાનદ, જનમ, મર્લાની પરીકા—કુત્ર જનમને કે પુત્રી તે જરૂરી પ્રસવ થવાનો ઉપાય, વધ્યા જાતે મર્લા રહેવાનો ઉપાય મર્લાની સ્ત્રી અને સુતરોત્રની દવા, વજાકારો ધારણ કરવા. ભાજ ૮ કામરસાસ—આંખોની પુનરુત્પત્તિ અર્થે રહસ્ય

ભાજ ૯ મનવિદ્યા—વધીકરણનો, લક્ષીપ્રસિદ્ધિ. આજરસુનો આદાશીયીનો, મહાસક્ષીની સિદ્ધિનો, વધી મજ ન જન વધે લેનો. વેપારમાં વન મજ ને વન વધે તેના વિદ્યા વચવાનો, હેલાન વધી મજ તેનો, વનવાતી દેવાનો, લક્ષીના દર્શનનો. મનદ ધારણ કાર્ય સિદ્ધ થવાનો, ચારી પકડવાનો, મન-જનો, છુત વચ કરવાનો, મુક વાગવાનો, જણુની પ્રસવ માવ તેનો, પુત્ર મતરવું રાંચકણવુંનો, જાદુ-કનો, કુશરનો વિ.

ભાજ ૧૦ વનવિદ્યા—જેમાં કથનિવારક, વધીકરણ, આશ્ચર્ય, સુખપ્રસવનો એકથીસો વન-વાસો મન, કાર્યસિદ્ધિનો મન, આજરસુક, પીલાચ જવાનો, અખટ કાંડારનો, વેપારમાં લાભ થવાનો. સર્વ કામ સિદ્ધ થવાનો, આદાશીયીનો, માન મેળવવાનો, અજ વધ પાકવાનો, તાવનો, મનની ઇચ્છા સિદ્ધ થવાનો નજર ન લાગવાનો, ગાય દૂધ દેવા દે તેનો, પનિ વચ કરવાનો, લાચાસિદ્ધિનો, સાપ આવે નહિ રેનો. પુરુષ વચ કરવાનો, લેલાને વચ કરવાનો, સિદ્ધસિદ્ધિનો, છુદિવર્ધક, વધવાને પુત્ર થવાનો; વિદ્ય જવાનો

ભાજ ૧૧ તત્રવિદ્યા—ઈદ્રાળ જેમાં વધીકરણ તત્ર, મર્લાપાત ન માવ તેનો, ભાજ કુત ધોણુ માવ, વીજી જનાવવા, જોણુ કીજાણું, ભાજ ૧૨ જાદુક પ્રયોગો નહીંમ્ દૂધની ધારા ચલાવવી, ગિલાસળ

દીવા કરવા, કાંઈકનો રૂપોઓ કરવા, કાંઈકનો ગરવી, ગળામાં છરી ધોયવી રવતા કપર ચાલવું, કાંઈક, પાવડીઓ ઉપર ચાલવું, લીધું કાપી લોહી કાઢવું, પડસો ચોટાડવો, શાળીઆમ બગવા, ને બોલાવવા, પાણીનું કુષ બનાવવું, આગળી નીચાવા પાણી કાઢવું, કંડુ કાઢવું, બડા કરવા, નારી માથા માસ કાઢવું, લાકડામાં પીપળો ઉગાડવા, રવતા ચાલવો, બડીઆળ આગી સાજી કરવા, પાણી ચાલવું, કાંઈકનું બતાવવા, ધરતીકંપ કરવો, પાણીનું લોહી બનાવવું, કાચ ચાલવું, પેટમાંથી દોરો લેવો, આંખો ને મેથી ઉગાડવા, કંડુનાં પમણી પાકવા. શુત કુણાવવું, માથુસ બાળી છવવું કરવું. ધન ધવું, માતા કહાડવી, સિદ્ધાંત બતાવવી, વિગેરે બહુના સેકરો પ્રયોગો કરતાં શોખવું.

ભાગ ૧૪ અમલકારિકે ચુપે વિદ્યા-ભદ્રક સાથુ બનાવવો, પાણીનું કુષ કરવું, પાણી જમાવી રેલું, આળવું, રથ સાથે સ્વર્ગ જોવો, પુલોના રથ બદલવા, રવતા પકડવો, શુત દેખાવ, મરેલાં માથુસોને રી, રેવેલીનાં દર્શન કરવા, શુત કહાડવું, પારાનો અણસ ને ગોળા બનાવવો, ધરમાંથી સાપ, ઉદર, માંખી, સોનાને ધોળું બનાવવું. ધરમાં શુત ન રહે, કોળ સજે નહિ, થી સુધારવું, ચીનના સાંધવી, બોલાવવી મેળવવી, હાથમાં ફેરારાનું ફેર ફેરારવું, લોહી પકડવા, સાપનું ઝેર ફેરાર, વખાને પુત્ર ચવાનો ૧૦ ભાગ ૧૪ દવા વગરનો ડાકર-દિવોડાકમયા દવા વગર ધણી દરો મટાડવા-સધિવા, લકવો, માથુ ને પેટનો દુખાવો, બધેકાસ, અછરણ, નજીવો, આંતરડાંની કરો, દિરેદરીઆ વિગેરે મટાડવા ભાગ ૧૫ હુળારો વ્યાધીની માત્ર એકજ દવા-પાણી, ગાત્ર પાણીથી અનેક દરો મટાડવાની વિદ્યા ભાગ ૧૬ કોમોપથી રથ રસાયન વિદ્યા-માત્ર રમીન શીશાના પાણીથી અનેક રથ મટાડવા આ પુસ્તકમાં ઉપર પ્રમાણુ વિષયો છે તે જાણવા અને વાંચવાથી જ તેની કિંમત સમજાશે. પુસ્તક ઉપયોગી છે બહાર પડતાજ બધા જવાથી બાજુ આશ્ચિત્તી બધી છે. દરેક માથુસે તેને પોતાની સંજોગો જોખે આમાંથી કોઈ એકજ પ્રયોગ સિદ્ધ કરવાથી બહારો રૂપિયાનો કાપરો થઈ શકે તેમ પાંદ પૂઠું કદ ૩ ૫-૦-૦ દાલ તરતમાં મગાવી લેનાર પાસે માત્ર રૂ ૪ કિંમત લેવાશે.

આ પુસ્તકમાં માટે સજાજનો શુ કહે છે
કમલ અભારથી વલકાજ બાણુજ લખે છે કે આપનું ત્રીમળદર્શક દર્પણુ પુસ્તક મધુ વામી બાજુ આનંદ થયો છે તેમાં બહુજી ઉપયોગી બાળતતા સમાવસ કરેલા છે અને તેથી આપનો બાર માનુ હુ.

આખરમાંથી કાળદાસ કીમલાજ લખે છે કે આપનું ત્રીમળદર્શક દર્પણુ પુસ્તક ખરીદવાથી મને બહુ કાષ્ટો થયા છે

શુ બાધથી કુરાબાજ કાળદાસ લખે છે કે આપનું ત્રીમળદર્શક દર્પણુ પુસ્તક મધુજ ઉપયોગી છે દરેક કુટુંબમાં રાખવા યોગ્ય છે એ પુસ્તક પ્રકટ કરવાના તમારા નમન માટે ધન્યવાદ આપવો યોગ્ય છે.

પુનાથી શ્રી મોતીલાલ ચલાબજ લખે છે કે આપનું ત્રીમળદર્શક પુસ્તક વાંચતાં તથા અજમાવતાં તેની દરના મત્રવિદ્યા સાચા છે, તત્રવિદ્યા પશુ સાચા છે, તથા કાકલાજ પશુ જો વાંચે છે તે મધુજ વાંચે છે તે જોઈને કમલાજ નાજીરી શુકરન નજી શ્રી રતનાજ કરેલો છે

શ્રી ચરકસંહિતા.

દરેકને મૂળસંહિત ચુજરાતો બાધોતર પ્રથમ જાન બહાર પડ્યો છે આનુવંદના મળ આ પ્રયોગે આ પ્રયોગમાંથી પ્રયોગ ઉત્પન્ન થયા છે. તેમાં જેવાં નવી જુની દોષો અને દવાઓ છે કે જે આપણે બહુતા દરેક ડાકર, હાથમ અને વેદને આ પુસ્તક પાસે રાખી દવાઓ કરવાથી વધ મને છે

૫ દાલ તરત મગાવી લેનારને રૂ ૪ પડશે.

સરવે રેવનુ અને ફોજદાર કાયદાનું જુથ

ચાલી આશ્ચિત્તિ-આ પુસ્તકમાં ઇડાંન પુનઃકોશની અવતરની કમો, કીમીનલ પ્રેસીજર કોઠ, પાલીસ એકટ, વિલજ પોલીસ એકટ તેનું રેવનુ કામ, તે ઉપર ચલેલી રૂઝ, મામલતદાર એકટ, મામના ને તાણના નમુના, સરવાળીરૂઝ, સર્કલ ધન્યેકટરની રૂઝ, અધીજનો એકટ, આજ રી એકટ, મીકાતા એકટ, વિગેરે ૨૦ મામલોના સમાવેશ કર્યો છે કી રૂ ૪-૦ દાલમાં રૂ ૩ પડશે.

રનો વેદ-આ એક ઉત્તમ વેદનું પુસ્તક છે, જેના મત્રન ૫૦ મત્રજ છે, જેમાં સરીરનું ને તેની અદર આવેલા મત્રન, વનરપતિ ૫, કસ્ટી ઉપનાશ. દરેક મત્ર, તેના કારણો, અને કિયાયે છે કી. ૧-૮-૦.

હાલે તરતમાં મંગાવી લેનાર પાસે રૂ. ૧-૦-૦ આછો લેવાશે,
 મુબાક ઇલાકાના સરકારી ડગવણી ખાતાએ લાયકેરી છુક તરીકે તેમ શાખા માટે મંજૂર
 કરેલું અને વડોદરા રાજ્યની લાયકેરીઓ માટે પણ મંજૂર થયેલું ઉત્તમ પુસ્તક

હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા

અને
 મુસાફરીનો સોમીયો

આ પુસ્તક જાત્રા અર્થે જનાર દરેક માણસે પોતાની પાસે રાખવા લાયક છે. ભાવિક હિંદુ પ્રજા
 કાશી, હરદ્વાર, જનનાથ, રામેશ્વર વિગેરે પવિત્ર તીર્થોની જાત્રા કરવાવા મુકિત મળશે એમ માની જાણી
 નાં એકવાર તો જાત્રાએ જાય છે જ જાત્રાનો પ્રેશ અગત્યનો હોવાથી, ત્યાં કયે રસ્તે જવું, ગાડી
 ક્યા બદલવી, કયે સ્ટેશને ઉતારવું રસ્તામાં જાત્રા કરવા યોગ્ય સ્થળો ક્યા ક્યાં છે તે ન જાણવાથી ઘણી
 વખત મુશ્કેલીમાં ને ખર્ચમાં ઉતરી પડે છે. જાત્રા જતા ત્યાં ક્યાં કાને ત્યાં ઉતરવું, તે તે સ્થાનમાં
 મુખ્ય જાત્રા ક્યા ક્યાં દેવની કરવા, તે તે સ્થાનમાં શીજ જાત્રાનાં ક્યા ક્યાં ધામ છે, વેરા, કર વગેરે
 શું આપવું પડે છે ? જોવા લાગે શું શું છે તે ન જાણવાથી ઘણી ગુચવણમાં પડે છે, તેમને સર્વ આ-
 પાર તીર્થોના ઝાર હેપર રાખવે પડે છે નહીં ઘણીવાર નકામા ખર્ચમાં અને નુકશાનીમાં પણ ઉતરી
 પડે છે આથી તે સર્વ મુશ્કેલીઓ દૂર થાય અને ખા પુસ્તક હેપરથી નહીં યાત્રાનાં ધુમોની સંપૂર્ણ
 માહિતી મળી શકે તે માટે આ પુસ્તક અમે જનારું છે જ ખર્ચો જવા પણ આગળું છે

આ પુસ્તકમાં આવેલ હિંદુ પ્રજાને તમજ કોને તે જાત્રા કરવાના જે જ ધામો છે તે તમામ
 નામોનું વર્ણન, તે તે જાત્રાને સ્થળ જાત્રા માટે કોઈ રેલ્વે રસ્તો મુજબ છે, ક્યાંથી જવાય છે, ક્યા રો-
 ને ઉતરવું પડે છે, ત્યાં ભાડું શું છે, ત્યાં જઈ ક્યાં ઉતરવું, ત્યાં ધર્મશાળામાં શું સંગવડ છે ત્યાં ગયા
 તો મુખ્ય જાત્રા કરવાનું દેવસ્થાન કયું છે, બીજાં ધામ ક્યાં ક્યાં ને ક્યા રથો છે, તો દેવનું સાત્રિ
 શાસ્ત્ર મહાત્મ્ય, ઐતહાસિક માહિતી, તેમજ મહાત્મ્ય કેમ વધુ ચાલે છે, તે તે જામમાં બીજું જોવા
 યોગ્ય કયું કયું સ્થાન છે, ત્યાં કઈ કઈ વસ્તુ સારી બને છે, વિગેરે સંપૂર્ણ હકીકત દરેક દેવસ્થાન માટે
 આપેલી છે. વગર પૂછે જાત્રા કરના જનાર દરેક દેવની જાત્રા કરી શકે છે, ને તેનું મહાત્મ્ય
 નહીં શકે છે વગર તે તે સહેરમાં કઈ જગ્યાએ તે દેવમાફર છે, ત્યાં ક્યાં થઈ જવાય તે પણ છે જેથી
 ક્યા ધવા સમય નથી.

તે દેવસ્થાનનો જાત્રા કરી પછી બીજી જાત્રા કરવા માટે કયે રસ્તે જવાથી મુજબ પડે તેનું
 માર્ગ, રેલ્વે સ્ટેશનોના નામ, વચ્ચે ઉતરવા લાયક સ્થળ હોય તો તેનું નામ અને વર્ણન બધું વિસ્તાર
 સાથે આપેલું છે. એટલે વાતો કરવા જનાર આ પુસ્તક પાસે રાખી તો હિંદુસ્તાનમાં ગમે સો વગર
 પૂછે જઈ શકે જાત્રા દરેક જાત્રાનાં દેવસ્થાનની સારી રીત યાત્રા કરી પછી એટલું જ નહિ પણ
 તે તે સ્થાનોનું સાચાનુસાર માહાત્મ્ય જાણી શકશે. તે દેવસ્થાન કોણે સ્થાપ્યું, તેનું મહાત્મ્ય ક્યા ઇ-
 રષ્ટ્રથી આવેલું વધુ છે તેની યાત્રા કરવાનું ફળ શું વિગેરે જાણી શકશે

જેની અંદર આણંદ, અજમેર, પુષ્કરનિથ, ઢોંગાજમાતા, ઉદેપુર, જોધપુર, જાહનેર, જેસ-
 લમેર, શ્રીનાથદ્વારા, કાઠુરલો, ઉજ્જવન, આકરેશ્વર, પંદાર, મધુરા, માત્રા, દિલ્હિ, હરદ્વાર, લાહોર, અમ-
 તસર, વઝાન, મદિકાદરનાથ, બીનમર-મરમીર, લખનૌ આલોહા, કાઠી, ગયા, શ્રીસમેતદિગ્ગર, વૈજનાથ
 મહાદેવ, કથકતા, જનનાથપુરી, મદાસ, શ્રી સેતગપુરામેશ્વર, શ્રીરંગજી, શિવકાંચી, વિષ્ણુકાંચી, સાક્ષીજો-
 થાગ, કાચીન, કુવેલી નાસક, તમક, પુના, મુંગલ, ચાલોદ, શુકલતિર્થ, ગદિર, દારકા, પ્રભાસપાટણ
 શ્રીરંગારવરત, પાશાતાજી વિગેરે જાત્રાનાં સ્થળોનું વર્ણન, ત્યાં શું શું માત્રા કરવાનું ધામ છે, શું જોવા
 લાયક જગ્યાઓ છે. વગરની કઈ કઈ યોજો છે, ત્યાં ઉતરવાની કો બધવસ્યા છે, ગાડી ક્યા બદલાય છે
 વિગેરે હપથોમાં સંપૂર્ણ માહિતીનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ છે

જેમાં-કાશી, જનનાથપુરી, બદીનાથ કૌદરેશ્વર શ્રી સેતગપુરામેશ્વર, અને દારકા એ ચાર ધામની
 યાત્રા, કાશી, કાશ્મિર, (શિવકાંચી અને વિષ્ણુકાંચી) અવતિઝ, (ઉત્તરજન) અયોધ્યા, મધુરા ગયા, (હરદ્વાર)
 અને દારકા એ સાનપુરી, મંગલેશ્વર, પુષ્કરેશ્વર, આકરેશ્વર, મદાકાદેશ્વર, સોમનાથ, કૌદરેશ્વર, વિષ્ણુશ્વર
 વૈજનાથ, નામેક, મહિમાનું, રામેશ્વર અને બીમાકર એ બાર અપીર્તાલોજી, સકરાયાયોના ચાર મંડે
 શ્રીરંગવાના જાત્રાનાં સ્થળ, દેસીનાથ, પાશાતાજી, સનેનિગ્ગર, શેત્રજ, નીરાર, પાશાતાજી વિગેરે
 જેવાના જાત્રાનાં સ્થળો, તમ જ અજમેર વિગેરે સ્થળના મુખ્યધાનોનાં જાત્રાનાં અને પારશ્રીઓનાં ઉદગમ
 વિગેરે સ્થળો વર્ણન છે.

દેવે દર્મસીની દવા વાપરનારો શુ કહે છે,

સ્વામીનારાયણના મંદિરના કારભારી મી. મગનલાલ લખે છે કે તમારી હરસની વાથી મને ખૂબીમ વરસતુ હસતુ ફરત મટયું છે કુ ગણી દવા કરી કદાગી ગયો હતો પણ તમારી દવાથી મને ફાયદો થયો છે જેથી કુ ઉપકાર માત્ર છ હરસને માટે આ દવા અસર કરનારી મને નથી લાગે છે

કલકત્તાથી મી સી. એમ. ચૌધરી લખે છે કે તમારી દવાથી મને જુના હરસનું નરદ મટ્યું છે ને હજુ સુધી ફરી થયું નથી જેમની ૧ ૩મી બીજી મોકલશે

વારાણસીથી પા. લલ્લુભાઈ લાનાન હરસની દવાથી સારો ફાયદો છે, બીજી ૩મી મોકલવા

ખંડેરાથી કામેચર નથુરામ લખે છે કે આપની પ્રમેહની દવાથી પ્રમેહ મટ્યો છે. બધી દવાઓથી ફાયદો ન થયો તે આ દવાથી મટ્યો છે

વડોદરાથી પરમાનંદ હરીલાલ મુનગી લખે છે કે-આ દવાથી પરમીયાના બધા જુના ફરદીને આરામ થયો છે, બહારીયાથી મવરીયા ફર ત્રીભોવન લખે છે કે-પ્રમેહ પીત્તથી મને થયો ફાયદો થયો છે હવે મને પ્રમેહની જરા પણ અમર રહી નથી.

હુબલીથી નરશી શીવજી લખે કે આપની પ્રમેહપીત્ત વાપરવાથી એકદમ આરામ થયો છે જેથી આપને જોડેલા ધન્યવાદ આપીએ તેટલા થોડા જ છે

પાણચેરાથી સીમોન દાતીયલ લખે છે આપની પ્રમેહપીત્ત અનુપાન સહિત વાપરવાથી ફરદમદ નીવડી છે તે ફરદીને ગણીજ માફક આવી છે, કોલકાપીટાની ૩મી ૧૦ મોકલવી આપજો

પર્ણકથી લંગવાનજી ગજીલાલ લખે છે કે-અમારા ૧ ધરમી એક વાહને ઠીસરીની આયો હતો ને લોહી જૂત છે એમ કહેતા, હુબલી પશુ ખરી, પણ તમારી સલાહ મુજબ ઠીસરીની આપીસ અને અનુપાનનો ઉપયોગ કરાગ્યાથી અઝાડીયુ ન થયું તેવામા તો તેને અમાર મધ ગયો છે જેથી મને નિશ્ચય થયો છે કે ઠીસરીની આ ઉપર તમારી એ દવા રામબાણી નીવડી છે. મુંબાઈથી નાગરજી મોરારજી માસ્તર લખે છે આપની ઠીસરીની આપીસ અને અનુપાન આથે વાપરવાથી આરામ થતો જમ છે બીજી એજ દવા વી પી. થી મોકલો.

નાગરથી ઉમેદલાલ કાશીમાઈ જાણીને છે કે એક ફરદો ધણોજ વાથી રહી ગયો હતો ને આંખનાં તથા હાથ વગી ગયા હતા ચરીરે જુથો થઈ હતો ને હતાતુ ચલાતુ નહોતું તેને વાત-હમ્પીસ આપવાથી આગમ થયો છે ને વાનો રોગ મટી ગયો છે

કાંજલરાથી યા શ્રી લાડુઆ લખે છે, અમારા કુમારથી વજેસિહજીલાલને વાની ઈમારી હતી પરતુ તમારી વાતહમ્પીસ વાપરવાથી ધણોજ ફાયદો થયો છે હવે બીજી દવાની જરૂર પડે તેમ નથી પરતુ તમારી વાતહરપીસ વાપરવાથી ધણોજ ફાયદો થયો છે

યાજ્ઞા પીપલીથી કા લંગવાનજી દેવજી લખે છે કે આપના જીવનથી જાતીના દરેકો ખાસ, ઉધરસ વીગેરેમા ધણોજ ફાયદો થયો છે, દરેક તેવા ફરદીને તમારું જીવન વાપરવા મારી ખાસ બવામથુ છે બીજી ૩મી ૧ રતજ મોકલાવશો.

ફાંય, મચકણી, લગ્ન પ્રમેહ, સ્ત્રીઓના પ્રદરાદિ રોગો, લકવો, ઘાતુ હાય-વિગેરે ખાસ મદદીએ બીજી. એકવાર તમારા દરેક માટે મુલાકાત લ્યો.

દવાઆતું
૩ રીંગીરોડ મહાવીર સ્વામીના
રામર સામે-અમદાવાદ.

જેસલાલ દેવશંકર દેવે વૈદ્ય
માથીક
દેવે કેમીકલ વર્ક્સ, અને દેવે આયુર્વેદિક દર્મસી.

પ્રભાતે ઉડીને વહેલો, કઈ છું સ્નાન હું પ્રિતે
ધર્મને ધ્યાન શ્રીહરીનું, જોણું છું વાળ એક ચિતે
કામીનીઆ નામ જગ, પ્યાઈ, મુગ ધી તેલ ગુણકારી,
સદા સૌ વાપરે હોસે, સત્જન સૌ હોઈ નરનારી.

કામીનીઆ

ઓઈલ

હિંદુસ્થાનના રેક સાગમા રૂ ૧) ની કીમતે વેચાય છે. ખરીદતી વખતે
કામીનીઆ ઓઈલ રજીસ્ટર્ડ નામ વાંચી સીલબંધ બાકસવાળી બાટલી ખરીદજો
તમારી આંતુ બાલુની હવા જતું રહીત અને મુગધમય બનાવવા
માટે તમારા રૂમાલ અથવા કપડાં ઉપર

ઓટો દીલબહાર (રજીસ્ટર્ડ)

ના ત્રણ ચાર ટીપાં લગાડો

ચિતને પ્રમત્ત કરનાઈ તથા હવાને મુગધમય બનાવનાર આ એક સેન્ટ છે
યાદ રાખજો ઓટો દીલબહાર નામ વાંચીને સીલબંધ બાટલી લેજો,
નહીં તો દુકાનદાર નફાની લાલચે બળતું સળતું સેન્ટ આપી દેશે.
ફોન નં. ઓસની બાટલીના રૂ. ૨, ૦ ઓસની બાટલીના રૂ. ૧-૪-૦
૧ કામીની બાટલીના રૂ. ૦-૧૨-૦

સૌલ એન્ટ-ધી એગ્લો ઇંડીયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કં.

નં. ૧૫૫ ભુભામંસીદ સુંબઘ.

આ માસિક જોડાણ દેવચક્ર દરેકે અમલવાદ ખાદીઆમાં આવેલા પોતાના શીબાચોત્ત
ચિન્હોન ચેતના ચેતના માટે કાપીને તેજ દેહવેથી ચેત પ્રસિદ્ધ મુ

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨]

જુન માસે ૧૯૨૪.

[અંક ૪ થી]

વિષયાનુક્રમણિકા

અન્ય તર પ્રદેશમાંથી ઉત્તર નૈઋત્યિક પ્લનિને અવલોક કરના	
સાધકને ઉદ્ધાર (શ્રી ઉ)	૬૭
અતિની પરમપદ્યો રિધિતિ (શ્રી ઉ)	૬૭
સુખી યવાનો મુરણ રસ્તો-તત્રી	૬૮
પોતાસીકળા (શ્રીયુત ધર્મશાસ્ત્ર ઉત્તરભાગ પાટા)	૧૦૩
ગ્રોત્સાદક મત્રો (રા. અવનરાય શુકલ)	૧૦૬
સ્વીકાર	૧૦૭
પ્રાચીન ચિકિત્સાશાસ્ત્રની ઉત્તરિતિ (શ્રી ચાંતિદેવ)	૧૦૮
મહર્ષિ શુક (શ્રી ધર્માનંદ દાનગી)	૧૧૧
મુર્તિપૂજા અથવા ધર્મશાસ્ત્રિનું સુવલ સાધન (રા. લાલજી વિરેશ્વર વાળી)	૧૧૩
આત્મમળ કરારે પ્રાપ્ત યાપ ૨ (તત્રી)	૧૨૧
સંસર્ગ અને તેની રૂઝિત (રમણલાલ જી. દવે)	૧૨૮

દિકુસ્તાન માટે
વાર્ષિક સવાનમ

૩-૩-૦-૦

તત્રી અને પ્રકાશક
જેઠાલાલ દેવશંકર દવે
ભાગ્યોદય એજિન્ડા-અમરાવાત,

પંરેશ ખાતે
સવાનમ
શિલિંગ ૭

સૂચના

જાગ્યોદયનું વાર્ષિક સવાન મ ૩, ૨-૦-૦ છે દર મામે દરેક આદકને આ નિમાગત મળી ચકરી
બ ઓદયના આદક યના'ની લવાનમ કરતા પછુ વિશેષ લાભ નો ખીજો મળે છે

જાગ્યોદયના આદકને આ વર્ષે 'સેટનું' પુસ્તક

આત્મિક જીવન

મળે છે. આ પુસ્તકના લેખક શ્રીયુત મણિલાલ નયુભાઈ દોસ્તી,
બી એ છે. શ્રીયુત દોસ્તીના અધ્યાત્મવિદ્યા સ્વભાષી લેખો જાગ્યોદયમા ઘણા
વર્ષોથી આવે છે. આ પુસ્તક આત્મજ્ઞાન રાખખી અનેક ઉપયોગી વિષયોથી
ભરપુર છે હસ્તકની છુટક કીર્તિ ૩, ૧-૮-૦ છે છતા જાગ્યોદયના આદક
ને તો તે મફત જ મળાયે

આ પુસ્તકની અદર આત્માનું સ્વરૂપ-ઉપનિષદના આધારે, શાંતિ, આ-
ત્મિકજીવનનું સ્વરૂપ, આદ્યજીવન, ખરૂ આત્મજ્ઞાન, ખરી આત્મદશા, આ-
ત્મશ્રદ્ધાની ભવ્યતા, આધ્યાત્મિક જીવનમા મનની એકાગ્રતાનું સ્થાન
આત્મિક ગિજાસ અને વિનય, આત્મિક જીવનના નિયમો-ચેતન્દની વિશા-
ળતા, કર્તવ્યના નિયમ, યજ્ઞનો નિયમ, ધિગેરે ઉપયોગી વિષયો છે.

નવા પુસ્તકો ઓછી કિમતે માત્ર એક માસ

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવિજીવન.

દ્રવે કૅમીકલ વર્કસ અને દ્રવે આયુર્વેદિક ફાર્મસી

અમરી ફાર્મસીમાં આયુર્વેદ શાસ્ત્રનુસાર ઉત્તમ પ્રકારે દેથી દવાઓ તૈયારવાની આવે છે. માત્ર ઉત્તમ ગુણવત્તાની, અને અત્યંત સિદ્ધ હોવાથી વારસાથી ફાયદો જ માપ છે. દ્રવે ફાર્મસીમાં બસી તમામ જાતની શાસ્ત્રિય અષ્ટાંગ, સૌ, ગુણિદા, સુરો, કયાથો આપવા, અત્યંત લેણે વિશેષ જાણવા સરતા આવે મળે છે.

આયુર્વેદિક, લોહભક્ત, બગ કચ્છ, મકુર ભસ્મ, પ્રકાશ ભગા વિગેરે અષ્ટાંગ વિશાળ વિશિષ્ટતા આપત હોય છે, અત્યંત ગુણ, આરોગ્ય વર્ધની, પ્રમેહાની રક્ત, મદ્યમજા પિત્ત, પ્રકાશ પાત્રગજ ગુણ, અત્યંત પ્રસાદલેષ, શરત) કરીતકી શરતે, કુરુટ કુરુટ રક્ત, અત્યંત કુરુટ રક્ત વિગેરે મરતા બાંધે મળી સકશે.

સુવીપક.

મહત્ત મનાવી ખાતરી કરો માલીકની જાતી દેખરેખ નીચે દવાઓ ખરી છે તેની પછી ઉત્તમ દેખ છે, સારા સારા વેલોને ડાહ્યો વાપરે છે એ જ તેની ઉત્તમતા છે જ્યાંય લેવાને માટે કમીશન મળે છે તમારા કાષ્ઠ પછ રોજને માટે સલાહ મહત્ત મળશે.

કોઈક ડાહ્યો ગામે મામ એક ડાહ્યો નિમણવા છે, એકાંતી રખા છુટકાર મહત્તે સો બને કમીશન કમાય છે. વધુ જુલાસા માટે પત લખો સાદું કમીશન અપાય છે.

ખાતરી ખાળકા જનવિદ્યાથી દવા માટે અમૃત પુલક લેવાય

મેમોરિયન [રજીસ્ટર્ડ]

આ દવા નાના બાળકોને અને વીલાથી એને ખાસ રાત દિવસ વાપરવા લાયક છે. કારણ તેથી બાળકોની ચામડા પુષ્ટ થાય છે જુદી વધે છે પાલકોમાં વધારા થાય છે, જાને દિવસે સને જાને ૭, નીચે ૫૫, નીચે ૫૫ અને તદુરત રાખે છે, આખિનું તેજ વધારે છે જેમાં લીલા અમિતો બહી વિગેરે દવા આવે છે.

આ દવા લગતો માથુસોએ વાપરી ખાતરી કરી છે મગજ અસ્થિર રહેતું હોય, ચીરીએ સ્વભાવ થઈ મળે, હોય સ્વેજસ્વેજ જાતમાં કોષ થઈ જતો હોય, મગજ ઉત્તેજાત જતું હોય, અનેક વિચાર આવ્યા કરતા હોય, ઉત્તેજાત રોજ જેવું જણાય તો જરૂર આ દવા વાપરને તેનાથી ધણે ફાયદો મળે મગજ થકમ થશે, અને શક્તિ, મુદિ, સ્થિરતા પ્રાપ્ત થશે ક્યા ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૦-૦-૦ ના ક્યાની કીમત રૂ. ૫-૦-૦-૦ તથા ક્યા વાપરવાથી સારો ફાયદો થાય છે.

પાલકથી માનવર આવત પેલાલાઈ પરમાર લખે છે નાપને ત્યાંથી મેમોરિયન તો ક્યા મનાવો દે તેથી મને ધણે જ ફાયદો છે, મગજની અસ્થિરતા મળીને મગજ કામ કરતા તત્પર થાય છે આ જાતની જન સમૂહને પછી જરૂર હતી અને તે વાપરવા દુ દરેકને અત કારણ પૂરું જાણામણે કરે તેના વળી અબધાસ કરતા નાના બાળકોને માટે તે અસ્થિર છે કારણ કે તે પાલકોને વધારે છે જેમને નાના બાળકો આશિર્વાદ મેળવવા છુટકાર દોષ તેમણે તો આ દવા જરૂરથી મનાવી અત્યંત મનાવે ચુકવું નહિ.

દ્રવે કેમીકલ વર્કસ અને દ્રવે આયુર્વેદિક ફાર્મસી રોયોરોડ—અમદાવાદ.

તમારે તમારું શરીર નિરોગ ને તંદુરસ્ત રાખવું હોય, યુદ્ધ બનાવવું હોય તો ૫

જીવન-જીવન-JIVAN.

વાપરતો. આ દવા સ્વાસ્થ્ય ને દોષનિવારક છે તે દુષ્ક્રિયા સ્વચ્છતામાં ચાલવાથી શરીર તંદુરસ્ત રહે છે નીરોગ રહે છે, મનને સ્થિર રહે છે, નેનાં તેજ વધે છે. શરીરમાં નવું ખાન પ્રાપ્ત થાય છે, લોહી સુધરે છે, શરીર યુદ્ધ માટે છે. અશક્તિ, ઉદરસ, શીઘ્ર, પાંડુરોગ, જીર્ણીકર, પાતુનું પાતુ પડી જવું, છાતીનો ફાગળો, ખાંસ ન પચવું, માથું ચઢ્યું રહેવું, અપેક્ષા રહેવું, ઉદરસ, પ્રમેહનો વ્યાધિ વિગેરે દરોજ બદલાઈ મટાડે છે જીવન તમારા શરીરમાં નવું જીવન પડે છે તમને રોગપ્રત્યાય શુદ્ધ જીવન તરફ વધારે છે લોહી સુધારીવધારે છે. વળી નબળાઈ ખાંસ, કાંસ, અગ્નિ, મરડો, અગ્નિ, ખાંસ, જોશ્નર આવવા, તથા પાતુ વધારનાં તમામ દરોજ મટે છે રતલ ૧ ની કી ૩ ૨-૦-૦

નારીકી નરોગમાં નારોગમાં લખે છે: અપના જીવન કળા ૨ ની વપરાશ થતાં મારી રંગા, તંદુરસ્તી અને શાન્ત તંદુરસ્તીને પછો જ ચોપણકાને સારી રીતે કાપકાપક નીરોગ છે બીજો એક કળા તરત વા ડી. થી રંગના કંદો

—સુખાપથી દીનદાસ બેગમજી લખે છે કે: આપ સાહેબે મારે સાથે જીવનનો કળો તથા ખર જવાના મગમની યીથી મોઢલી તે મે વાપરી છે ને તેનાથી કાપકો વળે છે બીજો ૧ જીવનનો અને ત્રણ કળો ખરજવાનો તરત જરૂર મોઢલી આવવા મેં કર્યો

શરીરનું લોહી સુધારી શરમીને મહાનાર

જીવન-જીવન

શરીર ખરમી નીકળવી, ખસ, ફેલા, શુભકા પીકો પડવા, મોં આવવું, જીભસ, શરીર કાળુ પડી જવું, તપાસી બીજે ગરમીનાં તમામ રોગ મટાડી પીકોને સુધારી નવું જીવન આપે છે ઉપગત દમ, કફ, તાવ, પ્રમેહ, વા, સંધિ રહી જના એ દરોજ બીજી નવું છે ને શક્તિ આવે છે. બાટલી ૧ ની કી. ૩ ૧-૦-૦ ત્રણની ૩ ૨-૧-૦

પ્રકાશાથી દોષોદરદાસ રેનાદાસ લખે છે કે અ પતપાનથી કાપકો છે મટે બીજી બાટલી મોઢલી

વ્લેગકીલર—આ દવાથી મજા પ્લેગના દરોજને કાપકો થયા છે પ્લેગ થયો કાપ તો તરત મટે છે દવા પીનારને પ્લેગ થયો નથી કી ૦-૮-૦

માવાનો પાવકર—ચપટી મુઠાવાથી અને તેવું માથું ચઢ્યું હોય છે તો તે આદાતીથી બીજે પચુ તરત જ મટી જાય છે કી. ૦-૮-૦

સુવચાંતિ લેપ—અમે તેવું અડધમક બરની-મગ થવું હોય ને રૂઝ ન આવતી હોય તો આ મલ મળી તરત જ મટી જાય છે કી. ૦-૮-૦

દમરોગ નીવારણુ ગુટીકા

હાનું દરદ થવું તાત્કાલિક છે કાળુ પડવા પડી મજા ઉપાયો કરવા છતાં મટતું નથી અને જ્યારે દમ મટે છે ત્યારે જાણે દમરોગ ખાનુ જ્યારે એવી રીતે થાય છે અમારી દવાથી મજા મળેલાના હાનું હવે કંઠીકા વધેસ અને હવે

ના દમન રોગો મટ્યા છે, તેનો ઉપયોગ કરવાને આસ નિયમકર આરો છે, ફેફસાને તંદુરસ્ત બંધા છે. અને આસ કે ઉદરસ ચઢતી જાય થાય છે, ખવા છે, દરદ મુઠાને થાય છે ને ખાનુ પચે છે, તે કી ૩ ૩) અગ્નિપાનની કીમત ૩. ૨)

પેનહરખામ.

આ ખામ ચોપણથી-માવાનો કુ ખાવો, વ ચરકા, કમતર તરત જ મટે છે. સંધિના ઉપર મુઠા કારી છે કી ૦-૮-૦ ત્રણ બાટલીની કી ૩ ૧-૦-૦

બાલનાશક પાવકર

આ પાવકર પાણી સાથે મેગવી વાગ ઉપ લગાવવાથી તરત વાગ ખરી પડે છે કાલુ કે બ તરા બળતી નથી વાગ મળી કાંબી મુદન સુધે ઉમતા નથી આમની નરમ ને સવાળો રહે છે કી ૦-૮-૦ ત્રણ કીના રૂ. ૧-૦-૦

કફસીરપ

કફરમ, કફ અને દમન મટાડે છે દવા ક સાથે કિસમમાં ત્રણ ખખત પીરી કી. ૩ ૧-૦-૦

દાહ્યાનો મલમ

દેવતાથી કાઢેલા ખામ ઉપર લગાવવાથી મટે છે. કી ૩ ૩

સુવારોગની પઢીઓ.

સુવારકમાં પાવાથી સુવારોગ મટે છે, સુવાર થયો નથી તાર, અશક્તિ મટે છે કી ૩. ૧-૦-૦

લખાદર ગુટીકા.

આ દવાથી ગાંધપજ, વૃષ અને ચક્ર ૧ મટે છે ૩.

લસનો દવા

અમે તેવી ખા. ફેફસા અને જીભસ મ. છે ૩ આયુર્વેદિક કામસી-અમદાવાદ.

ભાગ્યોદય.

પુસ્તક ૧૨]

જુન સને ૧૯૨૪-જેઠ સવત ૧૯૮૦

[અંક ૪ થો

અમ્યંતર પ્રદેશમાંથી ઉઠતા નૈસર્ગિક ધ્વનિને શ્રવણ કરનાર સાધકના ઉદ્ગાર.

(માડી માડી આંધલોપાની ઝાળ રે, એ લય)

ઝીણો ઝીણો કંઈક મધુરો નાદ રે, આજ મારે શ્રવણે પડે
નેમાં ભાવ ભર્યો કંઈ અપ્રાપ રે, સહેજે શુણાય ન ડા વડે.

ક્યાથી આવે રે, એનું સ્પર્શ ના જણાય,
કો શુણાવે રે, એક પશુ ના લકાય,

ઉડે ઉડે સભળાય, શુણે યાતિ યાતિ યાય

ક્યાથી૦

એમહિ વૃત્તિ યતો, સહજ સ્વભાવે દીન,
નાદ સ્વરૂપ યદ રહે, કશું ન ત્યાં પરિચ્છિન્ન,
જગ કે જગતા સર્વતો, ત્યાં ન કરી એ ભ્રાસ,

ક્યાથી૦

નાદરૂપે પ્રસરી રહે, ચિન્મય માત્ર વિલાસ,
નાદ નિમગ્નતા યતો, જેહ અવાચ્ય—અરૂપ,
અનુભવ કરનારો યદ, રહે અનુભવ રૂપ,

ક્યાથી૦

ક્યાથી૦ શ્રી૦ ર૦

મતિની પરમ પદમાં સ્થિતિ.

(પુરુષાર્થમાં આજે સદાય થતો એ લય)

પરમપદે આ વિરામે મનિ

શમી ત્યાં જતી, ન્યાં છે મહિતો ધૃતિ,—વિરામે મનિ
સકલોપોતો હૃદય ન યાતો, નિજ ઈરબુસ અગપાન જતો,
પ્રતીત થતો આ સકલ સસૃતિ,—

દષ્ટા દક્ષણ દક્ષ ન છાંડી, સમેડીને બાજુ ને માંડી,

શમતો, ન ન્યાંથી છે પુનરાવૃત્તિ,—

જે ગુરુવરના બલથી સ્થિતિ આ પામી રાખે તેના પ્રતિ મનિ આ,
અતિમ જય જય હૃદયારતી,—

કર્મ કોપ નિ રોવ વિખેરી અનુભવની કલા ખખેગી,

મનિ મનિ પણ ત્વજ આલી જતી —

શ્રી૦ ર૦

સુખી થવાનો સરઘ રસ્તો.

મનુષ્ય પોતે ઉચ્ચ થવા મથે છે, ખીન્નને પોતાના કરતાં વધુ ઉચ્ચ સ્થિતિમાં જોઈ તેના જેવા થવા તેને મથે છે. દરેક મનુષ્ય સુખી થવા ધારે છે, એવો કોઈ પણ મનુષ્ય નથી કે જેને દુખી થવું ગમે. બાળક પણ જોનાથી આનંદ મળે તેવી ક્રિયા કરે છે, યુવાન પણ આનંદ મળે તેવી ક્રિયા કરે છે. જૂઠું પણ આનંદ આનંદ ઇચ્છે છે.

સુખી થવું, આનંદ મેળવવો એ મનુષ્યનો ધર્મ છે. પોતે સુખી થવા માટે જ દરેક ક્રિયા કરે છે. ખીન્ન મનુષ્યનો સગ તે સુખી થવા માટે સેવે છે. જે જે ક્રિયા તેને દુખ કરતાં જણાય છે તે તે ક્રિયાથી તે દૂર રહેવા ઇચ્છે છે. વ્યવહારમાં સુખી થવું એ જ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે, વ્યવહારને સર્વોત્તમપણે સાધી પરમાર્થમાં આગળ વધવું એ મનુષ્યનો ધર્મ છે.

આ વ્યવહાર પ્રપચ એવો છે કે તેમાં મનુષ્યને ધણી વખતે સુખ મેળવવા જતાં દુખ આવીને ઉભું રહે છે તે કાંઈ દુખને ઈચ્છીતો નથી. છતાં દુખ આવવાનું કારણ તેની અવળી ક્રિયા હોય છે તે જાણે કે અજાણ્યે દુખ આપનારી ક્રિયાને કરી દે છે, અને તેનું દુખ તેને મળે છે.

આ વ્યવહારમાં સતતમ કરવા એ સુખી થવાનો માર્ગ છે. મનુષ્યે જન્મ લીધા પછી વિચાર કરવો ધટે છે કે આ મનુષ્ય જન્મ શા માટે છે? શું આવું પીવું, ધન કમાવું અને સસારના પદાર્થોમાં રમ્યા પચ્યા રહેવું એ મનુષ્યનું ખરું કર્તવ્ય છે? જન્મ્યા પછી બાળક મટી જ્યારે પ્રુષ્ઠ ઉમ્મર થાય છે ત્યારે મનુષ્ય ગૃહસ્થાશ્રમ અંગિકાર કરે છે. નાનપણમાં વિદ્યાભ્યાસ કરે છે. ગૃહસ્થાશ્રમમાં દાખલ થયા પછી તેને ધણી ધણી ઈચ્છા થયાં કરે છે, સ્ત્રી મેળવવી, પુત્ર થાય, ધન મળે, ઘર થાય વિગેરે અનેક પ્રકારની એક પછી એક ઈચ્છા. ગૃહસ્થ મનુષ્યને થયાં જ કંઈ છે.

મનુષ્ય માત્ર આ ઈચ્છા જ પૂર્ણ થાય તેને માટે પોતે સધળી ક્રિયા કરે છે. તે ધારે છે કે આ ઈચ્છાથી વસ્તુ મળવાથી તેને સુખ થશે હા, ને વસ્તુ મળતાં તેને સંશુદ્ધ આનંદનો અનુભવ થાય છે, પણ થોડા વખત પછી વળી તેથી સતોષ ન થતાં ત્રીજી વસ્તુ મેળવવા તે મથે છે. આમ પોતે એક પછી એક અનેક પ્રકારની ઈચ્છાઓને પૂર્ણ કરવા પ્રયત્ન કર્યા કરે છે.

આપણે જોઈએ છીએ કે મનુષ્યો સમારમાં ધન કમાવા માટે કેટલાં વલખાં મારે છે? પોતે આજો દિવસ વેપાર રોજગારમાં મગ્યો રહે છે. આમ છતાં પણ તેને સતોષ થતો હોય તેવું જણાતું નથી. સતોષ, સુખ અને આનંદ આપનારી વસ્તુ કોઈ ભૂતી જ છે, તે વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવા માટે તે મિત્રકુળ ઉલોમ કરતો નથી અને ખીજે માર્ગે આજો જન્મારો વલો જાય છે.

મનુષ્યોએ નીતિને માર્ગે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહી ધન કમાવું જોઈએ, તે મુગી અનીતિને પથે વળે છે. ગૃહસ્થાશ્રમમાં મનુષ્યો સુખી થઈ શકે છે. ગૃહસ્થાશ્રમનો પાયો બ્રહ્મચર્યાશ્રમ ઉપર છે. બાળપણમાં બ્રહ્મચર્યાશ્રમની ઉત્તમ વિદ્યા સંપાદન કરી હોય છે. તો તે વડે તે ગૃહસ્થાશ્રમ સારી રીતે સાધી શકે છે.

ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થો છે. તે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહી મનુષ્યે મેળવી લેવા ધટે છે. તે ચાર પુરુષાર્થમાં મુળ પાયો ધર્મ છે.

ધર્મ માર્ગે ચાલવું. અને ધર્મયુક્ત પ્રયત્ન કરી અર્થ અને કામની સિદ્ધિ મેળવવી ગૃહ-સ્થાશ્રમમા અર્થ એટલે પૈસા વગર ચાલતું નથી ધન મેળવવું એ મનુષ્યના કર્તવ્યમાં આવી જાય છે, પણ તે ધર્મ માર્ગે મેળવવું અધર્મથી ધન કમાવા પ્રયત્ન કરવો નહિ સસારમાં ધર્મ માર્ગે ચાલનાર જ સુખી થાય છે જે મનુષ્યો ધર્મનો ત્યાગ કરે છે તે તે કુખી થાય છે ઇશ્વર તેમનાથી દૂર રહે છે

માર પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ૧ માં માટે પ્રથમ ધર્મને સિદ્ધ કરવાની જરૂર છે, મનુષ્યે ધર્મને પ્રથમ સિદ્ધ કરવો ધર્મ માર્ગે નાવી બીજા ત્રણ પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરવા ધટે છે. અધર્મથી અર્થ સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરવો એ મનુષ્યને અધોગતિમાં લઈ જનાર છે અર્થ સિદ્ધ કરવો એટલે ધન મેળવવા પ્રયત્ન કરવો. ગૃહસ્થાશ્રમમાં ધનની ડગલે ડાબે જરૂર પડે છે પણ ધન ધર્મ માર્ગે પ્રાપ્ત કરવું આ પ્રમાણે ધર્મ અને અર્થ પ્રાપ્ત કર્યા પછી કામ નામનો ત્રીજો પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરવાનો છે, કામ એમાં સ્ત્રીપુત્રાદિ વૈભવો મેળવવા. તે પણ ધર્મ માર્ગે મેળવવા, પરસ્ત્રી, પરદ્રવ્ય મેળવવાની ઇચ્છા ન રાખવી, કારણ તે મનુષ્યને બ્રહ્મ કરનારા છે, આ ત્રણ પુરુષાર્થ મેળવી મોક્ષ મેળવવા માટે મનુષ્યે યત્ન કરવો

આ સસારમાં મોક્ષ મેળવવા માટે મનુષ્યનો જન્મ છે ધર્મથી અર્થ અને કામને સિદ્ધ કરવા એ તો ગૃહસ્થાશ્રમ માટે છે અર્થ અને કામ દેહને સુખ આપનાર છે, ત્યારે મોક્ષ એ દેહથી પર જે આત્મા તેનો સાક્ષાત્કાર કરાવનાર છે મનુષ્યને જ્યારે મોક્ષ મળે છે ત્યારેજ તેને ખરા સુખનો, ખરા આનંદનો અનુભવ થાય છે

મોક્ષ મેળવવા માટે આ ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરી સન્યસ્ત યવાની જરૂર નથી. ઉત્તરાવસ્થાએ ત્રિવ ગૌરાગ્ય પ્રકટના બને જેને સન્યાસ લેવો હોય તે લઈ શકે છે પણ હાલ જેમ નાની વયમાં ધણા સાધુઓને ગ્ણપ્તતા આપણે જોઈએ છીએ તેમ નાની ઉંમરે સાધુ સન્યાસી યવાની જરૂર નથી. આ સંસારના વિષયો એવા છે કે તેથી કંટાળી નાસી જતા ઇચ્છનારને તે વધુ ફસાવે છે અને આજ્ઞકાત સાધુ સન્યાસી જે જોવામાં આવે છે તે આવા સસારથી વિરક્ત થયેલા છતાં પણ સસારના પદાર્થોમાં ફસેલા જણાય છે.

સાચા સાધુ તો કોઈ વિરક્ત જ નજરે પડે છે નહિ તો આજ્ઞકાત નજરે પડતા સાધુઓ તો અતોમણી તતોબ્રહ્મ યજ્ઞ રહેલા હોય છે ધણીને ધરમાં કલ્મશ યવાથી ધણા સ્ત્રી ન મળવાથી, ધણા ધન ન મળવાથી અને એવી જ રીતે કેટલાક આ સસારમાં રહી પોતાની ઇચ્છાને તૃપ્ત કરી શકાનાર કોઈ માર્ગ ન જઠરાથી સાધુ થયા હોય છે તેમણે સસારનો ત્યાગ કર્યો હોય છે છતાં રાગદ્વેષ કે કામક્રોધાદિ શત્રુઓનો ત્યાગ કર્યો હોતો નથી, તેમને સસારની વાસનાઓએ દાસ બનાવી દીધેલા હોય છે

ઘેર ધન, સ્ત્રી, વૈભવ વિગેરે કશું ન મળી શકે એમ જણાયાથી તે તે પદાર્થો મેળવવાની સૂક્ષ્મ વામનાના પ્રેર્યો તે માધુ યજ્ઞ મઠ વસાવે છે. યુવને જલ્દી ચેના મૂડે છે, ધરજારને જમીન સપાડે છે, ગુફપણે સ્ત્રીઓની સેવાની પણ ઇચ્છા રાખે છે મનુષ્યોનો ત્યાગ કરવાને જલ્દી જામની વયમાં પશ્ચાત્તાપી રહે છે તેમને પણ ચેના, તેના ચેલા, ગુરુ, દાદા ગુરુ, ગુરુ ભાઈ વિગેરે મનથીઓ હોય છે. જે પૈસા આવે તે બ્લાતો, શિષ્ય, જેના તરફથી કાંઈ આવ્યા ન હોય તેના ઉપર દ્રવ્ય બળે. જે કોઈ કાંઈ

વસ્તુ લઈ લે તો તેના ઉપર કોઈ થાય, જે કાંઈકી કાંઈ નુકસાન થાય તો ગુસ્સાનો પાર નહિ, બીજાની જમીનો પડાવી લેવાની, ઉત્પત્તિ વધારવાની ખટપટો સસારીઓ કરતાં પણ જળરી, અને આમ છતાં કહેવાય ત્યારે ત્યાગી.

આવા ત્યાગી જનોને મોક્ષ મળે નથી, સુખનું જ્ઞાન થતું નથી પણ તે તો સસારીઓ કરતાં પણ નીચ ગણિતે પ્રાપ્ત કરે છે.

સુખ મેળવવા માટે આવા ત્યાગી જ.૩૨ નથી. ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહી જનકવિદેહી, યાત્રવલ્ક્ય વિગેરે પૂર્વ ધણા વિદેહમુક્ત થઈ ગયા છે ત્યાગ સસારનો દરવાનો હોય છે, એટલે નહિ કે ધરબાર, એ પુત્રાદિનો એ તો યોગ્ય વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થાય, ઉત્તરાવસ્થા આવે ત્યારે, અને તે ત્યામ લીધા પછી પાછા મઠ વસાવવાના ન હોય, એ તો કોઈ નહીં કિનારે કે તીર્થ સ્થળે ઇષ્ટાનુસંધાન કરવા માટે હોય.

મોક્ષ મેળવવા માટે કર્મ, ઉપામના અને જ્ઞાન એ ત્રણ મુખ્ય માર્ગો છે પ્રતિપાદન કર્યો છે કર્મ માર્ગમાં મનુષ્યે પ્રવૃત્તિ કરવાની અગત્ય રહે છે નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મ કરવાં, યજ્ઞ યાગાદિ સત્કર્મો સેવવા, સમ્પાદન કરવા, યોગક્રિયા સાધવી, એ બધાં કર્મ મોક્ષ દ્વારને આપનાર છે, બીજો માર્ગ ઉપાસના અર્થાત ભક્તિનો છે ભક્તિનથી ઇશ્વરને પ્રસન્ન કરવા માટે ઇશ્વરપ્રતિ અનન્ય પ્રેમ રાખવો, તેમના જ શુભાનુવાદ માર્ગ પ્રશુભુજ અખંડ ચિત્તન કરવું એ ભક્તિ માર્ગ છે અને ત્રીજો માર્ગ જ્ઞાનનો છે,

જ્ઞાન માર્ગમાં હું ઇશ્વર છું “અદ્વૈતશાસ્ત્ર” વિગેરે વેદવાક્યો અનુસાર તત્ત્વ વિચારથી ઇશ્વરસ્વરૂપનું ચિત્તન કરી ઇશ્વરાકાર વૃત્તિઓ રાખવી પડે છે, આ માર્ગ રહેલો જણાવા છતાં કઠિણ છે આ માર્ગ સરનો અધિકાર નથી તે અધિકાર મેળવવા માટે કેટલાક સાધનો સાધવાં પડે છે, એમ મોટે ભોલોએ કે “હું બ્રહ્મ છું, અને આત્મ બળથી અમુક કરી ચડીશું” તેથી કાંઈ વળે તેવું નથી જ લોકો એમ કહે છે કે “અમે આત્મ બળથી આમ કરીશું, તેમને આત્મમગ્ન મેળવવાના રસાનું જ જ્ઞાન હોતું નથી તેમનો મૂળ પાયો ધર્મ તે તો તેમણે પાળ્યો હોતો નથી ધર્મના એકે એક અંગનો ભંગ કરી આત્મમગ્ન મેળવવા ઇચ્છનાર કાંઈ પણ મિદ્ધ ન કરતા પોતે ખાડામાં પડે છે અને અન્યને ખાડામાં પાડે છે.

આત્મમગ્નથી મર્ત પ્રાપ્ત થાય છે એ વાત સાચી, પણ જે આત્મમગ્ન મળ્યું હોય છે તો, વાતો કર્યા કરવાથી ને ઢેડનું ખાસ પીનાથી કાંઈ આત્મબળ મળે નહિ આ માર્ગે અધિકાર વગરના માણસો વળે છે ત્યારે તે બ્રહ્મ થાય છે જીવ અને શિવ એ બે જુદા નથી પણ એક છે અજ્ઞાનથી શિવ એ જીવરૂપે જણાય છે આ શરીર એ જડ અને નાશવત છે શરીરથી આત્મા જુદો છે, અને એ આત્મા એ જ મનુષ્યનું વાસ્તવ સ્વરૂપ છે એ આત્મા સત્ ચિત્ત અને આનંદરૂપ છે, તે હું છું એવી ભાવના કરવી, એવું ચિત્તન કરવું આ શરીરને હું માનવાનો વણા દાળનો અભ્યાસ હોવાથી, હું અમુક છું એવું જ્ઞાન થાય છે એ જોડું છે, પણ હું જ આત્મા છું હું જ ઇશ્વર છું, હું જ બ્રહ્મ છું એવું ચિત્તન કરવું એ આ આ મગ્નનો ત્રીજો માર્ગ છે.

વગર અધિકારે આ માર્ગે વળનાર બ્રહ્મ થાય છે બ્રહ્મવિદ્યા ગોપ્ય છે, અને તેથી જ તેનો અધિકારી વગરના આમગ ઉપદેશ ન કરે એવું શાસ્ત્રનું વિધાન છે આથી વેદ જાણવાનો બાહ્ય, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય સિવાય બીજાને અધિકાર નથી એવું શાસ્ત્રમાં

લખેલું છે તેને હાલના ધર્મબ્રહ્મ, થયેલા કેટલાક માણસો બાહ્યોએ એવું નકામું લખી માર્યું છે અને બીજાને દલમ ગણવામા પુસ્તતા વાપરી છે એમ કહે છે

એમ તલવાર મનુષ્યનું રક્ષણ કરી શકે છે તેમ બ્રહ્મણ પશુ કરી શકે છે, તલવાર ઝાલવાનો અધિકાર મોટી હિંમતવાને જ છે બાળકોને જે તે ઉત્તમમા ઉત્તમ તલવાર આપવામા આવે તો તેથી તેને હાલ થતો નથી પણ નુકશાન જ થાય છે, તેમ બહાવિદ્યા પણ અધિકાર વગરના આગળ ગુપ્ત રાખવાનું શસ્ત્રને વિધાન કરેલું છે

એથી શુ અનર્થ થવા પામે છે તે નીચેના દર્શાવેલી સમજાશે

એક ગુરૂ પોતાના શિષ્યોને બહાવિદ્યાનો ઉપદેશ આપતા હતા સર્વને કહેતા કે તમે બ્રહ્મરૂપ છો, આત્મા નિરંજન નિરાકાર છે, પાપપુણ્ય આત્માને નથી કર્તા બોક્તા આત્મા નથી એ સર્વ શરીરનાં કર્મો છે, શરીરથી આત્મા મિત્ત ક્રે એ આત્મા એ તમારૂં વાસ્તવ સ્વરૂપ છે, તમે આત્મચિંતન કરો, તે આત્માને તમારા પોતામા શોધવા થતુ કરો

શિષ્યોએ આ કથા સાંભળી દરેક પોતે આત્મા છીએ એમ માનવા માંડ્યું, હવે આ વિદ્યા માટે જે સાધનો સાધવા જોઈએ તે સાધ્યા વિના ' અમે તો બ્રહ્મ છીએ ' એમ માનતા લાગ્યા તેમા કેટલાક લોકો પણ આ વાર્તા જાણી ઘેર જઈ અમે આત્મા છીએ' એમ માની વ્યવહારમા ગમે તેમ વર્તવા લાગ્યા

એક શિષ્ય પોતાને ઘેર ગયો, તે માનવા લાગ્યો કે ' હું તો બ્રહ્મ છું ' જુનિ કહ્યું છે કે સત્ત્વમસિ, તે તું છે, હા ખરોખર, હુંજ આત્મા છું આ શરીર એ તો જડ છે. આત્માને કાંઈ શરીરનાં કરેલાં કર્મો ભોગવવાનાં નથી, પાપપુણ્ય કથુ આત્માને લાગતું વળગતું નથી, સસારમાં પડી તેણે દ્રવ્ય કમાવા માટે પ્રયત્ન કરતા માગ્યો તેમાં પોતે આત્મા છે અને બીજા પશુ આત્મા છે, એટલે સર્વ એક ગણાય બીજાનું ધન તે પોતાનું જ ધન છે એમ માની છજ પ્રપચ કરતા અચક્રાયો નહિ, અન્યનું દ્રવ્ય ચોરીથી પણ લેવા સુકતો નહી

સત્સંગનું મહાત્મ્ય તેને સમજાવ્યું નહોતું, તે તો કહેતો કે પાપપુણ્ય આપણને નથી, ઢેડ, લગી ચમાર બાહ્ય સર્વ આ મા છે ઢેડ લગીને અડવાથી કે તેમનું આ વાચી દોષ નથી, એમ માની તેણે ઢેડવાડમાં ઘર રાખ્યું. ઢેડ લગીની સોનાન ચવાથી તેમના નીચા ગુણ તેનામાં આગ્યા, તેમનું આ ૧ પણ ને ચુકતો નહિ, કોઈની વસ્તુ નેવી તેતો તેને મન સહજ, કોઈની પામે કાંઈ લે, લીધું લે તે પણ તેને પાછું ન આપે, કારણ કે તે અને પોતે તો એક આત્મા જ છીએ, પછી પાછું આરવાની શી વાત

તેણે ઉદ્વિગ્ધોનો જય કર્યો નહોતો. ઉદ્વિગ્ધોનો જય કર્યા વિના આત્માનું જ્ઞાન થતું નથી. એમ માની મેસવું કે હું ' આત્મા છું ' એથી કાંઈ આત્મજ્ઞાન થઈ શકતું નથી પુસ્તકો વાચી આત્મા થઈ એકનારા, આત્મજ્ઞાનથી અમે આમ કરીશુ એમ કહેનારાથી આત્મા થઈ શકતું નથી, તેતો ચિત્તારા ધર્મબ્રહ્મ થાય છે

આ શિષ્ય પણ અત્યાચારી થઈ ગયો, ગમે તેનું આવું પીવું તેમા તેને દોષ ન ગણાયો. કહ્યું છે કે જેનું અન્ન તેવા બોડકાર, અને જેની મેષત નેરી અસર આ લાખનામા પણ ધીમે ધીમે ઢેડ લગીના ગુણ આવતા લાગ્યા પાપ કર્મ કરતા તે બહીનો નહિ. પરંતુ જેણે તેને મોહ થતો દુરાચાર સેવનમા આત્માને જ્ઞાન નથા એમ માનતો

તેમજ તેના ઉપદેશથી કેટલીક પતિતો ત્યાગ કરી વઠી ગયેલી સ્ત્રીઓ પણ તેની સાથે દુરાચારમાં ભેગાવા તૈયાર થઈ આમ વગર સાધન સાધ્યે ઈંદ્રિયોના જ્ય કર્મા વગર આત્મા થઈ બેસનારે ન કરવાનાં કામ કરવા માડ્યાં. તેની નાતે તેને ન્યાત બહાર મુક્યો, એટલે નાતે વગોવવા લાગ્યો, તેને ઢેકની સ્ત્રીને પરણવાનો વિચાર થયો, પણ ઢેકની નાતવાળા કાંઈ તેને સ્ત્રી આપે ? એટલે મિચારો કુવારો તો રહ્યો પણ અધર્મ મારે બેઠેલા લાગ્યો અને અતે પૈદાની બહુ તાણ પડતાં ચોરી કરતાં શિખ્યો, અને ચોરીના કૃત્ય માટે જોશમાં ગયે.

વગર સમજ્યે સાધન સાધ્યા વગર, ચિત્તની શુદ્ધિ થવા વગર આત્મા થઈ બેસનારની આવી વહુલે થઈ જાય છે, તે બ્રહ્મ થાય છે અને ગ્રીજને બ્રહ્મ કરે છે માટે આ ગ્રીજને માર્ગ પહેલા બે માર્ગ સાધ્યા પછી સધાય છે.

દરેક માર્ગના પ્રકાર હોય છે, કર્મ માર્ગમાં વર્ણશ્રમધર્મનો ત્યાગ કરવાને કહ્યું નથી, સત્સંગ, સદાચાર, નીતિ, શુદ્ધિ વિગેરે પાળવાનું છે દાન, દયા, તપ, વિગેરે શુભોદારણ્ય કરવાના છે યોગ માર્ગમાં—યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, ધ્યાન અને સમાધી એ આઠ અંગ પથમ સિદ્ધ કરવાનાં છે, એ અંગો સિદ્ધ કર્યા વગર યોગ સાધનાર રોગનો ભોગ થઈ પડે છે. તેમાં યમમાન્સત્ત્વ, અક્રિયા, અસ્ત્યેય, અત્તપથ્ય અને અપરિગ્રહ એ અંગો સિદ્ધ થયાં જોઈએ તે પછી નિયમ અને તે પછી બીજાં અંગો સિદ્ધ કરવાનાં હોય છે.

તેવીજ રીતે ઉપસનામાં પણ શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ, પાદસેવન, અર્ચન, વદન, દાસત્વ, સખ્યત્વ, આત્મનિવેદન એ નવ પ્રકારની ભક્તિ છે આ ભક્તિમાર્ગ રહેલો છે ઇશ્વરના નામનું શ્રવણ કરવું ભજન ગાવાં, તેમના ગુણનું ચિત્તન કરવું, તેમને સ્નાનાદિ કરી વદન કરવું, તેમના દાસ થઈ રહેવું, આ સિદ્ધ થયા પછી તેમના સખાતુલ્ય થવું અને પછી તે મય થઈ જવું એ ભક્તિના પ્રકાર છે.

કર્મ અને ભક્તિથી ચિત્તની શુદ્ધિ થાય છે, ચિત્તની શુદ્ધિ થયા પછી જ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે.

એ જ પકારે આત્મજ્ઞાનમાં પણ વિવેક, વિરાગ, ષડમપત્તિ (ચમ, હમ, ઉચરતિ, તિતિદ્વા, શ્રદ્ધા, સમાધાન) અને મુમુક્ષુતા, એ સાધનો સિદ્ધ કર્યા પછી આત્મજ્ઞાન શ્રવણ કરવાનો અધિષ્ઠાર આવે છે, તે શ્રવણ, મનન અને નિદિધ્યાસન કરવાથી આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે પ્રથમ નિત્યાનિત્ય વિવેક સિદ્ધ થયા પછી અનિત્ય એવા જગત ઉપર વિરાગ ઉત્પન્ન થાય છે અને નિત્ય એવા આત્મા પ્રતિ પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય છે, તે પછી પદ સપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, તે પછી મોક્ષની ઇચ્છા પ્રકટ થાય છે તે મુમુક્ષુતા ગાયણ છે.

એ સમયમાં વિસ્તારથી ઇશ્વરેચ્છા તો હવે સ્ત્રી પ્રતિષ્ઠાન થશે એમ વાતો કર્યા કરવાથી કાંઈ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત ન થાય જોને ગાજ ઉપર શ્રદ્ધા નથી, શાસ્ત્રો અર્થ જોતાં જણાય છે, શાસ્ત્રોમાં લખેલી વાન લુપ્તી છે એમ મનાય છે પોતે માને એજ ધર્મ એમ માની બેસે છે તે આત્મજ્ઞાન કેવી રીતે મેળવી શકે ?

આત્મના પ્રાપ્ત કરવા માટે તો સત્શાસ્ત્રોના સિદ્ધાંતોનું સદૃશ પાસે શ્રવણ, મનન કરવું પડે છે, સદૃશ ઉપર શ્રદ્ધા ગંભીરી જોઈએ, નિરાજની મ માન્ય વિદ્ય. પણ ગુરુ

વગર શીખી શકાતી નથી તો પછી આત્મજ્ઞાન જેની વિદ્યા મદ્યુરને પ્રાપ્ત કર્યા વસર માન પાનાં પુરતકા વાંચ્યાથી શી રીતે સિદ્ધ થઈ શકે ? અને આત્મવિદ્યા વગર સુખ કે આનંદ શી રીતે મળી શકે ? અત્યારે ધર્મબ્રજ યજ્ઞનો ઉપદેશ અપાય કે ધર્મ તો મનુષ્યને પા- પમાંથી ઉચારનાર છે, પુણ્યને રસ્તે સ્થાપનાર છે, અને હિતમ પ્રકારે ગૃહસ્થાશ્રમને સિદ્ધ કરાવી, આત્મજ્ઞાન સુધીની પ્રાપ્તિ કરાવનાર છે મનુષ્યને ઉચી સ્થિતિમાં લાવનાર મુળ પથો ધર્મ છે એ ધર્મને પાયામાંથી ઉખેડી નાખવાનો પ્રયત્ન થાય છે લોકોને ધર્મનો ત્યગ કરી સ્વચ્છાદ્યરણી ખતાવવા યત્ન થાય છે અને પછી સુખની આશા રખાય છે તે શી રીતે બને ? સુખ તો ક્યારે મળે કે જ્યારે ધર્મને ધારણ કરી સત્સંગ સેવે, સદાચરણે આચરે, શુભ વિચારનું સેવન કરે, ઇન્દ્રિયોને વશ કરી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે, આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થય ત્યારે જ આત્મવશ પ્રકટે અને ત્યારે જ સર્વોત્તમ સુખ અને આનંદના મનુષ્યો અધિકારી બને તમારે જો સુખ મેળવવું હોય તો ધર્મનિષ્ઠ બનજો, અને ધર્મ માર્ગે જ તમારો વ્યવહાર સાધતા આત્મજ્ઞાની થતા યત્ન આદરજો

॥ ૐ શ્રો ॥

॥ પોહસી કળા. ॥

(લે૦ શ્રીયુત ઈશ્વરભાષા જીવાભાષા પટેલ)

પ્રકૃતિના સબંધથી મયેલી અજ્ઞાનતાને લીધે તથા અજ્ઞાની જનોના સેવનથી-સગથી- જીવ નાસવત-એવાં હજારો-અને કરોડો શરીરોને ધારણ કરે છે.

એમ ચૈતન્ય-કળાની સાથે અજ્ઞાન જોડાવાથી જીવ, દેવતા, મનુષ્યો અને અતરીક્ષ- માં ઉડારાં પ્રાણીઓ નાશ પામનારી હજારો યોર્નિઓમા જન્મે છે

જેમ યદ્રમાની હજારો-વાર શુદ્ધિ અને હજારો વાર ક્ષય થાય છે-એમજ અજ્ઞાની જીવ પણ અજ્ઞાનને લીધે હજારોવાર જન્મે છે ને હજારો વાર મરણ પામે છે

યદ્રમાની અધી મળીને સોળ કળાઓ છે મોગમી કળા જે અદ્રશ્યરૂપે રહે છે અને જે સુક્ષ્મ-દષ્ટિવાળાને શુદ્ધ પ્રતિપદાને દિવસે દેખાય છે તે નિઃયની અને અવિનાશી કળા છે-ચદ્રની કળાની પેઠે જીવને પણ સોળ કળા છે, એમાંની પદર કળા (ચૈતન્યભાષા- સુક્ત-પ્રકૃતિ-પથ યોગેન્દ્રિય, પથ કર્મેન્દ્રિય-અત કરણ ચતુષ્ઠય-અને એક પ્રાણ એ રીતે પદર કળા-સ્વપ્રકટતા યનારી છે પણ સોળમી કળા જે ચિદાત્મારૂપે-શુદ્ધ કળા છે તે અતિ સુક્ષ્મ છે અને તે અવિનાશી કળા છે

અજ્ઞાની જીવ ઉપર કહેલી પદરકળામા પુન પુન નિત્ય જન્મ ધર્મા કરે છે-અને તેનું કારણ એજ કે-મુળ તત્ત્વો, ચિદાત્મારૂપ સોળમી કળાની સાથે જોડાય છે અને તેને લીધે જીવ વારવાર જન્મ ધારણ કરે છે એ સોળમી કળા શુદ્ધ ચૈતન્ય રૂપ છે તે (સોળ) મે નામે પ્રખ્યાત છે વળી તે કળા સનાતન ને અવિકારી છે ઇન્દ્રિયો-તે કળાનું પાલન કરતી નથી પરંતુ તે-કળા ઇન્દ્રિયોને સ્ફુર્તિ પ્રદાન કરીને તેઓનું રક્ષણ કરે છે આ સોળ કળા (તત્ત્વ) પ્રાણીઓને જન્મ આપવાના કારણ રૂપ છે તેથી પ્રાણીઓ નેત્રી સદાચરતા વગર કોઈ પણ રીતે જન્મ ગ્રહણ કરી શકતાં નથી. એ સોળ કળાને જ પ્રકૃતિ કહે છે

જીવનો પ્રકૃતિ માથે-જોડાવા । સહવનો જે નાશ તેને વિદ્વાનો મુક્તિ કહે છે
જે આત્મા પુરૂષ એ શોળ કાગ હાપર અર્થાત અવ્યક્ત નામધારી-પ્રાકૃત દેહની ઉપર
મમતા કરે છે-તેને વિમગ વિશુદ્ધ અને ચિંતન્ય રૂપ પચીસ વા મહાન આત્માનું જ્ઞાન થતું
નથી અને તે સખધી અજ્ઞાનને લીધે જીવ દેહને વિગે વારવાર જન્મ ધર્યા કરે છે પરંતુ
તેમથી છુટી શકતો નથી

આત્મા તો સગ રહીત અને શુદ્ધ છે એ ન જાણવાથી અને શુદ્ધ તત્વનો અશુદ્ધ
તત્વની માથે સગ થવાથી અને તેનો આશ્રય કરવાથી શુદ્ધ જીવત્મા અશુદ્ધ બને છે

જીવત્મા સગ રહીત અને શુદ્ધ સ્વરૂપ જ છે છતાં આ દેહ મારો છે, હું દેહરૂપ
હું આ રીતે મનમાં અમત્યનો આશ્રય કરવાથી અશુદ્ધ થાય છે અને (મુગધી જ) માની
હોવા છતાં પણ અજ્ઞાનનું મેવન કરવાથી અજ્ઞાની થાય છે તેમજ જીવત્માને કાંઈ પણ
રીતના ભ્રમથી રક્તિ જાણુવો જે ત્રિમુખ-શાળી પ્રકૃતિના સજ્જથી ત્રણ મુખનાનો થાય છે
જે મનુષ્ય શાસ્ત્ર ભણ્યો હોય- પરંતુ તેના અર્થ-મર્મને-રહસ્યને જાણે નહીં
તો તે ગ્રથના ભારને જ વહન કરનાર છે

ત્યારે પુરૂષ રજ્જુ અને સર્પની પેઠે ભ્રમણ પચીસ તત્વનું અન્વેષણ કરવાનો આરભ
કરે છે ત્યારે તેને જીવીશમાં તત્વનું જ્ઞાન થાય છે

આત્માના એકપણા અભેદત્વ ત્રિયનું જે જ્ઞાન છે તે શાસ્ત્રાનુસાર છે-પચીસ તત્વથી
પર એવા જીવીશમાં તત્વને અજ્ઞાનમાં કહે છે.

દ્વે યોગ સબધમાં-ધ્યાન એ યોગીનું અવસ્થા કર્મ છે-ધ્યાન એ યોગીનું પરમ તપ
છે, યોગવિદ્યા જાણનારા યોગીઓ ધ્યાનના બે પ્રકાર કરે છે

મનની એકાગ્રતા એ એક પ્રકાર અને પ્રાણાયામ અથવા ભાવના અને પ્રણિધાન-
એ બીજો પ્રકાર આ રીતે બે પ્રકારનાં ધ્યાન છે.

પ્રાણાયામ એ સમુજ્જ ધ્યાન છે અને મનની એકાગ્રતા એ નિર્ગુણ ધ્યાન છે

શૌચ, સ્નાન, ભોજન એમાં જતો સમય બાદ કરી ત્રાહીના સર્વ સમયમાં આવધાન
થઈને યોગ માધવો

મનદ્વારા ઇન્દ્રિયોને વિષયોમાંથી પાછી બેચી લેવી અને પાવત્ર થઈ રહેવું. વિદ્વાનો
જેને અજર અમર કહે છે એવા આત્માને યોગીશમાં તત્વથી પર એવા જીવીશમાં-પરમા
ત્માની પામે મોહકવામાં જોડાઈ પ્રકારની મોહનાઓથી-પ્રેરણાઓથી પ્રેરવો પ્રેરણાઓથી
કર્યો-પ્રાણાયામની ધારણાઓ, અન્યાનું નિત્ય જ્ઞાન થાય છે આતો નિસશય છે કે
જે પુરુષનું મન દામાદિક વિષયોથી પરાશ્વ પામેલું હોતું નથી. તેજ પુરૂષ આ યોગ
માધના કરી શકે છે પરંતુ દામાદિક વિષયોથી જેનું મન પરાશ્વ પામ્યું છે એવા પુરૂષો
યોગ સાધી શકતા નથી

યોગીએ મર્વ પ્રકારના મસાગના વિષયોના સંગોનો ત્યાગ કરવો દલોડા જીવન પુગ્તો
અદાર કરવો, ઇન્દ્રિયોને વડ ગાળવી, અને પ્રથમ રાત્રીએ તથા પાછલી રાત્રીએ આત્માને
વિશે મનની એકાગ્રતા કરવી, મન વડે ઇન્દ્રિયોના અમુકને રિયર કર્યા પછી અને શુદ્ધિથી
મનને વડ કર્યા પછી નિશ્ચય થઈ રહેલું પર્વતની પેઠે નિશ્ચય રહે ત્યારે જ્ઞાનથી સાંભળતો
નથી, નાસિમાંથી મુડનો નથી જીવથી રસનો રવાદ લેતો નથી, નેત્રથી જોતો નથી, ત્વચાથી

સ્પર્શ કરતો નથી મનથી સકલ્પ કરતો નથી, તેમજ કાષ્ટવત રિચરણે માત્ર વસ્તુ જાણુ વાતો પ્રયત્ન કરતો નથી, કોઈ વસ્તુ પર અભિયાન કરતો નથી, ત્યારે જ એ શુદ્ધ સ્વરૂપને પામનાર યોગી છે. પવન વિનાના પ્રદેશમાં દીપક પણ રિચર હોય છે તે સમયે તેના પ્રાણુનું ઉર્ષ અથવા તો તીરછુ ગમન થતું નથી પણ ઘસ-પરમપુર્ય-પરમાત્મામાં તેના પ્રાણુનો લય થાય છે.

હૃદયમાં રહેલા જાણના ચોમ છતાં જે જ્ઞાન સ્વરૂપ છે એવો અતરાત્મા ત્યારે “ હું ઘસ છું ” આ પ્રમાણે કહે છે ત્યારે જ તેને અનુભવપૂર્વક આત્મદર્શન થાય છે જે સમયે પરમાત્માના દશન થાય છે તે સમયે ચોગીના હૃદયમાં ધ્રુવપ્રાચી રહિત અગ્નિના તેજની પેઠે અથવા કિરણગળા સુર્યની પેઠે અથવા આકાશમાં રહેલા વિજળીના અગ્નિની પેઠે આત્માનો પ્રકાશ થાય છે, એ પરમાત્મા મુદ્દમથી સુદ્દમ અને મહાન્થી મહાન અચળ અને સર્વ પ્રાણી માત્રના હૃદયમાં બિરાજી રહેલા છે.

અરાદ રથ નોમાં વાયુનું પ્રત્યાહાર કરવાનું છે એ વિષયમાં-મર્મરથાન અરાદ છે. તેમાં વાયુને ધારણ કરવો-અને પછી એક એક રથાનમાંથી તેને બીજા બીજા રથાનમાં લઇ જવો અને પ્રત્યાહાર કહે છે.

પ્રેરણાના બીજા પ્રકાર આ પ્રમાણે છે —

(૧) નાશીકા પુટ વડે વાયુનું આકર્ષણ કરીને અગ્રાધી-લઇને છેક મરતક સુધી સર્વ શરીરમાં જેમ ધડામાં વાયુને ભરે તેમ વાયુને લરી દેવો ને પ્રાણાયામ અથવા કુંભક પ્રકારે, મરતક ત્રણ વાયુ પૂર્ણ ધારણ કરવો તે પ્રાણાયામ.

(૨) તે પછી એ વાયુને ઘસરમમાંથી લસાટમાં લઇ જવો.

(૩) લસાટમાંથી એ વાયુને આકર્ષિ જે ભકુટીની વચ્ચે લઇ જવો.

(૪) ભકુટીની વચ્ચેથી તેમાં (૫) અને નેત્રમાંથી નાશીકાના મુળમાં લઇ જઇ રોકવો.

(૬) પછી નાશીકાના મુળમાંથી જીભના મૂળમાં.

(૭) જીભના મુળમાંથી-કંઠના મધ્યમાં (કઠ કુપમાં) (૮) કંઠના ખાડામાંથી-હૃદયમાં

(૯) હૃદયમાંથી નાભીના મધ્ય પ્રેશમાં(૧૦)ત્માંથી ઉપરધમાં(૧૧)ઉપરધમાંથી જઠરમાં(૧૨) જઠરમાંથી ગુદામાં (૧૩) ગુદામાંથી ઉરના મુળમાં (૧૪) ઉરના મુળમાંથી ગુટણમાં (૧૫) ગુટણમાંથી ચિત્તના મુળમાં (૧૬) ચિત્તના મુળમાંથી જામના મધ્ય ભાગમાં (૧૭) જામના મધ્યભાગમાં વાયુને લાવીને ત્યાં રોકવો ને ત્યાંથી ધુટીમાં લઇ જવો અને છેવટે (૧૮) ધુટીમાંથી પગના અગ્રાધાથી લઇ જઇ એ પગમાં વાયુને લઇ જઇને રૂંધી રાખવો.

આ રીતે જે પુરૂષ એક રથાનમાંથી બીજા રથાનમાં વાયુને ખેંચી જાય છે, અને ત્યાં તેને રોકે છે, તેના આત્મા સર પાપમાંથી સુકત યઇને શુદ્ધ થાય છે અને ચદ્રતથા તારાઓ રહે છે ત્યાં સુધી એ પ્રકારે પ્રાણાયામ કરનારાઓ પુરૂષ જીવે છે અર્થાત યોગીઓ નાશ વિધના નાશ સાથે સળધ રાખે છે સર્વ પ્રત્યાહારમાં આ ક્રિય છે.

આ અદાર પ્રત્યાહારને તોહના-પ્રેરણા અથવા યોગીની પ્રાણાયામની ઓખા અને તે ઉપરાંત (૧૬) જ્ઞાન (૨૦) ધાતુ (૨૧) સમાધિ નામની ત્રણ ધારણા છે,

(૨૨) બીજાથી સત્પુરૂષાના અપતિ નામની પ્રેરણા છે, આ બીજા પ્રેરણા-ઓથી પ્રેરાયો જીવનદી સમુદ્રના મગધવાળી છે, અર્થાત નદી જેમ સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરી ને એક રૂપ અદિતિપણને પામે છે તેમ જીવિ મહાત્મામાં પ્રવેશ કરે છે જેને

વિશેષ ચિંતામાં કહે છે અર્થાત્ દુ પશુનો ત્યાગ તેમજ ઓ આદિ વિષયનો ત્યાગ કરવો અર્થાત્ રત્નપ્રપ્તિની માફક ઉત્તર ઉત્તરના કાર્યનો પુર પૂર્વના કાર્યમાં લય કરવાથી જીવને આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય છે

પ્રેત્સાહક મંત્રો.

[લે રા વ્યવનગાય શુક્ર]

જે માણસ એમ ધારે છે કે એને પોતાને સારી તક-સારો યોગ મળના નથી તે માણસને સારી તક કે સારો યોગ મળતા જ નથી એમ કહ નથી, દિ તુ વાત એમ છે કે એ માણસ અશક્ત અને પ્રમાદી હોવાથી પોતાને મળતી ત-પોતાને મળના યોગને પોતે જાને જ નહ કરી નાખે છે, એજે જરા દે છે, અને પછી બાગડાટ ફડકાટ કરે છે એ માણસ જાને પોતે જ અવધે માગી ન છે, પોતાનાં અગ પ્રત્યજને ધીરતા અસ્મિ-રતાની સાદેજથી જકડાવી દે છે, પોતાની જાત પા અશક્ત અને નિરાશાનો અશક્ત જોને સાદી પોતે દયાઈ જાય છે, પોતે જાને જ આદ્યવનમનની દળ મગી નાખે છે, પોતે જાને જ પોતાના કાનમાં દાટા મારે છે અને પછી જારે બાગ દેરી ખુદ ચાલીયજાવો એને જોધાવવા આવે છે ત્યારે એ એને દેખી શકે નથી, સામગી વાતો નથી, માથે જર્જ થતો નથી જાનો વાક ? મુશોગને સત્કારતા પોતાને આવડતુ નથી મુન્દર તકને કીધો લેતાં પોતાને આવડતુ નથી. તો પછી અન્ય પર ઉભી જવામાં ખીજપર વીડી જવામાં શો અર્થ, તો સાર ? લક્ષી ચાલે કરવા આવે ત્યારે કપાળ ધોવા જનારને શુ દેહેતુ ?

જીવન જે તો કાષ્ઠ પચરગી ઉકારક અજ્ઞાન મીજ છે, એ દુઃખેશ કાળની ધરી પર ચક્રમતિમે ફર્પા જ કરે છે પ્રતિનિ વિષમાં ગેયરજગોયર એવુ કષ્ટ ને કષ્ટ પરિ-ર્તન થયે જ જાય છે અને આ પરિવર્તન જીવિખને માટે નરનવા કાર્યપ્રેય આપણે માટે તૈયાર કરી રાખે છે, વિવિધ વિષાએના દરવાજા એક પછી એક ખોલે જાય છે નિરતર દષ્ટિકાણ બદલાયા કરે છે, જે રાજમાર્ગ હોય છે તે ગનીકુચી થઈ જાય છે અને ગનીકુચી હોય છે તે રાજમાર્ગ થઈ જાય છે આરા જમાનામાં નિરર આશાવાદી, કેસારી, ખતીરા અને નિરાશ માણસને તો સર્વદા વિષાસ વચન મળી શકે છે

આજ જ્યાં જુએ ત્યાં કર્તવ્યમાર્ગ મેકળા છે જ્યાંપણથી તે શીઘ્ર સુધીના તાગામાં વહેવારીના વહેવાર માટે વહેણુ ફેર છે સેનિરિઆથી સિલોન સુધીના કારીગરની કારી-ગીરી માટે પુષ્કળ પ્રેય છે મધનો દીકરો જીવે ત્યાં સુધી શીરી શકે એમ છે પત્રસાથી જનનના ઘાટ ધરી શકે એમ છે, બાગશેડ કરી શકે એમ છે અને એ દારા જનનનો શ્રમ જોડો કરી શકે છે, સમય પચાવી શકે છે, સમયક વસાગી શકે છે શોધખોળ કરવા માનતા સાદમિક જગ્યાઓને માટે ઉત્સુકથી તે ફિજીયુવના મેદાન છે ધારે તો આ રોશોમાં નવા ઉષ્મ ખીનનો ચક્રાવ એમ છે મેદાને છીએ માત્ર નિર્મળ સ્તિ, માફ શનત ઉમમ અને અત રસાયણશાસ્ત્રી મેને માટે અમખા પ્રયોજનાઓ પરી છે, જ્યાં શોધખોળ અને અખનશઓની ચતોથી પ્રતિના તાગામાં પૂરાવવા રહસ્ય ખોળી પ્રકાશ એમ છે અને એમ કરીને કળા, વિજ્ઞાન તથા વજિજમાં અત્યાપ્ત અને અદ્વૈત સ્તિ, સ્તિ તથા પરિપૂર્ણતા કરી શકાય છે.

આને ખેડુત હાય પણ હજીવે તો અનાજ અને ધાતુચારો મેળવી શકે એમ છે ખેડાશ્રીઓ જામાં બહુ વાથે વધારો થતો જ નથી છે, જો તારે લાભ લેવો જ હોય તો તું ખુશીથી લઈ શકે એમ છે જે જગા રહેલા વધ્ય અને ઉત્તમ ભૂમિ મનાતી તે આજ ફળદ્રુપ અને વસ્તીવાળી બની ગઈ છે, દિનંદન પ્રદેશોમાં વસાહતો થઈ છે, ન્યા ઝંપરાજ ઉગતા ત્યાં ધાન્ય લગાય છે, જ્યાં દિસક પ્રાણીઓ વસતાં ત્યાં કારખાનાના ધુમાડા નીકળે છે. જમલોમાં અને પહાડો પર પણ રેલવેના પાટા નખાઈ ગયા છે, તારના થાંભલા દટાઈ ગયા છે, અત્યારના જ દશકમાં એટલી બધી સુધર તો આવી ગઈ છે, સુવેગો પ્રાપ્ત થઈ ચુક્યા છે કે જો એનો લાભ લીધો હોત તો દુનિઆનું લાભ્યક ફરી ગયું હોત તકતી તજી છે યોગનો આભાર છે એવું જો હવે તું, કહેતો હોય તો એ નબરો નહિ તારી ફરિયાદ સાવ ખોટી છે અને એ સાંભળનાર નથી

છેલ્લેજુ સાંભળી લેજો કે આજની ફળદ્રુપ ફરકારીના જમાનામાં પણ પેતાની દશા તેજ ન સુધારી શકે કે જે અપાત્ર હોય, આજસુ હોય, અધીરો અધુરો અને ઉતાવળો હોય

અવનરાય શુક્લ

સાહાર સ્વીકાર.

શ્રી સરળ શ્રીમદ ભગવદગીતા—અખનાર શ્રી કાનજી કાલીદાસ ભેશી મુંબાઈ.

પ્રકાશક શ્રી મણીલાલ કે દેસાઈ બી. એ. એલ. એલ. બી નં. ૧૫૬ બુલેથર મુંબાઈ મુદ્ર ૦-૧૨-૦ શ્રી ભગવદગીતાનું કાવ્યમાં બાધાન્તર છે. પુસ્તક ઉત્તમ છે કદેક સ્વોચ્છ અને તેનો અર્થ ગુજરાતી કાવ્યમાં નીચે આપ્યો છે, વળી આ પુસ્તકમાં પંચાયતન દેવનાં અને નવગ્રહાદિનાં સ્તવનો આપ્યા છે વળી શ્રી ભગવાનનો, ગણપતીનો, વીજ્ઞાનો, મહાદેવનો, હતાત્રય વીજેરના ફોટા આપી પુસ્તકની ઉપયોગિતા વધારી છે

ધર્મ વર્ણન—તૈયાર કરનાર પ્રોફેસર આનંદચંદ્ર બાપુજી ધવ. છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર એમ. સી. કોઠારી, કાપડી પોળ રાવપુરા, વડોદરા કાઉન સાઇક પાન ૩૨૦ પાકુ પુકું કીમત રૂ. ૧-૪-૦ આ પુસ્તકમાં બાળકોને ઉપયોગી થાય તેવી રીતે જુદા જુદા ધર્મોના ઇતિહાસનું ટુંકામાં વર્ણન છે. તેમાં વેદધર્મ, જૈનધર્મ, બૌદ્ધ, જરથોસ્તી, યાહુડી, ખ્રીસ્તી, ઇસ્લામ વીજેર ધર્મો સંબંધી ટુંકી માહિતી આપેલી છે

સસ્ત્ર સાહિત્ય વર્ષિક કાર્યાલય અમદાવાદ તરફથી નીચેના પ્રયો મળ્યા છે

સ્વામી રામતીર્થ—એમના સદુપદેશ અથ ૩ જો. ભાગ ૧૦-૧૧ આ પુસ્તકના અનુવાદક સૈયદ અતાઉલ્લાહ પાલનપુર અને પ્રકાશક બિહુ અબ્દુલ નંદજી છે, ગુટકા સાઇબના સોળપેજ ૫૦૧ પૃષ્ઠ છે છતાં કીમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦ છે સ્વામી રામતીર્થના ઉપદેશમાં અધ્યાત્મવિદ્યા છળડી રહેલી છે. પુસ્તક વાંચી મનન કરવા યોગ્ય છે.

શ્રી રામકૃષ્ણ કથામૃત—ભાગ પહેલો તથા બીજો. આવૃત્તિ જાણી શકા સાધકના પાન ૬૨૮ કીમત રૂ. ૨-૮-૦ પાકુ પુકું ગ્લેઝ કાગળ. આ સર્યા તરફથી શ્રી રામકૃષ્ણ કથામૃતના બે ભાગ પ્રથમ બહાર પડી ગયા હતા તેનીજ આ બીજી આવૃત્તિ છે. કાગળ, છપાઈ બીજેરે સુંદર છે. રામકૃષ્ણ પરમહંસ બંગાળામાં સમર્થ મહાપુરુષ થઈ ગયા છે, તેમના ઉપદેશામૃતનો આ પુસ્તકમાં સંગ્રહ છે. પુસ્તક માર્ગે ઉપયોગી અને મનન કરવા યોગ્ય છે.

સ્વામી વિવેકાનંદ—એમના સદુપદેશ ગ્રંથ ૧ લો, ભાગ ૧-૨-૩. શુદ્ધ સાઈઝ પાન ૫૭૪ ગ્લેઝ કાગળ પાકુ પુકું છતાં કીમત રૂ. ૨-૪-૦ આ પુસ્તક પણ આ સર્યા તરફથી સ્વામી વિવેકાનંદના પ્રથમ નીકળેલા ભાગ ૧-૨-૩ ની બીજી આવૃત્તિ છે. પુસ્તક વાંચી મનન કરવા જેવું છે.

સ્વામી વિવેકાનંદ એમના સદુપદેશ ગ્રંથ ૨ નો ભાગ ૪-૫, આ પુસ્તક પણ આ સર્યા તરફથી નીકળેલા ૪-૫ ભાગની બીજી આવૃત્તિ છે. પાન ૫૬૩ શુદ્ધ સાઈઝ ૧૬ પેજ. ગ્લેઝ ટેરી કાગળો. પાકુ પુકું છતાં કીમત માત્ર રૂ. ૨-૪-૦ છે.

આવા ધાર્મિક પુસ્તકો આ સર્યા તરફથી બિશુ અખડાનંદજીએ ખાસ સરતી કીમતે પુરા પાડી જનસમાજ ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. જે કામ સાહિત્ય પરિપક્વ નથી કરી શકતી તેથી ઉત્તમ કામ પ્રજા ધાર્મિક અને તે માટે કરવા સ્વામીજીનો ઉપકાર માનવો પડે છે. આવા પુસ્તકો દરેક ઘરમાં હોવા જોઈએ સરતુ સાહિત્ય કાર્યાલય અમદાવાદ લખવાથી મળી શકશે.

પકવાન પેથી અને પાકશાસ્ત્ર—લેખક ગ. સ્વ લક્ષ્મીતાગૌરી શા મરાવ, તથા ગં. સ્વ. વિમલાગૌરી મગનલાલ પાન ૨૮૫, ગ્લેઝ કાગળ કીમત રૂ. ૩) આ પુસ્તક રસોઈ બનાવવાની અનેક કળાઓ છે સીઓએ વાંચી ઉપયોગ કરવા જેવું છે, તેમાં દરેક ભતનાં ચાક, અથાણા, અટબી, કચોરી, શરબતો, હલવા, બીજેરે ઉપયોગી બનાવટોનો સારો સંગ્રહ છે. આ પુસ્તક સીઓને રસોઈ બનાવવાના ઉપયોગી માહિતી પુરી માકશે એવું અમારું માનવું છે એન એમ ત્રિપાઠી, બુકસેલર કાલબાદેની રોડ, એ શીરનામે લખવાથી મળી શકશે.

સીહિત શિક્ષક

અને

ચન્દ્રમન્તાના આત્મકથા

સીઓએ નીતિમય હવન માત્ર ગૃહસ્થાશ્રમને આનંદી ને સુખી બનાવેલા દોષ તો આ પુસ્તક વચ્ચે તેમાં સીને મનન કરવા યોગ્ય ૩૦ પ્રકરણો અને ૧૫૦ પવિત્ર મની સીઓના હવન ચરિત્ર ૯, પી ૩ ૪-૦-૦. અવસ્થાપક માનોદય—અમદાવાદ.

પ્રાચીન ચિકિત્સા-શાસ્ત્રની ઉન્નાતિ.

[લેખક:-શ્રીયુત યાન્તિદેવ.]

આર્યોના છે સિદ્ધાન્ત કે, “ ધર્માર્થ કામ મોક્ષાણામારોગ્યં મુલમુલમમ્ । શરીર માત્ર જલ્દી ધર્મ સાધનામ્ ॥ અર્થાત્ મનુષ્ય નરોગી હોય તો જ ધર્મ, અર્થ કામ અને મોક્ષ સર્વ સપાદન કરી શકે છે, રોગી મનુષ્ય પોતાની કાષ્ઠ રીતે ઉભતિ કરી શકતો નથી એટલા માટે ધર્મ-કર્મનું સાધન એક માત્ર શરીર જ છે -જા બામત સક્ષમતા રાખી આર્યોએ ચિકિત્સાશાસ્ત્ર અથવા આયુર્વેદને, ઝગવેનેા ઉપવેદ કહી ઉચ્ચાસન માધ્ય દત્ત આયુર્વેદની રચનાના સજ્જધર્મા પુરાણોમા લખ્યું છે કે, બ્રહ્માએ ચારે વેદની પર્વા લેખના કરી આયુર્વેદ બનાવી બાસ્કરને સોંપ્યું. બાસ્કરે તેમાંથી પોતાની એક સ્વતંત્ર સંહિતા બનાવી. પછી બાસ્કરે પોતાની સંહિતાને આયુર્વેદ સાથે મેળવી મોળ શિષ્યોને બજાવ્યા, તે લોકોએ પણ એક એક સંહિતા બનાવી. સુશ્રુતના લખ્યું છે કે “ આયુર્વેદ પ્રથમ બ્રહ્માના મુખથી નીકળ્યું પછી પ્રજાપતિ, અશ્વિનીકુમારદ્વય, ઇન્દ્રદેવ, ધન્વન્તરી અને સુશ્રુતે અતુલ્યે તેનું અધ્યયન કર્યું સુખ, રાગ નિવારણ અને સ્વાસ્થ્ય-રક્ષાને માટે સસારમાં આયુર્વેદની પ્રસિદ્ધિ કરવામાં આવી

આયુર્વેદના આઠ બાગ છે—રાત્ર્ય, શાન્તકર, કાર્પચિકિત્સા, બૂન-વિદ્યા, કોમારગત્ય, અગ્નિ, રક્ષાપન અને વાજીકરણ આ, આઠ ચિકિત્સા વિભાગોમાં શારીરવિજ્ઞાન-દેહવિજ્ઞાન, શસ્ત્રવિજ્ઞાન, ધાત્રિવિજ્ઞાન, ચિકિત્સાવિજ્ઞાન, લેપજ વિજ્ઞાન અને રોગ નિદાન વગેરે વિષય છે. પશુપક્ષી વગેરેની ચિકિત્સાનું પણ આયુર્વેદમાં વર્ણન છે ચરક, સુશ્રુત, બાલમિત્ર આદિ આયુર્વેદના પ્રસિદ્ધ મથો છે

લક્ષમણના ત્રિવલ્લુચ ચિકિત્સક મુશ્કેલી પુનર્જીવન થયું. બહુસાધનની સાથે અર્જુનના યુદ્ધમાં મૃત્યુ થતાથી ઉશ્કેલીકા મણિરૂપર્ય કરી તેને જીવનદાન હેતુ, અદિત્યચર્મા વસિષ્ઠ સ્વપન ઋષિનો યૌવન લાભ, ઋત્વધરી ચન્ન પ્રાપ્તિ અને જેવ પત્નીની લૌહપાદ પ્રાપ્તિ વગેરે ચિકિત્સા-શાસ્ત્રી સ્પુલ અને સુદૃઢ વૈજ્ઞાનિક ઉત્તરિને જોઇ કાણુ કહી શકે છે કે, ચિકિત્સાની પુર્ણોત્થિ આર્યોએ નથી કરી ?

મિ. એલ્ફિન્સ્ટન સાહેબે કહ્યું છે કે, ‘ યજ્ઞ ચિકિત્સામા પણ હિન્દુઓએ આશ્ચર્યજનક રસાયનશાસ્ત્રની ઉભતિની માફક સફળતા પ્રાપ્ત કરી હતી ! બજા લોકો કહે છે કે, ચીરવા-ફાંડવાનું આર્થ લોકો મિતદૃષ્ઠ જાણતા નહો, પરંતુ તેમણે વિચાર કરવો જોઇએ કે, આર્થ લોક એવી સારી યજ્ઞ-ચિકિત્સા જાણે છે કે, તે માત્ર એલ્ફિન્સ્ટન સાહેબ જવાને તેની તારીફ કરવી પડી હતી. યજ્ઞ ચિકિત્સાના વિષયમાં લખ્યું છે કે,

આસુરો માનુષી દૈવી ચિકિત્સા ત્રિવિધા મતા ।

યજ્ઞે કપાર્પલૌહાયે ક્રમણાન્વયા સુપુજિતા ॥

આખા યજ્ઞ-ચિકિત્સાને આસુરી ચિકિત્સા કહેવામાં અત્રી છે અને આગળના ત્રેલોકમાં રાક્ષસી કહેવામાં આવી છે

રક્ષાસ્ત્રિમિયા ક્રિયતે ચિકિત્સા દૈવી તિયેષે પરિકોતિતા સા,

સા માનુષી યાજ્ઞ્યજ્ઞના ફલાદિતા રાક્ષસી શસ્ત્ર-કૃત્વા મયેષા ॥

રસાદિકથી કરવામાં આવેલી ચિકિત્સાને દૈવી, દ્વાદશી કરવામાં આવેલી ચિકિત્સાને માનુષી અને ચાષ્માદિથી ચીરવા-ફાડવાની ચિકિત્સાને વૈદ્ય લોકો ગણસી ચિકિત્સા કહે છે. હોઠદર હઠદર કહે છે કે, આડગીથી પદરથી થતાખિંદ્ર સુધી યુરોપમાં ચિકિત્સા-શાસ્ત્રનાં જોટલા પુસ્તકો બન્યાં છે તે સર્વમાં ચરકના વાક્યોનું પ્રમાણ આપવામાં આવ્યું છે, અને સત્તરમી થતાખિંદ્ર સુધી યુરોપના લોકો ધણે જાણે હિન્દુ વૈદ્યના નિયમ પ્રમાણે વર્તતા હતા. મોસાના હાથી કહે છે કે, અરબ અને યુરોપનાઓએ હિન્દુઓની પાસેથી જ વૈદ્યનું શિષ્યણ મેળવ્યું છે અને વિવિધ પ્રયોગની માહિતી મેળવી છે તેમાં કાષ્ઠ જાતનો સદેહ નથી આર. સી. દત્તે કહ્યું છે કે, ૨૨૦૦ વર્ષ પહેલાં યુનાની વૈદ્યોથી યાપોને સિકંદરે પોતાના રાજ્યમાં હિન્દુ વૈદ્યને રાખ્યા હતા અને ૧૧૦૦ વર્ષ પહેલાં બગદાદના હાફરશીદે એ હિન્દુ વૈદ્યને રાખ્યા હતા જેનાં નામ અરબી પ્રયોગમાં મનકા અને 'સમહ' લખ્યાં છે, આર. સી. દત્ત મહાશય વળી એક ટુકોણે લખે છે કે, એવિયેના નામના એક અરબ મધકારે ચરકને સરક લખ્યું છે અને તેથી પ્રાચીન 'રહાજે જ', નામના મધકાર ચરકને 'સરક' લખ્યા હતા. અને તેથી પણ પ્રાચીન અરબના વિદ્વાન 'સેરાગીઅન' ચરકને 'જરક' લખ્યા હતા આ પ્રમાણેથી સિદ્ધ થાય છે કે, હિન્દુ અથવા આર્યજ સમસ્ત જગતની વૈદ્ય-વિદ્યાના જન્મદાતા છે એટલે તે તેની પૂર્ણાનંતિ કરી ચુક્યા હતા.

આજકાલ પણ નિષ્પણપાની વિદ્યા માણસો વૈદ્યના સર્વોત્તમ મધ ચરક અને સુશ્રુતને માને છે હમણાં જ એક બગાળી સજ્જનને ચરકનો અંગ્રેજી અનુવાદ કરી દેવાના બદલામાં રૂ. ૬૦૦૦) સગમરે આપ્યા હતા.

ઇતિહાસની બરાબર તપાસ કરવાથી માનુષ પડે છે કે આર્યો પાસેથી આ વિદ્યા ગ્રીસવાળાઓ શીખ્યા, તેમની પાસેથી રોમેશ્વરવાળાઓ શીખ્યા હોય રહેલી કહે છે કે આર્ય લોકો રૈકમાં પુણ્ય ઉનાહ હતા તેએ ૧૨૭ જાતના શસ્ત્રથી શરીર પર પ્રયોગ કરતા અને સાથે જુગી જુગી અરુન આપીએનો પણ પ્રયોગ કરતા હતા. સર્વથી વધારે આયુર્વેદની ઉન્નતીની અદ્યુનાતુ પ્રમાણ એ છે કે આર્યોએ નાની વિદ્યાનું એવું વિદ્યુજી જાન મેળવ્યું હતું કે જેથી તેઓ જ મહીના, એક વર્ષ અને તેથી પણ પહેલાના મનુષ્યના સગમન રોગ જાણી જતા હતા આ વિદ્યાને પાશ્ચાત્ય લોકો આજસુધી મમજી શકતા નથી.

આથી સિદ્ધ થાય છે કે વૈદ્ય ચિકિત્સા યાજ અથવા આયુર્વેદમાં આર્યલોક સમસ્ત જગતના ગુરુ હતા અને તેમને પુત્રી ઉન્નતિ કરી ચુક્યા હતા સર્વથી વધારે જાણને પુન્યપાદ નિઃસદશી માર્ષિઓના ચિકિત્સા વિદ્યાનમાં છે તે આર્યોનું વાત-પિત-કકુ વિદ્યાન છે. ત્રિયુનાત્મક જગતમાં દરેક વસ્તુએ ત્રિયુજીમય છે શરીરમાં પણ તે ત્રિયુજી વાન, પિત્ત-કફના રૂપે રહે છે આ ત્રણેની સગતાથી શરીર સ્વસ્થ રહે છે અને તેમનાજ વિકરણી મા જાતના રોગ થાય છે રોગ નિદાન અને રોગચિકિત્સાને માટે આ મુગ કાગ્જોની સકાવવાથી એવી શક્યતા થઈ શકે છે કે જેની સંજ્ઞાના બીજી કોષ રીતે થઈ શકે નથી.

આયુર્વેદનું દત્તમાત્રે ગા. મેળવતું દાખ તો શ્રીચરકગ્રંથિતા-મુળ સયે બાપાત્ પુત્રાંદ તાયો મુદ્રા ૩ ૫-૦-૦

મહર્ષિ બુદ્ધ.

(ગતાશ્થી ચાલુ)

ઠાસલ દેશની ગજધાની શ્રાવસ્તીમાં સુદત્ત નામનો એક ધનવાન વેપારી રહેતો હતો તે ગરીબોને અન્ન આપવામાં તત્પર હોવાથી તેને 'અનાથ-પિડિ' કહેતા હતા. તેણે શ્રાવસ્તી પાસે જેતવન નામના બાગમાં બુદ્ધને માટે એક આરામ (નિહાર) બાંધ્યો. બૌદ્ધ સંહિતમાં આ અનાથપિડિકને આરામ અત્યંત પ્રસિદ્ધ છે, કારણ બુદ્ધભગવાને ત્યાં અનેક ચોમાસાં કરેલા ધીબં પશુ નાના મોટા શહેરોમાં ધનવાન લોકોએ બૌદ્ધ સંઘ માટે આરામ બાંધ્યા હતા, પણ ચતુર્માસ સિવાય બુદ્ધભગવાન આ આરામમાં કબજીત જ રહેતા હશે, ઉત્તર સિંદુસ્તાનમાં નદીનાળા પુરક હોવાથી એ નાનામાં મવાય કરવો દીન હતો, અને તેથી જ ચાતુર્માસમાં બુદ્ધ ભગવાન પોતાના શ્રવણી સાથે કયાંય પણ એક ઠેકાણે રહેતા. આ સમય પણ લોકકલ્યાણ કયાં સિવાય પસાર થતો નહોતો. જે નિહારમાં બુદ્ધભગવાન ચાતુર્માસમાં રહે, તેની આસપાસના ગૃહેશમાંથી લોકો આવતા અને ધર્મશ્રવણ કરતા.

આજકાલ જેવી ફરવી શાળાઓ કે પુસ્તકાલયો હોય છે, તેવા જ પ્રકારની બુદ્ધ સ્થાપેલી સંઘની સરચા હતી, આ શિશુઓ જાંઝ મહીના દેશમાં ફરી ગામે ગામ લોકોને ઉપદેશ કરી ચોમાસાના ચાર મહિના એકાદ ગહેરની મોટા ગમની પાસે વાસ કરી લોકોને ધર્મ શિક્ષણ દેતા જતા શિશુઓ માટે નિહાર નહોતા, ત્યાં ચોમાસામાં પુરતી જીવડીઓ બાધી ઉપાસક લોકો તેમની વ્યવસ્થા કરતા હતા.

બુદ્ધભગવાન ખોટા કાદતા જ ઉઠના. તે સમયે તે ધ્યાન કરતા કે વિહારની બહારની બાલુએ ચક્રમણ (આમ તેમ શાંતિથી ફરવું) કરતા. સવારના ખોરમાં શિક્ષા માટે ગામમાં જતા ત્યાં કેઈ જે કંઈ પ્રશ્ન કરે તો તેને ઉત્તર લઈ ધર્મોપદેશ કરો સંભાળે લગાડતા શિક્ષાપાત્રમાં રાધેલા અન્નની જે શિક્ષા એકમ ઘાય તે લઈ તે વિહારમાં પાછા આવતા હતા, અને મધ્યાહ્નકાળ પહેલાં લોભન કરતા હતા ધર્મોપદેશમાં ગુપ્તાચો કે બીજા કોપપશુ કારણથી શિક્ષાટલુને માટે મોડું ઘાય તો, તે મધ્યાહ્નકાળ ચલા પહેલાં રસ્તામાં એકાદા જાંઝ નીચે અથવા ધર્મધાળામાં એસી લોભન કરતા અને પછી વિહારમાં આવતા. લોભન પછી થોડી વિશાંતિ લઈ ધ્યાન કરતા. અને સંધ્યાકાળે ગૃહસ્થો કે શિશુઓને ઉપદેશ કરતા રાત્રે ફરીથી ધ્યાન અને ચક્રમણ કરતા. મધરાતના સુમારે જમણી બાલુએ જમણા પગ ઉપર ડાબો પગ સુકી અને બોરીકે જમણા હાથ સુકી સુના. આ પ્રકારના ચયનને 'નિંદુ ચયના' કહે છે.

જે સમયે તે પ્રવાસમા જતા તે સમયે તેમની પાસે બહુધા ભિન્નબોનો મોટો સમુદાય રહેતો જે ગામમા સુકમ થાય તે ગામમાથી નજીકના ગામમાં જઈ ત્યાં શિક્ષાઅહુણ કરી ત્યાં અથવા તેની અગતના ગામમા તે રાત્રે મુકામ કરતા. જ્યાં વિહાર ન હોય, ત્યાં એકાદ બાગમા રહેતા. પહેલેથી કેઈએ આમત્રણ કર્યું હોય તો બીજે દિવસે મહાનંદકાગ પહેલા તેને ઘેર ભિક્ષા અહુણ કરવા જતા ભિક્ષુપ્રધને આમત્રણ કર્યું હોય તો બધા ભિક્ષુઓ તેમની સાથે જતા.

ગોનમ બોધિસત્ત્વે ૨૯ વર્ષની ઉંમરે શુક ત્યાગ કર્યો, ૬ વર્ષ સખત તપશ્ચર્યા કરી ૩૫ મે વર્ષે બુદ્ધપદની પ્રાપ્તિ કરી, અને ૩૫ વર્ષો સુધી લે. કોદ્ધારને માટે યાત્રા ૪૧૨ પરિશ્રમ કરી ૮૦ મા વર્ષે કુશિનરામ તેમનું પરિનિર્વાણ થયું એટલે કે પોતાના આયુષ્યના ૫૧ વર્ષો તેમણે મનુષ્યજાતિના કલ્યાણ માટે પચાર કર્યા એમ કહેવામા હરજત નથી પોતાના એકના એક છોકરા-રાહુવ-ને ભિક્ષુ કર્યો આ ઉપરથી પોને ચોથી કાઠેલો ધર્મમાર્ગ લે. કોમા દેવાવીતેઓનું કલ્યાણ થાય, એ વિષેની તેમની ઉત્કૃષ્ટતા સ્પષ્ટ દેખાઈ આવે છે, બીજા ઋષિઓ જંગલમા રહી કેવળ પોતાના ઉદ્ધારનો માર્ગ ચોધી કાઢતા હતા. પરંતુ બુદ્ધે પોતાનો જ નહિ, પણ અખિલ માનવજાતિના ઉદ્ધારનો માર્ગ ચોધી કાઢ્યો એટલે તેમને મહર્ષિ કહે છે.*

* મુમધર્મમાથી.

ધર્માનંદ દેસાળી.

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન—સંખધી અભિપ્રાયો.

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન—હવે ભાગ અને ૯૧ પ્રકરણમા આ ઉપ યોગી મોટું પુસ્તક લખાયતું છે. હિંદુધર્મ, ઇશ્વરવતારો, ધર્મચાર્યો, સિદ્ધ યોગી પુરુષો, ધર્મનિષ્ઠ ઋષિઓ, ધર્મિષ્ઠ રાજપુરુષો, જુદા જુદા ધર્મ સંસ્થા પદો, ધર્મિષ્ઠ ભક્તો, વર્તમાન જમાનાના સિદ્ધ પુરુષો, ચાહુ જમાનાના મહા પુરુષો આ પ્રમાણે પુસ્તકના મહા વિભાગ છે. પાશ્ચાત્ય કેમવર્ણીની એક સહારક અસર એ ચર્ચ છે કે આપણા વિદ્યાર્થીઓ ઇશુખ્રિસ્તના જીવનના અનેક બતાવોની માહિતી મગાવે છે પરંતુ વેદશાસ્ત્ર, વિશ્વામિત્ર, જનકવિદેહી, જ્ઞાનદેવ આદિ મહાપુરુષો સમઘો તેમનું જ્ઞાન મોટા આમળા જેવું વર્તુલા કર છે, શ્રીયુત નેઠાલાલનો આ સંગ્રહ જિજ્ઞાસુઓને આવશ્યક જ્ઞાન આપે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ જાતિયતા વાળી રાખવામાં એક ઉપયોગી સાધન છે.

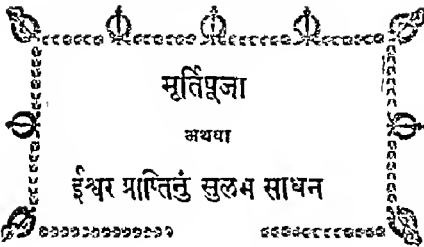
દેશાખ ૧૯૮૦ (અ.ક. ૮)

સ્વધર્મજાગૃતિ.

દેશી વૈદુ—આ પુસ્તકમા વિવિધ શાસ્ત્રોના નિદાનનું તથા તેની ચિત્તિસાનું પ્રતિપાદન છે. આ પુસ્તકમા વિવિધ આપધ તૈયાર કરવાના પ્રકાર ઉપયોગી અને હિતકર છે.

અમદાવાદ દેશાખ સંવત ૧૯૮૦ (અ.ક. ૮)

સ્વધર્મ જાગૃતિ.

મૃતિપૂજા

અથવા

ईश्वर प्राप्तितुं सुलभ साधन

[લેખક — ડૉ. લાલજી વિરેશ્વર જાની]

(અનુમેધાન ગનાક પૃષ્ઠ ૧૨ થી)

૫૧. ભગવતી મીતાએ સ્ત્રીઓને ભણાવેલા સદ્વર્તનના પાઠ
અને તેની પ્રતિમાની છાપ

પ્રાતઃસ્મરણીય જગદલા સીતા જે પ્રકૃતિરૂપ અથવા હથરી માયારૂપ છે, તેણે શ્રી રામચંદ્રની અર્ધાગત્તા રૂપે જગતના ઉદાર માટે અવતાર લીધો હતો, જગતજનની સીતા। જનક તનયા। માત સીતા! તે તો અમારી ભૂમડગની બાત્રીનીયો ઉપર અનદક ઉપમાર થયો છે તારા વિના જગતની સ્ત્રીઓને એક પનિવ્રતનો, નિર્ભંજ પતિભક્તિનો ઉપદેશ કોણ કરી શકત ? તારા અવતાર વગર દુનિયાની સ્ત્રીઓને એ ધર્મના ઉત્તમ નીતિ નિયમો પ્રસન્ન પાઠ રૂપે કોણ શીખવત ? મા। તારી પવિત્ર ઉન્નત્તલ કૃતિ સર્વદા, સર્વત્ર અવિચળ છે અને અવિચળ રહેા। આવા નિર્ભંજ ચરિતવાળી સીતાની મુર્તિ ત્યારે કોઈપણ સ્ત્રી લુએ છે ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે જ તેના પુણ્યભાવ તે મુર્તિપ્રત્યે પ્રગટ થાય છે, અને જેમ પુત્રી માના ઉપદેશથી પોતાને અનુપ્રદિત થયેલી સમજે છે, તેમ સીતામાતાની મુર્તિ જોઈ પોતાને કૃતાઈ થયેલી માને છે નામની મુર્તિ જો કે સ્વરૂપે સીતા જેવીજ હોતી નથી છતાં તે મુર્તિદ્વારા ખરી સીતાના ગુણગુ સ્મરણ થાય છે એ વાત આપણ વાચકોના જ્ઞાનમા સદાજ આવી શકે તેવી જ છે, અને તેથી હથરાવતારની અને દેવદેવીઓની મુર્તિપૂજા આર્યોના આર્યત્વને કાઈ પણ પ્રકારે હાનિ પહોંચાડનારી નથી, પરંતુ શ્રેયસ્કર છે

પર શ્રી કૃષ્ણાવતાર તેની પ્રતિમા અને લોકોને મળેલો બોધ.

તેજ પ્રમાણે જગદુદારક શ્રીકૃષ્ણ કે જેમના ચરિત્રો ભગવત્વમાં ઘેર ઘેર દિન પ્રતિદિન પ્રેમપૂર્વક ગવાય છે તેના વિના જગતને તત્ત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ કોણ કરત ? પ્રેમ— નિર્દોષ અને નિષ્પાપ પ્રેમનો પાઠ વિશ્વને કોણ ભણાવત ? ગોપ અને ગોપિકાઓમાં નિર્ભંજ પ્રેમશક્તિ ભગત કરી પ્રેમભક્તિનો પાઠ એ પ્રભુએ આપજોતે ભણાવી જણાવ્યું છે કે — “હું મનુષ્યના હૃદયના પવિત્ર ભાવને આધીન છું સંખોપાસના અને અગ્નિહોત્રાદિ આચરનારા સાધણને હું સુધ્ધ છું, એમ નહિ પણ ભારપૂર્વક, શ્રદ્ધાપૂર્વક મારી ભક્તિ

કરનારાં મારાં પ્રેમીજનો, ભક્ત પછી ભલે તે વ્યાઘ્રજી હોય, ક્ષત્રી હોય વૈશ્ય હોય વા શૂદ્ર હોય, સ્ત્રી હોય વા પુરુષ કે બ્રાહ્મણ હોય તોપણ હું તેમની પવિત્ર ભક્તિદારા આધીન છું—વથા છું, હું મારા ભક્તજનનો દાસ છું," ભગવદ્ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું છે કે —

માદિ પાર્થ વ્યપતિશ્ચિત્ય યેડપિસ્યુ પાપયોનયઃ ।

સ્ત્રિયો વૈશ્વાસ્તયા શૂદ્રાસ્તેડપિ યાંતિ પરાંગતિમ્ ॥

હે અણુન, સ્ત્રી, વૈશ્ય, શૂદ્ર કે મહાપાપી જે કાષ્ટમારો વ્યાથિત કરીને (નિર્મળ વર્તન સાથે) રહે છે, તે પરમગતિને પામે છે પ્રમત્તવચાત્ એક દષ્ટાત નીચે આપ્યું છે વાયકૃદને યાદ હશે કે મહાભારતના યુદ્ધ પ્રસંગમાં દુર્યોધને બિષ્મપિતામહને યાંઝાળનું અન્ન ખવરાવી તેમની મતિમાં મયિન બાવ ઉત્પન્ન કર્યો પછી દીનતાથી નમ્રતાપૂર્વક હાથ જોડી બીષ્મને દુર્યોધન કહેવા લાગ્યો કે "મહારાજ આપ પક્ષપાત્રદિત થઈને અઘાપિ લડતા નથી તેથી જ પાંડવોનો પરાજય થશે નથી" આ સાંઝગતી કોપથી અને મહિન અનાજના પ્રાપ્ત્યથી બીષ્મ બોલી ગયા કે "હે દુર્યોધન આજ નિર્ણાયકી યુદ્ધની ફરિયામિ હું આજ પૃથ્વી પાડવ વિનાની કરીશ," આ ઘણો પાંડવોના એક જાસસે સાંભળ્યા, આવીને પાંડવો તથા શ્રીકૃષ્ણને તે કહેતાં બધા મૂર્છિત થઈ ગયા કારણ કે બીષ્મની પ્રતિજ્ઞા અનુલક્ષ્ય છે, એ તેઓ જાણતા હતા તોપણ ભક્ત પ્રતિપાદન શ્રીકૃષ્ણે પાંડવોને આશાસન આપ્યું અને દ્રૌપદીને કહ્યું કે "હમણાંજ તમે મારી સાથે ચાલો અને બીષ્મના તંબુમાં જઈને તેને પગે પડો, અને તમારી પાછળ પાછળ હું આપુ છું બીષ્મ પુછે કે 'અધારી રાને કાની સાથે આભ્યાં, તો કહેજે કે 'હામ માથે'. દ્રૌપદી ઘરમાં બેઠે કહે છે "મહાનુભાવ આપ અમારા પ્રાણદાતા, દિતેન્દ્ર અને રક્ષક છો, તેને દાસ કહેવા એ મને ઉચિત લાગતું નથી કૃષ્ણે કહ્યું તે અચરિત નથી જે તમારા રવામીનું દિત ધન્વજના હો તો સુખેથી મને દાસ કહેજે હું દાસ કહેવાઉં તેથી મને નીચાપણ નથી. આથી દ્રૌપદી મોન રહ્યાં, અને દુર્યોધનની સ્ત્રી જે આજ વખતે આસીર્વાદ લેવા જવાનાં હતાં તે પુર્વે શ્રીકૃષ્ણ સાથે બીષ્મના તંબુમાં દાખલ થઈ દ્રૌપદીએ બીષ્મને નમન કર્યું બીષ્મે તેને આસીર્વાદ આપ્યો કે 'વત્સે ! અબડ સોભાગ્યવતી ભવ' આ પ્રકારે શ્રીકૃષ્ણ પોતાના પ્રેમી જનજનનના દાસ પણ આપ છે જ્યારે જ્યારે અધર્મ દાણી ધર્મ સ્થાપન કરવાની અને સાધુ જનને મહાય કૃપાની જરૂર જણાયેલી ત્યારે ત્યારે ભગવાને રામકૃષ્ણાદિ અવતાર ધારણ કરેના છે અને જે હેતુએ જે કારણે પ્રભુએ અવતાર ધારણ કર્યો તે હામ પુર્ણ થતાં તે તે વિમૂર્તિ પોતાના ચિદાનંદસ્વરૂપને પ્રાપ્ત થઈ પણ આ અવતારોએ માનવજાતિ ઉપર જે હાપ પાડી હતી તેના પવિત્ર સરદાર પછીના સમયમાં પણ જાણ્યત રહેવા માટે તે હમણાવાનારની પાસાણ કે ધાતુમયી સાકાર મૂર્તિ બનાવી. તેમાં ઇશ્વરજીવિની ઉપાસના કરવાનું વેદાનુસાર ધર્મજી શિષ્ટ પ્રજાએ અને શાસ્ત્રવેદાઓએ સુચવેલું છે અને આવા સાત્ત્વ અસ્તિત્વાળા અવતાર અને દેવોની મૂર્તિની સહાય નિરંતર ઉપાસના કરતાં માણસ નિર્મળ મની આ બવાજિવ સુખે તરી જાય છે

પરંતુ આ પ્રમાણથી ધર્માધર્મ જાણી ગમાય છે

કાષ્ટ પણ દાર્પ કે બાગન મધમ છે કે ધર્મચિરદ છે એ જાણવાનું ચાર રીતે બની શકે છે ૧ વેદથી, ૨ સ્મૃતિથી, ૩ ગ્રાંથ વા શિષ્ટ પુરુષના આચારથી, ૪ આત્માની

પ્રસન્નતાથી. આ પૈકી પહેલું પ્રમાણ આપણે પ્રથમ વિચારીએ. મુર્તિપૂજા ન કરવી, એ સાપ છે, એ નિઘ કર્મ છે, એવું વેદમાં કહેલું નથી. પણ સૂર્ય, ચંદ્ર, અગ્નિ, વાયુ, પૃથ્વી, જ્વાલાદિની પૂજા કરવાનું, તેમજ ઇશ્વરના વિશ્વસ્વરૂપની અને દેવમૂર્તિની ઉપાસના કરવાનું વેદમાં ઘણું સ્થળે વર્ણવેલું છે, જે વિષે આગળ આ લેખમાં લખનારાં આવેલું છે જેની રીતે કોઈ ચાહર પોતાના ઘણાં અર્ક સાંપતાં તેનાં જુદા જુદા અવયવો ચર્ચિ છે, અને તેથી એકઠે આખા શરીરની સેવા થાય છે. તેમ સૂર્ય, અગ્નિ, ચંદ્રાદિની પૂજા એ વિરાટ ભગવાનના શરીરના અવયવોની પૂજા સમાન છે કેટલાક કહે છે કે યજ્ઞથી માત્ર હવાજ શુદ્ધ થાય છે, બીજા કહે યજ્ઞ કરવાનો હેતુ નથી. જે માત્ર એજ હેતુ હોત તો મુંઝવે જેવાં શહેરોનાં સુધરાઈ ખાતાં કાચના મોઢે જવ, તથા, અને ઘીનાં કુટ્વા અન્નિમાં નાંખી હવા શુદ્ધ કરી શક્યાં હોત, અને જે હાથ મહામારી પ્લેગ મર્યાદાની દુષિત હવાથી હાલરો માણસો જેઓ અકાળે મરણ પામે છે તેમને બચાવી શક્યા હોત. પણ માત્ર હવા શુદ્ધ થાય એટલો જ હેતુ અગ્નિ પૂજા કે હોમયજ્ઞાદિમાં નથી. પરંતુ અતરિક્ષના દેવાને દુષિત્યાલ આપી સતોષવા એ પણ હેતુ છે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં કહ્યું છે કે -

यहशिष्टामृतभुजो यांति ब्रह्म सनातनम् ।

યજ્ઞ કરતાં અવશેષ રહેલા અમૃતરૂપ અન્નનું જે ભોજન કરે છે તે સનાતન બ્રહ્મનો પામે છે અગ્નિ પ્રમાણે જલની પૂજા પણ વેદમાં કહેલી છે તમામ નદીઓ, તીર્થો એ બધા વિશ્વસ્વરૂપ પરમેશ્વરના શરીરમાની નાદીઓ રૂપ છે જન્મદાત્રી અને અજ રાધી આપનારી માતા પુજનીય છે તો પછી અનેક છવોના જીવનતત્વો ઉત્પન્ન કરી આપનારી પૃથ્વી જે વિરાટશરીરના એક તત્ત્વરૂપ છે તેની સામોટી પૂજા કરવી ન જોઈએ ? આ પ્રમાણે વિરાટ પુરૂષના પદમૂતાત્મક રિશ્વરૂપી દેહના જુદા જુદા સ્વરૂપોની પૂજા વેદના સમર્પથી કરવામાં આવે છે.

બીજાં તથા ત્રીજાં પ્રકાર અને ચાડા મુર્તિપૂજકોની નામાવલિ.

(અ) રમૂતિમાં પણ દેવોની પૂજા, ઉપાસના, સ્મરણ કાર્ત્તવ્ય વિષે બહુ કહેવામાં આવ્યું છે અને શિષ્ટ પુરુષોના આચારની વાત વિચારતા તો શ્રી વલ્લભસ્વામી, શ્રી રામાનુજ સ્વામી, ભગવત શિરોમણિ નરાયણ મહેતા, ભગવતી મીરાબાઈ, શરૂર જગદ્ગીત મહારાજ શિવાજીના ગુરુ શ્રી રામદાસસ્વામી, તુકારામજીવા, મહાત્મા શ્રી ગુરુલાલજી મહારાજ વગેરે મુર્તિપૂજક હતા, અને વર્તમાનકાળમાં પણ અનેક સાધુ ચરિતવાળાં શ્રી પુરૂષો ભાવપૂર્વક મુર્તિની પૂજા કરે છે.

ચોથો પ્રકાર.

(ક) ધર્માધર્મ જાણવાનો ચોથો પ્રકાર આત્મવૃષ્ટિ કે આત્માની પ્રસન્નતા છે ઇશ્વરશુદ્ધિથી દેવમુર્તિની ઉપાસના કરનારાના મનમાં કંઈ શંકા, ખેદ, કે અફસોસ થતો નથી, પણ તાન્ત્રિકિય કરવામાં આવતા પૂજા, પાઠ, માળા, સેવાને અતે મનમાં પ્રદુષ્ણતા, નિર્મળતા, પવિત્રતા, અને આનંદ માન્ય પડે છે, તેથી મુર્તિપૂજા એ ધર્મવિરૂદ્ધ નથી પણ સધમ છે

(૫૪) ભુગકીટક ન્યાયની મુર્તિપુત્રદ્વારા ઈશ્વરમા સામુજ્યતા

એક જાતનો ભમરો લીલા રંગની ઇયળને ડમ માગી પકડી લાવીને તેને પોતાના દરમાં રાખે છે ઇયળને ભમરાનો ડંસ એવો તો સખ્ત લાગે છે કે ભમરો તેને દરમાં આવ્યા પછી છોડી દે છે તોપણ ઇયળના મનમાંથી તેના ડંસની ધલેજાડી કદી દૂર થતી નથી અને એ ડંસની વેદનામાં તેને ડસ મારનાર ભમરાનું જ નિરતર ધ્યાન લાગી જાય છે અને થોડા રોજમાં એ ઇયળ પોતાનું મુગ રૂપ બદલીને ભમર બની જાય છે આ કેવી અદ્ભુત વાર્તા? ધ્યાનથી—એકતારવૃત્તિથી એકજ જન્મમાં એક દેહ બદલાઈને બીજો દેહ બની જાય છે. વાહ! પ્રભુ તારો કેવો ચમત્કાર! અસ્તુ! આજ પ્રમાણે શુદ્ધભાવથી મુર્તિ ઉપાસક, મુર્તિને ધ્યાનમાં ધરનાર અને તેને અર્ધ, દુષ, દિપાદિક કરતાં નિરતર તેમાં મન રાખનાર આપણા બહતજનનું ધામ છે તેને પ્રભુ મુર્તિદ્વારા એવો તો કેાષ અલૌકિક ચટો!—ડસ લાગે છે કે તેની ધ્યાનનો વિષય એ ઈશ્વરમુર્તિજ થઈ પડે છે, અને છેવટે તેમાંજ એકાગ્રચિત્ત થઈ જવાથી ઈશ્વરમાં સામુજ્યતા ધાય છે

(૫૫) મુર્તિપુત્ર ઈશ્વરપ્રાપ્તિનો પહેલો અને સહેલો પાઠ છે

હરકાષ્ઠ બાપા શીખવાની જેમની ઇચ્છા હોય તેમણે પ્રથમ શિક્ષક જેવા વાંકાચુંકા આત્મિવાળા મુળાધરો શીખવે તેવા માન્ય રાખવા પડે છે, અને શિક્ષકના કહેવા ઉપર અવધાન રાખવું પડે છે તેજ પ્રમાણે શાસ્ત્રકરોએ મુર્તિપુત્રના સબંધમાં જે જે આગાઓ આપણને કહેલી છે તે ઉપાસકને માન્ય રાખવી જોઈએ બહુનાર વિદ્યાથી કહે કે મને આવા લાવા લાંબા અને પાતળા ગોળ મીઠા જેવા અધુરો ગમતા નથી અથવા માન્ય નથી, તો આવો વિદ્યાર્થી જેમ કારેલી નથી બાપા શીખી શકે તો નથી, તેમ શાસ્ત્રવિદ્ મુર્તિપુત્ર વિશે અયોગ્ય તર્ક કરનાર પ્રભુ પ્રાપ્તિથી દૂર રહે છે માટે બાપા શીખવામાં મુળાધર જેમ પહેલો અને આવશ્યક પાઠ છે, તેમ ઈશ્વરપ્રાપ્તિ માટે મુર્તિપુત્ર એ પહેલો સહેલો અને આવશ્યક પાઠ છે ભુમિતિ શીખવાના આરંભમાં ફટલાઈ "સ્વીકૃત કૃત્ય" શીખવે છે જેમાં કે "A point is that which has position but no magnitude" જિદુ તેને કહેવું કે જેને સ્થિતિ છે પણ મહત્ત્વ નથી એટલે જેના ભાગ કંઈ શક્તિ નથી" આવી રીતે જિન્દુની વ્યાખ્યા આપ્યા પછી પાટીઆ ઉપર એક ટપકુ કરે છે વળી "લાટીની વ્યાખ્યા આપતાં શિક્ષક કહે છે કે "A line is that which has length without breadth" લીટી તેને કહેવી કે જેને લંબાઈ છે પણ પહોળાઈ નથી" આવી વ્યાખ્યા આપ્યા પછી પાટીઆ ઉપર તે એક લીટી કાઢે છે આ વખતે વિદ્યાર્થી શિક્ષકને જો પુછે કે જિન્દુને મહત્ત્વ નથી, તો પછી પાટીઆ ઉપર જે જિદુ કાઢવામાં આવ્યું છે તે મન જેવડું મોટું દેખાય છે, તેમ જ લીટીને પહોળાઈ નથી એમ કહેવામાં આવ્યું, પરંતુ પાટીઆ ઉપર દોરેલી લીટીને પહોળાઈ પણ અણપ છે વિદ્યાર્થીના આ પ્રશ્નો જોવા નથી કારણ કે આખરો જેનાં શિક્ષકે કહેલા જિન્દુને મહત્ત્વ પણ અણપ છે અને ગરેલી લીટીની પહોળાઈ પણ દેખાય છે, પણ વાસ્તવિક રીતે જિન્દુને એ મહત્ત્વ અને લીટીની એ પહોળાઈ માંડતી રચૂળતાને લીધે છે તથાપિ વિદ્યાર્થી એ, વાન રાકારે નહીં અને મૂળવ્યાખ્યા સાથે વર્તી આવ્યા કરે તો તે ભુમિતિ શીખી રહેતો નથી શિક્ષક ફટલાઈ માયાહીન કરી તેના પ્રકોના જ્ઞાન

આપવા યત્ન કરે છે, તોપણ શિષ્યના મનનું સમાધાન જોઈએ તેવું થતું નથી, કારણ કે એ શાસ્ત્રમાં તેના સારી રીતે પ્રવેશ થયા વિના આ માન્યતા ખરું સ્વરૂપ તેના સમજવામાં આવી શકતું નથી, તેથી આ વિષયનું ખરું અને વિશેષ જ્ઞાન થતાં સુધી તેણે શિક્ષકની કહેલી વ્યાખ્યાઓ ઉપર જ વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ, અને છેવટે શિષ્ય જ્યારે તે વ્યાખ્યાઓ સ્વીકારે છે ત્યારેજ તેને વિષયનું આગળ જ્ઞાન થાય છે, આજ પ્રમાણે આપણા શાસ્ત્રકારોએ અને ધર્મવેત્તાઓએ મૂર્તિપુજના સવધર્મા જે નીચેના અને આત્માઓ ઠરાવેલી છે તેજ પ્રમાણે આપણે પ્રથમ માન્ય કરવી જોઈએ. અને ઇશ્વરનું જ્ઞાન સપાદન કરવાના વિષયમાં તથા ધર્મમાત્ર મા શાંતીમાત્ર એ એક આપેલા મિન્દુ સમાન છે અને શિર્વાલજ એ એક આપેલી લીટી સમાન છે, આ આપેલા સાધનોદ્વારા જ આપણે જે કરવાનું છે તે સિદ્ધ થાય છે.

૫૬ હિન્દના નામદાર વેદસરોયદ્વારા રાજરાજેન્દ્ર શહેનશાહની લેવામાં આવતી સલામતીની મુર્તિપુજા સાથે મરખામણી

ઇસ્લામના રાજા અને હિન્દના મહુમ શહેનશાહ નામદાર સાતમા એકવડ સરકાર જ્યારે વિદ્યાપતમાં તખ્તનશીન થયા, ત્યારે આઠી હિન્દમાં તેઓ નામદાર વતી હિન્દના વાઇસરોયે દિલ્હીમાં દરબાર ભર્યો હતો, અને હિન્દના રાજા મહારાજાઓએ નામદાર શહેનશાહ સાતમા એકવડ સરકારની સલામતી લેતાં ખુદ નામદાર શહેનશાહને બદલે તેમના પ્રતિનિધિ તરીકે શીરાજેલા નામદાર વાઇસરોયને નમન કર્યું હતું, અને તેથી વિદ્યાપતમાં રહેલા નામદાર શહેનશાહે તે સર્વની વફાદારી સ્વીકારી હતી. તેજ રીતે મુર્તિદ્વારા જગતના મદાન રાજા પરમેશ્વરને સદ્ સનામ કરી તેની કૃપા ઇચ્છે છે તેવો મુર્તિપુજનો અર્થ છે વળી કેટલીકવાર આવા રાજકીય ભય મેળાવડાની બરાબર રીતે બવરયા સાબવવા માટે રાજરાજેન્દ્ર શહેનશાહની સલામતી લેતાં પૂર્વે તેઓ નામદારની ખાલી ખુરશીને પ્રથમ નમન કરવાની તાલીમ રાજમહારાજાઓને આપવામાં આવે છે કે જેથી ખીજે દિવસે ખુદ નામદાર શહેનશાહની સલામતી લેતા નમન કરતા અબવરયા ન બળાય, આવે પ્રસંગે નામદાર શહેનશાહની ખાલી ખુરશીને જે નમન કરવામાં આવે છે તે તેઓ નામદારને નમન કર્યા બરાબર છે તેજ ગીતે મુર્તિને જે નમન, પ્રજ્ઞામ સેવાદિ કરવામાં આવે તે શ્રી પરમેશ્વરને નમન કર્યા બરાબર છે.

૫૭ ઇશ્વરના સાકાર સ્વરૂપ વિષે વેદમાંહેની આખ્યાયિકા.

દૈત્ય અને દેવતાઓ વચ્ચે એકવાર ભયકર યુદ્ધ થયું, તેમાં ઇશ્વરની સહાયથી દેવો જીત્યા. પરંતુ દેવોને મનમાં ગર્વ થયો કે અયમસ્માક વિજય અયમસ્માક પ્રમાણ આ અમારો વિજય છે, આ અમારા બળથી થયું. ઇશ્વરે તેનો ગર્વ છતારવા પુર્ત રૂપ, ગુણ, આકારવાળું એક મનોહર સ્વરૂપ ધારણ કર્યું તેને અગ્નિવાયુ, અને ઇન્દ્રે ભોયું, દેવોએ આ સ્વરૂપ જોઈને કહ્યું “ આ મહાત્મા કોણ છે, ” પ્રથમ અગ્નિ તેને પૂછવા ગયો. તેને એ તેજસ્વી પુરૂષે નીચે પ્રમાણે પુછ્યું.

તેજસ્વી પ્રરૂપ — તું કોણ છે ?

અગ્નિ — મહમર્ગિન અદ્ધ જાતયેદ હુ અગ્નિ યુ

તેજસ્વી પ્રરૂપ — તારૂ પરાક્રમ શુ છે ?

અગ્નિ — હું આ મહા દરમ જગતને આગો ભરમ કરી રહું છું.

તેજસ્વી પુરૂષ — તું આ તૃણની સળીને બાળ (એમ કહી એક ધાસની સળી અગ્નિ આગળ ધરે છે) પણ અગ્નિ તેને બાળી શકતો નથી અને પાછો જાય છે
પછી તે તેજસ્વી મહાત્માની ઝાળખાણ પુછવા વાયુ આવે છે, તેને તે મહાત્મા પુછે છે કે “ તું કાણ છે ”

વાયુ — હું વાયુ છું

તેજસ્વી પુરૂષ — તારૂં પરાક્રમ શું છે ?

વાયુ — હું પદાર્થને, ઝડપે, અને આ સમસ્ત જગતને પણ ઉઘે ધાગણ કરી ચક્રુ છું, તથા હિઝારી ચક્રુ છું

તેજસ્વી પુરૂષ આ તૃણની મળાને ઉડાડ વાયુ તેમ કરી શકતો નથી અને પાછો જાય છે.

હવે ઇન્દ્ર પુછવા વાસ્તે ગયો પ્રભુએ જાણ્યું આ દેવતાનો રાજા છે અને અભિમાની છે, તથા આ વિશ્વ ખરી રીતે કાના જગથો પ્રાપ્ત થયો તેનું તેને જ્ઞાન નથી અને હિન્દો ગર્વ કરે છે તેથી તેના અભિમાની જોડે તો મારે વાન પણ દરરી ન જોઈએ (એટલામાં તે તેજસ્વી સ્વરૂપ અતર્કિત થઈ ગયું) ઇન્દ્ર પુછવા જાય છે પણ તેને તે તેજસ્વી પુરૂષ નજરે પડતો નથી તેથી ઇન્દ્રને નવાઈ ઉત્પન્ન થાય છે તેના માં આકાશમાં એક મુંડર સ્ત્રી દેખાય છે, તેનું નામ દેવવતિ પાર્વતી હતું તેણે કહ્યું “ હે દેવો જે તેજસ્વી મહાત્માને તમે જોયા તેજ સ્વરૂપ અથવા પરમેશ્વર હતા. ” દેવો બાધી લક્ષિત થઈ ગયા અને મમજી ગયા કે આપણને વિશ્વ આપનાર એજ તેજસ્વી પુરૂષ અથવા એજ પરમાત્મા હતા તેમાં આપણ કંઈ બળ નહતું (યજુર્વેદ)

ઇન્દ્ર સાક્ષર સ્વરૂપ પણ ધાગણ કરી ચક્રે છે એવું આ વાત ઉપગી સિદ્ધ થાય છે.

૫૮ વેદમાં કરેલું સાક્ષરસ્વરૂપનું વર્ણન.

પ્રજાના સાક્ષર સ્વરૂપનું વર્ણન વેદમાં એક સ્થળે નીચે પ્રમાણે કરેલું છે “ આદિત્ય મહ્યમા એક દિવસમય પુરૂષ છે જેના નેત્રો તપ્તાગાર જેવાં હાલ છે, મુઠા સોનાના જેવી પીળી તથા અજ પથ્થુ સુવર્ણ જેવું દિવ્યમાન છે ” આ સ્થળે કહેલું ચક્ર વાયુ કે એ કાઈ પુણ્યગીત છાં કેમ ન હોવો જોઈએ ? જે પોતાના પુણ્યગીતથી આ સૂર્યલોકમાં આ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થયો હોય. આ ચક્રનું અપ્રાપ્ત એ છે કે આદિત્યમહ્યમા દેખાતો દિવસમય પુરૂષ કાઈ જવાતમાં નથી પણ જુદા પરમાત્માનું એ આભગચાણ સ્વરૂપ છે. કાળ કે જવાતમાં પાપપુણ્યનું ફળ ભોગવતું પડે છે, અને જુદું પુણ્યના મોજે સર્ગની કે સૂર્યલોકની પ્રાપ્તિ થાય પણ ભગવદ્ગીતામાં અધ્યાય ૯ શ્લોક ૨૧ માં કતા પ્રમાણે

સે ત મુક્તયા સ્વર્ગલોક વિશાલ

ક્ષોળે પુણ્યે મર્ત્યલોકાં વિશ્રન્તિ ।

પુણ્યને ભોજ થઈ પડ્યા પછી જીવોને ક્ષીયી પૃથ્વી ઉપર અવતરવું પડે છે તેથી સૂર્યમહ્યમા જુદાવો દિવસમય પુરૂષ જે કાઈ છાં દોન તો નેને પુણ્યનો ફાય થતાં અમુક મમજી પડી ત્યાંથી પૃથ્વી અથવા અન્ય લોકમાં જવું પડતું પણ આ દિવસમય પુરૂષ તો આદિત્યમહ્યમા સંસ્કૃતિ નેદિવ્યમાન છે અને તે જવાતમાંની પોંડે પડતો નથી પણ મરત સ્વતંત્ર છે. ને જગતના નિવના તરીકે કામ કરે છે પણ તેનું ફળ તેને

ભોગવતુ પડતુ નથી વળી ધણી જન્મના ઉત્તમ પુણ્યથી માણસ-જીવાત્મા મોક્ષ મેળવે છે, ત્યારે તેને સ્વરૂપ રહેતું નથી, પણ આ પ્રશ્ન તો મોક્ષસ્વરૂપ નિર્વાણરૂપ હોવા છતાં મુગે મુગે અવતાર લે છે અને સાકારરૂપ ધારણ કરી શકે છે જે વિષે પાછળ કહે વાંધે ગયું છે

(જ) વળી ધર્મરત્ના સાકારરૂપ સત્યધે કોઈ એમ કહી શકે છે કે પૃથ્વીપર જે જે આકારવાળી વસ્તુ છે તે બધીતુ સ્વરૂપ એક દેશીય છે તેજ પ્રમાણે ધર્મર જે સાકાર હોય તો તેજ સ્વરૂપ ગાઉ કે એ ગાઉ કે હજાર ગાઉમાં હોવું જોઈએ, અર્થાત તે એક સ્થાનમાં હોવો જોઈએ જે પુસ્તક પેટીમાં પડેલું છે તે તેજ વખતે બહાર ન હોઈ શકે આ પ્રમાણે સાકાર ધર્મર એકદેશીય હોવા જોઈએ નિરાકાર ધર્મરની પેઠે તેનો સર્વ સત્ત્વ ન હોય આ ચક્રાનું સમાધાન એ છે કે પાછળ કહેવામાં આવ્યું તેમ ધર્મર સર્વશક્તિમાન અને સર્વ વ્યાપક છે અને તે સર્વ ચગત્ય વિશ્વમાં વ્યાપી રહ્યો છે, એક સ્થળે સાકારરૂપે હાજર હોનાથી બીજે સ્થળે તે નથી એમ માનવું એ આપણી સ્પૃહ દ્રષ્ટિ અને અજ્ઞાનતાનું પરિણામ છે આજકાલના કેટલાક લોકોતું કહેતું એમ કે “ જે વસ્તુને અમે પ્રત્યક્ષ નજરે જોઈએ તેને જ અમે માનીએ, આ વાત તેમની ધારણા પ્રમાણે તેમને ઠીક લાગે છે પરંતુ બીજા સુધી અનુમાન પ્રમાણ સ્વીકારવામાં ન આવે ત્યાં સુધી પ્રત્યક્ષની પણ પ્રતિતિ યતી નથી કાંઈ માણસનો પિતા જે મરી ગયો છે તે હાલ દેખાતો નથી તેથી શું દહી શકાય કે તેને પિતા નહતો ? હતો જ ધણે દૂર રહેલા પ્રુ-પના કેય દેખાતો નથી તેથી શું આપણે દહી શકીશું કે તેને કેય નથી ? મહાનસનાદિ દિવસે નથી દેખાતાં છતાં અનુમાનથી જાણી શકાય છે કે તે છે

આ પ્રમાણે જે દરત્વના દોષથી ન જાણાય તે અનુમાન પ્રમાણથી જાણી શકાય છે પદાર્થનું ખરું સ્વરૂપ નહિ જાણવાના પાંચ કારણ છે, ૧ બહુ દૂરપણ ૨ અતિ સામિપ્ય ૩ ઇન્દ્રિયોપહત અવયવો ૪ કામક્રોધાદિવેગ ૫ અજિજ્ઞાન આ પાંચ કારણ પૈકી બહુ દૂર પહોંતું દર્શાત ઉપર સમજાવ્યું છે બીજા કારણ “ અતિ સામિપ્ય ” નો વિચાર કરીએ તેમાં રહેલું અજ્ઞાન એ તેજની છેક નજીક છે તેથીજ આપણો જોઈ શકાતું નથી, ત્રીજું જન્મથી જેની આખ નજર ચાંદ હોય છે તે પદાર્થના રંગને ઓળખી શકાતો નથી, ચોથું કામ ક્રોધથી જે ઉશ્કેરાઈ જાય છે તેને નજીકનો પદાર્થપણ આપોડથી દેખાતો નથી, અને જેનો અભિજ્ઞ એટલો વિમાય થયો છે તેનું ખરું રૂપ પણ જાણી શકાતું નથી આ પ્રમાણે ઉપરનાં કોઈએક કારણથી ધર્મરના સ્વરૂપને એકદેશીય માનવું તે ભુન છે પ્રશ્ન સર્વ શક્તિ ધરાવે છે તેથી હજારો, લાખો સ્વરૂપો એકજ વખતે ધારણ કરી એક દેશમાં હોવા છતાં આકાશવત્ અન્ય દેશમાં પણ હોય છે

(પઠ) મુર્તિપૂજાને નામે હિન્દમાં આલતા ટોંગ અને અનર્થનો

પ્રતિરોધ કરવા બાબત.

એક વાત મુર્તિપૂજાના સત્યધે આ સ્થળે કહેવા જેની છે તે એ કે કેટલાક તામસી શક્તિના લોકો મેલડી, ઝોડિયાર, નેત્રણી, જૂત કે પિચાચાદિ ની મુર્તિનો લોકોમાં ફેલાવો કરીને અજ્ઞાત લોકસમાજમાં તેમજ સ્ત્રીવર્ગમાં ઝોડ, ઝપટ, વધીકરણ વગેરે વહેમનો વધારો કરે છે. તેઓ કહે છે કે ‘ જો તમે અમારી ઝોડિયારને અમુક પ્રાણીનો અથવા

મઘમાંસનો ભોગ ધરાવે તો તમારી મનોધામના તુર્ત સિદ્ધ થાય. મૂર્ખ આદમીઓને તથા ભોગદિનની સ્ત્રીઓને આપી કેટલીકાગ સ્વધર્મનો પશુ ખ્યાલ રહેતો નથી, અને મેનડી કે ડાકિનીની પુત્ર નિમિત્તે અનેક કુકર્મો કરે છે. આપી કાર્યની સિદ્ધિ થતી તો બાલુએ રહી પરતુ બીજા કુકર્મોના વધારો થાય છે. મેનડી આમગ અકર્મ વાગી, જૂના ધૂણે લોહાની સાકળો પોતાના ચરીર ઉપર મારે, હાઉ હાઉ કરે, બકરાં, ઘેડાં કુકર્મ વગેરે નિર્દોષ પ્રાણીનો દેહને ભોગ ધગવે, આ બધાથી ભોગા લોકો એટલા બધાં વહેમ અને કુતર્કમાં ભળી જાય છે કે તેઓ દરઘડીએ કંઈ પશુ કામકાજ કરતા ચકામાં આવી પડે છે. વહેમી સ્ત્રીઓ પશુ હોકાગને જૂત, પ્રેતના નામથી ડરાવીને બીકણીયાં, બાપલાં અને વહેમી મનાવી દે છે, આ વાન જલુજ ખેલકારક છે. તામસી જ્ઞતિના આ લોકોની મૂર્તિપુન્યથી દેશને કષ્ટપશુ સામ નથી. પરતુ અન્યત્ર દ્વાની છે તે ધમચાત્ર વિરૂદ્ધ છે તેથી તેનો સત્ત્વર નિષેધ થયો જોઈએ. ન્યા સૂધી આ દેશમાં આવા અધર્મ પ્રકારની શાકિની ડાકિની કે મેલડીની મૂર્તિપુત્ર ચાતુ રહેને ત્યાં સૂધી આપણા ભોગા દિલની સ્ત્રી ઓમાંથી વહેમ દૂર થશે નહિ, અને ન્યા સૂધી વહેમ છે ત્યાં સૂધી શાન્તિ પણ થવાની નથી. માટે આવા વહેમો અને દોષ દેશમાંથી દૂર થાય તેવો ઉપદેશ કરનારી મહાશયો જનસમાજે ઉભી કરવી જોઈએ, અને આપી મહાશયો ઉપદેશોએ લોહના વહેમ દૂર દરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ તથા તેમને જગલિયતા પરમેશ્વરનું, જ્ઞાન આપી તેમાં નિરતર અભ્યાસ રહેવા માટે શ્રી રામકૃષ્ણાદિ, ઇશ્વરાવનારની કે દેવમૂર્તિની પુજા કરવા બોધ કરવો જોઈએ.

(૬૦) ઇશ્વર પ્રાપ્તિ કે મોક્ષ સિદ્ધિનો પ્રતિભા પૂજન સાથે સમન.

પ્રાણીમાત્ર દુખની નિવૃત્તિ અને સુખની પ્રાપ્તિ ઈચ્છે છે. દુખ ત્રણ પ્રકારનાં છે. જત દુખ, વર્તમાન દુખ, અને આગામી દુખ. આ પૈકી પહેલા પ્રકારના દુખ માટે તો પ્રાપ્તિ વિચાર પણ આવતો નથી. જે ગયું તે ગયું. વર્તમાન કે ચાતુ દુખ પણ સમય ને જતાં અને પ્રારબ્ધનો સ્વયં ધર્તા પોતાના મેળે દળે છે. પરતુ જે દુખ આગામી અર્થાત્ દહે પછી આવવાનું છે તે ટાળવા દરેક મનુષ્યે યત્ન કરવો જોઈએ. પુનર્જન્મની નિવૃત્તિ વિના આગામી દુખ દળે નહિ અને ધર્માચરણ વિના આગામી જન્મની નિવૃત્તિ બને નહિ. આ પ્રમાણે ધર્માચરણથી આગામી જન્મની નિવૃત્તિ ધર્તા ઇશ્વરપ્રાપ્તિ કે મોક્ષ-સિદ્ધિ થાય છે, જે માનવજન્મની સૂઝના છે. દહે અત કલ્પમાં રહે છે મગ, વિષેપ, તથા અજ્ઞાન એ ધર્માચરણ કરવામાં પ્રત્યેક મનુષ્યને આવરણરૂપ બને છે. માટે પ્રથમ તો તેનો સારી રીતે નાશ થયે જોઈએ, જન્મજન્માન્તરનાં પાપને મક્ક કહે છે ચિત્તની ચપગતાને વિષેપ કહે છે, અને પરમાત્માના બરા સ્વરૂપનું વધાર્થ જ્ઞાન ન હોતું તે અજ્ઞાન કહેવાય છે અને અજ્ઞાનની નિવૃત્તિ માટે કર્મ. ઉપાસના અને જ્ઞાનયોગનું અનુ-ધાન થવું જોઈએ. કેટલાક તત્ત્વજ્ઞ પુરૂષો ધીમદ્બજવદગીતામાં કહ્યા પ્રમાણે ક્ષત્રી આસક્તિનો ત્યાગ કરી ઇશ્વર પ્રીત્યર્થે કર્મો કરતાં પ્રભુનો ઉપાસના કરીને પ્રભુના સ્વરૂપ-નું જ્ઞાન મેળવી જીવનમુક્ત બની જાય છે. ત્યારે કેટલાક એ ત્રણમાંથી દરેકાર્થ એક માર્ગમાં પવિત્ર અને દ્રઢ રહીને ઇશ્વરને પામે છે. કર્મ, ઉપાસના અને જ્ઞાન આ ત્રણે યોગ પૈકી ઉપાસના કે બદ્ધિયોગ એ સુલભ-સહેલાઈથી આવરી ચકાપ તેવો છે.

(અપૂર્વ)

આત્મચલ ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ?

મનુષ્ય આજે ગ્રીઆર્ધમાં પરત્રનાના પીડાય છે. દુઃખ એવું છે કે જોના કે.ઇને અનુભવ થયો ન હોય તેમ નથી. દુઃખથી મનુષ્યે કંઈ છે, ત્રાસી જાય છે. સુખ સર્વ કાંઈ ઇચ્છે છે. મનુષ્ય જન્મે છે ત્યારથી સુખ મેળવવા મરે છે. તે છતાં ધરીમાં સુખ અને ધરીમાં દુઃખ મેળવે છે. હાથ લગી અસહકારનો પતન કુઠારો છે. તેમાં આત્મજગથી અને સ્વરાજ્ય લક્ષ્ય, આત્મ શુદ્ધિ કરે, એટલે સ્વરાજ્ય મળશે વ્યામ કહે છે.

સ્વરાજ્ય મનુની માફક એક વર્ષમાં અગતી દેવાને માત્રા માધીજીએ હાથ વગાડી, પ્રજાને સ્વરાજ્ય લેખે છીએ, તેથી તે તૈયાર થઈ ગઈ. વર્ષ મધુ બે વર્ષ ગયાં, ત્રણ વર્ષ ગયાં, એમ વર્ષ ઉપર ર્ષ વીતવા છતાં સ્વરાજ્ય મેં જોયું નહિ, એટલે પ્રજા અમથાઈ મહાભાજીની વાગા પ્રમાણે લેખે ધારામય લખ, નિશાળો છેડી, વકીલાત ખોલ, ખાદી પરેરા માંડી, વિદેશી કપડાં બાળ્યાં એમ અનેક ઉપાયો અજમાવ્યા. પણ સ્વરાજ્ય ન મળ્યું. એટલે પ્રજાએ વિચાર કર્યો કે આ તું ? મરે કાંઈ ખોયું, પૈમા ખોળા, હોકરા રખડાયાં, વકીલ જેરીમટી ખોલ છતાં સ્વરાજ્ય કેમ નથી મળતું ?

આત્મશુદ્ધિથી સ્વરાજ્ય મળશે એ વાત માગી, આત્મશુદ્ધિ પ્રજાએ ન કરી અને સ્વરાજ્ય ન મળ્યું. આત્મજગથી સ્વરાજ્ય મળશે એમ મહાભાજીએ કહ્યું. છતાં આ મદગ મેળવવા યતન ન થયા. અમદકાર અને આત્મજગને કાંઈ લાગે વળગે નહિ. ધર્મથી આત્મજગ પ્રાપ્ત થાય તે ધર્મ મર્ગે પ્રજા સાધી નહિ. વર્ણાશ્રમધર્મનો પ્રથમ પાયો શુદ્ધિ-અર્થાત્ શીલ્ય તેના ત્યાગ કરાયો અને જ્યાં સુધી રંગીરની તેમજ મનની શુદ્ધિ ન મળાય ત્યાં સુધી આત્મજગ ન મળે.

અવધાર કે પરમાર્થ કાંઈ પણ સિધ્ધ કરવામાટે તે પ્રથમ અધિકાર પ્રાપ્ત કરવો. લેખે એ વધારમાં ગજાતી સર્વોત્તમ રિયતિ પ્રાપ્ત કરવામાટે પણ અધિકાર મેળવવો પડે છે. કનેક્ટરની નોકરી તો આંધ, ખી, એમ યાય તો મળે, અને ખેયાર ચોપડી લાલેકાને તો પટાવાળાની જ નોકરી મળે. આમ અવધારમાં પણ અધિકાર મેળવવાની જરૂર પડે છે. કનેક્ટર પણ માણસ છે. તે પટાવળો પણ માણસ છે, માણસ તરીકે બે સગખા છે. પણ અધિકારમાં બેઠે છે. જ્યાં કનેક્ટર ખુશી ઉપર બેઠો હોય ત્યાં પટાવાળાએ ઉભા જ રહેવું પડે, તેનાથી ખુશી ઉપર ન બેમાય. આ તો માનારજી વ્યવહારનો નિયમ. જ્યારે જ્યાં મનુષ્યો સરખા હોય તો પડી જતેમાં સિનાના કેમ જણાય છે ?

આમ અવધારમાં પણ અધિકાર મેળવવા વગર કેવી રિયતિ મળતી નથી તો વ્યવહારથી પર પરમાર્થમાં વગર અધિકાર આત્મજગ શી રીતે મળી શકે ? વાતો કરવાથી આત્મજગ મળી જતું હોત તો સર્વ કાંઈ સિધ્ધ જતી જતી. આત્મજગ જોગણે મેળવ્યું છે તેવા સિદ્ધ પુરુષો એક વચન માત્રથી મર્મ સિધ્ધ કરે છે ત્યારે આનાજી મનુષ્ય મહેરત કરીને મગી જાય છે છતાં તે કંઈ મેળવી શકતો નથી. મનુષ્ય તરીકે તો જન્મે

સરખા દેખાય છે, પણ બન્નેના અધિકારમાં ભેદ છે એક સિધ્ધ પુરુષ છે ત્યારે બીજો પામર મનુષ્ય છે

બધા મનુષ્યો એક સરખા મનુષ્ય હોવા છતાં પણ તેમાં અધિકાર ભેદ તો રહ્યા છેજ. મનુષ્યો વાનો કરવા માત્રથી અત્યારે પોતાના કાચની મિથિ જોવા કષ્ટ છે એમ આ ત્મશુધ્ધિ દેડને અડકાને કરીશુ એવો જ્યાં ઉપદેશ આપ્યો ત્યાં આત્મજ્ઞ તો શુ પણ મનુષ્ય-પણુ શુભાવી દેવાય છે આત્મજ્ઞ મેળવવા માટે તો શાસ્ત્ર પ્રતિપાદિત નિયમો પાળવા જોઈએ શાસ્ત્રો કહે તે જુલુ-જોડુ છે એમ કોલનાગની શાસ્ત્ર ઉપર શ્રદ્ધા હોતી નથી અને જેની શાસ્ત્ર ઉપર શ્રદ્ધા નહિ તે ગ્રામના કળને મેળવી શકેના નથી પણ પોતાના મનસ્વી તરજોથી પ્રગળે ખોટી શાલ્યો આપી ઉધે અર્જે વળે છે.

પાળી શકાય તે ધર્મ, શુધ્ધિથી મમજી શકાય તે શાસ્ત્ર, ન પાળાય કે ન સમજાય તે ધર્મ નહિ કે શાસ્ત્ર નહિ એવું કહેનાર હિંદુ ધર્મના શુભ રસસ્પર્શે મમજી શકતા નથી, તેઓ બંને હોંડુ કહેવાતા હોય છતાં પણ અધરખાનેયો પગધર્મનો પ્રોથ આપે છે, એટલે આત્મજ્ઞ મેળવી શકાતું નથી

વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળવો એ મનુષ્ય માત્રનું વર્તન છે, જે વર્ણાશ્રમધર્મ પાળે છે તે જ ક્રમે ક્રમે આગળ પોતાની ઉર્ધ્વાન કરી શકે છે, જેઓ વર્ણાશ્રમધર્મ પાળતા નથી તેઓ ક્રમે ક્રમે અધોગતિમાં પડતા જાય છે અત્યારે દેશનું વાતાવરણ સીરા માટે આવક થતા ધસતું જણાય છે, અત્યજ સ્પર્શેથી શુદ્ધિ પડતી નથી. ખરામ વિચાર કરનારનો સંસર્ગ કરવાથી મન પણ મલીન થાય છે હુકમો કરનારનો સગ કરવાથી શરીર અને મન બન્ને દુષિત થાય છે મનુષ્યે જેવા ધનુ હોય તેવા મનુષ્યોનો મગ કાગે જોઈએ, સંત ધનુ હોય તો સતસગ કરવો, પાપી ધનુ હોય તો પાપ કરનારાઓનો નગ કરવો, નિર્ભય ચારિત્રવાળા ધનુ હોય તો તેવા મનુષ્યોનો મગ કરવો અને ચોરી, યભિચાર કરવો હોય તો તેવા મનુષ્યોનો સગ કરવો, આ એક માધ્યમથી નિયમ છે

વર્ણાશ્રમધર્મમાં શુદ્ધિનું એક અંગ છે વર્ણ ચાર છે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર તેમ આશ્રમ પણ ચાર છે બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થ, વાનપ્રસ્થ, સંન્યસ્ય આ ચારે વર્ણ અને આશ્રમના ધર્મ જુદા જુદા છે, એ સમજવામાં અને વર્ણાશ્રમ ધર્મ એ વિષય ઉપર આગળ ઉપર સ્પષ્ટિશુ આ વર્ણાશ્રમધર્મમાં જ શુદ્ધિનો વિષય આવી જાય છે તેમાં અભક્ષ્યાભક્ષ્ય અને અસ્પર્શસ્પર્શ ન કરેતાં એવું છે ન ખાવાની વસ્તુ ખાવાથી કે ન અડવાની વસ્તુને અડવા તો તેની અસર આપણા શરીર અને મન ઉપર થાય છે પવિત્ર બ્રાહ્મણ સ્નાન કરીને શુદ્ધ થાય છે ત્યારે સ્નાન ન કરેના પોતાના સંસ્પર્શને પણ અડતો નથી, કાચ અડકાઈ જતાં તો ફરી સ્નાન કરે છે, તેથી ને કાષ્ઠ પોતાને ન અડનાર સજ્જનીના દ્વેષ કરેના નહિ નમ અસંજેનો સ્પર્શ ન કરેવો અને તેનો સ્પર્શ થઈ જાય તો સ્નાન કરી શુદ્ધ ધનુ એ બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય, વૈશ્ય એ પ્રગળે ધર્મ જણાય છે આ ધર્મનું મહત્ત્વ કમરવા બગારે દિવસમાં ચાલે છે, પગથો હિંદુઓની સજ્જામાં મીઝના મર દુ અંગ છતાં અત્યારે તર ધુમાય છે અને અત્યારે તેને અડવાથી જ પવિત્ર થવાય છે એવા ઉધો મિદ્ધાત પ્રગળે કસાવવા પ્રવર્તન થાય છે બિચારી ભોળા પ્રજા સ્વરાજની કાચમે દસાય છે અને ધર્મ પ્રસિદ્ધ થાય છે એટલે આત્મજ્ઞ મેળવવાને ભાગ્યશાળી થતી નથી

શી માધીછએ નવજીવનમા જ ખુલાસો કર્યો છે કે શુદ્ધિના નિયમ પાળવા માટે જોને અત્યજોને ન અડવું, અને અડાય તો જ્ઞાન કરી શુદ્ધ થવું આમ જ્ઞા પશુ તેઓ દરે વારવાર અત્યજ સ્પર્શથી પવિત્ર થાઓ એમ કહે છે એ સમજાવું નથી તેમા પ્રજ્ઞને શુદ્ધિના નિયમથી રહિત કરવાનો આદેશ છે સત્સમાગમને બદલે અસત્સમાગમ કરવાનો ઉપદેશ આપી પ્રજ્ઞને પવિત્ર કરવાને અને આત્મશુદ્ધિ કરવાનો ઉપદેશ અપાય છે તે પ્રજ્ઞને હાનિકર્તા છે

આમ ગમે તેનું ખાવાથી ને ગમે તેને આવાથી પ્રજ્ઞ ધર્મભરત થાય છે અને આત્મજગ મેળવવાનો અધિકાર શુભાર્થ જેમે છે આત્મજગ મેળવવા માટે મનુષ્યે અજ્ઞાનનો નાશ કરવાનો છે, શુદ્ધિ પાળવાની છે ઉદ્વિગ્નોનો સયમ માધવાનો છે, વિષયમા બટકની ઉદ્વિગ્નો અને મનને આત્મામાં એકાગ્ર કરવાની જરૂર છે અને તેને માટે શાસ્ત્રોએ કર્મ, ઉપાસના અને જ્ઞાન એવાં સાધનો જતાવ્યાં છે

કર્મ અને ઉપાસનાથી ચિત્ત શુદ્ધિ થાય છે અને જ્યારે ચિત્ત શુદ્ધ થાય છે ત્યારે જ હૃદયમંદિરમાં નિવસેલા આત્માના દેશન—આત્મસાક્ષાત્કાર થઇ શકે છે, અને આત્મ સાક્ષાત્કાર થય ત્યારે જ આત્મજગ પ્રાપ્ત થઇ શકે છે વાતો કરવાથી કદી આત્મજગ પ્રાપ્ત થતું નથી તેમ સાધન સાધ્યા વગર સિદ્ધ વસ્તુ મળતી નથી તમારા વિચારને સ્થિર કરો, વિચારને શુદ્ધ કરો, અને વિચાર કરતા અટકા અખનરાડપ વિચાર ન કરો, વિચાર શુદ્ધ કરવા સદિચાર કરો, મદિચાર કરવા મનની શુદ્ધિ કરો, મનની શુદ્ધિ માટે સત્સમાગમ કે સત્સાજનો સમાગમ નિશ્ચિત સેવા વિચાર પ્રમાણે જ તમારા આચાર અને આચાર પ્રમાણે જ ફળ સમજવું, શુભ વિચાર કરનાર શુભ ફળ મેળવે છે, અશુભ વિચાર કરનાર અશુભ કર્મ કરી અશુભ ફળ મેળવે છે

તમે છાત્રીમાં એક પશુ ઉત્તમ કર્તવ્ય ગિદ્ધ કરો જોને વ્યવહાર સાધો, પશુ ચારિત્ર નિર્માણ રાખો વ્યવહારમાં જ પરમર્થ સાધો કાંઇ પશુ એક ગુણ સિદ્ધ કરો, સર્વથી ઉત્તમ માર્ગ મ.સમાગમ છે. તમે સત્ પુરુષોનો, સાધુ પુરુષોનો, નિર્માણ અત્ત કરણજાળા મહાપુરુષોનો સંગ કરો, તેવા મહાપુરુષો ન મળે તો વેદ, ઉપનિષદ, પુરાણાદિ સત્સાજોનું સેવન કરો, જે વાચનાથી તમારા વિચાર સુવરે, તમને અનીતિમાં જતા અથ ધાવે, પરમાત્મા પ્રતિ પ્રેમ પ્રતકાવે, દેવા ઉત્તમ રાજ્યન પામે.

કદી પણ બિભક્ષ પાત્રોવાળી નવનકથા ન વાંચી, તેથી મન ઉપર ખોટા સંસ્કાર પડે છે તમને ઉત્સાહ વધારે, મનુષ્યમાત્ર પ્રતિ પ્રેમ ઉપજાવે, જ્ઞાનદને વધારે, વિપત્તિમાંથી ઉતારવાના માર્ગ જતાવે તેવા ઉત્તમ પુરુષો વાંચો ઉત્તમ વચન સત્સમાગમનો અર્થ સારે છે, જે કે શુદ્ધ વગર જ્ઞાન નહિ મળે પશુ શાસ્ત્રો શુદ્ધના અભાવે શુદ્ધી ગરજ સારશે કદી પશુ ધર્મશાસ્ત્રમા અગ્રહા ન સેવો ચારિત્ર શુદ્ધ કરવા માટે આવા ઉત્તમ પુસ્તકો વાંચો

ભાગ્યોદયનો સંગ હમેશ સેવો, તે તમને જ માત્રે તમારા ઉત્સાહને વધારે તમારા સદિચારોને સ્થિર કરે તેવા વિચારો આપશે ભાગ્યોદય જ માત્રે વચનાનુ ઉચ્ચ ચારિત્ર શીલ થાય છે મદિચાર સેવનો થાય છે કતવ્યશીલ અને છે, સદા પ્રમદન રહેતા શીમે છે, આત્મજગ મેળવવાની અનેક યુક્તિઓને જાણે છે તેને વારવાર વચનાથી જરૂર ફાળે જ મશે તમારા મિત્રોને વચાવો, તેથી તેમને પશુ ફાયદો જ થશે

મનુષ્યને હિંસ્ય જનાવનાર સદ્વિચારો અને શુદ્ધ આચાર છે તે સદ્વિચાર અને શુદ્ધ આચારમાં સ્થિર રહેવા માટે સત્સમગમ કે ઉત્તમ પુસ્તકોને વાંચનાનો અભ્યાસ રાખના વગર છુટકો નથી. જલ્દી ડાઘ ગમે તે કંઈ નોપણ જે વર્તનથી તમારું શરીર અપવિત્ર અને, મન ઉપર ખોટા સંસ્કાર પડે તેવાની સોજાત ન કરશો. તેનો સંગ ત્યજીને, હા, તેના માણસપર દેવ ન રાખના, તેના ઉપર પણ પ્રીતિ રાખવી, તેના ઉપર પણ દયા તો રાખવી જ સદ્વિચારનું સેવન કર્યા પછી કાંઈ પણ ઉત્તમ ગુણને તમે તમારામાં સિદ્ધ કરો. યોગની સિદ્ધિ માટે તેનાં આઠ અંગો કહેલાં છે

૧ યમ, ૨ નિયમ, ૩ આસન, ૪ પ્રાણાયામ, ૫ પ્રાયોહાર ૬ ધારણા, ૭ ધ્યાન અને ૮ સમાધિ

આ આઠ અંગને સિદ્ધ કરનાર યોગી ખની શકે છે. હવે તેમાં પ્રથમ યમ સિદ્ધ થયા પછી નિયમ સિદ્ધ કરવા અને એ પછી ઉત્તરોત્તર આઠે અંગ સિદ્ધ કરવાનાં છે નહિ કે પ્રથમના અંગ સિદ્ધ થયા વગર આઠમું અંગ સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરવો.

જેમ નાના છોકરાને પ્રથમ એ કંઈ, પહેલી ચોપડી એમ એક પછી એક શીખવી આગળ જ્ઞાન અપાય છે કાંઈ પહેલું ધોરણ શીખનારને મેટ્રીકનો અભ્યાસ ન કરાવાય, તેમ આ પારંગીકિત માધતો પણ એક પછી એક સિદ્ધ કરવાનાં છે. અત્યારે તો પહેલી બજીતો હોય તો તેને કાલેજમાં ખી એ ના વગમાં બેસાડી દેવાનો પદ્ધતિથી કામ આવે છે

કંઈ છે કે આચારો પ્રથમો ધર્મ આચાર એ પ્રથમ ધર્મ છે. દારણ કે આચારથી જ શરીર અને મન પવિત્ર રહી શકે છે. અત્યારે આચાર ધર્મને તેવે મૂકાય છે, શાસ્ત્રો ફેકી દેવાય છે સદ્ગુણનું તો મો કાંઈ નેવા હમ્મજી નથી પણ માત્ર ધર્મબદ્ધ થઈ જાય છે પવિત્ર થશે ને આત્મશુદ્ધિ મળે અને ઉપદેશ આપનારા માત્ર ધર્મબદ્ધતાને જ ફેલાવો કરે છે

આ યોગના અંગો પણ મન, વચન અને ક્રિયા ત્રણ વડે સિદ્ધ કરવાના છે

યમ-જેના ૫ પ્રકાર છે સત્ય, અહિંસા, બ્રહ્મચર્ય, અસ્તેય અને અપારિગ્રહ

મન વચન અને ક્રિયાથી સત્ય પાળતું, મનથી સત્યનું ચિંતન કરવું, સત્ય બોલવું અને સત્ય કરવું, સાચ એ હસ્તરનું લક્ષણ છે સત્ય એ ગુણ સિદ્ધ કરનારને તે અંગ સિદ્ધ થતા ખીજા અંગો સિદ્ધ થાય છે તમે સત્ય બોલો, સત્યનું જ ચિંતન કરો અને વ્યવહારમાં સત્યપણે જાતો વ્યવહારમાં રહી તમે આ એક અંગ સિદ્ધ કરવાનું વૃત્ત થો.

સોમો કાશીએ જઈ કાઠી, કે કેળું ન ખાવાનું વૃત્ત લઈ આવે છે, દેવીની બાધા આખડી રાખે છે ત્યારે દુધ, ઘી કે કે પડે નહિ ખાઉં એવું વૃત્ત લે છે, પણ હવે એવાં વૃત્ત સેવાનો જમાનો નથી અત્યારે તો હું સ. જ મોક્ષીય, પ્રાણીને પણ અસત્ય નહિ બોલું એવું વૃત્ત લે. આ એક અંગ સિદ્ધ થતા હસ્તરનો એક ગુણ તમારામાં સ્વભાવ સિદ્ધ થઈ જાય છે આર્ષ જ્યાં પણ તમે તમારો વર્ણાશ્રમ ધર્મ ન ચુકશો. સસ બોલવાનું વૃત્ત લઈ દેડને આક્રમણથી કેડેનું ખાર થા પાન થવાની તાન ન રવ કારા, એ તો ધર્મ બદ્ધ જ થવાય.

અહિંસા—મન વચન, અને ક્રિયાથી કાંઈનો દિમા ન કરવી, કાંઈના મનને દુખ લાગે તેવું, કે શરીરને દુખ થાય તેવું કાંઈ પણ કૃત્ય ન કરવું મનથી કાંઈને દુખ થાય તેવું ચિંતન ન કરવું, કાંઈને દુખ ઉપજાવે એવી વાણી ન બોલવી કે ગાળ ન લાગવી, કાંઈના શરીરને દુખ થાય એવું કૃત્ય ન કરવું આ અહિંમાત્ર લેનાર સર્વને પોનાના આત્મા સમાન ગણે કે તેમનાથી કાંઈને દુખ ઉપજાવે એવી કૃતી ક્રિયા થતી નથી આ વૃત્ત લેવું

૩ ધ્વજચર્ચા પાઠવુ શુદ્ધચારીઓએ પરસ્પરને મા બેન મળી જાણવી, બ્યલિયાર કર્મ ન કરવુ, એનુ પશુ મનથી ચિતન ન કરવુ. વાર્ણીયો તેવી નિષ્ઠ વાતો ન કરવી, જિલ્લસ નવલકથાઓ ન વાચવી, અને ક્રિયાથી તે નિષ્ઠ કમ ન કરવુ ધ્વજચર્ચાનુ પાત્રન કરવુ શરીરમા સાત ધાતુ બને છે તેમા સર્વથી ઉત્તમ-જીવનવાળી ધાતુ તે વીર્ય છે આ વીર્ય એજ મનુષ્યનુ જીવન છે, એજ મનુષ્યનુ બળ છે, ધ્વજચર્ચાથી જ આત્મ-સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થાય છે

૪ અસ્તેય—ચોરી ન કરવી, પારકી વસ્તુને જાનામાના લેવાની હઝા ન કરવી કે તેની જાણ વગર લેવી નહિ

તુલસીદાસજીએ પશુ કહ્યું છે કે પરધન પત્યર જાણીએ, પરસ્પરે માત સમાન, એટલુ પાળે હરિ ન મળે તો તુલસીદાસ જન્માન

૫ અપરિગ્રહ—કોઈ વસ્તુનો પરિગ્રહ ન કરવો

એ યમના અંગો છે આ અંગો સિદ્ધ કર્યા પછી નિયમના અંગો સિદ્ધ કરવાં જોઈએ તેમાં શૌચ, સતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, અને હૃદયરૂઢિધાન એ પાંચ યમના નિયમો છે.

શૌચ-શરીર અને મનને પવિત્ર રાખવુ શરીરને જળ, મૃતિકા કે સાશુથી શુદ્ધ રાખવુ અને રાગદ્વેષનો ત્યાગ કરી મનને શુદ્ધ કરવુ

આ શૌચ પાળવાના વૃત્તો નિયમ ત્રણ રકાય છે તેથી રીંગ અને મન બન્ને શુદ્ધ થાય છે, શરીર જેમ જળથી શુદ્ધ થાય છે તેમ મન સત્યાજ્ઞ ત્રણ કે સત સમા ગમથી શુદ્ધ થાય છે રાગદ્વેષ રહિત અવસ્થાને શાન્તો ઉત્તમ મળે છે અને શરીરને સ્નાનાદિથી શુદ્ધ રાખવુ વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળવો, ન અડવાની વસ્તુનો સ્પર્શ ન કરવો ન ખાવાની વસ્તુ ન ખાવી એ પશુ શૌચ છે આ શુદ્ધિનુ અગ પશુ નિયમનુ પહેલુ અગ છે તેનુ દરેક પાલન કરવુ જોઈએ. કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ એ સર્વ મનના મેલ છે તેનો ત્યાગ કરવાથી મન શુદ્ધ થાય છે અને જ્યારે મન શુદ્ધ થાય છે ત્યારે જ તે અશુભ વિચારો કરતું અટકે છે

સતોષ ગખવો,—જે સત્ય અને ન્યાયથી પ્રાપ્ત થાય તેમા મતોષ રાખવો. આ મા થથી વધુ મેળવવાની હઝા ન કરવી

તપ-પોતપોતાના વર્ણાશ્રમ ધર્મનુ પાલન કરવુ. મરિકાથી કદાચ કુખ પડે તો પશુ ભોગવવુ પશુ અન્યાય ન કરવો, કુહર્ ન આવરવા, ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરી અતક રજુ પ્રતિ વાગવી, એ પશુ તપ છે

સ્વાધ્યાય—વેદાંતશાસ્ત્રનુ અભ્યાસ, સત્યાજ્ઞ વાચના, શરીર મન અને આત્માની ઉમતિ કરે તેવા પુસ્તકોનુ નાંચન રાખવુ. સત્સમાગમ મેલવો.

હૃદયરૂઢિધાન—જે કર્મ કરવાં તે નિષ્કામભાવે કરવા તેનુ રૂળ હૃદયરૂને અર્પણ કરવુ તે અભિમાનનો ત્યાગ કરવો

આ પ્રમાણે યોગનાં બે અંગોનુ પાલન કર્યા પછીજ આગમ આસનાદિ મથાય છે અને તેનુ વર્ણન આ મળ્યોતિ નિવા ધ્ય્વકર્યન એ પુરાકમા જોઈ જેવુ

પ્રથમના બે સાધન સાધનાથી યોગ સિદ્ધ કરવાને અધિષ્ઠાર પ્રાપ્ત થાય છે, આ બે સધનો-૧મ અને નિયમનુ જેને ભાન પશુ ન હોય તે આત્મજ્ઞ મેળવવાની વાતો કરે

તે મિથ્યા છે આત્મગણ મેળવવું એ હિંચ અધિકાર પ્રાપ્ત કરાવે છે અને તેને માટે ઉચ્ચ સાધનો સિદ્ધ કરવા જોઈએ ત્યાં મે માધતોમાજ આપણે જોઈએ છીએ કે શરીર અને મનની શુદ્ધિ કરવાની છે અને તેને માટે જેના સ્પર્શ કરવાથી આપણામાં તેના દોષ આવે તેવા અત્યન્તે અસ્પર્શ મળ્યા છે. અત્યન્તે મિત્રાણ પણ સાક્ષાત્કાર દ્વિજ જાતિના પણ જે દુર્ગુણી, દુરાચારી દોષ વગેરે મન ન કરવાનું કહ્યું છે સત્યથી તેના દોષ આપણામાં આવે છે, અને દોષ આવતાં તેના જેવા આચારવિચાર પાળવાની વૃત્તિ થઈ આવે છે.

હાલમાજ ભારતમાં રાજક્રિય પરિપક્વ મળી હતી અને ત્યાં અત્યજ પરિપક્વ મળી હતી, ત્યાં અત્યન્તે સ્પર્શ કરવાના વિચારો ચર્ચાઓ, પરિણામમાં વિચારો ઉછરતા સ્વ-યસેવદેશ અનેવા અત્યન્તે અડવા માંડ્યા, અને પીવાનાં પાણીનાં માટલામાં એકજ ચંદ્ર એવા બોળી દિદુ પાણી પીવે, મુનશ્વાન પણ તેજ ગોળીમાંથી તેજ ચંદ્રવાદી પીવે અને ટેડ પણ તેજ ગોળીમાંથી તેજ ચંદ્રવાદી પીરા સાગ્યા અને આવી રીતે અલગજેને સ્પર્શ કરવાને બદલે એકજ માટલામાંથી એકજ ચંદ્રવાદી અત્યજ, દિદુ મુનશ્વાનો વિગેરે પાણી પીરા મડ્યા, અને તે સમયે મુગધર્મમાં-જાણ મનુષ્યને જેવા સુધારકે પણ ટીકા કરી, અને તે ગે.ગોને ગંગાગોળીની ઉપમા આપી, એવું ન થવા સૂચના આપી. જામ પ્રજાને ધર્મથી અલગે માગે મદારા માડી છે અને આત્મગણ મેળવવાનાં જે પગથીયાં છે તે પહેલેથી જ તોડવા માંડ્યાં છે એટલે આજ ધર્મજાટ યથેલા મનુષ્યો આત્મગણ ન મેળવે પણ બ્રહ્મ જ થાય.

આત્મગણ મેળવવા શુદ્ધિના નિયમો જરૂર પાળવા જોઈએ, વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળવો જોઈએ, શરીર વૃદ્ધ હોય તો જ નિરોગ રહી શકે, મન શુદ્ધ હોય તો જ આત્માનાં હર્શન થઈ શકે અને શરીર નેમજ મનને શુદ્ધ ગમવા પ્રથમ સાધનો સિદ્ધ કરવા એવો એક પણ ધર્મ નથી કે જેમાં ધર્મ બ્રહ્મ થઈ આચાર વિચારથી બદલ થઈ આત્મગણ મેળવવાનું કહ્યું હોય.

તમે આ ન માનવા હો તો તમારા હોઝરને દુરાચારીઓની સોજતમા રાખો, ટડના છાંઈનો સગ કરાવો જે ચાર વડ પડી તેવું શુ પરિણામ આવે છે તે જોજો તે જરૂર દુષ્ટર્મ કરનાં ચિખરો, દિસા કરતા અચકરો નહિ, હાડકા, ચામડાને તે અપવિત્ર ગણશે નહિ, શરીર અને મન બન્ને બગડે, તેમ દુરાચારીની સોજતથી જરૂર દુરાચારી થશે આથી આપણા આચાર શુદ્ધ થાય ને માટે અત્યજ સ્પર્શ આવશ્યક નથી અત્યન્તે ઉપર દશ રાખવી તેની કોઈ ના કહેવું નથી, તેમનો તિરસ્કાર ન કરવો એ ખરૂં પણ તેને સાક્ષાત્કાર રમેશમાં બેસવાની વાત કરી તે તો સાક્ષાત્કાર જ ટ કરવા જેવું છે.

અતિવર્ણાશ્રમી, જેઓ પરમાર્થ પહેલેથી મળા હોય જેમને અવહાર સાધવો ન હોય, આત્મપદે રિયન થઈ ગયા હોય તેવા બને ટડને નાડકે, ટોનુ ખાપ, કે ગમે તે કરે એક પરમદગને વિસ્તારમાં કે પડવાનમાં બેઠ ન હોય, નાગા ફરવું કે ટાંકવા ફરવું સંખ્ય હોય, ગુણ કે દુ મ તેમને કા- રીતે ન થાય એવા મદારાડોનો અતિવર્ણાશ્રમી મળાય જેમ દેવામાં મમે તે વસ્તુ પડે તો તે જળી જાય પણ તેમાં પાણી બીટે તો જરૂર તે છુટાઈ જાય તેમ પરમદસ અતિવર્ણાશ્રમી મમે તેની મીને ન્હી વાકે કરે મૂનશ્વાદી જેને દુડું

શરીરે મન અને આચારને શુદ્ધ કરવાના છે તેમને તે ન પાઠવે ધોળા કપડા ઉપર કાળી ચાહીના છટા પડે તો જરૂર તેમાં ડાઘ પડેજ, તેમ જો શરીરને અપવિત્ર મનુષ્યોનો સગ કરાવે તો જરૂર શરીર અને મન બન્ને અપવિત્ર થાય

મહાત્માગાંધીજી અતિવર્ણશ્રીની જવા છે, તે તો મહાપુરુષ ગણા એટલે તેમને તો સર્વ સરખા, તેમના સમગ્રી ખીળ સુધરે, તેમના ઉપર ખરાબ સરજાર ન પડે તે મુસલમાનના ભેગા ખામ. ઢેડને અડકે, ઢેડનું ખામ, અને કહે ત્યારે હું હિંદુ અને સુસ્ત વૈષ્ણવ, એમને શી રીતે પોષાય તે ઢેડ બગીને અડવા અત્યારે કહે છે, કાલે તેમનું પાણી પીવાનું કહેશે, વળી ખાવાનું તો તે ખાય છે એટલે કહેવાના જ એવું સુસ્ત હિંદુ તો ન જ કરી શકે કારણ કે કહ્યું તેને વ્યવહારમાં રહી સાધનો સાધી પાવત્ર થવાનું છે તેમને અતિવર્ણશ્રી થયે ન પાછવે

અત્યજ પ્રતિ રાગદ્વેષ ન રાખવો એ દર્મ સર્વજ્ઞે પાળવો અપણાં શાસ્ત્રો રાગ-દ્વેષને ત્યાગ કરવાનો તો ઉપદેશ આપે છે જ કોષના ઉપર કોવ ન કરવો, કોષનો નિર-સ્કાર ન કરવો, એ પણ ઉપરના અગોમાં આવી જાય છે, પણ અમુકને અડવું, અમુકની સોજત કરવી અને અમુકની સોજત ન કરવી એ પોતાના અધિકારની વાત છે તેમાં દેશના નેતા કે રાજ્ય માયુ ન મારી શકે કદાચ પરાણે દુરાગ્રહ કરી વાઝકામમાં જેમ અત્યારે અત્યજને હિંદુઓના મદિર્માં જવાના રહેતે થઈ જવા માટે પરાણે દુરાગ્રહ થાય છે તેવું તો અમુકકારીઓને કરવાનો અધિકાર નથી કદાચ કરે તો તે જીવમ ગણાય, સત્યા-ગ્રહ નહિ પણ દુરાગ્રહ ગણાય

મુર્તિધુળને માનતા નથી તેવા આર્યસમાજીઓને અત્યારે ફાવતું આવ્યું છે તે પણ અત્યજને લાઇ હિંદુમદિરમાં પેસવાનો સત્યાગ્રહ-અરે દુરાગ્રહ-અરે જીવમ કરવા તૈયાર થઈ રહ્યા છે. આ હિંદુધર્મસર્યાપકોની અને હિંદુઓની નમગાઇ જ ગણાય કોષના ધરમાં પરાણે પેસવું એ ધરપ્રવેશનો ફાજલારી ગુન્હો ગણાય છે તો હિંદુધર્મમદિરમાં જોને લાગતું વળગતું નથી તેવા આર્યસમાજીઓ અત્યજને લાઇ ધુસવાની વાત કરે તે ખરેખર ગંભીર ગુન્હો છે.

આ પ્રમાણે હિંદુઓ જ હિંદુધર્મનું ખડન કરવા મથે એ મહા પાપ છે પરમાત્મા તેમને સદ્બુદ્ધિ આપી યોગધર્મનું લાન કરાવે અને આત્મચળ મેળવવાનો ખરો રસ્તો જો ધર્મ માંગે વિવેક, વિરાગ વડસમ્પત્તિ અને મુમુક્ષુતા એ ચાર સાધનો સિદ્ધ કરવાને છે તે પોતાના જીવનમાં ઉતારે એવી તેમને સદ્બુદ્ધિ આપો એવી પ્રમ્ણા છે

તત્ત્વી

દેશીવેદુ

આ પુસ્તકમાં તમામ દેશી દ્રવ્યો બનાવવાની રીત આપી છે દરેક રાગ અને તેની દ્રવ્યો-ક્રવાથો ચુર્ણો, ગોળીઓ, આમલે, અવલેહો, રસો વિગેરેની બનાવટ છે. પાન ૨૦૦ ગ્રેસ કાગળ કિંમત રૂ ૧-૦-૦

વ્યવસ્થાપક લાગ્યોદય, અમદાવાદ

સંસર્ગ અને તેની શક્તિ.

(અનુવાદક રમણીકરાય જેઠાલાલ દવે)

આ સંસારમાં મનુષ્યની ઉત્તિ અથવા અવર્તન (પંક્તી)નો આધાર સંસર્ગ ઉપર છે. સારી મગતથી તે સ્વર્ગમાં જાય છે અને ખરાબ મગતથી નરકમાં પડે છે. મોટામોટા મૂર્ખ લોકો પણ સાધુના સમથી પરમધાર્મિક મહર્ષિ થઈ જાય છે, અને મોટા પડિતો પણ ખરાબ સોમતથી બ્રહ્મ યજ્ઞ જાય છે. મોટા અનુભવવાળા રાજાઓ ભગ્ન સંસારના ક્ષણભયુર સુખો તથા વિપતો ત્યજીને પ્રેર જન્મમાં જઈને પરમેશ્વરની પ્રાર્થના કરીને ચિત્તને ઈશ્વર સાથે જોડી દીધું પા-તુ જોડું ! સમય ! તારા મહીમાને ધન્ય છે ! મોટા રાજાને અગ્નિના અગાસની ગાંધક છોડીને પણ એક મૃતના વસ્ત્રાની સાથે પણ સંસર્ગ રાખવાથી રાજર્ષિ બરતને ફરી મૃત શરીરને ધારણ કરતું પડ્યું અને મોટાને બદને ફરી જન્મ લેવો પડ્યો.

રત્નાકર એક વખત બીનેની સાથે રહેતા હતાં, જીવંતિસા અથવા હુંડાપુટ કરવાનું તેમનું મુખ્ય કર્તવ્ય હતું તે કાળુ માનમાં માધુની મોતથી 'મરા' 'મરા' જાણ કરતા હતા અને અપિઓમાં એટલું રતિ વાલ્મિકી થયા.

હિન્દુશાસ્ત્રોમાં સંસર્ગનો મોટો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. દયા, મન્ય વિગેરે સામાન્ય ધર્મોને કાષ્ઠ વિગેરે ધર્મ, દેશધર્મ, જાતિધર્મ, કુળ ધર્મ, સ્ત્રી ધર્મ, આચાર, વ્યવહાર, ભોજન વગેરેનો મર્મનો મગન્ય સાક્ષીની સાક્ષીનેડાએ છે. સાક્ષાત સમગ્ર રૂપથી હોય અથવા પરપરા સંબંધથી રથુળ લારથી હોય અથવા સુદમભાવથી ગમે તેમ પણ સંસર્ગનો સમગ્ર સર્વ ઉપર ફેલાયેલો છે. ચડાઓની-અન્યનેની હાયાનો સ્પર્શ ન કરવો. રમણવગા સ્ત્રીની સાથે વાને, તે કરવી બીજાના પહેરેલા કપડા ન પહેરવાં, ભોજન કરતી વખતે દાહને અડકવું નહિ, રાધેનું અન્ન કપડાં ઉપર પડે તો તે કપડાંને ધોઈ નાખવાં ઇત્યાદિ નાના નાના આચાર, વિચારો પાળવા. કેમકે સર્વનું મૂળ સંસર્ગ છે. સંસર્ગનો વિચાર અગત્યમાં મૂકવાથી મનુષ્ય જન્મમર નિરોગી રહીને તેમના જીવનને પુણ્ય અથવા પવિત્ર બનાવી શકે છે.

સંસર્ગના બે પ્રકાર છે. શારીરિક અને માનસિક. સ્પૃશ્ન શરીર એ પચ મહાબુતોથી બનેલું છે અને સૂક્ષ્મ પચબુતોથી મનની ઉત્પત્તિ થાય છે. સ્પૃશ્નથી સૂક્ષ્મ વસ્તુની મહત્તા વધારે છે. આ કારણથી શરીરના કરતાં મનની સાથે સંસર્ગનો સંબંધ કષ્ટક થોડો ધરાવે છે. મનની મહિતના ચર્તા જરૂર પડતી થાય કેમકે કેવળ સ્પૃશ્ન શરીરના ભોગ કાઈ હોતા નથી. સ્પૃશ્ન શરીરનું જે માધ્યમ કરતું સાર અથવા ખરાબ કાર્ય હોય છે તેનો પ્રભાવ મન ઉપર પડ્યા કરે છે. શાસ્ત્રોનો સિદ્ધાન્ત એવો છે કે-સ્પૃશ્ન જગતથી સૂક્ષ્મ જગત ઉત્પત્તિ છે. આ કારણથી સૂક્ષ્મ જગતના અધિશારી અથવા આકાશ દેવતાઓ-સ્પૃશ્ન જગતપર અધિકાર સ્થાપન કરીને તેનું શાસન કરે છે. મનની ઉત્પત્તિથી શરીરની પણ ઉત્પત્તિ થાય છે. મનુષ્યો માનસિક શક્તિદારા શરીરને નિરોગી અથવા બળવાળું રાખી શકે છે, શાસ્ત્રોનો આગ્રહ છે કે પાપી અથવા પાપો નો સંસર્ગ શરીરથી નો થુ પણ મનથી પણ કદી કરવો નહિ.

હાલ તરતમાં મંગાવનાર પાને રૂ. ૧-૦ યોછો લેવાશે.
જો તમારે તમારું જીવન ઉચ્ચ કરવું હોય, સંસારમાં મહાન ધર્મિષ્ઠપદે સ્થિત થવું હોય,
ગૃહસ્થાશ્રમના સર્વોત્તમ યુગ્ય અને આનંદનો અનુભવ કરવો હોય તો

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાન પુરુષોના જીવનવૃત્ત

આ પુસ્તક જે હાલમાં જ બહાર પડ્યું છે તેના આકર્ષક ધવા નાલામણ છે આ પુસ્તકે દરેક મનુષ્યે, દરેક પુરુષ અને સ્ત્રીએ, દરેક વિદ્યાર્થીએ ધર્મિષ્ઠ થવા, ઉચ્ચ જીવનનો અનુભવ કરવા મહાન પદ પ્રાપ્ત કરવા જરૂર વાંચીને મનન કરવું જોઈએ

આ પુસ્તકની અંદર દિદુધર્મ, સનાતન દિદુધર્મ, વેદધર્મ, શુદ્ધધર્મ, સિવધર્મ, વૈષ્ણવધર્મ, જૈનધર્મ, યુક્તધર્મ, પારસીઓનો ધર્મ, ખ્રીસ્તિ ધર્મ કપીરધર્મ નાનકપય, રામાનજ ધર્મ, રામાનંદી ધર્મ, સ્વામીનારાયણનો ધર્મ, વિગેરે 14 દુસ્તાનનાં યાતના અનેક ધર્મો, અનેક પંથો, અનેક મંત્રોના સિદ્ધાંતરહસ્યો, તે તે ધર્મના સ્થાપક મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો, દરેક ધર્મનાં મુળતરંગો વિગેરે દરેક ધર્મના ગ્રંથોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે

અમદાવાદ ટ્રેનિંગ કોલેજના રિટાયર્ડ પ્રીન્સીપાલ અને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ સાહેબ શ્રી આ. કમળાક્ષર પ્રાણ્યકર ત્રિવેદી બી એ લખે છે કે —

સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન.

આ જગદાર પુસ્તકમાં મન્યકર્તાએ પૌરાણીક પુરુષોના જીવનનો વૃતાન્ત આપ્યો છે વિશ્વના અ-વિશાલ ને તેને લગતા પારાવૃષ્ટિ વૃતાન્તોનું વર્ણન સારી રીતે આપ્યું છે તેમજ ક્ષીમચક્રરાચાર્ય, કૃષ્ણ, શાન્તેય, નામદેવ, રામનીય, વિવેકાનંદ આદિ દેવી પુરુષોના જીવનનું ચિત્ર દર્શાવેલું છે. ધર્મિષ્ઠ પુરુષોને પુસ્તક જલ્દ ઉપયોગી થઈ પડશે સામાન્ય વાચકવર્ગને પણ તે હિતકર છે

જેમ જીજ્ઞાસુ ડી ડી. કરોક્કર સાર્વજનિક સાર્વજનિક મનલાલ મોહનલાલ જાધી બી એ લખે છે કે, આપનું સ્વધર્મનિષ્ઠ દેવીજીવન પુસ્તક વાંચી આનંદ થયો છે દિદુસ્તાનના મોટા મોટા ધર્મિષ્ઠ ને દેવી પુરુષો પુરાતન ને હાલના જમાનાનાં યથા ગયા નેમનાં ઇતિહાસીક વર્ણન આપે આપ્યાં છે તેમનાં દેવી કૃતોનો સમગ્ર આપે જનાવ્યો છે તે વાંચી થઈ પણ વિચારગીત પૂરતે નિગ્રંથિ ગર્ભાતોરનો ગરૂડે તો કાંઈ વિશેષ નથી, આવા પુસ્તકની એક લાગ વખતની જોડ આપે પૂરી પાડી છે. આપનું પુસ્તક સનાતન ધર્મને પ્રોત્સાહ આપનારું છે આજ રાજ્ય છુ કે તેનો ખડોશો ઉપયોગ થશે

આ પુસ્તકમાં વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણો, શાસ્ત્રો, વિગેરે ધર્મિષ્ઠ પુસ્તકોનું સંશોધન કરી તેમાંના મુળ સિદ્ધાંતોનો સમગ્ર કર્યો છે. તે ઉપરાંત દરેક ધર્મ સ્થાપનાર મહાપુરુષના જીવનચરિત્રો તેમના મુળ સિદ્ધાંતો સાથે છે જેથી વાંચવાથી મનુષ્ય પોતાનું જીવન ઉચ્ચ ધર્મિષ્ઠ બનાવી શકે છે. અનેક ધર્મોના ન જલેલા સિદ્ધાંતો જાણવામાં આવે છે બાળકોને, વિદ્યાર્થીઓને, સ્ત્રીઓને, વંશાવવાથી તેમને નીતિમય ધર્મિષ્ઠ જીવન માળવાનું મન થાય છે. એકંદર રીતે આ પુસ્તક વાંચી મનન કરવાથી મનુષ્યની ધર્મ ભૂપર ભક્તિ ચોટી, નીતિના અને ધર્મોના સિદ્ધાંતોને અનુસરવાનું મન થાય છે

આ પુસ્તકની અંદર જે વિષયો ઉપરાંત-સમગ્ર ૧૫૦ ઉપરાંત ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોના વિસ્તૃત જીવન ચરિત્રોનો સ્કેલો ભાષામાં સંગ્રહ છે આ પુસ્તકમાં આવેલા વિષયો નીચે પ્રમાણે છે

આ પુસ્તકના ભાગ ૧૦ અને પ્રકરણ ૬૧ માં આવેલા વિષયો નીચે પ્રમાણે છે			
ભાગ ૧ હો	ભાગ ૨ હો	વારાહાવતાર	ચરુદતાનચતુર્
કંદુધર્મ -	મજરાના ૨૪ અવતારો	હિરણ્યાકશ્યપનાગ.	જીવનચરિત્ર.
ધર્મનિષ્ઠજીવન	અવતાર ૨૬૨	નારદચરિત્ર	યજ્ઞાવતાર
તીર્થયાત્રા	સનકાદિક કુમારો.	નરનારાયણ	ત્રિપત્ર
સદાત્માજીનો મહામય	શૂરાવતાર	સ્વયં જુ મનુ-સતરૂપ	અગ્નિધરાજ
ધર્મરહસ્ય	વેદોની ઉત્પત્તિ	કૃષ્ણાવતાર	નાભીરાજ
વેદધર્મ	જલ્દની ધર્મ	કૃષ્ણમુનિ	કમલદેવ ચરિત્ર

વારતયુનિ	જાદાસુ	ગૌરોમ પ્રભુ-મૈત્ર-દેવ,	દરિદ્ર
જડજારત	ગજરી ચરીત	શ્રી સ્વામીનારાયણપય	મજર
સ્વર્ણમુનુનોનક	સુમોવ અને વાલો	શ્રી સદગજનદ સ્વામી	ભાગ ૭ મો
મુવચરીત	શ્રીહનુમાન ચરીત	આર્દ સમાજ	ભુક્ષા ભુક્ષા ધર્મ પ્રવર્ત
વેનરાજી ચ૦	લક્ષ્મણ	શ્રી કયાનદ સરસ્વતી	કૈમધર્મ
પુષ્પરાજી ચ૦	કુલકલ્પ	શ્રી ચન્દ્રસિંહાચાર્યજી	શ્રીમદ્ધર્મ
દસબગવાન	મેધનાદ	કમ્પીર સાહેબ	મહાવીર સ્વામી
વર્ણાશ્રમધર્મ	લવણાસુર	શીખ ગુરુ નાનક	શ્રીસ્તી ધર્મ
ચાર ભાતિ ધર્મ	શ્રીકૃષ્ણચરીત	મહાત્મા દાદુ કયાન	શ્રીસિંહ કાખર
ચાર આશ્રમધર્મ	કસચ૦	લોગાયત ગોત	મુસલમાનીધર્મ
લઠાચાર્યશ્રમ	પુતના વધ	શ્રી ખસવ	દંજરત મઠ મઠ પેમજર
મુદ્રસ્થાશ્રમધર્મ	નક અને મરોદા	પ્રજ્ઞામી પથ	પારસી ધર્મ
પ્રાણાણધર્મ	વનાસુર	શ્રી દેવચંદ્રજી	મહાત્મા જરથોસ્ત
વાનપ્રસ્થાશ્રમ ધર્મ	ગોવર્ધન પર્વતોત્સવ	શ્રી પ્રાણનાથજી	ભાગ ૮ મો
સંન્યસ્તધર્મ	શ્રી કૃષ્ણ રાસકોથ	ભાગ ૪ ધો	ધર્મિષ્ઠલક્ષ્મી
પરમહંસધર્મ	કુમળ	ગજવાન પાતજી	ગુલસીદાસ
શ્રીહરિ	કરા વધ	ગુરુ ગાસેન્દનાથ	નરસિંહ મહેતા
શ્રીમત્સ્વાવતાર	પુસ્તક ૨	ગુરુ જોરનાથ	સરદાસ
કુર્માવતાર	મહિમણી ચ.	મહાત્મા બર્જી	નાગદેવ
ધન્વતરી	સભરાસુર	ભાગ ૫ મો	શ્રી જાનદેવ
મોહિની	ભોલુવતી	ધર્મનિષ્ઠ નાથિમુનિઓ	વિદલપથ
શ્રીગૃસિંહાવતાર	સત્યશામા	અદસ્પતિ	નિર્વાત નાથ
હિરણ્યકશિપુ	ગાંધાસુર	સુમચાર્ય	એક નાથજી
પ્રલોદચરિત	અનિરૂદ	ગોતંગ મુની	ભાગ ૯ મો
વાગનાવતાર	જળસદ	અત્રસ્ત્યમુનિ	વર્તમાન જમાનાના
પરેશરામ ચરીત	જરાસંધ વધ	વશિષ્ઠ ચ	સિદ્ધ પુરુષો
પુરુષવા	સિદ્ધાસ	વિશ્વામિત્ર	શ્રીસમર્થ રામદાસ સ્વામી
સચ્ચિદ અને સત્યવતી	સુદામા ચ૦	પાતવકથ	સ્વામી રામતીર્થ
સદ્ભાલુન	શ્રી ભુદ ચ૦	ભાગ ૬ ઠો	ગુહારામ
ભગવાન વેદચાસ ચ૦	ભાગ ૩ ભો	ધર્મિષ્ઠ શાસ્ત્રપુરુષો	ભાગ ૧૦ મો
શ્રી રામચંદ્રજી ચ૦	ધર્માચાર્યો	જનક વિદેહી	ચાલુ જ્ઞાનાના
રાવણ ચ૦	કુમારીલ ભટ્ટાચાર્ય	દિગ્વીપ	મહાપુરુષો
વિકિપણ	શ્રી આલક ક્રાચાર્ય	મહારાજ ભરત	સ્વામી વિવેકાનંદ
તાટકાવધ	શ્રી વૈશંપય પ્રવર્તક	અબરીપ	શ્રી ગોરવાડી
અદ્વૈયા ચ૦	શ્રી રામાનુજાચાર્ય	રઘુરાજ	શ્રી વિશ્વકાનંદ સરસ્વતી
વાલ્મીકી ચ૦	શ્રી મધ્વાચાર્ય	વિક્રમરાજ	શ્રી બાખરનાંદ સરસ્વતી
અરણ્ય ચરીત	શ્રી વલ્લભાચાર્ય	ગોજ	શ્રી તેજસસ્વામી
સરભંગ ગોષ્ઠ	શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી	ગો-પાતા	

જર ગમાલે આ પુસ્તકમાં વિષયો છે લગભગ ૧૫૦ ઉપરાંત સમર્થ ધર્મનિષ્ઠ ને ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવન ચરીત્રો છુટાં છુટાં ખરીલવાથી પચાસેક રૂપોવા ખરચ થાવ, છતાં બધાં મળી શકે પચાસેક પદ્મ આ પુસ્તકને જુજ રકમ ખરચવાથી મોટા મોટા વધાગ મહાપુરુષોનાં જીવનચરીત્રો અને હરેક રેક ધર્મનાં મીઠાંતોનું રસમય સમગ્રજગતમાં વાવળે, સર્વ જાણીએ માર મથાનડ સમજશે આજી છે કે એ જરૂર આ પુસ્તક આજે જ મગાવી લેશો પુસ્તક ભેગમત ૮૦૦ પાનનું છે જાડા એન્ટીક કાગળ કે સેતેરો નામ જનાં દીપન માત્ર ૩ ૬— પોસ્ટેજ ૮-૧૦-૦૦

આ પુસ્તકની માત્ર જુજ નકલો ઉપાધી છે ગાંધે આજેજ પત્રલખી દાવ તગમાં મગાવી નેનાં પ્રમે

જ્યાં કસાકાના સરકારી કળવણી ખાતાએ લાયબ્રેરી છુક તરિકે તેમ શાળા માટે મંજુર કરેલું અને વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીમાં માટે પણ મંજુર થયેલું ઉત્તમ પુસ્તક

હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા

અને

પુસ્તાકરીનો લેખક

આ પુસ્તક જાત્રા અર્થે જનાર દરેક માણસે પોતાની પાસે રાખવા લાયક છે. ભાવિક હિંદુ પ્રજા સી, હરદ્વાર, જબલપુર, રામેશ્વર વિગેરે પવત્ર તીર્થોની જાત્રા કરવાથી મુક્તિ મળશે એમ માની જાણી જોવાર તો જાત્રાએ જાય છે જ જાત્રાનો પ્રદેશ અજાણ્યો હોવાથી, ત્યાં કયે રસ્તે જવું, ગાડી લેવાની, કયે સ્ટેશને ઉતરવું રસ્તામાં જાત્રા કરવા યોગ્ય સ્થળો કયા કયા છે તે ન જાણવાથી ઘણી મતે મુશ્કેલીમાં ને અર્થમાં ઉતરી પડે છે. જાત્રા જતા ત્યાં કયાં કાને ત્યાં ઉતરવું, તે તે સ્થાનમાં જ જાત્રા કયા કયા દેવની કરવી, તે તે સ્થાનમાં ખીલ જાત્રાનાં કયાં કયાં ધામ છે, વેરા, કર વગેરે આપવું પડે છે. જોવા લાયક થયું છે તે ન જાણવાથી ઘણી ગ્રયવજીમાં પડે છે, તેમને સર્વ આ તીર્થોના માર ઉપર રાખવો પડે છે તેમાં ધર્મીયાર નકામા અર્થમાં અને વૃક્ષાનીમાં પણ ઉતરી છે. આથી તે સર્વ મુશ્કેલીમાં દૂર થાય અને આ પુસ્તક ઉપરથી જ્યાં યાત્રાનાં ધામોની સંપૂર્ણ માહિતી મળે તે માટે આ પુસ્તક અમે જનારું છે જે મળી જવા પણ આવ્યું છે.

આ પુસ્તકમાં ભાવિક હિંદુ પ્રજાને તેમજ જોનારે યાત્રા કરવાનાં જે જે ધામો છે તે તમામ વર્ણન, તે તે યાત્રાને સ્થળે જવા માટે કયા રસ્તે રસ્તો સુમમ છે, કયાંથી જવાય છે, કયા સ્ટેશન પર પડે છે, તેલે લાકડું થયું છે, ત્યાં જઈ કયાં ઉતરવું, ત્યાં ધર્મશાળામાં શું સગવડ છે ત્યાં ગયા પછી યાત્રા કરવાનું દેવસ્થાન કયું છે, ખીલ ધામ કયાં કયાં ને કયા સ્થળે છે, તો દેવનું શાસ્ત્ર મહાત્મ્ય, ઐતિહાસિક માહિતી, તેમજ મહાત્મ્ય કેમ વધુ થાય છે, તે તે આમમાં જીલ્લો જોવા લાયક કયું કયું સ્થાન છે, ત્યાં કઈ કઈ વસ્તુ સારી અને છે, વિગેરે સંપૂર્ણ હકીકત દરેક દેવસ્થાન માટે આપેલી છે. વગર પૂછે જાત્રા કરવા જનાર દરેક દેવની જાત્રા કરી શકે છે, ને તેનું મહાત્મ્ય જાણી શકે છે વળી તે તે સહેરમાં કઈ જગ્યાએ તે દેવમંદિર છે, ત્યાં કયાં યજ્ઞ જવાય તે પણ છે જેથી જાણ સમજ નથી.

તે દેવસ્થાનની જાત્રા કરી પડી ગીજી જાત્રા કરવા માટે કયે રસ્તે જવાથી સુમમ પડે તેનું માહિતી, રેલ્વે સ્ટેશનોનાં નામ, વચ્ચે ઉતરવા લાયક સ્થળ હોય તો તેનું નામ અને વર્ણન બધું વિસ્તાર થયે આપેલું છે એટલે યાત્રા કરવા જનાર આ પુસ્તક પાસે રાખશે તો હિંદુસ્તાનમાં ગમે ભી વગર જે જઈ શકે અને ત્યાં દરેક યાત્રાની દેવસ્થાનની સારી રીતે જાણ કરી શકે એટલું જ નહીં પણ તે સ્થાનોનું શાસ્ત્રાનુસાર મહાત્મ્ય જાણી શકે તે દેવસ્થાન કયું સ્થાપ્યું, તેનું મહાત્મ્ય કયા કયા જીલ્લામાં આવેલું વર્ણન છે. તેની યાત્રા કરવાનું કળ થયું વિગેરે જાણી શકે.

જેની અંદર આગુરોડ, અજાણ, અજમેર, પુષ્કરનિર્મલ, હીમજાજમાતા, ઉડેપુર, જોધપુર, બિહાર, જેસલમેર, મીનાપદારા, કોકિલો, ઉજ્જવન, જોધપુર, જોધપુર, મયુરા, આમ્રા, વિહિ, હરદ્વાર, લાહોર, અમર, પંજાબ, બાદશાહનાથ, શ્રીનગર-કાશ્મીર, લખનૌ અયોધ્યા, કાશી, ગવા, શ્રીસમંતલિખર, વૈજનાથ મહારાવ, કલકત્તા, જમનાથપુરી, મદાસ, શ્રી સેતગપુરામેશ્વર, શ્રીમજી, સિવકાશી, વિષ્ણુકાશી, સાક્ષીજોષા, શ્રીમંત્રી, કુમલી નાસિક, ત્ર્યંબક, પુના, મુંબાઈ, ચણોદ, સુકલતિર્થ, કાશ્મીર, હારદ્વાર, પ્રભાસપાટણ ગીરનારપવત, પાલોતાણા વિગેરે યાત્રાનાં સ્થળોનું વર્ણન, ત્યાં શું શું યાત્રા કરવાનું ધામ છે, શું જોવા લાયક જગ્યાઓ છે, વેપારની કઈ કઈ ચીજો છે, ત્યાં ઉતરવાની કો વ્યવસ્થા છે, ગાડી કયાં બદલાય છે વિગેરે ઉપયોગી સંપૂર્ણ માહિતી આ પુસ્તકમાં સમાવેલ છે.

જેમાં-કાશી, જમનાથપુરી, બદીનાથ, કદારેશ્વર, શ્રી સેતગપુરામેશ્વર અને હારદ્વાર એ ચાર ધામની યાત્રા, કાશી, કાશિ, (સિવકાશી અને વિષ્ણુકાશી) અવતિષ્ઠા, (ઉજ્જવન) અયોધ્યા, મયુરા માયા, (હરદ્વાર) અને હારદ્વાર એ સેતપુરી, ત્ર્યંબકેશ્વર, કુબેશ્વર, જોધપુર, મદાસમેશ્વર, સોમનાથ, કદારેશ્વર, વિશ્વેશ્વર વૈજનાથ, નાગેશ, મહિષાસુર, રામેશ્વર અને ભીમાસકર એ ચાર જ્યોતિર્લિંગો, કાશીમાંથી આર મહા શ્રીરત્નોની યાત્રાનાં સ્થળ, કલકત્તા, પાલોતાણા, સમેનાથપુર, શ્રીજય, ગીરનાર, પાલોતાણા વિગેરે જોનાં યાત્રાનાં સ્થળો, તેમ જ અજમેર વિગેરે રેલવેનાં મુસલમાનોનાં યાત્રાનાં અને પરથીજોનાં ઉત્કાશ વિગેરે સ્થળો વર્ણન છે.

શ્રીમદ શંકરાચાર્ય અને શંકરાદિગ્વિજય

શ્રી આદ્ય શંકરાચાર્યનું વિરૂદ્ધ જીવનચરિત્ર જેમાં શ્રી શંકરાચાર્યે કરેલા દિવ્યજ્ઞાના વિરૂદ્ધીકરણ આપેલી છે. આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યનો જન્મ, બાલવયમાં પ્રાપ્ત થયેલા વિદ્યાભ્યાસ, નાની ઉંમરે લીધેલા સન્યાસ, કુમારીત બદલું છૂટા, પશ્ચિત મહાનિમિત્તે કરેલા પરાજય, મહાનિમિત્ત પત્ની દેવી સરસ્વતી સાથે વાદવવાદ, સ્વામીજીએ કામચાલમાં પ્રવીણ મેળવતાં માટે સદ્મહેશ્વરે અમરીશ રાજાના દેહમાં કરેલા પ્રવેશ ત્યાં કરેલી રાજ્ય વ્યવસ્થા સાથે કામચાલમાં પ્રવીણતા મેળવતી, પાંચ મુખ દેહમાં આવી વાદમાં કરેલા સરસ્વતીનો પરાજય, પદપાદાદિ શિષ્યોનાં વર્ણન, ત્રાટક્યાપને ચોગળગથી અર્પેલું વિદ્યાદાન, કપાલકને પોતાનું ચરીર વધ કરતા માટે આપેલું, અનેક અખડ મતમતોતરોનો કરેલો પરાજય. તેમની સાથે કરેલા વાદવિવાદનું રહસ્ય, તેમના ચાર પદ શિષ્યોનાં વર્ણન, તેમણે કરેલી કે. ધર્મની ઉત્પત્તિ, માતાના સ્મરણથી માતા પાસે આકાશ ચારને થઈ જવું. માતાનું સાંતવન પચ્ચક્ષમાં શ્રીતી વીગેરે શ્રીમદ્ આદ્ય શંકરાચાર્યનું સંપૂર્ણ જીવનચરિત્ર આ પુસ્તકમાં છે પાને ૬૧૨-૧૦૦ ઉપરાંત ક્રીમત ૩. ૪-૦ થકુ પુઠુ દાસ મગાવનારને માત્ર ૨ ૩) લેવાશે

આત્મભાવોતિ કિંવા બ્રહ્મદર્શન

તત્ત્વગાનનું ઉત્તમ પુસ્તક, અને કાચળોમાં ૧૫૦ પૃષ્ઠ છે. તે વાંચી મનન કરવાથી ચોગ સન્યાસી અનેક નવા વિચારો અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે તેનાં ૧૫ પ્રકરણ છે. કી ૩ ૧

મહાત્માજીની વાતો.

(લેખક મહાત્મા મોહનદાસ કરમચંદ જાંધી)

જેમાં ૧ સત્યવાન અને શીવસ્થાળની વાત, ૨ જીવનધોરી કિવા દેવદૂતની વાત, ૩ પ્રેમા પટેલની વાત કીવા માણસ દેહી સ્થાનનો માધીક હોઈ શકે, ૪ મુરખરાજ અને તેના બે શાષ્ટ્રોની વાત, એ રીતે ૪ મુજોધક નીતિ અને જ્ઞાનની ગમત અને રસ પડે તેવી વાતોનો સમઠ છે. ૩. ૧

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય, અમદાવાદ

વૈદ યાને વૈદક ભાગ ૧ લો અને ૨ જો.

આ પુસ્તકમાં તમામ રાજ મટે એવા ઔષધો અને વનસ્પતિશાસ્ત્ર-આપવામાં આવ્યા છે. માપો, સુષો, ગુડીક, ક્વાથો, રસો, બરમે શી રીતે બનાવવા, તે આપ્યું છે કી ૩. ૧૧૫,

વિનોદયન્દ્ર—એક આંત રસગય અને બોધક વાર્તા આ પુસ્તકમાં સત્યનો જ્ઞા અને અસત્ય, પ્રપચ, વ્યભિચારદિ દુર્ગુણોથી યતા વિનાશોનો ચીતાર આપવામાં આવ્યા છે ૩ ૧

રાજર્ષિ—(રાજાર્કત) સમારમાં સર્વ વૈભવો જતાં એક રાજા રૂપિગવજીવન વર્તમાનકાળમાં જાણી શકે છે, અનેક લોભ લાલચથી ન હસતાં પ્રપચની જગમાં ન હસતાં છેવટે રાજપાટ છોડીને ચાલ્યા જાય છે. અનેક પ્રપચીઓ તેને હેરાન કરતાં મળે છે જતાં ઇશ્વરઉપર શ્રદ્ધા રાખવાથી તેને પ્રપચીઓ વધ થઈ પાછું રાજ મળે છે. વિષે વર્તતાં આનંદ અને બોધ લેવા લાયક છે પાકુ પુઠુ કી. ૩. ૧૧૧

ભાગ્યોદય

મનુષ્યની શાગરિત, માનસિક, અને અધ્યાત્મિક ઉન્નતિ થાય મનુષ્યાવતારમાંજ રચનાં સુખ અને આનંદનો અનુભવ થાય, સ્ત્રીઓ અને બાળકોની ઉન્નતિ થાય. આર્થિક ઉન્નતી થાય, અને જો તેવા દુષ્પદ પ્રસંગો સત્ત્વર ત્યાગ થાય તેજ વિષયો ઉપરાંત તત્ત્વજ્ઞાનના લેખો આવે છે, લગ્નજમ ૩, ૪,

તપસ્વી રાજકુમાર—આ અતિદાર્શીક નવલકથા વાંચતાં અનેક પ્રકારની અટપટો જાણવામાં આવશે. વાર્તા રસીક અને બોધક છે ક્રીમત ૩ ૧-૮-૦.

પર્શિશન નાઈટસ—અરેબીયન નાઈટ્સ જેવીજ અત્યુત્તમ રસમરી વાર્તાઓનો સમઠ, વાંચતાં ગમ્મત, આનંદ અને રસરસિત ઉત્પન્ન થાય છે કી ૩ ૧-૮-૦

એકામતા અને દિવ્યશક્તિ

અધ્યત્મજ્ઞાનનું ઉત્તમ પુસ્તક ને તેમાં મનની એકામતા શી રીતે કરવી, ચિત્તનો નીશાધ કરવાનો રહેલો ઉપાય, પ્રાણાનામની રીત, વિષે ઉપાયોદ્ધારા ઇશ્વર સ્થાયે એકામતા સાધી દિવ્યશક્તિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થઈ તે ઉત્તમ પ્રકારે સમજાવેલું છે. કી. ૩ ૧-૦-૦

વ્યવસ્થાપક—ભાગ્યોદય—અમદાવાદ

દવે ફાર્મસીની દવા વાપરનારો શુ કહે છે,

સ્વામીનારાયણના મંદિરના કારભારી મી. મગનલાલ લખે છે કે તમારી હરસની દવાથી મને પચીસ વર્ષનું હરમનું દરદ મટ્યું છે હું ઘણી દવા કરી કદાગી ગયો હતો પણ તમારી દવાથી મને ફાયદો થયો છે જેથી હું ઉપધાર માનું છું હરસને માટે આ દવા અસર કરનારી મને જણાઇ છે.

કલકત્તાથી મી સી. એમ. ચોપરી લખે છે કે તમારી દવાથી મને જુના હરસનું દરદ મટ્યું છે તે હવે સુધી ફરી થયું નથી, જેવાંની ૧ ડબ્બી ખીજ મોકલશે.

વામણાથો પા લલ્લુભાઈ ભવાન દરસની દવાથી સાથે ફાયદો છે, ખીજ ડબ્બી દુરત મોકલો.

ખડોથી કામેશ્વર નથુરામ લખે છે કે આપની પ્રમેહની દવાથી પ્રમેહ મટ્યો છે બધી દવાઓથી ફાયદો ન થયો તે આ દવાથી મટ્યો છે.

વડોદરાથી પરમાનંદ હાલ મુનનો લખે છે કે-આ દવાથી પગીમાના ધણા જુના દરદને આરામ થયો છે, બગરની ગવરીય ૨ ત્રીભોવન લખે છે કે-પ્રમેહ પીચ્છથી મને ધણા ફાયદો થયો છે દવે મને પ્રમેહની જગા પશુ અમર રહી નથી.

દુબલીથી નરશી શીન્હ લખે કે આપની પ્રમેહપીચ્છ વાપરવાથી એકદમ આગમ થયો છે તેથી આપને જેટલા ધન્યવાદ આપીએ તેટલા થોડો જ છે.

ખાખેચ્છથી મીમેન દાનીયલ લખે છે આપની પ્રમેહપીચ્છ અનુપાન સહિત વાપરવાથી ફેફસાં નીવડી છે તે દરદને ધણીજ માફક આવી છે, ડોલરાપીલ્સની ડબ્બી ૧૨ મોકલી આપશે.

પણજીથી ભગવાનજી રજુછોડજી લખે કે કે-અમારા ઘરમાં એક બાઈને હીરદીરીઆ થયો હતો તે લોકો જૂત છે એમ કહેતા, ઘણી પશુ ખરી, પશુ તમારી સલાહ મુજબ હીરદીરીયાપીચ્છ અને અનુપાનનો ઉપયોગ કરાનાથી અડવાડીયું ન થયું તેવામાં તો તેને અમાર યક થયો છે જેથી મને નિશ્ચય થયો કે હીરદીરીઆ ઉપર તમારી એ દવા રામબાણ નીવડી છે મુમાઈથી નાગરજી મોરારજી માતર લખે છે આપની હીરદીરીઆપીચ્છ અને અનુપાન સાથે વાપરવાથી આરામ થતો જાય છે ખીજ એજ દવા વી પી. થી મોકલો.

નાજરથી ઉમેદભાઈ કાશીભાઈ જ્યુરે છે કે એક દરદી પ્રયોજ વાથી રહી ગયો હતો તે આંજળી તથા ફામ વગી ગયા હતા ચરીરે ખુધો થયો હતો તે હસાતુ અતાતુ નહોતુ તેને વાત કરવીત્સ આપવાથી આરામ થયો છે તે વાનો રોગ મટી ગયો છે.

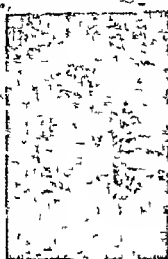
ધ્રાંગધ્રાથી બા શી લાકુમા લખે છે, અમારા કુમારની વજેસિદ્ધજીભાઈને વાતી બિમારી હતી પરંતુ તમારી વાતદરવીત્સ વાપરવાથી ધણોજ ફાયદો થયો છે હવે ખીજ દવાની જરૂર પડે તેમ નથી પરંતુ તમારી વાતદરવીત્સ વાપરવાથી ધણોજ ફાયદો થયો છે.

ચાણા પીપલીથી હા ભગવાનજી દેવજી લખે છે કે આપના જીવનથી છાતીના દરદો સામ, હૃદયના વૈજેરેમાં ધણોજ ફાયદો થયો છે, દરેક તેજ દરદીને તમારું જીવન વાપરવા મારી ખાસ લાભમણુ છે બીજો એજ ૧ રતલ મોકલાવશે.

ફથ, સમકણી, હરસ, પ્રમેહ, ઓએનાં પ્રદગદિ રોગો, લકનો, ધાતુ ક્ષય-વિગેરે ખામ મટાડીએ બીજો. એકવાર નમારા દરદ માટે મુલાકાત લ્યો.

દવાખાનું
૩ રીમીરેડ મહાવીર સ્વામીના
દોહર સામે-અમદાવાદ.

જેઠાલાલ દેવરા'કર દવે. વૈધ
માવીક
દવે દેમીકલ વર્ગ અને દવે આશુવે'ક કામગી.

પ્રભાતે, હડીને વહેલો, કંઈ પુ સ્નાન હું પ્રિતે

ખરીને ધ્યાન શ્રીહરીનું, જોણું છું વાળ એક ચિત્તે

કામીનીઆ નામ જળ પ્યાર, સુગંધી તેવ ગુણધરી,

ભ્રમ-ગો વાપરે હાસે, મનન સૌ હીંદી નરનારી.

કામીનીઆ

ઓર્ડર

હિ હુસ્તાનના હરેક ભાગમાં રૂ ૧) ની કીમતે વેચાય છે. ખરીદતી વખતે કામીનીઆ ઓર્ડર રજીસ્ટર્ડ નામ વાચી સીલબંધ બાકસવાળી બાટલી ખરીદજો તમારી આભુ બાહુની હવા જંતુ રહીત અને સુગંધમય બનાવવાં માટે તમારા રૂમાલ અથવા કપડાં ઉપર

ઓટો દીલબહાર (રજીસ્ટર્ડ)

નાં ત્રણ ચાર ટીપા લગાડો

ચિત્તને પ્રસન્ન કરનારૂં તથા હવાને સુગંધમય બનાવનારૂં આ એકજ એન્ટ છે

યાદ રાખજો ઓટો દીલબહાર નામ વાંચીને સીલબંધ બાટલી લેજો,

તહીં તો દુકાનદાર નફાની લાલચે બળતું સળતું સેન્ટ આપી દેશે.

કીમત બા ઓસની બાટલીના રૂ. ૨, બા ઓસની બાટલીના રૂ ૧-૪-૦

૧ દ્રામની બાટલીના રૂ. ૦ ૧૨-૦

સોલ એન્ટ—ધી એન્ટ્રો ઈંડીયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કું.

ન ૧૫૫ બુમામસીદ સુંબઘ.

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨] આશાઃ સંવત ૧૯૮૦-જુલાઈ સને ૧૯૨૪. [અંક ૫ મા.

વિષયાનુક્રમણિકા.

ધર્મને બોધાવવાના કૃતનિશ્ચયનું શ્રી ઇંદને નિવેદન. (શ્રી ઉ.)	૧૨૬
જગત કેવા મનુષ્યને પૂજે છે ?	૧૩૦
સ્વત સામર્થ્યનું ઉદ્ગાટન (શ્રીયુત ઇશ્વરભાઈ જ્ઞાત્રાભાઈ ૪૨૯)	૧૩૬
મનુષ્યે સદા ઉચ્ચ થવા પ્રયત્ન કરવો,	૧૩૮
વિશ્વાસયુક્ત	૧૪૭
ધ્યાન (લેખક—મણિલાલ એન ડોસી, બી. એ.)	૧૫૧
અચરિતકાર	૧૫૭
એકમમાધિષ્ઠ, (લેખક—અવનરાય મુકુન્દ)	૧૫૮
સંસર્ગ અને તેની શક્તિ (રમણલાલ જે દવે)	૧૫૯

હિંદુસ્તાન માટે
વાર્ષિક લવાજમે
રૂ ૩-૦-૦

તંત્રી અને પ્રકાશક
જેઠાલાલ દેવશંકર દવે
ભાગ્યોદય પ્રાઈસ—અમદાવાદ.

પરદેશ ખાતે
લવાજમ
શિલિંગ ૭

ત્રિભુવનકીર્તિ રસ—તાવ, સન્નિપાત, શ્વાસ, ખાસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી પાણી અથવા આદાના રસ સાથે, સવારે, બપોરે તથા માંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૦-૧૦-૦

પચામૃત ધર્મટી—સંગ્રહણીનો અંગ્રીર ઇલાજ છે, સંગ્રહણી અતિસાર, મરડો, રોગ મંદાગિન, અંગ્રીર ૧. ક્ષય, પાકુરોગ, વીગેરેમાં ૧ થી ૩ રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૮-૦-૦.

પ્રકારિલોહ—પ્રકર, લોહીવા, અશક્તિ વીગેરેમાં બન્ને ગોળી સવાર સાંજ દુધ સાથે આપવી તો ૧ ના ૩. ૨-૦-૦

પ્રવાલપચામૃત રસ—ઉદરરોગ, ગુરમ, આકરો, ખાંસી, શ્વાસ, ક્ષય, સંગ્રહણી, અંગ્રીર, મંદાગિન, હૃયરોગ, મુત્રકચ્છ, પચરી. પ્રમેહ વીગેરેમાં ૨ થી ૪ રતિ, મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૦-૦-૦

મહાજવાંધુરસ—તમામ બાલના વિષ-મત્તવરમાં ૧ થી ૨ ગોળી આદાના રસમાં અથવા ખાંસી સાથે સવારે બપોરે તથા માંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૦-૧૦-૦

મૃત્યુજય રસ—૧ થી ૩ ગોળી દિવસમાં ૩ વખત પાણી સાથે લેવાથી તાવ, સંજેષ્મ, બળાનો સોજો, નજલો. રતવા, ગરમ, વાળા સોજાં મટે છે તો ૧ કીમત ૩. ૦-૧૦-૦

મહામૃત્યુજય રસ—૧ થી ૪ રીકરી પાણી સાથે દિવસમાં ૩ વખત લેવાથી તાવ, બરોગ કલેબનો વરમ, વાઈ જાડા મટે છે. આ દવા તાવ ઉતારે છે અને નગખાઈ ઉત્પન્ન કરતી નથી તો ૧ કી. ૩. ૧-૧૨-૦

મેહબદ્ધ રસ—૧ થી ૪ ગોળી દિવસમાં ૩ વખત મધ સાથે લેવાથી સર્વ પ્રકારના પ્રમેહ, ગુરો પત્તીયો પત્ર મટે છે તો ૧ ની કી. ૩. ૩)

મહાલક્ષ્મી ત્રિલોચનસ—ખાતુસીજતા, ક્ષય, રક્તપિત્ત, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી મધમાં સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૦-૦-૦

મહાકંઠાદરસ—અણુ, અપચો, આકરો વીગેરેમાં ૨ થી ૪ ગોળી જમ્યા પછી આપવી, કોલેરામાં હલદી બંધ ન થાય ત્યા

સુષી અકંઠા કંઠાકે ચારથી આઠ ગોળી આપવી તો ૧ ના ૩. ૨-૦-૦

માલીકપરસ—લોહી તથા ચામડીના પિંડો. દમ તાવ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ અથવા ઘી સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૫-૦-૦

લઘુમાલિનો વસંત—જીર્ણવર, પ્રકર, બાંજીના રોગો, નગખાઈ, ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી બે રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૨-૦-૦

લક્ષ્મીનાથજીવ રસ—ખાંસી, અતિસાર, સન્નિપાત વીગેરેમાં આદાના રસ સાથે ૧ થી બે ગોળી સવારે બપોરે તથા માંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૨-૮

લોહનાથ રસ—ક્ષય, જીર્ણવર, અણુ ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ, મધ અથવા ઘી સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૨-૦-૦

વસંતકુસુમાકર રસ—પ્રમેહ, મધુમેહ, બહુ મુત્ત, ક્ષય, રક્તપિત્ત, ખાંસી, જીર્ણવર, મગજની નગખાઈ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૫-૦-૦

શ્વાસકુઠાર રસ—શ્વાસ, દમ, તાવ, વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી મધ સાથે સવારે બપોરે તથા માંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૦-૧૦-૦

સિદ્ધમકરંધવ રસ—નપુંષકપણ, વિષ, શ્વાસ, ક્ષય, દમ, રક્તપિત્ત, પાંડુ, અશ્વપિત્ત અશક્તિ વીગેરેમાં એક એક ગોળી સવાર સાંજ નાગરવેડના પાન સાથે આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૦-૦-૦

સુવર્ણશાલીની વસંત—૧-૩૫, જીર્ણવર, પ્રકર, રક્તપિત્ત, ધાતુક્ષય, ખાંસી, દમ, અપચો, મગજની નગખાઈ, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી બે ગોળી મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૬-૦-૦

સુવર્ણ ધર્મટી—ક્ષય, સંગ્રહણી, સોજા, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩. ૧૫-૦-૦

હેમગલ ચોટલી રસ—મૂર્છા, મુઝરો, હૃદયરોગ ક્ષય, દમ, જીર્ણવર, અશક્તિ અને સન્નિપાત મટાડે છે ૧ થી ૨ રતિ મધ તથા કાળામરીના સાથે સવાર સાંજ લેવી તો ૧ ના ૩. ૧૫-૦-૦

ત્રિભુવનકીર્તિ રસ—તાવ, સન્નિપાત, શ્વાસ, ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી પાણી અથવા આદાના રસ સાથે, મવારે, બપોરે તથા સાંજે આપવી તો. ૧ ના ૩ ૦-૧૦-૦

પચામૃત પર્પટી—મઝકણીનો અંકુશીર છતાજ છે, સમઝણી અતિસાર, મરડો, રોગન મહાગ્નિ, અસ્થિપીત. ક્ષય, પાડુરોગ, વીગેરેમાં ૧ થી ૩ રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૩ ૮-૦-૦.

પ્રદારિલોહ—પ્રદર, લોહીના, અશક્તિ વીગેરેમાં બન્ને ગોળી સવાર સાંજ દુધ સાથે આપવી તો. ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

પ્રવાલપચામૃત રસ—ઉદરરોગ, ગુદમ, આકરો, ખાંસી, શ્વાસ, ક્ષય, સંઘ્રણી, અસ્થિપીત; મહાગ્નિ, હૃયરોગ, મુતકચ્છ, પથરી, પ્રમેહ વીગેરેમાં ૨ થી ૪ રતિ, મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૩ ૧૦-૦-૦

મહાજવરકાશુરસ—તમામ બીતના વિવગનવરમાં ૧ થી ૨ ગોળી આદાના રસમાં અથવા પાણી સાથે સવારે બપોરે તથા સાંજે આપવી તો. ૧ ના ૩ ૦-૧૦-૦

મૃત્યુજય રસ—૧ થી ૩ ગોળી દિવસમાં ૩ વખત પાણી સાથે લેવાથી તાવ, સળેખમ ગળાનો સોજો, નજલો રતવા, ચરકા, વાળા સોજા મટે છે તો ૧ કીમત ૩ ૦-૧૦-૦

મહામૃત્યુજય રસ—૧ થી ૪ ટીકડી પાણી સાથે દિવસમાં ૩ વખત લેવાથી તાવ, ગરોગ કલેજનો વરમ, વાઈઝાડા મટે છે આ દવા તાવ ઉતારે છે અને નમળાઈ ઉત્પન્ન કરતી નથી તો ૧ કી ૩ ૧-૧૨-૦

મેહબદ્ધ રસ—૧ થી ૪ ગોળી દિવસમાં ૩ વખત મદ સાથે લેવાથી મર પ્રકાગ્ના પ્રમેહ; જીનો પાનીયો પત્ર મટે છે તો ૧ ની કી ૩ ૦

મહાલક્ષ્મી ત્રિલાસ—પ્રાતુક્ષીજીતા, ક્ષય, રક્તપિત્ત, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી મધમાં સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૦-૦-૦

મહાકેળાદરસ—અજીર્ણ, અપચો, આકરો વીગેરેમાં ૨ થી ૪ ગોળી જથ્થા-પણી આપવી, કોલેરામાં ઉલટી બંધ ન થાય ત્યા

સુધી અડધા કલાકે ચારથી આઠ ગોળી આપવી તો ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

મળીકયન્ન—પોડી તથા ચામડીના વિહારો. હમ, તાવ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ, મધ અથવા ઘી સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૦-૦-૦

લઘુમાલિની વસત—જીર્ણવર, પ્રદર, ગર્ભાણીના રોગો, નમળાઈ, ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી બે રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

લક્ષ્મીનાયક રસ—ખાંસી, અતિસાર, સન્નિપાત વીગેરેમાં આદાના રસ સાથે ૧ થી બે ગોળી સવારે બપોરે તથા સાંજે આપવી તો. ૧ ના ૩ ૨-૮

લોકનાથ રસ—ક્ષય, જીર્ણવર, અજીર્ણ ખાંસી વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ, મધ અથવા ઘી સાથે સવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૩ ૨-૦-૦

વસતકુસુમાકર રસ—પ્રમેહ, મધુમેહ, બહુ મુતતા, ક્ષય, રક્તપિત્ત, ખાંસી, જીર્ણવર, મગજની નમળાઈ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ સાથે સવાર સાંજ આપવી તો. ૧ ના ૩ ૧૦-૦-૦

શ્વાસકુકાર રસ—શ્વાસ, હમ, તાવ, વીગેરેમાં ૧ થી ૨ ગોળી મધ સાથે સવારે બપોરે તથા સાંજે આપવી તો. ૧ ના ૩ ૦-૧૦-૦

સિદ્ધમકરન્ન રસ—નપુલકપણી, શ્વાસ ક્ષય, હમ, રક્તપિત્ત, પાડુ. અસ્થિપિત્ત અશક્તિ વીગેરેમાં એક એક ગોળી સવાર સાંજ નાગરવેલના પાન સાથે આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૦-૦-૦

સુવર્ણમનીની વસત—૧-ક્ષય, જીર્ણવર, પ્રદર, રક્તપિત્ત, ધાતુક્ષય, ખાંસી હમ, અપચાર, મગજની નમળાઈ, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી બે ગોળી મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી. તો. ૧ ના ૩ ૧૬-૦-૦

સુવર્ણ પર્પટી—ક્ષય, સમઝણી, સોજો, અશક્તિ વીગેરેમાં ૧ થી ૨ રતિ મધ તથા પીપર સાથે સવાર સાંજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૧૫-૦-૦

હિમગર્ભ પોટલી રસ—ગૂર્ણ, મુકારો, હૃદયરોગ ક્ષય, હમ, જીર્ણવર, અશક્તિ અને સન્નિપાત મટાડે છે ૧ થી ૨ રતિ મદ તથા કાળામરીના સાથે સવાર સાંજ લેવી તો ૧ ના ૩ ૧૫-૦-૦

સાચન ચુર્ણ—૦૧ થી ૦૮ તોલો ઘી
સાથે સાથે લેવાથી ધાતુની નબળાઈ હેડકી
મદાગિન, રવનનો ધાતુશ્ચય મટે છે. પાથે-
રના ૦-૭-૦

તવંગાદિ ચુર્ણ—૦૧ થી ૦૮ તોલો કવા
પાણી સાથે ત્રણ વખત લેવાથી ઉદરસ, સળે
ખામ, દમ હેડકી, પેટનો વાયુ મટે છે. પા
થેના ૦-૧૪-૦

લવણમીશ્કર ચુર્ણ—સગદળી, આદુરે,
મદાગિન, શુક્ર, અપચો-વીગેરેના તો ૦ થી
તો ૦૮ જમ્યા પરી આપવું તો ૧૦ની ૩ ૦૮

ટીકડીયોની કી તો ૫ ની કી ૧-૪

વૃદ્ધગાધર ચુર્ણ—અતિમાર, મવાલીપ
ગરદર લીગેરેના તો ૦ થી તો ૦૮ છાચ-
સાથે મવારગજ આપવું તો ૧૦ના ૩ ૦૮

શતાવર્યાદિ ચુર્ણ—ધાતુની નબળાઈ, અ
શક્તિ, વીર્યશ્રાવ વીગેરેના તો ૦૮ દુધ સાથે
સવાર સાજ આપવું તો ૧૦ ની કી ૩ ૦૮

શીવાશ્વરપાચન ચુર્ણ—મદાગિન, કળ
જીઆત, શુક્ર આદુરે, વીગેરેના તો ૦ થી
તો ૦૮ સવાર સાજ કઠા પાણી સાથે આ
પવું તો ૧૦ ની કી મત ૩ ૦૮

ટીકડીયોની કી પથેરના ૩ ૧

શુગાદિ ચુર્ણ—૦૮ થી ૨ રતી મદ સાથે
લેવાથી બાળકોના તાવ, ઝડા, શરતી, વરાધ,
તાવ મટે છે તો ૧ ની કી, ૦-૪-૦

મમામૃત લોહ-૨ થી ૨ વાલ મદ સાથે
લેખ ઉપર દુધ પીવાથી માથાનો દુખાવો,
આદાશ'શી અખના રોગ, નરકોગી કુટવો
મટે છે તો ૧ કી. ૩ ૧-૦

સોતોપશાદિ ચુર્ણ—સળ, ખાંભી, કફ,
સસલી, જીર્ણવર નબળાઈ વીગેરેના તો ૦૮
સવાર સાજ મધ અથવા દુધ સાથે આપવું
તો ૧૦ની કી મત ૩. ૦-૧૪

ટીકડીયોની કી તો ૧ના ૦-૬-૦

સાસવત ચુર્ણ—મગજની નબળાઈ, ઉ-
ન્માદ, જાનતણુની નબળાઈ વીગેરેના તો.
૦ થી સાકર સાથે અથવા સાજ આપવું તો
૧૦ ની કી મત ૩ ૦૮

સુદર્શન ચુર્ણ (મહા)—દરેક જાતના તાવ
ખાશી વીગેરેના તો ૦૮ પાણી સાથે સવાર,
ખપેર અને સાંજે આપવું તો ૧૦ની ૩. ૦૮

ટીકડીયોની કી તો ૧ના ૦-૮-૦

દેવે દામસી એન્ડ હાર્માસુદીપ્ત વર્ડસ-અમદાવાદ-રીમોરોડ

સ્વાદીષ્ટ વિરેચન ચુર્ણ—સ્વાદીષ્ટ, રચીકર,
ને દીપન પાચન છે જમ્યા પછી તો ૦૮
આપવું તો ૧૦ ની કી. ૩. ૦-૬-૦

ટીકડીયો ૧૦૦ ની કી ૧-૦-૦

હી ગાષ્ટક ચુર્ણ—અરુચી, મદાગિન, અજીર્ણ
શુક્ર, આદુરે વાગરેના જમ્યા પછી તો ૦૮
આપવું તો ૧૦ કી મત ૩. ૦૮

ટીકડીયોની કી પથેરના ૧-૪-૦

હિંગવાદિ ચુર્ણ—૧ થી ૦૮ તોલો દિવ
સમા ૩ વખત ઉના પાણી સાથે લેવાથી પેટ-
નો ગોળો, હેડકી, શુન્મ, અપચો, ઉત્તી,
આદુરે મટે છે, પાથેરના કી ૩ ૦૮

લેપ (લૂણ)

કથાંગલેપ—ગડગુમડરતવા રોગ વિગેરેના
પાણી સાથે વાટી ચોપડો, તો ૧૦ ૩ ૦૮

દેવદંતલેપ—શુભકા ગંડમાળ બદ અરકો
વિગેરેના છાચસાથે વાટી ચોપડો તો ૧૦ ૩ ૦૮

પ્રાહીધૃત-મગજની નબળાઈ, ઉન્માદ
અપરમારના સારા કાયદો કરે છે તો ૧૦ની ૩ ૦૮

ક્ષણધૃત—સીઆના વધ્યાદોષ મટાડે છે
તો ૧૦ કી ૧-૪-૦

નાશયણુ તેવ-નાતળ્યાષ, લકવો, પચા
ધાત, સાધાનો દુખાવો છતીનો દુખાવો વીગે-
રેના માટીય કરવું ન ૧ તો ૧૦ના ૩ ૧૪-૦

અપામાર્ગદાર-કમ, ખાશી કફમા અક
રતિ ઘી સાથે આપવો તો ૧ના ૩ ૦-૮-૦

આળખાતુ તેલ—અત્યંત સુગંધીદાર,
કઠક આપી વાગ કાળા કરે છે કી મત ૩. ૧

પ્રાદી તેલ—મગજે થ કક અપનાય છે,
સુગંધીદાર છે વાળને વધારે છે મજબૂત ને
કાળા બનાવે છે, કી મત ૩ ૧-૮-૦

ગળોતુ સ્તવ—જીર્ણવર, મદાગિન, મદર
મગજની નબળાઈ, વીગેરેના ૨ થી ૪ રતિ

સવાર સાજ દુધ સાથે આપવું તો ૧ ૩ ૦-૫-૦

ચોસઠ પહોરી પીપર-વાયુ, મદાગિન
અજીર્ણ, વીગેરેના ૧ થી ૩ રતિ ગળ સાથે
સવાર સાજ આપવી તો ૧ ના ૩ ૦-૬-૦

ચક્રોદયાવર્તી—આખના તમામ ચેરે
કુલ, આંખ, છારીમા સારા કાયદો કરે છે
તો ૧ ના ૩ ૧-૦-૦

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨]

આશાઃ સંવત ૧૯૮૦ જુલાઈ સને ૧૯૨૪

[અંક ૫ ભા.

ઇષ્ટને ચોલાવવાના કૃતનિશ્ચયનુ શ્રી ઇષ્ટને નિવેદન.

(૨૩ દાસની આજ વહારે, એ લય)

હવે સાંભળ્યા વિના પ્રજા છુટકા નથી,
હું તો આપના એ કાન હવે ફોડું રે, હાવે નહિ છોડું પ્રજા
આજ લગી તમે નથી સુણ્ય માર,
પણ હાવે ન તે આશના,
તમ મોનને હવે જરૂર તોડું રે, હાવે
આજ મત્ર વેખરીથી હું બોલી
તમ કાનના એ વાક દર્શા બોલો,
ઉડો ઉતરીય જેમ કરશે મોડું રે. હાવે
સુણી વેખરી ન દાર ને ઉધારો
મધ્યમાથી હું પાડીશ રાડો,
વેખરીથી બળ વાપરીય દોડું રે, હાવે
અને શુણ્ણો ન જે મધ્યમાથી,
જઈ બોલીશ પરચીમાંથી,
ત્રીણી વાણીનો તાર ત્યાંથી જોડું રે, હાવે
હજી પણ જે ન સાંભળશે સ્વામિ!
બોડું આવી પરામાં રહામ મદામી,
પછાથી કર્યા સતાડશે મોડું રે, હાવે
ગમે તેમ કરી વાણી તમથી જોડું,
પણ તમને નહિ હવે છોડું,
આખર બોવાવી મુજહું મરોડું રે, હાવે

છો. ૪૦

જગત કેવા મનુષ્યને પૂજે છે ?

આ જગત કેવા મનુષ્યને પુજે છે ? એ મનુષ્ય માત્રે જાણવું જોઈએ. આ જગતમાં કેટલાય મનુષ્યો પુજાય છે ત્યારે કેટલાય મનુષ્યો નિંદાય છે. આ જગતમાં જે જે મનુષ્યો પુજાય છે તે દેવ તરીકે કે ઈશ્વર તરીકે પુજાય છે. મનુષ્યાવતાર પામી આ પ્રકારના મનુષ્યત્વને, મનુષ્યત્વમાથી, દેવત્વને અને દેવત્વમાથી ઇશ્વરત્વને મેળવવું ઘટે છે. જે મનુષ્યોએ મનુષ્યત્વ મેળવ્યું હોય છે, જેમણે દેવતા પ્રાપ્ત કર્યું હોય છે કે જેમણે ઇશ્વર મેળવ્યું હોય છે તેવા મનુષ્યો આ જગતમાં પુજાય છે. મનુષ્યો તેમના પગે પડે છે, તેમની ચેલા કરે છે, તેમને પોતાના ઇશ્વર માને છે.

મનુષ્યાવતારમાં જ મનુષ્યો મનુષ્યત્વ મેળવી શકે છે તેમ ઇશ્વર મેળવી શકે છે તમારે જો આ જગતમાં પુજાવું હોય તો તમે આવા યજ્ઞ શોધો છો. મનુષ્યો પશુત્વ, જડત્વ અને પામર પ્રાણિ જેવા પણ યજ્ઞ શકે છે, આપણે ઉચ્ચ મનુષ્યને નમીએ છીએ. પામર મનુષ્યની પૂજા કરીએ છીએ. આ શરીરમાં યજ્ઞ મનુષ્યત્વ દેવત્વ કે ઇશ્વર શરીરે પ્રાપ્ત કરવું તે દરેક જાણવું જોઈએ. આ વિશ્વમાં જે જે સત્યાચો છે તે સર્વ મનુષ્યને દેવત્વ કે ઇશ્વર પ્રાપ્ત કરવાનો રસ્તો જતાવે છે.

મનુષ્ય પોતે જેવો થવા ઇચ્છે છે તેવો યજ્ઞ શકે છે. જો તે ઇશ્વર થવા ઇચ્છે તો ઇશ્વર યજ્ઞ શકે, પામર થવા ઇચ્છે તો પામર યજ્ઞ શકે છે. ઇશ્વરને મેળવેલો મનુષ્ય જગતમાં પુજાય છે અને પામર જાનેલો મનુષ્ય નિંદાય છે. મનુષ્ય પામરપણાનો ત્યાગ કરી દેવત્વ કે ઇશ્વરત્વને મેળવવું ઘટે છે.

આ વિશ્વમાં જે જે મનુષ્યોએ દેવત્વ કે ઇશ્વર મેળવ્યું હોય છે તે તેમને કાર્ત્ત્વ આપેલું નથી પણ તેમના પોતાના પ્રયત્નથી જ મેળવેલું હોય છે. જગતમાં કર્ત્ત્વથી સર્વ કાર્ત્ત્વ સિદ્ધ થઈ શકે છે, જેમણે જેમણે જે કાર્ત્ત્વ મેળવ્યું હોય છે તે તેમણે પોતપોતાના કર્ત્ત્વથી મેળવ્યું હોય છે.

આ જગતમાં જે જે પુજનીય મનુષ્યો થયા છે તે અખંડ પ્રયત્નશીલ રહેતા, પ્રયત્ન કર્યા વગર એક પણ મનુષ્ય પુજાયો નથી. આ જગત પ્રયત્નશીલ મનુષ્યને જ પુજે છે. કર્ત્ત્વ્ય કરનારાનું જ જગતમાં માન વધે છે. અકર્ત્ત્વ્ય રહેનાર, આજ્ઞા મનુષ્યો કદી જગતની દૃષ્ટિએ પુજના નથી.

દિદુઓ ઇશ્વરના અવતારોને માને છે. ઇશ્વરના અનેક અવતારો થઈ ગયા છે તેમાં ૨૪ અવતારોને દિદુધર્મમાં મણાવ્યા છે. આ સર્વ અવતારોમાં ઇશ્વરે અવતાર લઈ મદાન મદાન કાર્યો કર્યા છે. તેઓ અખંડ કાર્ય કરી મદાન કરનારો કરી ગયા છે અને તેથી જ આજે જગતની દૃષ્ટિએ પૂજ્ય મનાય છે.

જે મનુષ્યો અખંડ કર્ત્ત્વ્યશીલ રહે છે તેજ આ જગત પારખી કરી મનુષ્યત્વ, દેવત્વ અને ઇશ્વર પણ મેળવી શકે છે. આ જગતમાં આપણા દરેક ધર્મ જુઓ. દરેક ધર્મના સારથાપકોના જીવન જુઓ, તે દરેક અખંડ પ્રયત્નશીલ રહી આ વિશ્વમાં અન્ય મનુષ્યોને પ્રયત્નશીલ થવાનો ઉપદેશ આપી ગયા છે. તેમના ચરિત્ર ઉપરથી મ જાણું કે સતત પ્રયત્નશીલ મનુષ્ય જ જગતમાં પુજાય છે.

મનુષ્ય એ મનુષ્ય મટી દેવ થઈ શકે છે, દેવ મટી ઈશ્વર થઈ શકે છે આ ઇશ્વરના ઉચ્ચપદનો અધિકારી મનુષ્ય છે એ પદ કર્તવ્ય કરવાથી મળે છે આ વિશ્વમા એક પશુ એવી વસ્તુ નથી કે પ્રયત્ન કર્યા વગર મળતી હોય. વ્યવહાર પ્રયત્નથી સવાય છે પરંતુ માર્ગ પ્રયત્નથી સધાય છે, અને આત્મસાક્ષાત્કાર પશુ પ્રયત્નથી જ થઈ શકે છે.

આ જગતમાં આજસુ મનુષ્યો નિદ્રામ છે, દુષ્ટી થાય છે, ત્યારે પ્રયત્નશીલ મનુષ્યો પુણ્ય છે, સુષ્ટી થાય છે આ વિશ્વમા વિશ્વ નિયતાનાં કાર્ય જુઓ, તે સતત નિયમિત પ્રયત્નશીલ હોય છે આ સૂર્ય, ચંદ્ર જુઓ. ઈશ્વરનાં એ પ્રત્યક્ષ કાર્ય છે દિવસના બારે કલાક પૃથ્વીની ગતિ જુઓ. તે સતત સૂર્યની પાછળ ફર્યા જ કરે છે, નહીં જુઓ, તે હંમેશાં વજા જ કરે છે કોઈપણ દિવસ એવો નહિ જુઓ કે તેમાં સૂર્ય નિયમસર ઉગતો ન હોય કે આયમતો ન હોય બપોરે સૂર્યને વિશ્રાંતિ લેવાની જરૂર પડતી નથી હંમેશાં તે પ્રકાશ અને તેજશ્વર મનુષ્યોને જીવન અર્પે છે, ચંદ્ર પશુ તેજ પ્રમાણે શુકલ પક્ષમા ઉગે, કૃષ્ણપક્ષમાં ધટતા જુ. એમ વિશ્વનિયતાના તમામ કર્તવ્યો જુઓ ઘડી આગતી માફક તે સર્વદા પોતપોતાનું કાર્ય કર્યા કરે છે.

મનુષ્ય શરીર ઈશ્વરની કૃતિ છે, તેજ જુઓ, હંમેશાં ત્રાસપ્રત્રામ થયા જ કરે, ખાધેનું પચી લોહી થઈ નાડીઓમાં વહ્યા જ કરે, તેમા ખામી ન આવે જ્યાંસુધી ઈશ્વરની આકૃતિ કાયમ રહે, તેમા તૂટક ન પડે ત્યાં સુધી જીવ. ટકી શકે છે તેમા વિશ્વ આવતા શરીરમાં રોગ થાય છે, અને લોહી ફરતું બધ થતા ત્રાસ ફેલાઈ જાય અને મનુષ્ય મૃત્યુ વશ થાય.

પ્રયત્નશીલ મનુષ્ય જ જીવે છે, તેજ પુણ્ય છે, આજસુ મનુષ્યો મુવા જેવા છે, જીવના છતાં તે મરેલા છે, તે નિદ્રામ છે મનુષ્યે આદર્શ મનુષ્ય થવા, દેવ થવા કે ઇશ્વર થવા સદા પ્રયત્ન કર્યા કરવો, શરીર, મન અને ઈન્દ્રિયો પ્રયત્ન કરવાથીજ નિરોગી રહી શકે છે આજસુ થઈ બેસી રહનાથી રોગી બને છે મળેલી વસ્તુનો સંકુપયોગ કરવો એ મનુષ્યમાનવ કર્તવ્ય છે.

સતત પ્રયત્નશીલ મનુષ્ય જગતમાં પુણ્ય છે આ વિશ્વમાં જે જોઈએ તે સર્વ વસ્તુઓ પ્રયત્નથી મળી શકે છે શરીર મટી શ્રીમત યનારા લોકોએ પ્રયત્નથી શ્રીમતાઈ મેળવી છે ધનવાનમાંથી નિર્ધન થયેલા મનુષ્યોએ પ્રયત્ન ન કરવાથી તેની સ્થિતિ મેળવી છે પ્રયત્ન કરનારા રાજ્ય મેળવે છે, ન પ્રયત્ન કરનારા હોય છે તે રાજ્ય ખોઈ બેઠે છે આ જગતમાં પ્રયત્ન કરનારા મનુષ્ય વ્યવહારના સર્વોત્તમ પદાર્થો મેળવી શકે છે તે ઉપરાંત પરમાર્થને સર્વોત્તમપણે સાધી શકાય છે.

પ્રયત્નથી જેમણે પોતાની ઉન્નતિ કરી હોય છે તેમને જુદિમાનો પશુ પુજે છે આપણા પૂર્વજોએ પ્રયત્નથી વેદ જેવા ધર્મશાસ્ત્રો રચ્યા હતા, મનુષ્ય જતા પ્રયત્નથી સમર્થ યોગી સિદ્ધ પુરૂષો બન્યા હતા પ્રયત્નથી અષ્ટસિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી હતી, પ્રયત્નથી રાજ્ય મેળવ્યાં હતાં, પ્રયત્નથી ઇશ્વરાવતારી થયા હતા આજે આપણે પ્રયત્નમાં શિથિલતા આવતાં આજસુ, નિરૂદ્ધમી, વાતો કરનારા, નિષ્કળ અને નિરૂસાહી થઈ ગયા છીએ.

આપણે રામને ઇશ્વરાવતાર માની પૂજીએ છીએ, કૃષ્ણને ઇશ્વરના અવતાર માની નમીએ છીએ શંકરાચાર્ય, જુદ્દેવ, વલ્લભાચાર્ય આદિ મહાપુરૂષોને નમીએ છીએ એ સર્વને ઇશ્વરના અવતાર માનીએ છીએ તેમને પૂજીએ છીએ, ઉપાસીએ છીએ તેનું શું

કારણ ? તેમના જીવન સ્તરીત તપાસો તેઓ સતત પ્રયત્નશીલ હતા, તેમણે પ્રયત્નથી પોતાના મહાત્મ્યને પ્રકટ કરી આપણા આગળ મૂક્યું છે તેઓ કદી વાનો કરી, આગમમાં દિવમ શુભાવતા નહિ તેમણે પ્રયત્નથી મહાન કાર્યો કર્યા છે, અને મનુષ્યમાં કેટલું સામર્થ્ય રહ્યું છે તેનું જ્ઞાન આપણને કરાવ્યું છે

શ્રી રામચદ્રજીએ સ્વપ્રજ્ઞને સ્વયંવરમાં મહાન મનુષ્યને ભાગી પોતાના જગનો પ્રભાવ દેખાડી સીતાજીને મેળવ્યા હતાં, આજપણમાં પણ શ્રી વિશ્વામિત્રના યજ્ઞની રક્ષા કરવા ગયા, અને મહા જગવાન રાક્ષસોનો સહાર કરી પોતાના સામર્થ્યને પ્રકટ કર્યું છે, ઇશ્વર હતા છતાં સુખે સુતા નથી, સુખે ખાધુ નથી, સુખે ભોગવિભાસ માણ્યા નથી કે સુખે આગસુ ઘસ પડી રહ્યા નથી. તે કંઈ સાધારણ મનુષ્ય નહોતા, રાજ્યગાદી હતી, પૈસા ટકાની કમી નહોતી, માથાપનું સુખ, બાઇઓનું સુખ, વિગેરે વ્યવહારનાં સર્વ સુખ હતા, આજના રાજ્યોની માફક બેઠા બેઠા ખાય તો પણ ખૂટે તેમ નહોતું છતાં તેમનામાં ઇશ્વર હતું ઇશ્વર એટલે ચૈતન્યત્વ તેમને કામ કર્યા વગર કંપ વળેજ નહિ પિતાજીની આજ્ઞાથી રાજ્ય મળવાનું હતું તેજ દિવસે રાજ્યનો ભાગ કર્યો, વનમાં ગયા, માથાપ, બાઇઓનો વિયોગ સહન કર્યો, સર્વ સપત્તિનો ભાગ કરી, વન વગડામાં ગયા, રાક્ષસોનો ભય, દિસક પશુઓનો ભય, હુપડીમાં રહેવું, રાવણ જેવા દુષ્ટ સ્વભાવના રાક્ષસોથી સતી સીતાનું હરણ, આવા અનેક દુષ્ટ પ્રસંગોને સહન કર્યા, સતત પ્રયત્નશીલ રહી રાક્ષસોનો સહાર કર્યો, સીતાજીને પાછા મેળવ્યાં, જે રાક્ષસોથી ક્રિયોએ અને પ્રજાને ત્રાસ થતો તે રાક્ષસોનો સહાર કરી પ્રજાનાં દુષ્ટ ઓછાં કર્યાં, વનવાસ પૂરો કરી અયોદ્યા આવ્યા. રાજ્ય મેળવ્યું તેમ છતાં પણ થોડા દિવસમાં જ સીતાનો ત્યાગ કરી પત્ની વિયોગ સહન કર્યો, આવા અનેક દુષ્ટોને સહન કર્યા છતાં સર્વદા પ્રયત્નશીલ રહ્યા, સંતોષી રહ્યા અને જગતને કર્તવ્ય કરનારો ઉપદેશ આપતા ૧૫૮ આપણે તેમનાં કર્ણાં પરાક્રમોથી તેમને ઇશ્વરવતાર સમજતાં તે માનતાં ચીખ્યા

એવી રીતે દરેક ઇશ્વરવતારના અને મહાપુરુષોનાં જીવન તપાસો તે સર્વે અત્યારે જગતમાં પૂજ્ય છે તેનું કારણ શું ? તેમના પરાક્રમો, તેમણે કરેલાં સત્કર્મો, તેમણે પ્રજાને આપેલાં અનુભવો ઉપદેશ, એ બધા કારણોથી અત્યારે તેઓ પૂજનીય મનાય છે, અત્યારે પણ જેજે પુરુષો કર્તવ્યશીલ રહે છે તે પૂજ્ય છે.

શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર પુરુષ પુરુષોત્તમ મનાય છે થી કૃષ્ણ ભગવાનનું જીવન જુઓ, તે કાંઈ આગસુ ઘસ બેમી રહ્યા નહોતો, મોજશોખ ને વૈજાવમાં તક્ષિન ઘસ ગયા નહોતા તે પણ માદવકુળમાં જન્મી રાજસુખ મેળવી રક્ષા હતા નાનપણમાંથી જ માથાપનો વિયોગ સહન કર્યો જન્મ ઘનાજ નદ્યરોદાને ત્યાં મુક્યા પોતાના ખરા માથાપનો દેહધાનામાં ત્યાગ કર્યો નદ્યરોદાને માથાપ ગણી ત્યાં રહેવું પડ્યું

સત્રિય ગજકુટુમ્બમાં જન્મ છતાં બરવાડને ત્યાં ગયા ગાયો આગી ગોવળીયાઓનો સંગ કરવો પડ્યો. નાની ઉંમરમાં ગોપીઓની માથે રમ્યા મામા કમનો ત્રાગ વેડ્યો, અને દેવોનો વધ કર્યો નાની ઉંમરમાં કમ જેવા જગવાન દેવનો પરાજય કર્યો, બપયો મયુગ છોડી દાર્કાં વસ્યા, ત્યાં પણ કંપી બેઠા નહિ. પોતાના ભક્ત પાસેને મદાય કરવા મન્યા દુરાચરની કૈાવો વિગેરેનો નાશ કરાવો મદા કર્તવ્યશીલ હતા અને કર્તવ્યશીલ રહેવાનો ઉપદેશ આપતા ગયા.

શ્રી કૃષ્ણ દેવરતો અવતાર હતા તેમણે મહાન પરાક્રમો કરી છે ગોપીઓની સાથે નાની ઉમરમા નામ રમ્યા છે તે સદા કર્તવ્યશીલ રહેતા, પોતે શ્રી મુખે ભગવદ્ગીતામાં પણ અર્જુનને ઉપદેશ આપ્યો છે :

નિયતં કુરુ કર્મત્વં કર્મયાયોજ્યા કર્મણ. ।

શરીરયાત્રાપિ ચ તે ન પ્રસિધ્ધયેદકર્મણઃ ॥ ૮ ॥

તું નિયમિત રીતે નિત્ય કર્મ કર. કેમકે કર્મ ન કરવા કરતાં કરવા તે સારું ગણાય છે તું કર્મ કરીશ નહિ તો તારા શરીરનો નિર્વાહ પણ યથાશક્ય નહિ (શ્રી ભ ગી. અ. ૩)

આ પ્રમાણે અર્જુનને ભગવાને સદા કર્મ કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે પોતાના ભક્તોને પણ કર્તવ્યશીલ રહેવા ઉપદેશ આપતા ગયા છે તેમના અનુયાયીઓ તેમજ શ્રીમદ્ભગવાદ્ગીતાના અનુયાયીઓ સદા કર્તવ્યશીલ રહ્યા છે તે કાંઈ આખો જન્મારો ગોપીઓની સાથે ગસ રમ્યા નહોતા જેન અત્યારે નાનાં બાળકો નાનપણમાં નાગા ફરે છે, અને તેને સમા બહાણીની સ્ત્રીઓ ઉમગથી રમાડે છે, તેમ તેમણે નાનપણમાં જ ગોપીઓની સાથે આનંદ કર્યો છે કાંઈ મોટી ઉમરે હાલના ધર્માધ લોકો જેમ દર વર્ષે વૃદ્ધાવરમા જઈ સ્ત્રીઓ સાથે રામક્રિડા કરે છે તેમ તેમણે કર્યું નહોતું તેમણે માત્ર બાળનીલા કરી છે તે માં પ્રયત્નશીલ રહ્યા છે, અનેક ભક્તોના કુલ ટાળ્યા છે, ત્યારે જ તે ઇશ્વરાવતાર ગણવા છે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને જ ગીતામાં કહ્યું છે :

તસ્માદસક્ત સતતઃ કાર્યં કર્મ સમાચર ।

અસક્તા હ્યાચરન્કર્મ પરમાપ્નોતિ પુરુષઃ ॥ ૧૯ ॥

તું કર્મનાં ફળની ઇચ્છાને ત્યાગ કરીને હમેશાં કર્મો કર, કારણકે જેઓ ફળની ઇચ્છા વગર માત્ર કર્મ કર્યાં કરે છે તે પુરુષ ચિત્તની શુદ્ધિદ્વારા જ્ઞાન અને જ્ઞાન દ્વારા મોક્ષને મેળવે છે (શ્રી ભ ગી. અ. ૩)

આ પ્રમાણે શ્રી કૃષ્ણે સ્વમુખે અર્જુનને કર્મ કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે હમેશાં કામ કર્યા કરવાથી મન સ્થિર થાય છે, મન સ્થિર થતા ચિત્ત શુદ્ધ થાય છે ચિત્ત શુદ્ધ થતાં આત્માનું જ્ઞાન થાય છે અને આત્માનું જ્ઞાન થતા મોક્ષ મળે છે, આ પ્રમાણે ઇશ્વરે મનુષ્યોને મોક્ષ જેા દુર્લભ વસ્તુ મેળવવા કર્મ કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે, જે જે ઇશ્વરાવતારો થયા હતા તે તે ખાસ ઇશ્વરના અવતાર રૂપ હતા ખતા તેમણે કર્મ કર્યો છે તે કર્મ કરી સતત પ્રયત્નશીલ જીવન ગાળવા મનુષ્યોને ઉપદેશ આપતા ગયા છે અને તેથી તેમને અત્યારે આપણે પૂજ્યે છીએ

જગતમાં જે જે પુણ્ય મહાપુરુષો યથા ગયા છે તે સદા કર્તવ્યશીલ હતા. તેમણે કંઈ પરાક્રમોથી જ આપણે તેમને મહાન માનીએ છીએ શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય યથા ગયા તેમણે માત્ર ૩૨ વર્ષ જેટલા દુર્લભ આયુષમાં વેદધર્મનું ફરી રચાવન કર્યું, બ્રાહ્મ ધર્મનું ખડન કર્યું અને આખા દેશમાં ફરી નિધર્મવાદનો સહાર કરી પ્રજાને સન્માર્ગે રચાવી, આને આપણે તેમને તે માટે જ શક્યતા અવતાર માનીએ છીએ આને ગુરુ નો બચા છે પણ જગદ્ગુરુ તો શંકરાચાર્ય જ મનાય છે અને એવી જ રીતે જે જે મહાપુરુષો થયા છે તેમણે પ્રજાને કર્તવ્યશીલ થવાનો ઉપદેશ પોતાના અનુભવથી આપ્યો છે

આને દેવની સ્થિતિ ખરાબ યથા છે એમ માનીએ છીએ ને સુધારવા મથીએ

છીએ છતાં પણ દિવસે દિવસે પ્રજા અવોગતિને માર્ગે વહી રહી છે. પ્રજા નિરાશાવાદી, આગસ, નિનગળ, વાનો કરનારી, પ્રારબ્ધ ઉપર વિશ્વાસ રાખી બેસી રહેનારી બની છે એ પ્રજા ન્યારે કર્તવ્યશીલ બનશે, ઉદ્યોગી થશે, ઉત્સાહી થશે, સાહસી થશે, આગસ, નિરાશા, પ્રમાદ, ભયનો ત્યાગ કરશે ત્યારે જ પોતાની ઉન્નતિ કરી શકશે. પ્રજાનું આખું અગ નિર્ભર અને પ્રમાદી બની ગયું છે. કર્તવ્યનું જ્ઞાન બુદ્ધિ છે. પ્રજાને ધર્મ માર્ગે કર્તવ્યનો ઉપદેશ આપનારા ધર્મગુરુઓ પોતાનું કર્તવ્ય ભૂલ્યા છે, પોતાના અનુયાયીઓની પામેથી ભેટો લઈ ધન એકઠું કરવામાં, મોજટોખ મોજવવામાં, ધર્મભ્રષ્ટ થયા છે. ધર્મ ગુરુઓએ અખડ કર્તવ્યશીલ રહી પ્રજાને પ્રયત્નશીલ થવાને ઉપદેશ આપવો જોઈએ, તે કર્તવ્યને ધર્મગુરુ ભૂલ્યા છે. પ્રજાના મર્વોત્તમ અગ તરીકે બાહ્યજો મજુપ છે તે બાહ્યજો પણ પોતાના કર્તવ્યથી ભ્રષ્ટ થયા છે, એટલે તેઓએ કર્તવ્યશીલ ન થતાં કિમ્બા વૃત્તિ મહશ્વ કરી, આગસ થયા, પ્રમાદી થયા છે. ક્ષત્રિયો તે ક્ષત્રિયપથ ભૂલી જ ગયા છે. આ બે મુખ્ય અગ બગડ્યાં એટલે વૈશ્યો અને શૂદ્રો પણ પોતપોતાના કર્તવ્યને ચૂક્યા અને તેથી પ્રજાની અધોગતિ યથા છે. ન્યારે પ્રજા કર્તવ્યશીલ બનશે ત્યારે જ તેની ઉન્નતિ થશે.

ન્યારે ન્યારે પ્રજા અધર્મિ થાય કર્તવ્યથી ભ્રષ્ટ થાય ત્યારે ઈશ્વરાવતાર થાય છે અને તે મહાપુરુષ તરીકે કર્તવ્યશીલ થાય છે અને પ્રજાને કર્તવ્યશીલ બનાવવા, ધર્મનું સ્થાપન કરવા, અધર્મિઓનો નાશ કરવા મથે છે અને ધર્મનું પુનઃ સ્થાપન કરે છે,

ભગવાને શ્રીમુખે ગીતામાં કહ્યું છે કે

• यदा यदाहि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत

अभ्युत्थानम धर्मस्य तदाऽत्मानं सृजाम्यहम् ॥ ૭ ॥

ન્યારે ન્યારે ધર્મનો નાશ થાય છે અને અધર્મનો વધારો થાય છે ત્યારે ત્યારે હું અવતાર ધારણ કરું છું (ભ. ગી. અ. ૪)

આવી રીતે ભગવાન અવતાર લઈ પ્રજાને ધર્મ માર્ગે સ્થાપી કર્તવ્યશીલ થવા ઉપદેશ આપે છે. અત્યારે પણ આપણો દેશ અવોગતિને પામ્યો છે. કર્તવ્ય વિમુખ થયો છે, ન્યા ત્યા ધર્મભ્રષ્ટતા વધી છે. ઉદ્યોગી પ્રજા નિરુદ્યોગી બની ગઈ છે. વ્યવહારના પદાર્થો મેગવવાની પણ તેનામાં શક્તિ રહી નથી. નિર્ભય થવાને મદને પ્રજા ભયવાળી બની છે, શક્તિસપ્ન થવાને બદલે શક્તિહીન પ્રજા યથા છે, પોતાના પગ ઉપર ભ્રુગવવાને બદલે કિમ્બા માગી, ઉત્તરાણી કરી જીવન ગાળતાં શીખી છે.

આપણે વિદ્યા છોડી, ઉદ્યમ ટોડ્યા, ધનરાતને કિષ્કારી કરવાના પ્રયત્ન આદર્યાં. ઉદ્યોગીને નિરુદ્યોગી બનાવ્યા, બગવાનેને નિર્ભય-આપવા બનાવ્યા. બાહ્યજોને શૂદ્ર બનાવ્યા, શૂદ્રોને બાહ્યજુ બનાવ્યા. ક્ષત્રિયોને અગવાન મરી શૂદ્ર બનાવ્યા, શૂદ્રોને બાહ્યજુ થતાં શીખ્યા.

પ્રજા ધર્મને ટોંગ કહેતાં શીખી ઇશ્વરને સ્થાને ખાદીની પૂજા ચાલી, આવી રીતે વર્જાત્રય ધર્મના સર્વ અથ ટીકા કરી મૂક્યાં. પ્રજાને અવલોકને દેરી ધર્મ ભ્રષ્ટ બનાવી છે, અને તેથી પ્રજાની ઉન્નતિ ન થતાં અવનતિ થઈ છે. તેમાંથી ઉદ્ધરણ માટે પ્રજાને ધર્મમાર્ગે ચાલુ મટે છે.

શાસ્ત્ર વિહિત માર્ગે પ્રયત્નથી વ્યવહાર સાધવો, કર્તવ્યથી ન થવું વાતોગા ન થવું, વિચાર કર કર ન કરવા, મનને રોકવું, ઈદ્રિયો જે અવિહિત માર્ગે પોતાના વિષયો સંપાદન કરવા ઇચ્છે છે તેમને રોકવી અને સદા કર્તવ્ય કર્યા કરવું મનુષ્યો કર્તવ્યથી મહાન થઈ શકે છે અકર્તવ્યથી ભ્રષ્ટ થઈ શકે છે પ્રમાદી જીવન ગાળનાર મનુષ્યો જન્મ્યા તે ન જન્મ્યા બરાબર છે પ્રયત્નથી ન મનુષ્ય જ જીવતા ગણાય છે અને મૂંઝા પડી પણ તેમનાં નામ અમર રહી જાય છે મહાપુરુષો કર્તવ્યથી જ હતા માટે જ તેમને આજે જગત પૂજે છે

મનુષ્યોએ ધર્મમાર્ગે વ્યવહાર અને પરમાર્થ સાધવો ગમે તેવું સંકટ આવે પણ ધર્મ ન ચૂકવે. ધર્મનો ત્યાગ કરનાર ઇશ્વરથી દૂર જાય છે જે ઇશ્વર મનુષ્ય માત્રના હૃદય મંદિરમાં છે એમ શાસ્ત્રો કહે છે, તે ઇશ્વરને શોધવો ધર્મને ધારણ કરવો એ ઇશ્વરત્વને પ્રાપ્ત કરવા યત્ન કરવો, અને મનુષ્યત્વ જે અસ્પૃશ્ય અને અસ્પૃશ્યિતમાન છે તે બાવનો ત્યાગ થાય અને ઇશ્વરત્વને છાવ ઊત્પન્ન થાય તે માટે અજ્ઞાન રૂપી આવરણને દૂર કરવા યત્ન કરવો, તો જ તે આ જગતમાં મહાન પુરુષ થઈ શકે છે

જગત આજે પ્રયત્નથી મનુષ્યને પૂજે છે જેણે પ્રયત્નથી ગમે તો વ્યવહારની સિદ્ધિ કરી હોય કે પરમાર્થની સિદ્ધિ કરી હોય પણ તેને બીજાં મનુષ્યો માન આપે છે આપણે જોઈએ છીએ કે ધનવાનને સઘળાં મનુષ્યો માન આપે છે એ વ્યવહારની ઉત્તમ સ્થિતિ ગણાય છે નિર્ધનતા ઉપર તો દયાજન આવે છે, નિર્ધન મનુષ્યો બાંધેજ સસારમાં પૂજ્ય ગણાય છે પરમાર્થમાં મહાત્મા પુરુષોને જગત માને છે ધનવાન કરતા મહાત્મા પુરુષોને સર્વ વદન કરે છે એ મહાત્માપણ એ પરમાર્થનું ઉચ્ચ સ્થાન છે, જે શાંત, સત્યગુણી, દયાળુ, આનંદી, સત્યવાદી, પ્રેમાળ મહાન પુરુષો હોય છે તેમને અન્ય મનુષ્યો પૂજે છે

તમે આવા મહાન ગુણોને તમારામાં ધારણ કરો, આજથી નિયમ લ્યો. અને સત્ય વાદી થવા, ધર્મીય થવા, દયાળુ થવા, પ્રસન્ન રહેવા, શાંત રહેવા, અખંડ પ્રયત્નથી જીવવા યત્ન આદરો, એ લીધેલા મતને બરાબર પાળવા સાવધાનતા રાખો, ઝાંઝે દહાડે તે તે ગુણો અભ્યાસથી તમારામાં સ્વભાવ સિદ્ધ થશે અને તે ગુણો તમારામાં સ્વભાવ સિદ્ધ થતા તેની પાછળ રહેલું અલ્પાકિક બળ તમને પ્રાપ્ત થયેલું જણાશે.

આવા નિયમો પાળવા, કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, રાગ, દ્વેષને ત્યાગ કરવા દડ આમઠી યાએ કદી પણ ધર્મ વિરુદ્ધ આચરણ ન સેવવાનો નિષ્પત્તિ કરો, ઈદ્રિયોને વશ કરો, મન તમારે કબજે કરો, આ જગતમાં સર્વોત્તમ પદ ઇશ્વરત્વને પ્રાપ્ત કરવા યત્ન કરો, જરૂર થોડા વખતમાં તમારી ઉચ્ચ સ્થિતિ થવાની, તમારે આવા ઉત્તમ સદ્ગુણોનું લોકો અનુકરણ કરવાના અને તમે જગતના બીજાં લોકોમાં પૂજ્ય ગણાવાના

આ જગતમાં એવું એક પણ પદ નથી કે જે દડ આમઠી પ્રયત્ન કરનારને ન મળે. જીવના શિવ થવું એ પણ સંભવિત છે તો જે શિવમાં સર્વ વિભૂતિ સમાપ્તી છે તે સંસારના વૈભવો કરતાં પણ ન મળી શકે તેવી અલોકિક વિભૂતિ પ્રાપ્ત કરવી એ પણ મનુષ્યના પોતાના જ હાથમાં છે

ઇશ્વરવતાર રૂપે આજે આપણે જેમને સાનીએ છીએ તેઓએ પોતાના દર્શનથી આપણને જણાવ્યું છે કે મનુષ્ય અખંડ કર્તવ્યથી રહી, ધર્મને ધારણ કરી, જગતમાં જે જે પદોથી તેને મેળવવા હોય તે મેળવી શકે છે નિર્ધન મનુષ્ય પ્રયત્નથી ધનવાન

યજ્ઞ કહે છે, નાગો જ્ઞાનો મનુષ્ય મોટો યજ્ઞ કહે છે, વ્યવહારમાં રચ્યો પચ્યો રહેલો
 મનુષ્ય પ્રવાન કરે તો દિલ્લે બની અદ્વિતિયોને પણ પ્રેમ કરી શકે છે અર્થાત્ પપ્પ
 ત્વથી સર્વ કાંઈ મળી શકે છે વાલો કરી, આગમમાં દિવસ ગુપ્તિયા કરવાથી કાંઈ
 મળી શકતું નથી

આપણે ગર્ભિણી છીએ ધણુ, વિચારીએ છીએ ધણુ પણ તે નભેલું કે વિચારેલું
આચારમાં ઉતારતા નથી અને તેના જ તેના ક્રમે મેળવી શકતા નથી પરમાત્મ જરા
હૃદયનારે ઉઠી આશ્વર્ય માંડતુ નેહએ ધન કષાવતી હૃદય રાખનારે ધણી કરેલો જ
નિહએ, પરમાત્મ મિદ્દ કરવા હૃદયનારે પરમાત્મને દિદ કરાવનાર માર્ગ પ્રપાથ્ય કરતુ જ
નેહએ નોખ તે જ ધારે છે તે મેળવી શકે છે જગત પ્રપત્તશીલ મનુષ્યને જ માન છે
તમે પ્રપત્તશીલ થાઓ, આજસમાં ધર્મ પણ ન સુમાવો, જરા તમે પણ પ્રપ નથી મદાન
પદને મેળવી શકશો

स्वतः सामर्थ्यं उद्गाढन.

(લેખક: શ્રીગુપ્ત હથિરસાગ જીવાબાગ પટેલ)

સત્ય સ્વરૂપની મુદ્રા જાને ત્યાં જેમને સાચી છે તેજ સાચા ભાવ્યશાળી છે
દારણ્યકે તેવડેજ તેઓ પ્રજા એટલે અજ્ઞાતમર સાથે છે
ધાર્મિક નૈતિક આદિ માલદાઓને સચીન કાર જન્મેલા બાળકના ઉપર મુકાયો છે
તેથી એ છાંડ પ્રવૃત્તિને ન પામતા વિષ આદિને પ્રદણ્ય કરેતા ચીમજાણને મરી જાય છે
મટે તે જાગને ફૂટી દે.

સ્વતંત્રતા મત્ય છે પણ તો ત્ર સ્વના ઉપર નિષેધ એ પ્રકારના નિષેધોપ પદ-
તંત્રતા અમત્ય છે

સ્વ ઝેજ પરમેશ્વરત્વ સ્વરૂપ છે એ સત્ય હિપગ ને ને વ્યક્તિનાં મન શ્રદ્ધાશ્રિતિને
જોડાયા છે તે મનવાળી બધી જ વ્યાકૃતિઓ મધ્યમ ગીતે પરમેશ્વરના વાગસરૂપે સ્વન તરે

૨૩. શિવાય કોઇ પણ પરરૂપ ધાર્મિક આચાર્ય મહાત્મા વગેરેના હુમ્મ । માગુશર
કે યશ પામ્યાદિ કે દાન વૃત્ત આદિ કર્મો વડે એ દરેક કોઇને જ મળ્યા સક્તો જ નથી
એમાંનું કોઇજ ન હોય । પણ પોતાનું ૨૪ એજ પરમેશ્વર છે

જો સત્યનું શ્રદ્ધા પૂર્વક જ્ઞાન એકબે બ્રહ્મરૂપે મળી પડે તો મનદ્વારા ઉત્થરતી પ્રતિભા-શક્તિ શો છે એ પ્રતિભાના સ્વરૂપે—

શરણે આરેહાના મેઝ ટાળવા, કુખ કાપવા તથા સન્નિધાના અગત્યરોદ્ધાગ દિન
કરવા એ રૂપે દેખાય છે—

ધર્મ રાત્ર્ય સત્તા મળ્યોને પાપ નામની વસ્તુની જનાવટ દષ્ટી કાઢે છે. પણ તે જનાવટી પાપને જ્યાં ત્યાંથી જોઈ શકવામા તે પાપીને પાપ નામના રોગમાંથી હાથવાના એવી અને જનાવટી દષ્ટી કાઢેલા ઉપાયોને યોજવાથી તે યોજવાને તાલે ન થાય. તેને આ રોગમાં રાત્ર્ય તરફથી અને મરજી પડી છપર સુધા પાસે સજા કરાવવાની ગુચણીમાં પ્રવેશ જળથી મચી રહ્યા છે, અને એ ગુચણીની જગ્યામાં મનુષ્ય માત્રને નિરંતર ભય મિત્ર પરાધીન બનાવી મુક્યા છે.

આ બનાવટી પાપ એવી વસ્તુ જ નથી જે કદાચ છે તે બધું જ શિવરૂપ છે. એ જ્ઞાનવડે આ બાળ પોતાની મેળે જ અભાવરૂપ થઈ નાશ પામે છે અને આત્મબળ પૂર્ણ બેસથી પ્રગળી નીકળે છે, એજ નિઃતેશ્ય મુક્તિ છે.

જન સમાજના નિયમો, રાજ્યના, ધર્મના, રૂઢીના નિયમો, કુદરતના નિયમો ભયના ને હેતુ રોગ, પાપ, વાર્ધક્ય અને મૃત્યુના નિપત્તની જાળરૂપ તત્ત્વાળી સ્વતંત્ર સ્વામીરૂપે પોતાને અનુભવે છે.

મહામૃત્યુજય શિવ જે અપણા હૃદયમાં આત્મરૂપે છે, તેમની ઉપાસના એક બાલુએ કરતી અને બીજી બાલુથી અનુભવમાં તો એ સ્વરૂપને બદલે ભયથી કંપાવી નાખતા પાપને, મંડવાને, નિર્ધનતાને, અશક્તિને, મુકાવરૂપ મર્યાદાને અને હેતુ મૃત્યુને પોતાને આપણી પાસેથી કઢી જ ખસે નહીં એમ હકપૂર્વક જોવા એવી રીતની ઉપાસના છે ?

આપણા મન ઉપર કેવી આધારી શુદ્ધામગીરી સંસ્થાઓએ નાખી છે, શ્રદ્ધા તથા નિયમોમાં તાત્પર્ય માત્રનો કેવો નાશ થઈ ગયો છે.

સત્ય સ્વરૂપની શુદ્ધા અને તૃપ્તિ પોતાના સ્વ ને હૃદયરૂપે અનુભવે છે. સ્વતંત્ર અનંત પૂર્ણ એકજ અદ્વિતીય સર્વ વ્યાપીરૂપે પોતાના સ્વ નો અનુભવ કરે છે.

જેને અત્યંતી મનુષ્યો ભિન્ન ભિન્ન પોતાના પાંચ વિરોધી સ્વાર્થવાગા રૂપે અનુભવે છે તે પ્રત્યેક વ્યક્તિને આ મહાત્મા પોતાના સ્વથી અભિન્ન તેલે વ્યાકૃતના સ્વને પણ એજ પરમત્માના રૂપે એકતાથી સર્વોત્તમ બાવળી અનુભવે છે તેથી વિરોધી સ્વાર્થને બદલે પરમ પ્રેમ, એક રક્ષણ પ્રગળ પ્રભાવ સર્વત્ર જામી રહે છે.

નૈનિક, ધાર્મિક, રાજ્યક્રિય રૂઢી વગેરે નિયમો જે કરવાને મહા ભગીરથ મજૂરી કરીને વિનાશ કરી રહ્યા છે છતાં જેની સિદ્ધિ કઢીજ કરી ચક્રવાત નથી, તેની પરમ સિદ્ધિ લેણ પણ શ્રમ કર્યા વિના એકલા આનંદનોજ અનુભવ કરતાં રમવા રહે છે.

સત્ય સ્વરૂપની શુદ્ધા અને તૃપ્તિ હામતી કાઢી પાસે નમ્રતાથી ચામીને અનુમદ્ધવડે માગવારૂપ દીનતા અનુભવવાની નથી બહારના પાત્રમાંથી મુખમાં નાખતા જેટલી છેટીથી હાવવાનો શ્રમ કરવાનો નથી તેમજ એટલા પશુ સમક્ષની દીન સહન કરવાની નથી.

તમારૂં પોતાનું સ્વ જેનાથી અધિક નિકટ કાઢજ હોઈ શકતું નથી.

ત્યાજ તે તમને પ્રાપ્ત છે તમેજ તેના માલિક છો, તે વાતોનું જ્ઞાન કરીને આતા કરી હાથ લોટ માગવા જેટલી પણ દીન કરવા નહીં. તમારી માલકીનું અજ્ઞાન કરનાર મનને ખેંચીનેજ હાથ લોટ પણ પાદ રાખજે કે તમારા સ્વ ના હૃદય સ્વરૂપના એટલ અન્ય કહેવાતી વ્યક્તિ માત્રનો સ્વ. થી અભિન્ન સ્વરૂપના જ્ઞાનપૂર્વકજ તમે તેના માલિક છો. કાઢના પણ સ્વ નો બાધ કર્યો તો તેજ સજે તમારૂં જ ને હૃદયથી ભેદવાળું થશે તો તેટલે અથો તે અસ્વર્થથી તમે દુર રહેશો મારે સર્વોત્તમભાવે જ લેતા તમારી સત્યની શુદ્ધા તૃપ્તિ નિરૂપ્ત થતાં પુરીને અનુભવશે.

જીવન એજ પરમેશ્વરનું સ્વરૂપ છે એજ તમારૂં સ્વરૂપ છે ત્યાં જ્યાં જીવનની પ્રતિતિ થાય તે બધું જ તમારૂં હૃદયનું સ્વરૂપ છે. કાંઈપણ અથો એ જીવનની દીનતા થતી એ તમારી જ દીનતા છે.

સર્વત્ર ઉચ્ચ જાણને અનુભવો એજ તમારો ઉચ્ચ જાણ છે એજ તમારો હૃદયથી અમેદનો અનુભવ છે.

આપણું સ્વ હૃદયરમ્ય છે હૃદય ઉપર કાષ્ઠપણુ નિયમનુ અકુચ નથી તો આપણા સ્વભાષી અકુચ માત્રના ભાનને દૂર કરો એટલે સાચા ઐશ્વર્યનું જ ભાન યશો નિયમ માત્ર વાસ્તવ સત્યરૂપ નહીં હોવાથી કેવળ અભાવરૂપ છે એટલે અભાવની કલ્પના નથી તો તેને ઉત્તરધન કવુ એવા વિચારની પણ અપેક્ષા રહેતી નથી. પાપમયની વસ્તુ નથી તો તે કરવુ કે ન કરવુ એ માત્ર શબ્દ જ છે નિયમ નથી. તો પાપજ નથી પાપ નથી એમને કરવુ કે ન કરવુ નથી, કેવળ સત્ય ઓણુજ છે એટલે હું કેવળ સતત જુ અન્ન કાંઈ છે નહીં અને અન્ય કાંઈ હું નહીં.

ધરમેશ્વરમા તે જીવન પ્રતિતિરૂપે તેમની સત્તારૂપ હું ઉઘી ગયો છું તે મામથ્ય વડે પાપ હું કે જે એજ સત્તારૂપ અન્ય કાષ્ઠપણુ વ્યક્તિ કદીજ કરી શકે એમ નથી. પાપ નામનુ સગીત ભારરૂપ પાટીયું મનના માથા ઉપરથી ફેંકી દો એટલે કેવળ જીવનરૂપે આત્મરેવ અખડીત વિકાસ થતો અનુભવાશેજ નિષ્પાપ સિત્તરૂપ તમારા હું આ ભાન પ્રકાશ ના પ્રખર કિરણો પ્રસારો તેજ ધ્રુવે સદૃશ સિત્તમયજ અર્ધ રહેશે હતિ સિવ

મનુષ્યે સદા ઉચ્ચ થવા પ્રયત્ન કરવો.

મનુષ્યે હમેશાં ઉચ્ચ અભિતાવા રાખવી એ આશા સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરવા, છતાં સિદ્ધ ન થાય તો દુઃખ ન ધનનુ ઉચ્ચ થવા સદા પ્રયત્ન કરવો, પણ તે પ્રયત્નના ફળની તાલાવેલી ન કરવી જેવું મુખ ક્રિયા કરવાથી મળે છે તેટલું મુખ અક્રિય થઇ બેસી રહેવાથી મળતું નથી તમે ઉચ્ચ આચાર પાળો, ઉચ્ચ વિચારનું સેવન કરો, તમારા કુટુંબીયો તમારા આચારનું અવકરણ કરે તેવા બનાવો

જે ધરમાં પુરુષ, સ્ત્રી, બાળક સર્વાના વિચાર મળતા આવે તે ધરમાં મુખ જણાય છે. ક્લેશ દુઃખકારક છે જે ધરમાં એક બીજાના વિચારો જુદા જુદા હોય, આચારો એક બીજાને મળતા ન હોય તે ઘેર હમેશાં ક્લેશ અને દુઃખ જોવામાં આવે છે સપર્માં મુખ છે, તમે મુખને ધૃષ્ટતા હોતો તમારા ધરમાં, કુટુંબીયો સાથે, મિત્રો સાથે અને સર્વ સાથે સપર્ષ રહે.

મનુષ્યને જેટલું મુખપ્રિય છે એટલું બીજુ કશું પ્રિય નથી એ મુખ મેળવવા મથે છે શાસ્ત્રો, પુરાણો, મદાપુરુષો, સર્વ કાર્ત મુખના માર્ગો જ બનાવે છે. ધન મળવાથી મુખ યશે એમ મનુષ્ય જાણે છે તેથી તે ધન પેદા કરવા મથે છે જો તેથી બીજી કાષ્ઠ વસ્તુ મળવાથી તેને મુખ મળશે એમ તે ધારે છે તો તે બીજી વસ્તુ મેળવવા મથે છે

મુખ પ્રપલ્લયી મળે છે. પ્રપલ્લ કરવો, એ આજગ વધવા માટે જરૂરનો છે આગમ, પ્રમાદ, એ પ્રપલ્લ કરવા દેતા નથી અને તેથી તેને તમોચણુ રહે છે. પ્રપલ્લયીક મનુષ્ય ઉન્નાદી, નીધર, સાદસી અને ઉમંગી હોય છે, તેને ત્યારે પ્રપલ્લનું ફળ ધાર્યા પ્રમાણે

નથી મળતું ત્યારે તે નિરુત્સાહી થઈ જાય છે તમારે પ્રયત્ન કરવા પણ નિરુત્સાહી ન થઈ જતું

વ્યવહાર પ્રયત્નથી સિદ્ધ થઈ શકે છે, પરમાર્થ પ્રયત્નથી સંધાય છે. જગત્માં જે વસ્તુ જોઈતી હોય તે સર્વ પ્રયત્નથી મેળવી શકાય છે પણ તે પ્રયત્ન હિત્સાહથી કરવામાં આવે તો. પ્રયત્ન કરવામાં જ સુખ માનો, ફળ જે મળનારું હોય તે મળે, તેની તાલાવેલી ન કરે. શાસ્ત્રમાં માત્ર પ્રયત્ન કરનારને જ શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે, ફળની આશા રાખ્યા વગર જે પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે તે પ્રયત્નને શાસ્ત્રમાં સર્વોત્તમ કહ્યો છે

જે માણસ જેવા કામ કરે છે, તેનું ફળ તેને મળે છે જ એ સિદ્ધાંત અચળ છે વેદમાં પણ પ્રયત્ન કરવાનું કહેલું છે વેદમાં કર્મકાંડનો ભાગ છે, તેમાં પ્રયત્ન અર્થાત કર્મના જુદા જુદા માર્ગો છે તેમાં જે વસ્તુની ઇચ્છા હોય તેવો પ્રયત્ન કરવો એવા ઉપાયો છે, જેમ વરસાદની ઇચ્છાવાળાએ અમુક યત્ન કરવો, ધનની ઇચ્છાવાળાએ અમુક પ્રકારનો યત્ન કરવો, પુત્રની કામનાવાળાએ અમુક યત્ન કરવો, આવા પ્રકારના જુદા જુદા ફળને આપે એવા જુદા જુદા કર્મો-કરવાના વિધાન છે જે માણસ જેવા પ્રકારનો પ્રયત્ન અર્થાત કર્મ કરે છે તેને તેવા પ્રકારનું ફળ મળે છે

આ બધા પ્રયત્નોમાં અમુક ફળની આશા હોય છે સાધારણ રીતે જે મનુષ્ય જેવું કર્મ કરે તેને તેનું ફળ મળે એવો શાસ્ત્રનો સિદ્ધાંત છે આ બધામાં આશા રહેલી છે દૈવ જોડે ધાર્યા પ્રમાણે ફળ ન મળે તો કુપ્ત થાય છે માટે માત્ર પ્રયત્ન કરવામાં જ આનંદ માનવો અને ફળની આશા ન રાખવી અર્થાત ફળ જે મળવાનું હોય તે મળે એમ ધારવું એ હિતમ છે પ્રયત્ન કરવામાં જે આનંદ સમાપનો છે તે ફળ મળવામાં મનાયતો નથી પ્રયત્ન કરવાથી હૃદયમાં આનંદ રહે છે, અને ફળ તો જે વખતે મળે છે તેમ વખતે તેનો આનંદ જણાય છે વળી પાછો અમતોષ થાય છે, માટે ફળની આશા બંધ ન રાખવી, માત્ર પ્રયત્ન કર્યા કરવો, અને તે સાચો પ્રયત્ન કરવો જેથી સુખ મળે છે

શાસ્ત્રમાં નિષ્કામ કર્મની મહત્તા ઘણી બતાવી છે સકામ કર્મો કરવા કરતાં નિષ્કામ કર્મો કરવાથી વધુ ફળ મળે છે અને વળી બધન હોતું નથી ભગવાને ગીતામાં પણ કહ્યું છે કે --

કર્મણ્યે વાચિકારસ્તે માફલેષુ કદાચન ।

માકર્મફલ હેતુ ભૂમીં તે સંગોઽસ્ત્વ કર્મણિ ॥૪૭॥

[ભ. ગી. અ. ૩]

તું કર્મ કરાવે તો જ અધિકારી થા, પણ ફળનો અધિકારી થઈશ નહિ, કર્મના ફળની ઇચ્છા પણ રાખીશ નહિ, તેમ કર્મ કરવા માટે તું આમદ પણ ધરીશ નહિ માત્ર કર્મના ફળની આશા રાખ્યા વગર કર્મ કરવામાં જ આનંદ માનવો.

વળી ભગવાને કર્મ કરવાનું જ જણાવ્યું છે, પોતે ગીતામાં કહે છે કે --

નિયતં કુરુ કર્મત્વં કર્મજ્યાયોહ્ય કર્મણ

શરીર યાત્રાપિ ચ તેન પ્રસિદ્ધ યેદ કર્મણઃ ॥૮॥

(ભ. ગી. અ. ૩)

તું વિહિત કર્યોનું આચરણ કર, કર્મ ન કરવા કરતાં કર્મ કરવું એજ વધારે શ્રેય છે, કર્મ કર્યા વિના તારા શરીરનો નિર્વાહ પણ થશે નહિ.

આ પ્રમાણે મનુષ્યે સદા વિહિત કર્યો કરવામા પ્રયત્નશીલ રહેવું નિરાશ થઇ બેસી રહેવું એ આજ્ઞાસુપણું છે અને આજ્ઞાસુ મનુષ્ય કાંઈ પણ કાર્ય સિદ્ધ કરી શકતો નથી. મનુષ્યે સદા પ્રયત્નશીલ રહી વ્યવહાર અને પરમાર્થ સર્વોત્તમપણે સાધવા ઉત્સાહી મનુષ્ય જ ઉત્તમ કાર્યો કરી શકે છે કામ કરવું તે ઉમગથી કરવું અને તેમાં સદા મગ્ન રહેવું નવરા બેસી રહેનાર મનુષ્યોને સુખનું જ્ઞાન મળુ નથી તેઓ આજ્ઞાસુ થઇ દેહજનો અનુભવ કરે છે ન્યારે પ્રયત્નશીલ મનુષ્ય ઉમગી હોય છે

સુખ પ્રયત્નથી મળે છે વ્યવહારના પદાર્થો પ્રયત્નથી મળે છે, પરમાર્થ પ્રયત્નથી સધાય છે, દુઃખને પાર કરવાનો સર્વોત્તમ રસ્તો પ્રયત્ન છે જે પ્રયત્ન કરતાં કટાણે છે તેજ દુઃખી રહે છે કર્મ કરવાથી શાંતિ મળે છે, આનંદનું જ્ઞાન થાય છે, ઉત્સાહ વધે છે

જે મનુષ્યો પ્રયત્નશીલ હોય છે તેજ આનંદી હોય છે, પ્રયત્ન કરવો પણ તે શાસ્ત્રવિહિત કરવો એટલે શાસ્ત્રમાં જે ક્રિયા કરવાથી સુખ મળે એવું જણાવ્યું હોય તેવો પ્રયત્ન કરવો, નીતિ વિરુદ્ધ પ્રયત્ન ન કરવો. સદા નીતિ અને ન્યાયથી ચાલવું જે કાર્ય કરતાં અતઃકરણ દુઃખાય તેવું કાર્ય ન કરવું

વળી પ્રયત્નથી ચિત્તની શુદ્ધિ થાય છે, ન્યારે આજ્ઞાસુ થઇ બેસી રહેવાથી ચિત્ત મેઘ અને છે. બગવાને ગીતામાં કહ્યું છે કે—

तस्मादेसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ।

असक्तो ह्याचरन्कर्म परमाप्नोतिपुरुषः ॥ ૧૯

(ભ. ગી. અ. ૩)

એથી ફળની ઇચ્છાનો ત્યાગ કરી તું નિત્ય વિહિત કર્મ કર, કારણ કે ફળની આશા ન રાખનારો પુરુષ વિહિત કર્યોના આચરણથી ચિત્ત શુદ્ધિના યોગે પરમપદને પ્રાપ્ત કરી લે છે

આ પ્રમાણે પ્રયત્ન કરવાથી ચિત્તની શુદ્ધિ થાય છે અને ચિત્તની શુદ્ધિ થતાં પરમપદની પ્રાપ્તિ પણ થાય છે આવું ઉત્તમ ફળ કર્મ કરનારને મળે છે કર્મ ન કરનાર આજ્ઞાસુ બની ઉદ્વેગ, ભય, નિરાશામાં જઠરાયેલો રહે છે, તેના મનની સ્વચ્છતા વધે છે, ચિત્ત મેઘવાળું બને છે અને તેથી તે સદા દુઃખી થાય છે

પ્રયત્નમાં પણ બે પ્રકારના ભેદ છે. શરીરનો પ્રયત્ન અને શુદ્ધિનો પ્રયત્ન. શરીરનો પ્રયત્ન એણુ ફળ આપનારો છે ન્યારે શુદ્ધિનો પ્રયત્ન વધુ ફળ આપનારો છે જે મનુષ્યો શુદ્ધિશાળી હોય છે તે શુદ્ધિનો પ્રયત્ન કરે છે, જે મનુષ્યો એકા શુદ્ધિવાળા હોય છે તે શરીરનો પ્રયત્ન કરે છે શરીરના પ્રયત્નમાં શરીરની મહેનત હોય છે, શુદ્ધિના પ્રયત્નમાં મનની માનસિક મહેનત હોય છે

વિદ્વાન મનુષ્યોની મનની મહેનત હોય છે ન્યારે અવિદ્વાન મનુષ્યો શરીરની મહેનત કરે છે. શુદ્ધિમાન મનુષ્યોના કલા પ્રમાણે શરીરની મહેનત કરનારાએ ચાલવું પડે છે જેઓ શુદ્ધિવાળા બને છે, વિદ્વાન બને છે તેમને શરીરની મહેનત નહિ જેવી કરવાની હોય છે તેમને માત્ર મનની મહેનત કરવાની હોય છે, જ્ઞાન શરીરની મહેનત કરનારા કરતાં તે વધુ મળે છે

એક અમલજી કહીયાગે આખો દિવસ લાટડી ફાડવાની મહેનત કરી દિવસના માત્ર આઠ બાર આના કમાય છે, ત્યારે જેમા શરીરની મહેનત નોડે મનની મહેનત મેગધી હોય છે તેવો સુતાર દોઢ બે રૂપિયા કમાય છે, જેમણે તેથી વધુ મનને ફેળવ્યું હોય છે તેના બુદ્ધિશાળી મનુષ્યો દિવસના માત્ર પાંચ પચાસ, કે સો બસોથી પણ વધુ રૂપિયા કમાઈ શકે છે આમ મહેનતમાં પણ ભેદ છે જેઓ બુદ્ધિશાળી હોય છે તેમનું કામ ઉત્તમ થાય છે, અને જેઓ નાંડી બુદ્ધિના ગણાય છે તેમનું મિચારાતું કામ સાધારણ થાય છે

સાધારણ રીતે અમલજી મનુષ્યોને શરીરની મહેનત વધુ કરવી પડે છે, ત્યારે ભણેલા ને મનની મહેનત કરવાની હોય છે ભણેલાનો અર્થ લખતું લાંચતું એટલું જ થતું નથી પણ તેમાં ધણી ભેદ હોય છે જેઓ બુદ્ધિશાળી હોય છે, જેમનું મન સ્થિર હોય છે, જેઓ ચચળ સ્વભાવના હોતા નથી, જેઓ દંઢ નિશ્ચવાળા, તકેશીલ અને દાસ્યવાળા હોય છે તે વધુ દીપી નીકળે છે

વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાથી બુદ્ધિ વધે છે આ બુદ્ધિ વધારવામા મનને સ્થિર કરવાની જરૂર હોય છે મનને વિચાર કરવાની ટેર હોય છે, તે અસખ્ય વિચારો કરવાના પ્રભાવવાળું હોય છે મન એ ચચળ છે, ચચળ મનવાળા દંઢ નિશ્ચી હોતા નથી એ મનની ચચળતા મટે તો મનુષ્ય સ્થિર બુદ્ધિવાળા થઈ શકે અને એવા સ્થિર બુદ્ધિવાળા જ દંઢ નિશ્ચી થઈ શકે છે અને દંઢ નિશ્ચવાળા ઓછી મહેનતે ઉત્તમ કામ કરી શકે છે

આપણામા કુળ અને બળ એ બે શબ્દો પ્રયત્ન માટે વપરાય છે કામ બળથી થઈ શકે કળ એટલે કળા, બુદ્ધિમાન મનુષ્યો કળથી ઓછી મહેનતે વધુ કામ કરી શકે છે બુદ્ધિ વમગના મનુષ્યો માત્ર મહેનત જ કરી શકે છે જે મનુષ્ય મહેનતથી એક દિવસમા કરે તેજ કામ બુદ્ધિમાન કળથી એક કલાક અર્થાત એક મિનિટમાં કરી શકે છે

વ્યવહારમા બુદ્ધિમાન મનુષ્યોને મારીરિક મહેનત ઘણી થોડી અર્થાત નહિ જેવી કરવા છતાં તે માત્ર બુદ્ધિથી અર્થાત માનસિક મહેનતથી ઘણું કમાઈ શકે છે પરમાર્થમાં પણ બુદ્ધિમાન મનુષ્ય આગળ વધે છે વ્યવહાર કે પરમાર્થ બન્નેમા જો શરંગની મહેનત સાથે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો ઘણું કામ થઈ શકે અને ઘણું કમાઈ શકે

આપણા દેશમાં હવે બુદ્ધિ બળ ઘટવા માંડ્યું છે બુદ્ધિબળને બદલે માત્ર વાતોના તડાકા ને ભાષણો જ અપાય છે શારીરિક મહેનત તો આજસમા પગિજીમી છે એટલે હવે માત્ર મજૂરી દરવી, ગેટીયો કાંતવો ને ગમ્મ બે આના પેદા કરી ખાવું એવો જમાનો આવ્યો છે અત્યંત શારીરિક મહેનત કરનારાની બુદ્ધિ પણ ઘટી જાય છે એટલે હવે આપણે માથે બીજ સારી કમાણી કરવાને બદલે સો વર્ષ પાછા હઠી જવાની બલામણુ થાય છે

બુદ્ધિબળ જેમણે મેગવ્યું હોય છે તે મનુષ્ય ઉત્તમ ગણાય છે શરીર સુદંટ ગ્ડે તેવી કાગળ ગમ્મી, પણ કોઈ મનુષ્ય કહે કે, તમે વધીત જની મેજના એ બસો કમાણીના ત્યાગ કરી ચોતીને ક્વાક લાકડા ચીરો ને ચાર છ આના ઉપર નીભાવ દેરો, તો તે ગણ્યો વધીત નહિ માનવાનો, મીમમાં જઈ લાકડાની ભારી કાપી કાસી જમ્મરમા ચાર છ આને બેસી પેડીયુ કાઢતુ એ શરીરની મહેનત ગણાય છે જે મહેનતમાં બુદ્ધિને પરાવન માં આવી નથી તે મહેનત માત્ર મહેનત જ ગણાય તેથી કાણ અર્થમિદિ ન થયો.

સ્વરાત્મ્ય બુદ્ધિબળથી મળે, મહેનતથી નહિ એક ચરીરની મહેનત કરનારો હોય અને બીજે બુદ્ધિની મહેનત કરનાર હોય તેમાં બુદ્ધિની મહેનત કરનારને સર્વ કાંઈ વખાણશે તમ બુદ્ધિશાળી થઈ મદદ ઉચ્ચ થવા મથ્યા કરતે ઇશ્વર પણ બુદ્ધિદારાજ પ્રત્યક્ષ થઈ શકે છે બ્યવહાર જેમ બુદ્ધિમાન ઉત્તમ સાંધી શકે છે તેમ પરમાર્થમાં તો બુદ્ધિમાન જ આગળ વધે છે વંચ યોગશાસ્ત્રો, પુરાણો વિગેરે બુદ્ધિને સ્થિર કરવાનું કહે છે ભટકતી બુદ્ધિને સ્થિર કરનાર જ આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરી શકે છે. નિશ્ચયપ્રત્યક્ષ બુદ્ધિ જ સર્વ કાંઈ મેળવી શકે છે સ્થિર બુદ્ધિવાળાને બ્યવહાર માધવાના અનેક સુગમ ઉપાયો સુઝી આવે છે, પરમાર્થ-મા પણ બુદ્ધિવાળો જ ઇશ્વર સમીપ જઈ શકે છે

બુદ્ધિમળ વધારવા જેમ અને તેમ ઓછા સહપરિકલ્પ કરવા મનનો સ્વભાવ સહત્પવિચ્છેદ કર્યા કરવાનો છે જેમ પાણીમાં ઝાકરી નાખવાથી તે પાણી સ્થિર ન ગડેતો ડોળાઈ જાય છે તેમ મન વાગવાગ મહત્પવિકલ્પ કર્યા કરવાથી ડોળાઈ જાય છે તે ગિયર ગદી ચકતું નથી અને તેથી બુદ્ધિપણ ભટકતી થઈ જાય છે. ભટકતા મન વડે કશું કામ સિદ્ધ થઈ શકતું નથી ગમે તેવું વિદ્ય કામ પણ ગિયર મનવડે થઈ શકે છે મન સ્થિર રહે તો જ બુદ્ધિ સ્થિર રહી શકે છે અને સ્થિર બુદ્ધિવાળા મનુષ્યને જ બુદ્ધિ બળ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

બ્યવહાર જેણે સર્વોત્તમપણે માધ્યો છે તેઓએ પણ બુદ્ધિના બળથી ચારીરિક બળથી તો માત્ર સંજ પડ્યે આદ્ય ક્ષણ આના જ કાર્મક થઈ, બુદ્ધિબળથી લક્ષ્યાધિપતિ થઈ શકે. બુદ્ધિબળ પ્રાપ્ત થાય તો તે પછી આત્મમજા પ્રકટાવી શકાય છે. જ્યાં બુદ્ધિબળનું કેકાણું હોતું નથી ત્યાં આત્મમજા મેળવવાની વાતો કરવી મિથ્યા છે મનને ગિયર કરતાં, બુદ્ધિ સ્થિર થાય છે, અને બુદ્ધિને આત્મપ્રવેશપ્રતિ વાળી ચિત્તને એકાગ્ર કરવામાં આવે તો જ આત્મસામર્થ્ય પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

ચિત્તવૃત્તિનો નિગેષ કરવા માટે જ યોગશાસ્ત્ર છે વિષયોમા ભટકતી ઇન્દ્રિયોને પાછી વાળી મનમા એકાગ્ર કરવી, મનને ઇન્દ્રિયો સાથે બુદ્ધિમાં એકાગ્ર કરવું, બુદ્ધિને ચિત્તમાં એકાગ્ર કરવી અને ચિત્તને આત્મામાં જોડવું તો જ આત્મસાક્ષાત્કાર થઈ શકે, અને આત્મ સાક્ષાત્કાર થાય તો પછી આત્મમજા પ્રાપ્ત થઈ શકે

આત્મમજા મેળવવું હોય તો વિષયોમા ભટકતી ઇન્દ્રિયોને પાછી વાળ્યા વગર છુટકા નથી. ત્યાં વિષયોની આસક્તિ ઓછી થાય તો જ આત્મામાં પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય જ્યાં સુધી વિષયોમાં મન લખ્યા કરતું હોય ત્યાં સુધી આત્મમજા મળી શકે નહિ એક નિર્ધન મનુષ્યને લક્ષ્યાધિપતિ બનવું હોય તો તેણે નિર્ધનના ઊઠારી જ જોઈએ, એક બુદ્ધિ ડીમાં વચનારને બગલામાં રહેવું હોય તો બુદ્ધિ ઊઠારી જ જોઈએ તેમ વિષયોમાંથી વૃત્તિ ઉડી જાય તો જ આત્મા તરફ તે વૃત્તિઓને ત્રેમ પ્રકટે અને ત્યાં આત્મામાં મન, બુદ્ધિ ગિયર થાય એટલે આત્માનાં સામર્થ્ય પ્રકટાવા વગર રહે જ નહિ.

આ પ્રમાણે ચારીરમજા મનોમજા અને અધ્યાત્મમજા એ પ્રકારના ત્રણ બળથી જન તમા મદાન ગજાતા સર્વોત્તમ કાર્યો પણ સિદ્ધ થઈ શકે છે ચારીરમજા કરતાં, મનોમજા શ્રેષ્ઠ છે, મનોમજા કરતાં અધ્યાત્મમજા શ્રેષ્ઠ છે ચરીર બળથી મદ કાર્યો સિદ્ધ થઈ શકે છે, તેમાં મનોમજા બળે તો ઉત્તમ કાર્યો સિદ્ધ થઈ શકે અને અધ્યાત્મમજા પ્રાપ્ત થાય એટલે તો પછી માત્ર સહકર્મથી જ અનેક કાર્ય થઈ શકે છે.

આગળના ઋષિમુનિઓમાં આ અધ્યાત્મમળ હતું શરીરમળ તેમના બળ આગળ નહિવત જેવું હતું

વસિષ્ઠ ઋષિએ કામદુષ્ટા ગાય દ્વારા વિશ્વામિત્રનો તેના મૈત્ર્ય સાથે સ્વાગત મન્દાગ ત્ર્યો ત્યારે, વિશ્વામિત્રે ઋષિનો ઉપકાર માનવાનો તે કયા ગયો, પણ તેમની ગાય લઈ જવાની ઇનત કરી વસિષ્ઠ પામે તે ગાયની તેમણે માગણી કરી પણ વસિષ્ઠે કંથુ એ ગાય તો માટે નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મ કરવાનાં ધણા આવના પૂગ પાડે છે માટે મારાથી આપી શક્ય નહિ, ત્યાં વસિષ્ઠની પામેથી વિશ્વામિત્રે તે ગાય જળરીઘી લેવાનો વિચાર કર્યો તેની પાસે સૈન્ય હતું એટલે તેમણે ગાયને લઈ જવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ સિષ્ટતા અત્મમળ આગળ વિશ્વામિત્રનું શાગ્રીક મગ નહીં એ તેમ નહોતું તેમણે હુકમ માત્રથી તેના મૈત્ર્યનો પરાજય કર્યો ત્યારે વિશ્વામિત્રને લાગ્યું કે આટલું બધું રાજ્ય પણ વસિષ્ઠના આત્મમળ આગળ નકામું છે માટે મારે વસિષ્ઠના જેવું આત્મમળ મેળવવું

વિશ્વામિત્રે આત્મમળ મેળવવા માટે ગાંધ્ય, મૈત્ર્ય, સપત્તિ સર્વ છોડી દઈ હિમાચલ ઉપર જઈ તપ આરંભ્યું હળવે વર્ષ તપ કર્યું ત્યારે આત્મમળ મેળવ્યું વિશ્વામિત્ર સુત્રિય હતા છતાં તપ કરી બ્રાહ્મણપણ મેળવ્યું આજકાલ ગમે તે જાતના મનુષ્યો જેમ તરત બ્રાહ્મણ બની જાય છે તે સુતરની જનોઈ ખાલી બ્રાહ્મણપણ મેળવે છે તેમ તે વખતે નહોતું

વિશ્વામિત્રે વસિષ્ઠના સો પુત્રાને માત્ર નાંખ્યા છતાં વસિષ્ઠ તેના પ્રતિ કોષ ન કર્યો, અને ત્યાં સુધી વિશ્વામિત્રનામાં કોષ હતો ત્યાં સુધી તે રાજર્ષિ કહેવતા, પણ ત્યારે તેમણે કોષ છોડ્યો ત્યારે તે બ્રહ્મર્ષિ ગણાયા હતા આવી રીતે અત્મમળ મેળવના વિશ્વામિત્રે સુત્રિયપણ છોડ્યું, રાજ્યપાટ છોડ્યું, સર્વ સંપત્તિ ભોગવિનાશ છોડ્યા, હળવે વર્ષ તપ કર્યું ત્યારે તેમણે બ્રાહ્મણપણ મેળવી આત્મમળને મેળવ્યું હતું.

પૂર્વે ઋષિ મુનિઓમાં આત્મમળ હતું, અત્યારે તો માત્ર મોંથી બોલવાનું રહ્યું છે પ્રયત્ન વગર બળ મેળવવાની મર્ચને ઇચ્છા રહે છે અને વર્ણાશ્રમ ધર્મનો ત્યાગ કરવા ઈશ્વરે મંડી પડે છે શુદ્ધ બ્રાહ્મણ થવું છે પણ સુત્રિયને બ્રાહ્મણ થતાં કેટલાં વર્ષ સુધી એર્કાનિકાથી તપ કરવું પડ્યું હતું અને કેટકેટલી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો પડ્યો હતો તેમાંનું ઝંઘ કરવું નથી

શુદ્ધ બ્રાહ્મણ થવા ઇચ્છે તો તે કાષ્ટ જનોઈનો તાંત્રિકો બ્રાહ્મવાધી ન થાય, તેને માટે તેણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ તો અત્યારે જન્મ બ્રાહ્મણનો મળે, મનુષ્ય જેના કર્મ દરે છે તેવું તેને ફળ મળે છે. અત્યજ રૂપને કરાવવા માટે અત્યાગે દેહના કહેવાતા નેતાઓ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, પણ તેથી ધર્મની હાનિ થશે અને ગમાજ અતોચ્છત તતોચ્છત મધ જશે તેનો તેમને ખ્યાલ નથી ઇશ્વરે તેમને અત્યજનો જન્મ આપ્યો, એ તેના પાપનું ફળ છે, મનુષ્ય પાપ કર્મ કરે છે તો પાપોનીમા જન્મી તે પાપનું ફળ મેળવે છે એ કાયદો ઇશ્વરે પોતાના હાથમા રાખ્યો છે

આપણા સમાજમાં જેમ ચોરી, અપરિતિ, બળિયાર કરનારને ગાંધ્ય તરફથી શિક્ષા થાય છે, કોઈને છ મામ, તાર માસ ને ખૂન કરનારને ફાંસીની શિક્ષા થાય છે, તેમ ઇશ્વર પણ મનુષ્યને તેના ઉચ્ચ નીચ કર્મનુકાર શિક્ષા કરવા માટે ઉચ્ચ નીચી ચોનામાં જન્મ આપે છે એથી ઇશ્વરનો કે સાચોનો દોષ નથી, જેમ ચોરા કરનાર મનુષ્ય ગમે

તેને ઉપરથી જણાતો હોય મારા કપડા પહેરે તો હોય છતાં તેનો જે ચોરી કરવાનો સ્વભાવ પડી ગયો હશે તો તે હાગ મળતાં ચોરી કરવાનો જ તેમ દરેક જાતિમાં તેની જાતિના ગુણ કોઈ તો હોનાનાજ, સારા માણસો જવાબ છોડતા નથી તેમ મૂડા માણસો મૂડાપ છોડતા નથી તેમ દરેક જાતિમાં જન્મેલા મનુષ્યોમાં તેની જાતિના ગુણ કોઈ હોવાના જ તે તો ધણા પ્રયત્ને જ છુટે અને તેથી એવા અત્યજ ગણાતી જાતિમાં તેની જાતિના ગુણો હોવાના, તે દુર્ગોચી ઉચી જાતિમાં સમર્થથી પણ આવી જાય જેમ શાલસાને અડનારના હાથ ઠાળા યાય છે, પણ કોલમાં ઉજાગા કપડાના સ્પર્શથી કે સાંજુથી ઘોળા ચતા નથી. તે તો બળે ત્યારે જ શુદ્ધ ઘોળી રાખોડી યાય તેમ મનુષ્યમાં તેની જાતિના ગુણ કોઈ હોય છે અને તેથી આપણા પૂર્વજોએ તેની હલકી જાતિને અપર્યાય ગણી તેનો સગ ન યાય તેવી મર્યાદા કરેલી, એ મર્યાદા તોડનાર મનુષ્ય પાપી અને છે સ્પર્શસ્પર્શ અને અભક્ષ્યાભક્ષ્ય ન પાગનારમાં નીચ જાતિના ગુણો આવે છે માટે જ અત્યજ સ્પર્શ ન કરવો, અને યાય તો ન્હાણ શુદ્ધ ચતુ એવું શાસ્ત્રી વિધા છે, તે સર્વે ધર્મનિષ્ઠ પુરુષોએ પાળવું જોઈએ.

૬ મહાત્મા ગર્ભિણ પશુ અત્યજ સ્પર્શ જેમને બાંધ કરતાં જે તેમને અડક્યા પછી સ્નાન કરી શુદ્ધ ચવાનું કહે છે માટે સર્વેએ આ શુદ્ધ સ્નાનન ધર્મ-નોંધ અર્થાત પવિત્રતાનો પાળવો વળી જાતિના ગુણકર્મ આ જન્મમાં અનેક પ્રયત્ન કર્યા છતાં પણ પહોંચતા નથી, ત્રિશ્વામિત્રે હજારો વર્ષ તપ કર્યું છતાં તેમનો કોઈ સુત્રિય સ્વભાવ જતો નહોતો અને વારવાર કોવી યઈ જતા, તેમ અસ્પર્શ જાતિનો ગુણકર્મ આ જન્મમાં અનેક પ્રયત્ન કરે તો જ ભાગ્યે જાય, છતાં ઈશ્વર પશુ પ્રયત્ન ન કરે અને તેમને બાંધાયું, સુત્રિય કે વૈશ્ય ભેગા ભેગવવા એ તો ઘણું અનિષ્ટ પશિષ્ટમાં લાવનાર યજ્ઞ પડે.

પશુઓના પશુ જાતિ, ગુણ કર્મ અનેક પ્રયત્ને પશુ જતા નથી, તેમ મનુષ્યોના પશુ ઘણોજ પ્રયત્ન કરે તો જ કદાચ જાય, પણ તેમાં પ્રયત્નની આવશ્યકતા પડે છે એ સબધનું એક દર્શાવ આપીએ છીએ.

પૂર્વે એક ઋષિ વનમાં તપ કરતા હતા તે કદમ્બ, ફળ જે મળે તે લાવી તેના ઉપર આહાર કરતા હતાં સત્ય, અહિંસા, શીલ, તપ, દયા, કર્તવ્ય પશ્યચુતા, શૌચ-પવિત્રતા, એ વિગેરે ધર્મ પાળતા, તેમણે સતત સતતનું પાલન કરનારી તે સત્ય સકલ્પ બન્યા હતાં, સાય, પ્રિય અને અનનું કિત કરનારી વાણી બોલતા, ઘણો કાળ ચૌતમેવતા મન, વાણી અને ક્રિયાથી કદી દાહને દુઃખ કે ભય ઉપજાવે તેવી ક્રિયા કરતા નાંક અચાત અહિંસા ધર્મ પાળતા અને તેથી તેમનો વૈરભાવ છુટી ગયો હતો.

આ તામિર પામે વનના પશુ પશિઓ વારવાર આરતાં તેમની પર્યુદ્દિની મર્યાદામાં આવનાર હિસક પશુઓના હિમક સ્વભાવ છુટી જતા આરા તે સમર્થ તપસી હતા તેમની પાસે એક કુતરો રહેતો હતો, તે બીજે ઠાંઈ જતો નહિ ઋષિ તપ કરવા બેસે કે સમાધિમાં બેસતા ત્યારે આ કુતરો તેમની પર્યુદ્દિ સાચવતો ત્યાંજ બેસી રહેતો, શ્રીજી પશુ તો રાત્રે ચાલ્યાં જતાં, પશુ આ કુતરો તો આહાર ભેગવવા પશુ કર્ષ જતો નહી, કદાચ કોઈ દિવસ કાંઈ ફળ વિગેરે ન મળે તો ભૂખ્યો રહેતો પણ પર્યુદ્દિ મૂખી પડાઈ જતો નહી.

મુનિએ ધરમાઝ સસાર, વૈભવ સર્વનો ત્યાગ કર્યો હતો. તે નિર્ભય વનમાં રહેતા હતા. પણ દયાળુ હતા, રાત્રિવિષ્ણુ જા કુનરો તેમની પામેતો પામે એસી રહેતો નથી તેના ઉપર તેમની દયા રહેતી

એક દિવસે એક વર આ કુતરાનો શિકાર કરવા દોડતું તેના પ્રતિ ધસી આવ્યું ત્યારે કુતરે ભયભીત થઈ મુનિ સાથે જોયું અને જાણે સ્વસ્થ કરવા પ્રાર્થના કરતું હોય તેમ પુછી એ પામ વચ્ચે વાલી સજ્જ નેત્રે મુનિ સાથે જોઈ રહ્યું એટલે મુનિએ તેનું રક્ષણ કરવાનો વિચાર કરી તેને કહ્યું ચરે કુતરા, તું ભયભીત ન થા, તું તેના જોડો વર મળ જ આવું કહેતા જ મુનિના સત્ય મંત્ર-મહારા કુતરો વર થઈ ગયો

જે વર કુતરાનો શિકાર કરવા આવેતો તે સામા કુતરાને વર જોઈ નાખી ગયો, આમ તે કુતરાનું રક્ષણ થયું. વળી એક દિવસ એક દીપડો તે વરનો શિકાર કરવા આવ્યો ત્યારે મુનિએ તે કુતરાને પાછો પોતાના સકલ્પવડે દીપડો બનાવ્યો એટલે તે નિર્ભય થયો વળી પાછો એક દિવસ એક વાઘ તેનો શિકાર કરવા આવ્યો ત્યારે તેને વાઘ બનાવ્યો. વળી એક વખત મિઠ આ યો ત્યારે તેને સિંહ બનાવ્યો આવી રીતે કુતરાને મુનિએ પોતાના સત્ય મહત્ત્વવડે કુતરો મટાડી મિઠ બનાવી દીધો આ સિંહ ત્યાં રહેતો અને મુનિનું રક્ષણ કરતો.

હવે તે સિંહનો દિ સક સ્વભાવ-અને વળી મૂળ કુતરો એટલે પડી તેને કંઈ ખાવાનું ન મળતા મુનિને જ ખાઈ જવ તી ઇચ્છા કરી, તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે જે દિવસથી કંઈ ખાવાનું મળ્યું નથી, હવે તો હું સિંહ બન્યો હું એટલે વનનાં પશુઓથી મને ભય નથી માટે આ મુનિને જ ખાઈ જઈ તો મારી બૂખ મટે આ વિચાર જ્યાં તેના મનમાં આવ્યો કે તરત મુનિને તેના નિઘ વિચારની ખબર પડી, અને તરત જ તેને કહ્યું અરે કુતરા, તું કુતરો જ બની જા, આમ કહેતાં તો તે સિંહ પાછો મૂળ સ્વભાવે કુતરો જ બની ગયો. આવી રીતે કુતરા ઉપર મુનિએ ઉપકાર કર્યો છતાં જે તેનો કૃતજ્ઞતાનો સ્વભાવ તે ન ગયો અને પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર મુનિને જ ખાવાની ઇચ્છા કરી. આમ જોતો જે જાતિસ્વભાવ છે તે ઉપરના આચાર વિચારથી પણ ટળતો નથી. તેનું આત્મરક્ષણ પ્રપત્તિ ફરે છે

પશુઓનો સ્વભાવ જેમ તેની જાતિ પ્રમાણે છે તેમ મનુષ્યોનો સ્વભાવ પણ તેની જાતિ પ્રમાણે હોવાનો જ અને તેથી જે જાતિનો સસર્ગ રાખ્યાથી ઉચ્ચજાતિને નુકસાન થવાનો સંભવ હોય, તેના નીચ જાતિના નીચ શુણ્ણ ઉચ્ચજાતિમાં ન પ્રવેશ પામે તે માટે અર્થાપર્વની મર્યાદા વર્ણાશ્રમ ધર્મમાં સ્થાપેલી છે અને હયા થવાની ઇચ્છા રાખનારાએ આ મર્યાદાનું અવશ્ય પાલન કરવું જોઈએ

મનુષ્યે હમેશા ઉચ્ચ યવાની અભિલાષા રાખવી, અત્યજોએ પણ પોતાના આ જ નમમાં ઉચ્ચ યવા નીચ દર્શો છોડી દેરા, અહિંસા પાળવી, પવિત્ર રહેવું, માસાદિકનો ત્યાગ કરવો તો તેમને આવને જન્મે ઇન્દ્રિય ઉચ્ચયોનિમાં સ્થાપમે પણ પરાણે ઉચ્ચ વર્ણમાં ભળી જવાની દુર્લુહિ રાખવાથી બરદ થવાશે

મનુષ્ય માત્રે ઉચ્ચ ધવા માટે ઉત્સાહથી પ્રપત્તિ કરવો. એક બીજાને અડાવું, એક બીજાનું ખાવું, જાતિમર્યાદા ન પાળવી એથી ઉચ્ચ યવાનું નથી પણ પ્રપત્તિથી, ઉત્સાહથી પોતામાં ઉચ્ચ શુણ્ણ સ્થાપવા. તત્તરીકે કોઈને ભય ન ઉપજાવવો, પ્રાણિમાત્ર પ્રતિ પ્રીતિ

રાખવી, સત્યતુ પાલન કરવું, અને તેટલી વિપત્તિ આવે છતાં સત્યથી ચક્ષિત ન થવું અ
હિંસા પાળવી, તપ અર્થાત્ વર્ણાશ્રમ ધર્મ પાળવો, ઇન્દ્રિયોને વિહિનમાર્ગે વાળવી. અહિંસ
કર્મો ન કરવા, શીઘ્ર સપજન રહેવું, દયા રાખવી, સત્યાગ્રને દાન કરવું ધર્મથી ચક્ષિત ન થવું
એ વિગેરે સદગુણોનું ઉચ્ચ થવા માટે ખાસ આમદ રાખી પાલન કરવું

તમારે ઉચ્ચ થવું હોય તો નીચ કર્મોનો ત્યાગ કરવો પડશે અપશરિપર્શ પાળવો
પડશે, શૌચ અર્થાત્ પવિત્રતા પાળવી પડશે નહાવું ધોવું એ બાબતની પવિત્રતા છે રાગરોષ
ક્રોધ, ક્રોધ, લોભનો ત્યાગ કરવો એ અતરની પવિત્રતા છે

સત સમાગમ સેવવો, જેની સોખતથી આપણા આચારવિચાર સુધરે તેવાની સોખત
કરવી, જેની સોખતથી આપણી છુદ્ધિ બગડે આચારવિચાર મલીન થાય તેવાના સગનો
ત્યાગ કરવો એવી રીતે હમેશાં આપણામા કોઈ દુર્ગુણ ન પેસી જાય અને આપણે હમેશાં
સદાચારી છીએ કે કેમ ? સત્કર્મો કરીએ છીએ કે કેમ ? તેની સાવચાનતા રાખ્યા કરવી
ઉચ્ચ થવું હોય તો આ ધર્મ જરૂર પાળવા પડશે

આ સત્કર્મો કરવામાં છુદ્ધિબળ વધારવું છુદ્ધિશક્તિ મનુષ્યો જ સારાખોરાનો વિચાર
કરી શકે છે જેને આ સત્પુરુષ છે કે અસત્પુરુષ છે, આ સદ્વિચારવાન છે કે આ અશુભ
વિચારવાન છે, આ સાફ છે કે આ ખોટું છે એવો વિચાર કરવાની છુદ્ધિ નથી તેવા મનુષ્યો
આગળ વધી શકતા નથી છુદ્ધિશક્તિ સારાખોરાનો વિચાર કરી શકે છે સારાનો સમક
કરી ખોરાનો ત્યાગ કરવાનો વિવેક વાપરી શકે છે

આ વિચાર અને વિવેક આત્મબળ મેળવવાનું પ્રથમદ્વાર છે આ દ્વાર છુદ્ધિશક્તિ
પુરુષ જ ઉઘાડી શકે છે, આત્મબળ મેળવ્યા સિવાય ઉચ્ચપદની પ્રાપ્તિ થતી નથી અને તે
પદ આત્મબળ આ બીજી સર્વ વસ્તુઓ નહિ જેની છે

અર સુખ આત્મબળ મળે ત્યારે મળે છે અને તેના માટે શરીર સુદૃઢ નેહ્યે, મનની
ચચ્ચતા ટળી જવી નેહ્યે, છુદ્ધિ રિધર થવી નેહ્યે, તે માટે બહાર આચારવિચાર
પાળવા, પવિત્રતા પાળવી, સત્યાદિ ધર્મો પાળવા, ક્રોધાદિ દુર્ગુણોનો ત્યાગ કરવો, શાંતિ
રાખવી, પ્રસન્નતા જાળવવી, સર્વ પ્રતિ સમહુદ્ધિ રાખવી, અને સદા કર્તવ્યશીલ રહેવું

શરીર છે ત્યાંસુધી સત્કર્મો કરવા, વ્યવહાર ઉત્તમપણે સાધવો, વ્યવહાર સાધવા શરીર
બળની સાથે મનના બળનો ઉપયોગ કરવો, છુદ્ધિને તેમાં પડેાવતી, આથી વ્યવહાર ઉત્તમ
પણે થોડી મહેનતથી વધુ ફળ આપનાર નીવડે છે અને પરમાર્થ સિદ્ધ કરવાની ચોખ્ખતા
પ્રાપ્ત થાય છે. વ્યવહારમાં રહી પરમાર્થ સાધી શકાય છે વ્યવહારના પદાર્થો નાશવત છે,
પણ તે ન્યાં સુધી શરીર છે ત્યાં સુધી મેળવવાની જરૂર રહે છે, માત્ર તેના ઉપરની મમ
તાનો ત્યાગ કરવો, તેના પ્રતિની આસક્તિનો ત્યાગ કરવો. હદાય કોઈ પદાર્થ મળેલો જતો
રહે કે પ્રયત્ન કરવા છતાં ન મળે તો ઉદ્વેગ ન કરતાં મનમાં સમાધાન રાખવું

સમારના પદાર્થો નાશવત છે એમ માનવું નામ તેનો નાશ, અર્થાત્ આણીમાત્ર
નાશવત છે, માટે વ્યવહારમાં કોઈ વસ્તુનો નાશ થાય તો તે વખતે ઉદ્વેગ ન રાખવો.
પ્રથમની તેવી ધ્રુષ્ટા, એમ માનવું, કલેશ જ દુઃખદાયક છે કામનાનો ત્યાગ કરવાથી દુઃખ
જાય છે કોઈ વસ્તુ જાય કે મળે તે સાથે સમધ માનીએ તો હર્ષ શોક થાય, અહિં
છુદ્ધિશક્તિ માને છે કે એ સર્વ વસ્તુ શરીર સાથે મળેલાં છે આત્મા શરીરથી જુદો

છે આત્માને અને તે વસ્તુને લાગે વળગે નહિ. માટે નાશવંત પદાર્થનો નાશ થાય ત્યારે દુઃખ ન ધરતાં સમાધાન સેવવું. એથી સસારના અનેક દુઃખ ટળી જશે.

આમ છતાં સદા પ્રયત્નશીલ રહેવું આજસ પ્રમાણનો ત્યાગ કરવો, આજસે અને પ્રમાદ એ તમોગુણનાં લક્ષણો છે ઉચ્ચ ચવાની ધૃષ્ટા રાખનારાંએ તો એ તમોગુણનો પ્રથમ ત્યાગ કરવો, કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, અહકાર એ રજોગુણનાં લક્ષણ છે તેનો પણ ત્યાગ કરવો, આત્માને આ ગુણો દાગી દે છે એ દુર્ગુણો જતા રહેતા આત્માનો પ્રકાશ થાય છે, સત્વગુણનો ઉદય થતાં શાંતિ, પ્રમનના, ઉત્સાહ, મન, નિર્ભયતા આવે છે ઉચ્ચ થતા ધૃષ્ટનાગ્રમા આ ગુણો આવે ત્યારે જાણવું કે તે આજન વધ્યો છે

વિલાસચંદ્ર.

૧

સુબામના દરિયા કિનારે ચોપાડીપર વિલાસચંદ્રનો એક જન્મ મહાલય આવેલો છે વિલાસચંદ્ર અને તેની સ્ત્રી રતિસુંદરી પૃથ્વીમાની રાત્રિએ પોતાના મહાલયની અંગાશીમાં બેઠા બેઠા વાર્તાલાપ કરી રહ્યાં છે તે જાંને જણ વાતમાં એવા તલ્લિન બની ગયાં છે કે તેમને આજુબાજુ સુ થાય છે તેવું પણ જાન ગ્યું નથી.

આજે ૨૧ દેવપતિ ધણુજ આનંદમાં છે તે જાંનેના મુખ ઉપર પ્રમત્તા છવાઈ રહી છે, તેમને વાતમાં એવો રસ પડ્યો છે કે તેઓને ઉધવું ઝોકુ સરણુ પણ આવતું નથી. આ આનંદનુ શુ કારણ હશે તે સમજી શકાતું નથી. જાંને નવજુવાન છે, ડ્રમ્પની રેવછેલ છે ક્યુ છે કે બરતામાં લગાય તેમ તેમને લક્ષિમી કમી નથી.

વિલાસચંદ્ર મરીઆઈમાં ઉછરેલો, જાતે જાપની સાથે ગામડામાં કાપડની ફેરી કરતો જે થોડું ધણું મળે તેમાં મતોપ માનતો વિલાસચંદ્રના જાપની નાનીશી દુકાન અમલતાદમાં માણિક્યોઈમાં ગુજરી જાનરમાં હતી, જુના વખતમાં તે સાધારણ મૂડીથી વેપાર કરતો, તેમનું મૂળ વતન અમદાવાદ પાસે એક નાના ગામમાં હતું ત્યાં એક વખત દુષ્કાળ પડ્યો તે વખતે ગામડાના લોકો ભૂખથી પીડાતું સહેરમાં આવવા ગયા, તે વખતે વિલાસચંદ્રનો જાપ પણ અમદાવાદ આવેલો.

પોતાની પાસે સાધારણ મૂડી હતી તેમાં થોડું ધણું કાપડ લાવીને વેચે, વળી થોડો નફો મળે, વળી ખરીદે, વેચે, એમ વેપાર કરી ગુજરાન પુરતું પેઠા કરતો વિલાસચંદ્ર ગુજરાતી બધી ચારેક ચોપડી અંગ્રેજી બધી તેના જાપે તેને પુર ન બાજુવાના પોતાની સાથે વેપારમાં જોડ્યો તેને કાપડની ગાસડી લઈ ગેરીઓમાં ફેરી કરતી પડતી, કઠી કઠી બહારગામ જવું પડતું, તેમાંથી જે ઉત્પન્ન થાય તેમાં તે ગુજરાન ચલાવતા.

વિલાસચંદ્રની નાતમાં કન્યાની છત હતી તેથી તેવું ચોગ્ર ઉમ્મરે લગ્ન પણ થઈ ચકુ તેની સ્ત્રી રતિસુંદરી રૂપાળી હતી, માધારણુ બણેલી હતી, મૂળ ગામડાની એટલે જંદુ આલાક નહોતી, તેનામાં કેટલાક ઉત્તમ ગુણો પણ હતા, પરંતુ કામકાજ તે કરતી. વિલાસ ચંદ્રની મા તો નાની ઉમ્મરમાં જ ગુજરી ગઈ હતી એટલે રતિસુંદરી આવી ત્યારથી જ ધરના કામનો બધો બોલો તેના ઉપર પડ્યો.

રતિસુંદરી દાસ પંચવગે તો ઉઠી જતી તેને એટલું બધું ઉત્તમ જ્ઞાન નહોતું છતાં સાધારણ રીતે ધા કામમાં કુચળ હતી પતિના ઉપર પ્રીતિ રાખતી, સસરાની આ

શાનું પાલન કરતી, ક્ષમાગ્રા પહેનાં તો રસોઈ તૈયાર કરી દેતી પત્નિ અને સમગ્રે બધી પરવારી ફુકાને જામ એટલે તે ધરનું ટેટયુક અપુરું કામ પુરું કરી ધડી વિશ્રાંતિ લેતી.

વિદ્યાસયદ્રની ધરતી સ્થિતિ ગરીબ ગણાતી એટલે રતિસુદરીને ઉત્તમ ધરેણાં કે વસ્ત્રો પણ હતાં નહિ તે ધણી સંતોષી હતી તેને વિદ્યાસયદ્રે થોડું ધણું લખી વાંચી શકે તેટલું ઘેર શિક્ષણ આપ્યું હતું તેથી સારા સારા પુસ્તકો વાંચી નવશક્તિ વખત આનંદમાં ગાગતી.

આમ નાની ઉંમરમાં વિદ્યાસયદ્ર અને રતિસુદરી પોતાનો ગૃહસ્થાશ્રમ સુખે ફૂળે જીવતાવતા હતાં, તે અત્યારે સુખાધના બાળ મહાવયતી અગાધીમાં આજે આનંદવાર્તામાં મગ્ન થયાં છે તેમને જોઈ કોઈપણ એમ અત્યારે કહી શકે એમ નથી કે આ ગરીબ જોડું શ્રીમત શી રીતે યશ શક્ય

ધૃતિ તૃણનો મેરુ કરી શકે છે, મેરુને તૃણ બનાવી દે છે, જળને રથાને રથજળ બનાવવું, સ્થળને રથાને જળ બનાવવું એ ધૃતિનું સામર્થ્ય છે આ ગરીબ જોડું અત્યારે ક્રોધાધિપાત થયું તે પણ ધૃતિની લીલા છે, વિદ્યાસયદ્ર આ નાના વેપારમાં પ્રમાણિકપણે ચાલતો, ન્યાયથી વર્તતો, કોઈને કદી દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તેવી કૃતિ કરતો નહિ.

રતિસુદરી તેને દરેક કાર્યમાં મદદ કરતી, ધણીવાર ઉત્સાહ વધાવતી, હિંમત આપતી જે આવક આવતી તેમાં પણ સંતોષથી રહી શકતી બનતેને ધૃતિ ઉપર પ્રદા હતાં. તે પ્રયત્નશીલ હતાં, પ્રયત્ન ન્યાયથી કરતાં ધણી મનુષ્યો ધૃતિ ઉપર વિશ્વાસ રાખી બેસી રહે છે તેમ વિદ્યાસયદ્ર નથી ધૃતિ ઉપર ભરોસો રાખી આજસુ થતો નહિ. તે પ્રયત્ન કરવા-માજ સુખ છે એમ માનતો અને તેણે આજે જે અપતિ મેળવી છે તે પ્રયત્નથી જ.

ગરીબાઈમાં વિદ્યાસયદ્ર દયાળુ અને ઉદાર હોતો, એક વચની, ન્યાયી અને સત્યનું પાલન કરનાર હોતો તે આજ કાલના વેપારીઓની પેઠે કદી પણ પ્રપચ્ચી જુલુ બોલી ધરાયેને છેતરતો નહિ. તે થોડે નફે વેપાર કરતો માત્ર જેનો હોય તેવો જ ધરાયેન કહેતો તેને ધણી વખત ધરમાં અનાજ લાવવા પૈસો પાસે હોય નહિ તેની મિથિતિમાં પણ તે સંતોષથી રહેતો. રતિસુદરી મૂળ ગામગામી એટલે ધણીની મરજી સાચવતી એટલું સમજેલી. પતિના કલ્યાણમાં રહેતું પતિને સંતોષ આપવો, પારકી વસ્તુ જોઈ તે લેવાની ઇચ્છા ન કરવી, સર્વની સાથે હળીમળી રહેતું એ વિગેરે ગુણો તેનામાં હતા.

વિદ્યાસયદ્ર સંતોષી સાથે ધર્મિષ્ઠ હોતો હમેશાં જ્ઞાન કરી શુદ્ધ થઈ ધૃતિપાસના કરતો જીવન પવિત્રપણે માજતો, કદી પણ કોઈને દુઃખ ઉપજાવે તેવી કૃતિ કરતો નહિ કદી કોઈ માથે તકરારનો સભવ બજાવ તો ત્યાંથી જ તેની માથેનો બ્યવહાર બંધ કરતો, કોઈના ઉપર ક્રોધ કરતો નહિ, અકાળ તો તેને ચિન્નકા હોતો જ નહિ, સર્વની માથે વિરેકપૂર્વક નમતાથી વતેતો.

રતિસુદરી સૌંદર્યવાન, ગુણવાન અને પતિની સેવા પરાયણ રહેતી હતી, ગરીબાઈમાં પણ તેનો પતિ ઉપર અત્યંત લાલ દ્રવ્યો ફુગાયારી સ્ત્રીઓની તે મોખન કરતી નહિ પરપુર સામી દષ્ટિ પણ કરતી નહિ તે બધીને તેણે ધર બધું ધરનું યશ કામ તેને જાતે કરતું પડતું, તે જ રતિસુદરી અત્યારે સુખાર્ધમાં વિદ્યાસયદ્રની સાથે પોતાના બાળ મહાવયતી અગાધીમાં બેઠી આનંદ વાર્તા કરી રહી છે.

વિલાસચંદ્ર અને રતિસુંદરી આજે પોતાની લવિષ્યતી ગરીબાઈના વાતો કરે છે, ગરીબાઈ છોડી આજે ધનવાન બનેના તે દરેક ઇશ્વરના મહિમાનું ગાન કરે છે. આમ આનંદ વાતો કરી હો છે ત્યાં નીચેથી નોકરે ઉતર આવી ખપર આપી કે આપને નીચે ફાઇ મળવા આવ્યું છે.

વિલાસચંદ્રે તેને ટિવાનખાનામાં બેસાડવાની આજ્ઞા કરી અને પગી પોને નીચે તપાસ કરવા ગયો. રતિસુંદરી ત્યાંજ બેસી ઇશ્વરના સ્વરૂપમાર્થના વિચારમાં બેઠાઈ વિલામચંદ્રે નીચે જઈ બેસ્યું તો પોતાના એક ખાસ સગથી તેને મળવા આવ્યા હતા. તેમનું નામ અમુલખરાય હતું.

અમુલખરાય વિલાસચંદ્રના નજીકના સગા હતા, તે જાને પહેલાં તો મોટા ગૃહસ્થ હતા અમદાવાદના વતની હતા તેમની અમદાવાદમાં મીન ચાકતી હતી ઘેર ગાડી ધોડા બગલા વિગેરે યંત્ર હતા તે વેપારમાં સાફ કમાયા હતા. તેમાંથી નવી મીન ઉભી કરવા શેર કાઢ્યા હતા શેર પૂરેપૂરા ભરાઈ ગયા અને તેના ખર્ચાને એક સારા પાયા ઉપર મિલ કાઢી હતી અમુલખરાય જાતે પ્રેમથી, પૈસા જ મારો પરમેશ્વર એવું માનનારા હતા ન્યાય કે સત્યથી ચાલતું એ તો સમજ્યા જ નહોતા. ઇશ્વરનો કર તેમને નહોતો ગમે તેવો કરી પૈસા પેદા કરવો એટલું જ મનના હતા.

તે જાતે પહેલાં શેરદાનનો ધંધો કરના અમદાવાદમાં શેર દલાલના ધંધા ઉપરાંત ખીજી દલાલીનું પણ કામ કરતા. લોકોના શેર લેવા આ વેચવા, તેમાં દલાલી મળતી, વળી કાંઈ માલ મળાવે તો થોડા કમીશન ચલાવતે મોકલી આપતા આ ધંધો ધણે ભાગે વિશ્વાસથી ચાલે છે શેર લેનારા દલાલ ઉપર પૂરો ભરોસો રાખે છે આ ભાઈ શેરના ભાવમાં જોઈ ભાવે ખરીદી કરાકેને વધુ ભાવ જણાવના ને વચ્ચેનો નફો ખાઈ જતા, તેમ દલાલી લે તે લુટી કાંઈ કાંઈ માલ મળાવે તે હવેલા ભાવે લઈ મોકલી કિમતે તેના ઉપર મોકલતા તે ઉપરાંત કમીશન લે, તેમાં તે સાફ રહ્યા હતા.

આ ધંધામાં બે પૈસા સારા મળ્યા એટલે મીન કાઢી જાને ધર્મ સમજતા નહિ, ન્હાવા ધોવાની કડાકટ તેમને પસંદ નહોતી, લુહુ બોલતું એનો સહેજ વાત હતી તેમની અનુ નામ રૂપાયા હતું તે વિચારો લઈ હતી, અલગ હતી. પતિ શેર ખના તો તે પણ શેરખાની બની બેઠી હતી. ખૂબ કમાવું ને ખૂબ ઇલાવવા એમ સમજતી.

અમદાવાદમાં આ ભાઈની સ્થિતિ અત્યારે આગેવાન રોકીલામાં ગણાતી આ સમયે વિલાસચંદ્ર વિચારો ફેરીનો ધંધો કરી ને પૈસા કમાઈ ખાતો.

અમુલખરાયની આ જાડોજલાલી એકદમ સાચી નસ્ટપ્રાય ચડ ગઈ, મિત્ર એકદમ કેમ ત્રિકીડેશનમાં ગઈ, પૈસા લઈ કપા ગુમ ચડ ગયા તેની જ નફો અત્યારે વાતો કરતા એક વખતનો મોટર ને ગાડી થોડે દરનારો રોગીનો અવાર જગમ ગતી વિલામચંદ્ર પાસે મિત્ર મારવા-મદદ મામતો આવ્યો છે.

વિલામચંદ્રે તેને બેઈ હર્ષથી માનકાર આપ્યો તેને પ્રેમથી આજ્ઞામન આપ્યું અમુલખરાયે વિલામચંદ્રના અનેક અપરાધ કર્યા હતા, રતિસુંદરી ઉપર કુદરિ કરનાની પણ ખાત્રી રાખી નહોતી, છતાં વિલામચંદ્રે અત્યારે તેના ઉપર દયા આપી તેને ધીરજ આપી બેસાડ્યો અને તેને શા કામે આવ્યા છો તે પૂછવા લાગ્યો.

અમુકખરાયે કહ્યું—ભાઈ, શું કહ્યું દુખની ખામી નથી. હું એક વખત પૈસાને ગણતો નહિ તે અત્યાગે પૈસા માટે વલખા માઈ છું મીન સિક્કી ડેચનમાં ગઈ છે, માંગતાવાળા-ઓએ દાવા માંડ્યા છે, અગન ઓ ઉપર જમ્મી ભેરી છે આખરના કાંકા તો ચપ્પ ગયા છે હવે આપધાન ક્યાં વગર છુટકા નથી, આ મારાં ભૈરા છોકરાને તમે સલાજાને એટલું કહેવા આવ્યો છું આટલું બોલનાં બોલના તો ને ગગ ગણો ચમ્પ બધો.

વિલાસમયદ્રે કહ્યું અરે ભાઈ, તમે એવો વિચાર ક્યાં કર્યો? જે માણસ આપધાત કરે છે તેના સાથે જન્મ આપધાત કરવા પડે છે, એ મહા પપ છે, અત્યારે આટલું દુખ તો પડ્યું છે, અને હવે બીજું દુખ શા માટે ઓડેરી થયો છો? ધીરજ રાખો, એમ ગભરાયે કાંઈ વળે નહિ, નાસીપાસ થવાથી આવેલું દુખ ટળી જતું નથી. આપધાત કરશો તો ત્યાં પશુ તમને આ દુખ નહિ છોડે, માટે એ વિચાર માંડી વાળો. હું મારાથી બનશે તેટલી મદદ તો તમને જરૂર કરીશ, પણ એમ મચરાવ નહિ. ભૈરાં છોકરાંની તમે શીકર ન કરશો પણ ભાઈ, કહો તો ખરા કે તમારી આ દશા આવી રીતે કેમ થઈ? અચાનક આવી આકૃત કેમ આવી પડી?

વિલાસમયદ્રેને નીચે ગયા પછી વાર થવાથી રતિસુંદરી પણ નીચે આવી અને કાણુ આવ્યું છે તેની તપાસ કરવા પાસેના ખડમાં ઉભી રહી અમુકખરાયનું નામ સંભળી તેનું કાંજળું તપી ઉઠતું તેનું મોઝેનું તેને ગમતું નહિ તેજ દુષ્ટ અમુકખ પાછો અહિં કયાથી એમ વિચાર કરતી જોડેના ખડમાં બેસી તેની વતો સામજવા લાગી.

અમુકખરાયના નીચ ફૂલોની રતિસુંદરી આજણી નહોતી, તેને એ દુષ્ટ અનિલય ત્રાસ આપ્યો હતો. તે દુરાચારી પાછો અહિં પતિને ફસાવે તો નહિ આવ્યો હોય એના વિચાર કરવા લાગી, ત્યાં અમુકખરાયને કુસકે તે કુસકે રડતાં સાંભળ્યો તેને રડતો જણી રતિસુંદરીને પણ દાઢી આવી સત્પુર્યો શનુ ઉપર પશુ દવા રાખે છે રતિસુંદરી પવિત્ર અત કરજી ગળી હતી એટલે તેને પોતાના દુસ્ખ અમુકખરાય ઉપર પશુ દવા આવી મધ અને તે શું કહે છે તે સંભળવા તત્તર થઈ બેઠી.

અમુકખરાયે કહેવા માંડ્યું—ભાઈ, હવે હું બિખારી બની ગયો છું આખર તો સાધી ગઈ છે હવે શી રીતે જીવી ચકાય આત્મધાત ન કરે તો બીજું શું કરે. જ્યાં આખર તો મહાલેલા ત્યાં આખર વગર શી રીતે રહેવાશે? મારી જહોજનાની વખતે હું જણ્યો કે મનુષ્યાવતાર પામી મેજ ખરેખર સુખ મેળવ્યું છે મારા જેવું સુખ કોઈને નહિ હોય હું ઈશ્વરને તો માનતો નહિ, જેમ ફાંદે તેમ વતોવામા મને વાવો અવતો નહિ. પૈસો શી રીતે મેળવવો એનીજ હું ચિંતા કરતો હતો બીજા મનુષ્યોનું શું થશે તેની મારે દરકાર નહોતી તેથી અસત્ય, પ્રપંચ વિગેરે કરી મેં ધણું દ્રવ્ય મેળવ્યું એમ જના કાણુ જાણે કે કેમ, અત્યારે માફ પોત્રા પુટી ગયું અને આ દશા આવી. હવે તમારા વગર મને કોઈ ઉમારનાર નથી જોવું મારી હું અહિં આવ્યો છું.

વિલાસમયદ્ર—ભાઈ ધીરજ રાખો, હવે શોય કરવાથી કાંઈ વળે નહિ, જે બનનાર હવે તે તો બની ગયું છે આત્મનાત કરાણી પણ હવે તેમાં સુવારો થાય તેમ નથી તમે ગમે તેવી રીતે વત્યાં જો તો તમને ઈશ્વરે બચે આપ્યો કે એમ માનો, હવે કરેલાં કૃત્યો પશ્ચાત્તાપ કરી, ઈશ્વરના ઉપર આપાર રાખી ફરી આ સ્થિતિમાંથી ઉતરવા ઈશ્વરજ ઉપાસના કરો. દુખ માત્ર ઈશ્વરની કૃપા વગર છૂટે તેમ નથી.

હવે તમે ન્હાઈ લ્યો, જમો અને નિશ્ચિત થાઓ. જે યવાનું હરો તે યશે, બહુ ચિંતા ન કરો. હું તમને આરાધી જનતી મદદ કરીશ, દુખમાં ધીરજ રાખી બેઠાઓ. કાષ્ટ રીતે ગભરાવું નહિ, જે વખતે જે સ્થિતિ આવી મળે તેમાં સતોષ માનવો, અને તેની દુખદ વિપત્તિ આવે છે તે પશુ ધીરજથી ટળે છે વિપત્તિને ટાળવા ઇશ્વર ઉપર શ્રદ્ધા રાખી તેમની ભક્તિ કરવી બેઠાઓ, આ જગત માત્ર નાશવત છે, આજે જે છે તે કાલે નથી, નદીના પ્રવાહની માફક આ સસાર વહા કરે છે આજે એક જાણુ સુખી હોય છે તો કાલે કરી દુખી થાય છે, દુખી હોય છે તેને ભવિષ્યમાં સુખ થાય છે માટે બહુ શોચ કરવો નહિ, ગદ યુગ્મરી સહાર્યા કરવાથી કાષ્ટ દુખ ઝડું નથી. પણ દુખમાં ધૈર્ય રાખી આવી પડેલું દુખ સદન કરવું અને ભવિષ્યમાં સુખ મેળવવા ઉત્સાહથી પ્રયત્ન કરવો બેઠાઓ. આ વિશ્વમાં પ્રપત્નથી કશું અસાધ્ય નથી તમે પ્રપત્ન તો કરો પણ તે અવગો પ્રપત્ન કર્યો તેથી તેના પરિણામી ફળ તમને મળ્યું હવે અચારે તો તમે જમી પરવારી ચિંતા છોડી અહીં રહો, અને કાલે તમારી જે વાત હોય તે કહેજો.

આપને પહેલા દુખને માટે ધીરજથી સદન કર્યા વગર છુટકા નથી, તમે હવે ઇશ્વરના ઉપર ભક્તિ રાખી આ દુખમાંથી ઉઠવા પ્રપત્ન કરવા વિચાર રાખજો માણસને સુખમાં કાઈ કુકર્મ કરે છે તેનો ખ્યામ આવવો નથી પણ બ્યારે દુખ પડે છે ત્યારે જ તેને ખમર રડે છે કે અપણે જોઈ ગયે નાહી ઘણું દુખ ઝેડારી ધીધુ છે માટે હાન લો ધીરજ રાખો.

શુ કરવું તેનો આપણે કાલે વિચાર કરીશુ એમ કહી તેને જમરા વિગેરેની વ્યવસ્થા કરવાનું નોકરને કહી વસાસયદ્ર ગતિમુદ્રી પામે ગયો.

(અપૂર્ણ)

ધ્યાન.

[લેખક — મણિલાલ એન. દોશી. બી. એ.]

મને લાગે છે કે ધ્યાનના સજ્જમા મનુષ્યોમાં ઘણી ગેરસમજૂતિ ચાલે છે, કાગ્ય કે ધ્યાનની ક્રિયાનું કેવું પરિણામ આવે છે. તે તેઓ પુરી રીતે સમજતા નથી તેઓને કેટલીકવાર લાગે છે કે ધ્યાનને અંતે જો તેમને આનંદ ન થાય અથવા તો ઉચ્ચ પ્રેરણા ન થાય તો તેઓનું ધ્યાન નિમજ્જ ગયું છે અથવા નકામું છે, અથવા તો તેઓ સુસ્ત છે સ્પૂષ્ઠ છે, અને ધ્યાન કરવાને અનધિકારી છે, એમ તેમને લાગે છે તેમને કાષ્ટપણુ ખાતલ ખરી લાગતી નથી, કાષ્ટપણુ ખાતલ તેમને ચોક્કસ જણાતી નથી, અને તેઓને લાગે છે કે તેઓ આજગ વધતા નથી. તેમને લાગે છે કે આમાં તેમની પોતાની ખૂમ હોવી બેઠાઓ, અને તે વાસ્તે તેઓ પોતાની જાનને નિદ છે પણ આ સ્થિતિમાં સુધારો કરવાને અને પ્રથમ જે આનંદ તેઓ અનુભવવાના હતા, તે આનંદ પાછો મેળવવાને તેમણે શુ કરવું બેઠાઓ. એવા પ્રશ્નો ઘણીવાર તેઓ પૂછે છે.

હવે ખરી વાતલો એ છે કે આધ્યાત્મિકજીવન જાગવાને પ્રયત્ન કરનારા સર્વ મનુષ્યોનો એવોજ અનુભવ છે તમને જણાશે કે ખ્રીસ્તી સંતો આવા 'આધ્યાત્મિક શુદ્ધતા' ના સમયમાં જે દુખ થાય છે, તે વિશે વારવાર લેખન કરે છે તે સમયે કાષ્ટપણુ વસ્તુ ઉપયોગની જણાતી નથી. અને સર્વથા તેમણે પ્રયત્ન કર્યો. જોયું હોય એમ લાગે છે.

ધારો કે હું આ ખુલ્લી બારીદ્વારા સામેની ટેકરીપર નજર કરી રહ્યો છું પણ આકાશ કાળા બેરા રંગનું છે, અને ટેકલા માઇનસુધી તે આકાશ પર વાદળની પાળી હાવા આવી રહેલી છે તથા દિવસથી મને સૂર્યનું દર્શન થયું નથી. મને તેના કિરણો લાગતાં નથી, છતાં હું જાણું છું કે તે ત્યાં છે અને જેવ પ્રથમના વાદળો વિખરાઈ મધ્યમાં હતા, તેમ આ વાદળો પણ વિખરાઈ જશે, અને હું સૂર્યને દરીથી જોઈશ, એમ હું જાણું છું હું સૂર્યને જોઈ શકું તે અશક્યનું નથી પણ જન્મતાના જીવનવચ્ચે સૂર્ય ત્યાં હોવો જોઈએ એ જરૂરનું છે. તે સૂર્યને જોવો, અને તેના કિરણોની ગરમી અનુભવી એ વધારે ખુશકારક છે, પણ તે જીવનની જરૂરીઆત નથી. ધ્યાનના અભ્યાસીઓને આ રીતિને કેવી લાગે છે, તે હું જાણું છું માટે આપણી લાગણીઓને જેવું લાગે છે, તે ખીનમદસ્તનું છે, એમ કહેવું તે હુંક આપનારો દીલાઓ નથી હતાં આ લાગણીઓનું ખીનમદસ્ત બરીનીતે સત્ય છે

ધ્યાન કરવાના ટેકલાક ઉદ્દેશો હોય છે, તે અમરજીમા રાખવાથી ધણી મદદ મળે છે દાખલા તરીકે તે ઉદ્દેશો આ પ્રમાણે છે,

- (૧) આપણે દુનિયાના વેપારમાં ગમે તેટલા ગુથાથેના રોકાઈએ, છતાં ઉચ્ચભાવનાનો વિચાર કરવામાં આપણે દરરોજ થોડો મમમ ગામવો જોઈએ. એનું આપણને જ્ઞાન થાય છે
- (૨) આપણી જાનને મહાત્મા અને ઈશ્વરની સમીપ હાવવી કે જેથી તેઓખીનું જાળ આપણાપર રેડવામાં આવે અને આપણી મારફતે આખી દુનિયાને લાભ થાય
- (૩) આપણા ઉચ્ચ શરીરને કેળવવા કે જેથી તે શરીરે ઉચ્ચ અલોકનો પ્રદક્ષ કરવાની ટેવવાળા અને રમૂજ શરીરને વાસ્તે ખરાબ જોડવામાં આવેથી હસરત શ્રેણી અથવા નિયમિત હસરત જે કામ કરે છે, તેવું કામ આ શરીરે વાસ્તે ધ્યાન કરે છે

હવે તમને જણાશે કે આપણને ધ્યાનમાં સુખની લાગણી થાય પણ ન થાય છતાં આ બધા હેતુઓ સાફ થયાજ કરે છે ધણી લોકો એવું માનવાની ખૂબ કરે છે કે જે ધ્યાન તેમને અસતોષકારક લાગ્યું, તે તે ઉપરથી નિષ્ફળ હોયું જોઈએ. એક નાની કન્યા એક કલાક 'પીયાનો' વાજત વગાડવાનો પ્રયત્ન કરતી હોય તેના જેવી આ ક્રિયા છે. ટેકલીન્વાર તેમાં તેને જરા રમ પડે છે પણ ધણી વાર તો તે તેને કટાણાભર્યું લાગે છે, અને જેમ જાને તેમ તે કામ પુરૂ કરવા તેને વિચાર આવે છે તે જાણતી નથી, પણ આપણે જાણીએ છીએ કે આ રીતે ગાળેલા દરેક કલાકથી તેની આંખણીઓ તે વાજત વગાડવાને ટેવાતી જાય છે, અને અત્યારે જોતો તેને ખ્યાલ પણ નથી તેવો અનંદ મગીત દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાનો સમય સમીપ આવતો જાય છે

તમને જણાશે કે તમે એક કલાક સુધી વાજત વગાડો, તેથી તમને આનંદ થાય અથવા અસતોષ અને નાખુશી થાય તોપણ જન્મેના ઉપરનો હંવ તો એકસરખીરીતે મિલક થનો જાય છે તો રીતે આપણા ધ્યાનના કામમાં ટેકલીન્વાર અપણને સુખ અને ઉચ્ચ પ્રેરણાનો અનુભવ થાય છે અને ટેકલીન્વાર નથી પણ થનો પણ જેવી રીતે ચારીરિક કેળવણી નથા હસરત આપણા રમૂજ શરીરને લાભ કરે છે, તેવી રીતે આ જન્મે ગિથિ માં ધ્યાન આપણા ઉચ્ચ શરીરના લાભાર્થે થાય છે જ્યારે તમે જેને 'સાર' ધ્યાન કહો છો, તેવો અનુભવ થાય છે, ત્યારે વિશેષ આનંદ આવે છે, પણ સાર ધ્યાન અને ખોટું ધ્યાન એ બે વચ્ચેનો ભેદ આપણી લાગણીઓપરની તેની અમરનો છે, પણ આપણા વિચાર વાસ્તે જે ખર્ચ કામ ધ્યાનદ્વારા થાય છે, તેમાં તો જરાપણ ભેદ પડતો નથી.

થોડા સમયને સારું સુસ્તી આવે છે, તેનું કારણ હમેશાં આપણામાં હોતું નથી, અથવા તો જોને વાજગી રીતે આપણો હોય કહી શકીએ, તે હોતો તે સુસ્તી આત્માની નથી. કેટલીકવાર શારીરિક કાગ્જો હોય છે, અનિશય થડક અથવા જ્ઞાનતંદ્રના ઉપર બોલે પડવાથી આ સુસ્તી આવે છે અથવા આસપાસની વાજગતી અથવા માનસિક અપરતુ તે પરિણામ હોય આવી અમરને આપણે તોએ થતું પડે છે એ પણ એક આપણું કર્મજ ગણાય, અને તેથી હાથો વિચાર કરતાં આપણે તે વાસ્તે જવાબદાર છીએ પણ તે સ્થિતિમાં અપણે આપણાથી જનતું કરવું જોઈએ નિરાશ થવામાં કે આપણી જનતે ઠપકા આપવામાં સમય ગુમાવવાની જરૂર નથી.

બીજું કારણ એ હોય કે અમુક સમયે મહોની અંતર બીજા સમય કરતાં ધ્યાનને વાજને વધારે અનુકૂળ હોય, હું જાતે આ બાબત કાંઈ જાણતો નથી, કારણ કે આ બાબતોમાં મહેતી દશાતો મેં કદાપિ વિચાર કર્યો નથી પણ જો મેં ઇચ્છ્યું હોય તે મેળવવાને મેં મારો માર્ગ કર્યો છે પણ મારા એક મિત્રને એક જોગિય શાસ્ત્રીએ કહ્યું હતું કે જ્યારે યુરુ ચંદ્રની સાથે અમુક સંબંધમાં હોય છે, ત્યારે પ્રાણમ વાતાવરણ વિશેષ પ્રમાણમાં વિસ્તાર પામે છે, અને તે વખતે ધ્યાન વધારે સહજાઈથી થાય છે, અથવા તો તે ધ્યાન વધારે સહેલાઈથી થાય છે, અથવા તો તે ધ્યાન વધારે સફળ થતું હોય છે જ્યોતિષશાસ્ત્રીએ તેને એક નોંધ કરી આવી હતી તેણે તથા ચાર અડાડીઆ સુધી ધ્યાન કરીને અને તે સમયની સ્થિતિની નોંધ રાખ્યા પછી, તેણે પ્રથમની નોંધ સાથે સરખાવી, અને તેને જણાવ્યું કે જોયી તેણે મહોની અંતર કહી હતી તે પ્રમાણે જ પરિણામ આવ્યું. શનિના મહ સાથે ચંદ્રનો અમુક સમય આવે છે, ત્યારે પ્રાણમય વાતાવરણ સક્રિય થઈ જાય છે, તે વખતે ધ્યાન કરવાનું કામ કડક થાય છે આપણું અનુભવથી સિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું.

આપણે ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ વિચાર સર્જના પરમનાથ-પ્રભુનો કરી શકીએ પણ આગળ આપણે એમ કદાપિ ધારતું નહિ કે આપણા વિચારથી પ્રભુની આપણા તરફની વૃત્તિમાં જરાપણ ભેદ પડશે પ્રભુની વૃત્તિમાં ફેરફાર કરી શકાય, એવું જો સ્થિતિમાં મનુષ્ય વિચારે છે તે સ્થિતિ આપણે અભ્યાસી તરીકે પાછળ મૂકી દેવી જોઈએ અત્યંત અને તદ્દન જ્ઞાનના અભ્યાસ વિનાના જ એવા વિચારને માની શકે પણ પ્રભુપ્રત્યે આપણું હૃદય ખુલ્લું કરવાથી આપણને પોતાને અંતર થાય છે જો તમે તમારા ઓરડાની બારી સૂઈ તરફની ઉઘાડી રાખો તો તમારા ઓરડાની સ્થિતિ સૂઈના પ્રભાવથી ઘણી બદલાઈ જાય, પણ તમે બારી ઉઘાડો, તેથી સૂઈમાં રતિમાત્ર પણ ફેર પડેલો નથી, તમારા આત્માની બારી પ્રભુ તરફ ખુલી રાખો.

ધ્યાન સમયે પ્રભુ સર્જના છે, અને સર્વ પ્રભુમાં છે, એ રીતે પ્રભુનો વિચાર કરે. આત્મા આકાશોદ્ધાર કરી રીતે પ્રકટ થવા પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે, તે સમજવાને પ્રયત્ન કરે, આ વાસ્તે અભ્યાસ કરવાની એક રીત એ છે કે તમારા ચૈતન્યની લુહા લુહા પ્રાણીઓ જેવાં કે માખી છીડી, ઝાડ વગેરેના ચૈતન્ય સાથે એકના અનુભવાને પ્રયત્ન કરવો છીડી માખી, વગેરે જેવી રીતે વસ્તુઓ લુહા છે, અને જનુમતે છે તે રીતે જોગ અને અનુભવવા પ્રયત્ન કરો, તે એટલે સુધી કે જોગ તમે અંદર ઉતરતા જાઓ, તેમ તે જણ

અથવા વૃદ્ધનું ચૈતન્ય અદૃશ્ય થાય છે, અને પ્રભુનું ચૈતન્ય ત્યાં દેખાય છે. આપણે વૃક્ષ અથવા કીડી કરતા ચૈતન્યમાં વધારે છીએ તેથી ન્યારે આ પ્રયોગ પૂરો થાય, ત્યારે આપણું ચૈતન્ય તેમાંથી આપણે પાણુ ખેંચી લઈ મીઠીશું નહિ, એવો ભય રાખવો નહિ. આપણે વૃક્ષ અથવા કીડીના આકારમાં આપણે તે ચૈતન્યને કે બનાવતા નથી દરેક આકારમાં રહેલા જીવનના આપણા ચૈતન્યમાં સમાવેશ કરવાને આપણે આપણા ચૈતન્યને વિશાળ બનાવીએ છીએ સાથે જે મનુષ્ય પ્રથમવાર આ કામ કરે છે, તે પદ્મચોની મર્મદાઓનો અનુભવ થતા આશ્ચર્ય પામે છે. ધાયું હવું કે પશુ અમુક સ્પષ્ટ દેખાતાં કારણથી અમુક રીતે કામ કરે છે, પણ ન્યારે તે પશુમાં દાખલ થાય છે, ત્યારે તેને લાગે છે કે તે પશુના આશયો અને ધરાદાઓ તદ્દન જુદા જ હોય છે, સિધ્ધાંતે હલકા પ્રકારના મનુષ્યોમાં પણ આ રીતે દાખલ થવું પડે છે, કારણ કે તે સિવાય તેમને તે પૂર્ણ રીતે મદદ કરી શકે નહિ.

આ રીતે આપણે આત્માના અંધક આગળ આવી પહોંચીએ છીએ અને આપણા વિકાસમાં અમુક પગથિયે જે અવધાર અને શન્યતા આવે છે, તે 'અવધાર અને ચન્યતા દૂર થવા લાગે છે ન્યારે આપણે અરાખર રીતે' જાણીએ કે આપણે સમજાતા એક ભાગ રૂપ છીએ, ત્યારે આ અમુક વિકાસ કયા છે, અથવા તે કયા અનુભવોમાંથી પસાર થાય છે. તેને આપણે જાહુ મહત્ત્વ આપતા નથી આપણને ગમે તેવું એકંત હોય, છતાં આપણે જાણીએ છીએ,—આપણને લાગે છે કે આપણે એકલા નથી, ત્યાં મદદ આપી શકવાનો સંભવ હોય, ત્યાં મદદ કરવાને મહાત્મા તૈયાર હોય છે, અમુક આધારોને વળગી રહેવાનું આપણે છોડી દેવું જોઈએ, અને પ્રભુની ઇચ્છા બર લાવવા સિવાય બીજો કોઈ હેતુ આપણે રાખવો નહિ એકલાપણાની લાગણીથી આપણે મહાત્માને વિસરી જવા નહિ અથવા તો તેમના પ્રત્યેની શ્રદ્ધા ખોલી નહિ.

કારણ કે જો ઇશ્વરની સેવા કરવાને આપણે પસંદ કર્યું હોય તો તે આપણી પૂર્ણ શ્રદ્ધા ન હોય તો વિકાસ થવાનો સંભવ નથી. જો આપણી શ્રદ્ધા અર્ધ મનની અને ઝગમગતી હોય તો આપણે વિકાસ કરી શકીએ નહિ. આપણી ઇચ્છા ન હોય તો આપણે ઓછ પણ મહાત્માને ગુરૂ તરીકે પસંદ કરવા નહિ, પણ પમદગી કર્યા પછી તે ગુરૂમાં તથા તેમના સંબંધમાં આપણે પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખવી.

મનને વશ કરવાને બહારના અવાજો અને દેખાવોપરથી હિન્દોને પાછી ખેંચી લેવી જોઈએ, અને બીજાઓ તરફથી આવતા વિચારો અને લાગણીઓના તરફ દુર્લક્ષ આપણે તે કામ રહેવું છે પણ બીજા પત્રધિયુ ધણું કડન છે, કારણ કે ઉપર પ્રમાણે કર્યા પછી મનની અસમર્થિત પ્રવૃત્તિને લીધે અદરની સચક્ષો પેદા થાય છે, આપણા ઘણા ખરા શરૂઆતના અભ્યાસીઓનું ધ્યાન મેટિ લાગે મનને અમુકજ બિન્દુ ઉપર પાણુ લાવવાને પ્રયત્ન કરવામાં સમાય છે. આ સ્થળે એક સૂચના તરી આવે છે, “મન એ સત્યનું નાશ કરનાર તત્ત્વ છે, માટે તે નાશ કરનારનો નાશ કરો.”

અશ્વત્થ તમારે મનને મનાવવાનું નથી, કારણકે મન વિના તમારે ચાલે તેમ નથી. માટે તમારે તેનાપર તમારી સત્તા ચલાવવી જોઈએ. કારણ કે મન તે તમે નથી, પણ તે તમારું છે. તે મનની બદકતી સ્થિતિને વશ કરવાનો ઉત્તમ માર્ગ ઇચ્છા શક્તિનો ઉપયોગ છે, સિધ્ધાંતે પોતાની આસવાસ એક જોખુ બનાવીને પોતાનું રક્ષણ કરવું જોઈએ,

પણ છેવટનો આ યોગ્યાઓ ને બહારના ટેકાઓ છે તમારી, ઇચ્છાશક્તિ જગવો અને તમને આ યોગ્યાઓની જરૂર પડશે નહિ.

તેજ રાતે વાસના શરીર તમારા પર પોતાનો પ્રભાવ પાડવા પ્રયત્ન કરે છે, અને તેની ઇચ્છાઓ તે તમારી ઇચ્છાઓ છે, એમ મનાવવા લાગે છે, પણ તે વાસનાશરીર સથે પણ બરાબર તેજ રીતે આપણે વર્તવું જોઈએ,

આ જીવિ ઇચ્છાશક્તિ કેટલે સુધી ખીલવી શકાય તેની કોઈ હદ નથી, શરીરગળા અમુક અંશે ખીલી શકે એવી કેટલીક ચોક્કસ મર્યાદાઓ હોય છે, પણ ઇચ્છાશક્તિના બળના સંબંધમાં કોઈ પણ મર્યાદા પ્રતિબંધ જણાતો નથી. સુમારે આપણે દરરોજના જીવનમાં સામાન્ય નાની નાની બાબતોમાં મધે વખત તે ઇચ્છાશક્તિને આપણે જગાવી મારીએ, અને આ કરતા વિશેષ ઉત્તમ અભ્યાસ, બીજે હોઈ શકે નહિ. લોકોના ટોળાંની વચ્ચે અમુક બાબત વારંવાર પોતાનો ભોગ આપવાને હોંમતને વચારવી એ કામ સહેલું છે, પણ દરરોજ ઘણાં વર્ષો સુધી કટાણા ઉપજાવે તેવા મનુષ્યો સાથે રહી કટાણા ઉપજાવે તેવી દરજ્જે બળવવાનું કામ બહુ મુશ્કેલ છે, પ્રથમના કામ કરતાં આ બીજા કામમાં વધારે ઇચ્છાશક્તિની જરૂર પડે છે, પણ તમારી ઇચ્છાશક્તિ ખીલવાના પ્રયત્નોમાં બીજાઓને દુષ્ટ ન થાય, તેની તમારે કાળજી રાખવી જોઈએ, કેટલીકવાર લોકોએ બર અને મિત્રોને તણે અને આ કામ કરવાને સધળાં મતની અડચણો અને તગીઓ વેળીને પોતાની ઇચ્છાશક્તિ બતાવી આપી છે જે મનુષ્ય તેમ કરવાને સ્વતંત્ર હોય તે વેળાજમી છે. પણ તે હેતુથી કોઈ પોતાની સ્ત્રી અને કુટુંબનો ત્યાગ કરે, અથવા એકનો એક છોડે પોતાના પર આધાર રાખતા માતાપિતાને છોડી નાખે તો તે ખુદી રીતે પોતાની દરજ્જા બજાવતો નથી, અને સારામાં સારી આશાને ખાતર પણ તેમ કરવાનો તેને હક નથી.

દંડતાપૂર્વક ધ્યાન કરવાના પરિણામે આપણે આપણા શરીરમાં ઉચ્ચ પ્રકારની પ્રકૃતિને બાંધતાં જઈએ છીએ આ પગથિએ ભુદ્ધિ જૂનમાંથી વાસનાશરીરમાં પ્રતિબિંબિત થયેલી ઘણી ઉચ્ચ લાગણીઓને આપણને અનુભવ થાય છે, અને તે લાગણીઓના પ્રભાવથી આપણે ઉત્તમ કામ કરીએ, અને ઘણો આત્મસોગ પણ આપીએ, પણ આપણને રિચર અને સમતોલ બનાવવાને માનસિક અને કારણ શરીરના વિકાસની પણ જરૂર છે, નહિ તો ઉચ્ચ લાગણીઓ જે આપણને સીધી દિશામાં દોરી શકી હતી, તે ઘણી જલ્દીથી જરા અવગુણ સ્વરૂપ લે, અને આપણને બીજી નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય દિશામાં ઘસડી નાખે ઉચ્ચ લાગણીઓ આપણામાં પ્રકટ થાય એ ગાઈ છે, અને તે જેમ વિશેષ પ્રકટે તેમ વિશેષ સાફ છે, પણ તેની સાથે જ્ઞાન અને દંડતા પણ પ્રાપ્ત કરવાં જોઈએ, કારણ આપણને નિયામક શક્તિ તેમજ ગતિ આપનારી શક્તિ જાન્યેની જરૂર છે. ભુદ્ધિનો અર્થ જ્ઞાન અને પ્રેમ થાય છે, અને ભુદ્ધિનો ઉદ્ભવ થતાં તેમાં સર્વ સમાઈ જાય છે,

અદરથી પ્રકાશ આવે તે નીચેના ત્રણ સ્વરૂપોમાંથી એક સ્વરૂપ ધારણ કરે, પ્રથમ તો મનુષ્ય કોઈ પણ બાબત પર તિવ્રતાની અને સંજાળપૂર્વક વિચાર કરવાનો પ્રયત્ન કરવાથી તેના સંબંધમાં અમુક નિર્ણય પર આવી શકે બીજું સ્વરૂપ એ છે કે તે પોતાના ઉચ્ચ જાતમામાં કોઈક પ્રકાર મેળવે-તે બાબતમાં જીવનમાં પોતાની ભૂમિકા પર

શુ ધારે છે, તે તે શોધી શકે, ત્રીજો માર્ગ એ કે કે વિશેષ આગળ વધેલો મનુષ્ય પ્રકાર
તમારો અથવા દેવોના સમઘમા આવી શકે, પહેલી રીતે નિર્ણય કરવામાં કદાચ 'તેના'
નિર્ણયમાં તેના વિચારના રૂપોને લીધે જૂદા થવાનો સંભવ છે તેનો અંતરાત્મા આ વિચાર
રૂપોને ઓળંગવાને શક્તિવાન છે તેમજ મહાત્મા અને દેવતા સમઘમાં પણ તેવું જ નોંધે છે.

વસ્તુને તેના ખરા સ્વરૂપમાં જણાવતા તેના અંતરાત્માને કે મહાત્માને જરા પણ
અવચલ પડતી નથી. પણ આપણે સ્મરણમાં રાખવું જોઈએ કે આપણે આ માહિતી મેં
જાવવાની છે, એટલું જ નહિ પણ આપણા સ્મૃત મનજમાં તે ઉતારવાની છે, અને બ્યારે
તે માહિતી મનજ આગળ આવી પહોંચે છે ત્યારે આપણા પૂર્વ નિર્ણયોથી તે રંગાઈ જાય
છે. આપણે ધ્યાનમાં શુ કરીશું, તેનો આધાર આપણે આજો દિવસ શુ કરીએ છીએ
તેના પર રહે છે જો આપણે દરરોજના જીવનમાં જોડા ખ્યાલો બાધી રાખ્યા હશે તો
ધ્યાનના પ્રસંગે આપણે તેનાથી છુટા થઈ શકીશું નહિ પણ આપણા પ્રયત્નથી બાધેલા
જોડા ખ્યાલોને દૂર કરવાનો ધીરજથી પ્રયત્ન કરતા રહીશું અને બીજાના માર્ગો પણ
આપણા જેવા સારા છે, એમ શીખતા રહીશું તો આપણી વૃત્તિ નંદ્ર અને ઉદાર થતા
લાગશે અને આપણા ધ્યાનના ખાસ સમયે પણ તે વૃત્તિ જરૂર આપણી સાથે રહેશે. નવા
વિચારો અથવા મત્સનાઓના ઝેરફાયદા જોવાનું કામ ધણું સહેલું છે તે આપણી આખ
આગળ તરી આવે છે પણ એ શુભ તરફો જલ્દીથી કેપાઈ આવતા નથી તે શોધનાં
મહિા જવાત્મા આ જતાત્મા તરફ સાધારણ રીતે જરા અવગણવાની દૃષ્ટિથી જુએ છે,
અને ધ્યાન સમયે પણ તેવીજ સ્થિતિ હોય છે તમારે સ્મરણમાં રાખવું કે તમારે સ્મૃત
સ્થાન તે તમારા જવાત્મા માટે નથી, પણ જુદા જુદા સ્તરીય જવાત્મા ની પ્રવૃત્તિમાં થાય
તે માટે તે સ્તરીયને કેળવવા માટે છે જો જવાત્મા જરા પણ વિહાર પામેલો હશે તો
તે પોતાની ભૂમિકા પર ધ્યાન કરશે, પણ તેનું ધ્યાન આ જતાત્માના ધ્યાન સાથે મળવું
આવશે, એવું અનુમાન કરવાનું નથી, તે સમયે જે જગ મળે છે, તે હંમેશાં જવાત્માનું
જ છે, પણ તે નજીવો ભાગ હોય છે, અને વસ્તુઓના એક બાલુનો અખાદ હોય છે,
સાધારણ રીતે સારા આગળ વધેલો જવાત્મા યોગમાં પોતાના મૈતન્યને પ્રથમ જુદિશ્વર
નમાં, અને પછી તેના વિવિધ પગથિયા પર લઈ જતા પ્રયત્ન કરે છે જતાત્મા આ સમયે
શુ કરે છે, તેની સખધ વિના તે આ કામ કરે છે તે જવાત્માના ધ્યાન ધણી જુદો
જતાત્મા હોય છે, જતા આ જતાત્માના ધ્યાન સમયે ગણને જવાત્મા નહીં કરીને પોતાનો
કેટલોક ભાગ નીચે મોકલી આપે છે

આત્માની શક્તિનો વિકાસ કરવા સાર વિચાર સૌંદર્ય એ ધણુંજ આવશ્યક સાધન
છે બ્યારે વિચાર સયમમાં આવે છે, અને પ્રચ્છાશક્તિ પ્રમદ હોય છે, ત્યારે જુની જુદો
બાળુએ આપણે ધણું કરી શકીએ જવાના તેમજ મરણ પામેલાને ધણી મદદ આપી
શકાય અને દુખી તેમજ માદા મનુષ્યોને ધણી મદદ અને બળ આપી શકાય પોતાના
નિદ્રાસને વાસ્તે જે દરરોજનું ધ્યાન કરે છે, તે ઉપરાંત પોતાને જાણીતા મનુષ્યો પ્રતે
આવા વિચારો મોકલવાને અમુક વખત દરરોજ મોકલાવી દરેક મનુષ્યે ટેવ પાડી તે બધું
સાફ છે એમ મનાવે ધ્યાન કરવામાં પણ કેટલેક અંશે આવું કામ કરી શકાય આપણે
જાણીતા હોઈએ કે અમુક મનુષ્ય દુખ કે અવચલમાં છે, તો તેના પ્રત્યે થોડી મીનીટ

સુધી બધાના ચિચારો એકાગ્ર કરવામાં આવે અને તેને બળ તથા દીક્ષાસો મોકલવાને નિશ્ચયપૂર્વક પ્રયત્ન કરવામાં આવે તેજ શક્તિ ને બીજી રીતે વાપરવામાં આવે તો ઘણીવાર સ્વારીરિક વાધિઓને મટાડે છે.

વાસના શરીરમાં માલજવાની તથા જોવાની શક્તિ ખીલવવી, એને બાળે જ કાષ્ટ સાધ્યબિન્દુ મળે છે, પણ તે તો સાધ્યબિન્દુનું સાધન છે આપણામાં જે શક્તિઓ હોય તેનો પુરેપુરો ઉપયોગ કરવો તે જ ઉત્તમ માર્ગ છે, અને અભ્યાસ તથા નિસ્વાર્થના કામના પરિણામે બીજી શક્તિઓ ખીલે, ત્યાં સુધી ગાહ જોવી, એ જ ઉત્તમ માર્ગ છે આવી શક્તિઓ આપણને જરૂર મદદગાર થાય છે, પણ મનુષ્યનું ચરિત્ર ખીલે તે પૂર્વે તે શક્તિઓ પ્રકટે તો તે ભયરૂપ થાય છે.

ત્યાં ઘર મોટું હોય અને બની શકે તેમ હોય, ત્યાં જ્યાંને વાસ્તે એક ઓરડી જુદી રાખવી એ બધું સારો ચિચાર છે ને મંડળ ખરા જીવનનું અને સગીલું હોય તો તેનું મંડળ ત્યાં ભરવામાં હું કાંઈ અડચણ જોતો નથી, પણ કાંઈ વાદવિવાદ અથવા ચર્ચા થવાનો સભવ હોય તો મંડળ તે ઓરડીમાં ભરવું નહિ, ને કાંઈ પણ પ્રકારના જુદા તમે પ્રયોગ કરના હો, તો તમારે બીજા કાંઈ સ્થળમાં તે મિટ્રિંગ મેળવવી એવી મારી સલાહ છે ત્યારે તમે ચિંતાતુર રહો ત્યારે તે ઓરડીમાં તમારે દાખલ થવું કે કેમ એવો પ્રશ્ન તમે પૂછો છો, તો તેના જવાબમાં કહેવાનું કે ચિંતાતુર થત ના, ચિંતાતુર થવાના ચિચારને પણ સ્થાન આપતા ના. એવું ચિચારનું રૂપ કરતા ના કે, “ માટે હું આ ઓરડીમાં પ્રવેશ કરીશ નહિ ” પણ તેને બદલે તેનાથી અવજા માર્ગ મકલ્ય કરો “ હું આ રડીમાં દાખલ થવા તૈયાર છું, માટે હું હવે ચિંતાતુર નથી ” આ ચિચાર તમને ઘણો લાભકારી થશે.

અર્થસ્વિકાર,

જીવનજ્યોતિ રસામૃત (કાવ્ય)—રચનાર સ્વામીશ્રી વિનાયક યોગી મહારાજ શ્રી લક્ષ્મી વિનાયક ગણપતિ મંદિર—પુણ્યાવામ કીમત રૂ ૩—૦૦ પૃષ્ઠ ૪૪૦ કર્તાની છબી સાથે. આ પુસ્તકમાં તત્ત્વજ્ઞાનના બોધનો, ઉપદેશનો ઉત્તમ પદોનો સમાવેશ છે તેમાં રેરાગ્યનાં, સત્સંગનાં, બોધનો, બ્રહ્મવિદ્યાનાં, ઇશ્વર્યુર અંગે બક્તિનાં, સ્વસ્વરૂપ પ્રવૃત્તિ પ્રસાદનાં, અને જીવનુક્ત વ્યાખ્યાનના પદો હૃદય અને અવિહારીના હૃદયમાં સચોટ અસર કરનારા છે અધિકારી જોતાને આ પુસ્તક ઉપયોગી થઈ પડશે એમ માનીએ છીએ.

લગ્નગીત—રચનાર દીનકરિકર, પ્રકાશક શ્રી વસંતરામ શાસ્ત્રી, શ્રી દેવકીનંદનનિવાસ, રેલેશન પાસે અમદાવાદ. મૂલ્ય ૦-૨-૦ લગ્નમાં ધણી કુટુંબી ગવાય છે તેને બાલક ધાર્મિક ગીતો ગવાય તો માગે ફાયદો થાય તે માટે આ પુસ્તકમાં ધાર્મિક, ઇશ્વર શ્રુતિનાં, અને જ્ઞાનનાં ગીતોનો સંગ્રહ કે પુસ્તક ઉપયોગી છે.

વૈષ્ણવ આવશિક્ષા—(બીજો ભાગ) લેખક દીનકરિકર, પ્રકાશક શ્રી વસંતરામ શાસ્ત્રી અમદાવાદ આ પુસ્તક વૈષ્ણવોના ગાળકોને ઉપયોગી થાય તે હેતુથી ગયાપેલા છે જાળકોને ધર્મનું જ્ઞાન મળે, નીનિની જિભામણા જાણવાનું મળી આવે, તે પ્રમાણે તેમાં પાંડતાર શ્રીકૃષ્ણ પ્રાગટ્ય સંબંધી હૃદય જ્ઞાન મળે તેવા બોધક ઉપદેશો આપેલા છે મૂલ્ય ૦-૨-૦

પૃથ્થ—લેખક બામ પુનમચદ નનમુખ નૈવ બ્યાવર આ પુસ્તક દિદીમા છે તેમા દરેક રોગ ઉપર શીથી ચળી પાળવી તેનું ચિરતાથી વર્ણન છે ચળા પાળવાથી અનેક પાત્રમાં ફાયરો થાય છે દવા કરતા પથ્ય વધુ ફાયરો કરી શકે છે એ વિષે રોગવાર આ પુસ્તકમા હકીકત આપેલી છે. મૂલ્ય રૂ. ૧—૦—૦

ગાંધીયજ્ઞકલિકા—પ્રકાશક ચક્રલાલ નદલાલ દેસાઈ, જન્મચમી અથમાળા—નડી આદ આ પુસ્તકમાં જુના જુદા લેખોની નની નાની વાતોનો ઉપયોગી સમક કરેલા છે રૂ. ૩૦૦ પાન ૧૧૨ નીળપેશ મૂલ્ય ૦—૬—૦

મહારાજ મુગદરામજી—મજુમદ (લેખક અને પ્રકાશક જગન્નાથ પ્રભાશંકર પઠિત. તત્રી પ્રાંત કામ વડોદરા મુલ્ય ૦—૬—૦) મજુસરમાં થઇ ગયેલા મહારાજ મુગદરામજીનું જીવનચરિત્ર આ પુસ્તકમાં છે મનુષ્ય પ્રવૃત્તિથી સિદ્ધ થઈ શકે છે, સિદ્ધિઓને મેળવી શકે છે, પોતાના સામર્થ્યનો લાભ ખીજીને આપી શકે છે એ વિગેરે આ પુસ્તક ઉપરથી ધર્મ જાણવાનું મળી આવે છે મહારાજ મુગદરામજી મજુસરના નદિરા બાહજી દત્તા તેમના દાદા (માના આપ) ને કાંઈ એક જાનદેવ નામના સિદ્ધ પુરુષનો સમાગમ થયેનો અને તેના આશિર્વાદથી તે પોતે સિદ્ધપણને પામેલા, તેમની પછી મુગદરામજીને તેમની માદીએ સ્થાપેલા મુગદરામજીએ ગાયત્રીમંત્રનું પુરસ્કરણ કરી. અનેક ઉપામનાઓ સાધી સિવ, લક્ષ્મી વિગેરે દેવોનો માહાત્મા કરેનો અને પોતે સિદ્ધ પદને પામ્યા હતા. તેમજ અનેક ચમત્કારો કરી જનાર્યા હતા ધણા રોગીવાઓ અને દેવપાક રાજાઓ પણ તેમને માનવા હતા બાહજીને તો તે કહેતા હતા કે હું બાહજી હું પણ ગાયત્રીદેવીની ઉપામનાથી મેં આ બધું મેળવ્યું છે તમે પણ ગાયત્રીદેવીની ઉપામના કરો, નાનિ નિયમથી વર્તો તમને પણ ગાયત્રીદેવી હાજર હજુર થશે તે બાહજીને ધણી વખત જમાડના, ધરો કરતા આવા મહાપુરુષનું જીવન ખાસ વાંચી મનન કરવા જેવું છે, કાંતિ વડોદરા સખવાથી મળી શકો

રવનમંનિષ્ઠ દેવીજીવન—અને ધર્મસરણપદ મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો આ પુસ્તકમા ૧૫૦ ઉપરાંત મહાનપુરુષોના જીવચરિત્રોનો સમક છે પુસ્તક ઉપયોગી અને મનન કરવા જેવું છે કીમત રૂ. ૬—૦ ભાગ્યોદયના માહક પાસે માત્ર રૂ. ૫—૦—૦ કિંમત લેવાશે

૧૬૬ સમાધિલેખ

[લેખક—અય્યનગાય શુક્લ]

ચક્રવર્તી અરોહના ચારેય ઉપરેય તો જગત્કહે છે ન્યુ ઓર્થોડોક્સની જહાન કુનેા નામની વ્યક્તિની મમાધિપ નીચે પ્રમાણે લેખ છે. એ સુત્રો જીવનપથના લેખીયા છે ૧ હમ્મેશાં પાં રાખજો કે અમ એ આપજા આત્મતત્ત્વના કારારમાં એક અત્તની શરત છે

૨. સમય એ જ પી છે એક પણ પગ એવે શુભાવતા નદિ ધડીએ ધડીને દિસાજ ગાળજો

૩ ખીજાઓ કને તમારી પ્રત્યે જેવા વર્તનની અપેક્ષા રાખો તેવી જ રીતે તમે પણ તેમની પ્રત્યે વર્તજો

૪. જે આજ કે અત્યારે થઈ શકે એમ દાવ તે કાઠ કે ધડી પડી પર કદિપય મુલતારી ગાળના મદિ

૫. જે તમે પોતે કરી શકો એમ હો તેને માટે ખીજને કુશ્મ કરતા નહિ તરફી આપતા નહિ.
 ૬. જે અન્યનું હોય તેના પર તમારી દાદ સળગવતા નહિ.
 ૭. કોઈ પણ ચીજને નજીની ગણી એના અંતિ દુર્લભ કરતા નહિ.
 ૮. એક વખત છોડે તો તોર પાછું ભાષામાં આવતું નથી. “ વિચારીને યાગ ઉચ્ચાર વાણી ”

૯. ઉગાઉ ન થાઓ કે મખખીચૂસ ન બનો. જીવક કરતા આજક વધારો.

૧૦. કોઈ ઉત્તેજ અને ઉપકાર લક્ષ્યબિંદુ નિશ્ચિત કરી તે સાધ્ય કરાગ એવી રીતને તમારો જીવનક્રમ થડો.

૧૧. તમારી કૃતિઓ પર કોઈ અદરશ અકુશ હોવો જોઈએ.

૧૨. જી-દગીમાં વધારેમા વધારે ભયાર્થ કરી છટકાની આદન રાખો. વધારેમાં વધારે નિસ્વાર્થ અને પગેપકારી જીવન જીવવાની ભોગવાઈ કરો.

૧૩. તમારો પોતાનાં સુખ સગવડ અને શાન્ત વારતે જે કંઈ આવશ્યક હોય તે કંઈ જતું કરના નહિ પણ એટલું તો કહેવા જ દો કે જેમ બને તેમ નિરૂપદની, નિષ્કલક સરળ અને કરકમરીક જીવન ગણો.

૧૪. પાપડા, ખિચારાં કહેવડાવવામાં ભયકર અપમાન છે. અતકાળે સુચી આપ-કર્મી જ રહેજો.

સંસર્ગ અને તેની શક્તિ,

(અગ્રવાદન-રમણીન્દ્રાય જેઠાલાલ દવે.)

(ગતિકવી આશુ)

ન વાર્યપિ પ્રયચ્છેતુ પૈદાલ પ્રતિક દ્વિજો ।

ન વક્ત્રીતિ કે વિમ્ર ના વેદાવીદિ ધર્મ્મવિત્

જેના હૃદયમાં એક ભાવ હોય અને બહાર જીવે ભાવ હોય છે, જે વિનય ખતલાવતો માટે નીચે જીવે છે, આખો આડી રાખે છે. તેને બગભગત કહે છે એવા સ્વાધી, શક મિશ્યાભમાની વેદાતનું છેલ્લ કરનારને પીરાને ગણી આપવું નહીં જોઈએ.

આ શ્લોકનો અર્થ એમ નથી કે દયા ભાન ઘોડી દેવો જોઈએ, પરંતુ સંસર્ગનો ક્યાં સુધી સમય ખતાવવો જોઈએ તેની હદ ખતાવી છે. દુષ્ટનો તથા સાપનો સંસર્ગ સારખો છે આ બન્ને આપણને હિત કાર્યોમાં નિષ્ઠા નાખ્યા વિના નહિ રહે. તે માટે તેના ઉપર ઉપકાર કરવાની કંઈ વિશેષ જરૂર જણાતી નથી.

સંસર્ગના સમય માટે સુરક્ષા સાહિત્યમાં એક વાર્તા લખી છે. એ મારી બોધદાયક હોવાથી અહિં તેને જણાવી છે એક માણસ દુષ્ટથી હેરાન થતો હતો તેથી તેણે માણસોના સમૂહમાં જવાનો વિચાર કર્યો શોધતા શોધતા એક ગૃહસ્થને ઘેર ગયો. અને જોયું કે ઘરમાં કોઈ નથી ઘરમાંની વસ્તુઓ જાળીને તે માણસે જાણ્યું કે આ ઘર ચમારનું છે પણ ઠેર શું ? દુષ્ટમાં આવી પડતાં વિશ્વામિત્ર કુતરાનું માંસ ખાવાને તૈયાર થઈ ગયા હતા. માણસી કોઈ વસ્તુ વધારે શું છે ? કોઈ નહિ આ ઘરમાં એક ખુણામાં પોપટનું પાંજર હતકાવડું હતું એણે માણસને જોઈ આખો તાન કરીને ગાળો દીતી આવું સંભળીને માણસ મનમાં દુખી થઈને બહાર જતો રહ્યો.

ખીજે ઠેકાણે ત્યાં એક ધાર્મિક સદાચારી બ્રાહ્મણનું ઘર હતું. શોધતો શોધતો તે બ્રાહ્મણ તે ઘરના આગણમાં ત્યાં પગ મૂક્યો ત્યાં તેણે આ શબ્દ માંભળ્યા 'વાહણ ! આવો, આવો, આપ બહુ દુ ખથી પીડાઓ છો, આ કામળાના આસન ઉપર બેશો. આ-નેમ આપ કેટલુંક દુ ખ સહન કરો છો " આવી મોડી બોલી શ્રાવણીને તે બ્રાહ્મણને મત માં બહુ આનંદ થયો એ એકદમ ધરમા પેડા અને વરમાં આવીને બેધુ તો પોપટ તે બેઠાવતો હતો અને તેણે મારૂ વાગત રહ્યું છે

બ્રાહ્મણે પોપટને પૂછ્યું—હે પક્ષી ! હું અત્યંત આત્મીય પામ્યો છું, તેવું કારણ એ કે તમે બંને પક્ષિઓનો આકાશ એક સરખો દેખાય છે પણ એક તો મને ખુબ ગળેણો દીધી અને તે મને મધુર વાગ્યોથી શરૂજ આનંદ ઉપજાવ્યો છે ?

પક્ષિ આ બ્રાહ્મણનો વહેમ દૂર કરવાને લીધે સસ્કૃતમાં બોલ્યો હે બ્રાહ્મણ એમાં આત્મીયની વાત શું છે !

માતાપ્યેકો પિતાપ્યેકો મમ તસ્ય ચ પક્ષિણાઃ ।

અહં ન મુનિ ગિરાનાતિ સ ચ નીલો ગવાશનૈઃ

અમે બંને એકજ માતા પિતાથી ઉત્પન્ન થયા છીએ પણ મને આ બ્રાહ્મણ લાગ્યા છે અને એને ચમાર લાઇ ગયો છે અને—

અહં મુનિનાં વચનં શૃણોમિ ગવાશનાના સવચનં શૃણોતિ

ન તસ્ય દોષો નગુણો મપાઽપિ સંસર્ગના દોષ ગુણાશ્વન્તિ

હું મહા મુનિઓનાં વચન સાંભળુ છું અને એ ચમારોના સ્વભાવ તથા નિમ્ન વિચારો તથા ખગમ ભાષા સાંભળે છે એમાં મારો કંઈ શુદ્ધ નથી તેમજ એનો કંઈ દોષ નથી. સંસર્ગથી શુદ્ધ દોષ રાખ છે.

આ વાતોનો ભાવાર્થ એમ છે કે સંસર્ગના શુદ્ધ દોષ માત્ર મનુષ્યને લાગે છે એવું કાંઈ નથી, પરંતુ પક્ષિઓને પણ લાગે છે મનુષ્ય જે જાતની વિદ્યા બણે છે જે જાતિનો સંસર્ગ કરે છે તેજ જાતિના આચાર, વિચાર, નીતિ વગેરે તેનાજ જેવા તેનામાં આવે છે, અમૂળ અમર બનાવે છે તે વિદ્યા (કેર) પ્રાણીનો નાશ કરે છે, જેનો સંસર્ગ કરીએ તેનાજ શુદ્ધ રાખે છે બ્રહ્માનારદીય પુરાણમાં લખ્યું છે કે—

સત્સંગ દેવાર્ચન સત્કથાસ્ટ પરોપદેશ ચરતો મનુષ્ય :

સપાતિ વિષ્ણોઃ પરમંપદ તત્ દેહાવસાનેઽચ્યુત તૂલ્ય તેજાઃ ॥

સાધુ સંગ, દેવતાઓની પૂજા, પુરાણો સાંભળવા, ઉપદેશમાં વિગેરે સત્ક્રિયામાં જે બ્રાહ્મણ ભાગ લે છે તે બ્રાહ્મણ કદાપિ અતર્કીય પ્રમુદ્ય નહિ અને વિશુ બચવાના દર્શનને પામશે, તેમજ તેની કીર્તિ દેશમાં ચલાશે આ બધો પ્રમાત્ર સંસર્ગનો છે માત્ર સંસર્ગ કરવો તે ઉપર બતાવેલી વસ્તુઓનો જ કરવો

આજકાલ અત્યંત સ્પર્શનો સવાલ ચર્ચાય છે બ્રાહ્મણ જેની ઉચ્ચ જાતિ અતર્કીય સ્પર્શ કરે તો તે જરૂર ધર્મભ્રષ્ટ થાય. એ ઉપરના પોપટના દર્શનથી પણ સા પીત થાય છે અત્યંત સ્પર્શ કરનાર મનુષ્યને તેમજ દેશને હાનિજ છે એવા સ્પર્શ કરનારા ધર્મથી પ્રજા થઇ ગયા છે અને હવે જે જે બ્રાહ્મણો અત્યંત સ્પર્શ કરશે તે તે સર્વ બ્રહ્મ વંશ નશે

આજના આંદોલનો વધારા હાલ તરતમાં મુંગાવી લેનાર પામે રૂ ૨ ચોખા લેવાશે,
 શું તમારે પૈસાદાર થવું છે ? ને થવું હોય તો જ વાંચો,
 દેશનો ઉદય ક્યારે આવે ? ત્યારે દેશ કુન્નર દલોચનું યાન પ્રાપ્ત કરી રવનન પધો કરનો થાય ત્યાં
 તમે નોકરી માટે વલખાં મારતા હો છતાં ન મળેલો જમરાશો નાંક, તમારી પાસે થી ન હોયતો મજારાશો
 નાંક, તમારી પાસે રૈયા દશ ન હોય તો અપ્રમાદી નાંક. તમારી તમામ મુલ્યવસ્તુ દુરકરવા માટે આજે

ધનવીર

આને

પૈસાદાર થવાના ઉપાય

(આજે આજે)

આ પુસ્તક મુંગાવા તે તમને પૈસા હી રીતે કમાવા તે જાણવાકરી, તમે નોકરી મધો કરતા હશે
 તોપણ તે ઉપરાંત થીલું કલ્ય કમર્ચ કોઈ તેવ હજારો રાજો પતાવશે. આ પુસ્તકમાં વેપાર કેમ કરવો,
 વસર મુદ્દો વેપાર કેમ જમાવવો, હજારો નવા નવા કુન્નરો મેં જેથી શી રીતે કરવા, ખેતીવાડીમાં
 કેવી રીતે કમાવું વગેરે અનેક ઉપાયો તમને સી નવાકરી તમારા પધો ઉપરાંત આમણિ કોઈ એક જ
 પ્રયોજ લાય કરી લેશો તો તમે વસર મહેનત મળુરીને, મુદી રોકવા વગર, ધર જેમાં તમારા પધો કરવા
 છતાં હજારો રૂપિયા મેળવી શકશો.

આ પુસ્તક ગુજરાતી એટલું જ નહીં લોકપ્રિય વધ પડ્યું છે કે તેની મોઝા જ વખતમાં જણ્યુ આશુભિમાં
 હજારો નોકરી આપી ગઈ છે અને આ મોઝી આજે કમર્ચા જ મધો મુજારા વધારા સામે વધાર પાડી
 છે આ પુસ્તકવડે અત્યાર મુધીમાં હજારો માણસો કામ મધો લાગ્યા છે અને જેમને મેળોના અન્નની
 પધો તાણ પડતી હતી, જે પાંચ સાત કે દસ પદર રૂપિયામાં આજે દીવસ નોકરી કરતા હતા તે અત્યારે
 હજારો રૂપિયા મેળવી મુખમાં હાલ મી ગાળે છે તમારે પણ જે રહેલામધી હજારો રૂપિયા મેળવવા
 હોય તો આજેજ આ પુસ્તક મગાવો.

આ પુસ્તકનો અનુભવ કરી હજારો માણસોએ મુળી કલ્ય અમને અકિર્ણી આપ્યા છે તેઓ-
 માંના અત્યારે મધો પૈસાવાળા મધો છતાં પણ અમારો ઈચ્છુ લુધતા નથી દેલકાં તો આ પુસ્તકનો
 પૈતાના પવની માફક સાચવી રાખે છે આ પુસ્તકમાં જે જે વેપારના, કુન્નરના અને ખેતીવાડીના
 પ્રયોજો આજે છે તે મેં બની કોરે તેવા છે મધોએ તેનો અનુભવ કર્યો છે. તેમાંના કોઈ જે ચાર
 પ્રયોજો જ તમે લાક કરી લેશો તો પધી તમ કદી પૈસાને પડે વધારા નાંક મારા-દેની અંદર એટલા
 જુધા પ્રયોજો છે કે જેનું અમે સાવતર વર્ષેન કરવા બેસીએ તો થીલું પુસ્તક લગાય, જેથી માત્ર દુઝામોન
 કીકત આપીએ છીએ. તેમાં તેર લાગશે અને ૧૫૦ ઉપરાંત મકરણોએ અને નવ હજાર ઉપરાંત પ્રયોજો છે.

- ભાગ ૧ હો-ધનનું નક્કર, ધનની આવસ્યકતા, પૈસાનું મહત્વ વીગેરે.
- ભાગ ૨ હો-ધનવાન થવાને માટે મોઝતા પ્રાપ્ત કરવી,ધીરજ, પરાક્રમ, સિદ્ધિને મુજ મત વીગેરે
- ભાગ ૩ હો-હાલકા પ્રાપ્ત કરવી-મધાની રીતે, કયો મધો લાભપ્રદ મધ કો.
- ભાગ ૪ હો-નોકરી લુધા લુધા સત્વરથી લુધી લુધી નોકરીઓ પ્રાપ્ત કરવાની રીત
- ભાગ ૫ હો-વેપાર કરવાના કાયદા-વેપારી, માદકો વધારવાની કળા, મુદી ધીરનાર, મિલ
 કત મી રીતે વધારવી, કુન્નર ઉલોચની વધના આધનો, કયા ઉલોચો પીલવવા, વેપારને મદદ કરનાર,
 સાધનો, અજાયબ માવ શી રીતે એકઠો કરવો. નાણું, નવીન શાય, નવા નવા ઉલોચો, સદાનો મધો
 તેમાં ધારેલી આજ રીતે સધાય, લોન રોરનો મધો, નાણાવડીનો મધો, તેમાં કાયદો શી રીતે મેળવવી
- ભાગ ૬ હો-ખેતી-ખેતીનાં સાધનો, જમીનનો કમ શી રીતે વધારવો, જમીનની ઉપાદક રક્તિ
 વધારવાના ખતર, જમીનનો મુખ્ય પ્રકાર, ખાતર સજધી પૈયો, ખેતી સજધી પ્રયોજો, વીસ પચીસ
 મધો પાક ઉતરે તેવા ખાતરના પ્રયોજો તે નોકે કરવાનું અનાજનું વાવેતર, ધઉ, કીરડ, બાબરી, નાર, પ્રવેશ
 વગેરે,તથા,અજસી, સમજી, દીવેલા, તમાકુ, ફેરી, જી, શુક્રેથી,પાખાં,વરીવાળા, સવા,કુળળા, લસણ,કોકમ,
 શેરડી, કપાસ, સજ વગેરેને કાર્વા કરતાં વીસ પચીસ મધો પાક ઉતરે તેની રીતે વાવેતર કરવાની તથા
 પકવવાની નવીન શાય, દોઝ, મેળ, અંડ, માકર ખતાવવી વીગેરે.

ભાગ ૭ હો-ખેતી-પતંગીયા ધનની રીતે, માનું, તેમાં નાનું રૂપ લોક, તાંબુ, ખેતજ, કકડી

હાલ તરતમાં મંગાવી લેનાર પાસે રૂ. ૩) ઝોછા લેવાશે.

અગ્રેજી, હિંદી, મરાઠી, બંગાળી, સંસ્કૃત, ઉર્દુ, અને ગુજરાતી, બાલુવા માટે

માસ્તર આંક નોલેજ

મંગાવો, આ પુસ્તક ઉપરથી દરેક માણસ માત્ર ૭ માસમાં જ થોડી મહેનતે અંગ્રેજી, હિંદી, મરાઠી, બંગાળી, ઉર્દુ અને સંસ્કૃત શીખી શકે છે, દરેક માણસે ઉપરની ભાષાઓ શીખવી નોંધણી, વેપારમાં તેમ મુસાફરીમાં ઉપરની ભાષાઓનું જ્ઞાન હોય તો બધાં ત્યાં ફાયદો થાય છે, આટલી બધી ભાષાઓ શીખતાં વર્ષોનાં વર્ષો થાય છે, તેમ જનરો રૂપિયા ખર્ચવા છતાં પણ આ ભાષાઓ પૂરી શીખી શકાતી નથી.

તમે માત્ર આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરવાથી માત્ર ૭ મહિનામાં જ ઉપરની તમામ ભાષાઓ લખતાં, બોલતાં અને વાંચતાં શીખી શકશો. બાળકોને તેમ મોટી ઉંમરના માણસોને થઈને ઉપયોગી છે વળી આ ભાષાઓનો કમ ઝોલો રાખેલો છે કે દરેક ભાષા ઝટ યાદ રહી શકે. એક ભાષાનો અભ્યાસ કરતાં ત્રણ ચાર ભાષા સામગ્રી આવડી શકે. આ પુસ્તક છપાવતાં થઈને ખર્ચ અને મહેનત પડી છે તેનો અભ્યાસ કરવાથી જ ખાતરી થશે. કીમત માત્ર રૂ. ૧૦-૦-૦ હાલ તરતમાં મંગાવી લેનાર પાસે માત્ર રૂ. ૭-૦-૦ લેવાશે.

આ પુસ્તક વડોદરા રાજ્યની હાયક્રીરીઓ માટે મફત મળે છે.

આ પુસ્તકનો લાભ મેળવનારા શુ. કહે છે તે વાંચો.

મુંબઈથી મુંદરદાસ લખે છે કે આપણે માસ્તર આંક નોલેજ મળી સારા જ્ઞાનની ચોખ્ખીઓને અર્થે સારે તેમ છે વળી વગર માસ્તરે શીખેલું દરેક ભાષાનું લખ સ્થાપ તેમ પણ છે તે દરેક ધરમાં સમજાવેને બાળકોને શીખી શકે.

પુસ્તકની કીમત માત્ર રૂ. ૧૦-૦-૦ છે છતાં હાલ મંગાવી લેનારને માત્ર રૂ. ૭) માં મળશે.

ખાંડવાથી અમદુરહેમાનખાન બાબા માપણા જોરોટવાળા લખે છે કે—આપણે માસ્તર આંક નોલેજ નામનું પુસ્તક મે વાંચ્યું છે, જુદી જુદી ભાષાઓનું જ્ઞાન મેળવવા એ પુસ્તક મદદરૂપ થાય તેમ છે. તેની રચના પણ નવા શીખાઉને સહેલી પડે તેવી છે,

ભગચથી સાકરલાલ માધવલાલ તોરાવાલા લખે છે—માસ્તર આંક નોલેજ એ પુસ્તક અરેબર ભાષાની ઉત્કૃષ્ટ ધરાવનાર મનુષ્યોને માટે માર્ગદર્શક બોખીયા તરીકે અતિ ઉપયોગી છે. આપે અગત્ય થયે તેવી આવા અમુલ્ય પુસ્તકની વ્યક્તિગત શુભચિંતાને સમર્થન કરી છે.

આત્મજ્યોતિ કિંવા બ્રહ્મદર્શન

તરતમાંનું ઉત્તમ પુસ્તક—પ્રોફ. કાગળમાં ૧૫૦ પૃષ્ઠ છે તે વાંચી મનન કરવાથી યોગ સંબંધી અનેક નવા વિચાર અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે તેનાં ૧૫ પ્રકરણ છે તેમાં પ્ર. ૧ આત્મજ્યોતિ પ્ર. ૨ ઇશ્વરદર્શન માટે યોગ્યતા, યમનિયમાદિનું પાલન પ્ર. ૩ સંન્યાસ રહસ્ય, આયત્રીમંત્ર રહસ્ય, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, બ્યાન અને સમાધીનું રહસ્ય. પ્ર. ૪ પદ્યકરદર્શન પ્ર. ૫ મણિપુરયંત્ર રચના અને તેનું રહસ્ય, આત્માનું રચન પ્ર. ૬ આત્મપ્રકાશ, યોગરહસ્ય, નિદ્રા, નિષ્ક્રમ, પ્ર. ૭ મણિપુર યંત્રમાં સયમ કરવો કુર્મલિનીનું સ્વરૂપ, ઇશ્વરનું સ્વરૂપ, પ્ર. ૮ ઉચ્ચાર રહસ્ય, હૃદયક સુનિતી યોગ સાધન, પ્ર. ૯ તત્ત્વવિચારદર્શન, સ્વભાવન, આત્મા અને સ્વદા પ્ર. ૧૦ દીર્ઘચુપી શી રીતે થયું, પ્ર. ૧૧ સમ્યક્દર્શન રહસ્ય, પ્ર. ૧૨ ચિત્તજ્યોતિના દર્શન પ્ર. ૧૩ મયમતીસિદ્ધિ, સંભવી મુદ્રા પ્ર. ૧૪ આત્માનુસંધાન પ્ર. ૧૫ પરમાત્મ પ્રાપ્તિ હાલ તરતમાં રૂ. ૧ લેવાશે.

આ વિગેરે ઉપયોગી લખણ છે આ પુસ્તક વાંચી મળીને સતોષ થશે છેડી ૧-૮

વ્યવસ્થાપક સામ્યોદય અમદાવાદ

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨]આવજી-ભાદ્રપદ સંવત ૧૯૮૦-અગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર સને ૧૯૨૪. [અંક ૬-૭

આત્મોન્નતિ સિદ્ધ થયા પછી જ વિશ્વેન્નતિ સધાવી શક્ય છે.

(આંધળો આખો છતાં નથી જોતો, એ લય.)

વિશ્વને ઇચ્છે તું ઉત્તન કરવાને, તો તો કરજે ઉત્તન તુ પહેલો પોતાને,
 ખીજને ઇચ્છે તું જાન રેવું છોડી, પહેલો તું લાગ પ્રશ્ન ખ્યાને,
 જાતે સદાચારી થઈ તું રહેજે, મદાચારી કરવા ખીજને રે, વિશ્વને
 અન્યનો વિકાસ કરવાને ચહે તો, આત્મવિકાસી પ્રથમ થા ને,
 અન્ય ચિત્તથી ખોટું ભૂતવવા ઇચ્છતો, પહેલું તું ખોટું ભૂતી જોને રે, વિશ્વને
 અન્ય પાસ વચન ધાને ઝીતવવા ચહે, ઝીત તો તું પ્રથમ વચન ધાને,
 આત્મનિઘ્રી બની પહેલો પગી કહે નિઘ્રી થવા પારકાને રે, વિશ્વને
 સભળાવતું હોય ખીજ ને તે તું, પાડ ખૂબ પ્રથમ તારે કાને,
 સધાવવા ઇચ્છે તે પહેલું સાધીને, કહેજે પગી સાધવાને રે, વિશ્વને
 પરને ઉપદેશ દીર્ઘ વળણે ન કાંઈ, આવી દર પ્રથમ આત્મજાને,
 પોતે મમદ્ધ તો તો જગત આખું દીન છે, કખ માતી તારું કશું માને રે, વિશ્વને
 શ્રી ઉચેન્દ્ર

વહિર્મુલ્લતાનો માર્ગ મયપ્રદ છે.

(હા, હું છું ભલ—એ લય.)

ના સખિ ! તું તો જમ્મશ એ માર્ગે, ત્યાં તો જોતો હુટાય છે
 સપત્તિ સર્વ દરાય છે, એવી વાતો સર્વજ્ઞાય છે.
 જૂની જગાઓમા ત્યાં તો આવીને, હુટારા ઝાઝા સતાય છે,
 પ્રકટ જોયોતા જ માય છે, જોતાં ગલરાધ જવાય છે,

એવા હુદારાને જીતતો એકજ, આત્મપદ્ધિ ને મળાય છે,
 જગપ્રિતી જેને સદાય છે સાચા ગુરુને ને સદાય છે, નાં
 કહાપણ પોતાનું ચલવી ને જાતા, કવમાં તે ખત્તા ખાય છે,
 જેમા ને તેમા ફસાય છે, પોતે પોતાથી બધાય છે નાં
 આગળ કવથી સુખ ધારી ને કોઇ, આગળ આગળ મળે છે,
 ઉલટા તે જમમાં ભરાય છે, અજાન માહિ દટાય છે, નાં
 વળજે તું પાછી સપ્તિ । માફ માની, સુખ ન બહિરતા માંલ છે,
 અતર્થખતા ને અદાય છે, તો સાચુ સુખ મેળવાય છે નાં
 શ્રી૦ જ૦ દેવી

સાધકને નિવસવાયોગ્ય આદર્શ સ્થિતિનું સ્વરૂપ

(ગુરુ ભક્તિ તદ્દિ રમે ચિત્ત જેના, એ લય.)

વસો વીર । તેવી સ્થિતિ માહિ આજે,
 સદા ન્યા અહ બહના માન ગાજે,
 ઉઠે વૃત્તિઓ તો સ્વરૂપ જાન ફેરી,
 વહે પ્રાન્દ્રયા તો સ્વસત્તાની ગ્રેરી, વસો૦
 ભલે કષ્ટ કરેશો વિકારો પુકારે,
 છતાં શબ્દ પશુ ન્યા ન આવે લગારે, વમો૦
 કથું બાલ ના હોય પશુ પૂર્ણતાનું,
 રહે જાન અતર ભરે નિત્ય છતનું, વસો૦
 મહા મદ દો કો બતેને ધણુએ,
 મહામસ્ત યાએ અણુએ અણુએ વમો૦
 છૂટે પ્રાણુ આ દેહમાથી છત્તિએ,
 અમર જાનથી ન્યા સદાયે દસાયે, વસો૦
 જણુયે વિકટ ન્યા નિકટમાં વિનાશો,
 છતાં એ લહાયે સ્વરૂપના વિકાસો, વસો૦
 ચઢી જાન શિખરે ત્વજ દરવપ કો,
 વગાડો અહ બહનો દિગ્ધ્ય કો, વસો૦
 શ્રી ઉપેન્દ્ર

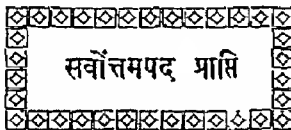
મુક્તવાનુભવ કરનાર વૃત્તિનાં વચનો.

(ત્રીભુવનપતિ તારનાર, એ લય)

ફેવુ રમ્ય સ્થાનક આ, જાણ છે સ્થિતિ મારી,
 ન્યાં છે સ્થિતિ મારી, અતીવ મનોહારી, ફેવુ૦

મદ મદ શાંતિ સમીર, વહી ગ્હો ભીર બહિર,
 ત્રિવિધ તાપહારક રહી શીતલતા જારી, કેવું
 અજ્ઞાન રાત્રિ કદી ન દીકી, અંતરની ભય વૃત્તિ નાકી,
 સહુ સકળ, યાત્રી સ્વત કાર્ય મિદ્ધિ ભારી, કેવું
 મૂર્ધનભસ શુભ આહિ, ખીસ્મું એક પદ્ય મહિં,
 તેની મધ્યે રાજતા કષ્ટ, વિશ્વના વિદારી, કેવું
 પ્રણવનો નિસર્ગ નાદ, દીપે શો અવણાહવાદ,
 દશા કષ્ટ અનુભવાવે, સમાધિની ન્યારી, કેવું
 મુક્તિનું જે દાર દશમું, નિકટ ત્યા જવું છે વસમું,
 તે પણ પ્રકટ નિકટ સહુ, પ્રતિબધો નિવારી કેવું
 સૌન્દર્ય, જ્ઞાન, શક્તિ અને અૈશ્વર્ય મૂળ પ્રાપ્ત મને,
 જેથી પર ન કોઈ સ્થાન, ત્યાં હું નિવસનારી કેવું

શ્રી ૦ જ ૦ દેવી

તમે મને તેવી રિયતિમા હો છતાં તમે ઉચ્ચ તો યદ્ય શેષા હો, મહાન પદને મે-
 ળવી શકો છો મનુષ્ય મનુષ્યસ્ત્વ મેળવે તોજ તે મનુષ્ય યદ્ય શેષ જન્મ પામ્યા પછી
 ઉચ્ચ આચારવિચારને ધારણુ કરી ઉચ્ચ જીવન પ્રાપ્ત કરે તો જ તે યથાર્થ મનુષ્ય કહેવાય
 મનુષ્યમાં જન્મ્યા છતાં જડવત્, પશુવત્, અને ચૈતન્યવાળો પણ યદ્ય શેષ છે, તમે
 તમારા વિચાર સામે જુઓ, તમારા આચારો તપાસો તમે મનુષ્ય છો, પશુ છો, દેવ
 છો કે દશ છો કે તમે જેવા આચાર વિચારને સેવતા હશો તેવા તમે હશો

મનુષ્ય વ્યવહારમાં સર્વોત્તમપદ પ્રપત્તી મેળવી શકે છે, પરમાર્થમાં ઉચ્ચ ગતિ
 પ્રપત્તી પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જે વસ્તુ મેળવવી હોય તે પ્રપત્તી મળે છે, મળેલી વસ્તુ
 ખોતી હોય તો રહેલ છે, પણ ન મળેલી વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો તે પ્રપત્તી—હદ
 પ્રપત્તી અપેક્ષા રાખે છે તમારે જેવા યત્ન હોય તેવા પ્રપત્તને આદરજો

મનુષ્ય શરીર જડ છે, વનસ્પતિ જડ છે, પથ્થ મહાભૂતો જડ છે, એ પંચમહા-
 ભૂતોથી શરીર બન્યું છે પૃથ્વી, પાણી, તેજ વાયુ, અને આકાશ આ પાંચ મહાભૂત ગણાય
 છે જગત્ત્ર માત્ર આ પાંચ ભૂતથી ઉત્પન્ન થયું છે, આ પચ્ચભૂતથી બનેલા શરીરમાં પાંચ
 કર્મેન્દ્રિય, પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય, ચાર અતઃકણ અને પાંચ પ્રાણ ભળે છે એ પ્રમાણે ૨૪
 તત્ત્વો મળી શરીર બને છે તેમાં ૧૫ મું તત્ત્વ જે જીવાત્મા એ ભક્ષે છે એટલે મનુષ્ય
 ચૈતન્યવાળું બને છે આ શરીર નાશવત્ છે, તેમાં જીવાત્મા અવિનાશી ગણાય છે પાંચ
 ભૂતનું શરીર મૂલ્ય મળાય છે, એ સ્થૂળ શરીર નાશવત્ છે દમ હૃદયો, ચાર અંતઃક

રણ અને પાંચ પ્રાણ મળી સુદૃઢ શરીર બન્યા છે એ સુદૃઢ શરીર મોહ થતા પર્વત પોતપોતાની વાસના અનુસાર જન્મ મરણ-સુંબ, દુઃખ ભોમના કરે છે તેમાં રહેલો જીવાત્મા, સુદૃઢ શરીરની સાથે સબધવાળો હોય છે ત્યાં સુધી ભરદ્વા કરે છે

આ સુદૃઢ શરીરની વાસના છુટી જતાં જીવત્મા જીવભાવનો ત્યાગ કરી શિવભાવને મહાજી કરે છે મનુષ્ય ન્યાં સુધી વાસનાથી છુટતો નથી ત્યાં સુધી જન્મ મરણના ફેરામાં ફર્યા કરે છે, આ વાસના નાશવત પદાર્થની હોય છે એ નાશવત પદાર્થમાં ન્યાં સુધી મોહ હોય છે ત્યાં સુધી વાસના છુટતી નથી મનુષ્ય પોતે આત્મા છે એમ માનતો નથી પણ પોતાનો દેહ દેજ પોતે છે એમ માને છે, ત્યાં સુધી તેને સંસારના પદાર્થોમાં પ્રીતિ આપ્યાંત મોહ હોય છે, એ નાશવત પદાર્થો સાથે મનુષ્યને કાષ્ટ લાગતું વળગતું નથી, એમ તે ન્યાં સુધી માનતો નથી ત્યાં સુધી મોહ જતો નથી મોહ છુટ્યા વગર વાસના ટળતી નથી, વાસના ટળ્યા વગર આત્માનો અનુભવ થતો નથી

મનુષ્ય ન્યાં સુધી પોતે આત્મા છે એમ માનતો નથી ત્યાં સુધી તે દીન છે, નિર્ણજ છે, અસ્પર્શને, અસ્પર્શિતમાન છે દુઃખી છે, પણ ન્યારે તે એમ માને છે કે આ શરીર તો આત્માને રહેવાનું મંદિર છે, શરીર એ હું નથી પણ આત્મા એજ માઈ ખરું સ્વરૂપ છે, ત્યારે તેનામાં આત્માના ગુણધર્મો, આત્માના સામર્થ્યો પ્રકટ થાય છે એમ ધરમાં રહેનાર અને ધર્મ બે વસ્તુ જુદી છે, ધરને અને ધરમાં રહેનારને કાંઈ સબધ નથી માત્ર રહેવા પુરતો જ તેને ઉપયોગ છે, તેમ મનુષ્ય શરીરમાં રહેલો આત્મા એ શરીરથી જુદો છે શરીર નાશવત છે ત્યારે આત્મા અવિનાશી છે ભાગના ધરમાં રહેનારને ભાગ્યેજ તેમાં મમત્વ હિતવન્ન થાય છે તેમાં તેને રહેવા પુરતો જ ઉપયોગ છે તે ધર પડી જતા બીજા ધરમાં જવાથી ભાગ્યેજ શોક કે દિલ્લખીરી થાય છે આ શરીર પણ ભાગ્યનું છે, તેમાં રહી જે કર્તવ્ય કરવાનું છે તે કરી લેવું જોઈએ ન્યાં સુધી ધર રહેવા જેવી સ્થિતિમાં હોય ત્યાં સુધી તેમાં રહી શકાય છે, પણ ચોમાસામાં પડી જાય તેવી સ્થિતિવાળા ધર્મમાં ભાગ્યેજ કાંઈ મમત્વ બાંધી રહી શકે તેમ આ શરીર ન્યાં સુધી શમ કરવાને શક્ત, જીવાન, મજબૂત હોય છે ત્યાં સુધી આત્મા તેમાં રહી પોતાના કર્તવ્યને સાધી શકે છે પણ ન્યારે તેમાં રહી કામ કરી શકાય તેવું રહેતું નથી ત્યારે એવું પૃથ્વેને જીર્ણ શરીર છોડી બીજા નવા શરીરને પ્રાપ્ત કરવું પડે છે,

આ જગત નાશવત છે, શરીર પણ નાશના ધર્મવાળું છે, તેમાં મમત્વ બાંધી એમનારને શોક પ્રકટે છે, સર્માં સબધી, ધન, ધર, વૈભવો સર્વ શરીરની સાથે સબધ વાળા છે, શરીર છોડવાની સાથે તે સર્વને છોડવાનું જે એમ કેદમાં પડેલો મનુષ્ય કેદ ખાનાને પોતાનું ધર માની બેસતો નથી, પણ પાંચ દસ વર્ષ જેટલાં વર્ષ તેને ત્યાં રહેવાનું હોય તેટલા વર્ષ રહી છોડે ત્યારે પોતાને ધેર આવે છે, ત્યારે તેને કેદખાનું છોડતાં મોહ થતો નથી, કે શોક થતો નથી કારણ તેણે કેદખાનામાં મમત્વ બાંધેલું હોતું નથી દેશપાર થયેલા કેદીઓને જન્મભારા સુધી કેદમાં રહેવું પડે છે છતાં તે ત્યાં પોતાનું ધર છે એવું મમત્ત્વ બાંધતો નથી, પણ જો તે ત્યાંથી બેઠું છુટવું હોય તો ત્યાં સારી ચાલ ચલકત ગમે છે તો પાંચ દસ વર્ષ બેઠો છુટી બેર આવે છે આ વખતે કેદખાનામાંથી છુટતા તેને દુઃખ થતું નથી કેદખાનાના મિત્રોને ત્યાજ્ય રહેવા કહ્યું પોતે એકસો છુટી ધેર

આવે છે ત્યારે તેને મિત્રોના વિયોગ માટે પશ્ચાતાપ થતો નથી તેમ આ શરીર એ આ ત્માને કેદ સમાન છે એ કેદમાંથી છુટવું એ સર્વનો ધર્મ છે આત્મા શરીરનો ત્યાગ કરે તો તેથી શોક કે દુઃખ ધરવું ન જોઈએ. આ પ્રકારે શરીર, સગા અને મસારના પદાર્થો હપરની આસકિત બને છોડે તો જ તેને તે છોડતાં દુઃખ થાય નહિ, અને એવી રિધિત પ્રાપ્ત થાય તેજ મોક્ષ છે.

ચિતા માત્રનો લાગ એ દશામાં અનુભવી ચકાય તે મોક્ષાવસ્થા છે જીવન્મુક્ત પુરુષો તો સસાગમાં રહે છે, ગૃહસ્થાશ્રમ ભોજવે છે, સ્ત્રી, પુત્રોને લાડ લગાવે છે, ધન વૈભવ ભોગવે છે છતાં સદા કાળ ચિતા રહિત રહી શકે છે કારણ કે તેમના રાગદ્વેષ છુટી ગયા હોય છે તૃષ્ણાને તેમણે છૂટી હોય છે, કોઈ વસ્તુ તેને મળે તો તેથી હર્ષ થતો નથી કે કોઈ વસ્તુ તેને ન મળે તો તેથી દુઃખ થતું નથી સત્કાળ તે શરીરને નાશવત સમજે છે આત્માને અને શરીરને કંઈ સંબંધ નથી એમ માને છે માત્ર કોઈ ભાગના ધરમાં જાણે ગ્રહેતા હોઈએ એમ તે પોતે આ શરીરમાં નિવાસ કરે છે કોઈ ધર્મશાળામાં પાંચ પત્નીસ ઉતાડ્યો સાથે દસ પદર દિવસ ભેગા રહે તેમ સર્ગા મળેથી આવે તે રહે છે કોઈ જગ્યા તો તેથી તેને દુઃખ થતું નથી અને કોઈ આવી મળે તો તેથી તેને હર્ષ થતો નથી સત્કાળ સમતાને ધારણ કરી રહે છે અને તેની તે સુખી છે.

સુખી થતા માટે જીવન્મુક્ત દશા પ્રાપ્ત થાય તે અર્થે પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે લાંબો રૂપિયા મળે તેથી કંઈ સુખ મળી શકતું નથી, તે તો જ્યારે ને રૂપિયા મળે છે ત્યારે હર્ષ થાય છે, પણ જગ્યા છે ત્યારે ધણો ખેડ થાય છે શરીર અને સંબંધીઓના પોષણ અર્થે દ્રવ્ય મેળવવું એ પોતાની ફજ મમજ છે પણ દ્રવ્ય મેળવવા પોતાનો જન્મ છે એમ તે પુરૂષ માનતો નથી.

જ્યાં સુધી મનુષ્યો આત્માને ઓળખતા નથી ત્યાં સુધી જ દુઃખ છે શરીર આત્માને ઓળખવા માટે છે જન્મતા પિતા પરમાત્મા જે સર્વત્ર આપક છે, જે સર્વત્ર સર્વશક્તિમાન છે તેના અણરૂપ આત્મા દરેક પ્રાણી પદાર્થોમાં છે મનુષ્ય પોતાનામાં રહેલા આ માનો સાક્ષાત્કાર કરે છે ત્યારે તેને આત્માના સામ્યો પ્રાપ્ત થાય છે એ માટે મનુષ્યે જન્મ ધરી જે કુવાતું છે તે એક જ છે કે પોતે પોતાને ઓળખવે.

જન્મવતું અને મરવતું એ પ્રાણીઓનો સ્વભાવ છે આત્મા અજર અમર છે, તે જન્મતો નથી કે મરતો નથી, એ અજર અમર આત્માનું જ્યાં સુધી જ્ઞાન થયું હોતું નથી ત્યાં સુધી જ આ જન્મ મરણના ફેરામાં કરવું પડે છે આ મનુષ્યાવતાર ઉત્તમ ગણાય છે, દેવેનિ પણ મનુષ્યાવતાર લેવો પડે છે, મનુષ્યો જે સત્કર્મ કરે છે તેમને સ્વર્ગ મળે છે, જે પાપકર્મો કરે છે તેમને દુઃખ રૂપી નરક મળે છે, જે મનુષ્ય જેવું કર્મ કરે છે તેવું તેને ફળ મળે છે આ લોકમાં સત્કર્મો કરવાથી દેવલોકમાં જઈ સ્વર્ગમુખનો અનુભવ કરતા દેવો પણ તેમના સત્કર્મોના ક્ષય થતાં પાછા મનુષ્ય જન્મને ધારણ કરે છે નરકરૂપી દુઃખી યોનીઓમાં જન્મેલા જીવો પણ ક્રોધાતરે મનુષ્ય જન્મ તરફ સત્કર્મ કરી દેવ અનેક આ મનુષ્યલોકે કર્મભૂમિ છે તેમાં જે જેવા કર્મ કરે છે તે કર્મના ફળ ભોગવતા તેને તૈયાર ગ્રહેવું પડે છે. જોને આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય છે તે તો દેવોકાંત સ્વર્ગને પણ ઈચ્છતા નથી સિદ્ધિઓને પણ તૃષ્ણાગી કાઢે છે આ મોક્ષાવસ્થા નિષ્કામ કર્મ કરવાથી મળે છે.

મનુષ્યેએ પોતાની ઉચ્ચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે હમેશાં નિષ્કામપણે-એટલે કળની આશા રાખ્યા વગર સત્કર્મ કર્યા કરવાં, ચારિત્ર્ય ઉચ્ચ રાખવું પ્રાણી માનમાં ઇશ્વરનો અંશ છે એમ માની સર્વ પ્રતિ સમભાવે વર્તવું બ્યવહારમાં રહ્યા છતાં પણ પ્યાન તો આત્માનું ધરવું સત્યનું હમેશાં પાલન કરવું, દયા રાખવી, સત્પાત્રોને દાન આપવું, ઇન્દ્રિયોને કાબુમાં રાખવી, કાષ્ટની પણ હિંસા ન કરવી, ઘણાકર્મ પાળવું, શાંત રહેવું, કામ, ક્રોધ, રાગ, દ્વેષ, લોભ, મોહનો ત્યાગ કરવો સદૃશ્યોને ધાગણ કરવા અને દુર્દૃશ્યોનો ત્યાગ કરવા.

જીવું બોલવું, કાષ્ટને ગળ બાંધવી, અર્થાત એવું બોલવું કે જેથી સામાનુ મન દુઃખાપ એ વાણીનું પાપ છે, અન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવવું, કાષ્ટને છેતરવું, ચોરી કરવી એ ઉદરનું પાપ છે, કાષ્ટને હાથવગી મારવું, કાષ્ટની કાષ્ટ વસ્તુ લેઈ લેવી એ હાથનું પાપ છે, પર સ્ત્રી ગમન કરવું એ ઉપરચ ઇન્દ્રિયનું પાપ છે આ પાપ માર્ગનો મનુષ્યે ત્યાગ કરવો.

મનુષ્ય આ જન્મ ધરી દ્રવ્ય મેળવવા અથવા ઇન્દ્રિયોના અવિદિત વિષયો મેળવવા જે અનીતિ કરે છે તે પાપ માર્ગ છે, તે ક્ષણિક સુખ શરીર માટે છે પણ તેથી જીવાત્માને તો પાણુ જન્મ મરણના ફેરામાં ગ્રસ્ત પડે છે આત્માને ન્યા મુખી મુક્તિ શરીરનો સમ્પદ રહે છે ત્યાં મુખી તેને જન્મમરણના ફેરામાં બાંધકવું પડે છે ન્યારે પાપ કર્યોના ક્ષય થાય છે અને સત્કર્મોના જ કળ માત્ર ભોગવવાનાં હોય છે ત્યારે સુખ મેળવવા દેવાદિ લોકમાં જીવાત્મા ભય છે ન્યારે કર્યના કળને ભોગવવાનાં હોતા નથી ત્યારે મુક્તિ શરીરનો લય થતા આત્માને મોક્ષ મળે છે, માટે મનુષ્યે સત્કર્મો કરવા પણ તે નિષ્કામ ભાવથી કરવા અર્થાત તેનું કળ પરમાત્માને અર્પણ કરી દેવું એટલે તે કર્યો ભયન ઉપજાવતાં નથી.

મનુષ્ય ન્યારે પોતાના દેહને પોતે માને છે ત્યારે તેને ભય, શોક, દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે. તેને ઘણા કાળનો દેહને પોતે છુ એવું માનવાનો અભ્યાસ પડેલો હોવાથી તે રાત્રો કે સત્યુદયોના કહેવા ઉપર વિશ્વાસ રાખતો નથી. પણ તેણે જે ખર્ચ સુખ, ખર્ચ ભય અને ખર્ચ આનંદને પ્રાપ્ત કરવો હોય તો આ સમાગ્ના પદાર્થો ઉપરની આસક્તિ છોડી, આ ત્માનું ચિત્તન કરતા શીખવું.

પરમાત્મા મર્વતું પાલન પોષણ કરે છે, પરમાત્માને ઉપાસનાગ્ને દુઃખ હોઈ શકે નહિ તમે ઇશ્વરને ભજતા હો છતાં દુઃખી હો તો તેમાં તમારા ગત જન્મના કે આ જન્મના કાર્ષ્ક કમનું કળ ભોગવવાનું હશે મનુષ્ય જે એક નિષ્ઠાથી ઇશ્વર ઉપર શ્રદ્ધા ગંખી ઇશ્વરને ભજે છે, તો તેના દુઃખ માત્ર જતાં રહે છે સર્વનો ઉદય થતાં અધકાર જેમ જનો રહે છે તેમ પરમાત્માના ભજન કર્તૃત્વથી દુઃખમાત્ર અળપાઈ ભય છે અને ભગવાન ભક્તને પોતા તુલ્ય બનાવી આત્માનો માણાકાર કરાવી શકે છે.

પરમાં મા મનુષ્યને દેવ બનાવી નહિ છે તે મસાગ્ના નાશવત પદાર્થો મેળવી આ પવા તેમા કાષ્ટ નવાઈ નથી તમારી બ્યવહારમાં દુઃખી સ્થિતિ હોય તો એક નિષ્કામી ઇશ્વરને પ્રાર્થના કરો, તપાગ આચારવિચારને શુદ્ધ રાખો, ગરીરે પવિત્ર રહો, રાગદ્વેષનો ત્યાગ કરી મનના મેલ ટાળો,

શરીરના અને મનના મેલ ટાળો, પવિત્ર યજ્ઞ ઇશ્વર મદિરમાં ભજો, જરૂર તમને પરમાત્મા સહાય કરશે જ ન્યાં મુખી તમે પવિત્ર નહિ બનો ત્યાં મુખી તમારી પ્રાર્થના ઇશ્વર નહિ સાંભળે, ગરજ કે નમાગી બને તેમની વચ્ચે આ અપવિત્રતાનો મોટો ટાળો.

પડે છે એ કાળા પાદનો ત્યાગ કરો એટલે ઔશ્ધયમય ઇશ્વર તમારી પામેજ છે, એમ સમજો

શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે કાપારડે ત્રણ પ્રકારના, કર્મોના વાણીવડે ચાર પ્રકારના કર્મોના અને મનવડે ત્રણ પ્રકારના કર્મોના એમ દસ પ્રકારના કર્મોના ત્યાગ કરવો અન્યના પ્રાણનો નાશ કરવા રૂપી કર્મ, મોરી, અને પૃથ્વી હરણ આ ત્રણ પાપ કર્મો કાચીક કહેવાય છે માટે ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવાની ઇચ્છાવાળાએ આ ત્રણનો ત્યાગ કરવો અસત. એટલે જીવ બોલવું કે કુષ્ટ પ્રકાશ કે બકવાદ કરવો, દોર ભાષણ, અન્યની માડી યુગલી કરવી, અસત્ય બોલવું એ ચાર વાણીના પાપકર્મો છે માટે તેનો ત્યાગ કરવો તેમ તેના પાપકર્મો કરવાનો મનમાં પણ વિચાર ન કરવો પારકા ધનનો લોભ ન કરવો, સર્વ પ્રાણીઓ પર સ્નેહ રાખવો અને દરેક કર્મનું ફળ મળે છે જ એવું માનવું એ મનના કર્મો છે. અથવા પારકા લેવાનો ધનનો લોભ કરવો, અનન્ય જીવ છુટું છુટું, અને કર્મનું ફળ કંઈ મળવાનું જ નથી એવું માનવું એ મનના પાપ છે એ પાપનો ત્યાગ કરવો

આવી રીતે મનુષ્યે મન, વચન અને શરીરની કોઈનું અશુભ ઇચ્છવું નહિ, કોઈનું અશુભ બોલવું નહિ કે કોઈનું અશુભ કરવું નહિ, કારણ કે અશુભ કર્મનું ફળ પણ અશુભ જ મળે છે. આમાં અશુભ કર્મોથી પરમાત્મા અને જીવાત્મા વચ્ચે આત્મજ્ઞાન યતાં જ્યાં જાય છે માટે જે ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવાની ઇચ્છા હોય તે આવા અશુભ કર્મોનો ત્યાગ કરવો (તંત્રી)

સત્ય જ્ઞાન કેવું હોય ?

(મીઠુત ઇશ્વરભાઈ જીવાભાઈ ખેડે.)

બહારની વિશ્વતિનો ત્યાગ કરવાથી કંઈ સિદ્ધિ થતી નથી. અને શરીરના લીંગ શરીરમાં પેદા થતા કામાદિ દ્રવ્યનો ત્યાગ કરાવી થાય ખરી કે ન પણ થાય બાહ્ય દ્રવ્યથી છુટેલાના અને શારીર વિરોધા દ્રવ્યમાં આસક્ત રહેવાના જે ધર્મ અને જે સુખ હોય છે તે દ્રવ્ય કસાવનારાં હોય છે અર્થાત તે ગુચ્છ હોય છે.

જે અક્ષરનો જેમાં ગુણ હોય છે અર્થાત જેને વિષે માફ મન લાગુ પડે છે તેવું મૃત્યુ થાય છે પણ જેમાં ત્રણ અક્ષર છે એવું જ્ઞાન તો શા ન ચિરંજીવ છે

“માફ”. એમ કહેવાતી વસ્તુનો નાશ થાય છે અને જેને વિષે “માફ” એવો ભાવ નથી તે નિત્ય છે, તેટલા માટે જ્ઞાન અને મૃત્યુ એ જેની બંધરથા આત્મા વિષે કરેલી છે અને એ જે અદૃશ્ય રહેના વિના સસયે સર્વ જ્ઞાનોને લગાવે છે આ સત્પણનો અવિનાશ જ જે નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય તે જ્ઞાન પ્રાપ્તિના શરીરોને બેટવાના કાર્યને કિ સાથ જ ગણવી બેઠાએ રથાવર અને જગમ સર્વ પદાર્થવાળા આખી પૃથ્વી મળ્યા પછી જેનું તે વિષે મમત્વ (મારાપણું) નથી તે તેવું શું કરશે ? વનમાં વસનાર અને વનમાં પેદા થતા પદાર્થ પર જીવનાર માણસને જે દ્રવ્ય વિષે મમતા (મારા)પણું થાય તો ખરેખર તે

મૃત્યુના મુખમાળ પડ્યા જેવો છે બાહ્ય અને આંતર શુભાના સ્વરૂપનો જે વિચાર કરવો કે જે માયાથી બંધન પામવા છતાં એ બાહ્ય અને આંતર શુભાથી ઉત્પન્ન થયેલા કાર્યને જોના નથી. તે મોટા અવમાથી મુક્ત થાય છે

આ જગતમા જોતો આત્મા કામનાવાળો છે તેની લેલો પ્રસન્ન કરતા નથી તેમ આ લેલકા કોઈપણ પ્રશ્નિ અધાપ (નિષ્કામ) જણાવી નથી. સર્વ કામનાઓ મનના અજબૂત છે અને પડીતો તે વિશે વિચાર કરીને કામનાઓનો સંહાર કરે છે યોગી જન્મ જન્મના ફરી ફરીને અભ્યાસથી યોગને જ એક સાગ માર્ગ વિચારીને કામનાઓનો સંહાર કરે છે

દાન, વેદાધ્યયન, તપ અને કામનાવાળાં વૈદિક કર્મો, દત્ત યજ્ઞો, નિધો અને ધ્યાન યોગ એમાંથી કોઈમા પચ કામનાથી કોઈ યોગી આરભતો નથી કારણ કે તે જાણે છે કે જેની જેની તે કામના કરે છે તે કર્મ નથી ખરો કર્મ તો એ છે કે જેનું મૂળ નિયમોના પાલનમા એટલે હનગઓને અકુશમાં ખવાયા છે આ વિવિધમાં પૂર્વે ધધ ગયેલા વદાનોએ નિશ્ચય કર્યો છે કે —

કોઈ પણ મનુષ્ય ઉપાય કર્યો વિના પોતાના મનમા માગપણ ત્યાગ કરવાના યોગા-બ્યાસ દ્વારા વિના અદભાવનો નાશ કરવાને હક્તિવાન નથી અદભતો નાશ કરવા માટે જોઈતા બળનો વિચાર કરીને જે મારાપણનો નાશ કરવાને પ્રયત્ન કરે છે તેના દામમા બાહુમાં તે ત્યારે નાશ કરવા મથતો હોય ત્યારે હું એટલે અદભાવ પ્રકટ થાઉં છું અર્થાત્ તેને બાહુમળનું અસિમાન આવે છે (આ કામ કરે છે)

વિવિધ દરિયાવાળા મજો વડે જે મને (મારાપણના બાવને) નાશ કરવાને પ્રયત્ન કરે છે તે જગમમાં જાણે કર્મોત્તમા દોડે તેમ હું તેના વિશે પ્રકટ થાઉં છું જે કોઈ મને વેદો અને વેદાનના સાવન વડે મારવાને પ્રયત્ન કરે છે તેના વિશે સ્વાચરમા જાણે જુનાતમા દોડે તેમ હું પ્રકટ થાઉં છું, જે કોઈ સત્વ પરાક્રમ પુરૂષ શ્રુતિ (ધર્મ) થી મને મારવાનો પ્રયત્ન કરે છે તેના હું તે કારણે થાઉં છું અને તે મને ઝાગમજો નથી. જે કોઈ ઉત્તમ શત્રુવાળો તપ કરીને મને મારવાનો પ્રયત્ન કરે છે તેના મનમા હું તપોભાવ રૂપે પુન પ્રકટ થાઉં છું

જે કોઈ પડીત—મારાપર ચારથા રાખીને મને મારવાનો પ્રયત્ન કરે છે તે મોઢપર પ્રયત્ન રાખવાવાળાને જોઈ હું નાચુ છું તથા હમ્મ હું સર્વ જૂનોમાં સનાતન એવો હું એક અવધ્ય છું—માટે કામનાને હતવાનો ઉપાય નિષ્કામ કર્મ ધધર પ્રણીધાન અને તત્વજ્ઞાન કે જે ચૈતન્ય છે તેજ હું છું એ સાચા ભાવ અને અભ્યાસવડે કામના છનાય છે વાસનાનો જય એજ સાચા ઉપાય છે

વાસનાવાળુ સર્વનાશવત છે માત્ર આજ્ઞવથી જલપદ મેળવાય છે

આ શરીર માયારૂપ છે, અને તે સમાર તરવાનું સાધન છે એ સમજથી અદભા-સ્મિતું ક્યાર્ય જ્ઞાન દૈતમાવનો નિષેધ કરી અદૈત સ્વરૂપ સમજી જામન થયુ. જે કુમારીક ધન્દ્રિયોનો નિમ્મદ દર્શો અને કોધને જનનારો તથા કર્મોચરણ કરનાર દ્વિસાથી રૂઝીન અને કર્મ ઉપર નિત્ય પ્રિતિ રાખનાર હોય છે તે કર્મને પ્રાપ્ત કરે છે. વળી જે તં-દ્રાથી રૂઝીત હોય સક્તિ પ્રમાણે મન્માર્જનો આશ્રય કરનારો હોય અને શાપી હોય તે પ્રરૂપ જલરૂપ થઇ શકે છે સત્વ એજ પરમ્મ મળ છે અને સત્વરડેજ સર્વ પ્રતિષ્ઠા છે

હતિષિન

તમે કોણ છો ?

તમે પ્રાણી છો ? તમે શા માટે જન્મ્યા છો ? તેના તમે કદી વિચાર કર્યો છે ? આ વિશ્વમાં અનેક પ્રાણીઓ દરોજ જન્મે છે અને મરે છે પશુ, પક્ષી, મનુષ્ય, સર્પ કાઠ જન્મ મરણના સ્વભાવ વાળું છે મનુષ્યમાં અન્ય પ્રાણીઓ કરતાં ઝાઝક વિશેષતા છે, એ વિશેષતાથી જ દેવો પશુ મનુષ્ય જન્મ લેવાનું ઇચ્છે છે ત્યારે જન્મવું અને મરવું એટલું જ મનુષ્યનું કર્તવ્ય હોય તો પછી તેને બીજું કંઈ કરવાની જરૂર નહિ આપણે તેનાથી જે જે જોઈએ છીએ તે સર્વ પ્રાણી પદાર્થ નાશવત છે પૂર્વે આ દેશમાં રજપૂતો રાજ્ય કરતા, ત્યારે તે જાણતા કે આ દેશમાં સદાકાળ આપણું રાજ્ય રહેશે, સુસતમાનો આવ્યા તો તેમણે માની લીધેલું કે હવે આ દેશમાં હમેયને માટે આપણું રાજ્ય રહેશે, તેમણે ઘાખો અને કંડોરો ફાંપ્યા પોતાના મહેલો, મસ્જીદો અને બગીચા બધાવવામાં ખર્ચ્યા, એ મહેલો અને મસ્જીદો તેમણે ધણીજ કાળજીપૂર્વક જાણે તે મસ્જીદો અને મહેલો ઉભી રહેશે ત્યાં સુધી બોમ્બીયુ એમ માની બધાવેલી હોય તેવી મનજીવ અને શરીરગી વાળી બધાની.

અમદાવાદમાં, ચંપાતેરમાં, દિલ્હિમાં, આગ્રામાં જ્યારે જોઈએ છીએ ત્યારે એ રાજવી સુસતમાનોના મહેલો અને મસ્જીદોના ખડેરોના પથ્થરો આપણાં જોવામાં આવે છે ત્યારે તે ખડેરો આપણું જોઈએ છીએ ત્યારે સમજાય છે કે મહેલો તે મસ્જીદો બધાવનારા ચાલ્યા ગયા છે અને તેના ખડેરો બાગમાં વૃક્ષો અહીં રહ્યા છે રજપૂતોના કિલ્લા, ખોદીના સ્તુપો, મોટા મોટા મિનારા, અહીં રહી ગયા છે અને તેના બધાવનારા ચાલ્યા ગયા છે, હવે તેમણે મહા મશિનતે ધણી કાળજી રાખીને બધાવેલાં તે મહેલો પશુ હવે પડીને જમીનદોસ્ત થવા આવ્યા છે આજ મર્વ પ્રાણી પદાર્થ કાળના ઓઢવાની સાથે નાશ પામે છે. મનુષ્ય જન્મે છે, જીવે છે અને મરે છે જન્મ આવે મરણ એ બેની વચ્ચે તે મોટી મોટી વ્યાપારો બાંધે છે, પદાર્થો મેળવે છે, અને જાણે તે પદાર્થો હમેશા આપણે જ લોગવીશુ એમ માની તેમાં રચ્યા પચ્યા રહે કે મરીને મીજ જન્મ લેવો પડશે તેનું જ્ઞાન બૂલે છે અને જો જોતામાં ત્રીસ, ચાલીસ, કે પચાસ વર્ષ સુધી મસારમાં રચ્યો પચ્યો રહી, જડ શરીરને અહિં મૂકી, મેળવેલા ધનાદિ પદાર્થો ત્યાં જ મૂકી કાંઈ બીજું જન્મ્યાએ જન્મ લે છે આ બધાનું રહસ્ય સમજવા તમે કદી વિચાર કર્યો છે ?

મનુષ્ય પરદેશ ધન કમાવા જાય, ત્યાં ધન કમાય અને ધર્મશાળા કે ભાડાના ઘરમાં રહે, બે, ચાર, દસ કે પચીસ વર્ષ ત્યાં રહી પાછો ધન લઈને દેશમાં આવે છે ત્યાંના ભાડાના ઘરમાં કે ધર્મશાળામાં તેને મમતા રહેતી નથી તે કમાયેલું ધન ત્યાં મૂકીને ઘેર આવતો નથી, પણ કદાચ તે જો પરદેશમાં જ રચ્યો પચ્યો રહે, પરતે ભૂતી જાય, અને કમાયેલું બધું ત્યાં દુરાચારમાં ખર્ચી નાખે, અને કિરોડો રૂબરૂ કરીને પાછો દેશમાં આવે તો તે જિખારી જ રહે, તેણે પરદેશ વેઠેલો નફાનો જ ગણાય, અને કાલો પુર્યો તેને મૂર્ખ જ ગણે. આજ પ્રમણે સર્વ મનુષ્યો આ મસારમાં ફરે છે અને તેને આપણે કાલો ગણીએ છીએ.

એક માણસ આપણા દેશમાંથી ધન કમાવા માટે આફ્રિકા ગયો તે આફ્રિકા ચાર વર્ષ રહેવાની માધણી કરી અદિ થી ગયો અને તેને ત્યાં પમાર પશુ સારો હતાં. તે ત્યાં ગયા પછી ધન કમાવને દેશમાં જઈયુ એ વિચાર ભૂલી ગયો જે પમાર મળતો તે ત્યાં જ ખર્ચી નાખતો, ત્યાં ખરાબ અંજોની મોજતો, નદારા સ્વાભાવના મિત્રોની સાથે સાથે તે એટલો મધો ભગી ગયો કે તે અદિ આવવાનું વિસરી ગયો ચાર વર્ષ પૂરાં થયાં પણ ઠાંઠ કમાણી કરી નહિ, વળી તેણે બીજાં દસ વર્ષ ત્યાં વધુ રહી બીજી કમાણી કરવાનો વિચાર કર્યો તેનો પમાર પશુ વધ્યો એકદમ વર્ષ પાછું તે અદિ આવવાનું ભૂલી ગયો, ત્યાંજ બધા પૈમા મોજગામ અને મોજવિલાસમા ખર્ચવા મડ્યો ત્યાં તેણે એક મુદર ધર બનાવ્યું તેમાં તે ધારતો કે તે તૈયાર થયે તેમા રહી આનંદ ભોગવીયુ. તેમાં દેવુ પણ ચર્લ ગયુ મુદન પુરી થઇ એટલે તેને પાછું દિલમા આવવાનું હતું કમાણી તો કંઈ ન કરી પણ જે દેવુ હતું તે અદિ આપીને પણ તેને મેં કયાં વગ છુટો નહોતો એટલે તે મુત પુરી થયે અદિ ખાવી હાથે આપ્યો અને મિખારીનો ભિખારી રસો આવા માણસને આપણે મૂર્ખજ કહીએ છીં જન્મતમા ઘણા મનુષ્યો આવ જ છે

આ વિશ્વમા જન્મીને ઠાંઠ એવું કર્તવ્ય-અર્થાત કમાણી કરી લેવાની છે કે જે કમાણી આ દેહ અદિ છોડીને ચાલ્યા ગયા પછી પણ આપણી માથે લઇ શકાય એ કમાણી કરવાને બદલે જે દેવુ કરી દઇએ તો આપણે સાથે દેવુ જ લઇ જવાનું દેવુ બીજા જન્મે ભોગવવું પડવાનું અને આ જન્મ લીધેલો એણે ગુમાવ્યો સમજવાનો જન્મતમા જન્મીને જીવતાં સુધી પ્રવચકો કરવા, પ્રવચકોનું ફળ આપણને બીજા જન્મમાં પણ મળવાનું ને પાપકર્મો કરીયુ તો તે અદિ દેવુ કરી દીધા જેવું થયે બીજા જન્મમાં તે પાપનું ફળ ફળે ભોગવ્યા વગર છુટકો નથી જન્મ્યા એટલે દન, પત્રીસ, પચાસ કે સો વર્ષે પણ મરવું એ તો નફિ જ છે. અને તેટલા વખતમાં જે આપણે અદિ જ રમી પત્રી રહ્યા, સસારના વિષયોમાં આસક્ત થઈ ગયા, સ્ત્રી, પુત્ર, ધર વૈભવમા વિજ થઇ પર માર્યેને બૃથા તો આ જન્મવું એણે ગુમાવ્યા જેવું થવાનું. મળેયું જીવતગ નકારું ગુપાવી દઇ કંઈપણ કમાણી ન કરતાં ખાલી હાથે અથવા જે પાપકર્મ કર્યા હશે તો તેના ફળને સાથે લઇ બીજો જન્મ લેવો પડવાનો અને તેનું ફળ ત્યાં આપણે મર જોગવવાનું

આ જગત નાનકત છે શરીર નાનકત છે પણ આ જન્મતો સાદક, શરીરનો આત્મા અમર અમર છે, એ આત્માનું ભાન મનુષ્ય શરીરમાં જ્યાં સુધી થતું નથી જ્યાં સુધી આ મનુષ્ય જન્મમાં તેનો માણસકાર થતો નથી ત્યાં સુધી વારવાર જન્મવું અને મરવું રતાં છે જેમ બી, એ ની કે રોપ્ટરની કે વડીલની પશ્ચિમા એકવાર પાસ થયા તો દીધી મળે છે, અને જે ન પાસ થયા તો પશ્ચિમાં વાગવાર એવું પડે છે. જે વારવાર નપાસ થયા, બરોજ પાસ થયા તો એ અભ્યાસ ન કર્યો તો ફરી પાછા એજ કલાસપા અભ્યાસ કરાગે અને જ્યાં મુડી નપાસ થયા ત્યાં સુધી તે ગણેલાં વર્ષો નદામા ગાળ્યા ગુન છે. તેમ આ સસાર એ આત્માના શોધનની પરીક્ષા માટે છે જ્યાં સુધી મનુષ્ય આ જન્મમાં પોતાના આત્માનો માણસકાર કરતો નથી અને વાવડારમાં જ ગયો પડ્યો ગદે છે તો તેને વારવાર મૃત્યુ અને વારવાર જન્મ રહેવાનું

એક માણસને મદાનના રાત્ર થવની ક્ષમતા થઇ, અને તેણે તે ગાન મેળવવા સિદ્ધ નેકાના ઉપાસ્ય દેવની ઉપાસના કરી તેની ઉપામનાના અને સિદ્ધદેવ પ્રમત થયા

અને તેને મહારાજ્ય પ્રાપ્ત થાય એવો માર્ગ બનાવ્યો તેમણે કહ્યું કે તું ઉત્તર દિશામાં કાલથી પ્રયાણ કરજે, આગળ જતા જતાં તને ઘણા અનુભવ થશે, અને અમુક દિવસે અમુક નગરના દક્ષિણ દરવાજા આગળ મહારાજાના ચાર વાગે પહોંચી જશે ત્યાં બરોબર પાંચ વાગે દરવાજો ઉઘડશે, એટલે એક દાથી નીકળજે, એ ત દાથી તારા ગળામાં કુવતો દાર નાખી તને સુઢવડે ઉપાડી પોનાની પીઠ ઉપર બેસાડશે એ પછી તને પ્રધાનો રાજ્ય દરબારમાં લઈ જઈ તે દેશનું મહારાજ્ય આપશે, પણ સહાન રાખજે, તે ધારેલે વખતે જ તે નગરના દરવાજા પાસે તારે હાજર થવું જો તું ને સમયે ત્યાં નહિ જાય અને રત્નો ચૂરી જઈશ તો તે રાજ્ય તને નહિ મળે.

ઉપાસકને વરદાન આપી દેવ અતર્થાન થઈ ગયા. ઉપાસકને આનંદ થયો તેણે મહા રાજ્ય મેળવવા માટે બીજે દિવસે પ્રયાણ કર્યું પોતાનું ઘરમાર ત્યાં છોડી આગળ ચાલ્યો થોડે દૂર ગયો એટલે તેને એક મિત્ર મળ્યો તેણે કહ્યું કે હું પણ અમુક સ્થળે અસુખ્ય ધન છે તે લેવા જઈ છું મે તમારો રસ્તો દોડા છે, ચાલો આપણે સાથે જઈએ, આ બાઈ એકના બે થયા આગળ જતાં વળી બીજા ત્રણ જણ મળ્યા તે પણ તેની માથે થયા આમ પાંચે જણ સાથે ચાલ્યા તેમણે રસ્તામાં પોતપોતાને ઘેર પેલા માણસને લઈ જવા આગ્રહ કર્યો. ત્યાં આગળ જતાં એક મોટું શહેર આવ્યું ત્યાં અમુક સ્થળે પાંચ સ્ત્રીઓ છે, તેમની પાસે ઘણું ધન છે સ્ત્રીઓ રૂપાળ, શુશ્રુવાન અને પુરુષોનું મનરંજન કરનારી છે એને અમુક સરસોએ મેળવી શકાય છે, તે તરફ આ પાંચે જણ મથા આ સ્ત્રીઓને મેળવવા પેલા તેના ચાર મિત્રોમાંના એક જણે કહ્યું બાઈ, આ સ્ત્રીઓ મહુ મુર છે, વળી તેને મેળવવાથી ઘણું ધન પણ મળે છે, સુદર યુવતિઓ છે, જુઓ તો ખરા, તે કેવી સુદર જણાય છે, આ બધા લોકો તેને મેળવવા તેના પ્રત્નોના ઉત્તર આપવા તેના તરફ જતા દોડી જાય છે, ચાલો આપણે જોઈએ, જો મળે તો ફીક આ માંમળી બીજા મિત્રે કહ્યું અરે બાઈ, આની સુદર સ્ત્રીઓ આપણા આ મિત્રને મળે તો કેવું આર, ચલો આ પણે તેને તે મળે તેવી ગોઠવણ કરીએ, આવી ઉત્તમ, રૂપાળ, સર્વ શુશ્રુવની અને યુવાન સ્ત્રીઓ વગર પ્રવ્રત્ને મળતી હોય તો તેનો કાંઈ ત્યાગ કરે, ચાલો બાઈ, ગમે તેમ કરીને તે સ્ત્રીઓ આપણા મિત્રને મેળવી આપીએ આવો નિશ્ચય દર્શાવ્યો.

આ સાંભળી ત્રીજો મિત્ર બોલ્યો, અરે વાહ, બાઈ, આપણે જ્યારે આ નદીકિનારના મિત્ર કર્યા તો આપણે તેમને જરૂર મદદ કરી આ સ્ત્રીઓ મેળવી આપીએ, જોઈએ કે તે ગાથી મળે છે, બાઈ, તારા નસીબમાં અવી લક્ષ્મી જેવી સ્ત્રીઓ છે એ તેનો ત્યાગ ન કર, અમે મદદ કરીશું એવાએ કહ્યું હા, હા, ચાલો, હું તેને મેળવી આપવા તેના પ્રત્નોના ઉત્તર આપવા યત્ન કરીશ હું બધા ઉત્તરો જાણુ છું.

આમ ચારેનો નિયાર થયો એટલે પેલા નદીકિનારના પચીસ લલચાયા, રાજ્ય મેળવવા જવાની સુદન ખુટી પડશે તેનું જાન બૂધા, સ્ત્રીઓનું રૂપ જોઈ લોભાયા અને પેલા મિત્રોની માથે ત્યાં ગયા.

હવે આજ સરસામાં બીજા એક મનુષ્યને ચક્રવર્તિ રાજ્યની ઇચ્છા થયેલી તેને પણ કાઈ દેવે વરદાન આપેલું એટલે તે પણ પેનું રાજ્ય લેવા નીકળેલો તે પણ બહિ આવી ચઢેલો તેને પણ રસ્તામાં ચારેક મિત્રો મળેલા તે તેને અહિ લેઈ આવેલા તે માણસને સ્ત્રીઓ મેળવવાની પેના મિત્રોએ મહત્ત્વ મતામણ કરી પણ તેને તો સ્ત્રીઓ કરતાં

રાત્રી મેળવવાની એટલી બધી ઇચ્છા પ્રકટી હતી કે તે ત્યાં હોય ત્યાં સકયો નહિ, તેણે પેલા મિત્રોને ગણ્યાર્થ નહિ, અને આગળ આશ્યો.

નદકિશોર શ્રીઓના ગાનનાનમાં બૃથો, અને ત્યાં રોકાયો, શ્રીઓને મેળવી અને આમમાં એક મહેલ મેળવી ત્યાં ગયો, વળી પાછો દેવનું વરદાન સાંભળી આવનાં આગળ આશ્વાનો વિચાર કર્યો. પેલા દગ મિત્રો પણ તેની સાથે તૈયાર થયા, આમળ જતા વળી એક ટેકરી ઉપર અમુક જગ્યાએ બોલાયી ધર્મ ધન મળશે, ત્યાં સોનું, દિવસ, માસિક વિગેરે દોરેલું છે, તે મેળવી આગળ જઈયું એવું પેલા મિત્રોએ જણાવ્યું વળી પેલાનું મન લલચાઈ અને ધન લેવા દોડ્યો ધન કદાચુ વળી શ્રીઓને આવવા પાછા જવાની પેલા લોકોએ મનાઈ આપી. પેનો લલચાયા અને ધન ગામમાં ભરાયી વળી પાછો શ્રીઓ પાસે ગયો.

અહિં પણ પેલા બીજા પુરુષ આવેલો તેને પણ પેલા ચાર જણાએ ધન લેવા લલચાવ્યો પણ તેને ગત્ય નોંધતું હતું એટલે તે ત્યાં રીતે વનમાં પ્રાંતિ લાવે, તેણે ધનની અસપૂર્ણા કરી, પેલા મિત્રોની અવગણના કરી આગળ આશ્યો.

આમ વળી કેટલોક વખત આગળ ચાલ્યા ત્યાં વળી એક બીજું કોતુક જણાયું ત્યાં રસ્તામાં એક બાવો પેડેનો અને તેણે દર્શ્યું કે જે મારો ચેતો ચાલ તેને હું અમુક વિદ્યા શીખવાડું, તે વિદ્યા વડે તે અનેક બન, પિતાય, મનુષ્ય વિગેરેને વશ કરી રાકશે, અમુક અમુક વસ્તુ ધર્મના ધનાં મેળવી રાકશે. આમ છતાં પેનો પુત્ર ત્યાં ન રોકાયો અને આગળ આશ્યો, અને નદકિશોરે તે વળી તેની વિદ્યા શીખવાની પણ જીદ કરી આમ નદકિશોર રસ્તામાં કોઈ વખત રોકાયો અને તેથી તેને પ્રિય વરદાન આપેલું તે ટાકમ સુધી ગયો, જે ટાકમે તે રાત્રીના દરવાજા પાસે જતું જોઈએ તે ટાકમે તે પહોંચી રાક્યો નહિ, અને રસ્તામાં જ ગડમચક કરતો ગત્ય વગર ગઈ ગયો પેલી શ્રીઓ તો મળી, ધન મળ્યું પણ તેને પેના દગ મિત્રો પચાતી પડ્યા અને તેને દુઃખ, તેમાં તારું થુ કે, અને મહેનત કરી છે ને તું તો રસ્તે જતો અમને મળ્યો માટે આ બધું અમારું છે એમ કરી પેલા ચારે કંઈ ગ્રીયો, મહેલ અને ધન પચાતી પડ્યા આમ નદકિશોરે મિલનું વરદાન મુખાનું.

બીજાં માણસ તો રસ્તામાં મળેલું રત્નો, ધન, સર્વ હોડી આગળ ને આગળ આશ્યો અને બરોગર જે દિવસે દરવાજા પાસે પહોંચ્યું જોઈએ તે ટાકમે દરવાજા આગળ જઈ હોમો ગયો બરોગર ચાર વાગે દરવાજા ઉઠ્યો અને દાંડીએ આ વીર પુરુષના મળ્યામાં હાર નાંખ્યો તેને વાળતે વાળતે કહેરમાં લઈ ગયા, ત્યાં તેને રાજાદી મળી, વળી પેલા રાજાની પુત્રી હતી તે પુત્રી તેની સાથે પરણાવી આવી રીતે આ વીરપુરુષે મિલનના વરદાન મળ્યા પ્રમાણે મીવે રસ્તે ચાલ્યા જતાથી ગત્ય, શ્રી, વૈભવ સર્વ મેળવ્યું અને નદકિશોર નિષ્કરે દનો ત્યાંના રાજા પડ્યો ગયા.

વીરપુરુષ જ આ સસારમા આમકત થતો નથી અને સ્ત્રી, ધન, પુત્રમાં આમકત ન થતા આત્માને શોધવા યત્ન કરે છે તે માને છે કે આ બ્યવહારના પદાર્થો જધા શરીર માટે છે, શરીર તો નાશવત છે આત્મા માટે આમાંનું કશું નથી, માટે આત્મા જે પોતાનું સ્વરૂપ છે તેને જાણવવા તે યત્ન કરે છે. તે મનત પ્રપત્તગીય રહે છે, તે ધારે છે કે અમુક મુક્ત સુધીમાં જ આ આત્માને શોધી શકવો, અર્થાત આત્માના દ્વાર સમીપ જઈ પહોંચવું. જો તે મુક્તની અદર આત્માના દ્વાર સમીપ ન જમા અને આ સસારમાં જ સર્વસ્વ માની બેસી રહ્યા તો કંઈ ઘડીએ શરીર છોડી ચાલ્યા જવું પડશે તે નક્કી નથી અને જો આત્મસાક્ષાત્કાર આ જન્મમાં ન થયો તો પાછો બીજો જન્મ લેવો પડશે આ જન્મમાં જે સત્કર્મ કર્યા હશે તેજ આત્માને બીજા જન્મમાં ઉપયોગી થશે જો કદાચ સસારના પદાર્થો, ધન વિગેરે મેળવવામા દુષ્કર્મ કર્યા તો તે પદાર્થો અહીં રહેશે અને તેનું દુષ્કર્મી ફળ તો તેના આત્માને બીજા જન્મમાં પણ ભોગવવુંજ પડશે માટે મનુષ્યો એ જન્મનું ત્યાંથી ચેતી આજીવી જ આત્માને શોધવા પ્રયત્ન કરવા કેદ કમવૈ.

મનુષ્યો આ બ્યવહારમાં એવા રચી પચી રહેલા છે કે તેમને જાણે હવે મરવું જ નથી, આ જન્મ માં જ રહી મેળવેલા પદાર્થો ભોગવીશું એમ માની બેસે છે જીવતો મનુષ્ય કાલે શુ ખાઈશું તેની ચિંતા રાખે છે, ઘર રહેવા બધાવે છે, મ્ત્રી પુત્રાદિમાં રચ્યો પચ્યો રહે છે શરીરમાટે ધનાદિ પદાર્થો મેળવવા અસલ્ય પ્રયત્ન કરતાં હરતા નથી, તેને શરીરની જોડણી ચિંતા છે તેટલી તેના આત્માની શી સ્થિતિ થશે તેની ચિંતા નથી અને તેથી જ મનુષ્ય દુષ્કર્મી થાય છે

ઘર બધાવે છે તે કાઠ, ટકાકા અને ગ્રેડુ પડી ન જાય તેનું ચુનામગ્ગીનું બધાવે, કાષ્ઠ વસ્તુ સપાડે તો તે ટકાકા સપાડે, ઘરની બીજી વસ્તુઓની કાળજી રાખે, વરસ દિવસ સુધી ખાવા માટેના દાણાનો મગફળ કરે છે કંઈ આવતે વર્ષે દુકાળ પડે તો ખાવા જોઈશે એમ માની બે વર્ષનું અનાજ મગફળે છે, વર્ષા વૃદ્ધાવર્યામા ન કમાવાય તો ખાવા જોઈએ એમ માની ધન એકઠું કરે છે પોણેસો વર્ષની ઉમર યશ્ન હોય, બે દિવસ પછીજ તેનું મૃત્યુ થવાનું હોય તો પણ પછી બીજા જન્મ માટે શું મચ્ચ કરી લીધું છે તેની ચિંતા ન કરતાં જો કદાચ તે વખતે જીલ્લો બોલી દસ રૂપિયા કમાવાના હોય તો જીલ્લો બોલતા અચકાતો નથી

બ્યવહારમા વેપાર રોજગારમા મનુષ્યો જીલ્લો બોલવામા પાપ સમજતા નથી, અન્યને પ્રપચ્ચી છેતરી લેવા હરતા નથી, કાષ્ઠનું દેવચી તુકચાન કરવા પાછા પડતા નથી, કોષથી કાષ્ઠને હાનિ કરતા હરતા નથી મગરની પચારી ઉપર સુવા છતા પણ ધન મળતું હોય તો તે જીલ્લો, પ્રપચ્ચ દિસા સર્વ કાષ્ઠ કરે છે તેમને ખડી પડી આ બધાનું ફળ ભોગવવું પડશે તેનું જ્ઞાન ગ્રેડું નથી, અને આવાં અન્યાતિના દાર્થોથી શુદ્ધ નૈયતિ સ્વરૂપ આત્માની આચુમાનુ એવું કાળું પડ ચલાવી દે છે કે તેમને પોતાના આત્માને સાક્ષાત્કાર થતો નથી, અને ધર, ધન, સ્ત્રી, પુત્ર સર્વ આદિ મુઠ્ઠી, માત્ર કરેલા કર્મનાં ફળને સાથે લઈ બીજા જન્મમા જન્મે છે, કરેના દુષ્કર્મનું ફળ તો તેને ભોગવવું પડે છે, આત્માથી દૂર રહે છે અને મેળવેલા પદાર્થો અહીંજ રહે ✓

મગરના મનુષ્યોની સ્થિતિ દયાજનક છે પોતાની પાછળ પોતની સ્ત્રી, પુત્ર, ધન વિગેરેની અવર્યા કરવાની કાળજી મગે છે, પુત્ર ન હોય તો પોતાના ધન અંગે ચિંતન ની

અવસ્થા દર્શાવું વિવેક છે, પુત્ર હોય તો તેને ધનવાન થાય તેવો જનાવવાની કળા રાખે છે પણ મરણ પછી તેનું પોતાનું શું થતે તેની અવગ્યા કરવાની તેને કાળજી નથી તેણે આ જન્મમાં ગંગોત્રને વડા થઈ કામદોષાદિનો આશ્રય લઈ જેનું ધન લઈ લીધું હોય છે, જેનાં શ્રી છાકરાંને રડાવી નિમાનો લીધો હોય છે, જેની કામે લુંતી માફી પુરી દુકનનામા કરાગ્યા હોય છે, જેને તે દુરમન ગણે છે, જેના ધર્મમાં વેળાની પગ રાખી નથી, એવો જેને પોતાનો રત્ન માની બેઠો હોય છે, તેજ યજ્ઞને ત્યાં કેટલીકવાર તેના ધણા ચિત્તનથી તેને જન્મ લેવો પડે છે જેનું એક વાર સર્વસ્વ લુંતી પોતે કમળે કરી લીધું હોય છે તે હુંટેલું ધન અહીં મૂકી તેને ચરીર છોડી પેલા દુરમનને ત્યાં જન્મ લેવો પડે છે અને પોતે કરેલી સ્થિતિનો પોતે જ બોલતા ઘણું દુઃખ ભોગવે છે

અદિ લક્ષ્યાધિપતિ હોય, મોટા પચ્ચરના ભવ્ય ગદાલય પોતાને માટે બધાં છે, મિત્રોના ખાલીકાળની મોટા શેરીયામાં ખપે છે, બચ્ચો બધાવવાની અને ધણી કાળજી રાખી હોય છે, અમુક જગ્યાએ મેકડનો હોલ જગત પ્રકાશનો સુવાનો હોલ, આવા જગીયા વિગેરે પોતાને જેવી ગીતે અનુકુળ પડે તેવો મહેલ બધાં છે, તે મહેલનો, ધનનો ઉપભોગ લેવાની ઇચ્છાથી તેમાં મનમાનીના ફરનીયર વસાવે છે આખું જીવન ધન કમાવામાં, મીત્રો ઉપી કરવામાં, અને જોશમાં વિલાસ ભોજનવામાં વિતાવે છે, આવા અવદારમાં ગળી પચી ગયો હોય છે કે તેને પોતાના આત્માનું જ્ઞાન રહેતું નથી, ચરીરને માટે સર્વ ઉત્પલ કરે છે પણ આત્માને માટે કશું જ સંચય નથી કરતો, ધન કમાવા આડે તેને ધાર્મિક પુસ્તકો વાચવાની, સ્ત્રીપુત્રોને મગ કરવાની, એ ધરી ત્યાં અને એકાંત સ્થાને બેસી ઇશ્વરનું આરાધન કરવાની દુરસ મગની નથી, મંથ્યા કરતો હોય નો કશય માગા ફરવા તેનું મન ઇષ્ટમાં નહીં પણ ધનમાં અને બગલામાં હોય છે, વેપારમાં ખોટ ન જાય તેને માટે શું કરવું તેની ચિંતામાં હોય છે, અને આ જન્મ શા માટે છે એ તે અદિ ધન કમાઈને એ ધન અહીં મુકી મરવા માટે છે કે કંઈ બીજા કારણ માટે છે, તે અજ્ઞવાની તેને હકી દુરમન દોની નથી, બગલો જટ ન પડી જાય તેવો કાળજીથી બધાં છે, પણ આ ચરીર લાજા વખત આને તેની ફરકાર ન કરતાં સ્ત્રીઓમાં રમ્યો રમ્યો ગદી બહાયર્પનું બહન કરી ચરીના પાયાને હવમયાવી નાખે છે ભોગને બચ્ચો ત્યાં થાય છે, તેનું વારતુ હરી તેમાં રહેવા જવાનું મદુરત જીવસાથે છે, તેવામાં તેનું આયુષ્ય પૂર્ણ થાય છે, વારતુ દરવાને આગલે જ દિવસે કાંતે ચોપાટી ઉપર દવા ખવા જાય છે, બાંકડા ઉપર બેસી કાંતે આમ કરીયું ને કાંતે તેમ કરીયું એવા ગયાગ માટે છે, તેવામાં હવે અધ પડી જાય છે અને તગત એ ચરીરને છોડી આત્મા વળી આ જન્મના સરકારને ધાણું કરી એક નિભાગને ત્યાં જન્મ લે છે જત્રે બચ્ચાને દેશો રહે છે અને ભાઈ તો એ સર્વ અદિ મૂકી કોઈ બીજાગે ત્યાં જન્મ લે છે, આગલા જન્મનું પુણ્ય પતંગી તપ છે અત જન્મના પુણ્ય મેળવેનું સમ્રાગ્નું સુખ ભોગવી લે છે, પુણ્ય કીજ થાય છે આ જન્મમાં વેળાના તોગમાં બજની યાપણો દજની ધગી ગરી ગડોને બીજારી બનાવી દીડી હોય છે તેના પાપનું દજ ભોગવર બીજારીને ત્યાં જન્મ લે છે, જન્મતા જ પૂર્વજન્મની વિમુક્તિ થાય છે અને ધનવાન મડી ગરીબ ગરી બેસે છે

ઈશ્વર તારી માથાને પાર નથી જે મમલ જાય છે તે પાગે આવતો નથી મનુષ્ય દેહ એવે ગુમાવી દેવાય છે, આને પત કમાઈને, કાંતે ઈશ્વરને મેળવવા ગત કરીયું નેમ

આજસમીતે આજસમા મનુષ્ય અનેક આવરણોથી આત્માને ઢાંકી દે છે, શિવ મરી જવ બની જાય છે, માયા રૂપી સસારમા સ્ત્રી ધર્નાદર્માં લપટાઇ જાય છે માયાને મદ્યજુ કરે છે, ઇશ્વરને બૂલે છે, અને કાળ કાળનું કામ કરે છે રેલ્વેમા બેઠા પડી રેલ્વે ટ્રેન તો વખતસર ચાલી જ જવાની, રસ્તામાથી કાંઈ જોઇતું હોય તો કાળજી રાખી સ્ટેશન આવે તો હાથ લેવું જોઇએ મુંઝાઈથી આરતી વમાઈથી કળાં લેવા હોય તો લેઈજ લેવાં, વડો દરાથી કાંઈ લેવું હોય તો લઈ લેવું જો બૂલ્યા તો વખત થતા ટ્રેન ઉપડવાની, તે આપણી રાહ નહિ જુલે કે આ લાઇને હજુ અમુક વસ્તુ લેવાની વાર છે માટે લેવા દઇએ કે અમુક સ્ટેશનથી આ લાઇ મરરી લેવાની બૂલ્યો છે માટે ટ્રેન પાછી લઈ જઈએ એ બનવાનું નથી, એટલે વખત થયો કે ઉપડવાની અને ધારેલા સમયે આપણને જ્યાં ઉતરવાનું હોય છે ત્યાં ઉતારી મૂકવાની જ. તમાથી આગળ જવું હોય તો વળી ફરી ટીકીટ લઈએ તો જવાય પણ વખત થયો કે આપણે આપણ રમણ આવ્યું કે ઉતરી જ પડવું પડે છે તેમ આ સસાર એ રેલ્વે ટ્રેન જેવો છે જેમ રેલ્વે ટ્રેન કલાકના અમુક માઈલ ચાલવાની ઝડપવાળી હોય તો તે ચાલ્યા જ કરવાની, તેમ આ કાળ પણ કાળનું કામ કરે છે મનુષ્ય જન્મ મળવો ફુર્જત છે, અને જો તેમણો છે તો તેના વડે જે કાર્ય કરી લેવું જોઇએ તે કાર્ય—આત્મસાધનનું કરી લેવું જો તે ચૂક્યા અને ધર્નાદિ મેળવવામા જ લપટાયા તો જાણવું કે જન્મ એજે શુભાચો, અને આશુ મ પુર થતાં આ જન્મ યોગી વળી ખીજે જન્મ લેવા પડશે સદા આ સ્થિતિ રહેશે એ પણ નક્કી નથી ભરતજી જરાને પણ મુશ્કેલીને અવતાર લેવો પડ્યો હતો આ જન્મમા કરેલાં કર્મનાં ફળ અનુમાર ખીજે જન્મ થવાનો પ્રુણ કરે તો તે અનુસાર સુખી થવાય તેવો જન્મ મળે પ્રુણ કર્યો કરનાર દેવ યોનીને પામે છે, પાપ કર્મ કરનાર નરક યોનીને પામે છે, પાપ અને પ્રુણ મિશ્રિત કર્મ કરનારને તે મનુષ્ય જન્મ મળે છે મનુષ્ય જન્મ દેવને પણ લેવો પડે છે આ જન્મમા જ આત્માનો—બાહ્યનો સાક્ષાત્કાર કરી ચમકે છે જેમ કોઈ ભરવાડને ઢોરો ચારવા જતાં રસ્તામાથી ચિતામણી જડ્યો તે તેને ચિન્તામણી છે એમ ન જોઈખતાં કાચનો કકડો હશે અને છાકગતે રમવા ચાલશે એમ માની તેને લઈ ઘેર જાય છે, તેને ખચર નથી કે આ ચિન્તામણી છે અને તેનાથી મર્વ વસ્તુ મળી શકે તેમ છે તે છોકરાને કોટે ધાને છે છોકરાં બનનારમા રમવા જાય છે, ત્યાં એક વાણીયાની આ ચિન્તામણી ઉપર નજર પડે છે, તેને તે પણ જોઈખતો નથી પણ કાંઈ કીમતી વસ્તુ છે એમ માની તે માત્ર પાંચ દમ પિગા આપી ખરીદે છે ભરવાડ તો બિચારો એક શયના પુઠાના પાંચ દશ રૂપિયા મળતાં ખુશી ખુશી ઘર ગયો અને જેનું મન આંકિયું અકાય નહિ તેવા અમૂલ્ય ચિતામણીને એજે શુભાચી દે છે વળી એલો વાણીયો તેને સહેરતા મથક ઉપર લઈ જાય છે અને તે હજાર રૂપિયે વેચે છે સહેરવાળો વળી કોઈ તેના જાણીતા પામે જામ છે, અને તેના લાખ રૂપિયા મેળવે છે આમ છતાં પણ એ ચિન્તામણી લાખો રૂપિયા તો શૂં પણ અનર્થલક્ષન માત્ર ચિત્તન કરતાં જ અપાવી શકે તેમ છે તેવા ચિતામણીને જોઈખ્યા વગર સર્વ એજે શુભાચી દે છે

આપણને પણ મનુષ્યવતાર એ ચિન્તામણી ધરના પણ વધુ મનવાન દેદ મળે છે તેને જોઈખ્યા વગર માત્ર ધન, સ્ત્રી, વૈભવ એ વિગેરે સસારના પદાર્થો મેળવવામા જ ઉપયોગ કરે એ છીએ પણ તેને જોઈખતા પ્રયત્ન કરતા નથી આપણે ન્યાં સુત્રી એ આપણા રવફતે—આત્માને જોઈખવા પ્રયત્ન કરતા નથી, આ ગરીબ જે માત્ર આપણે

આત્મસંસ્કાર કરી શરીરને એ માટે જ મધ્ય હોય છે, તે શરીરનો સદુપયોગ કરના નથી, તે વાત જુની આપણે શરીરમાં રચ્યા પચ્યા ગ્રહીએ છીએ અને વારંવાર જન્મ મરણના ફેરામાં ભટક્યા કરીએ છીએ એ આપણે આપણા આત્માની કિંમત ગણના નીખીએ તો જરૂર તેને જોઈ ન શુભારીએ આપણે શરીર ફેરે મગ્ન નથી શરીર ન વ્યવસ્થિત છે, પણ તેમાં રહેનાર આત્મા, નોતન્ય, ધન જે કહે તે જ આપણે છીએ જ્યાં સુધી આપણે આપણા આત્માને ઝોગખરા નથી જ્યાં સુધી આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે આપણે આ નરીગનો ઉયોગ કરતા નથી ત્યાં સુધી જ આપણે કુખી છીએ, આત્મા સુખમય છે, જ્ઞાનમય છે, આનંદમય છે તેને આત્માનંદ કરતા સુખ, જ્ઞાન, આનંદ મામધ્ય, જાનિ સર્વ આપણને પ્રાપ્ત થાય છે

આપણે સુખ મેળવવાના ખગ રસ્તા મૂકી બેઠે રહેને ચડ્યા છીએ, આત્માના સુખની આપણને હજી નથી માટે જ ધનમાં વૈભવોમાં આપણે સુખ મની બે છીએ હર્ષદ્રવ્યો અને તેના વિષયોમાં સુખ નથી જતા તેમાં સુખ માનવાનો આપણને અભ્યસ પડી ગયો છે સાચું સુખ તેમાં નથી તે આપણે ગણતા નથી, અને તેથી જ સંસારના પદાર્થોમાં આપણે રચીપચી રહ્યા છીએ

ખરું સુખ આત્માને મેળવવો તેમાં છે, આપણે છવ નથી પણ આત્મા છીએ, એ આપણે જુલ્યા છીએ, આત્મા ઉપર અનેક પ્રકારના છવત્વના આવરણો ફરી વળેલા છે. જેમ કાચના તાતા ઉપર મેચ ચોપડી ફાય તો તેમાં આપણા મૈત્રિ પ્રતિનિધિ ગમેતો પડતું નથી તેમ આત્મજ્યોતિનું પ્રતિનિધિ આપણામાં જન્મત થતું નથી કારણ છવત્વના સંકારા આનંદમાં ધરા જ મોયા ધર કરી બેઠેના છે, એ છવત્વના સંકારો જારે દર યદ્યદ્વા ત્યાર જ આત્માસાક્ષાર થાય

મનુષ્યે પોતે માનતું કે આ સંસારમાં રચ્યા પચ્યા રહેતું એ આપણું કામ નથી હું છવ નથી પણ શિવ છું અને એ શિવત્વને આનંદમાં આ દેહમાં જ પ્રકટીકરણ થતું કરવો એજ મુખ્ય જન્મ લીધો સાર્થક ગણાય એ તે યથાય કર્તવ્ય જુલ્યા અને વ્યવસ્થારમાં ગુમાયા તો ચોરાશીના આરામાં પડ્યા સમજવા જ્યાં સુધી આત્મસાક્ષાત્કાર નહિ થાય ત્યાં સુધી શિવત્વનો અનુભવ નહિ થાય ત્યાં સુધી મરણ, જન્મનું એ ગૂંઘેલાનું જ માટે ભાષ, આજથી તમે તમારા સ્વરૂપને ઝોગખરા થત કરો ઉચ્ચર બદાર નથી પણ તમારા પોતામાં છે, તેને ગોધી કાઢો દેવમંદિરમાં છે ને તમારામાં નથી એમ ન માનતા તમને તેને સાક્ષાત્કાર તમારા પોતાનામાં જ થશે. તમે પ્રવન નથી કરના એટલી જ ખામી છે, તે ખામી દુઃખ અને આજથી જન્મનું ત્યાંથી ફરી ગણો

સંત્રી.

દેશીવૈદ્ય

આ પુસ્તકમાં તમામ દેશી દવાઓ જાણવાની રીત આપી છે દરેક રોગ અને તેની દવાઓ-કાચો ચુર્ણો, ઝોળાઓ, આસવો, જવનેદો, રસો વિગેરેની જનાવટ છે. પાન ૨૦૦ એક કાચગ કિંમત રૂ ૧-૦૦

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યેદય, અમદાવાદ

વિલાસચંદ્ર.

૨

[અનુસંધાન ગનાકથી]

રતિસુહરી પામેના ખડમા જ હતી, ત્યારી મન્ને જશ્ય પાછાં ચેરે માલે અગા-
થીમાં ગય' રતિસુહરીને અમુલખગાયને જોઇ ચયરાટ વહુટને હનો, તેને પેતાના ધરમાં
આવેલો જોઇ કષ્ટ કષ્ટ થયા કરતું તેના કુખી વાત જાણી દયા તો આવી, પણ જ્યારે
પૂર્વનો પ્રમગ તેને યાદ આવેલો ત્યારે અમુલખરાય તેને પિણાયવત ઉમેનો જણાવો

વિલાસચંદ્રે કહ્યું—સતી, હવે આપણે પણ ચેતવાનું છે, આ અમુલખરાયની વાન
જાણી ? તે કેવો અભિમાની હતો, અમદાવાદમાં આગેવાન ગણાતો, દ્રવ્યની કમી નહોતી,
જે જોઈએ તે તરત તેને મળી શકતું વેળા બિચારા નમી નમીને સલામો કરતા, ધણાય
તેની મહેરબાની મળે તો ઠીક તેમ ઇચ્છતા, તેની વાન સાંભળી ઇશ્વર કાઢતું અભિમાન
રાખતો નય' તેણે અભિમાની ઘઈ સારાસાર વિવેક ન રાખ્યો, ઇશ્વરને જુલી કુકર્મોમાં
પ્રાપ્તિ જોડી તો તેની આ દયા યદ માટે આપણે પણ તેનું દણત લઇ ધણી શીખવતું છે

રતિસુહરી-પ્રભો ! એ અમુલખરાયની આવી દયા શાથી યદ હશે, તેના પૈસા બધા
કર્મ ગયા ? એક વખતનો કોટયાધિપતિ બાજે ચિયરે હાવ શી રીતે બની ગયો હશે ?
જો કે તેણે મને કુખ દેવામાં પણ ખામી રાખી નથી છતાં પણ અમારે મને તેના ઉપર
દયા આવે છે, પ્રભુ, બિચારાને સન્મતિ આપે તો સારૂ

વિલાસચંદ્ર—દેવી, આ જગત એ ઇશ્વરનો વિલાસ છે. તેમાં જે માણસ જેવું
કર્મ કરે છે તેને તેવું ફળ મળે છે જે માણસ અતીતિ કરી દ્રવ્ય કમાવા ઇચ્છે છે તેને
જરૂર ભવિષ્યમાં કુખ આવ્યા વગર રહેતું નથી આ જગતના સર્વ પ્રાણિ પદાર્થોમાં
ઇશ્વરનો અશ છે આપણે અન્ય મનુષ્યોને કુખ દઈએ તે ઇશ્વરને જ કુખ આપવાની
ક્રિયા કરીએ છીએ અન્ય મનુષ્યોની સેવા કરીએ તે ઇશ્વરની સેવા કરવા જેવી છે આ
અમુલખરાયે બીજાના પૈસા પ્રપચ રચી ભેગા કર્યા, બિચારા લોકોએ તેના ઉપર વિશ્વાસ
મુક્યો તેના પૈસા પચાવી પડ્યો તે પૈસાના તોરમાં ઇશ્વરને બૂધી ગયો. આ બધવારમાં
પૈસા ગમે તે રીતે મેળવવા અને સુખ ભોજવતું એને જ તે સાચું ગણતો તેણે જોઈથી
બીજા મનુષ્યોની દરકાર ન કરી તેટલી ઇશ્વરે તેની દરકાર ન કરી તેના કૃત્યનું ફળ તેને
મળ્યું. આવા મનુષ્યો કુખી થાય તેમાં તેમનો પોતાનો વાક છે તે જેવું કર્મ કરે છે તેવું
ભોજવે છે તુંજ કહે છે ને કે તેણે તારા જેવી પવિત્ર ઓતે પણ કુખ દેવામાં બાકી
રાખ્યું નહોતું એવી ધણી ઉચ્ચ કુળની ઓતોને તેણે સતારી હશે, તે તો વિપય સુખ
ભોજવતું એમાં જ સ્વર્ગ સુખ માની બેઠો હતો. માટે તેને આ કુખ આવી પડ્યું, માટે
દરેક મનુષ્યે કુકર્મ કરતાં ઇશ્વરનો ડર રાખવો

રતિસુહરી—આ ઇશ્વર આપણે તો જોઈ ચકતા નથી, છતાં ઇશ્વરને શી રીતે આ
જાણી શકાય ?

વિલાસચંદ્ર—દેવી, ઇશ્વર એ કાંઈ વાણીનો વિષય નથી, એ ઇશ્વર સર્વને જણાય છે
છતાં નથી જણાતો, સર્વત્ર વ્યાપક છે, આપણી પામે જ છે છતાં નથી દેખેનો, છતાં
પ્રવત્ન કરવાથી મળી શકે છે, એ સબધમાં આપણે વિચાર કરીએ તો, તું જ કહે કે

આપણી પાસે શુ હતું ગરીબાઇમાં ઉછરેલાં, ગરીબાઇ વેગી મોટાં થયેલાં, અને અત્યારે આ સ્થિતિમાં પણ સુખી થયાં. તેમાં ઇશ્વર જ દારણ છે આવાં કાર્યોથી જ ઇશ્વર આપણને જાણાય છે આપણે મત્યંતુ ખાવન કરી, દરેક વખતે ઇશ્વરને ન બૂલી વત્યાં તો ઇશ્વરે આપણને આ સ્થિતિ આપી હવે આ સ્થિતિ ટકાવી રાખવી એ ઇશ્વરના હાથમાં છે આપણે ઇશ્વરને બૂલીએ તો તે પણ આપણને બૂલે આપણે તેને હમેશા આપણા હૃદયમાં જાણી વર્તન કરીએ તો પાપકર્મ કદી ન થાય ખીજાં પ્રાણિ તે આપણા અમ સમાન છે આપણે જો દાઇને પણ કાપેને કરી શકીએ તો તે જીવ્યું સાર્યક ગણાય, એ સખધમા અને એક આનંદાનંદ મહાત્મા મળ્યા હતા તેની વાત જાણનાથી તને ધણું જાણવાનું મળશે

રતિસુદરી-પ્રભો, એ આનંદાનંદ મહાત્મા તમને ક્યાં ગળ્યા હતા, અને તે કેવા હતા. તે કહે તો ધણું સારું

વિદ્યાસમ્યક્-દેવી, જો કાલજી, હું તે આનંદાનંદની વાત તને જાણાવું છું, જ્યારે ત્રીજી સાલ તુ તારે પીગેર ગઇ હતી અને હું કાશી યાત્રાએ નીકળેતો ત્યારે ત્યાંથી દર-દાર ગયો હતો, દરદાર થઇ દિવાન્ય ઉતર-અટી શકાય છે દિમાસ્યમાં પણ મહા ત્યાગી રહે છે એવી વાત મેં સાંભળેલી, તેથી જો કાંઈ મહાત્મા અહીં મળી જાય તો હવે સારું, એમ માની હું દ-દાર, અપિચ્છ વિગેરે પવિત્રે તિથોમાં ફરવા લાગ્યો

દરદારમાં તેમજ અપિચ્છમાં તેજ મહાપુરુષો ધણી વખતે મળી આવે છે હું એક વખતે સાંજના ચારેક વાગે મગારનાન કરવા ગયેલો ત્યારે ત્યાં બ ચાર સખ્યો પણ સ્નાન માટે આવેલા આ લોકો પરસ્પર પોતપોતાના આશ્રમની, ગુરુની, મિહિની વાતો કરતા હતા આ સર્વમાં એક જણ મહાતેજસ્વી, શાંત અને આનંદી હતા, તેમને પેલા ખીજા સાલુઓ નમસ્કારાદિ કરતા, અને તેમના પ્રતિ પૂજ્ય શુદ્ધિ રાખતા, તે ઉપરથી સમજાયું કે આ બધામાં જે શાંત, તેજસ્વી અને આનંદી છે તે મહાપુરુષ લાગે છે, અને આ ખીજા છે તે તેમના સિધ્ધ જાણાય છે

હું તેમની વાતો સાંભળતો, તે સ્નાન કરી ચાલ્યા એટલે હું પણ સ્નાન કરી તેઓ ક્યાં રહે છે તે જાણવાં તેમની પાછળ ગયો, તે યથા દૂર એક શિવલય હતું ત્યાં ગયા હું પણ ત્યાં જઈ મહાદેવનાં દર્શન કરી, તે મહાપુરુષોને નમન કરી બીજે દિવસે તેમની પાસે આવવાનો નિશ્ચય કરી કહ્યો આ સર્વમાં જે આનંદી પુરુષ હતા તેમનું નામ આનંદાનંદ હતું તે સિદ્ધ હતા, અને તેમને કાંઈ રીતની ચિંતા કે ઉદ્વેગ હોય તેમ લાગતું નહોતું

હું આનંદાનંદ પાસે ધણીવાર જતો અને તેમનો ઉપદેશ સાંભળતો તે કહેતા કે મનુષ્યે જન્મી ધર્મથી ચાલતું જે મનુષ્ય ધર્મને ત્યજતો નથી તેનું કલ્યાણ થાય છે જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં સત્ય છે, જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં હિદિમ છે, જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં સુખ છે. ત્યાં ધર્મ નથી ત્યાંથી મત્ય, હિદિમ, સુખ સર્વ જાય છે

આ સાંભળી મેં ધર્મથી ચાલવા નિશ્ચય કર્યો સત્યથી વર્તવું, ક્રોધ ન કરવો, દયા રાખવી, ઘન કરવું, ચારિત્ર રાખવી, અહિંસાવ્રત પાળવું, કાંઈને પણ હું બ ઘાય તેમ ચાલવું નહિ, ઈંદ્રિયોનો નિમગ્ન કરવો, એ વિગેરે સદ્ગુણોને હું ધારણ કરવાં લાગ્યો.

મારામાં આ મદ્યજ્ઞો આવતાં મારી શુદ્ધિ સ્થિર થવા લાગી, મનની ચચળતા ઓછી થવા લાગી, અને ત્યાર પછી હું જે જે ધર્મો કરવા લાગ્યો તેમાં મને લાભ મળતો ગયો આ પછી જ મારી સ્થિતિ સુધરી એ વાત તું ક્યાં નથી ભૂલતી ?

રતિસુદરી-હા, બહાલા. તમે તમારા શેઠની સાથે કાશીએ ગયા હતા, અને તે પછી ઘેર આગ્યા, ત્યારથી આપણી રચતિમાં ફેર પડ્યો તે હું જાણું છું ત્યાર પછી તમારી ધર્મ પ્રતિભતિ સ્થિર થવા લાગી, સત્પાત્ર પાલણો ઉપર પૂજ્ય શુદ્ધિ થઈ, અને જ્ઞાન કરવાનું મત પણ આપણે તે પછી લીધું

ધર્મ પ્રમાણે વર્તવાથી આપણને ધણો ફાયદો થયો છે આ અમુલ્યખરાય અધર્મે વર્ત્યો તેથી તેની આવી દશા થઈ, આપણે તેની આગળ નિર્ધન હતાં છતાં ધર્મથીચાલ્યાં ઇશ્વરના ઉપર શ્રદ્ધા રાખી સન્માર્ગે વર્ત્યાં તો ઇશ્વરે અત્યારે આપણને સુખી કર્યા છે

વિલાસચંદ્ર-હા એજ ધર્મ ધન આપનાર છે ધર્મ જ સુખ આપનાર છે. માટે જ શાસ્ત્રોએ ધર્મને સર્વથી પ્રથમ પમથીયું ગણ્યું છે ધર્મને ધારણ કર્યાંથી અર્થ અર્થાત પૈસો મળે છે, ધર્મ પાળવા એ પ્રથમ પ્રયત્ન છે, મનુષ્ય પોતે ધર્મથી પોતાનું ચારિત્ર ઉચ્ચ જનાવી શકે છે પોત પોતાની જાતિ અર્થાત વર્ણ પ્રમાણે ધર્મ પાળવો તેમ આશ્રમ ધર્મ પણ પાળવો, સર્વથી પહેલાં અહ્યયર્થાશ્રમ ગણ્યો છે તેમાં ધર્મ પાળી વિદ્યા ભણવી, અહ્યયર્થ પાળવું, એથી ચારિત્ર ઉચ્ચ ધરાવે છે તે પછી લાયક ઉમ્મરે યતા ગૃહસ્થાશ્રમ પાળી ધર્મ માર્ગે ધન મેળવવું લગ્ન કરી રત્ની, પ્રભ, કુટુંબીયોનું પાલન કરવું

ગૃહસ્થાશ્રમ સર્વ આશ્રમ કરતાં શ્રેષ્ઠ ગણાય છે, કારણ કે ખીજ ત્રણે આશ્રમ (અહ્યયર્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થાશ્રમ, સન્યસાશ્રમ) નો આધાર ગૃહસ્થાશ્રમ ઉપર છે આ આશ્રમમાં નીતિ અને ન્યાયથી ઉલ્લેખ કરી ધન કમાવું અતિથીઓનો સત્કાર કરવો, દુખી, બેચબીત, દરિદ્રી પ્રાણીઓ ઉપર દયા રાખવી, સત્પાત્રોને જ્ઞાન આપવું, ઇન્દ્રિયોને સન્માર્ગે વાળવી, સયમ પાળવો, ચારિત્ર શુદ્ધ રાખવું અને ધર્મ માર્ગે આવવું, જેથી ઇશ્વરની આપણા ઉપર કૃપા થાય આ અમુલ્યખરાયે ધર્મ માર્ગે ગૃહસ્થાશ્રમ પાળ્યો નથી, તેથી તેની આ દશા થઈ છે. તે ઇશ્વરને, ધર્મને, મત્વને બૂલી પૈસાને પરમેશ્વર માનતો, નીતિ, ન્યાયને વેગળા મૂકી, અન્યાયે અને અનીતિથી ચાલતો તેણે ધણીની યાપણો દેવાવી છે, ધનને લીધે તેને મદ્દ ચઢ્યો હતો, અહકારી બની ગયો હતો, પગ્ગલી લાંપટ બની ગયો હતો, પૈસાનો પરભોખા અને અનીતિમાં વાપરતો, જ્ઞાનપુર્ય તેણે કદી કર્યું નથી

તેણે અનીતિથી ધન મેળવ્યું, છતાં તેણે ધનનો રૂઢપયોગ કર્યો, સદ્ગતો ધર્મો શરૂ કર્યો ઇશ્વરે જ તેને અપીનિતું ફળ આપવા તેની શુદ્ધિમાં ફેરફાર કર્યો સદો કરી લક્ષ્યાધિ પતિ થઈ બેઠેલા શેઠીયાઓનો તે પૈસો ન્યાયનો ન ગણાય તેની ધણી પાપમાત્ર થઈ જાય છે હાથો જુમારી ખમણું રમે તેમ અમુલ્યખરાય પણ સદ્ગતો પવનમાં રમણે ચઢ્યો અને લાખો રૂપિયા ગુમાવ્યા મીયો ઉપર ધનના ઉપર દેરાં કરી, કમાવાની આસાએ તેણે સદ્ગતો પોતાના ને પારદાના લાખો રૂપિયાનું પાણી કર્યું આ તેની અપીનિતું ફળ સમજવું

સદો એ જુમાર છે જુમાર રમનાર ઘણે લાગે અપીનિમાન જ હોય છે જ્યાં સદો કે જુમાર હોય ત્યાં ધર્મ હોય નહિ, જ્યાં ધર્મ નહિ ત્યાં ધન નહિ એમ કહેવાય છે જુમાર તો ભલે બહાની શુદ્ધિ ફેરવી નાંખે છે આપણે જોઈએ જીએ તો પૂર્વે નજ રાખ

ન્યાં સુધી ધર્મથી ચાલતા ત્યાં સુધી સુખી હતા રાજ્ય વૈભવ, ક્ષમણી જેવી મની ઓ જે જેમણે તે સુખ હતું છતાં આચાર વિચાર, અર્થાત પવિત્રતા બરોબર ન પાળવાથી ક્ષણે તેમનામાં પ્રવેશ કર્યો અને બુદ્ધિ બગડી. તે પોતાના 'ભાષ' પુષ્કર સાથે જુગાર રમ્યા અને તેમાં રાજ્યપાટ હારી બેઠા. હાકરને મોહાળ મોકલી, દમયતી સાથે તેમને વન વન ભટકવું પડ્યું, વનનાં અનેક સકોટો વેડવા પડ્યા, દમયતીને રાત્રે જંગલમાં મૂકી ચાલ્યા ગયા, દમયતીને એકઠીને રસ્તામાં ખરધીએ સતાવી, અજમરે ગળી, સોદાગરે સતાવી, માસીને ત્યાં દાસી થઈ રહેવું પડ્યું, નગને ગ્રખડતા રખડતાં, સાથે ડસી કુરુપ બનાવ્યો, અન્ય રાજાને ત્યાં અશ્વપાલ થઈ રહેવું પડ્યું, આ પ્રમાણે જુગારથી તેમને બહુ વેડવું પડ્યું અને વળા તેની બુદ્ધિ સુધરી, ધર્મ ઉપર આસ્થા બેળી તો દમયતીને મળ્યો, અને ફરી રાજ્યપાટ લીધું.

તેવીજ રીતે પાંડવો જેવા સત્યવાદી, ધર્મિષ્ઠ અને ન્યાયી રાજાઓ પણ દુષોધનની કુમતિને વચ્ચે ધર્મ જુગાર રમવા બેઠા એટલે સુધિહરની બુદ્ધિ ફરી, રાજ્યપાટ બોધુ છતાં, દ્રોપદીને, પોતાને અને ભાઈઓને પણ જુગારના પજુમાં મૂકી સર્વ હારી બેળા, જેથી પોતે સહામાં બેઠેલા છતાં દ્રોપદીને સહા વચ્ચે આણી દુશ્મનને તેનાં ચીર બેચી દુખ દીધું, બાર વર્ષ વનમાં રખડવું પડ્યું, રાક્ષસો સાથે લડવું પડ્યું, એક વર્ષ ગુપ્તપુરે રહેવું પડ્યું. જે રાજાઓના પણ રાજા હતા તેમને વિરાટ ગજને ત્યાં દાસ થઈ નોકરી કરવી પડી, દ્રોપદીને દાસી થઈ રહેવું પડ્યું, કૈયા કાચકને હાથે દ્રોપદીની લાજ છુટવાની તૈયારી થઈ, અર્જુન જેવા બાણાવળી સમય યોદ્ધાને હીજડાના વેશે રહેવું પડ્યું, બીમ-સેન જેવા મહાબળવાનને રસોયા થઈ રહેવું પડ્યું, આ બોધુ દુખ, આ બધું દુખ જુગાર રમવાથી તેમને મળ્યું. અને ન્યારે ૧૩ વર્ષ પુરાં થયા ત્યારે દોરવાને મારી તેમણે રાજ્ય લીધું.

આવી રીતે જુગારથી ધર્મિષ્ઠ મહા પુરુષોને પણ દુખ પડ્યાં છે તો આ તો અતી તિમાન અમુલ્યપ્રણય તેને જુગાર બેવતાં ધરખાર ભય, નાદારી લેવી પડે તેમાં શું નજાઈ લોકોને અધર્મથી વર્તવાથી તાત્કાલિક કાયદો જણાય છે પણ તે અધર્મનું ફળ ન્યારે મળે છે ત્યારે પોક મૂકીને રૂંબે છે મનુષ્ય જેવા ઠમ્મં દરે છે તેવું તેને ફળ મળે છે જેમ અમિમા હાથ નાંખવાથી કાઝયા વગર તેનું બીજું ફળ મળે નહિ તેમ કુકર્મ કરનારને દુઃખરૂપી ફળ મળ્યા વગર રહેતુંજ નથી સસારમાં મનુષ્યો નીતિથી ચાલે, પોતપોતાના વજુશ્રિમ ધર્મ પાળે, ધર્મને સુરતપણે પાળે, ઇશ્વર પ્રતિ અપૂર્વ શ્રદ્ધા રાખે, પાપકર્મ કરતાં ઇશ્વરનો ભય રાખે, સત્યથી વર્તે, સર્વ પ્રાણીઓને પોતાના આત્માતુલ્ય માની ઠાકને પણ દાનિ ન કરે સર્વ પ્રતિ દયા રાખી, ન્યાયમાર્ગે ધંધો કરી ધન મેળવે તો તે જરૂર સુખી થાય.

લક્ષ્મી ચચળ છે તે એક જગ્યાએ રિયઝ રહેતી નથી પણ ન્યાં તેનો ગુપ્તયોગ થાય છે, ધર્મ પગાય છે, મનુષ્ય માત્રને સુખી દરવા પ્રયત્ન આરભાય છે, નીતિ અને ન્યાય પગાય છે, દાનમાં તે અપાય છે મત્કર્મમાં તેનો ઉપયોગ થાય છે ત્યાં તે ગિર રહે છે એટલું જ નહિ પણ ત્યાંજ તેનો વધારો થાય છે.

આપણે ન્યાયથી ચાલી, ધર્મને રસ્તે વર્તીએ છીએ તો ઇશ્વર આપણને જે જેમણે છીએ તે આપે છે હુ તો આ સસારને સ્વપ્ના દ્રષ્ટ ગમજી છું રમમાં જેમ આપણે અનેક પ્રાર્થનાં સુખ દુઃખને અનુભવીએ છીએ તે જેમ મિથ્યા છે તેમ આ સમાર પણ

મિથ્યા છે તેમાં સર્વ પદાર્થો મિથ્યા છે, માત્ર મનુષ્ય જે શુભ કે અશુભ કર્મ કરે છે તેનું ફળ જ તેની સાથે રહે છે.

રતિસુદરી—હાજી, આપની વાત મને સત્ય લાગે છે. આપણે ધર્મ માર્ગે ચાલવાથી જ સુખી થઈ શકીએ અને આ અમુલ્યપ્રણામ અધર્મે વર્તવાથી અભારે આ સ્થિતિમાં આવ્યો છે. આપને ખબર છે કે તે દિવસે હું તેને ઘેર ગઈ હતી, ત્યારે તેણે મને પશુ કાંઈ કુખ દેવામાં બાકી રાખ્યું ન હતું, તે કુખ મને પૈસાની, વસ્ત્રોની, ભોગ ભોગવવાની અનેક વાતોમાં આપી મારી લજ્જા લેવા યત્ન આદરેલો, બ્યારે હું ધર્મથી ચળી નહિ ત્યારે તેણે મારા ઉપર જીવન કરવાનો પશુ વિચાર કર્યો, પશુ એકાએક તેને એક માણસ મળવા આવ્યો જેથી હું બચી ગઈ, અને ત્યાંથી દૂર થઈ શકી તો એ તો મારો પીયરનો સગો થતો હતો, આવી રીતે તેણે બીજી સ્ત્રીઓના નિસાસા પશુ હૃદયમાં લીધા હશે. એ નિસાસાનું ફળ તેને અત્યારે મળ્યું છે.

વિલાસચક્ર—હા એને ગરીબોના નિસાસા જ લાગ્યા છે. તુલસીદાસે કહ્યું છે કે 'તુલસી હાથ ગરીબકી કપડી ન ખાલી જાય' એ બરાબર છે ગરીબની આતરડી કંઠે તો જરૂર કુખ થાય જ તેણે વળી પેતા બ્રાહ્મણને પાપમાત્ર કરી નાંખ્યો તેની વાત તું જાણે છે ?

રતિસુદરી—ના હા, કયા બ્રાહ્મણને કેવી રીતે પાપમાત્ર ક્યો વાલે

વિલાસચક્ર—જો, સાંભળ, આ અમુલ્યપ્રણામની બ્યારે જાહેજનાથી ચાલતી હતી ત્યારે તે એમ જ સમજતો કે મારા જેવો કાઈ છે નહિ. સરકાર દરબારમાં પશુ તેનું ચાલતું ગવર્નર આવે તો પશુ તેને આમ ત્રણ મળે, કમિશનર અને કલેક્ટર તો ધરના જ, જેને પાપે તેને બાધે અને મારે તેને મારે એવો તે બાધના દર હતો.

આવી તેમની જાહેજનાની વખતે તેમના સાહિબગર્માં તેમ નદીપાર બેઠા હતા શહેરમાં પશુ લગ્ન મહાત્મ્ય હતો, નોકર ચાકરનો ટોળો નહિ વિડેટોરીયા બે ત્રણ, મોટરો ચાર પાંચ, દસેક તો ઘોડા, સુત્રાં, બેસતા, ઉડનાં નોકર તો હાજર, ને હાજર, આ વખતે આ બાઈની આંખો બોચીયે હતી રસ્તામાં આવનાં જતા કાંઈ સલામ કરે તો મિત્રજનમાં માત્ર તેના પ્રતિ દ્રષ્ટિ જ કરતો, વકીલો બેરીસ્ટરો તો તેનાજ અસીલો બની ગયા હતા હથીયારોનો પશુ તેને પરવાનો હોવાથી બહુકા, પીસ્તોલો, તરવાર વિગેરે બ્રમલામાં લટકાવેતું રહેતું.

નાના નાના સ્ટેટના રાજાઓને તો તે પૈસા ધીરી તેમની જમીન જમીન લખાવી લેતો, એટલે તે તો તેને દેવ માની પૂજતા, આવી તેની સાલમી વખતે તેને ત્યાં એક બ્રાહ્મણ કારકુતની નોકરી કરતો, આ બ્રાહ્મણ નીતિથી ચાલતો, પગાર મળતો તે કેપ્ટન ગુજરાન ચલાવતો, વધે તે મીતમાં જ જમા મૂકતો, આ અમુલ્યપ્રણામ ધરૂં વખત પોતાની સ્ત્રીની સહીયી કાઢી કાઢતા અને તેમાં સ્ત્રીઓના મેળાવડા પશુ કરતો, એક વખતે તેણે પોતાના સ્ટાફના માણસોની સ્ત્રીઓને જમવા નોતરી, તેમાં પેલા બ્રાહ્મણની સ્ત્રી પશુ હતી આ બ્રાહ્મણનું નામ સુદરલાલ હતું અને તેની સ્ત્રીનું નામ કમળા હતું સુદરલાલની ઉંમર ૨૫ વર્ષની હતી અને તેની સ્ત્રીની ઉંમર ૨૦ વર્ષની હતી, સુદરલાલ અને તેની સ્ત્રી કમળા સરળ સ્વભાવના હતા કમળા જીવાન વધતી અને રૂપવતી હતી તેનું વારીર ગૌર વર્ણનું અને ઘાટીનું હતું આ મેળાવડા વખતે અમુલ્યપ્રણામની દ્રષ્ટિ પેની

કમળા ઉપર પડી, અમુલખરાય પરસ્ત્રી લપટ દનો, તેથી તેની છુદ્ધ ખમડી, અને તેથી બીજે દિવસે તેણે સુદરાયને બોલાવી તેનો થોડાક ખગાર વધારી કહ્યું કે મારે ધરમા એક સ્ત્રીની જરૂર છે, તે માત્ર મારી સ્ત્રીને થોડું ધણું શીખવે અને તેની સોજતમાં બે ચાર કલાક રહે ને તમને અડચણ ન હોય તો તમારા ધરમાથી તે કામ કરી શકે તો હું સારો ખગાર આપીશ

આ સાંભળી સુદરાયણે વિચાર કર્યો કે 'વાત તો ખરી છે, સ્ત્રીઓ સાથે રહેવામાં તેને કાંઈ વાંધો નથી, વળી ઘેર નકામી એકલી બેસી રહે છે તેના કરતાં અહીં આવશે તો ખગાર પણ મળશે અને તેને શેડાણીનો સહવાસ પણ થશે' આવો વિચાર કરી તેણે કહ્યું કે હું આપને તેનો કાસે જવાબ આપીશ

અમુલખરાયે તેને કહ્યું કે ભલે, ને તારો વિચાર હોય અને તારી સ્ત્રીની પણ ખુશી હોય તો કાલે જેવું હોય તેવું મને કહેજે, હું હાથ તગત તેને મહિને રૂ ૫૦) પચાસ ખગાર આપીશ, વળી શેડાણી આપશે તે છુદ્ધ માટે જેવું હોય તેવું કાસે કહેજે

આ સાંભળી સુદરાયણે લાલચ યદ્ય, તેણે જાણ્યું કે મને તો માત્ર ૨૫ પચીસ રૂપિયા ખગાર મળે છે, વળી હમણાં જ ત્રીસ થયા છે વળી સ્ત્રીને પચાસ મળશે તો આવક તો ઠીક થશે આવો વિચાર કરી તે ઘેર ગયો

સુદરાયણે ઘેર જઈ પોતાની સ્ત્રીને વાત કરી એથી સ્ત્રીએ કહ્યું આપની મરજી હોય તો મને અડચણ નથી, પણ પારકા ઘરમાં સ્ત્રીઓને રહેવું હાનીકારક છે, વળી શેડાણી કેવા રવભાવની છે તેની મને ખબર નથી, પણ ને આપની ઈચ્છા હોય તો હું કાનથી જમણ ચોડા દિવસ શેડાણી પાસે રહેવાથી તેના ગુણ દોષની ખબર પડશે નહિ કાલે તો બધું કરીશું પણ ત્યાં પરપુરોની સાથે હું રહી શકીશ નહિ શેડાણી એકલા હોય તે વખતે હું તેમની સાથે રહી નહીં કારણ કે શેડાણી છે, તેમના ધરના બીજા માણસો કેવા છે તેની મને ખબર નથી વખતે કાલે વિદા જેવું જણાશે તો જરાનું બધું કરીશું

સુદરાયણે કહ્યું શેડાણી તો સારા પવિત્ર છે દરેકજા મહિરે દેવ દર્શન કરવા જાય છે, વળી ધર્મિષ્ઠ લોકો છે શેડાણીને સુધારવાનું કામ તારે કરવાનું છે

આથી કમળાએ સમતી આપી વળી દરમાસે પચાસ રૂપિયા મળવાની આશાથી બાહ્ય બોળવાયા, અને બીજે દિવસે શેડાણી કહ્યું માહેજ આપની મારા ઉપર દયા છે તો, કાસથી એ પણ આવશે

અમુલખરાયે આથી હસતાં હસતાં કહ્યું બહુ મારું ને તે નિયમક્ષર આવી શેડાણીની માથે રહી તેમને સારી રીતે શીખવશે તો આગળ ઉપર લાભ થશે ને, હું માન તરફથી દર માસે રૂ ૫૦ આપીશ, શેડાણીએ પણ દરમાસે રૂ ૨૫ આપવાના જણાવ્યા છે, તેથી દર માસે રૂ ૭૫ મળશે વળી તારા ખગારમાં પણ કાસથી દસ રૂપિયાનો વધારો કરી આપીશ સુદરાયણે આથી મનમાં ખુશ થઈ ગયો અવિદ્યમા શું થશે તેનો તે વખતે તેને વિચાર ન આવ્યો કહ્યું છે કે લોભ એ પાપનું મુળ છે તે પણ ખગારની લાલચમાં આવીને અને બીજે દિવસથી તેની સ્ત્રી કમળા શેડાણી ત્યાં આવવા લાગી

કમળા તેને ત્યાં જઈ શેડાણી પાસે બેસતી, સારાં સારાં પુસ્તકો વાંચી તેને સમ ન વતી, શરૂઆતમાં તો ઠીક થઈ પડ્યાં પણ અમુલખરાય તે ખડમાં આવી દિવસ ઉપર બેસતો, કમળા શરૂઆતમાં દરમાની, પણ રાજનું થયું એટલે તેની યત્ન ભાગી ગઈ

શેઠાણીનું નામ ચંદન છે તે તો તું જાણે છે તેણે તેના પતિ અમુલખરાયના કલા પ્રમાણે કરવું પાતું શેઠ તો પરત્વીલપટ રહ્યા એટલે કમળાને કસાવવાના ઉપાયો શોધવા લાગ્યો.

પ્રથમ તો તેણે કમળાને સારાં વસ્ત્રો અવર નવર આપવા માંડ્યા, વળી એકાદ બે મહિના થયા એટલે કાટની એક કદી કરાવી આપી, આવી રીતે કમળાને શેઠ તરફથી વારંવાર પ્રાપ્તિ થતાં તે આનંદ માનવા લાગી. સ્ત્રીઓને લોક જ પાપ માર્ગે તાણી જાય છે સ્ત્રીઓને ઇચ્છા પુરૂષ કરતાં વધુ હોય છે તેને સાગી સારી જણસોની ઇચ્છા થાય, સારાં સારાં કપડાલત્તાની ઇચ્છા થાય, જે તે આ ઇચ્છાને છૂટતી નથી તો ધણીવાર પાપ માર્ગે વધે છે માટે સ્ત્રીઓએ પરપુરૂષ તરફથી કાષ્ટપણુ વસ્તુ મેળવવાની ઇચ્છા રાખવી નહીં.

કમળા જીવાન હતી, તેને સસારનાં કપટી માણસોના કપટની ખચ નહોતી, તે તો સાદી અને સરળ સ્વભાવની હતી અમુલખની તેના પ્રતિ કુદૃષ્ટિ યદ્ય તેની તેને ખચ ન પડતી. ધણીવાર શેઠાણી, કમળાને ખંડમાં એકલી બેસાડી બીજા કામનું બહાનું કાઢી ઉઠી જતી, અને અમુલખરાય એકલો હિચકા ખાતો બેસી કમળા સાથે વાતો કરતો. સ્ત્રીએ કાષ્ટપણુ દિવસે પરપુરૂષનાં સંગે એકાત્મા રહેવું નહિ એવો નીતિનો નિયમ છે ધી સાથે અગ્નિ મુક્તા ધી ઉતું થયા વગર રહેતું નથી તેમ પરપુરૂષ સાથે જે કાષ્ટ સ્ત્રી એકાત્મા એકલી બેસે ઉઠે તો કથી વખતે થુ યશે તેની ખચ ન પડતી નથી.

અમુલખ પૈસાના મદમા છટ્ટી ગયો હતો તેથી તેને કાષ્ટનો ભય રહેતો નહિ કમળાને તે ધણીવાર જીમડાંની લાલચો આપતો, ઘેર કંઈ દુઃખ તો નથીને ? એમ પૂછતો, કટ-લીકવાર પગાર ઉપરાંત રકમ ભેટ તરીકે આપતો, બિચારી ભોળી કમળા ભોળવાઈ. એક વખતે તેને અમુલખે કાષ્ટ ન હોવાથી પોતાની પાપી ઇચ્છા જણાવી, અને કહ્યું કે જો તું મારી ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તશે તો આ શેઠાણી કરતાં વધુ સુખ મળશે, વળી તમે ધણી ધણી-માણી જ ને અહિં રસોડે જ જમજી અને તમારો પગાર જમાં કરાવજો તારો પાંત તો મારે ત્યાં નોકર છે, તેને હું રાતે પણ કામ ઉપર રોકી રાખ્યું પગાર આપીશ. જો તું મારી ઇચ્છાને તાણે ધર્મશ તો તારે ગાડી ઘોડાની, પૈસા ટકાની કથી ખામી નહિ રહે.

આ વાન સાંભળી કમળાનું મન ઉતરી ગયું તેના મન ઉપર ઉઘાડી જાણ અમ, તેણે કહ્યું કે શેઠ સાહેબ, તમે તો મારા ધર્મના પિતા તુલ્ય છો, અને આ થી વાન બોલો છો. આવું કહેશો તો હું કાલથી નહિ આવું આમ કહી રડવા મડી વધુ બોલી શકી નહિ.

અમુલખરાયે તેને પ્રથમથી જ જણાવ્યું વિગેરે આપી હતી તેથી તે તેને વધુ લાલચ આપતાં બોલ્યો અરે, કમળા, તું આમાં રહે છે થુ તું મારી ઇચ્છા પૂરી કર મે તે માટે જ તને અહિં ગાખી છે, તને જે જે જોખણે છીએ તે હું તેમાં જ આવું છું વળી તારો પતિ તો મરી ગયો છે, તેનાથી તને થુ સુખ મળવાનું છે ? તે તો પેટ માટે મારે ત્યાં મજૂરી કરે છે તારા વડે ? અત્યારે સુખી છે અને જો તું માફ કહ્યું માનીશ તો વધુ સુખી થઈશ.

કમળાએ કહ્યું. તમે મારા ધર્મના પિતા છો, અને આવી જુદી કેમ કરો છો ? તમારી જો આવી ખોટી કાનત યશે તો સમજવું કે તમારું જગડના કાળ થયું છે તમે જાણો છો કે પરત્વી સામે કુદૃષ્ટિ કર તારા કાષ્ટ સુખ પામ્યા નથી હું મારો પતિ મરે તેવો છે પણ તેને જ મારો દેવ માનું છું માટે આપ આવી જુદી ન કરો. અમે મજૂરી કરી કમાઈ 'ખાઈશું' પણ અનીતિને રસ્તે નહિ વળીએ, આપ તો વિદ્વાન યદ્ય આવી જુદી

કેમ કરે છે ? જુઓ પૂર્વે દ્રૌપદી ઉપર દુર્યોધને લુહિ અગાડી તો તેની બીએ કેવી દશા કરી, દ્રૌપદી ઉપર નયદ્રથે ખોટી દષ્ટિ કરી તેનું દરજુ કર્યું હતુ તો તેની શી દશા પડ હતી, સતી સીતાજી ઉપર રાવણે કુદષ્ટિ કરી તો તે મળયો, તેના બાપ પુત્ર સર્વ મરાયા અને રાજ પાટ છોડી દીધું, એવાતો ધનુષ્ય દાખના છે કે પરત્તી સામે કુદષ્ટિ કરનારાનાં બૂરા દાસ થયા છે આપ આવી ખોટી લુહિ છોડી દે, નહિ તો આપને પણ મહા હાન થવાનો મહત્ત છે

જે પુરુષો સીધાના છે ત્યાજ નદિમ છે જેઓ પાત્રાં ચરત હોય છે ત્યાંના લદિમ ત્રામ પામી જતી રહે છે શીલ સમાન ગુણ નથી હું શીલ મગજાતે પણ તોડીશ નહિ, આપ જે મને હવે પછી એવી વાત કહેશો તો હું કાલથી નહિ આવું તમારી આપેલી વસ્તુઓ કાને પાછી મોઢી આપીશ.

આટલું દહી કમળા ઉડી ઉભી થઇ અને ઘેર જવા તૈયાર થઇ શેઠે કરેલા સંકેતથી શેઠાણી પણ હજુ સુધી આવી નહિ કમળા આવી દાઢે કિનરવા માંડી એટલે ગેઠે ઉડી તેનો હાથ પકડી ઉપર તાણી, આથી તો કમળા ભયભીત થતી જુઓ પાડવા મડી ઇશ રને મહાથ માટે પ્રાર્થના કરવા લાગી

આ વખતે કમળાને ઇશ્વર વચર દાઢ સદાય કરનાર નહોતુ, આ ઇશ્વર મારી લાજ તમારે હાથ છે, આમ કહેતી નિમ્મસા નાં મતી રડવા કકળવા લાગી.

આ વખતે કમળાના કુખનો પાગ રહ્યો નહિ જેને તે પિતા સમાન માનતી, તે કુદ આ અમુલ્યખતયે તેની જુરી દશા કરી, આ ભોગી બાલજી બાળાનો નિમ્મસો તેણે લીધો, તેની આંતરડી કકળાતી, તે વખતે તેને ખજા નહોતી કે આ સતી બાળાની આંતરડી કકળાવાથી તેની ચી વહેતે થશે.

ગમે તેમ થાય તો પણ બાલજીને કકળાવવો નહિ બાલજીની આંતરડી કકળતાં બેદાન બેદાન કરી નાંખે છે એવું શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે એરી માપ કરના પણ બાલજીનું વિષ મદાન છે બાલજી મારે તો બેદાન બેદાન કરી નાંખે, જે વાત શાસ્ત્રા કહે છે અત્યારે બાલજીને કાંઈ ગણતુ નથી, તેમની નિદા ભલભલા ભલેલા નાસ્તો દરે છે, એ બાલજી પૂર્વ પૂજ્ય ગણાતા એવા બાલજીને અમુલ્યખતયે કકળાયા છે, આવી મતી બાળાઓની લાલે લુટી છે, તેવા અનીતિમાનને આથી પણ વધુ કુખ આવે તેમાં નવાઈ શું !!

ગનિસુદરી—બહાવા, હું તો આ વાત સંત્રેગનાં પણ ત્રાસી જઉં છું એ ત્રિચારી કમળાની તે વખતે કેવી દશા થઇ હતે ? અરે, આવા કુદની પામે તે લદિમ કમળાની દરે રો પછી એ ત્રિચારી કમળાનું શુ થયું વાઈ

ત્રિલાક્યદ્ર—હવે એ વાત કાને કરીશુ, આજ તો ગત ધણી મહ છે મારે મહત્ત જાહે.

આમ દહી, એ બન્ને પતિ પત્નિ આ વાત બધ કરી ઇશ્વર રમરજુ કરનાં નિદાવર થયાં

મુનિ અસ્તાવક.

અમુત્ત રક્ત મુનિ વેદવેદાઓમાં કોઈ મુનિ થઈ ગયા છે તેમના ખાડે નગ વાંકાં હતાં તેથી તેમનું નામ અસ્તાવક પડ્યું હતું તેમના પિતાનું નામ કંડોડ મુનિ હતું કંડોડ મુનિએ ઉદાસી નામના એક સમર્થ વેદવેતાની પામે રહી વેદધ્યયન કર્યું હતું કંડોડ પેતાના ગુરુ ઉદાસીની સેવામાં પરાયણ રહેતા હતા, અને તેમને આતીત રહેતા હતા જોડે ધણી વખત સુધી ગુરુની પામે રહીને ગાંજી અધ્યયન કર્યું હતું, અને ધણી વાર ગુરુની સેવા કરી હતી. તેથી તેની સેવાથી પ્રગન્ન થઈને ઉદાસી ગુરુએ તેને વેદધ્યયન કરાવ્યો તેમજ પોતાની સુખતા નામની પુત્રી તેમને પરણાવી

ઉદાસી મુનિને શ્વેતકિતુ નામનો પુત્ર અને સુખતા નામની પુત્રી નેગ બે સંતાન હતાં, સુખતાનું લગ્ન કંડોડ મુનિ સાથે કર્યું લગ્ન થતા પછી મુનિ સુખતાની મથે રહી રહી રીતે ગૃહસ્થાશ્રમને પાળતા લાગ્યા સુખતાને યોગ વખત પછી ગર્ભ રત્નો તે ગર્ભ ૧૬૫૨ દિવસે વધતા લાગ્યો, યોગ સમયે પુત્રનો જન્મ થયો. એક વર્ષને પોતાના પિતા કંડોડને વેદાધ્યયન કરતા જોઈ પુત્રે કહ્યું કે હે પિતાશ્રી ! તમે આખી રાત્રી વેદને ગાતા કરો છો પરંતુ તમને વેદ ખરાબર આવડતો નથી, આવી રીતે શિષ્યોની મહત્તી વચ્ચે બેઠેલા કંડોડ મુનિને તેના પુત્રે કહ્યું તે ઉપરથી મુનિએ ઝાપ કરીને પુત્રને શાપ આપ્યો કે હે પુત્ર તું આવી વકવાણી બોલી માઈ અપમાન કરે છે માટે તારા આંઠે અગ વાકા થશે, આથી તે પુત્રના આંઠે અગ વાંકાં ચાઈ ગયાં અને તેથી તે અસ્તાવકના નામે પ્રખ્યાત થયા

અસ્તાવક ગર્ભમાં હતા તે વખતે ઉદાસી મુનિ તથા કંડોડ મુનિ વેદાધ્યયન કરતા. તેના સસ્કારો તેનામાં પડવાથી જન્મ્યા પછી તે સસ્કારો ખીલી નીકળ્યા અને સમર્થ વેદવેતા થયા હતા. જાણક ગર્ભમાં હોય તે વખતે તેના માતાપ તરફથી જેને જેવા સસ્કારો અપાય છે તે સસ્કારો તે જાણકમાં લાવવામાં જાત્રત થાય છે જે ધરમાં સ્ત્રી પુરુષને પરસ્પર કષ્ટ થતા હોય, ધરમાં આજો દિવસ કલેશનું વાતાવરણ જામેતું રહેતું હોય તે ધરમાં સ્ત્રી ગર્ભધારણ કરે, અને તે પછી તેના દિવસો જો કુખમાં, કલેશમાં અને બચમાં જાય તો તે જાણક જન્મ્યા પછી કુખી, કલેશી, મર્ષ બલબીન અને નિરુધ્ધ થાય છે,

જેના ધરમાં હમેશાં મપ રહેતા હોય, સ્ત્રી પુરુષ સુખ અને આનંદમાં દિવસો વ્યતીત કરતાં હોય, ધર્માચરણિ હોય, તે ધરમાં સ્ત્રી ગર્ભ ધારણ કરે અને તે પછી જો તે સ્ત્રીનાં મનમાં આનંદ રહે, પ્રસન્નતા ટકી રહે, સદા હર્ષમાં દિવસો વ્યતીત કરે, મહા પુરુષોનાં ચરિત્રોનું મનન કરે, ઉદ્યોગી પુરુષોના જીવનનું સ્મરણ કરે તો તેને જાણક જન્મે તે જરૂર મોટી ઉમ્મરે મહાપુરુષ ઉદ્યોગી સુખી અને આનંદી થાય છે

અસ્તાવક ગર્ભમાં હતા તે વખતે તેના દાદા, મામા અને પિતા વેદાધ્યયન કરતા. અને સુખતા તે સંભળતી તે વેદાધ્યયનના ગર્ભમાં પડેલા સસ્કારોથી જાણક અસ્તાવક

ભાગ્યોદય

વર્ષ ૧૨] આસો સંવત ૧૯૮૦-અકટોમ્બર સને ૧૯૨૪. [અંક ૮

ધ્યાન એ સર્વશ્રેષ્ઠ સાધન છે.

(આખિ વિના અધાર રે, એ લય)

સાધન સર્વ નકામા રે, ધ્યાન વિનાના સાધન સર્વ નકામા,
નાનાવિધ કષ્ટ સ્વીકારે, પણ તે જન જરી ન વિચારે,
વાસ્તવ ઉત્તિ છે શામા શામા રે, ધ્યાન૦
તિતિશ્ચા બલેને સાધો, પૂજા પાઠ માંહિ વાધો,
પણ તે ભગવાના ભામા ભામા રે, ધ્યાન૦
ધરીમાં કષ્ટ જપ ગણગણવા, ધરીમાં કંઈ સ્તોત્રો બણવા,
એતો મિથ્યા છે રામા રામારે, ધ્યાન૦
ધ્યાન અદ્ભૂત લગાવી, પૃથક્ અહ પૂર્ણ વિનાવી,
નાંખો પ્રભુને ત્યાં ધામા ધામા રે, ધ્યાન૦
એસે ને ચચાર્ય ધ્યાને, પ્રભુ ઉતરી તે સ્થાને,
આવી હલા રહે સ્હામા સ્હામા રે, ધ્યાન૦ શ્રી૦ ઉ૦

પ્રવર તત્ત્વચિન્તનમાં રહેવા આધિકારીને પ્રવોધ

(પરમ પ્રદેશ વિરામે મતિ, એ લય)

ગગન વિહારિણી વૃત્તિ કરો,
હૃદયે દૂરો, નીચે ના ઉતરો, મગન૦
ગગન તંજા છે ને ને ચિન્તન, તેમાં છે ન કથાતું બન્ધન,
મુક્તપણે ઉચ્ચરો-વિચરો, મગન૦
બોમ સદા નિલેપ રહે છે, તેમાં ને આવીને રહે છે,
તે જ રહે છે નિલેપ ખરો, મગન૦
મગનની ગદનતા કરો પાર ન, તેના અંતરે કરતાં પ્રસારણ,
હાહેરી નવીન અનુભવનો ઝરો, મગન૦
પરમાનન્દ પરમ શાન્તિ ને ગ્રહેવી હોય પૂર્ણોત્કાન્તિ તો,
મગન તજ્યા ગર્ભમાં સચરો, મગન૦
ચિન્તયાવિણુ ત્યાં ઇચ્છ્યુ મળતું, સદૃશ ક્યું અતિરાય ચક્ર ફળતું,
એવો ચમત્કાર ગગને બાપો, મગન૦
કર્મ તજ્યા બન્ધન ત્યાં ન નડે, સન છુદિતું કશું પણ ન અડે,
એવા તત્ત્વ મગનમાં કરો, મગન૦ શ્રી૦ ઉ૦

વેદાંતનાં મૂલતત્ત્વો.

(લેખક — મહાત્મા શ્રીમન્નથુરામ દર્મા)

નિબાઈસ પ્રદાયમા પણ ભગવાનની અનંકપ્રભાવિ કરી જીવે પોતાની આગતુક સર્વ અશુદ્ધિ દૂર કરી પરમાત્મરૂપ થવાનો ઉપદેશ કરેલો છે એ સપ્રદાયમાં બનકારકાને જીવ, ઇશ્વર ને જડ પદાર્થો પૃથક છતાં પણ મોક્ષદાતા પરમાયકાને તેમનો ભેદ રહેતો નથી એમ સ્વીકારેલું હોવાથી તે સપ્રદાયમાં પણ વાસ્તવિકરીતે અદ્વૈતતત્ત્વજ્ઞ સ્વીકારેલું હોય એમ જણાય છે

વલ્લભસપ્રદાયમાં પૂર્ણ પુરુષોત્તમજ્ઞ પોતાની ઇચ્છાએ જીવરૂપને, જગદૃપ થયા છે એટલે આ જગતમાં પૂર્ણપુરુષોત્તમથી ભિન્ન બીજું કંઈજ નથી એમ તેમનો સ્વીકાર હોવાથી તેમને મતે પણ સર્વ જીવોને જડ પદાર્થો પૂર્ણપુરુષોત્તમરૂપ એટલે બ્રહ્મરૂપ છે એમ નક્કી થાય છે. જીવો પરમાત્માની અનન્યકૃતિ કરી તેમની કૃપાવડે ભાગ્યતાનીતલુ પામી ગોલોકમાં જાય છે એવું એ સપ્રદાયનું માનવું કમભાષને ઉદ્દેશીને હોય એમ જ જણાય છે અતકરણની વૃત્તિ અણુપરિમાણુ હોવાથી તે ઉચાધિવાળા પૂર્ણપુરુષોત્તમરૂપ જીવને અણુ માન્યો છે, તેમણે માનેલા અવિકારિપરિણામવાદમાં ને વેદાંતે માનેલા વિવર્તવાદમાં શબ્દના ભેદવિના બીજો કાંઈ ભેદ વિચારી પુરુષની દૃષ્ટિએ જંજાતો ન હોવાથી તે સપ્રદાયનું માનવું વેદાંતસિદ્ધાંતમાં પ્રવેશ પામી જાય છે એમ નક્કી થાય છે

સુશ્રદ્ધિમાં પ્રચલિત મહામાર્ગ જે મોટા પથને નામે વા માર્ગપથને નામે વા બીજા બીજામાર્ગને નામે ને ટાઈ રથલે કાચગિયાપથને નામે વા ડુઝાપથને નામે પણ લોકોમાં જાણખાવ છે તે મહામાર્ગમાં સર્વને, તેમાં પણ વિશેષે સાધુઓને પરમાત્મસ્વરૂપ ગણી તેમના અતકરણને અનનદાનવડે, વિનયના શબ્દોવડે, શારીરિક સેવાવડે ને પોતાના સર્વ વહાલાંના શરીરોને તેમની સેવામાં જોડાવડે પ્રચન્ન કરવાનો મુખ્ય ઉપદેશ છે, જે વિવેક, બહુમાન ને સદાચારપૂર્વક (વજીરમના ધર્મના પાતનપૂર્વક ને બ્રહ્મચર્યના પાતનપૂર્વક) સર્વ મનુષ્યોને પરમાત્માસ્વરૂપ માની તેમની વિહિતગિતે સેવા થાય તો તે પણ ચિત્તની શુદ્ધિ આદિદ્વારા સર્વમાં રહેલા બ્રહ્મતા સાક્ષાત્કારમાં હેતુરૂપ હોવાથી તે મતનો વેદને અંશે વેદાંતમિદ્ધાંતમાં સમાવેશ કરી શકાય છે

દેવીમતને શક્તિમત, વામમાર્ગ વા મહાકાળીનો પથ પણ કહેવામાં આવે છે તેમાં દક્ષિણામ્નાયથી દેવીની ભક્તિ કરવાથી દેવીની એટલે જણુ ગુણોની અધિશક્તિરૂપ ચિત્ત શક્તિની-બ્રહ્મની-પ્રાપ્તિ થાય છે એમ માનેલું હોવાથી તે મત દેવીની ભક્તિવડે બ્રહ્મની પ્રાપ્તિના સાધનરૂપ છે વામમાર્ગવડે દેવીનું આરાધન કરવું એ મમલુ ભક્તને ઉચિત નથી જેઓ મઘમાંસાદિનું વધેન્ન સેવન કરનારા છે તેમને ઠાકકે મર્ચાદમાં લાવી દેવીની ઉપાસનામાં જોડવામાટે તે મત તેવા મનુષ્યોમાટે લલે ઠાકક અંશે ઉપયોગી હોય, પણ બીજાઓને માટે તે ભેથ પણ ઉપયોગી નથી

પાશુપતમત, પ્રત્યક્ષિદામત, રસેશ્વરમત, દાષાલિંગમત, લિંગાયતમત, જંગમમત ને અધોરપથ એ મતોમાં શિવની ઉપાસનાનું પ્રધાનપણું છે એ મતોમાં જેટલી સાત્ત્વિકી ભક્તિ હોય તેટલી વેદાંતાનુકૂલ છે, અને તે મતોમાં જેટલી રાજસી ને તામસી ભક્તિ હોય તે વેદાંતાનુકૂલ ન હોવાથી મુમુક્ષુને તે મહત્ત્વ દરવા યોગ્ય નથી.

ચૈતન્યપથમાં, રામાનુજમતમાં, કૃષ્ણરપથમાં, નાનકપથમાં ને દાકુપથમાં તથા એવાજ બીજા નાનામોટા ભિન્ન ભિન્ન મતપથો જેમાં હૃથરભક્તિનો, પરમાત્માના જ્ઞાનનો ને શુભકર્મનો ઉપદેશ કરેલો હોય તે સર્વ મતપથોનો વેદાંતાનુકૂલ ભાગ મુમુક્ષુને મહત્ત્વ દરવાયોગ્ય છે, અને વેદાંતવિરુદ્ધ જે ભાગ રૂઢિથી તે તે મતપથમાં પ્રવેશ થવા પામ્યો હોય તે ભાગ મુમુક્ષુએ ઉપેક્ષા કરવા યોગ્ય છે.

આયસમાજનાં, લક્ષ્મણમાજનાં, પ્રાર્થનાસમાજનાં ને લક્ષ્મણજિજ્ઞાસમંડલનાં (ચિત્તો-સોશીકલ સોમાઈકીના) જે જે મતઓ ઉપનિષદોથી અવિરોધી હોય તે તે મતઓ મુમુક્ષુએ સ્વીકાર કરવાયોગ્ય છે, ને જે જે મતઓ શ્રુતિસ્મૃતિથી વિરુદ્ધ હોય તે તે મતઓ અસત્ય હોવાથી મુમુક્ષુએ તેને અમૃત્ય ગણી આદર આપવા યોગ્ય નથી.

બુદ્ધર્થનમાં ને આદર્શતર્જનમાં જે અહિંસાનો, દયાનો ને વિષયતૃષ્ણાના તથા વિષયોપભોજનના ત્યાગનો ઉપદેશ છે તે મુમુક્ષુએ આદર આપવા યોગ્ય છે તે ધર્મના અનુયાયીઓએ પાળવાના કેટલાક આચારોના સળધમાં મુમુક્ષુઓએ વિચાર કરવાની અમૃત્ય નથી,

પારસી ધર્મમાં (જરથુસ્ત્રધર્મમાં) અગ્નિદ્વારા પ્રભુનું આરાધન અને પ્રભુની પ્રાર્થના આદિ કથા છે તે તે ધર્મના મુમુક્ષુઓને પોતાના ચિત્તના શુદ્ધિમાં તથા પોતાના ચિત્તની રચરતામાં ઉપયોગી હોવાથી તેના અધિકારી મુમુક્ષુઓને ઉપકારક છે.

યાહુદી, ખ્રીસ્તી ને મુસલમાની ધર્મમાં પ્રભુમાં શ્રદ્ધા રાખવાનો, પ્રભુની આજ્ઞા માનવાનો, પ્રભુની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરવાથી યતી દાનિનો ને પ્રભુની આજ્ઞાનું શ્રદ્ધાભક્તિ પૂર્વક પરિપાલન કરવાથી યતા લાભના જે ઉપદેશ છે તે ઉપદેશ તે પથનું મનુષ્યોને ચિત્તશુદ્ધિમાં ને ચિત્તની સ્થિરતામાં ઉપયોગી હોવાથી તેમને હિતકર છે, દુરાચક ગાખ્યા વિના ને બીજાના વિચારોની માત્ર દેવશુદ્ધિવડે નિઃપ્રયોજન અવગણના કર્યા વિના જે તે મતવાળા પોતાના મતમાં કહેલી રીતે વર્તે તો તે પરમાર્થમાં આગળ વધવાનો યોગ્યતાવાળા થાય છે.

ચીનમાં કેટલેક સ્થળે ચાલતા કન્ફ્યુસીયસ મતમાં જે પોતાનાં મરણ પામેલાં માતા પિતા આદિની ભક્તિનો ઉપદેશ છે તે પણ પુરવરપ હોવાથી ચિત્તશુદ્ધિમાં ઉપકારક છે, તેથી તેટલે અશે તે આદર આપવાયોગ્ય છે, અને તેઓના મતમાં જે સદ્ગુણપદાર્થોનું વિવેચન શુદ્ધિના સદ્ગુણતા કરવામાટે કરવામાં આવ્યું છે, તે શુદ્ધિની સદ્ગુણતાનો જ્ઞાનમાં ઉપયોગ હોવાથી તેટલે અશે ઉપયોગી.

જાપાનમાં કેટલેક સ્થળે ચાલતા સંટાઈનમાં જે અતઃકરણની શુદ્ધિ કરવાના ઉપાયોનો ઉપદેશ છે તે પણ અતઃકરણની શુદ્ધિ જ્ઞાનમાં ઉપયોગી હોવાથી તેટલે અશે તે મહત્ત્વ દરવા યોગ્ય છે.

આવાંકમતમાં માત્ર અર્થને તથા કામનેજ પુરુષાર્થ માનેલા હોવાથી અને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને જ પ્રમાણ માનેલું હોવાથી તથા શરીરથી ભિન્ન આત્માનો સ્વીકાર કરેલો નહિ હોવાથી તે મત મુમુક્ષુએ આદર આપવાયોગ્ય નથી.

સર્વ મનુષ્યોને સર્વ પ્રકારનું દુઃખ ને તેના કારણો અત્રિય લાગે છે અને તેમને પોત પોતાના સરકારોથી ને સગતિથી ઉપજતી રૂચિ પ્રમાણે કાષ્ટ પશુ પ્રકારનું સુખ ને તે સુખનાં મનાતા હેતુઓ ત્રિય લાગે છે સર્વ જીવોને દુઃખ અત્રિય જણાવાથી જ તેઓ પોત પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા દુઃખને દૂર કરવામાટે તથા ભવિષ્યમાં કાષ્ટ પશુ પ્રકારના દુઃખની પ્રાપ્તિ થવાનું અનુમાન થતાં તે દુઃખના આગમનને અટકાવવા માટે યથાસામર્થ્ય પ્રયત્ન કરે છે આ પ્રમાણે મનુષ્યોનું ને દુઃખનું જાણે અનાદિકાલથી પરસ્પર સુદ્ધ સર્વદા ચાલતુ હોય એમ જણાય છે મનુષ્ય પ્રથમ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા દુઃખની નિવૃત્તિ કરવા માટે બહુધા લૌકિક ઉધાયોના સેવનમાં પ્રવૃત્ત થાય છે જ્યારાદિ રાજોથી થતા દુઃખની નિવૃત્તિમાટે તે ઔષધનું સેવન કરે છે, અને પથ્ય પાણે છે ક્ષુધાતૃપાજન્ય દુઃખની નિવૃત્તિમાટે તે અન્નજલનું બહુધાપાન કરે છે, કામજન્ય દુઃખની નિવૃત્તિમાટે તે વિજ્ઞાતીયશરીરનો સમાગમ સેવે છે, ચોર, દુસ્મન, સિંહ, વ્યાધિ, રીંછ, વરુ, સર્પ ને જલ્પિ કાદિ પ્રતીત થતા પ્રાણીઓથી થવાના દુઃખને દૂર કરવામાટે તે શસ્ત્રાદિના પ્રહારદિના ઉપયોગ કરે છે, અને જૂત, ગ્રેત ગ્રહ ને પનોતી આદિથી થનારા અને થયેલા દુઃખને દૂર કરવા માટે તે મન્ત્રજપ, સ્નોત્રપાદ, જલિદાન, મત ને કાનાદિ શાસ્ત્રોક્ત ઉપાયોનો આશ્રય ગ્રહણ કરે છે, એ સર્વ ઉપાયોથી તે સર્વ દુઃખોની યોક્ષસ નિવૃત્તિ થઈ શકે એમ નિશ્ચય પૂર્વક કહી શકાતુ નથી, અને કાષ્ટ ઉપાયથી કોઈ દુઃખની કદી નિવૃત્તિ થાય તોપણ પુનઃ તે દુઃખ કે તે ત્રણમાંનું બીજુ કાષ્ટ દુઃખ તેને પ્રાપ્ત નહિજ થાય એમ નિશ્ચયપૂર્વક કહી શકાય નહિ પોતાના વાસ્તવિક સ્વરૂપનું ને પ્રતીત થતા જગતના વાસ્તવિક સ્વરૂપનું દૃઢ અપરોક્ષજ્ઞાન થયા વિના બીજા કાષ્ટ પશુ ઉપાયથી પૂર્વોક્ત ત્રણ પ્રકારનાં દુઃખોની યોક્ષસ અને દૂરીથી કદીપણ નજ ઉપજે એવી નિર્જીત થઈ શકતી નથી માટે જેમને પોતાના સર્વ ભાવિ દુઃખોની યોક્ષસ અને દૂરીથી નજ ઉપજે એવી નિવૃત્તિ કરવી હોય તેમણે પોતાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ ને પ્રતીત થતા આ જમતનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ જે શુદ્ધચેતનરૂપ બ્રહ્મ છે તેનો અજ્ઞાન, સંશય ને વિપર્યયથી રહિત સુદૃઢ સાક્ષાત્કાર કરવો જોઈએ એ શુદ્ધચેતનરૂપે બ્રહ્મના સંશયવિપર્યયરહિત સુદૃઢ સાક્ષાત્કાર થવાથી તે બ્રહ્મજ્ઞાના મનુષ્યનાં ત્રણ પ્રકારનાં ભાવિ દુઃખોની યોક્ષસ અને દૂરીને કદીપણ નજ ઉપજે એવી નિવૃત્તિ થાય છે, અને તે સર્વદા પરમાનંદરૂપે પ્રચ્છાત છે.

કોઈ પશુ શાસ્ત્રોના સિદ્ધાંત વિચારીને અને તેને આચરણમાં મૂકીને, કાષ્ટ પશુ મતપથના વિચારોને સમજીને અને તેને આદરપૂર્વક આચારમાં મૂકીને, શાસ્ત્રોક્ત તીવ્ર તપ કરીને, પરમાત્માની નવધા ભક્તિમાંની કોઈ એક કે વધારે ભક્તિ પ્રીતિપૂર્વક કરીને, વા પરમાત્માની ઉમગપૂર્વક પરા કે અનન્ય ભક્તિ કરીને, અભ્યાસ વૈરાગ્યનું ક્રિયાચોગ્યનું કે અષ્ટાંગચોગ્યનું દીર્ઘકાલ પ્રેમપૂર્વક સેવન કરીને, અથવા વિવેકાદિ અને શ્રવણાદિ સાધનોનું દીર્ઘકાળ નિરંતર આદરપૂર્વક સેવન કરીને મનુષ્યે પોતાનું ને આ જગતનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ, જે બ્રહ્મ તેને સદેહરહિત સ્પષ્ટ જણવું જોઈએ પોતાનો ધર્મ સાચો ને બીજાનો ધર્મ ખોટો એમ કહી પરસ્પર નિરર્થક કલેશ કરા કાલક્ષેપ નહિ કરતા જે ધર્મમાં પોતાને સત્યતાનું જ્ઞાન થાય તેનું સમજી મનુષ્યે પ્રેમપૂર્વક નિષ્કપટલાવે સતત પરિપાલન કરવું જોઈએ. દુરાગ્રહ રાખ્યા વિના તે ધર્મ પાળવાથી ને સત્યને જાણવાની વિવેકવાળી તીવ્ર જીવાસા રાખવાથી જેમ જેમ તે મનુષ્યના અંતઃકરણની શુદ્ધિ, સૂક્ષ્મતા, વિવેચન

શક્તિ ને સ્થિરતા વધતા જશે તેમ તેમ તે મનુષ્યને ક્રમપૂર્વક સ્વાભાવિક સત્યનું જ્ઞાન થવા લાગશે, અને અંતે વહેલું કે મોટું તેને સત્યનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન થશે. આવી સ્થિતિ જે મનુષ્યે પ્રાપ્ત કરી હોય તેને પછી કોઈ પણ પ્રાપ્ત કરવાયોગ્ય કે જાણવાયોગ્ય રહેલું નજ દેવાથી તેને કોઈ પણ પ્રકારનું કર્તવ્ય અવશેષ રહેતું નથી, અર્થાત તે કૃતાર્થ થાય છે, ને તેના મનુષ્યજન્મ ઉત્તમ પ્રકારે સફળ થયો મનાય છે.”

શિષ્ય પૂછે છે — “હે દસ્યાતીત રવણ ! હે દેશિકદ્ર ! બ્રહ્મજ્ઞાન જેમને પ્રાપ્ત થયું છે એવા જ્ઞાને અને જીવન્મુક્ત પુરુષનું શરીર તેમને બ્રહ્મનો દ્રઢ સાક્ષાત્કાર થવા પછી તુરંતજ પડી જતું હશે ! કે તેઓ જીવતા રહેતા હશે ? જા તેઓ જીવતા રહેતા હોય તો તેઓ પોતાનું બાકી રહેલું જીવન કેવી રીતે વ્યતીત કરતા હશે ? તે જણાવવાની કૃપા કરશો,”

શ્રીસદ્ગુરુ કહે છે — “આત્માથી અભિન્ન બ્રહ્મરવરૂપનું આદરપૂર્વક સતત અનુસંધાન કર્યા કરવાથી, મનની એકાગ્રતાવડે તે મનના સ્પૃહભાવનો નાશ કરવાથી, અને આસુગેવાસનાઓનો, લોકવાસનાનો, શાસ્ત્રવાસનાનો ને દેહવાસનાનો દૈવાવાસનાઓવડે ને બ્રહ્મભાવનાવડે નાશ કરવાથી જેમને આત્માથી અભિન્ન બ્રહ્મનો સ્પષ્ટ અનુભવ થયો છે એવા બ્રહ્મજ્ઞાની તથા જીવન્મુક્તો પોતપોતાના પ્રારબ્ધકર્મ પ્રમાણે પોતપોતાનું જીવન ન્યૂન ઉપાધિવાળી સ્થિતિમાં વ્યતીત કરે છે તેમના શરીરને ઉપજાવનાર પ્રારબ્ધકર્મના સદ્ભાવથી તેમનું શરીર વિઘ્નમાન રહે છે, બ્રહ્મજ્ઞાન થાય કે તુરંતજ તે પડી જતું નથી. શ્રીશુક્રદેવના ને શ્રીવામદેવના જેવા નિષ્કૃતિપ્રધાન પ્રારબ્ધકર્મવાળા જ્ઞાનીઓને પોતાના શરીરના નિર્વાહમાં ઉપયોગી હોય તેટલોજ ઉપાધી રહે છે. શ્રીયાત્રવન્દ્યાદિના જેવા મધ્યમ પ્રકારના પ્રારબ્ધકર્મવાળા જ્ઞાનીઓને મધ્યમપ્રકારનો ઉપાધી રહે છે અને ગર્ભાર્થ અખત, દુસ્મન તથા રાજર્ષિ જનક આદિના જેવા અટ્ટિપ્રધાન પ્રારબ્ધકર્મવાળા જ્ઞાનીઓને બહારથી ઘણો ઉપાધી રહે છે, એ સર્વ જ્ઞાનીઓ ને જીવનમુક્તો સ્પૃહાદિ ત્રણ શરીરોથી, તે ત્રણ શરીરોના ધર્મોથી ને સર્વ પ્રકારના કુપોધી રહિત પોતાના સુખવન બ્રહ્મસ્વરૂપને અનુભવનારા હોય છે તેઓ સર્વદા દ્રષ્ટા રહીને પોતપોતાના પ્રારબ્ધકર્મને ભોગવી છુટવા માટે પોતપોતાનો પ્રાપ્ત્યવહાર સમભાવરૂપે નિર્દોષરીતે કરે છે, તેમનું અતઃકર્ય અજ્ઞાન, સંસાર ને વિપર્યયથી રાહત હોય છે તેથી તેમને દેહાદિ સર્વ જગત બ્રહ્મમાં ભિન્ન પ્રતીત થતું નથી. જ્ઞાનીઓના બાહ્યવ્યવહાર તેમના પ્રારબ્ધકર્મની વિવશ્યણતાથી ભિન્નભિન્ન પ્રકારના હોય છે, પણ તેમના અંતઃકરણનો નિશ્ચય સર્વથા એકજ પ્રકારનો હોય છે, ને તેમને નિર્દેહમુક્ત પણ સમાનજ થાય છે

(અપૂર્ણ)

મુનિઅટાવક

(અનુસંધાન ગતાંકથી)

અસ્ટાવકની આઠાથી સર્વ વિચારમાં પડી ગયા, રાત્રજનક પણ બહીનું શું કરવું તેનો વિચાર કરવા લાગ્યા. સર્વ વિચાર કરવા લાગ્યા કે હવે જરૂર બહીને પણ પાણીમાં ડુબાડશે. આમ સર્વને વિચારમાં પડેલા જાણી બહી બોલ્યો, હે જનક ! હું વરુણ રાત્રનો પુત્ર છું મારા પિતા વરુણને ત્યાં પણ આપના જેવો ચંદ્ર બાર વર્ષે પુરો થઈ ગયેલો તેવો આરણ્યલોક છે. તે કાર્યને માટે મેં મુખ્ય મુખ્ય વિદ્વાન બ્રાહ્મણોને આપને ત્યાં આ

વિવાદમાં હારવી ત્યાં મોકલ્યા છે તે સર્વે બાહ્યો વરુણનો યજ્ઞાન્નેવા ગયા છે તેઓ હમણાં પાછા આવશે

હું આ પૂજા કરવા યોગ્ય અસ્તાવકને નમન કરેછુ. કારણ કે તેમના સમાગમથી, હું મારા પિતા વરુણને મળવાને લાગ્યશાળી થઈશ. એટલે હું અસ્તાવકથી પરાન્વ પામી પાણીમાં કુળવાથી મારા પિતાને મળી શકીશ.

અસ્તાવક આ સાંભળી બોલ્યા કે રાજા, જાદીએ પોતાની વાક્યાતુર્યથી અથવા તો ઈલાહોદનાળી શુદ્ધિથી પડિતાને જીતીને પાણીમાં કુખાડી દીધા છે. સત્યુચનાં ચારિત્ર ને જ્ઞાનનો અગ્નિ સ્વભાવક રીતે દાહક છે તો પણ તે પોતાના તેજ દ્વારા સત્યવાદીઓના શરીરનો ત્યાગ કરીને, અસત્યવાદીઓનાં શરીરને માળી નાખે છે તેમ સત્યામત્યનો વિવેક કરનારા પડિતો પણ મદ બોલતા એવા પોતાના પુત્ર અથવા તો અન્યની વાણીમાંથી સત્યામત્યની પરીક્ષા કરી ન છે. હે રાજા શુદ્ધિના વૃક્ષના પાનમાં જમવાથી અને તેના ફળ ખાવાથી શુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને દોષ લાગે છે તારી શુદ્ધિ પણ તે વૃક્ષનાં પત્ર અને ફળના ઉપભોગથી નાશ પામી છે તેથી તું જાદીની વાણી સાંભળે છે અને એ કારણથી હાથીને જેમ અકુશથી ગ્રેરવામાં આવે તેમ તને ગ્રેરણા કર્યા છતાં પણ તું મારી વાણીને સાંભળતો નથી.

જનકે—હે મુનિ, હું આપની દિવ્ય અને અલૌકિક વાણી સાંભળુ છું, તમે વિવાદમાં આજે જાદીને જીત્યો છે, માટે તમે સાક્ષાત્ દિવ્ય પુરુષ છો, હવે હું તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે આ જાદીને અદીથી રજા આપુ છું.

અસ્તાવક—હે રાજા, આ જાદી જીવતો રહેશે તો માફ કરજો પણ પ્રયોજન સિદ્ધ થશે નહિ, માટે આનો પિતા વરુણ હોમ તોપણ તેને સમુદ્રમાં કુખાડી દે.

જાદી—હું વરુણનો પુત્ર છું માટે મને પાણીમાં કુખાડવાથી જરા પણ ભય લાગતો નથી, અને આ અસ્તાવક પણ લીલા કાળ થયાં પાણીમાં પડેલા પોતાના પિતા કહોડનાં આજ્ઞાન શીન કરશે,

આ પ્રમાણે જનકની સલાહમાં વાતચિત્ત ચાલતી હતી તેવામાં વરુણે પોતાને ત્યાં આવેલા સર્વે બાહ્યોની પૂજા કરી, તે પછી સર્વે વિદ્વાન બાહ્યો પાણીમાંથી બહાર નીકળી જનકની પાસે આવી પહેાંચ્યા તેમાં કહોડ યાન પણ હતો.

કહોડે રાજસભામાં આવી કહ્યું કે જે કામ હુંકરી શક્યો ન હોતો, તે કામ મારા પુત્રે કર્યું, એટલા માટે જ મનુષ્યો પુત્રોની કામના કરે છે હે રાજા! કુર્બળ મનુષ્યને બળવાન પુત્ર થાય છે, મૂર્ખ પુરુષને વિદ્વાન પુત્ર થાય છે, અને અજ્ઞાનીને જ્ઞાની પુત્ર થાય છે, હે રાજા, આપતું કલ્યાણુ યાઓ.

આ પછી સર્વે બાહ્યો સભામાંથી ઉભા થયા કે તરતજ રાજાની આજ્ઞા લઇને જાદી સમુદ્રના પાણીમાં પેળી મચે. બીજી તરફ જાદીનો પરાન્વ્ય કર્યા પછી બાહ્યોએ અસ્તાવકની વિનિ પ્રમાણે પૂજા કરી, અસ્તાવકે પોતાના પિતા કહોડની પૂજા કરી, તે પછી અસ્તાવક મામાની સાથે પોતાના ઉત્તમ આગ્રમમાં ગયા.

ધેર જઇ અસ્તાવકને તના પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર તું આ સમગ્રા નામની નદીમાં પ્રવેશ કર, અસ્તાવકે પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે સમગ્રા નદીમાં પ્રવેશ કર્યો કે તુરત જ તેના આંઠે અગ્નિ વાદાં હોતો તે સરખાં થઈ ગયા, જે આ નદીમાં નદાય છે તે પાપમાંથી મુક્ત થઈ.

આ પ્રમાણે અસ્તાવકે આજ્ઞા ઉપાસ્યા પોતાના અગ્ર સરખા થયા. અને પિતાના મહાત્મ્યને વધાર્યું,

નવલકિશોર અને નિર્મળા

[લે રા. ગીરીશકર મોતીરામ બટ બી 'એ']

[ચતુર્થી ચાલુ]

પ્રકરણ ૩ છું.

પણ એ નવલકિશોર કોણ ?

“ મોટા બહેન, એ નવલ તે કોણ ? ” સરલાએ હસતાં હસતા પૂછ્યું.

“ મોઘ, પડોશમાં રહીને એટલુય ન જાણે ? આ મજા બહેનને પૂછ, તે બધું કહેશે.” નિર્મળાએ કહ્યું.

“ ના બા, તમે જાણો. ” મજાએ ટાપસી પૂરી.

“ ના, ના, મજા બહેન તમેજ કહેને ! ” સરલા ફરીને હસીને બોલી.

“ જુઓ, નવલકિશોરજાણ પચીસ વગ્નના યુવક છે તે એમ એ માં અબ્યાસ કરે છે— ” મજાએ કહ્યું.

“ તેમાં શું ? ” સરલાએ કહ્યું.

“ તેમના પિતાની રિયન સાધારણ છે, જતાં, તેમણે વિદ્યાથી કમ્પ્રે પ્રસાદી મેળવી હતી અને સત્ પુરુષોનાં જીવન જાણવાથી તેમણે હૃદય સરકારી મધુ હતું, તેથી તેણે કળ બાળક નવલકિશોરને પણ મળેલું છે ”

“ પછી, ”

“ ધુતના શરીર, મન અને આત્માના વિકાસાર્થે તેના પિતા પુષ્કળ કાળજી રાખતા. પોતે પૈસાદાર ન હોવાથી ખાલી ખુશામતીઆની જાળમાં તે સપડાયા ન હતા ઉપર ઉપ રથી મળવા આવનાર પોતાને વખત લે છે તથા તેની રૂબરૂમાં પોતાનાં વખાણ કરવાનું પણ તે સુકતા નથી જાણ ઉપર અમૃત વરસે અને હૃદયમાં હળાદળ ઝેર હોય તેવાઓનાથી તે સાવ દેટા જ હતા ”

“ પછી ”

“ પછી એજ કહેવાનું કે સરલા બહેન, તમારી માફક તેમણે રાજ્યતંત્ર ચલાવવાનું હતું નહિ, તેથી તે ધરતન ચલાવતા ”

“ વાહ, મજા આ તો તમે સ્વસ્વાચકીની વાત કહીને જેમ અમને રજન કરતાં હો એમ લાગે છે તમે તો હવે જુતાની વાતો પણ કહેશો. અમદાવાદમાં ટાપીવાળો આવ્યો ત્યારે બધાં ઘર વાસીને કેવા પેસી ગયાં હતા ? અમદાવાદ ને નરોડા વચ્ચે સુખાના સવાર રેલતની સ્ટીઓને કેવા રજડતા એ બધું કહેને ? હશે એ પછી, પણ વાત આમજ ચલાવો કે નિર્મળના પિતાનું શું ? ”

“ સરલા બહેન, જો મોટા બહેનને આ વાત ગમતી હોય તો કહું ”

“ હા, હા, કહેને ! ” નિર્મળાએ ટાપસી પૂરી.

“ ધીરજલાહને લાખો રૂપીઆને વેપાર ખેડવાનો ન હોવાથી તેમને હંડીયો કે ટપાલના કામજો વચ્ચે વખત ગુમાવવાનો હતોજ નહિ વેપારીઓ બાડીઓ અને મોટરોમાં પણ બેસીને જાપામાં આવ તાલ જોઈ રજા હોય છે વેપારીમાં આસપાસ કુદરતની શોભા કેવી છે અથવા પોતાના વચ્ચેના લાજમાં કળા કેવી દીપી રહી છે તે જોનાર થોડા જ છે “ કલાણીને કાળજી આવે છે, ” “ કલાણીએ હંડી સીકારી નથી, ” કલાણીને માલ રાશી નીકળે ” વગેરે વેપારીના વચ્ચારોની ગડમથ છે ”

“ પછી ”

‘ ધીરજલાલમાં તેવું કંઈ ન હતું તે તો એ બધી પીડાઓથી મુક્ત હતા તે ન હતા રાજા કે ન હતા વેપારી તે એક સદ્યશી માણસ હતા ને તે સદ્યશી નવવાંકશો રમાં ઉતરી આવેલા છે ’

“ પણ એ નવવાંકશોર કાણુ ? ” સરલાએ હસીને પૂછ્યું

“ માણસ ” મછાએ તેવો જ જવાબ આપ્યો

‘ જૂત નહિ ? ’ સરલાએ તેના તરફ તાકીને ત્રોયું

“ જૂત એટલે પણ માણસ ” નિર્મળાએ બાર મૂકીને કહ્યું.

“ નિર્મળા બહેન, તમે મછાને પણ લેતા જણાવ છો હો કે ? જુઓને હું તમને બનેને હરાવું તેવી છું ” સરલા હસી.

“ મોઢ, આપણે તે કંઈ અહીં લડવા બેઠા છીએ ? ” મછાએ કહ્યું

“ હારનો ! તમે તકરારો જીતવો છો ને હું વકીલની પેઠે દલીલો કરું છું ”

“ —અને નિર્મળા દાહતરની પેઠે મલમ ચોપડે છે ” મછા હસી

“ ના, એ જડજની પેઠે આપણ બનેને ન્યાય આપે છે ” સરલાએ કહ્યું.

“ ત્યારે તો આપણે કહ્યુ ધર મેળે પતાવીયુ આપણે ન્યાયકોર્ટ જવાની જરૂ નથી ’

“ હા અને ત્યા જઈને ખર્ચેય કરવું નહિ પડે ” કહી સરલા હસી

નવવાંકશોરની વાત કરતા દરમિયાન ત્રણે બાળાઓ બીજા વિષયો ઉપર ઉતરી પડી નિર્મળાને તો નવવની વાતો બહુ ગમતી. સરલા પોતાની સરળતાથી વિનોદ કરાવતી ને મછા મોઢ દાહવાર સદ્ગમ દીકાઓ કરતી જમવાનો સમય થવાથી મો ગૂંઘમાં ગયા

પ્રકરણ ૪ થું.

રમણીકનું કાવત્રું—નિર્મળા ગુમ.

વાંચકને યાદજ હશે કે પહેલા પ્રકરણમાં જ્યારે નિર્મળા શોકાતુર દશામાં રૂબેલી હતી ત્યારે પાસેના ઝડ ઉપરના પાંદડા ખખડેલાં અને સરલા બ્હીને ઓરડામાં જતી રહી હતી. પણ તે ચકાનું નિરાકરણ કરીને “ હવે એ તો બહેમ ” કહીને સંપ રહી.

રમણીક એ રામપુરના રોગરૂપ એક યુવાન હતો પાંચ પચીસ છાંતરાઓની ટાંગી લઈને તે ગામમાં આસપાસ ભ્રમતો અને ગમે તેની મશ્કરી કરીને તેમના કામમાં અત રાયો લાવતો. ખરે જોતાં રામપુરનો તે ખુદશો ધાડપાકુ હતો. રાજ્યની શિથિલતા કહો કે પોલીસખાતાની મહેરબાની કહો, ગમે તે કારણસર તે કાયદાની બારીકીમાં આવતો નહિ અને ભલાભલા ઉપર વેર લેવાનું ચુકતો નહિ જે સમાજમાં આટલે સુધી સડો છે, જે સમાજમાં મા બહેન દીકરીઓની આજર સાચવવી પણ અઘરી છે તે સમાજને સુધારવાનું કામ કેટલું વિકટ છે તે સ્ત્રોત મમજાય તેવું છે

“ માધુ, તું તળાવની પેલી પાર જ, ઘડનાળે બેસજે, અમે આવીએ છીએ ”

“ પણ પેલી વાતનું શું અભ્યા ? ”

“ તારે તેનું કામ છે ? તું તારે જાને આ આંતનીમાં ગરબે રમતી મુંદરીઓના ગરબા સાંભળીશુ. લાગ ફાવશે તો કાપકના પગેનાં દલાડી નાચીશુ ”

“તો મને તું ત્યાં કેમ મોકલે છે, ભલા ?” માધુએ કહ્યું

“ તારું ત્યાં કામ છે, તું ત્યાં બેસજો અને ત્યાં આવીશ અને આજ રાતનો પ્રોગ્રામ થીયું ”

“ શા પ્રોગ્રામ ? ” માધુએ પૂછ્યું

“ પેલી નિર્મળાનું ઘર છુટવું, એ બહુ જાણી ગઈ છે તે આપણા વિશે કહેતી હતી કે આપણા માથાનું કોઈ મળતું નથી હવે અપણે તેના માથાના થઈએ ”

“ હા, ખરાબર છે ચાલો ”

દસ બાર હોડરાઓની ટોળા જોતજોતામાં અદરજ થઈ. સૌએ જોતાને મોડે જોતાની બાધી હતી સૌ પોતપોતાની પાસે જોઈતાં સાધન રાખતા હતા રાત અજવાળી હોવાથી આમપાસની ચીજો ઘોળા દિવસ માટે જખાતી હતી ઝાડ પાન, ઘેરા વગેરેના ઓથે સતાતા ધુવાનો એક મોટા ઝાડ ઉપર ચડ્યા એ ઝાડ નિર્મળાના ઘરની અમાગી આગળ આવેલું હોવાથી તે ઉપર ચઢતે અગાથીમાં ઉતરી શકાય તેમ હતું વાચકના ખ્યાનમાં હશે કે તે દિવસે આજ ઝડનાં પાન ખખડ્યા હતા, આજે તેજ ઝાડ ઉપર તે દુષ્ટે તે વરતી અગાથીમાં ઉતરી નિર્મળા, સરલા, મહા જોડેના ખડમા સુતેલા હતા બારી ઉઘાડી રહી ગયતી હોવાથી તે દુષ્ટે ઘરની અંદર પેઠા

નિર્મળાને ઉઘની ઉઘડીને અગાથીમાં થઈ સૌએ પસાર થઈ ગયા

“ આજ તે ઘડનાળું, માધુ, માધુ ” રમણિકે ખૂબ મારી

“ હો, શું છે અભ્યા નાદાનો ? ” માધુ આળસ મરડીને બેઠો થયો

“ અભ્યા, જો જો કંઈ લાભ્યા છીએ ”

“ શું તમારા બાપનું કપાળ ? હુઆઓ તમારું સત્તાનાશ જવાનું છે ? ”

“ હે, હે ” સૌએ ખૂબ મારી

નિર્મળા જાગી ઘડનાળાના પગરા ઉપર તે આળસ મરડીને બેઠી થઈ નીચે નાનાનાં બાકમાં સાપ ડોકળા કરી રહ્યા હતા વહેળાના ગદા પાણીમાં દેડકાં કે કે કરી રહ્યાં હતાં ચંદ્રિકા નિર્મળાને જોઈને શરમાતી હોય તે વાદળમાં ધુવાવા લાગી પાસેના ખેતરમાં માધુ, રમણિક, કનુ વગેરેની લડાઈ થઈ રહી હતી

“ કેમ મુકી આવે છે કે નહિ, એ છોકરીને ? ” માધુ ત્રાડી ઉઠ્યો

“ ના, ના, નહિ અને એની તમામ જાણી ઉતારીશું ” સર્વે જોડ્યા,

નિર્મળા ધુનવા લાગી તેના મોંમાંથી નીચેના બોલ નીકળ્યા ગયા.

“ આ રડ્યાઓ મને અહીં શું કામ લાભ્યા હશે ? હરિ, હરિ, પ્રભુ પ્રભુ તેમનું સત્તાનાશ જાને પ્રભુ માગ રક્ષણ માટે મારામાં હજારા સીતાઓ અને હજારો દ્રૌપદીઓનું બળ આવજો. ” (વિચારીને)

“ ખેર, એમના તે શા ભાર છે ? ” [ઉભી થઈને કંઈ જાહે છે]

“ એ રડ્યાઓને એકેક મુકીએ હેંકા પાડું, જ્યાં મનોબળ હોય ત્યાં બીજા બળની શી જરૂર છે ? બળવાન સિદ્ધને અથવા બળવાન હાથીને પણ શું યુક્તિથી કંઈ નથી લેવાતા ? હે અનાથના બેઠી પ્રભુ, તું મારી વ્હારે આવજો ’ એટલું કહીને નિર્મળાએ દોટ મૂકી. વિશ્વાસે લોભાઈ રહેતા હુઆઓ તેની પૂડળ પડ્યા માધુ નિર્મળાની મદદે દત્તો રસ્તામાં દોડતા દોડતા માધુ તમામની સાથે લડતો લડતો તેમને થકવવા લાગ્યો, એટલામાં નિર્મળા ગઈ

નિમળા ક્યા ? અત્યારે ક્યા હશે ? તેને અમે બહુ શોધી ” દયારાકરે આતુર તાથી પૂછ્યું.

તમામ માણસો આભા બન્યા સૌ કોઇ એ ટોળીને તિરસ્કાર કરવા લાગ્યું પણ શું કરે ? કોઇએ તેમનું નામ લેવાનું નહિ આખા ગામમાં એ વાત વાકુની પેઠે ફેલાઇ મઠ ગામનું સૌ કોઇ માણસ ધરની બહાર નીકળતાં કરવા લાગ્યું સમી સાંજરે તમામ લોકો ધરના બારણાં વાસીને ધરમાં ભરાઈ જતાં, બારણાં વાસતા પહેલા ધરના તમામ ખૂણા ખોલરા કાળજી પૂર્વક તપાસીને જોતા

“ પ્રમીલા, સાલબ્યુ કે પડોશી વાતો કરે છે તે ? ”

“ શું ? ”

“ તે લુચ્યા ધાડપાકુઓ દલે ગામમાં પેસીને એક જ આસાનીને શોધે છે તેનીપાસે જે મળે તે લઈને રવાના થઈ જાય છે કાઠ પણ માણસ તેમ । રોકી શકવું નથી વખત આવ્યે લોકોના હાથ—પગ, નાક કાન કાંપીને નાશી જાય છે ”

“ ત્યારે ગામના લોકો જોડા જોડા જોયા જ કર છે ? ” પ્રમીલાએ પૂછ્યું

“ હા, અત્યારે લોકોમાં ક્યા યશતન છે ? એ લોકોના જાણવામાં આવે કે અમુક માણસો અમારી વાતો કરે છે કે અનને પકડાવરા માગે છે તો ને તેમનો સંદતર નાશ કરે છે ”

“ પણ કહે છે કે તેઓ સીઓને અને પ્લાઝ્મોને નથી પામવતા ”

‘ જોડું છે પ્રમીલા જે બહારવટે નીકળ્યો એને તો શો વિશ્વાસ ? જે હાથમાં આવ્યું તેના ભોમ ”

‘ પ્રભુ, એવા દુષ્ટાથી જગતને બચાવે ” પ્રમીલાએ કહ્યું.

“ તોજ જગતનો અને સમાજનો ઉદ્ધાર થાય ”

આ પ્રમાણે બહારવટીઓની વાતો ઠેર ઠેર થતી આને પેનું, બને બીનું એમ ગાયો છુટાનાં તેની વાતો ચેત્રેરથી આવતી લોકો વાતો સાંભળીને જ નુજ જતા. જેઓ બહારવટીઓનો ભોગ થઈ પડતા તેમને ઉપર આજ મને નીચે જમીન સિવાય બીજો આશરો ન જડવો ‘બહારવટીઓ પણ જાણના કે લોકોને છુટવાનું કે સતાવવાનું કામ અધર’ ન હતું તે સ્હેજમાં હજારો રૂપીઆ કમાઈ જતા

“ જેને વાગ્યું તેને પીઠા પણ નિર્મળા ક્યાં હશે ? ”

“ પ્રભુને માલમ શોધ તો કરો ”

અંકરણ પ મું.

પણ એ નિર્મળા ક્યાં ?

શોકના, ચિતાના અને ગુસ્સાના આવેશમાં નિર્મળાને ગોઠતી મહા આરેજડી રોગને ઉતારી ગાડી તરત ઉપડી અને મછાથી આઘી અને અઘી નામતી યજ્ઞ સં માણસો વેરાયા ઝાંપાની બહાર જઈને લુગે છે તો એક સી છુપાતી લપાતી લોકોના કંઠેરા આગળ એકી હતી તેનું વય આશરે એતાળામેક વરસનું હતું. તે જાતે વિધવા હતી એમ તેના લામ આજા રંગના સાંધાથી અને દેખાવપરથી લાગતું હતું

“કોણ દીવાળી ?”

તે સ્ત્રીએ ચમકીને ઉઘે જોયું

“હા.”

“ક્યાં જાય છે ?”

“પીજ”

“કેમ ?”

“જરા કામ છે.”

“તે નિર્મળાને જોયું ?”

“ના” દીવાળી બોલી અને આકુ જોઈ જરાક હસી

મછા તેના સામે તાણીને જોઈ રહી,

“પણ દીવાળી આ શું છે ?”

“કંઈ નહિ” જરા ચરમાતી હોય તેમ જ તે બોલી તેની પાસે ચુકી પાનેતર હતું

પણ એને ક્યાં લઈ જઈ છું ?” મંછાએ પૂછ્યું

“મંછા, એ તો રહેજ મગાવેલું છે”

“કોણે ? તારી નજર કેમ શરમાય છે ? તું ખરું કહેતા કેમ આચકા ખાય છે ?”

“બહેન, એ તો રહેજ તળથી પટેલ સાથે લગ્ન—”

“લણ જ શરમાવા જેવું”

“કેમ ? બાર બાર વરસની છોકરીઓ રડાય તો તેમણે શું કરવું ?”

“ધર્માચારમાં દિવસો કહાડરા”

“ધર્માચારમાં દિવસો ગાળવાને અમારે માટે શું યોજનાઓ થઈ છે ?”

“દીવાળી તું ધારે તો તાઈ જીવન નિર્મળતામાં ગુજરી શકે છે આ મારે શું ? હું તો મારે નિર્મળાને શેષવાને નીકળી છું” મછાએ ટાણે માર્યો

“પણ એ ગઈ છે ક્યાં ?”

નિર્મળા રાખપુર આવી હતી એમ ધારીને મછા રાખપુર આવી રતનસિદ્ધ અને રાખચંદ્ર માસ્તરો નવલકિશોરનું વિગ્રામ રચાવે હતા. મછાએ ત્યાં જઈને નવનની ખચર પૂજી, ત્યાંથી જવાખ મળ્યો કે નવલ તો નોકરી છોડીને કેટલાક દિવસથી અમદાવાદ ગયા છે. મછા નિરાશ થઈ નિર્મળાને મનથી અનેક શાપ આપી દીધા. રામપુરથી ઊડીને ક્યાં જઈ એવો ભાવ થયો અનેક ગામડા વટાવીને ખરા તાપમાં ગઈ હતી તે જટલા ઉત્સાહથી ગઈ હતી તે છિત્સાહ નરમ પડ્યો. આશાઓ નષ્ટ થઈ તે દિવસ નો રામપુર રહી અને બીજે દિવસે રામપુરથી વિદાય થઈ

ગમપુરમાં વાત સાંધી રહી કે નવલકિશોરનો પત્તો નથી લોડો અનેક પ્રકારના તકે વિતરકે કરવા લાગ્યા. રાખચંદ્ર માસ્તરે તો ધાર્યું જ કે નવલકિશોર કંઈ નાતું બાળક નથી. એ ભયાં ગયા હશે ત્યાં મુદ્દાસરગ ગયા હશે પણ જન્મતે મહેડે કંઈ મગણું છે ? ગયા પછી તેમનો ન હતો કાગળ કે નકલે પત્ર જે ગુજરાતી નિશાળના માસ્તર લાઇલાલ નવલની રૂબરૂ તેના વખાણ કરતા તેજ લાઇલાલલાઈ પુઠળથી તેમના ઉપર અનેક આ ક્ષેપો મુકવા લાગ્યા તેમણે નવલકિશોરને છોકરામાં ગણી કહાડ્યા. લાઇલાલલાઈ જો કે ખચરવાદ હતા તેથી પાંચ છ બાળકોને તો દરરોજ નવલ પામે અંગ્રીજ લજ્જાવાને લાવતા

એ પ્રકારના બદલામાં તેમને “જય ઉપર જીતીયા” કરતાં તે ન સુક્યા મામડા તો બધેય એવા જ હોય છે. એક રહેજ બાબત મામડામાં બાબતમાં આવી તેને મોટા સ્વરૂપમાં મહત્વામાં આવતી

નવલકિશોરના ઘરના નીચલા ભાગમાં જે માણ રહેતાં તે સ્વામીને લોભી હતી. તે પોતાના ગુજરી ગયેલા દીકરાની વિધવા વડુને બહુ પ્રકારે કનડતા, તે તેને કહેતા કે “તે મારા દીકરાને મારી નાખ્યો તે એના પૈસા રાખીને તું પૈસાદાર બની છું” આવા આવા શબ્દો વાપરીને નવલકિશોર આગળ તે ફાદલા ફાદલી. તે ડાહી પણ નવલકિશોરના અવગુણ ગાવાને ન સુકતી

નવલકિશોરના મેડા બેડે એક ગરીબ સ્વભાવની મહેતી રહેતી તે બિચારીને રોગ થયેલો તેથી તે હમેશાં પીડાતી. એનો ધણી કાંઈ સરકારી નોકરીમાં હતો તેથી બન્નેને જુદા જુદા ગામોમાં રહેવું પડતું આમ જુદા જુદા ગામ ધણી વખતથી સેવવા છતાં પણ ડેપુટી સાહેબની તેમના ઉપર મહેરબાની ન હતી

ધણી એવી ફરીયાદ કરે છે કે યુરોપની માફક આપણાં બાળકોને સોંપવા બેઠાએ, પુરુષ શિક્ષકો કરતા સ્ત્રીઓમાં સ્ત્રી શિક્ષકો સાફ કામ કરી શકે છે, પણ એટલી બધી શિક્ષકો લાવવી ક્યાંથી ? કાંઈ સારા ફટુ બની ઓછો શિક્ષક તરીકે કે કારકુન તરીકે નોકરી કરવા જાય તો તેમને માટે અનુકૂળતાઓ શી છે ? શું તેમને ડેપુટી સાહેબોને ઉમરે ઉમરે રખડાવવી ? અફસોસ, બચારી વિધવાઓ દમાઈ અપાઇને પણ તે નોકરી સ્વીકારે છે

મહા રામપુરથી નીકળી એ આપણે જોયું રામપુરથી જે રસ્તો બારેજડી જતો તેની સાથે સાથે એક નદી આવે છે એ નદીમાં યજ્ઞને માર્ગ અનેક વાર કપાય છે કાંઈ કાંઈ ઠેકાણે તો એ નદીમાં પાણી ધણું ઉઠુ હોય છે, આસપાસ બધે ઉત્તમ વેરાન વેરાન હોવા છતાં તે નદીને કાંઈ થોડે થોડે અતરે અનેક ગામો આવેલાં છે, જેની ભરવાડ રવાની ખેડુનો અને મજૂરો વાર વાર નજરે પડે છે નદીનો કાંઠો રેતાળ બને કાંઈકાંઈ ઠેક છે ઉચો નીચો તથા ભાગેલો છે ક્યાંક ક્યાંક કાંઠાળાં ઝાડોની ઘટાથી જવાનો માર્ગ પણ સરખો નથી, ઠેર ઠેર બાવળના ઝાડ, બોગડીના જળાં, આવળના છોડ અને બીંબાથી રસો ઉત્તમ જેવો લાગે છે કાંઈ કાંઈ ઠેકાણે નદીની ભેખડ ધણી જ ઉચી ચવાથી રસો કેવળ બધ થઇ જાય છે ને આસપાસ ખેતરોની વાડો તથા ઝાંખરાં નજરે પડે છે, ઉપર રસ્તો બધ અને નીચે નદીનું ઉડાણ હોવાથી ભેખડે ચાલતો મુસાફર હેતરાય છે ને ગાઉ મે ગાઉનો ફેર પાછને તેને પાછુ વળવું પડે છે, કેવો વિકરાળ માર્ગ ?

(અપૂર્ણ)

સુખગંધી સુદરદાસ લખે છે કે આપણુ માસ્તર ઓફ નોલેજ ધણી મારા જાનની મોપડીઓનો અર્થ સારે તેમ છે વળી વગર માસ્તર વિદ્યાર્થી દરેક જાણનાં જન મકામ તેમ પણ છે તે દરેક ધર્મા સંમદના જગમજ કરીએ છીએ.

મહાત્મા કળાદ

(લેખક અબેલાલ મકનજી વર્ધી)

આ જંગમ જમત, રચની ધરી સમાન છે, રચતુ પૈકુ જેમ કમચ ઉપર જમતે પાણી નીચે આવે છે તેમ આ કુનીઆમાં (આવે છે ને જાય છે) એવો નિત્ય ક્રમ ચાલ્યા કરે છે જે ભારત આખી પૃથ્વીનો સિરોમણી ઢનો જેનું ગૌરવ આખા સસારને વિદીત હતું તેને માટે એક દહેવત ચાલી આવી છે કે દુહિત્રમ ભારત સ્વમ્મ ને એક સમય વીરતા, વિદ્યા અને લક્ષ્મી આદીનુ મુખ્ય સ્થાન હતું તે બધા દિનો વહી ગયા છે, ભારત મા જે સમયે પુન્યાત્મા માનનીય ઋષિ, મુનિઓ હતા જેનું અસાધારણ તપોયજ્ઞ શુદ્ધિ અદ્ભુત દૈવી શક્તિ જગવિખ્યાત હતી, હમણા તેના સ્વપ્ન પણ નથી !

અધુના ભારતવાસીઓની ખરાબ દશા યદ્ય ગદ્ય છે આપણું સર્વસ્વ બોવાઈ ગયું છે માત્ર આપણે શ્રેષ્ઠ ગણાઈએ છીએ, કારણ કે આમગ યઈ ગયેતા ઋષિ મુનિઓના વચનને છીએ કિંતુ શોચનીય છે કે તેમનું સરીર પણ પચમૃતનું જ બનેલું હતું રક્તસવાદિની નાડીનું વલન પણ નાડીની પેઢેજ ચલું હતું છતાં આપણામાં તેઓના મધુ મામર્થ—શક્તિ નથી તેનું કારણ શું ?

અર્વાચિન કાળમાં જે અતેક વિજ્ઞાન, કળા વગેરેના અકુરો પુટેલા છે, તે અત્યારે નહતા. સાવારણ સાદા કપડાં પણ (કુની પણ) તેઓ પહેરતા નાક, તો માન્યેરકર ગપાન આઠ વિદેશીય કપડાનાં તો નામે ક્યાથી જલે ? તેઓતો પર્ણકુટીમાં રહેતા હતા અને સામે, સાડી ચોખા આદીનું ભોજન કરતા હતા

હાલની પ્રચલિત દેશનેમલ સભ્યતાની સામગ્રી તો તેમની પાસે નહી, પરંતુ પગરૂ-રની પ્રીતિ, મધ સાથે સાચી સહાનુભૂત ઉદારતા, વીરતા, ઐક્યતા, સત્યતા ઉદ્યોગમાં દહતા, દયા આદિ ઉચ્ચ સિદ્ધાંતોના એટલા બધા પાલક હતા, કે હાલના સભ્યોના કાન પકડાવે ? પ્રસ્તુત સિદ્ધાંતની સત્યતાને માટે એક ઉદાહરણ આપી આ લેખ સમાપ્ત કરીશ

મહાત્મા કળાદનું નામવો સૌકોઈએ માલમ્યુજ હશે એ મહાત્મા એક નિરપૂલ અને ત્યાગી મહાપુરુષ હતા, કહે છે, કે જ્યારે એકુનો એતરમાંનો સવળો મોલ ઘેર લઈ જઈ એતર એવું સાફ કરતા કે જેમાં પશુને પણ ચરવાનું ન મળે ત્યારે કળાદ મહાત્મા તે સાફ એતરમાંથી રોજ એકેક ફાણો શોધી લાવી ઉદર નિર્વાહ કરતા એ મહાત્મા નિર્લોભ અને દિગ્ગજ વેશમાં વનમાં રહેતા હતા આથી રિયાતમાં પણ આપણે માટે ' રૈશિક શાસ્ત્ર ' જેવો ઉત્તમ ગ્રંથ રચી ગયા

જે વનમાં એઓ રહેતા હતા, તે વનની નજીકના મહારાજને જ્યારે આ સમાચાર મળ્યા કે ' આપણા રાજ્યમાં આવી રીતે, આવી રિયાતમાં એ મહાત્મા પોતાના દિનો ચુલરે છે ' ત્યારે ધર્મ તથા કર્તવ્યાનુસાર થોડું દ્રવ્ય સડા મહારાજની પાસે ગયા ત્યારે તેમણે પૂછ્યું " તમો કોણ છો ? ક્યાથી આવો છો ? " કારભારી. " અમે અત્રેના નરે-શના નોકરો છીએ. અને તેમનું મોકલાવેલ દ્રવ્ય લઈ આપ કને અ.ચા છીએ ? "

મહાત્માજી — " એ દ્રવ્ય તું કામ લાગ્યા છો ? "

કારભારી — " આપની ખર્ચાને માટે મહારાજને મોકલ્યું છે "

મહાત્માજી — " જાઓ, એને લઈ જાઓ, નિરાધાર અને કમળોને આપી દો. "

પણ જે જન્તુએ ટયુજરકયુલોસિસ, ન્યુમોનિઆ, ડિપ્સેસીઆ કે ટાઇફોઇડ ઉપભવે છે તેનો એકેક ઇન્દ્રિય પકડી શકતી નથી

અને આટલાજ કારણને લીધે કહેવાતું કે જે ઝોરડામા હવા ન આવતી હોય તેમાં એક ઘડી પણ રહેતું ન જોઇએ વળી જે બધીવાર ખડમાં આરા જન્તુએનો ઉપદ્રવ થવાનો સંભવ હોય તેને આ આપદાથી હમ્મેશને માટે મુક્ત રાખવા એની મહિનતા માત્ર નસાડી મૂકવા કરવું એ કે અવારનવાર હમ્મેશા એના નાનાં મોટાં સંપર્ગ દાર ઉધાડાં રાખવાં.

જો તમારે આખો દિવસ કાંઈ ઓફિસમાં જોડીને કામ કરવાનું હોય તો ઉત્તમ મામું એ છે કે કલાકે કલાકે થોડીથોડી મિનિટે માટે તમામ બારીઓ ઉઘાડી મુકવી અને એવી રીતે એ સ્થાનકનું વાતાવરણ સદૃશ રહેતું આમ કરવાથી યુષ્કળ તાજી હવા પણ મળી શકે છે તેમજ પવનની સતત ઝડીઓના લપમાંથી પણ બચી શકાય છે

વળી કાયમને માટે બારીઓ અંધજોશી રાખવી એ પણ એક સુંદર સૂચના છે અને ઝડીઓમાંથી ઉત્તરવું હોય તો એક સુતરાઉ કાપડનો પડો બનાવી બારી આગળ ટાંગવો.

“જે ઝોરડો તાજી હવાથી ભરેલો ન હોય તેમાં કદિપણ સ્ત્રા નહિ” કે કપલેન્ડ કહે છે “જો તમે કાંઈ વીંશી, ધર્મશાળા કે અગણ્યા આવાસમાં હો તો તમારું મૂળ ખડની બારીઓ એકદમ ઉઘાડી નાખો અને એને તૈયિન આ અવસ્થામાં સંપૂર્ણ તૈયાર

આ બાબતમાં આપણે આપણી બેની જરાયે જરૂર નથી માટે આપ આ સંપર્ગ મિક અને આવશ્યક નિયમોનું પાલન, બહેરા, મુર્ગા તથા કમાળને આપી દો” રહેતું ન જોઇએ, બાણી નમ્રતાપૂર્વક કહ્યું: “મહારાજ! અપના સમા કરો, તો હું દુનિયામાં સ્વાની અપેક્ષા રાખું છું” હવા-એ એમણે—“સુખેથી કહો.”

મેજા મહારાજ—“આપની પાસે એક લગોડી સિવાય અન્ય કાંઈ પણ હેખાતું નથી. તો પછી આપના કરતાં અધિક કમાળ કયા મળશે?”

મહારાજ “જાઓ કાંઈ કમાળને જોધો”

મહારાજ દીલગીર ચંદ્ર સ્વરૂપ પ્રતિ પાછા ફર્યા આખો દિવસ એજ વિચારમાં ગતિત કર્યો. રાત્રિના શયનગૃહમાં—અત પુર્ગાં પોતાની પતિ પગથા સદધર્મ પારીણી સતિમાળીને એ વૃત્તાંત અથેતિ મલગાઓ રાણીએ સર્વ હરીકત મલગી, પછી કહ્યું “સ્વામીન! આપણીએ ઘણીજ બુલ કરી છે આપ દ્રવ્યાદી સામાન લઈ એવા નિદાન તત્ત્વગાની મહા ત્માને ભેટ કરવા ગયા તેના કરતાં તેમની પોતાની સેવા-સુદ્ધા કરી, તેમને પ્રસન્ન કરી કાંઈપણ બાજત—પાર્થિક, રાજા કેવાં કેવાં આચરણથી મોક્ષ મેળવે, વૈયતને શી રીતે વડુ સુખ આપી શકે વિગેરે—શીખવાની ઇચ્છા બતાવી હોય, તો તેઓ જરૂર પ્રસન્ન થાત અને આપણુ તેમજ પ્રમનું બહુ કરત ભને! હજી પાછા જાઓ, અને મારા કહેવા પ્ર મ જોની વિધિઓથી પ્રસન્ન કરો, તેઓ જરૂર આ વખત તમારાપર પ્રસન્ન થશે?” મહારાણીનું આ કથન સામગી મહારાજ તગતજ જવા તૈયાર થયા અને ગરબ એકનગ્ર ચાત્રા માડ્યું, મહારાજના આશ્રમે ગયા ત્યારે અધ્યરાત્રીનો મમય થયો હતો, મહારાજ નમ્રતાપૂર્વક બેઠે જોડી આશ્રમમાં જઈ મહારાજને ચરણે ઢળી પડ્યા

મહારાજ—“આપ કોણ છો?”

મહારાજ—“આપનો અભાગી સેવક વૃષ્ટિ”

અને જો તમે જીવાન તથા તન્દુરસ્ત હો તો તમને હકાવ, તમારું હૃદય અન્ય-થી સાબળી શકાય એમ થઈ તમને પરસેવે નવરહે એવી રીતે દિવસમાં એ ત્રણ વાર કાં તો નેરમ થોડો અગર તો કાન બીજી તરફની (શ્રમજનક કસરત કરો, આનું એક ફાયદાકારક પરિણામ તો એ આવશે કે એથી કરીને લોહી વધારે વેગવાન અને નિર્ભય પ્રવાહબદ્ધ કેફસામાંથી વહી રહેશે અને સંપૂર્ણ શુદ્ધ હવાથી એ ભરાઈ રહેશે.

આપણી બહાર ચોખ્ખી હવા પુષ્કળ ભરેલી હોય છે અને સુન્દર સ્વાસ્થ્ય મેળવવાની માત્ર આવી તો એજ છે કે એ ચોખ્ખી હવા આપણે આપણામાં જોમ બને તેમ ખુબ બરી લેવી.

શ્રીકનાર

અય્યનરાય શુક્લ

જીવનની સાર્થકતા શામાં છે ?

આજકાલ વસ્તી જતાં વ્યવસાયોમાં સ્વાર્થી કે પરમાર્થી જીવનનું ધ્યેય નક્કી કરવું, જીવનનું ઉત્તમ ધ્યેય પિછાનનું સમજવું મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે, અનેક માણસો પોતપોતાની મતી પ્રમાણે પોતાનું ધ્યેય, પોતાને માધવાને સર્વોપરી માર્ગ નક્કી કરી રહ્યા છે, તે જોયે વળી તેનેજ સર્વોત્તમ ધ્યેય તરીકે ઓળખાવતા પક્ષે અચકાતા નથી દાખના તરીકે રાજ્યનો નોકર પોતાની સંતાન સર્વગી વાત લક્ષ્મીનીજ મનોભાગ્ય અને રમરાગમાં મદ્ય-શુદ્ધ માણસ પોતાના ઇર્ષ્ય મુખોમાંજ જીવનની પૂર્ણાકૃતિ માનનારા એજા પડ્યા નથી જ્યારે તેનાથી ઉત્કટ એક પરમાર્થી જીવ પારકાનું ભનું કરીનેજ રાજી થનારો અને સત માણસોને ઓધ પમાડીનેજ કૃતાર્થ થનારો અને એક પરદુષ્ક બાજન દુષ્ટીઓનું દુષ્ક કાપવામાંજ આનંદ માનનારો વચે વચે તરી રહેલ છે.

વસ્તુસ્થિતિ જ્યારે આમ છે, ત્યારે ધ્યેયની પસંદગીમાં માણસ જીલ્લયાપ, ખાવાનો સંભવ છે એ પક્ષે છે, ક્યો માચો હશે, અને ક્યો મૂલયા હશે તેનું ભાન અવશ્ય જલગી ન આવે આ કેમ જોડું હોય અને જેનું કેમ જોડું નજ હોય એવો ભેદ એકદમ સમજવો મુશ્કેલ છે આપણે દેખાવ ઉપર એટલા બધા મોહાઈએ છીએ, દેખાતી ઉજળી ચીજનું આકર્ષણ એટલું બધું અ વિશ્વાસનિય છે કે વચ્ચે ચોક્કસ તેની સામા ટક્કર ઝીલી શકે છે, બધે સામાન્ય વર્તેને તેનાની બળાઈ જતું, મોહાઈ જતું બહુ સહેલું છે, ભાન ભાતના ભોજન મૂકીને મુકા રેટલો ચાવવાનું કોને મારા થાય ! આલેશાન મહેવે મૂકી મરીમ કુપડી માટે કોને ઇચ્છા પાય ? અને લક્ષ્મીમાં લોટવાનું મૂકીને લક્ષ્મીનાં દર્શન પણ દુર્લભ થાય એવી સ્થિતિ કોને આકર્ષક હોય ? શું માણસો તેમની સામેની બે વસ્તુ માં સુંદર અને સુખપ્રદને પસંદ કરવાનો દરેક સક્ષમ નથી, અને છે તો તેમાં તેઓ જોડું થુ રહે છે.

તે કુનીઆનાં સ્વભાવથી ઉપદ્રુ નથી, તેથી જ તેઓ જ્યારે સુખની ઇચ્છા કરે તેમાં દેખીતું કાંઈ જોડું થતું નથી તેઓ અપ્રવના સેવક નથી, પુખરી નથી અને ધર્મના તેઓ સુખ મેળવવા ઇચ્છે છે અને સુખ મેળવવું ને જોડું નથી ધર્મશાસ્ત્રો દેની મના કરતા નથી બલકે તેના ઉપદેશ આપે છે કાંઈપણ માણસ કુનીઆની શરૂઆતથી તે અત્યાર

સુધી સુખ મેળવવા માટે નિદાપાત્ર થયો નથી. એથી ઉત્તરુ સુખ મેળવવું દરેક સ્ત્રીનું સાધક મનુષ્યનું પરમ કર્તવ્ય છે અને દુનીઆનો આજ સુધીના ઇતિહાસ ઉપરનીજ વાતનું સમર્થન કરે છે, કવિઓ, તત્ત્વજ્ઞાનીઓ, રાજનીતિજ પુરૂષો, સૈનિકા-સુખ-ઉચ્ચસ્થિતિ મેળવનારોજ ઉપદેશ આપી ગયા છે અને પોત પોતના દાખલાથી સિદ્ધ કરતા ગયા છે, મહાન વિજેતા સિદ્ધ કરને સુખજ મેળવવું હતું મહાન સિદ્ધ સુખનોજ પ્રેમી હતો, મહા કવિ કાલીદાસે સુખજ ગાયું છે, અને મહાન નેપોલીયનનો સુખનોજ ઉદ્દેશ હતો ઉપર ચતોવેના ફેટલાક નામો તે સાધારણ કોડીના મનુષ્યોના નહિ, પણ દુનીઆના આબૂપણુ રૂપ મહાનુભાવોના છે તેઓએ પ્રાપ્તના લાગ્ય ધડ્યા છે, અને ઇતિહાસમાં જ્યારે પરિવર્તન જગાવ્યા છે એક સપ્તમાં કહીએતો દુનીઆનો લડાઇઓ અને યુદ્ધોએના મૂળ રૂપે આ સુખ મેળવવાની વાલસા રહેલી છે

૧જુ સુખ મેળવવામાં વિચાર કરવો ઘટે વસ્તુના આજ દેખાવથી મોહાઇ ન જવું ઘટે પણ તેનું પેટ તપામવું એ દરેક વિવેકી, વિચારશીલ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે

તમે એક ઘોરો ખરીદ કરવા જવો તેના ફરગ અને આબૂપણથી મોહિતા ના થતા પણ તેની શક્તિ, નેર ચપળતા ઉત્તર નેની કિંમત આજો છે-અને નહિ કે તેના આજ દેખાવને માન અપનાર ખરાગ સોદો કરી સાવશે તરીજ રીતે અને તેરનાજ પ્રમાણમાં આપણે અદ્ભુત સુખનો વિચાર વલ્લુનું પેટ તપાસી કરવો અત્યાવશ્યક છે, અને જે માનુષ્ય ચિંતાકર્ષક દેખાવ જોઇને-ઉપરના યોગના દાખના પ્રમાણે-તેને ભેટી પડે છે તે જરૂર પડવાનો, ડોકર ખાવાનો ત્યારે સુખ શામાં છે તેનો વિચાર કરીએ

ખરૂં સુખ એવી ચીજોમાં છે કે જે ચીજો દુનિઆની પ્રચલિત ચીજોથી શિન્ન છે તે સંસારની ચીજો કેવી કે ધન, માલ, મિદ્ધતમાં છાંટાભાર નથી તે સંસારની દુખી ગણાતી ઝુપડી-લપાલત ગણાતી જગલ અને અધારી કહેવાતી યુદ્ધમાં છે

ખરૂં સુખનો સત્યતામાં-સાતતામાં-અપરિવ્રદમાં-અને નિષ્કામ સેવામાં રહેલું છે, ખરૂં સુખ અલેક્ષાન મહાનની સુવાગ્ધમાં નથી, પણ ખરીજ ઝુપડોની કઠિજુતામાં છે તે લક્ષ્મીની રેલમ હેલમાં નથી પણ તેના અભાવમાં છે તે ખુશામતીઆઓની વાકપટુતામાં નથી પણ સત મહતોની જ્ઞાન ગોષ્ઠીમાં છે, તે લગ્નમાં જગાવવામાં નથી પણ સેવા દેગમાં છે, સેવા દ્યો અને સુખી યાવ, જગત્ સેવા એજ પ્રજુ સેવા છે, સેવા સેવા અવની તલમાં ધર્મ બીજો ન જાણું” વગેરે વગેરે સેવાનું માહત્ત્વ માય છે

આજ સુખની ખરી સામગ્રી છે, આવા આશયો વાલા મહાત્માઓ જન્મલે સુખી બનાવવામાં સદાયજૂત થાય છે તેઓ પોતે તરે છે અને બીજાઓને તાયે છે રહેલો રસ્તો જ્યારે સુખ બતાવીને દુખમાં લઇ જાય છે ત્યારે બીજા રસ્તો દુખ ખડુ કરી ને સુખનો આરવાદ કરાવે છે, જે કષ્ટ, અસત્ય જુલ્મ સ્વાભાવિક રીતેજ સામેલ હોય છે, અને તેથી જીવનની જે અધોગતી થાય છે તતો જોણે અનુભવ્યુ હોય તેજ જાણે. અપરિવ્રદ અને હાવર આગાને અનુચનારા જીવા અનત સુખના ભોગી બને છે, તેઓજ દુનીઆને તાર છે તેઓજ દુનીઆના જીવોને જ્ઞાનનો ભોધ પમાડે છે અને અનેક આધિ બ્યાધિઆથી બચાવી લે છે આજ આપણી ખરી મુકી છે, અને તેમાંજ જીવનની પરમ સાર્થકતા રહેલી છે તે પ્રમાણે અનુસરીને સંસારના જીવો દુનીઆને ઉજાગવલ અને રમ-મથ બન રી ઇતિ રૂ

ગુણધન.

[અનુવાદક.—રમણીકરાય જેઠાલાલ દવે]

(ગતકિથી ચાલુ)

“ વન છોડવાનું તો ન બન્યું મેં જોયું કે જરા જોવા તો કે કે એમાં શું છે આ ઉપજોલી ચકાચોનું નીરાકરણ કરીને જતુ તે ઠીક છે આ ચિન્હોપર બહુ બહુ તપાસ કરી પણ કંઈ ફળ ના મળ્યું. બરાબર પરતાયો કે મેં તે લખાવ્યુંને બાળી શું કરવા મૂક્યું ? અથવા તેને રાખત તો શું કંઈ હરકત હતી ?

“ પછી હું આપણી જન્મભૂમીમાં ગયો. આપણા પિતાના સ્થાનની મોટી ખરાબ સ્થિતિ જોઈ મને શોક થયો તે મેં જોયું તો હું સન્માસી હતો અને એ ધન રત્નોની મારે કંઈ પણ જરૂર નથી, પણ આ ગર્જિત બિચારા કુળી છે એમને માટે શું ધનને શોધી કાઢું તો એમાં મારો શો દોષ ?

“ આ લખાણ ક્યાં હતું તે હું જાણતો હતો અને મેળવવું તે મારા મનમાં રમત હતી

ત્યાર પછી એક વર્ષ સુધી આ અધોર જગનમાં હિસાબ બજાવતો અને શોધતો હતો, મનમાં કોઈ ઝતતી ચિત્તા ન રહી, મને દિવસે દિવસે હિમત આવવા માડી અને મારો જોસ પણ વધતો ગયો અને માટે રાતદિવસ આ એક કામમાં મહેનત કરતો હતો

“ અને ત્યારથી તમે મારી પાછળ ક્યારથી પડ્યા છો તેની મને ખબર નથી જો હું મારી મૂળ દશામાં હોત તો હું મને ચોક્કસ ઓળખત, જો કે હું તારા ઉપર ખુશી હતો. મને બહારની વાતો યાદ પણ આવતી ન હતી

“ પછી જે વસ્તુ શોધતો હતો તેનો પત્તો હમણાજ મેળવ્યો છે અહિં જેટલું ધન છે એટલું તો રાજદરબારના બહારમાં પણ નહિ હોય ફક્ત એકજ બેઠ બાકી છે, કે જેને ખોલેથી તે ધન મારે હાથ આવશે.

“ આ બેઠ બધાથી કંઈ છે, એને પણ ચોક્કસ મનમાં ખોલી ચુક્યો છું બાને લીધે મેં ખુશીથી “મલી ગયું” કહીને હું બોલી ઉઠ્યો હતો અથવા જો હું ઇચ્છું તો જરા વારમાં હું આ સોનાના તથા મણીના બહારમાં જતો રહું

મૃત્યુજય શકરના પગમાં નમી પડ્યો અને કહ્યું, “ આપ સન્માસી છો એટલે આપને તો આ ધનની જરૂર ન હોય, માટે મને આ બહારમાં સહ જાઓ, મારી ધારેની આશાને તોડી નાખે નહિ.

શકરે કહ્યું—આજે માર્ગે છેલ્લામાં છેલ્લું બધન ટુટી ગયું છે જે પત્થર ફેંકીને તે મને મારી નાખવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો તે પથર જે કે મને વાળ્યો નો નહિ, પરંતુ તેણે મારા મોહનો પડો તોડી નાખ્યો આજે મેં વાસનાની ભયંકર મૂર્તિને જોઈ લીધી, મારા ગુરૂર પરમદ સજ્જતી ગુણ અથવા શાન્તી ભરેલા હસનાને (મસ્કી) આટલા દિવસ પછી મારા હૃદયપ્રી કલ્યાણકારક દીવાને હું સમજી શક્યો નહતો

મૃત્યુજય શકરના પગ પકડીને ગદગદ રહે બોલ્યો, “ આપનો મુક્તાત્મા છો, હું તો મુક્ત નથી અને મુક્તિ પણ મારાનો નથી. મને જો અધર્મનું ભાન કરાવતો નહિ ”

સન્યાસી બોલ્યો—“ બેટા આ તારા ધનનો લેખ પાછો લે અને તને ધનનો પત્તો મળે તો લઈ લેજે ”

એમ કહીને લખાણ અને લાકડી મૃત્યુજ્યને આપીને સન્યાસી ચાલ્યો ગયો, મૃત્યુજ્ય બોલ્યો “ મારા ઉપર કૃપા કરવી જોઈએ અને અહીંયાં મુકીને જશો નહિ અને એ ધન ખતાવો ”

કથો જવાબ ન મળ્યો

ત્યારે લાકડીને આશરે આમતેમ લાકડી ઠોકતો બહાર નિકળવાને ડાશીશ કરી પણ રસ્તો છુલછુલામણી જેવો બહુ સીકડો હતો પગ સાકીને લોચ ચપ્પ ગયા હતા છેવટે શોધતે શોધને યાકીને એક જગ્યાએ સુઈ રહ્યો અને નિદ્રા આવવા માટે વાર ન થઈ

જ્યારે તે નિદ્રામાંથી જાગ્યો ત્યારે તેને ખબર ન હતી કે રાત છે કે દિવસ, અને દિવસ કેટલો ચડ્યો છે તે પણ જાણવાને તેની શક્તિ ન હતી. જ્યારે સખત ભૂખ લાગી ત્યારે પોતાની પાસેના લાંબામાંથી થોડું ખાઈ લીધું. થોડીવાર પછી એકવાર ગુફાની બહાર જવાનો રસ્તો શોધવા લાગ્યો. જાણે રસ્તો છે કે નહિ એમ વિચાર કરીને પાછો ખેંડો અને આમતેમ ખેંડ બોલ્યો, “ સાધુજી આપ ક્યાં છો ? ”

આજુ બોલવાથી તેનો પોતાનો અવાજ પાછો ફરી બોલવા લાગ્યો (પડ્યો) થોડીવાર પછી જવાબ મળ્યો “ હું પાસેજ છું કહે શું જોઈએ છે ! ”

મૃત્યુજ્ય ધીરા સ્વરે બોલ્યો “ ધન ક્યાં છે એ કૃપા કરીને ખતાવો ”

પછી કંઈ જવાબ ન મળ્યો મૃત્યુજ્યે જોરથી કહ્યું પણ જવાબ ન મળ્યો જેને રાત દિવસની ખબર નથી, એવો હું ખતો માર્યો મૃત્યુજ્ય સુઈ ગયો

અર્ધ જાગૃતમાં વિચાર કરવા લાગ્યો તે વિચારમાં ને વિચારમાં એક છુમ મારી અંદરે બાપજી, આપ ક્યાં છો ? ”

પાસેથી જવાબ મળ્યો “ હા હું અહિં છું શું માગે છે ? ”

મૃત્યુજ્ય બોલ્યો “ હું કશું માગતો નથી, મને આ ગુફાની બહાર લઈ જઈને જવાવો, સન્યાસીએ પૂછ્યું શું ધન નથી માગતા ? ”

મૃત્યુજ્ય “ ના, ના, નથી માગતો ”

ત્યાર પછી થોડીવાર ચક્રમંડના પથરનો અવાજ થયો અને દીવો સળગ્યો સન્યાસીએ કહ્યું “ ત્યારે આવો ” મૃત્યુજ્યે તે ગુફામાંથી બહાર નિકળવા માડ્યું

મૃત્યુજ્ય ધીમે ધીમે બોલ્યો, “ બાપજી શું મેં જે જોયું તે બધું ખોટું હતું ? અને આટલી બધી મહેનતે શું ધન નહિ મળે ? ”

તરતજ દિવો ઓલવાઈ ગયો. મૃત્યુજ્ય બોલ્યો, કેવો નિષ્કુર માણસ ? ” જામ કહીને તે ખેસી ગયો અને શોધવા લાગ્યો સમયેતો કંઈ હિમાન ન હતો કે અધાર કેટલું છે તે પણ લાન ન હતું મૃત્યુજ્યે વિચાર ક્યો કે માઈ ચરીર અથવા મનના જગથી અધકારને કહે કહે કરી દઈ પણ શું કરે પ્રકાશ, આકાશ અને પૃથ્વીની અદરના વિચિત્ર દેખાવોને લીધે તેનો જીવ ગભરાવા લાગ્યો અને બોલ્યો “ અરે આ નિર્દય સન્યાસી, હું ધન નથી માગતો, પણ મને બચાવો ”

સન્યાસીએ કહ્યું—“ શું ધન નથી માગતા ? તો મારો આ હાથ ગ્રાવો અને મારી સાથે આવો ”

આ વખતે દિવો ન સળગાવ્યો. એક હાથથી પેતાની લાઠીને ખીજે હાથે સન્યાસી-
તું કપડું ઝાલીને મૃત્યુજ્ય ચાલવા લાગ્યો. ઘણી વાર સુધી તો મોટા નાની પત્થરમાં ચાલ્યો
અને એક સ્થાન આગળ આવી પહોંચ્યા એટલે સન્યાસીએ કહ્યું—“ ઉભા રહો ”

મૃત્યુજ્ય ઉભો રહ્યો થોડીવાર પછી એક દોહાતું કમાડ ઉઘડતું હોય તેવું તેને બાસ્ય
સન્યાસીએ મૃત્યુજ્યને હાથ પકડીને કહ્યું “ આવો.”

મૃત્યુજ્યે ચાલવા માંડ્યું ને ચાલતે ચાલતે એક નાની ઓરડીમાં પેદા પછી ચક્રમકના
પત્થરના જેવો અવાજ થયો અને થોડીવાર પછી દીવો સળગ્યો, અને ત્યારે દીવો સળગ્યો
ત્યારે તેને કંઈ અદ્ભૂત દ્રશ્ય જોવામાં આવ્યું. ચારે બાજુએ ભીતો ઉપર સોનાની જાંબુ
ચાદર ના ગોઠવી હોય તેવું જણાવા લાગ્યું મૃત્યુજ્યની આંખોને મોહ થયો અને પાગલ-
ની માફક બોલી ઉઠ્યો “ આ સોનું માફે છે—ને હું તેને કદી પણ લીધા વગર નહિ છોડું.

સન્યાસીએ કહ્યું—“ સાફ, તે સોનું લીધા વગર ના છોડશો, આ દિવો, ખાત્રાને માટે
ભાણુ અને એક મોટા પાણીનો ભોટો મૂકીને જઈ છું.”

જેતજેતામાંજ સન્યાસી ચાલ્યા ગયા અને સોનાના ભંડારના ભોટાનો દરવાજો પણ
બંધ થઈ ગયો.

ખરેખર સોનું છે કે નહિ તે જોવાને તેણે ચારે બાજુએ ફરી ફરીને તપાસ કરવા
માડી નાના સોનાના ટુકડા ભાંગીને તેણે આમ તેમ ફેંક્યા, એકથી ખીજાને ઠોકરી ઠાકરીને
અનાજ કર્યો, અને આમતેમ ફેરવી ફેરવીને તેનો અનુભવ કરવા લાગ્યો. છેવટે ચાક્યો ત્યારે
સોનાની ચાદર પાંચરીને આરોઢ્યો અને સૂઈ ગયો.

ત્યારે જાગ્યો ત્યારે જોયું કે ચારે બાજુએ સોનું જ સોનું જ ઝગમગતું હતું સોના
ના સિંચાણ ખીલું કંઈ નહતું મૃત્યુજ્ય નિચાર કરવા લાગ્યો, કે પૃથ્વી ઉપર પેદા ફાટવાની
તયારી હશે બધા જીવજન્ટુ આનંદથી જાગ્યા હશે મારા ધન આગળના તળાવ પામેના
બગીચામાંથી સવારમાં જે સુગંધ આવતી હતી અત્યારે કમળાથી તેની સુગંધી નાકમાં
પેસવા લાગી અને જાતે કે જે તડકાને વેરી શકતી નથી તે તળાવમાં પડે છે ને પાણીમાં
આમતેમ રખડે છે, અને મારી ઓ ધોવાના કપડા લઈને તેની સાથે ફરીને વાસણ ઉઠ-
કવાને માટે લઈને તળાવના કિનારા આગળ આવી છે એટલામાં બારણું ખખડાવીને મૃત્યુજ્ય
ભુમે પાડવા લાગ્યો, “સાધુ મહારાજ આપ ક્યાં છો ?”

દરવાજો ઉઘડી ગયો, સન્યાસીએ પૂછ્યું, “ શું જોઈએ છે ? ”

મૃત્યુજ્ય—“ બસ હું બહાર નીકળવા માગુ છું પણ શું આ મોનાની ચાદરના
બે ટકડા પણ મારી સાથે લઈ જઈશ શકીશ નહિ ? ”

આનો જવાબ ન આપીને સન્યાસીએ એક નવો દિવો ક્યો સળગાવ્યો—પાણીનું
ભરેલું કર્મકલ પણ સુકી દીધું અને તેની પાસેનું કેષક ખાવાનું પણ સુક્યું, અને મૂકીને
તરત નિકળી ગયો બારણું બંધ થઈ ગયું,

મૃત્યુજ્યે સોનાની એક પાતળી ચાદર લઈને જેવો ભાંગેલો હોય તેવી રીતે ટુકડે
ટુકડા કરી નાખ્યા પછી એ ટુકડાને ઓરડીની ચારે બાજુએ ફેંકવા લાગ્યો કોઈ વખત
દાંત બેસાડી બેસાડીને સોનાની ચાદરો ઉપર નિશાન કરવા લાગ્યો અને કાંઈ વખતે
સોનાની એક ચાદરને જમીન ઉપર ફેંકીને અને જોગથી લાત મારવા લાગ્યો. મનમાં ને
મનમાં કહેવા લાગ્યો કે દુનિયામાં આના કેટલાક બાદચાહ હશે કે સોનાને લઈને આવી

વાતો કરતા હશે! એક વખત મૃત્યુજયના ગનમાં વિચાર આવવા લાગ્યા કે આ સોનાને લાગીને ચૂરેચૂરા કરીને ધુળ જેવો ઝીણો શૂંઘા કરીને સાવરણી વતી બધી રજા-કણો ઉડાવી હજી અને આવી રીતે દુનિયાના ધર્મ લાકડા રાખ્યો અથવા બાદશાહોમાં તેમના સમાન ગણાઈ શકે

આવી રીતે મૃત્યુજય તેનાથી બની શકે તેટલા જોરથી સોનાની આદરોને ધસેડતે, ફેંકતો ચાકી ગયો અને સુધ ગયો ઉધમાંથી ઉડીને પછી ચારે બાજુએ સોનાને જેવા લાગ્યો. ત્યારે દરવાજો ઉઘાડવાને માટે તેણે જોરથી ધ્રુવો પાડી “સાધુજી મને આ સોનાની જરૂર નથી બીજાકુલ જરૂર નથી”

પણ દરવાજો ન ઉઘડ્યો ધ્રુવો પાડતે પાડતે મૃત્યુજયનું ગળુ તો બેસી ગયું તોપણ દરવાજો ન ઉઘડ્યો. સોનાનો એક એક ટુકડો લઈને તે બારણામાં જોરથી મારવાને ઠોકવા લાગ્યા પણ તેનું કંઈ ફળ ન મળ્યું મૃત્યુજયની છાતી તો ધડકવા લાગી ને વિચાર કરવા લાગ્યો કે સન્યાસી હવે આવશે કે નહિ?

શુ સુખને બદલે આ સોનાના કેદખાનામાં રીબાઈ રીબાઈને મરવું પડશે?

ત્યારે સોનાને જોઈને તેના ઉપર ગ્રસ્તો યર્ષ આવતો. એક કઠીણ હાસ્ય જેવું સોનાની બીંતોમાં જોયું, તેમાં કમકમાટી ઉઠે એવું નહતું તેમજ કંઈ અડચણ નહતી તે છતાં મૃત્યુજયની છાતી તો હજી ધડકતી હતી, તરસ પણ લાગી હતી, એની સાથે તેને શાન્તી આપે તેવું પણ કાંઈ ન હતું દુખનો બેઠી પણ કાંઈ ન હતો હવે મોતું જોવાને મંજૂરી નહતો. ન જજાય આઠાશ ન મળે હરા, નહતો પ્રાણ છોડતો કે નહતો મુક્તિ પણ એ તો આ અધોર અધકારમાં સદાને માટે ઉઝળો અથવા મહેનતુ થઈ રહ્યો હતો.

શુ પૃથ્વી ઉપર અધાર્ક છવાઈ ગયું હશે? અહા! અધારાની મીઠી મજરને છોડીને આગલી રાત્રીને મે રડી રડીને કાઢી છે? અને વાદળમાં તાગઓનું સુંદર ઝુમકું દેખાતું હશે મારી સ્ત્રી સંબાકાળના સમયે દિવો સાફ કરીને એક બાજુએ ધ્રુવમાં મુકતી હશે મંદિરમાં આરતીના સમયે ધડીયાળ, ધટનો નાદ યર્ષ રહ્યો હશે,

જામની, તથા તેના ઘરની ઘણી નાની નાની, તુચ્છમાં તુચ્છ રચના માં વિષે વિચારો મૃત્યુજયના આગળ ખડા થયા, એતો એક ટીપુ નામનો કુતરો સંબાકાળ પછી માયુ અને તેની વાંકી પૂછડી હવાવનો હવાવતો મૃત્યુજય પાસે આવતો તે પણ તેને માફ આપ્યું, બારીગલ આમમાં જે ફૂકાનદારની ફૂકાને તે જેઠો હતો અને પછી પોતાના કાયા માટે ધેર ગયો હતો તે પણ માફ આપ્યું ને તેને બીજું પણ માફ આપ્યું કે બિચારો ફૂકાનદાર કેવી મારી ખરકાશ ઉઘાવતો હતો આજ કાણ જલણે કેવો દિવસ છે તે કાણ જલણે, જો કદાચ રવિવાર હોય તો નોકરીવાળા લોહા કેવા પોતાને ઘેર આનંદથી સુતા હશે, ને નાના છોકરોએ રમવાને માટે પોતાના બાંધમધને કેટલા જોરથી પોકારતા હશે, નેતાઓ આઠાશના તારાઓ કે જે, નાના નાના સુંદર આકાશમાં પ્રકાશી રહેલાને જેવા માટે મેદાનમાં મારા ધર આગળથી જતા હશે તે આમ જનારા લોહા એક જામથી બીજે આમ જવાને તૈયારી કરતા હશે

પૃથ્વી ઉપર આ વિચીત્ર, વિશાળ, અથવા સદા ચચળ જીવ પ્રવાહથી, નાનામાં નાની ને મોટામાં મોટી વસ્તુ મેળવવા માટે આપણી જીદગી વીતાવીને માટીનો ભોગ થઈએ છીએ તે જીવન, તે આકાશ, તે પ્રકાશ એમને માટે પૃથ્વીમાં અનંત ધનરૂપે દેખાય છે અને તેની સાથે જજાવવા લાગ્યું કે એકવાર થોડા વખતને માટે જો મારી, આ ધન

કરતા તે અમુલ્ય ધન રૂપી મારી જન્મભૂમીમાં જન્મને જો મારો દેહ પડે અને જો હેલી સુગંધમય હવા [જન્મભૂમીની] લઇને મરી જઈ તો આ માઈ જીવન ધન્ય થઈ જાય

જેટલામાં વારણ ઉઘડી ગયું સંન્યાસીએ અદર પ્રવેશ કરીને પૂછ્યું, “ મૃત્યુજય હવે શું જોઈએ છીએ ? ”

તે બોલ્યો—“ કાલ હું ! હું તો કશું માગતો નથી, ફક્ત આ ગુરુમાંથી આ અધા રામાંથી, આ હયાતીના ધનધામથી, આ સોનાની કાળરૂપ કાટડીમાંથી બહાર જવા માગુ છું અને પ્રકાશ જોઈએ, આકાશ જોઈએ, અને મુક્તિ જોઈએ ? ”

સંન્યાસીએ કહ્યું—આ સોનાના બહાર કરતાં પણ વધારે મુલ્યવાન રત્નનો ભાગ અહીં છે, શું ત્યાં એકવાર નથી જવું ?

મૃત્યુજય—ના, ના, નથી જવું ”

સંન્યાસી—“ શું તારે જરૂર જોવાની પણ ઇચ્છા નથી ? ”

મૃત્યુજયએ કહ્યું—“ ના હું જોવાને પણ નથી માગતો આ નર્કમાં લઈ જનાર પ્રવ્યને હવે હું શામાટે મેળવું ? કારણ મારા પિતા તથા દાદા વગેરેનો જન્મારો આ ધન માટે વ્યર્થ કર્યા છતાં તે ન મળ્યું અને મેં પણ લઈ જવા યાદે જાડું કાશીશ કરી અને તેને માટે મેં નારી જન્મભૂમી તજી, ધર ત્યજ્યું, મારી સ્ત્રી તથા પુત્રો ત્યજ્યા, છતાં ન મળ્યું અને હવે મને અક્ષય સમગ્રાય છે કે આ ધન નકાસું છે ભરો કિષ્કાંધી યજ્ઞ લંગોદી પહેરીને બીજા માર્ગને માઈ ગુજરાન ચલાવીશ પણ મને આ ધનની ઇચ્છા તેમજ અપરી રહેવાની ઇચ્છા બિલકુલ જ નથી. ”

સંન્યાસીએ કહ્યું “ સારી વાત છે તો આવો, ”

મૃત્યુજયનો હાથ ઝાલીને સંન્યાસી એક ઢાંકણ કુચા આગળ તેને લઈ ગયો તેના હાથમાં લેખ જોઈને તેને પૂછ્યું “ આને લઈ તમે શું કરશો ? ”

મૃત્યુજયે એ લેખના ટુકડે ટુકડા કરી નાખ્યા અને કુચામાં ફેંકી દીધું

સંન્યાસીએ આ જોઈએ, મૃત્યુજયની પીઠ યાજ્ઞીને કહ્યું “ જાઓ બેટા સુખીરહો ”

શ્રીકૃષ્ણ—ચરિત્ર

(લેખક રા. કે. સી. મહેતા.)

મનુષ્યોના ચરિત્રો આજકાલ જેટલા પ્રમાણે ચિત્રીત કરવામાં આવ્યો છે તે બધાથી ચઢીઆતું શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર છે આદીથી અન્ત સુધી આ ચરિત્રમાં વિશેષતાઓ અને અલૌકિકતાઓ સમાયેલી છે જે તરફથી આપ આગળ વધશો તેજ તરફથી આપને દિવ્ય દર્શનની માથેજ પુર્ણતા દષ્ટિગોચર થશે. ધાર્મિક અને સામાજિક અધરી સમસ્યાઓ-જેને ઉકેલવામાં મોટા મોટા વિદ્વાનો અને પડીતો પાછી પાની કરી ગયા છે તે શ્રીકૃષ્ણ-ચરિત્રમાં પોતાની મેળેજ ઉઠવાઇ ગયેલી માનુષ પદ્ધતિ, ગભીરતા પુર્વક આપ આ અતુલ્ય ચારિત્રનું મનન કરશો, ચિત્ત અધ્યાત્મિક આનંદ અને સંતોષનો અનુભવ લઇને પોતાની મેળેજ પ્રકુલિત થઇ ઉશો.

શુ આપને જ્ઞાના વિષયની મમતાઓ ઉદ્ભવ્યા હજી છે ? તો કૃપાપૂર્વક તે પ્રસંગનું સ્મરણ કરશો. જ્યારે શક્યોમાં નીંટાએલા અર્જુન શસ્ત્ર નાંખી દહને વિમુદ્ધ બનીને ઉભા છે અને ભગવાન પ્રસન્નતાની સાથે તેણી આમપાસ નીંટાએલી શક્યોને ગાજર-મુળાની માફક ઉખાડા ઉખાડીને ફેંકી રહ્યા છે તે ધૃત્વરીય સગીત તે ભગવદ્ગીતા શુ કાષ્ઠ સા ધારણ વસ્તુ છે ? પુછશો જે કષ્ટ હુલ્લુ છે, કષ્ટપી શું જે કષ્ટ કષ્ટવતુ છે, વિચારશો જ્યાં સુધી આપ વિચારી શકો છો જ્યારે આપ હતાશ યહને યાકી જાએક અને ક્યાએ ઉત્તર ન મળે ત્યારે ભગવાનના તેજ ગદ્યોમાં તમારી મનોઅભિલાષિત વસ્તુ શોધશો, આપને અવસ્થ મળી જશે

શુ આપ કર્મની પરાકાષ્ટા જોવા ઇચ્છો છો ? તો મહેરબાની કરીને મહાભારતનાં પાના ઉઠાવશો ત્યાં ગયો ક કર્મ કોને કહે છે અને કર્મનું પ્રકૃત સ્વરૂપ કેવું હોયું જે હજી શુ આપ આનો ઉત્તર શાન્તીપર્વ અથવા હિલોગપર્વ ઇત્યાદીમાં જોવા ઇચ્છો છો ? નહિ મહાશય ! આનો ઉત્તર આપ શ્રીકૃષ્ણ-ચરિત્રમાં-તેમનાં આચરણમાં-જેશો જે આટલા મોટા મહાભારત-યુદ્ધના એકમા સુત્રધાર રહ્યા છે, જેઓએ કમ્પા માત્રથીજ ૬૦ હજાર માદ્યોનો પરસ્પર મહાર કરાવી દીધો જેઓએ ભારત-સમ્રાટ દુર્યોધનનો સત્કાર અમીકૃત કરીને વિદુરના ત્યાં શાક ખાધુ અને દીન-મરીજ સુદામાના પગ ધોયા જેઓ નાનામાં નાનું અને મોટામાં મોટું કામ તરી બતાવવામાં પણ સમાન ભાવ ધારણ કરી રાખ્યો, જેમનાં ચરિત્રમાં કાષ્ઠ પણ સમયે કાષ્ઠ પણ દુર્બળતાનાં દશન ન થયાં, તથા જેઓએ ભોગ અને યોગનો અનુકો સમજવ્ય સિદ્ધ કરી બતાવ્યો-તેમનાં ચરિત્રથી આપને કર્મની શિક્ષા મળી શકે છે તેનુજ મનન કરવાથી કર્મ વિષયક શક્યોની શુચ વાએલી ગાંઠો છોડી યા છુટી કરી શકાય છે,

શુ આપ પ્રેમ અને આનંદના વિશુદ્ધ સ્વરૂપને જોવા ઇચ્છો છો ? તો આપ શ્રીમદ્ ભાગવતમાં શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રની બાળલીલાનું દર્શન કરશો જેશો કે ત્યાં પ્રેમ, સૌન્દર્ય અને આનંદના કેવા પ્રકારે પ્રત્યક્ષ અવતાર બની ગયા છે તેમના બધા રૂપોમાં તેજ એક વ્ય લૌકીકરૂપ છે જેવું જીવન-મોહન સૌંદર્ય છે તેવીજ સ્વભાવિક સરળતા ત્યાજ આપ જેશો કે અનન્ત સમ્રાટોના પણ સમ્રાટ જગદીશ્વર ગળામાં શુભ પહેરીને, મસ્તકપર મધુર પ-ખનો સુકૃત ધારણ કરીને અને પીઠપર કાંમળો નાંખીને છે ક્યાંક આપ જેશો કે મમલ કમલ જેવું કલીત કલેવર તથા મધુર કમળ જેવું મુખમડળ ધારણ કરવાવાળા સાક્ષાત સૌંદર્ય-આગર તેઓ નટનામર હાથમાં લાકડી લઇને જમુના-કિનારે ગયો ચરાવતા ફરે છે ત્યાંજ આપ જેશો કે અનન્ત અધ્યર્થશાલી યહને પણ ભગવાન માંખણ ચોર બને છે અને પગોમાં સાંભેલું બધાવે છે। કન્ય છે તે સ્થાન જે ભગવાનનું નિવાસા-રચણ બન્યું અને કન્ય છે તે લોક જેઓએ ભગવાનનો સાક્ષાત્કાર કર્યો અને ખીલુ પણ આપ જોવા મળે છે। તો તેમના જ-મનોજ વર્તાત જેશો સસાર કંસના કટોથી અકળાઇને દુઃખસાગરમાં ફેંકી ચુક્યો હતો ચારો તરફ પરત્રતાના દ્રશ્યો નજરે પડતા હતા સ્વતંત્રભાવથી કાષ્ઠ પણ સત્કર્મ થવા નહતું પામતું આવા અવમરપર સકટોમાં ગમરાઇને જ્યાં લોકની દષ્ટિ સકટ-નિવારણની તરફ મઠ ત્યારે શુ ચલું ? સ્મરણ કરશો. કનવોર ઘટાઓથી યે રાએકું આકાશ બની ભમકર રૂપવરો રહ્યું છે જગતપર સર્વત્ર શાંતી છે અધકારના લીરે

રાત્રી બપોર દોસે છે પ્રકૃતિમાં કુબ્ધતાની પરાકાષ્ટા થઈ ગઈ છે આવા અવસ્થાપર પરીચ્છિન્નિતરૂપી કાચકાથી કૃષ્ણચરિત્રના આવિભાવ થઈ જાય એકાએક ચારે તરફ પ્રકાશ મળી ગયો, બધા સમન્તાં કે આજે સ્વતંત્રાનું સ્વરૂપ ઉત્પન્ન થઈ ગયું અને સ્વેચ્છાચારિ તાને નાશ થઈ ગયો, પાંચ મહાશય સમજી શકે છે કે વ્યવસ્થા અથવા વાસ્તવિક સ્વતંત્રતાની મુર્તિ ક્યાં ઉત્પન્ન થઈ હતી તેજ સ્થાનમાં જે વ્યવસ્થાનું જીવંત-જાગતું ચિત્ર છે-તેજ સ્થાનમાં જે કુબ્ધને બચાવક તથા વાસ્તવિક સ્વાતંત્ર-પ્રેમીઓને સુખદાયક છે તેજ સ્થાનમાં જેને જોતખાતું થા બદીખાતું કહે છે. શુ આ અલાકીક જન્મથી હૃદયમાં અપૌકીક ભાવો જાગી નથી ઉઠતા !

બીજી પથ એક જામી જોશે. સાધ્વાત કાળસ્વરૂપ કાલી-નાગ કૃષ્ણ ફેલાવીને ગુમી રહ્યો છે, તેના કુદાશની ઝેરીલી હવાથીજ જનુના-જગ જહરમય થઈ ગયું છે ચારે તરફના સપુષ્પ પ્રાણી વ્યતીત છે. પથ આ શુ ! આવા બપોર કાળના ઉપર મનોહાસુર્તિવાળો આ કાણુ તત્ત્વ કરતાં દેખાય છે જેની તરફ એકનાર આજ ઉદાવતાંજ સપુષ્પ ભીતી ભાવો એકદમ નાથી જાય છે. આ પથ તેમની નટનાગરની જ મુર્તિ છે

સપુષ્પ સફટોમાં શ્રેષ્ઠ સફટ મૃત્યુથી-કાળથી-મનુષ્ય ક્યાં કરે છે પરંતુ તેના ઉપરની લીલામયની મુર્તિનું જે અવલોકન કરી રહે છે તેજ " કૃષ્ણ ભગવાનની કાલી-દમન લીલાનું તત્ત્વ સમજી શકે છે

જે તેમની અલોકીક લીલાઓ ભારિક ભક્તોના માટે છોડી દેવામાં આવે તોપથ તેમના અસ્તિત્વમાં માનવ શક્તિથી પૂર્ણ પરાકાષ્ટાની સાથેજ અનુપમ સાદાપણાનું સામ-જસ્ય ચિત્તને બીજક્રમ દરી લે છે તેઓ અત્યંત જ જ્ઞાનવાન શક્તિવાળા અને સૌન્દર્યવાન હતા

તેઓ વિપુલ અંશર્વાના સ્વામી અને સુપ્રસન્ન રાજકુમાર હતા આટલું થતાં પથ તેઓ બાહ્ય આડબરથી ઠટલા બધા દુર હતા ! પરિધાન અને પરિચ્છેદમાં ઠટલા બધા સાદા હતા ! પરોપકારમાં ઠટલા બધા પ્રસ્તુત હતા અને ખાલે, વિદ્વાનો તથા નિર્બળો અને દીન-મરીખોના ઠટલા મોઢા સહાયક અને સેવક હતા

શુ આવા અપૌકીક ચરિત્રવાન મહાત્માને આપણે પરમાત્મા નથી માની શકતા ! પરમાત્મા કાંઈ સુંદર વસ્તુ નથી જે કાંઈ ખુણામાં અથવા કાંઈ સ્થાનમાં છુપાઈને બેઠો હોય. તે સર્વવ્યાપી છે પરંતુ આટલું અવશ્ય છે કે કાંઈમાં તેના પ્રકૃત સ્વરૂપનો વિકાસ ઓછો થયો છે, કાંઈમાં વિશેષ જીવંતી ઉત્કાન્તી તેજ ઇશ્વરશયના વિકાસના શિવાય બીજું કશું નથી વૃદ્ધોથી વધારે વિકાસ પશુઓમાં છે, પશુઓથી અધિક મનુષ્યોમાં છે, અને મનુષ્યોથી પથ અધીક તે મનુષ્યોમાં છે કે જે અમાધારશુ દિવ્ય અથવા અતૌકીક કહેવાય છે જે મનુષ્યનું સમિચ્છાદન-દત્ત માનવસીમાને પાર કરી ગયું છે, શુ તેને પછી પથ મનુષ્યજ કહેશે ? જીવ અને ઇશ્વરમાં આટલું જ અંતર છે કે જીવમાં સ્વરૂપ સત્ છે, સ્વરૂપ ચિત્ત છે, અને સ્પર્શાનંદ છે અને ઇશ્વરમાં અનન્ત સત્ છે, અનન્ત ચિત્ત છે અને અનન્ત આનંદ છે આપણને શ્રીકૃષ્ણના સમિચ્છાદન-દત્ત અનન્ત વિહીત થાય છે, ત્યારે પછી આપણે તેને પરમાત્મા કેમ ન માનીએ ? શુ ગીતાના જ્ઞાનથી ચઢીઆતું બીજું કાંઈ જ્ઞાન છે ? શુ મહાભારતથી ચઢીઆતું બીજું કાંઈ કર્મ છે ? શુ ત્રજ લીલાઓથી ચઢીઆતો બીજો કાંઈ આનંદ છે ? શ્રીકૃષ્ણ ઇશ્વર યા પરમાત્મા હોવામાં મંદેહ ચાતો !

ધણાઓની શકા છે કે ગોપીઓનો પ્રેમ કલુષીત, હલો, શ્રીકૃષ્ણ તેમના પર આસક્ત હતા. માટે તેમને બલિચારી કહેવા યોગ્ય છે પરમાત્મા કદાપિ નથી યત્ન શકતા, જે મહાશયો આવી શકાઓ કરે છે અને આવી શકાઓનું સમાધાન કરી શકરાની નથી શકતા, તેમની ભુદ્ધિ પર મને ધણો ખેદ થાય છે જેઓ ગોપીઓના પ્રેમનું સ્વરૂપ નથી સમજ્યા તેઓ પ્રેમના તત્વને બીલકુલ નથી સમજ્યા આ વિષયપર વિશેષ લખવું વિષયાન્તર થઈ જશે, પરંતુ કંઈક લખી દેવું અનુચીત પશ્ય નહીં થાય ।

શુ શ્રીકૃષ્ણ અને ગોપીઓનો સમ્બંધ કટલાક ત્રગારીકાકવીઓની કવીતાઓ વાંચીને અથવા અભણ રાજગારી રાસલીલા—મડળીઓના ખેલો, જોઈને જ જાણી શકાય છે? આવા પ્રથો અથવા અભિનયો અને ગાયનોથી ભગવાનના વિષયમાં વિચાર ભણતા શિવાય બીજું શું યઈ શકે છે?

જો આપને ગોપીઓના પ્રકૃત સ્વરૂપનું દર્શન કરવું હોય, તો આપ આ વિષયના આદી તેમજ પ્રધાન અન્ય શ્રીમદ્ભાગવતમાં આનું વર્ણન—વિવરત—જેશો તેમાં શુદ્ધેવ સ્વામીએ આ વિષયનું શી ખુબીની ગાયે વર્ણન કર્યું છે. શ્રીકૃષ્ણના વિષયમાં ગોપીઓએ સ્પષ્ટ કહ્યું છે કે,—

‘નિચલુગોપિકાનન્દનો મધાન, અચિલલેહિનામન્તરાત્મદ્રક’

મદરનન્દકાપુષ્પ તૂ નહીં, અચિલ વિશ્વકા શાક્ષીરિપ દે

જે સમયે રાસ-દ્વિડાના માટે બસી-વતી સાભળીને હિમત યદીને ગોપીઓ શ્રીકૃષ્ણ ની પાસે આવી, તે સમયે કૃષ્ણે કહ્યું—“હે ગોપીઓ! તમે આટલી રાતે અહીં કેમ આની છો, તમે કૃપાપૂર્વક પોત પોતાના ગૃહે પાછી વળો! તમે આનંદાન સ્ત્રીઓ છો, આનંદાની સ્ત્રીઓનું આ કર્તવ્ય નથી કે તેઓ આટલી રાત વીતે બહાર નિર્જન સ્થાનની તરફ જાય આના પર ગોપીઓએ જે ઉત્તર આપ્યો તે સાંભળ્યો.

ભગવન! કૃપાપૂર્વક આપ આવાં કઠોર વચનો ન કહો! અંતે સપૂર્ણ સાંસારિક વિષયોનો પરિત્યાગ કરાને આપના ચરણકમળોના આશ્રિત છીએ કૃપાપૂર્વક અમારો ત્યાગ ન કરો! અમને તેજ પ્રકારે આશ્રય આપશો જે જે પ્રકારે મુમુક્ષુઓને પરમપિતા પર માતમા આશ્રય આપે છે આપે કહ્યું છે—“પતિ, પુત્ર છત્રપાદીની યદાયોગ્ય ધર્મચરણ કરવો સ્ત્રીઓનો પ્રધાન ધર્મ છે” તેથી હે ધર્મતત્ત્વ ભગવન! આપના રહેતા અમને તે પ્રકારના ધર્મની આવશ્યકતા નથી જાણતી આપ સર્વથી ચઢીઓતા સર્વ જીવોના ઉપાશય છો, આપ અતર્પાંગી છો અને સર્વત્ર વ્યાપી રહેલ છો—(પુર્ણ ના રહેતાં અપૂર્ણની ઉપાસનાથી શુ પ્રયોજન?)

આગળ બીજું પણ જેશો, ન્યારે રાસમાં શ્રીકૃષ્ણ અદ્રશ્ય રૂઈ ગયા અને ગોપીઓ વિયોગથી બહુજ યત્ન ગઈ ત્યારે તેઓ શુ કહે છે—

મળત કામદમ્ પદ્મજાશિતમ્ ઘરણિમંદનમ્ દ્યેયમાર્પદ

ચરણ-પદ્મમ્ શતમ વત્તે, રમણ! ન સ્તજેઽધેયઘાધિવન

(હે ભગવન! આપનાં ચરણ-કમળ ભક્તોની અભિલાષને પુરુ કરવાવાળાં છે, લક્ષ્મીથી પુન્યેશાં છે પૃથ્વીનો મનોહર અલંકાર છે, આપત્તિમાં પ્રધાનધ્યેય છે, અને બધાથી વધારે કલાણુ કરવાવાળાં છે માટે હે વિપત્તિ-વિહારક! હે હૃદય-સર્વસ્વ! આપનાં તે ચરણ-કમળ અમારા વદ્ધ સ્વર્ગમાં મુકી દેશો)

શુ આ વાતો ક્યુપીત પ્રેમવાળા સ્ત્રીઓની હોઈ શકે છે ? શુ આ વ્યભિચારની વાતો છે ? હરી ! હરી !

ખીજુ પણ જોશો ! મનમાં આવા આમોદપ્રમોદથી રહેનારા ભગવાન કૃષ્ણ એક દિવસ મન છોડીને મથુરાં ચાલી ગયા તેઓ પછી મન એક દિવસ માટે પણ પાછા ન હતા આવ્યા ! કેમ ન આવ્યા ? શુ તેઓ કોઈના નોકર હતા અથવા મનથી મથુરાં થઈ કુર હતું અથવા કોઈ ડાક્ટરે મથુરાંની હવા ખાવાની કેહ આપી હતી અથવા મનમાં તેમનું કોઈ આહવાવાળુજ ન હતું રહી ગયું અથવા મનથી કોઈ અભાવનીય પાપકાષ્ટ કરીને નાકા હતા જેથી પાછુ ત્યાં મુખ દેખાડવુ વ્યાજ્ઞથી ન હતું, પછી શુ વાત હતી વિચારશો ? શુ આવી દુર્ઘટ ઘટના રહેતી હોવા પર પણ કાંઈ વિચારશીલ વ્યક્તિ નિશ્ચયપુર્વક કહી શકે છે કે શ્રીકૃષ્ણ ગોપીઓના પર આસક્ત હતા. સાચેજ ગોપીઓને પણ જોશો ? મનથી મથુરાં ફક્ત પાંચ માઈલ છે હતું પછી ગોપીઓ પ્રેમોન્માદિની ઘડીને ત્યાં સુધી કે ન ન ચાલી ગઈ ? મનમાંજ રોજાઈને રોજાં કેમ બેસી રહી ? તેમના પતિ પણ તેમના આવા રોજો પર કહી પણ આડે નહતા આવતા આમ કેમ હતું ? શુ તેઓ એકએક નામદ હતા, સ્વાભિ-માન-શુન્ય ગાંડા હતા અથવા વિમુદ્ધ મનુષ્ય હતા. આ વાતોનો ઉત્તર શુ તે મનુષ્ય આપી શકે છે કે ન કહે છે—“ગોપીઓને પ્રેમ ક્યુપિત હતો, અને શ્રીકૃષ્ણ તેમના પર આસક્ત હતા, તેથી તેમને વ્યભિચારી કહેવા જોઈએ.” કદાપિ નહિ ? પ્રેમનું તત્ત્વ એટલું સરળ નથી કે જેટલું સમજવામાં આવે છે વિશુદ્ધ પ્રેમી ત્રિગુણાતીત માર્ગ પર વિચારણુ કરે છે, અને તેના માટે લૌકિક વિધિ નિષેધનું મધન ખીલુલ નથી રહી જતું આજ મકારે પ્રેમી પોતાના પ્રેમની મહત્તાથી તે પરમેશ્વરને પણ પોતાને વશ કરી લે છે જે જ્ઞાતીઓના માટે પણ એક પ્રકારનું અગમ્ય અને કમશીંગીઓના માટે પણ એક પ્રકારથી દુષ્પ્રાપ્ય રહે છે—

ધર્મયુરુઓનું માહાત્મ્ય અને કર્તવ્ય

(લેખક—રા. લાલજી વીરેશ્વર જાની)

यदाचरति श्रेष्ठ, स्तसदेवेतरो जन ॥

स यत्प्रमाणं कुरुते, लोकस्तदनुवर्तते ॥

શ્રી. મ. ગીતા અ. ૩ શ્લોક ૨૧

જે પ્રમાણે શ્રેષ્ઠ પુરૂષો આચરણુ કરે છે તે પ્રમાણે ખીજા માણસો આચરે છે મોટા પુરૂષો કરે છે તે પ્રમાણુ બુલાય છે લોકો પણ તે પ્રમાણુ વર્તે છે

હરકોઈ સમજાત રીકારશે કે શ્રેષ્ઠ પુરૂષોની અણગમી ધર્મયુરુઓ પ્રથમ પકિતમાં પ્રથમુ સ્થાનમાં આવી શકે, અને શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના ઉપર જણાવેલા વાક્યાનુસાર ધર્મ-યુરુઓના આચરણુ પ્રમાણુ તેઓના સેવકો આચરણુ કરે, એ નિર્વિવાદ છે માટે ધર્મ-યુરુઓ જે જાતના ઉદ્ધારક કહેવાય છે તેઓનું વર્તન સર્વ રીતે અનુકરણીય, નિર્મળ, પવિત્ર, નિષ્પાપ, નિર્દોષ, સરલ અને આહવા લાપક હોવુ જોઈએ, જેવા ધર્મ યુરુઓ હશે

— શ્રીયુત બળદેવપ્રસાદ મિશ્ર, એમ. એ એલ, એલ, ખીના લેખ પરથી

તેવા શિષ્યો યશે, જેવા ધર્મ ગુરુઓ હશે તેવોજ સમાજ પેદા થશે તેથી કોઈપણ સમાજ વા કોઈપણ પ્રમના કલ્યાણ કે અકલ્યાણનું જોખમ, ધર્મગુરુઓના વર્તન ઉપર રહે છે. જેના વર્તન ઉપર આટલું બધું જોખમ રહે છે તેવા ધર્મગુરુઓની લાપકાત કેવી હોવી જોઈએ તે માટે આપણે પ્રથમ “ ધર્મગુરુ ” શબ્દની વ્યાખ્યા કરીએ

‘ ધર્મગુરુ ’ શબ્દનો અર્થ.

‘ ધર્મગુરુ ’ એ ધર્મ + ગુરુ એ પ્રમાણે બે શબ્દોના સમાસ છે તેમાંથી ‘ ધર્મ ’ શબ્દ સંસ્કૃત ધાતુ ધ્રુ (ધારણ કરવું) ઉપરથી થયેલો છે તેથી ધર્મ એટલે ‘ ધારણ કરનારો ’ અથવા ઉદ્ધાર કરનારો ’ અર્થાત જે પાપથી ઉગારે અને દુર્ગતિથી ઉદ્ધારે તે ‘ ધર્મ ’ કહેવાય ‘ ધર્મ ’ ની બીજી વ્યાખ્યા એ ધર્મ શકે કે

યતોડ્યદ્યનિ શ્રેયસઃ સિષ્ઠિ સ ધર્મ ॥

જેનાથી ઉન્નતિ અને પારલૌકિક કલ્યાણની સિદ્ધિ થાય તે ‘ ધર્મ ’ વળી ત્રીજી વ્યાખ્યા એ પ્રમાણે યદ શકે છે કે

યં તુ આર્યાં ક્રિયમાણં પ્રશસન્તિ સ ધર્મં ય તુ ગર્હન્તે સઃ અધર્મઃ ।

જેને આર્ય પુરુષો વખાણે તે ‘ ધર્મ ’ અને જેને આર્ય પુરુષો નિંદે તે ‘ અધર્મ ’ એથી વ્યાખ્યા એ થાય છે કે

આરભાત્તદં વ્યાપયુક્તો ય સ હિ ધર્મઃ ઇતિ સ્મૃતઃ ।

આરભથીજ જેમાં વ્યાપ નીતિ હાય તેનું નામ ‘ ધર્મ ’ વળી પાંચમી વ્યાખ્યા એવી થાય છે કે ધૈર્યે પ્રણિહિતો ધર્મઃ । વેદમાં કહ્યા પ્રમાણે આચરણ કરવું તે ધર્મ અથવા The service of the humanity is ધર્મ આ પ્રમાણે ‘ ધર્મ ’ શબ્દની વ્યાખ્યા કર્યા પછી હવે આપણે ‘ ગુરુ ’ શબ્દની વ્યાખ્યા કરીએ,

ગુ શબ્દસ્ત્વ-ધકારોડસ્તિ રુ શબ્દસ્તન્નિરોધકઃ ।

‘ ગુ ’ એટલે ‘ અધિકાર ’ અને રુ એટલે ‘ નાશ કરનાર ’ અર્થાત ‘ અધિકારનો નાશ કરે તે ગુરુ, મતક્ષય એ કે શિષ્યના અજ્ઞાનરૂપી અધિકારનો જે જ્ઞાન આપી નાશ કરે તે ‘ ગુરુ ’ ગૃણાતિ તત્ત્વમિતિ ગુરુ જે તત્ત્વનો ઉપદેશ કરે તે ગુરુ કહેવાય.

સંસ્કૃતૈ પ્રાકૃતૈર્થૈવ ગણપદાક્ષરૈસ્તથા ।

શિષ્યં યો દેશમાપામિર્ધોધવેત્સ-ગુરુ સ્મૃતઃ ॥

અર્થાત સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાના ગણપદ વાક્યોથી તથા દેશી ભાષાથી જે શિષ્યને ઉપદેશ કરે તે ‘ ગુરુ ’ કહેવાય અર્થાત ગુરુને સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને દેશી ભાષાનું પણ - પૂર્ણ જ્ઞાન હોવું જોઈએ

ઉપર પ્રમાણે આ બંને શબ્દોના મૂળ ઉપર વિચાર કરતાં ધર્મગુરુમાં કેવી જખરા લાપકાત હોવી જોઈએ તે સ્પષ્ટ થાય છે લોકો હજી એટલા અજ્ઞાન દશામાં છે કે ધર્મનો આવો નીતિયુક્ત વિશાળ અર્થ નહિ કરતાં તેના ટીકાં ટપકાં, માળા રનાત કલ્યાણિ બાણો પચાસમાજ સમાવેશ કરી દે છે પરંતુ ઋષિ મુનિઓ અને આર્ય વિદ્વાનોથી સ્થાપિત થયેલી ‘ ધર્મ ’ અને ‘ ગુરુ ’ શબ્દની ઉપર દર્શાવેલી વ્યાખ્યાઓથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જેમા કોઈપણ અધાધુની કે અનીતિ હોય તે ધર્મ કહેવાય નહિ અને જે કોઈ અનીતિનો વા અનાચારનો ઉપદેશ કરે તે ધર્મગુરુ કહેવાય નહિ પરંતુ જેનાથી શિષ્યવર્ગનું આ લોક અને પરલોકનું કલ્યાણ થાય તેવા નૈનિક પરિવ્રજ માગે તે ધર્મ કહી શકાય અને તેવા

ઐદિક અને પારલાકિક સાધનો સપાદન કરવાને જે ખરા માર્ગ બતાવે તે 'ધર્મગુરુ' કહેવાય વળી જેને જાહેર રસ્તામાં હજારો માણસોની વચ્ચે અથવા એકી અધારા ખૂણામાં પણ શુદ્ધ અત કરજીથી અને નિર્મળભાવથી આચરી શકાય તે 'ધર્મ' અને એવા નિર્દોષ ધર્મને દર્શાવનાર તથા શિષ્યોને એ ધર્મે દોરનાર 'ધર્મગુરુ' કહેવાય, અ જ્ઞાનથી માણસો અનેક પાપાચરણ કરે છે, અજ્ઞાનથી માણસો અનેક લાલચોમાં સપડાય છે અજ્ઞાનથી માણસો અનેક કુટલ ધધા આચરે છે અને અજ્ઞાનથી માણસો અત્યંત નિર્દય કામો કરે છે તેવા અજ્ઞાનથી માણસો અત્યંત નિર્દય કામો કરે છે તેવા અજ્ઞાનમાંથી શિષ્યને મદુપદેશ જે છોડાવે તે 'ધર્મગુરુ' કહેવાય અજ્ઞાનમાં પડેલા લોકો ભૂત, પ્રેત, પિશાચ આદિ તથા જાદુ મંત્ર તંત્રના વહેમમાં સપડાઈને વેદમાં કહેલા એકજ ધર્મ અને જગત્ પિતાને આશ્રય લેવાનું છોડીને અનેક તુચ્છ વાંછનાવાળા ભૂત પિશાચોને નિર્દોષ પ્રાણીના ભોગ ધરાવે છે તેવા વેદથી અને અજ્ઞાનીઓને એકજ ધર્મના જ્ઞાનને ઉપદેશ કરી વહેમથી છોડાવે તથા તે એકજ જગત્ પિતાને આભાસ તેવા પાપાત્માના અત કરજીમાં તંત્રના ઉપદેશથી પ્રગટ કરી તેઓને ધર્મ પ્રત્યે દોરે તે 'ધર્મગુરુ' કહેવાય

પરંતુ સેવકો પામેથી ધન એકઠું કરી મોજમજ કરવી નાચ, તમાસા અને ખેલ જેવા, ઇન્દ્રિઓની દુર્ગતિના સંતોષની અને એવાજ ખીજ અનાર્થ માર્ગોમાં ધર્મગુરુઓ પોતાનું કલ્પ્ય મમાગ્ય સમજે અથવા એવાજ અનિષ્ટ માર્ગમાં પોતાની સંપત્તિ ઉપ યોગ કરે તો તેને કોઈ પણ રીતે ધર્મગુરુ કહી શકાય નહિ ધર્મગુરુઓને પરમેશ્વર એ રસ્તે ન વાળે ! જે તેઓ એ રસ્તે વળે તો જગત્ પણ ઉધુ વળે એ નિર્વિવાદ છે ધર્મગુરુઓ પોતાને ભગવાનના અવતાર રૂપે મનાવા ઇચ્છે છે અને ખરા ધર્મગુરુઓ ભગવાનના અવતાર રૂપ જ છે, બધાકે ઝેથી વિશેષ છે, એમ કહી શકાય. પરંતુ પોતે અવતાર રૂપે મનાવા માગતા હોય છતાં પ્રભુના અવતારના જેવા ગુણો પોતાનામાં લેઈ પણ ન હોય અને કેવળ અવતારના નામે જગતને ભોળવી ઇતરી ખાવા જેવું કરે તો તેઓ પોતાના ધર્મગુરુપદને પાત્ર થતા નથી. એટલું જ નહિ પણ ધર્મગુરુ તરિકેના પોતાના સ્થાનને પણ હનકુ પાડે છે જે ધર્મગુરુઓ સદગુણ, સદ્ધર્મ અને સદ્વર્તનથી ખંદિર્ભુખ થએલા હોય, તે કાન પ્રકારે જે શિષ્ય સ્થાપત કરે તેના દિલમાં સદ્ધર્મ અને સદાચારની કેવી છાપ પડે તે દરેક જણ વચારી શકશે

ધર્મગુરુઓમાં કેવા ગુણ હોવા જોઈએ

ધર્મગુરુઓનું જીવનવૃત્ત તો સ્ફટિક જેવું નિમળ અને જગાજળ જેવું પવિત્ર હોવું જોઈએ. ધર્મગુરુઓ સત્યવક્તા, જીતેન્દ્રિય, દયાળુ, નિરુપક, સરળ વૃત્તિના અને ધર્મની મૂર્તિરૂપ હોવા જોઈએ. ધર્મગુરુઓમાં શ્રી રામચંદ્ર જેવું સદ્વર્તન, બીજા, હનુમાન કે લક્ષ્મણ જેવું અલ્પચર્ચ, ગુરુ શ્રી દત્તાત્રય જેવો મમસાવ, ધૃષ્ટિર જેવું સત્ય વસિષ્ઠ જેવી શાન્તિ (કોપનો અભાવ) વ્યાસ જેવી વિદ્યા અને જનક જેવું તત્ત્વજ્ઞાન હોવું જોઈએ કુદમાં ધર્મગુરુનું જીવન સર્વ રીતે પવિત્ર અને અનુકરણીય હોવું જોઈએ

ધર્મગુરુઓની તુલના (સરખામણી)

ધર્મગુરુઓમાં પણ અન્ય માણસોની પેઠે નામ, કોષ, લોભ, મોહ, મદ મત્સરાદિ વાસો કરતા હોય તો પછી તેમમાં અને સામાન્ય મનુષ્યોમાં શો તફાવત રહે છે ? નિર્મળ દર્શનનું પ્રતિગિમ્મ જેમ ઉજાગર અને નિર્મળ પડે છે તેમ સદ્વર્તનશીલ ધર્મગુરુઓની પવિત્ર રહે છે કરજીની છાપ શિષ્યોના દિલમાં પવિત્ર રૂપમાં પડે છે અને સ્વભાવ

વિક્રીતેજ શિષ્ય વર્ગની તેથી ધર્મશુદ્ધિ પ્રત્યે પૂન્યબુધ્ધિ થાય છે એથી કલહુ જેમ મલિન કર્ષણુ પ્રતિબિંબ મલિન અને નિરરેજ પડે છે તેમ કુર્વાસનાથી ભરેલા ધર્મ શુદ્ધિ છાપ પછી શિષ્યોના દિવમા મલિન રૂપમાજ, પડે છે તેથી શિષ્યોનો ઉદ્ધાર થવાને બદલે તેવો સદાકાળ દુઃખતિના આઝમા જ રીઝાયા કરે છે ન્યા સુધી ધર્મશુદ્ધિઓમાં રાગ (ધર્મ વિરૂદ્ધ કામ ક્રોધાદિના વેગ) ન જાય ત્યાં સુધી તેઓની લાયકાતના ટકા મુન્યજ લેખાય, અને ત્યાં સુધી તેઓ હરકોઈ સામાન્ય મનુષ્ય જેવાજ લેખાય. ઈશ્વર ધર્મશુદ્ધિને ખરા શુષ્ક આપી સાચે સાચા દેનાશી બનાવે ! કહ્યું છે કે મિચુત્ત રાગસ્ય ગૃહ સંયોગનમ્ । “ જે મનુષ્યનો રાગ જા ત થઇ ગયો છે તેનું ધર જ તપોવા છે, ” અર્થાત્ તે જાતે તપસ્વી જેવો છે જ્યારે સા માન્ય મનુષ્યમાંથી કામક્રોધાદિ જતા તે તપસ્વી જેવો બની શકે છે તો પછી ધર્મશુદ્ધિ ઓમાંથી કામક્રોધાદિ નીકળી જાય તો તેઓ સાક્ષાત્ દેવ કેમ ન બની શકે ? પરંતુ—

ગુરવો વહ્ય સન્તિ શિષ્ય ચિત્તોપહારકા ।

ગુરવો ધિરલા સન્તિ શિષ્ય ચિત્તોપહારકા

“ શિષ્યનુ ચિત્ત હરણ કરી લે એવા તો જગતમા શુદ્ધિ ધણ છે, પરંતુ શિષ્યનું ચિત્ત હરણ કરી લે, તેવા શુદ્ધિ વિરત છે ” ચિત્ત હરણ કરવાનું કામ તો હરકેને આપડી શકે, પરંતુ ચિત્ત હરણ કરવાનું કામ પુણ્યશીલ શુદ્ધિને ભાગ્યે આવે છે શિષ્યનું ચિત્ત હરણ કરવાનો મહાગત્ર એજ છે કે ચોતે જાતે સદ્શુષ્ક અને સદ્ધર્મના મુતિરૂપ બની નિરતર પ્રમાદ વિના સેવકારે તત્ત્વોનો એટલે ખરા જ્ઞાનનો ઉપદેશ કર્યા કરવો સત્ય વસ્તુના ઉપદેશથી હરી લીધેલા છે ચિત્ત જેના, એવા શિષ્યો ચોતાના ધર્મશુદ્ધિ ઈશ્વર રૂપ જ ગણે છે, અને મહાપુરુષોનું વાક્ય છે કે “ શુદ્ધ અને ગોવિંદ એકજ રૂપ છે ” તે સર્વાંગે સત્ય જ છે અને તે શુદ્ધ અને ગોવિંદની એકતા થવાનો ખરો આધાર શુદ્ધના સદ્ધર્મન ઉપર છે

ધર્મશુદ્ધિઓનો ત્યાગ.

ધર્મશુદ્ધિએ ખાસ કરી કનક અને કાન્તાનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. કોઈ પછી અન્ય ધર્મની નાદાને ત્યાગ કરવો જોઈએ દુઃખમાં પરદખ્ય અને પરદ્રોહથી ધર્મશુદ્ધિઓને નિરતર છેડા રહેતુ જોઈએ કહ્યું છે કે—

વેષા દ્વેષા ભ્રમ ચક્રે કાન્તાસુ કનકેષુ ચ ।

તાસુ તેરવપ્ય નાસક્તઃ સાદ્વાદ્મર્ગો નરાકૃતિઃ ॥

એટલે કે ઈશ્વરે કાન્તા અને કનકરૂપી એ જાતના મોહપાશ રચેલા છે. તે બનેમાં જે વિરક્ત રહે છે તે માણસના આકાર રહેલો દેવ છે આ વાત હરકોઈ મનુષ્યને પણ લાગુ પડે છે અને જે નિરતર આ ઉમદા શિષ્યાગણ પ્રમાણે વર્તે છે તે ત્રણ કાળે સુખી રહે છે, અને દેવની માફક જન્મત્માં પૂન્ય છે જ્યારે સામાન્ય મનુષ્ય પણ આ એ વસ્તુ ના ત્યાગથી આટલી ઊંચી કોટીએ પહોંચી શકે તો ધર્મશુદ્ધિને બનેના ત્યાગથી સાક્ષાત્ દેવોનુંજ કામ કરી શકે બલકે દેવની પણ વિશેષ તપ કરી શકે. કારણ કે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર એ ત્રણે અનુક્રમે ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને લય પૂરતું કામ કરી શકે છે પણ ખરા ધર્મશુદ્ધિ તો પ્રાણીઓની મુક્તિનું મહાભારત કામ કરી શકે છે સદુપદેશવડે તત્ત્વજ્ઞાન આપી ઈશ્વરના દિગ્ગ્વર સ્વરૂપમાં જડે છે ઈશ્વર એ પ્રાણીઓની નજરમાં રહેલા અગોચર દેવ છે, પરંતુ ખરા ધર્મશુદ્ધિ તો દૃષ્ટિગોચર દેવ છે વળી અગત્ય કરતાં વ્યક્ત દેવથી કાર્પની સાધના સહેવાઈથી થાય છે

[અપૂર્ણ]

ધારેલી વસ્તુ ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ?

આજે ધણા મનુષ્યો એવા છે કે જે જાણે છે ધણું, વાંચે છે ધણું, સમજે છે ધણું, પણ તેમાંનું કશું કરતાં નથી. જે મનુષ્યો ન્યાં સુધી જાણેલું આચારમાં ઉતારતા નથી ત્યાં સુધી તેમને તે જાણેલાનું ફળ મળતું નથી, વ્યવહારમાં પણ ધણા દરિદ્ર માણસો એવા હોય છે કે જે વાતો કરવામાં કુશળ હોય છે વાચવામાં કુશળ હોય છે, ધન કમાવાના ઉપાયો જાણવામાં કુશળ હોય છે, બીજાને ડાઘી ડાઘી શિખામણો આપવામાં કુશળ હોય છે, આમ છતાં પણ તે પોતે તો દરિદ્ર જ હોય છે કારણ તે જાણે છે પણ કરતા નથી. પરમાર્થમાં પણ ધણા મનુષ્યો જ્ઞાનની વાતો કરવામાં કુશળ હોય છે, વેદ તો કે હું જાણું છું, પુરાણ તો કે તે મેં વાંચ્યાં છે, યોગ પણ જાણું છું, આમ વાતો બધી જાણે છે, જ્ઞાની થવાનો રોગ પણ કરે છે છતાં અર્જુનની કર્ત્તા પણ ન પાટ હોય છે, કારણ તે જાણે છે કંઈ અને કરે છે કંઈ

મનુષ્ય ન્યાં સુધી કર્તવ્ય કરતો નથી ત્યાં સુધી તેનું સમગ્ર જાણેલું મિથ્યા છે, વેદ, શાસ્ત્ર, પુરાણ વિગેરે સત્શાસ્ત્રો વાંચ્યાં, પણ તેમાંનું કશું મહત્ત્વ ન થયું તો પછી તે જાણેલું શું કામનું ? મનુષ્ય શરીરની મહત્તા જાણી પણ તેનો ઉપયોગ ન કર્યો તો શું કામનું ? ઘેર બેઠે બેઠે મુખાઈ કે કંઈકતા જવાનો રસ્તો ભૂજોળ વાંચી જાણ્યો પણ જ્યાં સુધી તે રસ્તે યદ્યપિ ગયાણું ન થયું હોય ત્યાં સુધી મુખાઈ કે કંઈકતા જોવાનો તો ક્ષામ ન મળે, મનુષ્યો સુખ મેળવવા મગે, સુખનો રસ્તો જાણે પણ સુખ મેળવે નહિ તો તે જાણેલો રસ્તો શા કામનો ?

આજે વિદ્વાનો અને અવિદ્વાનો એવા ધણા છે કે જે જાણે છે ધણું પણ તે પ્રમાણે વર્તતા નથી, શાસ્ત્રો વાંચ્યાંથી જ્ઞાની ન થવાય, તેમાંનાં સૂત્રોને આચારમાં ઉતારવાથી જ્ઞાની થવાય, પડિતો, કથા કરનાર, ઉપદેશો બીજાને શાસ્ત્રનું જ્ઞાન આપવા તત્પર થાય, વેદમાં આમ કહ્યું છે, શાસ્ત્રમાં આમ કહ્યું છે, એમ કહેનારા ધણા છે પણ તે પ્રમાણે વર્તનારા થોડા છે એમાસામાં ભાગવતાદિ ધર્મશાસ્ત્રોનાં પારાયણો કરનારા ધણા વૃત્તધારીઓ હોય છે, તે સાંભળનારા શ્રોતાઓ પણ ધણા મળી આવે છે પણ તે પ્રમાણે વર્તનારા ભાગ્યેજ જોવામાં આવે છે

મનુષ્યોને બીજાના ગુણદોષનું અવલોકન કરવાની ટેવ પડી ગઈ હોય છે, પણ પોતાનામાં કયા ગુણ છે કે કયા હોય છે તે જોવાની મુદત ટેવ હોતી નથી. તે શાસ્ત્રમાં વાંચી આત્મજ્ઞાન થવાના ઉપાયો જાણે છે, સદગુણ પાસે જઈ જલજ્ઞાનની વાતો સાંભળી આવે છે એ વાત સાચી, પણ વાચેલું ચોપડીમાં રહે છે, સાંભળેલું તેજ જગ્યાએ મૂકીને આવે છે એથીજ તે જ્યાં હોય છે ત્યાંજ સ્થિર રહે છે

પ્રાણિ માત્ર જન્મે છે ત્યારથી તેની પ્રગતિ થયા કરે છે, વડનું બીજ તો તમે જોયું હશે, તે કેટલું નાનું હોય છે, એ બીજની અદર શું હશે તેની કદી કલ્પના કરી છે તેના અદર લાખો, કરોડો મોટા મોટા વડ રહેલા છે, એ કાચરી કળાનું જ્ઞાન મેળવવા તમે કદી અભ્યાસ કર્યો છે ? એ નાના સરખા, ગાંધના દાણા જેવા બીજમાં વડનું મોટું ઝાડ છે તે આપણે જોઈ શકતા નથી. તે બીજ વાવતા અકુર પુટે છે, તેમાંથી વડનું ઝાડ ઉગે છે

એટલું મોટું જાડ નાના બીજમાં શી રીતે રહ્યું તે ઇન્વરને મહિમા, એ મોટા વડના કે દલા દલા, તેના કેટલાં બી અને તે વાવે તો કેટલા વડ થાય, તે દિસાએ ઇન્વર આ જ ગત એકમાંથી અનેક રૂપે ઉત્પન્ન થયું. તેના જ્ઞાનને મેળવવું એજ મનુષ્ય જન્મનું સાર્થક છે આ જ્ઞાન વાંચવાથી, સાંભળવાથી કે વાતો કર્યા કરવાથી ન મળે, પણ તે જ્ઞાન કર્તવ્ય કર્યાથી મળે અભ્યાસથી કોણ પણ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે એટલું એક કાર્ય અનેક વાર કર્યા કરવાથી સિદ્ધ થાય છે ધન કમાવા પ્રયત્ન કરનાર ધન મેળવી શકે છે, પરમાત્માને જોવા ઇચ્છનાર પણ પ્રયત્ન કર્યા કરે તો તે પરમાત્માનો આસ્વાદ્ય કરી શકે છે

અપૂર્ણ)

તે આદશ કેમ વન્યો

લખનાર—કે. સી મહેતા

તે પોતાના માતા-પિતા, બધુ-ભગીની અને કુટુંબીઓથી સખ સખ રાખવાવાળા બધા કર્તવ્યોનું મન લમાડીને પાલણું કરતો હતો, તે કદી પોતાના પૂર્વજોને ળકિતપુર્ણ દ્રષ્ટિથી જોવાનું જુલતો નહિ, તે માધીક ચક્રને, પોતાના અશ્રિતોપર કૃપા રાખતો હતો તે પોતાના પર કરવામાં આવેલા અહેસાતોને કદી જુલતો નહિ, જે કંઈ તે કરતો તે સખાઈની સાથે કરતો હતો, જે વાતનો તે વાપદો કરતો તેને પુરો કરતો હતો, બીજાઓની સાથે તે હમેશાં ઉદારતાનો વ્યવહાર કરતો હતો દયા અને દાનને તે કદી જુલતો નહતો, જે વાત સાચી હોય તેનો તે જાનોજીગરથી પક્ષ લેતો, જે દીન અને દુખી હોય તેમને તે દયા-દ્રષ્ટિથી જોતો હતો, સામાજિક નિષેધોને તે સર્વથી અધિક માનતો હતો, સમાજની અધિકારિક ઉન્નતીના માટે તે હમેશા પ્રયત્નશીલ રહેતો હતો, વિદેશીઓની સાથે તે કદી ખરાબ વર્તીત નહતો કરતો, તે હમેશાં પોતાની શારીરિક શક્તિને વધાર્યા કરતો હતો, લાભદાયક વિદ્યા અને કળાકૌશલનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં હમેશાં તત્પર રહેતો હતો શૌર્ય, મહનશીલતા, આત્મનિગ્રહ મિતાચાર અને વિનીત-ભાવની તે હમેશાં વૃદ્ધિ કરતો રહેતો હતો, કામકાજમાં વ્યાપારમાં, પ્રતિયોગીતામાં રૂપિયા કમાવામાં અને બીજાઓનાં દીલમાં વિશ્વાસ બેસાડવામાં તે યથોચિત વ્યવહાર કરવાનું જાણતો હતો. તે સારા કાર્યો કરવાની ટેવ પાડતો હતો, તે નેહી કરતી શીખતો હતો, વિદ્યા બણીને તેનાથી વ્યવહારીક લાભ ઉઠાવવાને તે અભ્યાસ કરતો હતો, અને આત્મોન્નતિ કરવાની તે નવીન નવીન યુક્તિઓ વિચારતો રહેતો હતો. તેણે પોતાના દેશને હૃદયથી ચાહ્યો હતો અને રાજબંધિત તેમજ સ્વદેશબંધિતની વૃદ્ધિ કરીને સારા નાગરીક ચવાની ફરજને અદા કરી હતી

આદર્શ મનુષ્ય આજ પ્રકારે પોતાના વ્યવહારથી પોતાની અને પોતાના કુટુંબની ઉન્નતી કરે છે, અને પોતાના દેશવાસીઓ માટેજ નહિ, પરંતુ આપ્તા સસારના ફાયદા માટે, જે કંઈ તે કરી શકે છે, હમેશાં કરવાને માટે તૈયાર રહે છે

ભાગ્યોદય પ્રેમતા માલીક અને ભાગ્યોદય તથા હુન્નરવિજ્ઞાન મશિકના તની

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે રચિત પુસ્તકો આટે

ગુજરાતના બહુમીતા વિદ્વાનો શું કહે છે !

ના મુખ્યાં હાઇકોર્ટના ચીફ જસ્ટીસ સર લલ્લુલાલ આગાખાન મોહુ સખે છે તનાર પુસ્તક 'કાયદાનો શિક્ષક' મળ્યુ તેમાં ધણી નાના મોટા ગુજરાતી કાયદાજ્ઞોનો સમાવેશ કર્યો છે આનો સમગ્ર અંગ્રેજી નવિ ગણુના કાયદાના ગુજરાતી અભ્યાસોને ઉપયોગી થાય તે રાજકીય છે ગા. બા ફેગવલાલ હાઈવરસ યુવ ગુજરાત કોલેજના લેક્ચરર અને ગુજરાત વર્નાક્યુલર મોઝાઈકના પ્રમુખ આદિપતિ સખે છે કે

આપનું હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રાનું પુસ્તક અનેક ઉપયોગી માલીની પુરી પાડે છે તમે આ પુસ્તક બહાર પાડી તીર્થયાત્રાની ધણી મુશ્કેલી દૂર કરી છે હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રાએ પહેલાં મનાજી-ઓનો ભોમીયો જે બીનવરકારીને લીધે યાત્રાજીઓ યાત્રામાં બહુ દેરાન થાય છે પણ તમારું પુસ્તક પામે રાખી યાત્રાએ નીકળે તે દેરાનગતી વેડી નહિ પડે તમે તેમાં બીજી પણ જગ્યાના લાયક હકીકત ધણી સમાવી છે તેને લીધે પુસ્તકની ઉપયોગીતામાં વધારો થયો છે ખર્ચને યોગ્યે જોની મહેલી કિંમત કરતાં યાત્રા કરનાર તેની કિંમત આવક આપે.

રા બા હરગોવિંદાસ દ્વારકાગમ કાંઠાવાળા ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ અને યુ શુવાગના માથા દિવાન સાહેબ વડોદરાથી સખે છે, હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા એ નામનું મોટું સુદર અને ઉપયોગી પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરીને રા જેઠાલાલ દેવશંકર દવેએ જેમ માનાઓની હારે જોડ પૂરી પાડી છે, તેમ તે આમાન્ય પ્રવાસીઓને મટે પણ એક ભોમીયા તરીકે ઉપયોગી થઈ પડે તેવું છે, બનતા સુધી જે તે સ્થાનોની સંપૂર્ણ હકીકત આપવામાં આવી છે, ચિત્રો અને નકશાથી તેની ઉપયોગી-તામાં વધારો થયો છે તીર્થયાત્રાઓના સંબંધમાં આતુ મોટુંદળદાર અને ઉપયોગી પુસ્તક એક પધુનથી.

રા બા કમળાસાકર પ્રાણસાકર ત્રિવેદી બી એ અમદાવાદ ટ્રેનિંગ કોલેજના રિટાયર્ડ પ્રીન્સિપાલ અને ગુજરાત સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ સાહેબ મુરતથી સખે છે

આપનું સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવીજીવન એ દળદાર પુસ્તક મળ્યુ. તેમાં આપે પૌરાણીક પ્રયોગના જીવન ચારોનો વર્ણન આપ્યો છે તેમ શ્રીમદ્ભગવાદ, કળીર, માનદેવ, નામદેવ, રામતીર્થ, વિવેક-નંદ આદિ દૈવી પુરોહાનો જીવનના ચિત્ર દર્શવિધી છે ધાર્મિક પુરોહાને આ પુસ્તક બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે કાચક જર્મને જે કહ્યું હિતકર નહાય

ભગવંતના મે ડીસ્ટ્રીક્ટ એન્ડ સેમન્સ જજ ના ચિમનલાલ એન મહેતા સખે છે આપનું કાયદાનો શિક્ષક પુસ્તક મળ્યુ તેમાં તમામ ઉપયોગી કાયદાઓનો સમાવેશ કર્યો છે તમે એક લાંબા વખતની જોડ પૂરી પાડી મદદરતુ કાર્ય કર્યું છે,

વડોદરા રાજ્યના કામ્રાઈ જજ રા. બા ના મોવિંદલાલ હાથીલાલ દેગાધ સખે છે કાયદાનો શિક્ષક દરેક માણસને કાયદાની બ્યવહારોપયોગી માહતી મેળવવાનું એક માનવ પૂરું પાડે છે એજ પુસ્તક-કર્મોદીવાની, ફેગદાગી તથા મુલકી સંબંધી તમામ માહિતી મળે એવ આ એક પુસ્તક ગુજરાતી ભાષામાં છે બ્રહ્મનિષ્ઠ મહારાજશ્રી શ્રીમત્પુરાંમ રામ બીનખાથી સખે છે હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રામાં યાત્રા કરનાર બી પુરોહાને મજબૂત/યોગ્ય ધણી ઉપયોગી વિષયો, અને માહિતીનો મમાવેશ છે

જગદગુરુ શ્રી રામાનુજ સપ્રેમયાચાર્ય શ્રીમદ્ અનન્નાચાર્ય દ્વારિથી સખે છે શ્રી જેઠાલાલે હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રાનું પુસ્તક બહાર પાડી જન સમાજ ઉપર જોડો ઉપકાર કર્યો છે અને ધણી શ્રમ લીધો છે તેથી ભારતવાસીઓ ખરેખર તેમના ઉપકૃત છે

શ્રી શારદાપ્રીયધિયર જગદગુરુ શ્રીમદ્ભગવાદ શ્રીમાનપાનદ સરસ્વતી સખે છે હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રાનું પુસ્તક મળ્યું યાત્રામાં અતિ ઉપયોગી થઈ પડે તેવું છે સવગા પ્રકારના યાત્રાના ધાઓની માહતી

—* દેવેનું— સુંદરી સાથી —*

(લાખો સ્ત્રીઓ રોગ વાપરે છે અને લાખો સરદીફીકેટ મળ્યાં છે)

મંગાવો—તે બીજાના તમામ રોગને માટે અકસિર છે. બીજાનાં કોઈ પણ દરદ નેવાં કે, લોહીવા, રૂ, રક્ત અને, શ્વેત ન્દી શુભરથાનમાંથી ચીકણી, માટી, પીળી મળગળી, અગર લાલ રંગની લોહી વી રસી કે પુ વળા કરે છે, પેસાળે બગન બળે, હાથ પગના તળીઆમાં, કડોમાં, માથામાં અને કોઈ વખતે 1/16 સરીરમાં સળુકા મારે, ફાટ, યુસ અને કળતર થાય, બીજો તાવ દંમેશ બાવે, સરીર સુકાઈ જી પુષ્ટી જેવુ થાય, આંગિાનુ તેજ કમી થાય, દાવસે દિવસે સરીર સુકાઈ બદાલ થાય અશક્તિ આવે તે કામ થઈ શકે નાંહ, આખો દિવસ ઢોડા અને માથું ફાટ્યાં કરે, તાવ, ઉધરસ રતવા દમ, ખાંસો, સોઝ, ઘટી, અડગી, માસીક અટકાવ—દસ્તાન સળેથી દરેક રોગ ગભ નરહેવો, ગર્ભાશયની પીડા, કમુવાવાડ, મુવારોજ ઝાળા એવો દિરદીરીયા વગેરે તમામ રોગ અને આવા અનેક દરદોના સમુકને આ સુંદરીસાથી એકદમ મટાડી શકે.

આ સુંદરીસાથી બાળ યુવાન, અને શુદ્ધ દરેક સ્ત્રીએ હમેશાં વાપરવા લાયક છે. નેથી તેજાના મામ રોગ મટાડી સરીર પુટ કરે છે. દસ્તાનના રોગો યવા પામતા નથી અને ગર્ભાશયને ગર્ભ ધારણ કરે તેવુ બનાવી પુષ્ટ વયે ગર્ભ ધારણ થાય છે. પીવામાં સ્વાદિષ્ટ છે. ખાટલી ૧ ની દીમતે ૩, ૧)

૧ નાની બાળકીઓને પાવાથી સરીર પુટ રાખી યુવાન અવસ્થામાં પ્રદર વગેરે બાધી થવા નથી રે. બુવાન સ્ત્રીઓને પ્રદરના બાધીમાંથી બચાવી ગર્ભાશયને સુધારી ગર્ભ ધારણ કરી શકે. બુ બનાવે છે. ૩ ગર્ભ રોગો હોય તે વખતે પીવાથી અધુરે માસે ગર્ભ પડતો નથી, ગર્ભનું પોષણ કરી પ્રયુ માસે ૫ મજે પ્રસવ થાય છે. ૪ મુવાવડ પછી પીવાથી મુવારોજ થતો નથી, બાળકને પુટ કરે તેવું. ૫ ધાવણ બનાવે છે અને બાળકનુ તે તેની માનુ સરીર પુટ કરે છે. ૬ સ્ત્રી રોગ તમામ મટાડે. મેશા પીવાથી સ્ત્રી તદુસ્ત રહી શકે છે. પ્રદર વીગેરે બાધિ થતા નથી. ૭ બુદ્ધાવસ્થામાં પીવાથી પુટ અને તદુસ્ત યુવાન જેવું રહે છે અને વૃધાવસ્થાને અટકાવે છે. આ માટે હજારો અભીપ્રાય છે અને હજારો સ્ત્રીઓ તેનો માનુ ઉપયોગ કરે છે, તેજ તેની ઉત્તમતા છે.

ખાટણથી ત્રીવેદી કાલીદાસ દલસુખરામ લખે છે કે આપને ત્યાંથી સુંદરીસાથીની ૩ ખાટલી મંગાવી. સરી અને આપવામાં આવી તેથી આરામ થયો તેથી તે સત્રમાં બધ, હાલ આપના પુત્ર પ્રતાપુથી બહારો ધાવણો થયો છે. સુંદરીસાથીની બીજી ૩ ખાટલી તરત વા. પી થી માકલો.

બીલાડથી બજનાથ કામંસીના માલીક કે. મોહનલાલ ને પાકક એલ એચ. બી. લખે છે કે: પાપનું સુંદરીસાથી મારા દરદીઓમાં લાંબા વખતથી વપરાશમાં નેહ હું મારાં એક દરદી તરફથી તે અપરવાની ભલામણ થતાં મે તેનો અજમાયશ કરી નેતાં તે બીજાના દરેક દરદોમાં ઉપયાગી છે અને મારા બેજા ફેસોમાં તે ફેતેહમદ નીવાર્યું છે. હવેથી મારા દરદીઓને તે વાપરવા હું ભલામણ કરું છું.

દાંધ (બરમા) થી જુનામઠવાળા મોહમદ કામ્રમ લખે છે કે આપની દવા સુંદરીસાથીની ૩ ખાટલીનો સુચના પ્રમાણે ઉપયોગ કર્યો છે. મે પુરી થતાં તેના પ્રયુ મણી સંરસ રીતે હાયદાકારક છે તેથી મારી પૂર્વક લખાણે છીએ કે સર્વ બાઇઓને જમારી વિનતી છે કે દરેક આ દવાનો ઉપયોગ કરવો અને તાલવ ખર્ચ કરતાં બચવુ દી. રૂ ૧—૦—૦ ત્રણ ખાટલી પીવી પડે છે. વજુની દી. રૂ ૨—૧—૦૦

મુબમ્મથી રા મુબમ્મદ ભગવાન લખે છે કે આપની 'સુંદરીસાથી' દવાની મે ખાટલીથી આરામ ખારામ થયો છે. બીજી ૭ ખાટલી તુરત મોકલશે.

રાસથી ફકીરભાઇ અસ્માઇઆલ લખે છે કે આપની 'સુંદરીસાથી' દવાની ત્રણ ખાટલી મંગાવ્યાથી આરામ થયો છે. બીજી ત્રણ ખાટલી મોકલી આપશે.

ભરૂચ એજન્ટ—ભરૂચ મેડીકલ એન્ડ બનરસ રોડ, લહુભાઇનો યાકો.
 સુરત એજન્ટ—દલાલ બક્ષી જુરાનપુરી બજાર. } વડોદરા—જી એન.
 મુબમ્મ એજન્ટ—એ. એમ. હકર પ્રિન્સેસ હોટ. } હુડીમ.
 દેવે કેમીદલ વર્કસ અને, દેવે આયુર્વેદિક કામંસી રીચીડોઝ અમદાવાદ.

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨]

કાર્તિક સંવત ૧૯૮૧-નવેબર સને ૧૯૨૪.

[અંક ૯

શિખરિણી.

સુધારે સસાર સ્વજન સમ સદ્બોધ દ્યને
કરે આત્મત્યોતિ મન મહિનતા સદા હરીને,
ખતાવે સન્માર્ગ પ્રતિદિન પરિવર્તપદનો,
અહો! આર્થી બીજે અધિકતર “ભાગ્યોદય” કરો!
(શુણાનુરાગી)

ચંચલ મન.

(ગોપાળિયુ રૂઢુ ગામડિયું શા માટે આવો રથાર્થ—એ રોગ) ।

મન ચચળ પ્રતિપજ ભટ્ટે, મનડે છે તેથી કામ

ધ્રુવ

બહુ સમજવું, મર્ગે એચી લાલુ રે,
તોયે ના ના ના એથે ધડી, એ તો કરી કામ
ધરૂં ધ્યાન ન્યારે, કરે વિદ્ય ત્યારે રે,
વળી કોડ વિચારો લાવે, સતાવે છે ન કામ
કથા હરિ કરી સુષંતા, એ વેરી રે,
બહુ રંગે ભગ જ પાડે, પાપી વશુષાડે કામ
હવે પ્રજુ હાર્યો, બહુ ગભરાયો રે,
ભમરાજી મન આ જૂંકુ, મુઝાવે મેને હાથ
ચડે હરિ બહારે, દયા દિવ ધારે રે,
શુણુ અનુરાગી લહારે, ભજવા લાવે તારૂં નામ.

મન ચચળ ૧

મન ચચળ ૨

મન ચચળ ૩

મન ચચળ ૪

મન ચચળ ૫

પ્રત્યુત્તર —

અનુરુદ્ધપુ

એચી સે કૂર્મનાં પેટે, ચિત્તે કુર્વસનાયકી,
જ્ઞતિ વેરાગ્યમાં વોજે, નિત્ય અવ્યાસથી નહીં.
પીતા જા માનવું પાણી સદ્મયો મહોં ને ભર્યું.
સમતિ સાધુની સેઓ, ચિત્ત શાંતિ ચર્મ જતું.

૧

૨

(શુણાનુરાગી)

શ્રીમન્છંકરાચાર્ય વિરચિતં

નર્મદાષ્ટકમ્

સમશ્લોકી ભાષાન્તર—નારાયણ ૭૬.

(અનુવાદક - લાલજી વીરશ્વર જાની)

સર્વિદુર્સિધુસુસ્થલત્તરંગ મગરાજિત

દ્વિપત્ન્યુ પાપજાતજાતકારિ ઘારિસયુતમ્ ।

છતાતદૂતકાલ મૂત મીતિ હારિવર્મદે

ત્વદીયપાદપંકજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૧ ॥

સર્વિદુર્સિધુમા જનુ, તરંગ ભગ શોભિતુ,

વિવિધ પાપના સમૂહને સદા પ્રજન્યતુ,

હરે શ્રીતાત દૂત મીતિ, ઘારિ માત રવર્મદે

નમું હું પાદપદ માત તાહરાજ નર્મદે

ત્વદંશુભાનદીનમીન દિવ્યસંપ્રદાયક

કલૌમલૌઘમાર હારિ સર્વે સીર્ષે નાષકમ્ ।

સુમત્પંકજ નમ્ર ચક્રવાકચર્મદે

ત્વદીયપાદપંકજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૨ ॥

જળ રહેલ જીવ-જનુને ય સ્વર્ગે આપતું,

હરે કલિતલ્યાપ પાપ, સર્વે સીર્ષેમાં વડું,

સુમત્પંકજ નમ્ર ચક્રવાકને ય ચર્મદે,

નમું હું પાદપદ માત તાહરાજ નર્મદે.

મહાગમરિનરિપૂરપાપધૂતમૂતલ

ધ્વનત્સમસ્તપાતકારિ દારિતાપદાજલમ્ ।

જગત્કલેય મહામયે મૃકંડુસૂત્રહર્મદે

ત્વદિયપાદપંકજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૩ ॥

ધ્રુવે ત્રિશાળ નીરપૂરથી જ પાપ જનલું,

સમસ્ત પાતકારિ ઘારિ (વિશ્વમધ્ય) ગર્જનું,

મૃકંડ પુત્ર મા ઉગારિયો મહાશયે તમે,
નમું હું પાદપદ્મ માત તાહરાંજ નર્મદે.
ગતં સદૈવ મે મય ત્વદ્બુદ્ધિદિત યદા ।

મદા મૃકડુસુતુચૌનકામુરારિસેવિ સર્વદા ॥
પુનર્મવાન્ધિ જન્મજ મવાન્ધિદૂઃસ્વર્મદે
ત્વદીયપાદપદ્મજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૪ ॥
ગદ્ધ જ બીતિ માહરી નિહાળ્યુ વારિ જે પળે,
સદાય સેવતાં મૃકડુ પુત્ર, ચૌનકાદિ જે,
પુનર્ભવાન્ધિ જન્મ ટાળા, દુઃખ બાળા શર્મદે,
નમું હું પાદપદ્મ માત તાહરાંજ નર્મદે.

અલક્ષલક્ષકિનરામરામુરોદિપ્રજિત
સુલક્ષનીરતીરધીર પલિલક્ષ્મીજિતમ્
મસિષ્ટશિષ્ટપિપ્પલાદિકર્દમાદિશર્મદે

ત્વદીયપાદપદ્મજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૫ ॥
પૂજ્યપદ્મ અગમ્ય કિનરો મુચેવડે સદ્ય,
પાવન નીરતીરમાં સુધીર પક્ષી બોલતાં,
વસિષ્ઠ પિપ્પલાદિ કર્દમાદિને મુચાતિ દે,
નમું હું પાદપદ્મ માત તાહરાંજ નર્મદે

સનત્કુમારનાચિકેતકરયપાત્રિવદ્પદૈ-
ધૃત સ્વકીયમાનસેપુ નારદાદિ પદ્પદૈઃ ।
રવીંદુરંતિદેવદેવરાજકર્મશર્મદે

ત્વદીયપાદપદ્મજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૬ ॥
ધરે સુધ્યાન જેહતું સનત્કુમાર કસ્યપ,
મહર્ષિ નારદાદિ, નાચિકેત આદિ રાહુપદ,
શરવાંકુ રતીદેવ, ઇન્દ્રેવનેય શાંતિ દે,
નમું હું પાદપદ્મ માત તાહરાંજ નર્મદે,

અલક્ષલક્ષલક્ષપાપલક્ષસારસાયુધં
તતસ્તુ જીયજતુતત્તુમુક્તિમુક્તિદાયકમ્ ।
વિરાચિ વિષ્ણુશકરસ્વકીયધામવર્મદે

ત્વદીયપાદપદ્મજ નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૭ ॥
હજોજ પાપપુંજ કાટિ, જેમ અગ્નિ શત્રુને,
વળા સમુક્તિ આપ તું, અગ્નિ જતુ તત્તુને

નિરંબી વિષ્ણુ શકરાદિને 'સ્વધામ શર્મદે,
 નમું હું પાદપદ્મ માત તાહરાં જ નર્મદે, ૭
 અહો મૃતં સ્વન શ્રુતં મહેશકેશજા તટે
 કિરાતસૂતવાહ્યેષુ પદિતે શઠે નદે ।

દુરંતપાપતાપહારિસર્વજનુશર્મદે
 ત્વદીયપાદપદ્મકર્જં નમામિ દેવિ નર્મદે ॥ ૮ ॥

અહો સુકીર્તિ તાહરી ગુવાય જાનહવી તટે,
 કિરાત સૂત વાહ્યે સુપદિતે શઠે નદે,
 મહાન પાપ તાપ ટાળી સર્વ જનુ શર્મદે,
 નમું હું પાદપદ્મ માત, તાહરાંજ નર્મદે
 રૂંદં તુ નર્મદાષ્ટકં ત્રિકાલમેવ યે સદા
 પઠતિ તે નિરંતર ન યોતિ દુર્ગતિ કદા ।

સુલભ્ય દેહદુર્લભ મહેશધામગૌરવ
 પુનર્મવા નરા નવૈ વિલોક્યતિ શૈરવમ્ ॥ ૯ ॥

ભણેજ નર્મદાષ્ટક ત્રિમાળ પ્રાપ્ત સર્વદા,
 ન થાય તેહની ભવાબ્ધિ મધ્ય દુર્મતિ કરા,
 મનુષ્ય દેહ મેળવી મહેશ ધામ તે જશે,
 કરી ન શૈરવે ભુજે, પ્રભુપદે સદા વસે
 રૂંદં તુ નર્મદાષ્ટકં ત્રિકાલમેવ યે સદા
 પઠતિ તે નિરંતર ન યોતિ દુર્ગતિ કદા ।

સ્થેષ ૭૬ માત છે, "શુભાનુરાગી" બાલકે
 યથાર્થત દયાળુ દેવી, અજસિ સ્ત્રીકારી હે,
 પુનઃ ભવાબ્ધિ દુઃખ ટાળી, ચિત્તમધ્ય શાંતિ દે,
 નમું હું પાદપદ્મ માત તાહરાં જ નર્મદે ૧૦

૧ પોતાના રથાનર્મા શાંતિ આપનારી (હે નર્મદે)

* આ સ્તોત્રના આઠમા શ્લોકમા

"અહો મૃત સ્વનં શ્રુતં મહેશકેશજાતટે" આ ચરણમાં અહોડમૃત સ્વનં
 શ્રુતં એમ અવગ્રહ ચિન્ત્ય ગણીને અમે બાપાન્તરમાં, અર્થ બેમાડ્યો છે પરંતુ એ અર્થ
 વિષે સશય રહે છે કારણ સ્વનં શબ્દ નરનાત છે અને પાદમાં સ્વન છે તેથી અથ
 સહિત રહે છે કારણ વિદ્વાન સત્જનન સ્પષ્ટતા કરી વાચક ૭૬ અને લેખકને આશારી કરશે
 અનુવાદ કર્તા

વેદાંતનાં મૂલતત્ત્વો.

(અનુસધાન ગતીકથી)

(લેખક.—મહાત્મા શ્રીમન્નયુરામ શર્મા)

એનેક અતિસ્થિતનાં ને પુરાણોનાં વચનો અજ્ઞાન થયા પછી પણ તે અજ્ઞેતાઓના પ્રારબ્ધકર્મના સામર્થ્યથી વા તે શરીરોવડે જે પ્રાણીઓને સુખદુઃખાદિ ધવાનાં હોય તે પ્રાણીઓનાં પ્રારબ્ધકર્મના સામર્થ્યથી તે અજ્ઞેતાઓનાં બાધ પામેલાં શરીરો પ્રતીત થાય છે એમ કહે છે કુભારના ચાંદકાને ફેરવવાનું કામ બાધ કર્યા છતાં પણ તેને આગળ આગળ આપેલા વેગથી તે કેટલોક સમય ફર્યા કરે છે તેમ અજ્ઞાનીઓનાં શરીરોનાં સદ્ભાવ પણ તેમનાં પ્રારબ્ધકર્મોનાં સદ્ભાવથી કેટલોક સમય સંભરી શકે છે અજ્ઞેતાઓનો અનુભવ પણ અજ્ઞેતાઓનું શરીર બાધ પામીને પ્રારબ્ધકર્મના બાધથી રહી શકે છે તેમાં પ્રમાણરૂપ છે ઇતિહાસમા ને પુરાણાદિમા અજ્ઞેતાઓનાં ચરિત્રો વર્ણવેલાં જોવામાં આવે છે તેથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે અજ્ઞાતશક્તિ દ્વારા અજ્ઞેતાઓનાં શરીરો પ્રારબ્ધકર્મના જનથી ટકી રહે છે. જો અજ્ઞાન થયા પછી તુરંતજ અજ્ઞાનીનું શરીર પડી જાય તો હજામુએને અજ્ઞોને ઉપદેશ કરનાર ડાહ્યા આચાર્ય રહે નહિ ને અજ્ઞાનીથી અજ્ઞોપદેશ કરી શકાય નહિ, તેથી પણ માનકુ જોષએ કે અજ્ઞાન થયા પછી પ્રારબ્ધકર્મના બાધથી તેમનાં શરીરો રહે છે”

શિષ્ય પૂછે છે —“હે પૂજ્યકામ! વેદાંતસિદ્ધાંતનો વેદાંતપાત્રગત પ્રચીત વિદ્વાનોને પ્રતીત થતો અપૂર્વમિદિમા આપ સક્ષેપમા નિરૂપણ કરવા કૃપા કરશે ”

શીસહયુર કહે છે —“વેદાંતસિદ્ધાંત સર્વ પ્રાણિપદાર્થમાં ને અવકાશમાં એકજ પરમતત્ત્વ વા અક્ષ બ્રાહ્મીને રહ્યું છે, અથવા તે સર્વ પ્રાણિપદાર્થ ને અવકાશ વસ્તુતાએ અક્ષરરૂપજ છે એમ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે આ સિદ્ધાંતના યાતા પોતાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ અજ્ઞ છે એમ અનુભવતા હોવાથી તેઓ સર્વ પ્રાણિપદાર્થમાં ને અવકાશમાં પણ પોતાનું અક્ષરસ્વરૂપ જુએ છે, અને સર્વને પોતાના અક્ષરસ્વરૂપમાં વિવર્તિત એવું અનુભવે છે તેમનું હૃદય-અંતઃકરણ પરમપવિત્ર ને મહાવિશાલ થયેલું હોવાથી તેમના અંતઃકરણમા આવિર્ભાવ પામેલા સ્વાભાવિક આનંદની સીમા નથી તેમના હૃદયમા શુદ્ધસત્ત્વગુણ સ્થિર રહેતો હોવાથી તેમના હૃદયની સ્થિતી પ્રાયશઃ આવા પ્રકારની હોય છે—સર્વના પ્રકારવડે જેમ અધકારની નિવૃત્તિ થઈ જાય છે તેમ તેમના હૃદયમા અજ્ઞાનવિદ્યાનામની શક્તિનો આવિર્ભાવ થવાથી તેમના હૃદયમાંની અવિદ્યા અથવા અજ્ઞાન નિવૃત્ત થઈ અધેશ હોય છે, આવી સ્થિતિએ તેમને પોતાના અક્ષરસ્વરૂપથી ભિન્ન ડાહ્યા પણ પ્રાણિપદાર્થમા સત્યપણાની શ્રદ્ધિ રહેતી નથી. તે જન્યતમા પ્રતીતિ થતી પ્રાણિપદાર્થોને સ્વપ્નના, ઉદ્દિગ્ધના મનોરાજ્યના ને કાલિના પદાર્થોના જેવા જુએ છે તેમને અક્ષથી કિંમ ડાહ્યા પણ પ્રાણિપદાર્થ

રમણીય કે સુખરૂપ પ્રતીત થતો નથી, પણ પામર મનુષ્યોને અને વિપત્તિ મનુષ્યોને રમણીય ને સુખરૂપ લાગતા પ્રાણિપદાર્થો તેમને પરમકુસ્મિત ને કુખપૂર્ણ પ્રતીત થાય છે તેથી તેઓ તે પ્રાણિપદાર્થોમા ભોગ્યપણુની ને પોતાનામા ભોક્તાપણુની ભ્રાંતિ કરતા નથી તે ભ્રાંતિને અભાવે તેમને તે પ્રાણિપદાર્થોમા રાગ વા તેમને પ્રાપ્તિ કરવાની પ્રયત્ન ધમ્મરૂપ વિલેપ પ્રકટનો નથી રાગના અભાવથી તેમનું અત કરણ કાષ્ટ પણ પ્રાણિપદાર્થની પ્રાપ્તિ કરવામાટે ઇન્દ્રિયોમા હોમ ઉત્પન્ન કરતું નથી વળી જે અત કરણ સર્વત્ર પોતાના અધીષ્ઠાનભૂત ષ્ઠાને અનુભવી રહ્યું છે તે અત કરણ અન્ય પ્રાણિપદાર્થના દર્શનને અભાવે ક્યા પ્રાણિપદાર્થને સત્ય તથા અપકારક માની તેનો દૂષ કરે ? તે અત કરણ કાષ્ટ પણ નો દૂષ ન કરે તથા કાષ્ટ પણ પ્રાણિપ્રતિ કુરે વચનો ભોવવામા વાણીને વેગ ન આપે, કોષવડે નેત્રોને રાતાં ન કરે, અને પોતાના શરીરને કોષવડે કપાવે નહિ સર્વત્ર પરમાનંદ ષ્ઠાથી પોતાની અભિન્નતા જાણનાર અત કરણ કૃતાય, સંતોષી, કુખરહિત ને પરમ સુખીહોવાથી મને આ પ્રાણી જોઈએ, મો આ પદાય જોઈએ, મને દ્રવ્ય જોઈએ, મને ભૂમિ જોઈએ, અને મને નાનાવિષ વૈશવ જોઈએ એવી તૃષ્ણાઓથી તે તપતું નથી, અને પોતાની પાસે જે દ્રવ્યાદિ હોય તે જેને પ્રયોજન હોય તેને તેની યોગ્યતાને તેના પ્રયોજનનો વિચાર કરી પોતાની અનુકુલતાનુસાર ઉદારતા તે દયાપૂર્વક આપે છે શુદ્ધમત્તવશુવાળા તે અત કરણમા તમોગુણમાંથી ઉત્પન્ન થનારી ઝડપ, મહત્, અવિવેક, ભય, સ્તબ્ધતા ને ઉન્નતતાનો સહભાવ હોય શકે નહિ એ સ્પષ્ટ છે જે અત કરણ ષ્ઠાત્મકપના અનુભવથી ષ્ઠાધી પૃથક કાષ્ટ પણ મનુષ્યાદિને સત્યરૂપ જોનાર નથી તે કાષ્ટ સત્તર વસ્તુનો પોતાની પાસે સહભાવ માનીને અને ખીજા મનુષ્યાદિને તે જીવિતાના વા પોતાના કરતા નુન વસ્તુઓવાળા માનિને મદ વા ગર્વ કરે ? અને ગર્વ ને અભાવે તે કોનો તિરસ્કાર કરે ? પોતાનો નિરવધિ ઉત્કર્ષ ધણેલો હોવાથી અને પોતાનાથી ભિન્ન કાષ્ટ પણ મનુષ્યાદિની તેમને સત્યરૂપે પ્રતિથી થતી ન હોવાથી તેઓ કોની ઇર્ષ્યા અન્યના ઉત્કર્ષ ને ન સહન કરવારૂપ મરતર-કરે ? અત કરણની એવી ઉત્તમ યોગ્યતાવાળા મહાન્ પુરૂષ અસૂક્ષ્મા અન્યનાં શુભગુણમા દોષનો આરોપ પણ કોનો શા કારણથી કરે ? જેઓ પોતાના ષ્ઠસ્વરૂપથી મિત્ર ખીજું કાંઈ સત્ય નથી એમ અનુભવે છે તેઓ કોની આમળ કહ્યું પ્રયોજન સિદ્ધ કરવા ખોટો ડોળ કરે ? અથવા પોતાના ધર્મ પાલનને અન્યની આમળ વિરતારીને કહે ? જેઓ અભયસ્વરૂપ ષ્ઠાને અભેદભાવે પામી અભેદભાવે પામી અભયરૂપ થયા છે તેઓ ક્યા પ્રાણિપદાર્થથી કષ્ટ વસ્તુનો નાશ થવાની શંકા લાવી ભયને વશ થાય ? જેમણે પરમાનંદરૂપ આત્માને અભેદભાવે અનુભવી માનસપરિતાપરૂપ શોકનું અતિક્રમણ કર્યું છે તેઓ કા નિમિત્તથી શોકને વશ થાય ? જેમણે અવતિતધર્મના કરે વામાં પરમચતુર માયાનું સ્વરૂપ પૂરતી રીતે જાણ્યું છે તેઓ ક્યા પ્રાણિપદાર્થને જોઈને ના ક્યા પ્રસંગને પ્રાપ્ત થઈને આશ્ચર્યને પ્રાપ્ત થાય ? ચિત્તનું વિષમપણુ ઉપજાવવા સમર્થ થતા નથી

ષ્ઠસાક્ષાત્કારથી જેમના ચિત્તમા રહેલો ગ્નેયુષ્ય તથા તમોગુણ દબાઈ ગયો છે, અને સંતવશુ જલ્પવાન દષ્ટ શુદ્ધસત્ત્વશુદ્ધરૂપ થયો છે તે ચિત્તમાં શાંતિ દાંતિ. કારણ, વિશુદ્ધ ગ્રેમ, ઇષ્ઠરાદિમા પૂજ્યમાત્ર સાતરીથી શદ્ધા, વિલેપાભાવ, સહનશીલતા, વિષયવશુ અતા, સત્ય આદિ સાં, અસ્તેય, ષ્ઠાયર્થ, નિરુપકતા, પવિત્રતા, સંતોષ, વિવેક, નિર્ભયતા કર્તવ્યનિષ્ઠા અભિમાનરહિતતા, દભરદિનતા, રિચરતા, સરથના, ઔદય નિર્દોષતા, નિર્મ-

તતા કામલતા, પ્રમાણિકતા, નિર્ભયતા, વિનય, પરમાનંદ ને આજ્ઞાત્ય ઇત્યાદિ શુભગુણો રહેલા હોય છે.

શુન્યવાદીઓએ આત્માને શુન્યરૂપ માન્યો હતો અને ચાર્વાકે આત્માને દેહરૂપ ને વિનાશી માન્યો હતો તેને તાર્કિકોએ સત્તારૂપ શરીરથી ભિન્ન ને અનાદિઅનંતરૂપ માન્યો, સાંખ્યોએ તથા યોગીઓએ તે આત્માને સદૃષ્ય તથા ચિદૃષ્ય ને અનાદિઅનંતરૂપ માન્યો, અને વેદાંતશાસ્ત્રે તે આત્માને સમ્યક્દર્શનરૂપ ને અનાદિ અનંત માન્યો છે એવી રીતે વેદાંત શાસ્ત્ર આત્માના ઉત્કૃષ્ટ સ્વરૂપને પ્રમાણ તથા પ્રકૃતિઓથી સિદ્ધ કરી બતાવે છે.

કેટલાક વાદીઓ આત્માને જડરૂપ માને છે કેટલાક વાદીઓ આત્માને જડચેતનરૂપ માને છે, અને વેદાંતશાસ્ત્ર આત્માને દેવસ ચેતનરૂપ માને છે.

કેટલાક વાદીઓ આત્માને અણુરૂપ માને છે, અને કેટલાક વાદી આત્માને શરીરજેવડો માને છે, અને વેદાંતશાસ્ત્ર આત્માને તેના શુદ્ધસ્વરૂપમાં નિરતરિશ્વરવ્યાપક માને છે.

કેટલાક વાદીઓ શાસ્ત્રવિહિત કર્મોના અનુષ્ઠાનથી આત્માને મોક્ષલાભ થાય છે એમ કહે છે, કેટલાક વાદીઓ શાસ્ત્રવિહિત કર્મોના અનુષ્ઠાનથી ને શાસ્ત્રવિહિત ઉપાસના કરવાથી આત્માને મોક્ષલાભ થાય છે એમ કહે છે, અને વેદાંતશાસ્ત્ર શાસ્ત્રવિહિત નિષ્કામકર્મોના અનુષ્ઠાનથી અતઃકરણના મલોદ્ભવની સંસારના અનુરાગના હેતુહિત પાપસંસ્કારોની નિવૃત્તિ થાય છે, શાસ્ત્રવિહિત નિષ્કામ ઉપાસનાના સેવનથી અતઃકરણના વિશેષ દોષની ચિત્તના રાગદ્વેષના વિષયોમાં લગવારૂપ દોષની નિવૃત્તિ થાય છે, અને હઠ આત્માવાનથી આત્માને મોક્ષલાભ થાય છે એમ માને છે.

મૂઠ મનુષ્યોના અતઃકરણમાં તમેગુણનું પ્રધાનપણ્ય હોવાથી તે અંતઃકરણ સ્વલ્પ, સ્થામરગતુ ને જડતાવાળું હોય છે જો તે મૂઠ મનુષ્ય શાસ્ત્રના ને સત્પરમોના ઉપદેશમાં શ્રદ્ધા લાવી ચોતાનું જીવન સુધારવા છત્તે તે તેણે શાસ્ત્રે કહેલાં સકામ શુભકર્મોમાં શ્રદ્ધા ને પરમપ્રેમ રાખી શાસ્ત્રોક્ત સકામ શુભકર્મો શાસ્ત્રોક્ત વિધિ પ્રમાણે ધૈર્ય, સમજ ને જામતિ રાખીને કરવાં નિષ્ક્રમે આવા શુભ પ્રયત્નથી તેમનાં અંતઃકરણની સ્વલ્પતા, સ્થામતા ને જડતા ક્રમથી દૂર થતાં તેમનું અતઃકરણ કાષ્ઠ સૂક્ષ્મ ને ચચલ થાય છે. અને તેમના અતઃકરણમાં ક્રમથી તમેગુણની ન્યુનતા ને રમેગુણની વૃદ્ધિ થવા લાગવાથી તેમના અતઃકરણનો રગરયામતાને ત્વજ્વાલાગી પીળાવપર જવા લાગે છે, ને અંતે તેમનું અતઃકરણ પીળા રંગવાળું જણાવા લાગે છે, આવું અતઃકરણ તમેગુણ ન્યુન ને રમેગુણની પ્રધાનતાવાળું થાય છે આવા અતઃકરણમાં શુભકર્મોના અભ્યાસના બલવડે ને પરમાત્માની બાકત વડે પીળા રંગ ન્યુન થતાં રાતા રંગને ધોળા રંગનો કાષ્ઠ કાષ્ઠ ભાગ આવિર્ભાવ પામતાં તે અતઃકરણ ક્રમથી જલે જાતે રાતારંગવાળું, વધારે સૂક્ષ્મ ને કાષ્ઠિ રચર થવા લાગે છે આવા અતઃકરણમાં રમેગુણનો વધારો થયેલો હોય છે, તમેગુણ દબાયેલી સ્થિતિવાળો હોય છે ને સત્ત્વગુણનો અસ્પષ્ટિ આવિર્ભાવ થયેલો હોય છે, જેમનું અતઃકરણ વર્તમાનજન્મના શુભકર્મોના સેવનથી ને પરમાત્માની બક્તિથી વા પૂર્વ જન્મોનાં શુભકર્મોના ને પરમાત્માની બક્તિના સંસ્કારોની પૂર્વોક્ત સ્થિતિને પ્રાપ્ત થયું હોય તેમણે નિર્જીણ નિરંકર વ્યક્તસ્વરૂપનું શ્રવણ મન ને નિદિધ્યાસન કરી ચોતાના અતઃકરણને વધારે સૂક્ષ્મ, વધારે સ્થિર ને નિર્દોષ સ્થિતિ જેવું સ્થિત કરવા સર્વદા પરમાદર પૂર્વક પ્રયત્ન કરવો નોઈએ, આવો પ્રયત્ન દીર્ઘકાલ ચાલુ રાખવાથી તે મોક્ષસાધકનું શ્રદ્ધ ક્રમથી સૂક્ષ્મ સ્થિર ને સ્થિતતાવાળું થતાં તત્ત્વસાક્ષાત્કારકાને ને સૂક્ષ્મતર, સુસ્થિર

ને એવરગવાળુ થઈ જાય છે અતઃકરણની આરી મિથિતિ થરી એ તેની પરમશુદ્ધિ ને તેનો પરમવિકાસ બનાવ છે આવા પરમશુદ્ધ, પરમવિકસિત, પરમસદ્મ ને દૃશ્યથી અસંગ રહેવાના બધવાળા અતઃકરણમાં પ્રનર્જન આપે એવા વિચારોના ને કર્મોના સરકારો પડી શકતા નથી. તે અતઃકરણ પોતાનામા રહેલા ભોમ તથા મોહ આપવાના પ્રારબ્ધ કર્મના સરકારોને સમાપ્ત કરતું કરતું પ્રારબ્ધકર્મના ભોગને અતઃજીવને બહારસ્વરૂપે રિશ્વર કરી પોતે સર્વ મરકારોથી રહિત થઈ પોતાના ઉપદાનકારણ માયામાં વિદીન થઈ તેમાં બળી જાય છે.

આ અદ્ભુત ઉપદેશ કરનાર વેદાંત શાસ્ત્ર નિરતર નાનામોટા બ્યક્તાબ્યક્ત દુઃખમાં રીતઝાલા કરતા ને સુખને માટે નિરતર વનખા મારતા જીવને જો તે શ્રદ્ધાભક્તિથી સતત યોગ્ય પ્રયત્ન કરે તો સર્વ પ્રકારના દુઃખોના સ્પર્શથી રહિત પરમાનંદપદે સુસ્થિર કરે છે વેદાંતશાસ્ત્રે ઉપદેશ કરેલ પોતાના બહારસ્વરૂપને અને પ્રાતત થતા જગતના બહારસ્વરૂપને સથાવાવર્ત્યથી રહિત દૃઢ અનુભવસાથી તે અનુભવ કરનાર મનુષ્યનું શરીર આ પૃથિવી-પર પ્રતીત થતા છતાં તેમનું મન સત્ય લોકમાં રહેલા ઉપાસકોના જેવા દુઃખરહિત સર્વોત્તમ સુખને અનુભવે છે,

આભરવપ્રગણાદ તમોયુક્તઃ કર્મોથી ને લાંબ આર્. માદક પદાર્થોના સેવનથી ઉપજનાર કથનમાત્ર સુખ તામસસુખ કહેવાય છે. એ સુખ મુમુક્ષુએ ઇચ્છાવ્યોગ્ય નથી. પણ ત્યજવાયોગ્ય છે એમ વેદાંતશાસ્ત્ર કહે છે સમ્પ્રદરપર્યાદિ વિષયોથી અને તેના ઉપકરણોથી ઉપજતું કથનમાત્ર સુખ રાજસસુખ કહેવાય છે. આ લોકના શબ્દાદિ વિષયોથી ને ધનાદિ ઉપકરણોથી ઉપજનાર રાજસસુખ અને સ્વર્ગાદિ વિષયોથી ને તેના ઉપકરણોથી ઉપજનાર આસુખ મુમુક્ષુએ ઇચ્છાવ્યોગ્ય નથી, પણ પરિત્યાગ કરવાયોગ્ય છે, એમ વેદાંતશાસ્ત્ર કહે છે શાસ્ત્રમા કહેલા સકામ શુભકર્મોથી આ લોકનું કે સ્વર્ગાદિનું ને સુખ મળે તે સુખ મુમુક્ષુએ ઇચ્છાવ્યોગ્ય નથી, પણ ને મુમુક્ષુ વા અતઃકરણની શુદ્ધિ ન થઈ હોય તેના અતઃકરણની શુદ્ધિમાર તેવા મુમુક્ષુએ શાસ્ત્રમા કહ્યાં શુભકર્મો કર્તાપણાનું અભિમાન ને કક્ષની કામના ત્યજીને આદરપૂર્વક કરવા એમ વેદાંતશાસ્ત્ર રહે છે. પરમાત્માની સકામ ભક્તિ મુમુક્ષુએ કરવી નહિ પણ તેણે પોતાના ચિત્તની વિશેષ શુદ્ધિમાટે પરમાત્માની આદરપૂર્વક શ્રવણાદિ નરધા ભક્તિમાની કાષ્ટ એક કે વધારે લોકિત કરવી એવો વેદાંતશાસ્ત્રનો ઉપદેશ છે કેવલ્યથી લિલ કાષ્ટ પણ પ્રકારની સિદ્ધિ મેળવવા માટે મુમુક્ષુએ યોગાનુષ્ઠાન કરવાનું નથી પણ અનાત્માકાર વૃત્તિઓના નિરોધ કરી કેવલ્યની પ્રાપ્તિ કરવામાટે મુમુક્ષુએ યોગાનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ એમ વેદાંતશાસ્ત્ર કહે છે વેદાંતશાસ્ત્રનું શ્રવણ કરી તેના વાર્તાવિક તાત્પર્યને મુમુક્ષુએ સમજતું વેદાંતશાસ્ત્ર ઉપદેશ કરેલા મુખ્ય વિષયોનું એકાંતમાં આદરપૂર્વક વાનુવાર મનન કરી આ વિશ્વમા એકજ આદિતિયતત્ત્વ સત્ય છે. ને અન્ય સર્વ કલિપત છે એમ મુમુક્ષુએ નક્કી કરવું, અને એ એકજ આદિતિય-તત્ત્વનો દીર્ઘકાલ અતરાયવિના, આદરપૂર્વક વિચાર કરતાં રહી મુમુક્ષુએ તેનો દૃઢ સાક્ષાત્કાર કરી દુઃખરહિત પરમાનંદરૂપે અવિચલ રિચીત કરવી—દુઃખપૂર્ણ લવસાગર તરી જવો એમ સર્વ વેદાંતોપજ્ઞની મુમુક્ષુઓને વેદાંતશાસ્ત્ર ઉપદેશ કરે છે.

દેશ, કાલ ને વસ્તુના પરિચયથી રહીત બહાને આશ્રયે રહેલી માયામાં અપાર લોકિક ને દિવ્ય સામર્થ્ય રહેલું છે તેથી જ્યાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા ને શુદ્ધ પ્રીતિથી જોડેલે અશી બહાંભિમુખ યાય છે તેટલે અશી તે બહાને આશ્રયે રહેલી માયા તેઓને મનોર્લાબિત પદાર્થ આપે છે

દ્રઢ નિશ્ચયી !

લેખક “વિમળ”

કેટલાક કારણસર સસરા જમાઈને બોલાવ્યાથી થઈ જમાઈ શરમાલેર, ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો સાસુએ જમાઈનો પક્ષ લઈ વૃદ્ધ જમીયતરામને કહ્યું

“જલ્યું આ તે શું કહેવાય! જમાઈ તેડવા આવ્યા તો મોકલવી’તીને ત્હારાને ? ક્યાં સુધી રાખવાના’તા ?

“એસ એસ હવે” તમે બધરાં આમાં શું સમજો ? એ આજકાલનો હોકરો મજા સામુ બોલી નતય ? એની મગદૂર શું ? બસ પ્રતિજ્ઞાપત્ર બહુ છુ કે એ વર્ષ સુધી તારાને નહિ જ મોકલું ત્યારે તે ઠેકાણે આવશે

વારૂ તમારી મરજી આખરે બિચારી તારાનેજ મહન કરવું પડશે. હજી ચિનતુ છું કે તારાને મોકલો લાડકારે ચિનવતાં કહ્યું.

હું મારા દૃઢ નિશ્ચયમાથી કદાપી ફરનાર નહીં, તમે તમારું કામ કરો” જમીયતરામ તતડી ઉઠ્યા

“વારૂ આખરે બિચારી છોડીને જ દુખ છે આમ બચડતા લાડકાર ધરમાં ગયાં.

કેમ બહેન, સાસરે ક્યારે જવ છો ? બહુ વખત રજાં પીએરમાં હવે તો જમીયત રામના ખડોશી મહારામે એક દિન તારાને પૂછ્યું બિચારી તારા શરમાઈ, ધરમા પેસી મહા ધરમાંથી બિચારી તારાને બહાર નીકળવાનું બારે યજ્ઞ પડ્યું જ્યાં ને ત્યાં તેને વેજ વાતો તારા બાપ ઉપર મનમાં ધણીજ શરસે યજ્ઞ પરવું કરે શું ? તેની દિમંત પતિ પાસે એમને એમ જવા ચાલી નહિ

ઉપલી ઘટનાને દસ માહના થયા છે સસરા જમાઈ તથા પતિ-પત્નિનો પત્રવ્યવહાર બધ છે પત્નિને પતિ અને સાસરાને જમાઈ ક્યાં છે તેની માહીતી નથી સમરા અને પત્નિ ક્રૂર તોટવું જ જાણે છે કે જમાઈ અને પતિ રહેવા છે ક્યાં ? તે ખબર નથી.

અસ્તુ

આજે જમીયતરામ પોતાની પત્નિ લાડકાર તેમજ પુત્રી તારા સાથે એક રોજિંદા ત્યાં લગ્ન પ્રસંગે જવા સાજની સાન વાગ્યાની દ્રેષ્ટનમાં ઉપડ્યા રાતના દસને સુમારે લાડકારને અચાનક ઉપરા ઉપડી જવડી અને ઝાઝા થવા લાગ્યા તેઓ જનાં જવાના હતા તે રોજન ધણું દુર હોવાના સમયે, પાસે બેઠેલ બીજા પેસે-જરોએ નજીક આવતા રોજને ઉતરવા ગતાહ બાપી જમીયતરામ અતિશય ગભરાયા હતા આ સલાહ યોગ્ય લાગી “આવી સ્થિતિમાં લાડકારને લઈ આગળ જવાનું ધણું મુશ્કેલ બરેલું લાગ્યું અને તેથી આવતા નજીક બાજવાના રોજન પર તેમણે ઉતરી પડ્યા નિશ્ચય કર્યો

યથા સમયે માડી બાજવાના રોજનપર આવી ઉભી રહી જમ તેમ કરી બેહોશ લાડકારને નીચે ઉતાર્યા અને છેવટે જમીયતરામ અને તારા ઉતરી રાત્રીનો વખત સાથે યુવાન છોડી અને જવ ક્યાં તે વિચારમાં જમીયતરામ પડ્યા, માડી ઉપડી

એ ...કેણે છે ? ક્યાં જવું છે ? રોજન પોટરે બૂમ પાડી

ભાષ, મારે આ ગામમાં જવું છે, સાથે માફ ગણ્યસ છે, અત્યારે જવાય તેમ નથી સવારે ગામમાં જઇશ

અહીં રહેવાનો હુકમ નથી ? ધર્મશાળામાં જવ

“ધર્મશાળા ફેરફાર કર છે ? “એક ઠોસ”

ભાષ જરીકે ક્યા કરો એક ઠોસ માંદા માણસ સાથે જવાય તેમ નથી માટે જરીકે ક્યા લાવો ક્યુટી પર રહેલા માસ્તર સાહેબને આ અવાજ કાઢી પરિચિત જેવો લાગ્યો તેમણે ઓશીસમાંથી જૂમ પાડી બાદ શું છે ?

સાહેબ એક પેસેન્જર છે ગામમાં જવું છે, માફ બધર સાથે હોવાથી જવા આના કાની કરે છે

ક્યા આવે છે તે ? મારતરે પૂછ્યું

મહરપુરાથી આવું છું ભાષ જમીયતરામે વચ્ચે કહ્યું

માસ્તર કાણીક ચુપ રહ્યા પછી બોલ્યા.

બદ્રિ આપણે ઘેર લઇ જવ તેમને

ચાલો કાકા અમારા માસ્તરને ઘેર બદ્રિ બોલ્યો

બધુ યજ્ઞે તમારા એ માસ્તર સાહેબનું અતરની આશિષ દેતા જમીયતરામ તારાની મદદથી લાડકોરને લઇ બદ્રિ પાછા ચાલ્યા બદ્રિએ રૂમ ઉપાડી.

કેમ ભાષ માસ્તર એકવા છે કે ? ડાકરા ? નથી

કાકા માસ્તરને વફ છે, તે તેના પીએર છે

હ, મારતરનું નામ શું ?

‘રશ્મિનયદ્ર’

તારા ચમકી,

હે—અને વફ ચુપ ચલા

લાડકોરના બેહોશ સરીરમાં આ શબ્દે અપ્રત જેવી, અસર કરી.

તે બોલી ઉઠ્યા

હે ક્યા છે રશ્મિનયદ્ર ?

બારણેથી તરતજ જવાય આવ્યો

જુ હુ અહીંયાંજ છું ક્યુટી ઉપર રહેલ માસ્તરજ ઉપસ્થિત ચલા, તારા હુમટો કાઢી ખુણામાં ઉભી.

વફ ગઈગઈ ચલા તે બોલ્યા.

‘ભાષ મને માફ કરો’ તમારા કીધે આજે અમે જીવ્યા છીએ

મુરખીથી એમા માફ કરવા જેવું છેજ નાંક

આખરે જમીયતરામ પોતાના દૃઢ નિશ્ચયમાં વિશ્વાસ ચલા એ વધ બદલ દશ મહિનામાં તારા પોતાના પિયુ પાસે અચાનક ગઇ.

દવા દારૂથી, લાડકોર પાય દિવસમાં સાન્ન ચલા અને તારાને મુકી જમીયતરામ અને લાડકોર ઘેર, સીધાબ્યા

ત્યાર પછી ઠોસ દિન આ કુટુંબનાં વિખવાદ મહાગાયો નથી

આખર પતિ-પત્નિ મળ્યાં અને આનંદ કરવા લાગ્યા

ધારેલી વસ્તુ ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ?

(ગતાકથી ચાલુ)

મનુષ્ય ઇશ્વરને માને છે, તેની કૃપા મેળવવા ઇચ્છે છે. ઇશ્વરના નિયમાનુસાર જન્મત હમેશાં આગળ વધે છે, સસાર નદીના પ્રવાહની માફક હમેશાં વહ્યા કરે છે. જાણે આગળે પશુ આ જન્મતો પ્રવાહ વહ્યાં કરે છે પ્રગતિ—અર્થાત ઉન્નતિ થતી એ ઇશ્વરનો નિયમ છે. જ્યાં સુધી પૂર્ણ ઉન્નતિ થાય નહિ ત્યાં સુધી નિર્વૃત્તિ મળી શકે નહિ. મનુષ્યે કર્તવ્યશીલ થવું જો તે કર્તવ્યશીલ થાય તો જ પોતાની વ્યવહારની તેમજ પરમાર્થમાં ઉન્નતિ સાધી શકે છે. ઇશ્વર પ્રવૃત્તિશીલ છે આશામાં જીવે છે, ચક્ર, તારા અખિલ વિશ્વ પશુ પોતા પોતાના માર્ગે વહન કર્યાં કરે છે દિવસ પછી રાત અને રાત પછી દિવસ, વર્ષ પછી વર્ષ એમ કાળ કાળનું કામ કર્યું જાય છે. આ નિયમે ન વર્તનાર જડ અણુઓ છે. ચૈતન્યવાળા વસ્તુમાં જડતા નથી હોતી. મનુષ્યમાં ઇશ્વરના બેશ રૂપી ચૈતન્ય રહેલું છે. ચૈતન્યને પ્રકટ કરવું એ મનુષ્યના પોતાના હાથમાં છે.

તમારે જડ થવું કે ચૈતન્ય થવું એ તમારા હાથમાં છે, કામ ધધો ન કરી તમો ગુણને વશ થઇ આગમ અને પ્રમાદમાં દિવસો વિતાવવા અને જોતી તે રિયનિમાં પડ્યા રહેવું. તે તમારા હાથમાં છે, તેમ પ્રવૃત્તિશીલ થઇ હમેશાં આગળ અને આગળ વધ્યા કરવું તે પશુ તમારા હાથમાં છે. ચૈતન્યવાળા જ્યાં જ્યાં બેસી ન રહે તેનામાં જન્મ જન્મ વધુ ચૈતન્ય પ્રગટવું જાય છે તેમ તેમ તે કર્તવ્યશીલ બને છે. તેને તેના પોતાનામાં રહેલા ઇશ્વર તત્ત્વ ચૈતન્યનો જ્યાં સુધી સાક્ષાત્કાર થતો નથી ત્યાં સુધી તે કપીને બેસી રહેતો નથી. તે જીવવાની જીવાસા કરતાં આચારમાં ઉતારવાની આતુરતા વધુ રાખે છે.

મનુષ્યના પોતામાં જ આ ઇશ્વર તત્ત્વ રહેલું છે. પ્રાણીમાત્રમાં ઇશ્વર છે એવું શાસ્ત્રો કહે છે. વનસ્પતિ, પશુ, પક્ષી, મનુષ્ય, દેવ સર્વમાં ઇશ્વર છે. પશુ પક્ષી કરતાં મનુષ્યમાં એક એવું સામર્થ્ય રહેલું છે કે જેવડે તે પોતાનામાં રહેના ઇશ્વરતત્ત્વને પ્રકટ કરી શકે છે. આ સામર્થ્ય તમારામાં છે. તને ધારો નો મનુષ્ય મની દેવ અને ઇશ્વર પશુ થઇ શકે છે. બેઠામાં કહ્યું છે કે અદ્વૈતબ્રહ્મણ્યમ હું જ બધા છું. તત્ત્વમસિ તે (બધા) છું. આ બધા જે આપણામાં છે તેને પ્રકટ કરવા આપણે કદી પ્રયત્ન કરીએ છીએ નહિ. તેને આપણે વિચાર કરવો મટે છે.

કથા વાર્તા સંબંધિત જનનારો તેમજ એવાં આત્મવ્યવસ્થા કરનારો માણસોનાં વેદ વાક્યો અવજુ કરે છે, પશુ તે માન અવજુ ન કરે છે. મનુષ્યમાં ઉદારતા નથી અને તેથી તેમને તેવું કશું રૂઝ મળતું નથી. આજે મનુષ્ય જન્મે છે તેના નાનું બાળક હોય છે. દિનપ્રતિદિન તે મોટું થતું જાય છે. માનક મની યુવાન થાય છે. યુવાન મની વૃદ્ધ થાય છે. આમ તે હમેશા વધે છે. પશુ આચારવિચારમાં આગળ વધવું નથી. કદીકે મનુષ્ય જે સ્થિતિમાં હોય છે તેમાંથી પ્રવલન વડે આગળ નથી જાય છે. ઇશ્વર કદીકે હોય છે તેથી પશુ પાછળ દહી જાય છે.

મનુષ્ય જીવ નથી પશુ જીવ છે એમ શાસ્ત્રો અને સંસ્કૃતિમાં કહે છે. મનુષ્ય તે સમિતિ છે. જોતાં ધણી થોડા જ શિવ થઇ શકે છે. મનુષ્યની સ્થિતિ એવી છે કે જેથી તે સમિતિ થઇ શકે.

છે, આજસુ અને પ્રમાદી યતુષ્યો જીવના જીવજ રહે છે 'અને કદાચ મનુષ્ય મટી પશુ બની શકે છે જેમ અખડ પ્રયત્ન કરવાથી વ્યવહારમાં સર્વોત્તમ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે તેમ અખડ પ્રયત્ન કરવાથી મનુષ્ય જીવ મટી શીવ થઈ શકે છે

જેમ કોઈ મનુષ્યને ચિતામણી મળવા છતાં પણ તેતો કાચનો કકડો હશે એમ માની તેને ન મદદ કરવાથી હોય છે તેવોને તેવોજ રહે છે તેમ મનુષ્ય જીવ મટી શીવ થવાનો પ્રયત્ન કરે નથી અને તેથી જન્મારા સુધી દુષ્કર્મો રચવા કરે છે મનુષ્યને દુષ્કર્મ સુધીજ હોય છે કે જ્યાં સુધી તે શીવ થયો નથી, શીવ થવા પ્રયત્ન કરનાર શીવ થઈ શકે છે, શીવનાં સામર્થ્યો મેળવી શકે છે વાતો કરી દીવસો નકામા ગુમાવવાથી કોઈ મળી શકતું નથી

આજે મનુષ્યો પોતાનો ઉન્નતિ નથી કરી શકતા તેનું કારણ તેઓ પ્રયત્ન કરતા નથી અને કદાચ પ્રયત્ન કરે છે તો તે ઉધા પ્રયત્ન કરે છે એટલે જે ફળ મળતું હોય તે તેમને મળી શકતું નથી આજે સ્વરાજ્ય મેળવવા પ્રયત્ન મંથી રહી છે કહે છે કે 'એવે આત્મશુદ્ધિ કરી આત્મભળથી સ્વરાજ્ય સર્વથા પશુ બળ કરતાં અમારું આત્મમળ છે' આ વાત તેમની ખરી છે આત્મમળ પશુ બળથી ચઢીવાતું છે, આત્મમળથી સ્વરાજ્ય તો શુ પણ નિશ્ચયનું સામ્રાજ્ય મેળવી શકાય છે પણ આ બીયારાઓને આત્મમળ મેળવવાનો માર્ગજ જડ્યો હોતો નથી તે માત્ર વાણીથી બોલવામાંજ આત્મમળ મળી ગયું સમજે છે. અને કદાચ આત્મમળ મેળવવાના કે આત્મશુદ્ધિના જે પ્રયત્નો કરે છે તે ફળ ઉપર ધીપણ જેવા હોય છે તેઓને આત્મમળ કેરી રીતે મેળવાય તેનું પણ જ્ઞાન હોતું નથી તેને અડવાથી કે રેડીયા કાંટાથી આત્મમળ ન મળે, અને એવા બળ સ્વરાજ્ય ન મળે આત્મમળ મેળવવા સાચે માર્ગે સાચો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ

પશુ બળ મેળવવામાં જે કષ્ટ રહેતું છે તેથી પણ વધુ કષ્ટ આત્મમળ મેળવવામાં છે આત્મમળ તો આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય ત્યારેજ મળે કોઈ પ્રકરણ મનુષ્ય હોય અને તેને વારસ ન હોય તો તે કોઈ ગરીબના પુત્રને દરક લઈ તેને પોતાનો પુત્ર માની પોતાની ભીક્ષુકતો વારસો આપે છે ત્યારે જ તે ગરીબ મટી ધનવાન બને છે તેમ આપણે જો પ્રયત્નથી આત્માના બળનો વારસો મેળવીએ તોજ આપણામાં આત્મમળ આવે

મનુષ્ય માત્રમાં આત્મા છે, એ આત્માનો પ્રયત્નથી દરેક જથ્થા સાક્ષાત્કાર કરી શકે છે. તમે જીવ નથી પણ શીવ છો, આત્મા છો, બ્રહ્મ છો, એ વાત ગાયી છે છતાં એ આત્માનો અનુભવ આપણને થતો નથી ત્યાં સુધી આત્મમળ મળે નહિ, ત્યારે તેનો અનુભવ થાય ત્યારે જ આત્મમળ મળે, અને એ આત્મમળ મેળવવા બહાર કોઈ મારગની જરૂર નથી ઈશ્વર ખીજે કંઈ નથી પણ તમારા પોતાનામાં જ છે તે સર્વજ્ઞતાપક છે પણ તેનો તમને સાક્ષાત્કાર બહારના પ્રદેશમાં નહિ પણ તમારા પોતાના હૃદયમાં જ થવા તો, તેનો સાક્ષાત્કાર કરવા યત્ન કરો, બેસી ન રહો, વાતો ન કરો, પણ તેને તમાગમાં પ્રકટ કરવા આજ્ઞાથીજ કેટલા બધા, આજ્ઞાથી પ્રયત્ન કરો

એક નિર્ધન મનુષ્યને કોઈ અનુભવી સિદ્ધ પુરુષ કહે કે 'ભાઈ તારા ધરના અમુક ખૂણામાં ધન દોડેલું છે તેને તું જોડીને કાઢી લે' જે હવે જો તે સદ્ધન પાક્ય ઉપર તે નિર્ધનને શ્રદ્ધા હોય તો તે જરૂર ત્યાં જોડવાનો, તે હવે કાલે જોડીશ, વર્ષે જોડીશ કે એ વર્ષે જોડીશ એવો વિચાર કરી બેસી રહેવાનો નહિ

તે તરતજ ખોદવા માંડશે, સતત પ્રયત્ન કરશે, બેચાર હાથ ખોદે કંઈ નહિ વળે તો વળી ઉડું ખોદશે, સતત મહેનત કરશે અને છેક પાણી નીકળે ત્યાં સુધી તે ખોદશે અને ધન મળશે જો તે સિદ્ધનું વાક્ય ખોદુ મશે તો તેને મિથ્યા શ્રમ પડશે, પણ તે ખોદશે તો ખરો જ અને તેનું વાક્ય સાચુ હશે તો તેને ધન મળશે.

નિર્ધન મનુષ્યો ધન હાણી જગ્યાએ હોય એવું જાણી ખેતી રહેવાના નહિ તેમ તમારે જો અનર્થક ધનના રવામીના દર્શન કરવા હોય, સર્વેશ્વર્ય સપ્ત ઇશ્વરના ઐશ્વર્યને મેળવવું હોય તો તે ઇશ્વર તમારામાં છે, તેને મેળવવા યત્ન કરો. સિદ્ધનું કહેવું તો સચવવાળું હતું, પણ આ વાત જુદી નથી. શાસ્ત્રો કહે છે, સદ્ગુરુ કહે-છે, અને જેમને જેમને અનુભવ થયો છે તેવા સિદ્ધ પુરુષો કહે છે કે હું મનુષ્ય. તું મનુષ્ય નથી પણ આત્મા છે, તું જ બ્રહ્મ છે, તારામાં સમુદ્ર છે. આત્મજ્ઞ એ જ તારી સર્પતિ છે, તેને મેળવવા પ્રયત્ન કર, અને જ્યાં સુધી તને આત્માનો સાક્ષાત્કાર ન થાય ત્યાં સુધી અખંડ પ્રયત્ન કર.

આવા વેદ વાક્યોને જાણવા છતાં, તે આત્માને મેળવવા મનુષ્યો પ્રયત્ન કરતા નથી અને તેથી જ અત્યારે દિન, દિન, નિર્બળ, નિરાસાદી અને દરિદ્રી રહે છે અને ધન મેળવવાના ઉપાયો અર્થશાસ્ત્ર જણાવે છે, અને જે એક જ વસ્તુ મળતાં સર્વ વસ્તુમાં તેનો સમાવેશ થઈ જાય છે તે એક વસ્તુ મેળવવાના ઉપાયો સત્શાસ્ત્રો જણાવે છે. મનુષ્ય જે જે ક્રિયા કરે છે તે આત્માના સામર્થ્યથી કરે છે મનુષ્ય શરીર નાશવત છે એ શરીરમાં જ્યાં સુધી અહલાવ હોય છે ત્યાં સુધી એ મનુષ્ય છે, પણ જ્યાં શરીર તો નાશવત છે, તે પચ મહાભૂતથી બનેલું જડ છે, તે તો આત્માની સત્તાથી ચૈતન્ય જણાય છે જે સત્તાથી તે ચૈતન્યવાળું જણાય છે તે ચૈતન્યસત્તા એજ અવિનાશી બ્રહ્મ છે એ સત્તાનો સાક્ષાત્કાર કરવો એ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે આ સત્તા એજ ઇશ્વરનો અંશ છે, એ આત્મા છે, એ જ બ્રહ્મ છે. તે આત્મસત્તાને આ શરીરમાં ચપાઈ રીતે પ્રકટાવવી એજ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે.

મનુષ્ય જો મનને વશ કરે, શુદ્ધિને સ્થિર કરે તો આ ચૈતન્યસત્તાનો તેને સાક્ષાત્કાર થઈ શકે આ જગતના જે જે પદાર્થો છે તે નાશવત છે, શરીર દન, ધર, જગત સર્વ નાશવત છે એ સર્વ જડ જણાય છે એક આ આત્મસત્તા જ અવિનાશી છે આ અવિનાશી સત્તાનો અનુભવ કરનાર મનુષ્ય અવિનાશી થઈ શકે છે તે ધારે છે તેટલો વખત શરીરને ટકાવી રાખે છે ધારે તે વસ્તુ સંકલ્પ માનથી મેળવી શકે છે અને એ આત્મસત્તાનો સાક્ષાત્કાર થતાં જ આત્મજ્ઞ પ્રકટ છે અને એ આત્મજ્ઞ વડે સ્વરાજ્ય તો શુ પણ ત્રિલુપનનું સામ્રાજ્ય મેળવી શકાય છે.

મનુષ્ય પોતે પોતાનામાં રહેલા આત્માને જોઈ શકતો નથી, જાણી શકતો નથી તે તો હું મનુષ્ય છું, અલ્પજ્ઞ અલ્પશક્તિમાન છું એમ માને છે પણ જે ઘડીએ તે પોતે એવો નિશ્ચય કરે કે હું મનુષ્ય અર્થાત શ્રવ નથી પણ શિવ છું, હું જ આત્મા છું, આ સર્વ જગત એ મારો વિશ્વાસ માત્ર છે, હું અખંડ સામર્થ્ય સપન્ન સર્વજ્ઞ અને સર્વશક્તિમાન છું, તો પછી તે આત્માને પોતાનામાં પ્રકટાવી શકે છે.

લાકડામાં અગ્નિ રહેલો છે પણ તે અગ્નિને તેનામાં પ્રકટ કર્યો હોતો નથી ત્યાં સુધી તેનામાં તે અગ્નિના ધર્મ હોતા નથી પણ જ્યારે તેને એક એકની સાથે ધર્મશુદ્ધિ કે દીવાસળીથી તેમાં સંગ્રાહવામાં આવે છે ત્યારે એ લાકડું અગ્નિનું રૂપ લે છે અને તેમાં તે પછી લાકડાના જડ ધર્મ નહિ પણ અગ્નિના હૃદયતાના ગુણ આવે છે તેમ મનુષ્યમાં

પશુ ઈશ્વર તો છે પણ તેને દીવાસળી રૂપ—કમ, ઉપાસના અને 'જ્ઞાનવડે પ્રકટાવવાની જરૂર છે જ્યારે આ પ્રકારે મનુષ્ય પોતાનામાં રહેલા ઇશ્વરત્વને પ્રકટાવે છે ત્યારે તેનામાં ઇશ્વરના ગુણ ધર્મો અને સામર્થ્યો, પ્રકટે છે, તે માટે મનુષ્યે પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે.

શાસ્ત્રો કહે છે કે મનુષ્ય એ જીવ નથી પણ શિવ છે. પણ તેણે ધણા જન્મોના પ્રસરકાગેથી હું જીવ છું એમ માની લીધેલું છે એ જીવત્વના અભિમાનનો ત્યાગ કરી, 'જીવત્વનું હું પહોં શિવમાં ગાંઠત કરવાની જરૂર છે જેમ વડનું નાનું સરખુ બીજ તેને લાવતાં મોટા વડરૂપે થઈ રહે છે તેમ એ જીવત્વનું અહંપણું એ સસારના બીજરૂપ છે એ બીજમાંથી પછી અહંમત્ત—આ માફ, આ તાફ' એવું કાઢ ચાલ્યું છે, તેનામથી પછી સસારને સત્ય માની તેના પદાર્થો મેળવવાની તે ઇચ્છારૂપી રાગ અને ન મળે તો દ્વેષ એ ડાળાં પાંખડાં ચાલ્યું છે અને તેમાં રમીપમી રહેવાની વાસના ઉત્પન્ન થાય છે પછી તો હું જ સર્વ કંઈ છું એવું બાન થતાં આત્મા ભૂલી જવાય છે, અને સસારના અનેક પદાર્થોમાં આસક્તિ બંધાય છે, આ આસક્તિથી મનુષ્યો બધાં જ ન્યાય છે અને મુખ દુ અને ભોગવે છે.

વૃક્ષને ઉત્પન્ન કરનાર તેનું બીજ છે તે બીજ વાળા પછી તેને અનુકુળ હવા, પાણી વિગેરેથી તેને પોષવામાં આવે છે, તેમ સર્વથી પ્રથમ મનુષ્ય પોતે પોતાને ભૂલી હું જીવ છું અહંપણ છું, અહં સક્તિમાન છું એવું માની અહંપણું ઉત્પન્ન કરે છે એ અહંપણું એજ સસારનું બીજ છે. તે બીજને જો પ્રથમથી બાળી દેવામાં આવે તો પછી તે ઉત્તરું નથી જેમ જાડ, બાજરી કે ઘઉંને જો શેડી નાંખીને પછી વાવે તો તે ન ઉગે, તેમ મનુષ્ય જો સસારના બીજરૂપ અહંને બાળી દે તો પછી તે મનુષ્ય મરી દેવ ચાલ્યું, આ અહંપણને બાળી દેવાની અર્થાત્ હું જીવ નથી, પણ ઇશ્વર છું, એટલે શિવ ભાવમાં જીવભાવને હોમી દેવાની કળા જો આવડી તો પછી મનુષ્ય પોતે પોતાની શોધ કરી શકે, અને આત્મ સામર્થ્યને પ્રાપ્ત કરી શકે.

મનુષ્ય પાંચ કર્મેન્દ્રિયો, પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો અને ચાર અત કરણ એ ચૌદથી બંધાયેલો છે કર્મેન્દ્રિયો અને જ્ઞાનેન્દ્રિયો મનુષ્યને આત્માની પાસે જવા દેતી નથી, તેને બહાર રહેવા લાડકાવે છે. અને ઇન્દ્રિયો પોતપોતાના ભોગ ભોગવવા મથ્યા કરે છે, એ ઇન્દ્રિયો મનને આધિન છે મન, ભુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકાર એ ચાર અત કરણ એટલે અતરની ઇન્દ્રિયો છે પ્રથમ મનમાં કાંઈ વસ્તુ મેળવવાનો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે, તે વિચારને અમતમાં મૂકવો કે નહિ તેનો નિશ્ચય ભુદ્ધિ કરે છે, જો તે વિચારને અમતમાં મૂકવાનો ભુદ્ધિ નિશ્ચય કરે છે તો પછી તેને મેળવવા ચિત્ત તેનું ચિત્તન કરે છે, અને તે ચિત્તન કર્યા પ્રમાણે અહં તે વસ્તુ મેળવવા માટે ઇન્દ્રિયોને ગ્રેરે છે, આ પ્રમાણે સારા કે ખોટા પદાર્થો મેળવવાનું માટે મન જવાનું દાર છે. જો મનને વશ કરવામાં આવે તો, ઇન્દ્રિયો તેની મેળે જ વશ થઈ ન્યાય આપી જ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે

મન પચ મનુષ્યાર્ણ કારણ વથ મોક્ષયો

મન એજ મનુષ્યને બધું અને મોક્ષને આપવામાં દારણ રૂપ છે જો મન વશ થાય તો મનુષ્ય આત્માને મેળવી શકે છે આ મનને વશ કરવાના શાસ્ત્રોએ અનેક ઉપાયો બતાવ્યા છે મન તો જડ છે, પણ તેનામાં આત્માનો આશાસ પડતાં તે મનુષ્ય રૂપે કામ કરે છે જેમ કાંઈ રાજાને તેનો પ્રતાપ દેવાની દે અને પ્રજામાં પોતે જ રાજા

તરીકે પ્રસિદ્ધિમા આવે તેવી રીતે મન તો આત્માની સત્તાથી કામ કરે છે. જેમ ચંદ્રમા સૂર્યનું પ્રતિબિંબ પડવાથી પ્રકાશિત થાય છે તેમ મન તો આત્માનો પ્રકાશ પડવાથી ચૈતન્યવાળું જણાય છે, એ મનને બહાર છદ્ધિઓની પ્રવૃત્તિમાં બટકનું ફરે છે ત્યાંથી પાણુ વાળી સ્થિર કરવું આત્માના પ્રેરણ પ્રતિ વાળવું એ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે. બેદા, શાસ્ત્રો, પુરાણો, સત્પુરુષો પશુ એ કહે છે કે મનને સ્થિર કરો એટલે આત્માનો સાક્ષાત્કાર થશે. મનને સ્થિર કરવા માટે કર્મ, ઉપાસના અને જ્ઞાન એ ત્રણ માર્ગોનો શાસ્ત્રે ઉપદેશ આપ્યો છે આ ત્રણ માર્ગે પ્રયત્ન કરવો અને આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવો એ મનુષ્યનું કામ છે અમ્મામ ક્યાં કરવાથી તે સિદ્ધ થાય છે.

આ પ્રકારના ઉત્તમ પ્રયત્નમાં સતત મગ્ન થઈ શકેવા માટે સત્પુરુષોનો સમાગમ સેવવો, સત્શાસ્ત્રોનું વારંવાર અધ્યયન કરવું, સદ્ગુરુના શિષ્ય થઈ તે જે માર્ગ બતાવે તે માર્ગે પ્રયાણ કરવું અને નિરતર જ્યાં સુધી આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય નહિ ત્યાં સુધી કર્મ કરવા, પાણુ હાકવું નહિ અને એ કર્મ કરવામા આજસ કે પ્રમાદ રાખવો નહિ તે બતાવેલા રસ્તે પ્રયાણમા છે કે કાંઈ બીજો માર્ગ વળી જવા છીએ તેની સાવધનતા રાખવી.

આજે મનુષ્યો પોતાના ઇશ્વરનો અનુભવ નથી કરતા તેનું કારણ એ જ છે કે તે કર્તવ્યશીલ નથી બન્યા આંખાની ઓટલી વાવે તો આંખો ઉગે ને તેને ફેરી આવે, પશુ જો ઓટલી ન વાવે અને માત્ર વાંતો ક્યાં કરે તો, ફેરી થી રીતે મેળવે તેમ આત્મમળ પશુ વાંતો ક્યાંથી ન મળે પશુ આત્મમળ મેળવવાનો પ્રયત્ન કરે તો મળે આત્મમળ મેળવવા માટે તો સદ્ગુરુ અને સત્શાસ્ત્રોનો સજ રાખવો અને તે બતાવે તે માર્ગે રાજ પ્રયત્ન કર્યા કરવો જોઈએ.

નવલકિશોર અને નિર્મળા.

[ગતિકથી આણું]

(લેખક - રા ગારીશકર મોતીરામ બટ બી. એ.)

મંજા રસ્તાની અગાળી હોવાથી તે અનેક માર્ગે ચઢી જતી તેને અનેક ઠેકાણે પૂછવું પડતું, છતાં પશુ ઠેરની ઠેર, સંજના પાંચ વાગી ગયા તોપણ ગામ ન આવ્યું લગભગ સો વખત નદી ઝોળંગી, જુના નવા માર્ગે જોયા, પશુ આવી હતી તે રસ્તો તો ન જડ્યો તે ન જડ્યો ઝડપ ઝંખાર કપડામાં બરાષ, કાટા વાગે, પગને તળાએ બઠીયા ચોટી રહે, પશુ એમ કરતાય રસ્તો ભૂતી ! બાળ વિધવાના જીવનનાં દુઃખ આવા સકટ વાળા રસ્તા જેવાં છે સમાજે પોને પોતાની સ્થિતિ ટકાવી રાખી નથી, તો પછી તે બીજાનું દુઃખ થી રીતે દાળ શકે ?

ક્યાં જાય ? ક્યાં પૂટે ? ક્યાં પૂટે ? માર્ગે એટલો બધો વિકટ હતો કે કાંઈ સાથે સાથે જઈને માર્ગે ચડાવી આપે તોપણ અનેક ફાટા આવતા બગ રસ્તાની ગમ જ ન પડે ઘાસ ઉગેયું હોવાથી લાંબી દૃષ્ટિએ ગામે ઝોળખી સકાતાં ન હતા. ફર ફર જણાતાં

ગામો પશુ અમર્યા મછ પોને વિચાર કરતી આવા વિકટ માર્ગે ચાલવા લાગી હશે ગામ તાપુકાનું રાયપુર ગામ આગ્યુ નદી કઠિ ટેકરા ઉપર આ સુદર ગામ જોઈ આવેલ થયા વિના ન રહે પાસેનાં ખેનરોમાં ચરી આવીને તાજાં તર થયેલા દોર નદીના નિર્ભંગ પાણીમાં ડબકા ખાતા હતાં કઠિ ઉમેલો દેરનો માલીક અનેક રીતે ડચકારો બોલાવીને દેરને બહાર આવવા સુચવતા, પશુ ચીતળ પાણીમાંથી બહાર નીકળવાનું ગમતુ નહિ.

દિવસ આરમ્ભે, નદી નયકર લાગવા માંડી દૂર દુર્ગમી દેખતા ગામડા આવકાર આપતા હોય તેનાં જથ્થાતાં હતાં પશુ પક્ષી પોત પોતાને રહેઠાણે જતાં હતાં ખેડુનો મોઢેથી ડચકારો બોલાવતા, એક હાથમાં રાશ અને બીજા હાથમાં પરાણો લઈ ધીમે પગલે બળદને હોંકતા હતાં બળદ મિચારા આપેા દિવસ જમીન ખેડતા યાત્રી ગયેલા તેથી ધીમે ધીમે શ્વાસ લેતા. એક ગુડસ ટ્રેઈનના નાના એન્જીન માફક ચાલી રહ્યા હતાં કાઈ કાંઈ ઠેકાણે કંડણ અને રેતાળ જમીન આવતી, ત્યાં કરબડી અને હળના છોડ જમીન ઉપર ધમાકાને પાટા ઉપર ચાલતી રહેવા ગાડીના જેવો અવાજ કરતા હતાં કાંઈ કાંઈ રથજે કાદવ આવતો ત્યા ત્યા માત્ર તેના ઉપર લીટા થતાં બળદ મનમાં નિર્ભય બન્યા હતા કે “હવે ખેતરમાં થોડું જ જવાનું છે ચાલો ધર બણી ને ત્યાં ખેસીને મઝા કરીશું ગમ્યા બુમાંથી ઘાસનાં તરણો ખાઈશું ને આખી રાત હોરમાં ગાળીશું, ગરજ હરો તો ધણી આપણી આકરી કરશે,” ગાયો ખેસોનાં ટોળા કઠાની વાડોમાં ગોયાં મારતાં તે ચોરીઆ ખરસાણી ભાગતા હતાં વાડો ભાગીને ખેતરમાં પેસી જઈ “ખેતરમાં ઉગેલું ઘાસ તો આપણું જ હતી” એમ ધારી ખેતરમાં ઉગેલા છોડને મોમાં લેવાનું અટકયાનું કરવા સુક્તા નહિ, પાછળ આવતો હાકેડુ જ્યારે તે જોતો અને બેચાર ગાયો જાંડી આવેલમાં આવી જઈ લાકડી લઈ પાછળ દોડવો ત્યારે દોર અડી તહો નાસતાં વરસાદ વરસો વરમ કરતાં કંઈક નિયમસર અને અધિક આવેલો હોવાથી ખેડુતના મન રાજી હતાં. તોપણ દરેક વરસોના અસતોષ તેમના મનમાં રમી રહેલો હોવાથી “ચાલુ સાલે પશુ અનાજ પાકશે કે કેમ” એવી શંકા મનમાં કાઈ કાઈ વાર કરતા અને તેથી અધીરા બની જતા.

મછ રાયપુર પહોંચી તેના ખાડા ટેકરાવાળાં ધર મંજાએ જોળખી કહાડયા, જીવા ભાઈ પટેલનું ધર રોધતાં તેને વાર ન લાગી, જીવાભાઈ ધરની અડખીમાં ખાટલો નાખી ઉંઘા પીતા બેઠા હતાં, પાસે એક જ ધારાળા બેગ હતા ને તે તેમના ખેડુત હશે એમ માંગતુ હતું, તે મછાને જોતાં જ બોલ્યા.

“હુન, તું ક્યાંથી? બહોલો રસ્તો જડ્યો?”

મછાએ શ્વાસ આધો અને પોટકી નીચે મુકી,

“કેમ બેન, સારાં તો છોને?” જીવાભાઈ બોલ્યા “જલ્દય હોત તો ગાડુ ન મોઢલત?”

“હા, બાઈ પશુ તમે ખુશીમાં છો ને?”

“હરો, ધરમાં જાએ બેન, તમારાં ભાગી પેટનાં છે એ મોટા ધરનાં રહ્યાં એવે એમને કંઈ અડી ગમે? હું તો બે બેમો રખાવું છું ખાઉ છું, પીઉ છું ને મોજ કંઈ છું ગાંધીજીનું નવજીવન આવે છે ને બીજાં હજાર વિદ્યાન, બાગોદપ વિગેરે પત્રો પશુ મમાવુ છું પશુ ટપાલનું ઠેકાણું કર્યા છે.”

“હોય, બાઈ, છોકરાં તો નિસાળે જાય છે ને?”

“હા, મોટા મેટ્રીકમાં ગયો છે કીટી પણ નિશાને જાય છે બાપુ તો ગામડામાં આશ્રમ આંધીને રહેવાના, એની એજ ઉત્તમ ધર્મો છે એટલું જ કે આ વરસો રાખી આવે છે ને સારો પાક ઉતરતો નથી એકનો શુ કરે મરે? વરસાદની મીક, બ્વારવરી આએતી શ્રીક, મજુર મોંઘા, અનાજ મોંઘુ, કપડા મોંઘાં છતાં કોનો કંઈ એાગી છે?”

“ભાઈ, ગામડાનું જીવન તો સાફ, સાફ જીવન તો મને બહુ જ ગમે છે, કપડાં, મોંઘાક અને જરૂરી ચીજોમાં પણ સાદાઈ ને ખર્ચ એાધુ.”

“હા, અમે તો કેટલાકના દાર હોડાગ્યા, ગામડાના લોકો રહેજ માફા યાય કે દાર વાપરે, મોજશોખમાં પણ દાર વા રે દારએ તો દાર વાગ્યો છે, લોકોને પામમાત ને કિખારી બનાવી દીવા છે, આ ગામમાં પડેલો આગ ત્યારની આનપામના ગામોના લોકો ઈર્ષા કરવા લાગ્યા, પણ ગામડામાં જ્યાં જ્યાં ફાર્ટો ને અરજીઓની જરૂર પડી, પૈસાની જરૂર પડી, તકરારો એાવવાની જરૂર પડી કે અમેને એાલાગ્યા અમે એમને માર્ગ બતાવવા માંડ્યા તેથી તે લોકો હવે ઈર્ષા કરતા મટયા છે.”

“ભાઈ, હું તો કાસે પેટલાદ જાઉં છું.”

“કેમ એન તુ અહીં નહિ રહે.”

મજાએ જવાબામના દાનમાં કહ્યું, જવાબાઈ મોડીકવાર મૌન રહ્યા, પણ જાણે અદરથી કંઈ જવાબામુખી ફાટવાનો હેતુ અને તાપ, દમાગ, એચાણ યાય તેમ થવા લાગ્યું, જવાબાઈ ગજરાયા, એકા હતા ત્યાંથી ઉઠ્યા ને આંટા મારવા વાગ્યા, જેમ જેમ મનમાં ખુલાસો ચતો ગયો તેમ તેમ વિચારો જ્વાર આવતા ગયા,

“પણ જ્હેન, નાનું કર્યા છે?”

‘મુજબ’

‘ત્યાં શુ કરે છે?’

‘કાંઈ વેપારીની પેડીમાં છે’

‘તેની મદદ ન લેવાય?’

‘હું એમ કરીશ પણ પ્રયત્ન તો પેટલાદ જમ્મશ’

‘તો હોકરાની ગજર લખજો હો’

‘તે નહિ બહુ’ મને ખમર છે કે તમારી તથા મામીની શુ ગિનિ છે’

“ ના જ્ઞેન પણ અજ્ઞાન તો જાયો જ છે ને. માખાપ પૈસાદાર એટલે છાક-
રાની કે સગાની મલાળ કાણ લે ? ”

“ પણ મને તેવું નથી હો ! ”

“ ના હું તમને ક્યાં કહું છું તે ”

એટલામાં દૂધનો બરેલો ખાલો લઇને નોકર આવ્યો. મજા તથા બાબી દિવસે
બેઠાં અને મીઠી મીઠી વાતોમાં આનંદ લેતા લાગ્યા.

“ તેમ બપોરનાં શુ કર છે ? ”

“ બપોર ” મજાએ ટોળાં કહ્યું

“ દેટની બેમો રાત્રી છે ? અરુ હવેતીમાં શુ નથી કે ત્યાં આશ્રમ માંડ્યો છે ? ”

“ હવેતીમાં કંઈ અશ્રમ નેટની શાંતિ હોય ? ” મજાએ ત્રણે ટોળાં કહ્યું.

“ જાયો જાયો, મજા જ્ઞેન તમે તો વાતમાં જ ઉડાવો છો. ”

“ તો શુ કહું ? ”

“ સીધી વાત ”

“ બેસો ” મજાએ કહ્યું.

“ હવે શુ મોહું ? મને તો કંઈ સાંભળતું નથી હમણાં કહેવા જતી હતી પણ
બુલ્લી ગઇ ”

“ તો તો તમે મનેય બુલી જાવ, મોટાના કુટુંબમાં રજાં એટલે અમને ગરીબને
શાંતિ સજારે. ”

“ ના ના મજા જ્ઞેન મેટા એટલા અધાપ જોડાં આપણે તો બા. બેય સરખાં ”

“ અરુ કરો છો ? ” મજાએ એકાદસે જોઇને પૂછ્યું.

“ હા જરૂર ”

“ જો જો હો ! ”

“ હો આ વચન. ”

વિનેદમાં નહ્યું હ જોજાઇએ રાત્રી ગાળી. બીજે દિવસે મજા નિર્મળાની શોધમાં
મુજબ ગઇ

પ્રકરણ ૬ હું.

શુ નિર્મળા બીજાને ?

પ્રિય ભાઇ નાનું

કવિ ભવમુનિ કહે છે કે અધિરા પાનતુ એ પણ ઉદયની નિશાની છે, આજે તમને
પત્ર લખવાનું અધિરો જાણ્યો છું, તમે વેપારમાં કપલાળ્યું એ પણ સારું થયું છે, કેમકે
“ વ્યાપારે વસતિ લક્ષ્મી ” વ્યાપાર નિવાસ દેશની રિયતી સુધરવાની નથી આજકાલ
સૌ કાંઈ બચ્ચીને નોકરીમાં કપલાવે છે એ બાણેયથી તમે નો મુકા છે

તમારા પરોક્ષગમન પહેલાં જ મને એક વિચાર આવ્યો કે ત્યાંના પરિચિત સ્થળો
ની એક ટુક નોંધ એકઠી કરીને તમને મોકલવી પરંતુ મારી પ્રતિષ્ઠા દિશાથી તમે વાંકે
તો હશેજ. “ આપણા લઘુમધ્ય અંગ્રેજ ” મારા સુરાપનો પ્રવાસ, લન્ડનની ગાંધી ઇન્ડિયા

યદ રાજ સપદા બારી સમ હોય પપક મે ન્યારી--૭.

તજ માયા મોહ પસારા, મુન ગોપીચંદ પીસારા

ઉતરે પ્રભુ આર્થનામા કૃત્તો ત્યાગ જોઈએ તે કહું છું ?

દિલા દે બીખ દર્શન યા, પ્રભુ તેરા મિખાગી હું-

ચલાકર દર દેશન સે તેરે દરબારમે આયા

ખ્યા હું દારમે દિએ, તેરી આયા કા ધારી હું

કિરા સંનાર ચક્કર મે, ભટકના રાત દિન વિરયા

ખના દીવાર કે તેરે, હમેશા મે દુખારી હું

તુલો માના તુ િના તું હોં મેરા સહાયક હૈ,

તેરે દાસ કે દામન કે ચરણકા સેવકારી હું

ભાષ નહું! ઉપર પ્રમાણે સાદતા જગનના ભાવ મે દર્શાવ્યા તે કદાચ તમને કટાંગ રૂપ તો નહિ લાગે તમારાથી જીનાય તો તે લાગે જીવલે ન જીનાય તો અતુ બનવા મોટે ઘોડા રહેવા દેલો, પશુ જો જો પછેત્ર ફાડી નાખતા !

નિર્મળા મનની તો બીનુ થુ લખુ ? લખતા કલમ ઉપડી નથી પણ લખ્યે જ છૂટકા નિર્મળા માગી નથી, નિર્મળા મીઝતી ચક્ર છે ! તમારા મનમાં પણ લાગણીનો આવેશ આવશે પણ વાચાર લાગણીની વાહણી પ્રકોમાં આવે છે ને ધકોમાં ખસી જઈ મનને આશ જેતુ સ્વચ્છ મનાવે છે. કયા ઉપર મનાવ્યા તે કોડ અને કરા બા જગતના અર્થાત અન્યાય, આજના માયાપોને કયા પડી છે આજોગ લાવની પીળ, નામ ત્યા લાકડે માલકુ વગગાડી હેતુ એજ આજના લગ્નોનો હેતુ કે ખેર, પ્રભુ તો આપણે છે ને ? કહ્યું છે કે —

તજણને ઓથે કુમર રે, કુમર દોષ દેખે નહિ,

અગ જુય માંકે રે, સખરય માજે સહી "

નાતુએ પત્ર વાંચ્યો ફરી વાંચ્યો જરા નીચે મુકી વિચાર કરવા બેઠો દુનિયા એવી જ છે સાફ થુ બોલુ થુ એનો એને વિચાર નથી, બિચારો નવલ એ એનું બક્ષ ચક્રપળો. હેય એમજ નામ નહિ નો પગી સ્વર્ગ સાફ શી રીતે કહેવાય ? એમ લવનાં નાતુ વિચારમાં પડી ગયો વળી જાણે નિઘય ઉપર આવ્યો હોય તેમ જણાય, તેના મનની સ્થિતિ વિષ્ટ યત્ર પડી જાણે એક નાતું આજક હોય તેમ તેની આંખોમાંથી ચોધાર આંસ વહેવા લાગ્યા જગત ઉપર તિરસ્કાર આવ્યો, વળી લખ્યું —

" પણ આટલું બધું શા માટે લખ્યું હશે ? નવલ તો જાણે એક મોટા શીલસુદ્ધ હોય તેમ ઉતારા ને વિચાર આપી રહ્યો છે નાતું ભીત સામે જોઈ રહ્યો, ભીત ઉપર નવલની આંખોમાં જાણે દબનો હોય તેમ લાગ્ય ચલા લાગ્યો ભીત ઉપરનો એક રહેજ ઝાલ કે લીટી ઉતરી તેની કલ્પતાઓમાં મોટા મોટા ચિત્ર દેખાતા લાગ્યા, નાલ અને નિર્મળની આશા પૂર્વે ન ચક્ર નેનો તેનું અતેકરણ અદર ચક્રા ભરતો વાગ્યુ તે સખેલ લવવા લાગ્યો —

" હે પ્રભુ શા આજ તારે હાથ છે તારી સારી ચનાર થુ મુખ ભોગવે છે ! મનુષ્યને કાંઈ પણ કામ માથે ખેચી નેતાનો કરો પણ હક નથી, નવલ, નવલ, તું ઉજળુ જીવન્ય જો જો જમનની આ કુદ આપનો કરતા કામને પ્રભુનો આવી રીતે લે જે નિર્મળનો નથી પણ જગત આખાનો મિત્ર છે "

[અપૂર્ણ]

અને જીને પાપ ક્ષત્રિઃ માટે બહુ નિષ્ઠ છે. પણ પરત્વી સફોરે ભાવ, તથા રમુખા શીર્ષ, એ બે આપના ઉત્તમ ગુણથી આપના ત્રીજા નાના અઢાણુ દોષ દક્ષાઈ રહે છે અર્થાત્ તમે પ્રિદ્ધાજ કરતા એક છો તાત્પર્ય એ છે કે માણસમાં અનેક ગુણ હોય તથાપિ જનર કમ જેવો એક ભયંકર દોષ તેનામાં હોય તો તે સર્વથા નિષાય છે આ વાત ફરક મનુષ્યે અને ખાસ કરીને ધર્મગુરુઓએ સર્વદા પ્રત્યેક ક્ષણે ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ

ગાહ્લિવિકિડિતમ્

જ્યાં સુધી અમોદૃષ્ટી નિરખશે તેટલા બધાં સ્નેહથી,
ત્યાં સુધી ચિત્તમાં અખડ રમશે આનંદ ઉદ્ઘાસથી,
ક્યાં વત મુશીન ધીર નર તે લેખ વ છે ત્યાં લગી,
જ્યાં સુધી પરનર સમ રમ્યા લેખાય ના તે જરી

આ નીતિનુ ધર્મગુરુઓ સર્વદા પાલન કરતા રહેશે તો તેઓ પોતે તરી પોતાના સેવકોને પણ તારી શકશે

વર્માચાર્યોએ શુ કરવું જોઈએ

ધર્મગુરુઓએ નિરંતર પોતાના સેવકોને નીતિ અને ધર્મનો ઉપદેશ કરવો જોઈએ પોતાના શિષ્યમંડળને અદ્યતનના અધ્યયનમાંથી ધ્યાનના ઉત્તમવચ માર્ગમાં લાવવા જોઈએ પોતાના સેવકર્મમાં ભરાઈ રહેવા રહેવો ફર કરી તેમને ખરી વાતની વાકફ કરવા જોઈએ દુરાચરણુ અને અન્યાયાતના ખાસ । સહતા સેવકોને સત્વના ઉપદેશથી ઝઠારવા જોઈએ પોતાના શિષ્યોમાં વિગ્રહકાનો શાખ વધે તેમ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ દુષ્ટોમાં પોતાના સેવક, સેવિકાનુ ઐહિક અને પારલૌકિક ક્રિય માય તેમ કરવા સહકમ યત્ન કરતા રહેવું જોઈએ

લેટના દ્રવ્યનો ઉપયોગ.

સેવક તરફથી પોતાને જે ધન ભેટ તરીકે મળવું હોય તે તેઓએ માત્ર પોતાનાજ ઉપયોગ માટે મોજ શાખમાં નહિ ખરચી નાખતાં તેનો ઉપયોગ જરીબોને મદદ કરવામાં, અનાથ અને નિરાશ્રિત બાળકોન ઉછેરી કેળવણી આપવામાં ગરીબ વિધવાઓને અવવજ આપવામાં, તથા બુદ્ધિ તરફવાને અભજગ આપવામાં કરવો જોઈએ, જે દ્રવ્ય ધર્મગુરુ ઓએ પોતાના સેવક તરફથી ભેટ તરીકે મેળવી જમા કર્યું હોય તે દ્રવ્ય દુષ્ટાગ આગ કે રેલ જેવા અણીયા મધ્યે પોતાના સેવકમંડળ માટેજ ઉપાર અર્પ કરજીથી ખરચવું જોઈએ

ધર્માચાર્યોએ પોતાના શિષ્યમંડળને કરવાયોગ ઉપદેશ

૧ પોતાનો સેવક જે ધધો કરતો હોય તે ધધો તેણે પ્રમાણિકપણે અભવશે જોઈએ તેવો ઉપદેશ કરવો. ૨ જે વેપારીઓ ખોટું બ્યાજ ગણી મરીમ લોકોનાં ગર્ભાં કાંપતા હોય તેઓને તેમ નહિ કરવા સત્ત્વક ઉપદેશ કરવો જોઈએ. ૩ પોતાના જે શિષ્યો બે અતતા તોલાં ગમી ભોળા અને અદ્યતનલોકોને હેતુતા હોય તેવા શિષ્યોને તેમ નહિ કરવા અને છપરનો ૩૨ રાખવા ઉપદેશ કરવો જોઈએ પોતાના જે સેવકો પ્રમાણિકપણાનો ડાળ પાલી ૫-૬૨ખાનેથી રૂમાં, ધીનના અનાજમાં, કાપડમાં ખાંડ ગોળમાં તથા સોના રૂપામાં બેગ કરવા હુય નેવ.ઓને તેમ નહિ કરવા સુચના કરીને મોષ કાવે જોઈએ કે છપા તેમન દયજ ખાણી ખાનવો નથી. જે સેવકો એકજ વસ્તુના અનેક ખાવ કરીને માલક પસેથી જેનું તેટનું વધાર લેવા સહાઈ સાજ સુધીમાં અંકવાજ જુ, મોને છે તેનો જ્વામ તેમની

પાસેથી ધૃત્ય માગશે, એ વાતથી એના સેરફાને અનુભવા ન રહેવા દેતા નોંધએ
વળી જે નિર્દોષ મામાપો પોતાની બાળવયની પુત્રીઓને દ્રવ્યના લોભથી ગાંધડી અને
પોટલા ભરીને પૈસા લઈ વૃદ્ધ પુત્ર માથે પડેલાં છે અને એક જાનનો મનુષ્યવિકૃત્ય અરે
સત્તાન વિકૃત્યનો ધધો કરે છે, તેઓને તેમ કરનાં અટકાવવા માટે સાર્વાલમ નીતિશાસ્ત્રો
અને ધર્મસિદ્ધાન્તોનો ઉપદેશ કરવા નોંધએ ધર્મના નામે કે ધર્મગુરુના નામે કાંઈપણ
જાતનું ઉદ્ધારણ થતું હોય તેમાં અમુક રકમ નહિ લગનારને ધર્મગુરુઓ જાન બદલ મૂકે
તો પછી ધર્મશાસ્ત્ર વિરુદ્ધ અને માનવ ધર્મ વિરુદ્ધ પોતાનું પેટ ભરવા માટે પુત્રી વેચનારા
ખાટકી જેના કુર હૃદયના નીચ દિવ્ધ મામાપોને ધર્મ ગ્રંથો સા મટિ નાત બહાર ન
મૂકી શકે પરંતુ આવી બાજતથી પોતાના સ્વાર્થને કંઈ અપચત પડેલાની નથી એમ
માનીને જે ધર્મગુરુઓ આ કન્યા વેચાળોના અનાચાર પોતાના સેરફામાં અલગ દેતા હોય
તો ધર્મગુરુઓના આપમાં એ ધરૂં મોટી ખામી ગણાય. આવા અવમ શિષ્યોને ઉદ્ધારવા
સાત દિવસ તેમને સ્તિ રૂમ્બિન ધર્મશાસ્ત્રોના દર્શાવે માથે પુત્રીનો આવો વિવાહ નહિ
કરવા ઉપદેશ દેતા રહેવું નોંધએ વળી આજના સ્વાર્થ મામાપોમાં તથા કેટલાંક કુલીન
ગણતા લોકોમાં “વરાવકેય” લગ્નમાં વધારે પડ્યા આપે તેનીજ કન્યાનું પાણીમંડલ કરાવે
કન્યાવિકૃત્યથી પણ અધમ રિવાજ ચાલે છે આથી પુત્રીના કન્યા કૃષિન પણ મરીજ
કુટુંબો પાલંગાલ થયા છે અને યર્તા જાય છે માટે આવા પુત્ર વેચવાનો પાપરૂપ રિવાજ
ધર્મગુરુઓએ બહુ કંગારવો નોંધએ તેમ કરવું એ પણ સનાતન ધર્મનું રક્ષણ કરવા
જેવું છે. જે સરકા મસારાનો લાભ લેવાના ધરાણી પોતાનાં કુમળી વયના કુલપુત્રી-
ઓને છેક નાનપણમાં પરણાવી દે છે અને પગિણીને બાળ વિધવાઓની મુખ્યામાં અને
કન્યાની સંખ્યામાં વધારો કરે છે તેઓને આવાં લગ્નો નહિ કરવા શિખામણ દેવી
નોંધએ તથા ધર્મશાસ્ત્રથી વરકન્યાના લગ્નની જે ખરી વય નહીં થઈ છે તેનાથી તેમને
વાકેફ કરીને તેજ પ્રમાણે વર્તવા ઉપદેશ કરવો નોંધએ,

પોતાના જે સેવક ધર્મીક જાતના દુર્બલિનમાં પડીને સડના હોય તેઓને માલો,
બીડી, તમાકુ હોમ, અરીજી ઉત્પાદિ કરી ગીન્નેથી અધજ ગ્રેવાને માતતા લેવાને બોધ
કરવો નોંધએ

પોતાના સેવકમાં જેમ નૈતિક અને ધાર્મિક કેળવણીનો વધારો દેવાનો ચાલ તેમ
પાદશાળાઓ વગેરે સ્થાપિત કરવા ઉપદેશ કરવો નોંધએ, સ્વતંત્ર પાદશાળાઓ સ્થાપન
કરવા અને ચલાવવા જેટલું દ્રવ્ય સેરફો પાસેન હોય તો આવા કામમાં ધર્મગુરુઓએ
પોતાના ધનનો ઉપયોગ કરવો નોંધએ નૈતિક અને ધાર્મિક કેળવણી આપનારી આવી
શાળાઓમાં સારા સદગુણી અને વિદ્વાન શાસ્ત્રીઓ યોજવા નોંધએ. વળી આનું જમા-
નામાં ઉપયોગી ગણાતી કેળવણીથી પોતાના બાળકોને પઠાન નહિ રાખવા એવક વર્ગને
ઉપદેશ કરવો નોંધએ

પોતાના સેરફો અન્ય ધર્મ સપ્રદાયની અથવા અન્ય સપ્રદાયના સેવકોની નિંદા ન
કરે તેવો બોધ કરવો નોંધએ એક તૈવ રૂબુ ન કહે, અને એક વેબુવ શિવ ન કહે,
એ મનનું સાંકડાપણું દૂર કરી ધર્મને જાતે થતા કેળવા દરા અટકાવવા એક ઈશ્વરતા
અગ્રેદ જાનનો ઉપદેશ કરવો નોંધએ

ઓઓને સનાતન ધર્મના ઉપદેશ સાથે “પતિવ્રત” ધર્મનો ખાસ ઉપદેશ દેવો
નોંધએ તથા વધવાઓને લેખના આત્મકર્યાણ માટે ધર્મજ્ઞાન આપવું નોંધએ કુકામાં
મનુષ્ય જાતિના અને ખાસ કરી પોતાના અનુયાયીઓના ઐદિક અને પારલૌકિક શ્રેય
માટે સતત સમાચાર અને નીતિધર્મનો બોધ દેતા રહેવું નોંધએ

મુનિ અષ્ટાવક

અનુસંધાન ગતાકૃપી

અષ્ટાવક મુનિ જનકની સમાભાષી શ્રેષ્ઠ આળ્યા વળી પોતાના પિતાના આશિર્વાદથી તેમણે શરીર પશુ વાંકુ મરી જઈ મુર જન્યું તે પછી ઇન્દ્રનાક સમયે તેમને પરજીવાની ઇચ્છા થઈ તેથી તેમણે વદાન્ય ઋષિની કન્યાનું માથું કપ્પું તે કન્યાનું નામ મુપ્રભા હતું તે સમયે તે કન્યા ધણી રૂપવાન ગદાપતી તે ગુણ, પ્રભાવ શીવ અને ચારિત્ર વડે શોભા-યમાન હતી જેમ વસત ઋતુમા પુષ્પોથી ભરપૂર વિચિત્ર દેખાતી વનગણ પ્રેક્ષકતા મનને હરણ કરે છે તેમ મુનિ નેત્રાવાળી કન્યાએ પણ જોતા વારજ મુનિ અષ્ટાવકતા મનને હરણ કર્યું.

વદાન્ય ઋષિએ અષ્ટાવકને કહ્યું કે તમનેજ મારી કન્યા આપવાની છે પણ તે પહેલા તમે પવિત્ર એવી ઉત્તર દિશામાં જાઓ અને ત્યાં એક વસ્તુને જોઈ પાછા આવો તે પછી વાત.

અષ્ટાવકે કહ્યું. મારે યાં શું જોવાનું છે, તે તમેજ મને કહેા તમે મને જે પ્રમાણે કહેશો તે પ્રમાણે હું કરીશ.

વદાન્ય—કુમેરના સ્થાનને ઝોળગી તમે દિમાચલ પર્વત ઉપર જાઓ, ત્યાં સિદ્ધો અને ચારણોથી સેવાપદા રૂઢના મહીરના તમે દશન કરજો, તે પર્વત ઉપર શિવપાર્વતીને પ્રિય એવું એક દિવ્ય સ્થાન છે એમ અમારા માલજવામાં આવ્યું છે, તે સ્થાનમાં શંકર નિત્ય વાસ કરે છે, તે સ્થાનથી ઉત્તર દિશામાં મહાપ્રાચી નામનો પર્વત છે, તે ઉપર પૂર્વે ઋષિઓ મહોદેવની ઉપાસના કરતા હતા, તે પર્વતને ઝોળગી આગળ જતાં એક વન આવશે. આ વન રમણીય અને મનોહર છે તે વનમાં તમને એક સ્ત્રી મળશે. તે સ્ત્રી તપાસવતી અને વૃદ્ધ વયની છે, તે સ્ત્રીને તમારે જોડી અને તેની પૂજા કરવી તેના દર્શન કરીને તમે પાછા આવશો એ પછી મારી પુત્રીનું તમે પાણિગ્રહણ કરજો.

અષ્ટાવક—ત્યારણ તમે જ્યાં કહેશો ત્યાં હું જઈશ અને મારું કાર્પ કરીશ આપ આપના વચનનું પાલન કરજો એમ કહી ત્યાંથી દિગ્મવાન પર્વત તરફ ચાલી નીકળ્યા.

અષ્ટાવક દિમાચલ પર્વત ઉપર ગયા ત્યાં તેમણે વચમાં બાહુલા નદીમાં સ્નાન કરી તેના તીરે વિશ્રાંતિ લીધી, પછી ત્યાંથી આગળ કેશાસ તરફ ચાલવા લાગ્યા આગળ કુમેરનો આશ્રમ આવ્યો, મુનિ કુમેરના રાજમંદિરમાં ગયા; કુમેરે તેમનો સારી મને સત્કાર કયો અને પોતાની પામે એમાડ્યા કુમેરના દરબારમાં અમરાઓના નૃત્ય થતા વાગ્યા. આ દિવ્ય ગાનતાન સાંભળી મુનિ આનંદ પામ્યા અને ત્યાં એક રાત્રી ગયા પછી મુનિ ત્યાંથી આગળ નીકળી ઉત્તર દિશા તરફ ચાલ્યા ત્યાં કેતાસ, મહાચંદ્ર દિમાચલ પર્વતને ઝોળગી તળેટીમાં આવ્યા, આગળ કેરાન નામના ઉત્તમ સ્થાનપર ગયા.

આગળ પવન ઓગળી તળેલીમાં, મ્હાળ્યા, આગળ ચાતતાં એક રમણીય વન આજુ સર્વ જાતના ફળો, અને જાતનાં પક્ષીઓથી તે રમણીય વન સોભી રહ્યું હતું ત્યાં મુનિ અણ્ણકે એક દિવ્ય આશ્રમ દીધું ત્યાં અનેક જનનાં રત્નો, સુવર્ણમય પર્વતો, મણિઓ, શોભી રહ્યાં હતાં, તે જોઈ મહર્ષિનું મન અત્યંત પ્રસન્ન થયું ત્યાં એક મહેલ બેઠો તે સુવર્ણ રત્નો વિગેરેથી લગપુર હતું અને કુમેરના રાજમહેલ કરતાં પણ ઘણું ઉત્તમ હતું મુનિ તે મહેલના બારણા આગળ ગયા અને ત્યાં જિહ્વા રહી બેઠ્યા કે તમારે ત્યાં એક અતિથિ આવ્યો છે, માટે જે કાંઈ હાજર હોય તેમને ખબર આપો.

આ માલિણી તે ઘરમાંથી એક કન્યાઓનું ટાળું બહાર આવ્યું તે મનોહર રૂપ વાળા સાત કન્યાઓ હતી, તે સર્વેએ મુનિના મનને હરણ કર્યું તે તરણ કન્યાઓએ કહ્યું કે આ ઘરમાં પધારો એ પડી નહિ તે ઘરમાં ગયા અણ્ણકને તે કન્યાઓને તમા તે સુંદર જૂવનની શોભા જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા

અંદર એક વૃદ્ધ સ્ત્રી નિર્મળ વસ્ત્ર પહેરીને પત્તગ ઉપર બેઠી હતી તેણે અનેક જાતનાં આશુપણો પહેરેલા હતા નહિએ તેને જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા તે સ્ત્રી મુનિને જોઈ ઉઠી ઉભી થઈ અને બોલી કે 'આપ આસન ઉપર બીગાલો.'

મુનિ ત્યાં આમન ઉપર બેઠા અને પછી કહ્યું કે તમે સર્વ પોત પોતાને કામે જાઓ માત્ર એક જણી અહીં રહેશો તો ચામને એટલે પેલી તરણ માત્ર કન્યાઓ મુનિને પ્રદિશ્વિણ કરીને ત્યાંથી ચાલી ગઈ અને પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રી એકલી ત્યાં બેસી રહી.

દિવસ વાતોમાં વીતી ગયે અને રાત્રિ પડી, એટલે મુનિ ત્યાં એક શોભાપમાન સુંદર પલંગ ઉપર પોઠ્યા અને પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રીને કહ્યું કે હે ભદ્રે તું પણ હવે સૂઈ જા કારણ કે રાત્રિ ધણી ગઈ છે વાતમાં ને વિષે તે વૃદ્ધાને આ પ્રમાણે ત્યાં કહ્યું, એટલે તે સ્ત્રી એક બીજા દિવ્ય પલંગ ઉપર સૂતી

બોલીવાર પછી તે સ્ત્રીનું અગ કપવા લાગ્યું એટલે તેણે કહ્યું કે દાંતને લીધે મારું ગરીબ ચચર છે, એવું બહાનું દાંતને તે મુનિના પલંગ ઉપર જઈ પેલી પેલી સ્ત્રીએ તો પ્રીતિથી બે ભુગવડે નહિને ખૂબ આનિગન દીધું પણ તે સમયે લાકડાની પેઠે તથા બોતની પેઠે નિવિહાર રહેલા તે સ્ત્રીને જોઈને તે વૃદ્ધાને ખેદ થયો, અને કહેવા લાગી કે "હે બાહ્યશુ, જોઓને પુરુષ પાસેથી કામના પૂર્ણ કરવાથી જે ધીરજ મળે છે તે સિવાય બીજા કાંઈ ધીરજ સ્ત્રીઓને મળતી નથી કામને લીધે હું મોહિત થઈ ગઈ છું, અને જેથી હું તારી સેવા કરવા આવી છું, માટે તું મારી સાથે આનંદ કર. હું તારા વિષે અત્યંત દામાતુર થઈ છું તે જે તપ કર્યું છે તેનું પૂજવા યોગ્ય ફળ તો અરેખ્ય આ જ છે, તારા દશનની જ મેં તારી ઇચ્છા કરી છે માટે તું મારો ઉપભોગ કર આ સર્વ ધન તથા તું જે બીજું ધન જીએ છે તે મારું છે, તે સર્વનો તથા મારો બેનાનો પણ તું પક્ષી થા હું તારી સર્વ કામનાઓ પૂર્ણ કરીશ, આ રમણીય અને મારું કામ નાના ફળને આપનાર વનમાં હું તારે વસ થઈશ, તું મારી સાથે રમ જે દિવ્ય બોગો હશે અને જે માનવી બોગો હશે તે સર્વ બોગો આપણે આ વનમાં બોગવીશ કારણ કે સ્ત્રીઓને કદાપિ આનાથી વિશેષ બીજું કાંઈ પણ સુખ મળતું નથી કે જેનું પુરુષ સમ ગાંમાં મળે છે મન-મંથથી પેશાવથી સ્ત્રીઓ ઇચ્છાનુમત વર્તે છે મારી રીતે તોને દડ કે વેતીમાંથી ચાલી જતા પણ એવી સ્ત્રીઓ બગતી નથી

અરઘવક તે સ્ત્રીનું આલુ બોલવું સાંભળી કહેવા લાગ્યા કે હે દયાણી ! હું પરસ્ત્રીને દ્રાઢ પશુ રીતે ભોગવતો નથી, ધર્મ શાસ્ત્ર જણનારા વિદ્વાનોએ પરસ્ત્રીનો સ્પર્શ દોષિત ગણ્યો છે હે સ્ત્રી ! હું મત્યના ભોગન આપને કહું, પણ કે મને પરણવાની ઇચ્છાવળો તારે જણવો હું । વધથોથી સર્વથા અજણો છું ધર્મને માટે સત્તાનોતે ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે માટે હું પુત્રોને ઉત્પન્ન કરીને પગલોકમાં જઈશ, એમા સદેહ નથી, હે દયાણી ! હું ધર્મને જણ અને ધર્મ જણને શાત થા

સ્ત્રી બોલી-હે દિન । આનલ કહેતાં પવન (અમને સ્ત્રીઓને પ્રિય નથી, અગ્નિ પ્રિય નથી, વરુણ પ્રિય નથી, કે જેવો અમને સ્ત્રીઓને દ્રાઢ પ્રિય છે. ઘરણુ કે સ્ત્રીઓની પ્રીતિ રતિપર હોય છે. હજાર સ્ત્રીમાં કદાચ દ્રાઢક જ એવી એક સ્ત્રી મળશે કે જે પતિ મના, સ્ત્રી હશે, કે લાખોમાં કદાચ એવી એક મળશે, તેઓ નથી વિચારતી પતિતાની કે નથી વિચારતી કુળની, કે નથી વિચારતી માતાની વાત કે નથી વિચારતી ભાઈની કે નથી વિચારતી ભત્રીજાની કે નથી વિચારતી પુત્રોની કે નથી વિચારતી દીપ્તરોની વાત. જેમ મોટી સારી નદીઓ પોતાનું રક્ષણ કરનારા તીરોને તોડી નાખે છે તેમ લીલા ભોજમળ હમા મરત સ્ત્રીઓ પોતાના કુળનો નાશ કરે છે પ્રજાપ્રતિએ તેમના સર્વ દોષોનો સત્વર વિચાર કરતા આ કહ્યું હતું, (અપૂણ,)

મહારું હૃદય.

[ગતિકથી આપું]

(લેખક — કે. સી. મહેતા.)

મહારું હૃદય ક્યાં ગયું ? તેને કાણે ચોરી લીધું ? હા ! ત્યાં મહારું હૃદય હતું ત્યાં તો નથી જ્યાં મહે મહારા હૃદયને મુકા રાખ્યું હતું, ત્યાં તેનો કંઈ પતો નથી । તેને શોધવામા જમીન આસ્માન એક ઠગી નાણુ, પણ મહારા હૃદય થા તેના ચોરની કંઈ ભાલ ન મળી, હાથા યુ કરા । મહારા એક લગ્નગીતો દોરતે કહ્યું—“ જુઓ, રસોડામાં જઈને જુઓ, સંભવ છે, તદમારું હૃદય ત્યાં પડ્યું હોય.

આ હું માનું છું કે મહારું હૃદય રસોડામાં, પડ્યું રહેતું હતું જ્યાં કુધપાક, પુરી, શીરાની મુગધિ ઉડતી હતી રસીક બાલુના ગૃહની રસોડાયણુ જોવામા તો સુદમુદ સુર્પન બાની સંદોહરી હતી અને તેની અવરથા પણ સાઠ વર્ષની નજીદીક હતી, પણ તે રસોઈ ઠીક બનાવતી હતી અને પીગસતી પણ દીલ જોઈને આજ દારણુ છે કે મહારું હૃદય રહેને મહાવા લાગ્યું આ તો કે શમમાં નડતલ એજ ચાઈ કે રસોડાયણુ, પહેલાં જોઈતી ગઈ

દોસ્તના કહેવ મુજબ મહે રસોડામા મહારા હૃદયને શોધ્યું, પણ ત્યાં તેનો કંઈ પણ પતો ન લાગ્યો.

।મને ખીજવાર કહ્યું—“ વારું હવે જગ ગ્યામા ગોવાલણુને ત્યાં જઈને તો શોધો કદાચીત તે તદમારું હૃદય સર્વ ગઈ હોય

સ્વામાની માથે મહારો કંઈક સખધ છે ખરો પરણુ તે સખધ મુંગાર રસનો નહીં મોડા ગોરસનો છે. સ્વામા, જોવામાં મદ ભરી, ગોવાલોધ, અવરથા જનભગ પચાસની,

દત્તિમા પાન, કપાળપર ચાંદો, નાકમાં નાનકડી નથની, અને માથાપર દુધ બરેલી માટલી લપ્પને, રસભર્યું હાસ્યવર્ણવતી, રસતામાં ચાલી જતી હતી અને હું પાછળ પાછળ મ્હન વીણીને ઝાળીમાં બરતો જતો હતો આ બેંધને સંસારના બદમાશ લોક, મ્હારી નિંદા કરવા લાગ્યા મ્હને આ નિંદાથી કષ્ટ દુઃખ હોય શકે નહિ. પરંતુ સ્વામાના મારે મ્હને આ નિંદાથી મોટું દુઃખ છે મ્હારી રક્તમજ્જા શ્યામા સતી-સાધ્વી પતિવ્રતા સ્ત્રી છે

આ વાત પશુ હું ચાગ મનુષ્યોની સામે નથી કહી શકતો એક વખત મ્હે આ વાત કહી, તો મહોક્ષાના એક નીતીમંત્ર છોકરાએ આનો પશુ હલ્લ અર્થ કાઢ્યો તેણે કહ્યું-શ્યામા, સાધુ ગોવાળની સ્ત્રી છે, આથી તેણીને આપ સાધ્વી કહી શકો છો, તેણી વિધવા થવાપર પશુ પતિથી ખાલી નથી, આથી તેણીને આપ પતિવ્રતા સ્ત્રી કહી શકો છો-અરે!! રામ રામ??

ન્યારે લખવા-ખેડો છું, ત્યારે સાફ સાફ લખીય મ્હારા હલ્લમાં શ્યામાનો પ્રિય કંઈને કંઈ છે, અવસ્ય આના કેટલાક કારણો છે પ્રથમ એકે તેણી દુધ આપે છે, જે સસ્તું હોય છે, અને જેમાં પાણીનું એક ટીપુ પણ મળેલું નથી હોતું બીજું તેણી કદી કદી, દુધ, દહીં, માખણ મ્હને મફત આપી જાય છે ત્રીજું ત્હમને માનુષ જ છે કે હું ખાસસે લેખક પશુ બની ગયો છું કેટલીક પત્રિકાઓના અધિપતિઓ રાજ લેખો મારે પ્રાર્થના કર્યા કરે છે, શ્યામાને પશુ આ વાતની ખગ છે એક દિવસ તેણીએ મ્હને કહ્યું કનૈયાલુ? ત્હમારી પાસે આ કાગળોની પોટલી શાની છે? મ્હે પ્રુક્યું, શ ત્હમે સાંભળશો? આ બાદ મ્હે તેણીને કેટલાક લેખો, વાંચી સંભળાવ્યા, તેણીએ તે યુગ ધ્યાન લગાવીને સાંભળ્યા બધા, આવા સનુકથી મેંજુ સહલ્ય વગર કોડીના શુભામ નહિ બની જાય? શ્યામાની હું કયાં સુધી તારીફ કરે આજ કારણથી મ્હાર હલ્લ, કદી કદી શ્યામાના ધરની આલુબાલુ ચક્કર લગાવ્યા કરતું હતું, આ વાતનો હું સ્વીકાર કરે છું પશુ ફક્ત તેણીના ધરનીજ આલુબાલુ નહીં, તેણીના ત્યા જે વરડામાં મંગળા બાય બાધી રહે છે, ત્યાં પણ મ્હાર હલ્લ, બરાબર તોંક ઝાંક કરતું રહે છે હું જેમ મંગળાને ચાહું છું, તેમજ શ્યામાને પશુ મ્હાહું છું એક દુધ, દહીં અને માખણ પૈના કરે છે, બીજું મ્હને આપે છે, ગંગા વિષ્ણુના ચરણોમાં હાથ-પગ ચપ છે, પશુ તેને અહીં સુધી નાચ્યા છે રાજ બગીચ મંગળાને હું વિષ્ણુ અને શ્યામાને રાજ બગીચ સરખા છું વારતવગા એક જોરસ અને બીજી શગાર રક્તની નદી છે અને હું બન્ને પાસે વમર પૈસે વેચાઇ સુન્યો છું, પરંતુ આજકાલ શોવવાથી માનુષ પક્ષ્ય કે મ્હાર હલ્લ, શ્યામાની ગૌરાજામાં નથી. તો પછી મ્હાર હલ્લ કયાં ગયું?

રસ્તા રસ્તા ધરની બહાર નીકળ્યો, ભેંસુ એક નુહરી, પાણીની દેવડી કમરપર સુકી ચાલી જાય છે તેણીના મુખપર નજર પડી તો કાળી કાળી કમાન જેવી બમરો અને કાળી કાળી આંખોની પ્રતબિમ્બ, જળજ કરી રહી હતી, કદમ કદમપર આત્તા ચાલતા જણાતું હતું કે તે હલ્લનાં દાડકાં તોડતી ચાલી જાય છે તેણીને બેંધને મ્હને વિશ્વામયદ્ય ગયો કે નિ સદેહ, આજેજ મ્હાર હલ્લ ચોરું છે

હું તેણીની સાથે ચપ ગયો તેણીએ કૂત્રીને અને નજર ફેરવીને, કોષ પૂર્વક કહ્યું-કેમ છું? ત્હમે મ્હારી માથે કેમ આપી -લા છે?" મ્હે કહ્યું-ત્હમે મ્હાર હલ્લ ચોરું છે"

સુદરીએ ધણા મિઝાજની સાથે હાથ આપ્યો કે- મ્હે ત્હમાર હલ્લ નથી ચોરું સાથે જ વળી તેણીએ મ્હને ભેમાર ગાળો પશુ ચોપાતી દીધી

તે દિવસથી પછી મ્હને કંઈ હૃદયને રોધવાને હિમ્મત ન થઈ. મનમાને મનમાં રહમજી લીધું કે મ્હાર હૃદય આ સસારમા કંઈ કોઈ વસ્તુમાં નથી હાસ્યવિનોદ મ્હને બહુ પ્યારો હતો તેમાં મ્હાર હૃદય ગદા કરતું હતું, પણ હવે ત્યાં પણ નથી ધન કમાવામાં કદી મ્હાર ચિત્ત હતું જ નહિ, અને હવે પણ નથી તો પછી બનાવશે, મ્હાર હૃદય ગયું ક્યાં ?

હા, હવે મમજ્યો! હુદ્દ હૃદય મનુષ્યોના માટે હૃદયનું બધન જરૂર જોઈએ નહિતો તેમનું હૃદયનું તુરં જીડી જાય છે, સસારમા અમે શું કરવા આવીએ છીએ, આ હું સારી પેઠે નથી બતાવી શકતો, હા, એટલું અવશ્ય પ્રતીત થાય છે કે અમે હૃદયને બન્ધનમાં નાંખવાજ આવ્યા છીએ, હું સદા મ્હારોજ રહ્યો, પરાવાનો કદી ન થયો, આજ કારણ છે કે આમાં મ્હને ચેતે નહિ, સુખ નહીં અને કંઈ પણ નહીં. જે લોક પ્રકૃતિથી સુખાદાક્ષી હોય છે તેઓ લગ્ન કરીને ગૃહસ્થાશ્રમમા પ્રવેશ કરે છે, અને મોતાની પત્ની એવ બાળકોને પોતાનું હૃદય, અર્પણ કરી દે છે, આજ કારણ છે કે તેઓ સુખી છે, નહિ તો બીજી કોઈ વાને તેઓ સુખી નથી થઈ શકતા, મ્હે બહુજ શોધ કરીને જોયું છે કે બીજાઓ માટે આત્મવિશ્વરજી યથા શિવાય સાચી સુખપ્રાપ્તિનો મીઠો કોઈ માત્ર નથી ધન, ઋણ અને ઇચ્છાઓ જરૂર સુખ આપે છે, પણ તે રસધર નથી તે મધળા પહેલાં પહેલાં કંઈક સુખ આપે છે બીજાવાર તેટલું સુખ નથી આપતા, ત્રીજાવાર બહુજ થોડું સુખ આપે છે, આજ નહિ, ધીરે ધીરે અભ્યાસ ચતાં તેમાં કંઈ સુખનો અનુભવ નથી થતો જેથી મોટું કંઈ થાય છે બીજું કદી પરી ન થનારી અભિલાષાના વધતા રહેવાથી હુ ખજા થાય છે આથી એ નીકળ્યો કે પૃથ્વીપર જેટલા પદાર્થો છે તે સર્વજ્ઞ અસંતોષજનક છે. વિચાર્યો પણ સન્તોષ નથી પામતો હા તેનાથી ધન અને ગારવની પ્રાપ્તિ અવશ્ય થઈ જાય છે સાચું સુખ પ્રાપ્ત નથી થતું, સાચું સુખ પ્રાપ્તિનું મુળ કારણ ધન નહિ પણ બીજાને સુખી કરવા એ છે-આજ જેમ સર્વ લોક ધન અને પ્રતિષ્ઠાને માટે ગાડા બની રહે છે તેમજ એક દવસ તમામ સોસાયટીઓ બીજાઓને સુખી બનાવવા માટે પાગલ થઈ રહેશે. અઢી હજાર વરસ પૂર્વે આજ વાતને બતાવી ગયા છે પણ મસારના લોક નથી સ્વીકારતા બધાને માત્ર એક લોકોઃ ઉત્તતિનીજ પડી છે શું મ્હારા બોએલા હૃદયને લોકોઃ ઉન્નતિ પાછું લાવી શકે છે

શું અઢીજ અને શું ગુજગતી અને શું હિન્દી માગીક પત્ર, પત્રિકા, સાપ્તાહીક અને દૈનિક ચોપાનીયાં સર્વમા લોકોઃ ઉન્નતિનીજ વાતો, બમ બોળાનાય ! લોકોઃ ઉન્નતિની દૈનિક પુનઃ કરો, રૂપીયાના દમને દમલા કરો ! જે કંઈ છે તે સોગ આનામે રૂપીયો છે, રૂપીયો ભાક્ત છે રૂપીયો શાક્ત છે, રૂપીયો ઉન્નતિ છે રૂપીયો સદગતિ છે, રૂપીયો ધર્મ છે, રૂપીયો ર્મ છે, તે માર્ગ પર ન ચાલો દેશનો રૂપીયો ધરશે, તે માર્ગ પર ચાલો દેશનો રૂપીયો વધશે એવું કરો કે જેથી રૂપીયા વધે, રૂપીયાના ગુણગુણથી ભારત વર્ષ ભરો ઉડે અને હૃદય ! હૃદય બીજું શું છે ! રૂપીયાજ હૃદય છે રૂપીયાનો પુનઃ કરો ! હૃદય મળી જશે !

ભાઈ ! પૂનઃ કરો ! કોઈ હાનિ નથી પણ મ્હને બે વાત તો સમજતી દો ! ત્હમારી આ લોકોઃ ઉન્નતિથી કેટલા દુરાચારો મ્હાચારી થયા છે ? કેટલા અધર્મોઃ અધર્મોઃ થયા છે ? કેટલા અનુદ પવિત્ર થયા છે ? ? એક, પણ નહિ જે +કાર કહેવું શક છે તો મ્હને ત્હમારી ઉત્તતિથી શો લાભ છે ? +

સ્વીકાર અને અભિપ્રાય.

શ્રી જ્ઞાન સૂર્યોદય-પૂર્વાર્ધ પ્રથમ ભાગ-યોજનાને લક્ષ્યરૂપે માણિક્યવાય જમના-દાસ મહારાજ-સુરત રોયલ આંડ પેજ પૃષ્ઠ ૨૫૬, મૂલ્ય રૂ ૨-૦-૦ આ પુસ્તકમાં લક્ષ્યયોગ અનેક દૃષ્ટાંતો સાથે સમગ્ર થો છે સત્યુચ્ચ અને મતસંગ, પુરુષાર્થ શુ? પ્રેમભક્તિનુ રારૂ, ભક્તિનુ સ્વરૂપ, પરાભક્તિનુ સ્વરૂપ, ભક્તિ કેવી રીતે દરેક, વિગેરે ઉપયોગી ઇષ્ટસ્વરૂપને પમાડનાર માર્ગનું અનેક દૃષ્ટાંતો માથે વિવેચન છે. ભક્તસાજ માણિક્ય લક્ષ્યો અનેક સાધુ સતોના સમાગમમાંથી સાગ લેવા જેવી નોંધી કરી રાખેલી તે નોંધી ઉપરથી આ ગ્રંથ લખી જનસમુદાયને સારા લાભ આપ્યો છે એમ કહી શકાય.

શ્રીજ્ઞાન સૂર્યોદય-પૂર્વાર્ધ ભાગ ત્રીજો-ભક્તિયોગ અને ઉક્ત સ્વરૂપ દર્શન રોયલ નામપેજ પૃષ્ઠ ૭૮ મૂલ્ય રૂ ૧ પ્રથમ ભાગના અનુભવનરૂપે આ ત્રીજો ભાગ છે તેમાં ભક્તિયોગને રમીક દૃષ્ટાંતો તથા મિદ્યાનો, તથા ઉક્ત સ્વરૂપ દર્શન નામનો ઉપામના યોગનો વિષય આવેલો છે જીવસુ સજ્જનોને મન કરવા યોગ આ પુસ્તક છે.

શ્રીજ્ઞાન સૂર્યોદય-પૂર્વાર્ધ ઉત્તરાર્ધ મધ્ય સધિ પ્રકાશ યોગ અને પ્રકાશ થીયુત માણિક્યવાય જમનાદાસ મહારાજ સુરત ડેમી આંડ પેજ પૃષ્ઠ ૨૭૨ મૂલ્ય રૂ ૨-૧૦-૦ જેમાં શ્રોતિશ્રુતિ સ્તોત્ર, પ્રશ્નોત્તર પ્રેષ્ટ પુષ્પમાના, ઉક્ત પ્રકરણ, જ્ઞાનયોગ વિગેરે વિષયો અનેક સત મહાત્માઓના સમગ્રી કરેલી નોંધી પોથીમાથી તારત્રી કાઢી અમૃતરૂપે આ પુસ્તકમાં સમઢ કર્યો છે દૃષ્ટાંતો ધણુ ઉત્તમ અને સંગ્રાહ અસર કરે તેવા છે ધર્મ જીવસુ સજ્જનોને આ પુસ્તકો મળ્યાં ઉપયોગી થઈ પડશે.

શ્રી જ્ઞાન સૂર્યોદય-ઉત્તરાર્ધ પ્રથમ ભાગ-જ્ઞાનયોગ, યોગક અને પ્રમલક ભક્તસાજ માણિક્યવાય જમનાદાસ મહારાજ સુરત પૃષ્ઠ ડેમી આંડ પેજ ૧૬૪ મૂલ્ય રૂ ૨- લેખકે ૧૩ વર્ષની ઉમરથી જે જે સત મહાત્માઓના સમગ્રી જે કાંઈ સંબોધાશ્રુતિ પાન કરેલું તે અમૃતમય ઉપદેશ જે પોતાની નોંધમાં સમઢ કરેલો તે સમઢમાંથી માર રૂપે તારત્રી કાઢી અનેક દૃષ્ટાંતો અને સિદ્ધાંતોના સમઢ રૂપે જાનામૃતનો આ પુસ્તકમાં સમઢ કરેલા છે.

શ્રી માણિક્યવાયભાષ્ય અનેક મહા પુરુષોનો સમાગમ કરી તેમના ઉપદેશો મૃતને પોતાની નોંધમાં ઉતારી લઈ તેમાંથી સારરૂપ- અમૃતનું દોહન કરી આ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે ધર્મિજ સજ્જનોને આ પુસ્તકો વાંચી મનન કરવા જેવાં છે મધ્ય પશુ નજરુજ ગણાય માટે લેખકને યોગર ઉત્તેજન આપવા અને આ જાનામૃતનું પાન કરવા અને સર્વને લચામણ કરીએછીએ, પુસ્તકો ભક્તસાજ માણિક્યવાય જમનાદાસ મહારાજને સોની રૂણાયા સુરત લખવાથી મળી શકે.

મહા મણિમાલા-પ્રયોગક માણિક્યવાય જમનાદાસ મહારાજ સુરત, ડેમી આંડ પેજ ૪૮ પૃષ્ઠ મૂલ્ય ૦-૬-૦ આ પુસ્તકમાં ઐદિક પારતોદિક પ્રેયમ શ્રેયસ સિદ્ધ કરવા ઉપદેશ રૂપ દૃષ્ટાંતો સાથે સિદ્ધાંતોના રસમરી જાવામાં રજ મણિરૂપ સમઢ છે આ ગ્રંથ પશુ શ્રી જ્ઞાનસૂર્યોદય ગ્રંથાન્તર્ગત મળી શકાય છે.

સિદ્ધિ

[અનુવાક કે સી. મહેતા.]

૧ રાજકુમારે ક્રોધથી કહ્યું- આ અશાંતિનું કારણ ઔષ્ધ લિખુક છે

કુમારની તદ્વાર શાત વાયુ થકીમાં ઝંજુઝરી ઉડી

રાજસભાએ તેના વ્યવસ્થા સમર્થન કર્યું

એક હજાર બૌદ્ધ ભિક્ષુકોના કીરોનું ઉદ્ધવની રાજસભા ઘર્ષ

ઉપરિચિત લિખુકાએ રાનિતીની રૂઢી આટલુંજ હતું-બુદ્ધ ચરણ ગન્ઝાળી

૨ રાજ્યપથપર એક બાળક મતવાળા હાથીની ગાફે દરી રહ્યો હતો તે સુખ મારનો હતો આ અત્યાચારી શાસનનો અત દરો, શુભચર તેણે ધારીને જોતા હતા અને આશ્વા

જતા હતા રાજની સ્વારી નીકળી બાળકે જોયી હતું-કુમાર, તમે મારા નિરાપરાધી કુળનો વિનાશ કર્યો છે, હું તમાગ કુળનો સર્વનાશ કરીશ,

નગર-નિવાસી બાળકને જોડે આવક થઈ ગયા, કેટલાક બોલી ઉઠ્યા છોકરો ગાડાં છે.

બીડને ચીરીને એક સામ્યમુની આવી નીકળી, તેણે બાળકનો હાથ પકડીને ગ્રેધથી

કહ્યું- કુત તને શું જોઈએ ?

બાળકે સહોદર બિતર આપ્યો, રાજ્યશતો મર્વનાશ

તેણે કહ્યું-મહારી માથે ચાલો, તહમારી ઇચ્છા પૂર્ણ થશે

બાળક તેના ચરણોપર પડીને કહ્યું આપ મ્હાગ ગુરૂદેવ છે,

૩ ધનધોર વનમા, નડીના તટપર, એક બાળક સમાધિ લગાવીને બેઠો હતો,

સાપકાળના સમયે તેની સમાધિ છુટી, તેણે પુછ્યું ગુરૂદેવ, નગરમાં શુ ઘટ રહ્યું છે

ગુરૂએ ઉત્તર આપ્યો બેટા નગર-નિવાસી રાજથી અસતુષ્ટ છે તેઓ તેના મૃત્યુની

કામના કરી રહ્યા છે.

બાળકે પ્રાર્થના સૂચક સ્વરમાં કહ્યું ગુરૂદેવ, હવે તો મને તે મત્રથી દાક્ષિણ કરેલો કે જેના બળથી હું રાજકુમારનો અત કરી રહી,

ગુરૂએ મદ હસીને કહ્યું બેટા, હજી તહમારી તપસ્યા પુર્ણ નથી થઈ

૪ હિમ આઝાદીત પર્વત શીલાઓપર સુર્યના પ્રથમ કિરણો પડ્યા રહ્યા હતાં, ખરફ પીતળી રહ્યો હતો જાણે તપસ્વીની કંઠાર તપસ્યાથી કંઠાર શીલા પથ્થુ દ્રવીભુત થઈ ઉડી

હોય, હિસક વાધ, વર આદી તે સ્થાનપર પહોંચીને શાત થઈ જતા. બાળક તપસ્યા કરી રહ્યો હતો એક મહાન શક્તિ મય થઈ રહ્યો હતો

*

*

*

*

*

બાળકથી આજે સમાધિ છુટી, તેને નિવાર્ણપદ પ્રાપ્ત થયું ગુરૂએ કહ્યું-જેના આજે નગરમાં મોટી અશાંતિ છે, એક પડયાત રચવામાં આગ્યું છે, આજે કુમારનો વધવશે.

બાળકે ગુરૂના ચરણોપર પડી ગયો તેણે કહ્યું-મને તેવા મત્રથી દીક્ષિત દગ્ગો કે જેના બળથી હું કુમારની રક્ષા કરી શકું

ગુરૂએ પ્રમત્ર થઈને કહ્યું-શિષ્ય ઉપાસી આજે તહાની તપસ્યા પુર્ણ થઈ, તને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ ગઈ

શિષ્ય ઉપાસી ઉડી બેઠો ' મંદ્ર ચરણ' ગન્ઝાળી ના પવિત્ર નાદથી વન પવિત્ર થઈ ગયું.

જો તમારે તમારા શરીરમાં ઘર પાલી બેઠેલા રોગોને મટાડવાનું હોય, તમારા પૈસા વાર વાર દવાઓ કર્યા છતાં છુટી પડતા હોય, તમે તમારો રોગ જલ્દી બાલી બેઠેલો હોવાથી નિરાશ થયા હો તો જરા વાચી-ખાત્રી કરો, તમારા દુઃખના ઉપાય માટે શું કરવું તે સમજાવ્યાને જ

લોકો જે કહે છે તે માની, તમારું દરદ સાફ થાય તે માટે આથી સલાહ અને સાચા ઉપાયો કરવા દો અને તમને એકવાર,

ધી અમદાવાદ દવે આયુર્વેદિક કાર્મસીના દવાખાનાની

મુલાકાત લેવા સલામજી કંગેએ છીએ કે રીચીરોડ, અમદાવાદ

તમે અમારું ગણના ન મટતા રોગો માટે એકવાર જરૂર દવે કાર્મસીના દવાખાનામાં જઈ વૈદરાજ બેઠાસા દવેની મુલાકાત લેજો તેમને દેશી વૈદકનો સગસગ વીસ વર્ષનો જાતિ અનુભવ છે તેમણે શાખો દરિઓને સાબ કરી તેમના આશિર્વાદ લીધા છે, તેમણે વૈદકના ઉપગમા ઉત્તમ પુસ્તકો લખ્યા છે, તેમની દવાઓ આખા હિંદુસ્તાન ઉપરાંત ચીન, અમેરીકા, આફ્રિકા, સીમોન વિગેરે દેશોમાં જથાખસ વપરાય છે.

ડાક્ટરોએ અને વૈદોએ અમારું ગણી છોડી દીધેના હજારો કેસ તેમણે સુધાર્યા છે. ધણુને મરણ પથારીમાંથી બચાવ્યા છે તમે તમારા રોગને માટે નિરાશ થયા હો તો એકવાર વૈદરાજ બેઠાસા દવેની જરૂર મુલાકાત લેજો

રાજા મધારાજાઓ, વકીલો, મેજિસ્ટ્રેટ, મુનસિફ રોકીયાઓના સેક્રેટરી કેસ સુધાર્યા છે, તમે તમારું દરદ માટે વૈદગમને મળીને બેઠેલો જરૂર તમને સતોષ થશે એવી અમે ખાત્રી આપીએ છીએ હરસ, પ્રમેહ, સંગ્રહણી, તાવ, લોહી બીગાડ, બરેજ, કમળો, સતુક્ષ્મ, સ્ત્રીઓનાં દરદો, ખાંધું ન પચી લુપ્ત ન લાગતી, બધોરા, વા, આખનાં દરદો ખાત્રીથી મટાડે છે તેમને મારો જનસમાજનો છેલ્લો અભિપ્રાય છે. તમે એકવાર જરૂર તેમને મળો અનુસરી

દવે કાર્મસીની દવાથી માર્ગ છાતીના દરદો શ્વાસ, ઉદરસ વિગેરે દગે મટી મરજો દાયદો થયો છે.

હા લગવાનું દવણ, ચાણા પીપળી

દવે કાર્મસીના દવાખાનાની દવા વપરવાથી મને અત્યંતીતનો રોગ દૂરો તે મટી ગયો છે મનમુખરંમ મોતીરાંમ હીરાપુર

દવે કાર્મસીની દવા કરવાથી કષયનો રોગ મટી ગયો છે. જેથી હું મારા મિત્રોને તે વાપરવા સલામજી કંઈ છુ નારણી હિંદુ રૂપા

દવે કાર્મસીની દવાથી અમારી 'આંખનું કુલ' મટી ગયું છે જરીથી પૂરે દેખાતું નહોતું તે પણ મટી ગયું છે ને આંખો સાગી થઈ ગઈ છે, દેશાધિપાત્ર ખુલાસામાં મેથીતા

દવે કાર્મસીની દવાથી અમારા ઘરમાં એક બાકને લીફ્ટરીયા થયો હતો ને લોકો ખૂન છે એમ કહેતા ને ધુણતી પણ ખરી પણ તે રોગ દવે કાર્મસીની દવાથી અવાટીયું ન થયું તેવામાં તો તેને આરામ થઈ ગયો. જેથી મને નિશ્ચય થયો છે કે લિફ્ટરીયા ઉપર દવેની દવા રામ-બાણ નીવડી છે

અમારા કુમારશ્રી વલેસિદલાખને લાંબી બીમારી હતી પરંતુ તમારી દવાથી પલો જ થાયો થયો છે

જાગી લાડુઆ, કાંગધરા

મુખ્યના એજન્ટ:-એ. એમ. કુરુ કીદા બીલ્ડીંગ પ્રિન્સિપલ સ્ટેને નાકે મુગ્ગ એજન્ટ દવાસ પ્રધર્મ. વડોદરા એજન્ટ જીન હામી સહાય મેડીકલ એન્ડ જનરલ રોડ

હિસ્ટીરીયા

હિસ્ટીરીયા, મૂળીવાયુ શીટ આવરી, ખેતન થયુ એ દરદ લુપ્ત એકીએને વધુ લાગુ પડે છે નાગરજી મોરારજી મુંજ કપી જીવાવ છે આપની હિસ્ટીરીયાની દવાથી આરામ થતો જાય છે બીજી દવા એકકરોશી

વા-સધિવા

કોષ્ઠપથ્ય પ્રકરના વા સધિવા, સજ્જા, પક્ષાપાત, રાજ્ય વાયુ, ચરકા, વિગેરે વાનાં દરદો અત્રીથી મગડવામાં આવે છે

નગરજી ઉમેશભાઈ કાશીભાઈ લખે છે તમારી વાની દવાથી એક દરદીના આગળાં ને દાઢ વળી ગયા હતા. સારીરે ખુદો થયો હતો ને દવાનું ચલાનું નેરોનું તેને આરામ થયો છે ને વાનો રોગ મટી ગયો છે

તાવ

જમે તે પ્રકરના જડ ધાતી એટલે તાવ જેલેગીયા દાડીગો, એકાનગીયો, ચોથીગો, રોજને, ન ઉતરતો તાવ આત્રીથી મટા શું

ખાવાજી અલીજી ચોરવીરાયે આપની તાવની દવા ધણીજ અમદારોક નીચી છે

ગરમી

શરીરમાં ગરમી, લોહી તપી જવું, ફૂટી નીકળેલી ગરમી, લોહી બીગાડ પેટાને લાજ ખજે, શરિરે ખુબ્બી થાય, ચકામાં પડી જતાં વિગેરે ગ મીના રોગો મટાડી લોહી સુચાવા ની ઉત્તમ દવા થયે.

વાગરનિરયો ખેડીદામ ડાલાભાઈ આપની દવાથી મારો કાપડો થયો છે લોહી સુધયું છે ગરમી મટી છે

આ કિવાય અરજિયા, બંગેળ, કાનુકુપ, ઉદરમ, પાંક, કમળો વિગેરે દરદો આત્રીથી મટાડીયુ. બાગેના રોગો, સંજોના રોગો, અખ, કાન દાનની, દરદોની દવા કાગજીથી કરવામાં આવે છે, એક વાર મત્રો અગર લખો

અખો. વેરગાજ નેકાલાવ દેવગર દેવે

દેવે બાધુવેલિક શર્મમીનું દવાખાનું ખાડીના એટ પાને—અપા રીખીરો—અમદાવાદ

હરશ-અર્શ

હરશ જમે તેવા સુકા કે લોહી પડતા દરો, તે ને અમે દવા અવરાવી ખાનીથી મટાડીએ છીએ ધણી દવા દરી કરાગી ગયેલાએ એકવાર અમારી મુશકાત લેવી,

ખા. લદ્દુભાઈ ભગાન મને હરશની દવાથી પલો સારો કાપડો થયો છે

મુન્સફ આદમદ અબ્દુલ વહીમ વીમાવદરથી લખે છે. આપની હરશની દવાથી લોહી પડનું બધ થયુ છે.

સંઘણી

સંઘણી જાડાનું દરદ, લાંબી મુતનું દરદ તો તે પળ બધ દરીશુ આ અબ્દુલ દરદના ધગા દરદીએને આરામ કર્યો છે

અમારી સંઘણીની દવા શરૂ થયાથી જાડા મટશે, પેટ નહિ અટ ખાવા ઉપર અર્શી થશે નહિ બધેનું રજમ થઈ લોહી વધશે.

દમ

દમ અટવો, શ્વાસ હાંફ અટવો, ગમરમજ ધરી, ખાત્રીથી મટાડીયું

જાડેળ રામસિદ્ધ એ મારજી આપની દમની દવાથી મને પલો સારો કાપડો થયો છે.

પ્રમેહ

અમે તે પ્રકરનો પ્રમેહ, પરમીયો, મધુમ મેહ સ્વાને કે પેટાએ ખાનું જવા વિગેરે પેટા બનાવરા જડ ધાતી એટલે દરો તે અમે આત્રીથી મટાડીયુ પેટાએ બગતી લાલ બધ થઈ જશે,

જવર કેસરી

[૨૯૨૩૬]

તાવનો કંદો શત્રુ

તાવ મટાડનારી પીવાની ખાત્રીવાળી દવા.

તાવને માટે આ દવા શાસ્ત્રિય પદ્ધતિથી, દેહી વનસ્પતિની છાશ અને મુળના સંસ્કરણથી બનાવી છે તેમાં સ્પીરીટનો પ્રિયકુશ બેશ નથી વાપરવામાં થઈને બાધ આવેલો નથી. તમામ પ્રકારના તાવ આ દવા પીવાથી ઉતરી જાય છે. દરદીને શક્તિ આવે છે તાવની સાથે ઝાઝા કરો તો તે બધા થશે બધોકાશ કરો તો દરનું ખુલાસું આવશે તાવ ઉતરી ગયા પછી જે અર્થાત્ત આવી જાય છે, તેની અર્થાત્તને આ દવા મટાડે છે તાવ હોય તો પથ આ દવા વપરાય છે.

એકાદશી તાવ, ટાઈફીડ તાવ, મેનેરીયા જ્વર, રોજ આડુ આવેલો તાવ, ચરદીનો, પિત્તનો તાવ, જીર્ણજ્વર, ટાઈફાઈડ-મુદતીયો તાવ, ઇન્ફ્યુએન્ઝા, ઝાઝ પશુ પ્રકારનો ઝેરી તાવ, સંનિપાતનો-ત્રિદોષનો તાવ, ન ઉતરતો તાવ વિગેરે ઝાઝ પશુ પ્રકારના તાવને આ દવા ખાત્રીથી મટાડે છે.

તમામ ધર્મમાં એક બાટલી રાખી મૂકો, ઝાઝ પશુ વખતે તાવ ઉતારવામાં કામ આવશે પેટનો દુખાવો મટાડશે, ખાવા ઉપર રુચિ ઉપજાવશે, ખાધુ પચાવશે, મધુ મળવું મટી જશે, દાંડ, ચૂમ, કળતર મટી જશે.

ઝાઝ પશુ પ્રકારની તાવની વિદેશી કે દેશી બીજી બનાવો કરતાં - આ દવા ખાસ ખાત્રીની છે. આ દવાથી તાવ ઉતરી જાય છે છતાં શક્તિ કાંઈક રહે છે નુકસાન બી-દુકા કરતી નથી. અશક્ત માણસોને જલ્દી શક્તિ આવે છે. નાનાં બાળકોને પશુ અપાય છે તાવ ઉપરાંત, ઉદરસ, ઉતડી, ઝાઝ, સુવારોગનો તાવ, માથુ દુખવું, પેટનો દુખાવો, ચુક એ સર્વ દરદી મટાડી દે છે એકજ બાટલીથી થઈ જાય દરદીઓને આરામ થાય છે હજારો માણસોએ આ દવા વાપરી ખાત્રી કરી છે.

૧. નિમિત્ત ૧-બાટલીની રૂ ૧-૦ તથા બાટલીની રૂ ૨-૧૦

દરેક ધર્મમાં એકજ બાટલી રાખી મુકવાથી પોતાનાં તેમજ બાળકોના તાવમાં ખાસ ગુણ કરશે. વેપારીઓએ જથ્થાબધ મજાવી લેવાથી પુરતું કમીશન મળે છે.

દરેક જગ્યાએ વિલાયતી દવાવાળા વેચે છે ત્યાં ન મળે તો અમરે લખો. વેપારી ભળતા નામવાળા દવા આવે તો તે ન લેવો. “જવેતુ જવર કેસરી” એ નામ વચી-નેજ દવા લઈ ખરેખર તાવને માટે આવેલો ખાત્રી લખો તે લોકોસાતર બીજો ઉપાય નથી.

દરેક સ્થળે દવાવાળાને ત્યાં મળશે ન મળે તો લખો.

જવે કેમીકલ એન્ડ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્ક્સ રીચીરોડ-અમદાવાદ.

સુબાઈના એજન્ટ - એ. એમ. હકીર દીદા બોલોંગ પ્રિન્સિપાલ ઓફીસ નાંદે.

મુરત એજન્ટ દલાસ અલ્લસ વડોદરા એજન્ટ જી. એન. હામીમ ભરૂચ પેટ્રીકલ એન્ડ જનરલ સ્ટોર

મુસ્ત એન્ટ દલાય સ્પર્ધા યોગદાર એન્ટ છ એન. દખીમ ભરૂચ મેડીટ એન્ડ જનરલ સ્ટોર

શું તમારે પૈસાદાર થવું છે ? જો થવું હોય તો જ વાંચો,

દેહનો ઉદય ક્યા ક્યા ? તમારે દેહ દુનનર ઉદયનું ચાન પ્રાપ્ત કરી સ્વતંત્ર પદ્ધતિ કરતો થય તમારે તમે નોકરી માટે જવાબ મારતા હો છતાં ન મનેતા અમરશો નહિ, તમારી પાસે મૂડી ન હોયતો અમરશો નહિ, તમારી પાસે પૈસા દહા ન હોય તો અમરશો નહિ તમારી તમામ મુજબજુ દરરવા મટે આજેજ

ધનવીજ્ઞ

અને

પૈસાદાર થવાના ઉપાય

(ચોથી ખાસત)

આ પુસ્તક મચાવો. તે તમને પૈસા શી રીતે કમાવા તે શીખવાડશે, તમે નોકરી ધધો કરતા દરોડા તોપણ તે ઉપરાંત બીજી ક્ષમ કમાઈ શકો તેવા દળરો માગો બતાવશે આ પુસ્તકમાં વેપાર કેમ કરવો, વખર મૂડીએ વેપાર કેમ જગાવવો, દળરો નવા નવા દુનરો ધેર બેઠાં શી રીતે કરવા, બેનીવાડીનાં કેવી રીતે કમાવું વગેરે અનેક ઉપાયો તમને સીખવાડશે. તમારા ધધા ઉપરાંત આમાંના કાંઈ એક જ પ્રયોગ હાય કરી લેશો તો તમે વખર મહેનત મજુરીએ, મૂડી રોકાણ વખર, ધં ને બેઠાં તમારો ધધો દરવા છતાં દળરો શપ્પા મેળવી શકશો.

આ પુસ્તક પ્રગર્માં એટલું બધું લોકપ્રિય મધ પડ્યું છે કે તેની ધાડા જ વખતમાં ત્રણ આવૃત્તિમાં દળરો નવેશો ખપી મધ છે અને આ ચોથી આવૃત્તિ હમણાં જ મધ્ય સુધારા વધારા સાથે બહાર પાડી છે આ પુસ્તકવડે અત્યાર સુધીમાં દળરો માણસો કામ ધધે લાભા છે અને બેઠાને વેળાના અનનરી પચ તાણ પછી હતી, જે પાંચ સાત કે દસ પદર રૂપિયામાં આખો દીવસ નોકરી કરતા હતા તે અત્યારે દળરો શપ્પા મેળવી સુખમાં છાદગી ખાજે છે તમારે પણ જો રહેલાંધી દળરો શપ્પા મેળવવા હોય તો આજેજ આ પુસ્તક મચાવો.

આ પુસ્તકનો અનુભવ કરી દળરો ગાજુસોએ સુખી ધધ અગતે અસિવાશી આપ્યા છે. તેઓ માંના અત્યારે ધધા પૈસાવાગા ધધા છતાં પણ અમારો મુજ બનતા નથી. કેટલાક તો આ પુસ્તકને પોતાનાં કવની માફક સાચવી રાખે છે આ પુસ્તકમાં જે જે વેપારના, દુનરના અને બેનીવાડીના પ્રયોગો આપ્યા છે તે ધેર જની જો તેવા છે ધધાએ તેનો અનુભવ કર્યો છે તેમાંના કાંઈ બે ચાર પ્રયોગો જ તમે હાય કરી લેશો તો પછી તમ કહી પૈસાને માટે વલખાં નાદ મારો-તેની અદર એટલા ધધા પ્રયોગો છે કે જેનું અગે સાવસ્તર વર્ષન કરવા બસીએ તો બીજી પુસ્તક કારણ, જેથી માત્ર કુદાગીજ દહાકત આપીએ છીએ. તેમાં તેર બાજબે જ ૧૫૦ ઉપરાંત પ્રકરણોએ અને ત્રણ દળર ઉપરાંત પ્રયોગો છે.

ભાગ ૧ હો-ધનનું મદત, ધનની આવસ્થકતા, પૈસાનું મકરવ વીગેરે.

ભાગ ૨ જો-ધનવાન યવાને માટે યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરવી, ધીરજ, પરાક્રમ, સિદ્ધિને મુજ મત્ર વીગેરે

ભાગ ૩ જો-હાવકા પ્રાપ્ત કરવી-ધધાની શોધ, કયા ધધો લાભપ્રદ ધધ કો

ભાગ ૪ હો-નોકરી છુદા છુદા સનજુથી જુદી જુદી નોકરીએ પ્રાપ્ત કરવાની રીત.

ભાગ ૫ જો-વેપાર કરવાનાં કાવતા-વેપારી, માદોઠા વધારવાની કળા, મૂડી ધીરનાર, મિલ

કત કો રીતે વધારવી, દુનર ઉદયોગની રકના સાધનો, કયા ઉદ્યોગો ખીલવવા, વેપારને મદદ કરનાર સાધનો, અધાબધ માદ કો રીતે એકઠો કરવો નાણુ, નવીન શોધ, નવા નવા ઉદ્યોગો, સદાનો ધધે તેમાં ધારેલી બાજ કો રીતે સધાય, લોન શેરનો ધધો, નાણુવટીનો ધધો, તેમાં કાયદો કો રીતે મેળવવા

ભાગ ૬ હો-બેતી-બેતીનાં સાધનો, જમીનનો કમ શી રીતે વધારવો, જમીનની ઉત્પાદક શી વધારવાના અતર, જમીનનો મુખ્ય પ્રકર, અતર સળધો પ્રસોગો, બેતી સળધો પ્રસોગો, વીમ પચીસ, ધધો માફ ઉતરે તેવા ખાતરના પ્રયોગો તે માટે કરવાનું અનાજનું વાવેતર, ધધ, ધાંજર, બાનરી, જાડ, સુવેરો વગેરે, તલ, અળસી, મગજળી, હાવેલા, તગાક, કેરી, જગી, શુક્ર, ચેપી, ધાણ, વરીયાળા, સવા, કુંચળો, કસણ, કાકા, શેરડી, કપાસ, સજી વગેરેને ધધા કરતાં વીસ પચીસ ધધો પાસ ઉતરે તેવી રીતે વાવેતર કરવાની તથા પકવવાની નવીન શોધ, હાંમ, ગોળ, ખાંડ, સાકર બનાવવી વીગેરે

ભાગ ૭ જો-અનીજ-પંદાથોથી ધનની ગર્ક, ધાત્ર, તેમાં જોનું રૂપ, લોદ, તાંબુ, પીતલ, કદકાં અમરખ, રેપેટનો પથ્થર પ્તારકર આક પેરીસ, વીગેરેની શોધ તથા પેગા બનાવવાની રીત

૯ પાઠશ્રીની બેટરી બનાવવી. ગીલેટ દરવાની સોનેરી અને કૃષ્ણ બનાવવાની રીત, વિગેરે ત્રણ
 ઘેર બની શકે તેવા હુન્નર ઉદ્યોગો કે જેમાંના માત્ર એક જ હુન્નર હાથ કરી લેવા કરનાર દર
 હમરો પિયા કમાઇ શકે છે. ભાગ ૧૦ ઇંગ્લીશ દવાઓ—એસેન્ટ, અર્ક ટીચર, પેટ દવાઓ,
 પરીલા, કોલેરા મીકચર, સીરપ હાઇપોકોસ્ટાઇટ ઓફ લાર્મિ, કોલેરા ફોર્મ, લાર્મિ ન્યુમ વીગેરે
 પેટ દવાઓ બનાવવાના તુરખા ધણી ખર્ચે મેળવી ગદાર પાડ્યા છે ભાગ ૧૧ આયુર્વેદીય દવા
 કવાથો, ચુર્ણો, ગોળીઓ, આસવો, બખ્ષો મ્સો, વિગેરે અનેક દેશી દવાઓ બનાવવાના તુરખાઓ, ભા
 ૧૨ ધનવાન બનાવનાર આધ્યાત્મિક ઉપાયો બધા હુન્નરો જે અહીં લખીએ તો પુસ્તક જેવડી
 ખબર થઇ જાય તેમ છે

ભાગ ૧૩ અનેક ગરીબમાંથી ધનવાન થયેનાના જીવનચરિત્રો વિગેરે ધનવાન બનાવનાર હજારો
 પ્રયોગોનો આ પુસ્તકમાં સંગ્રહ છે તમામ ભાગ એકજ પુસ્તકમાં છે કી રૂ ૧૦

તેનો લાભ લેનાર શુ કહે છે

હાસાના હેડ મારતજ ભગવાનજી બાજુજી લખે છે કે—પુસ્તક મનુષ્યને ધણુજ ઉપયોગી છે જે મા
 જુસ તેનો ઉપયોગ કરે તે ધનવાન થયા વગર રહે જ નહિ, આમાંથી મે પાંચ સાત હુન્નરની અજાણ
 થયા લીધો જેમાં હું ધણેજ ફેલેલમ દ યો છુ ને આપનો આભાર માનું છુ ધનવાન તે ધનવાન જ
 છે આ પુસ્તક ખરીદવાને દરેક માનુસને બતામજુ છે

લુણાવાડાથી અબ્દેઅલી તર્ધમઅલી લખે છે કે આપનું ધનવાન નામનું પુસ્તક વી પી થી
 મ ગાજુ હતુ ને તેમાંથી મે ચાર હુન્નરની તરાઇ કરી છે તો તમારા લખ્યા પ્રમાણે ધનવાન થાઇ શકાય
 તેમ છે, અને તેનાથી જરૂર લાગ મેળવી શકાય છે આ પુસ્તકની તારીફ વધુ કરવાને અશક્ત છુ આ
 પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે તેની મહેનત તેમ ખર્ચ તો ઘણો થયો દરો પગલુ તેની દરકાર ન કરનાં તેની
 કીમત નજીર જ રાખી છે, તે વીચાર કરવા જેવુ છે હુ આ પુસ્તકથી ધણેજ ખુશી થયો છુ અને
 જા છે કે આપની ઉમેદ પુરી થાય અને સર્વ બધુઓ આ પુસ્તક ખરીદ કરે અને ધનવાન થાય એ
 રી અરજ છે, ધનવાન પુસ્તક ખરીદવા માટે મારા મીત્રમ ડાળે લક્ષમજુ કરીય

કોંગાલી—(યુગાન્ડા) થી એચ. એમ. ખાડી લખે છે કે આપનું ધનવાન પુસ્તક મજુ આનંદ
 મે વાચ્યું છે ખરેખર આ પુસ્તક વખાણવા લાયક છે, અને સર્વને માફક આવે એવી શૈલીમાં લખ્યું
 છે એટલું જ નહિ પણ તેમાં વેદકાશ્વત્તું જ્ઞાન, કેટલાક હુન્નરના પ્રયોગો, ખીમારીના ઉપાયો, ધનવાન
 થવાના ઉપાયો વીગેરે રજુ કરી આપે એક અગત્યની ખોટ દુર કરી છે તે માટે મારાથી પ્રશંસા ક્ષો
 વગર રહેવાનું નથી હુ સ્વદેશ બધુઓને લક્ષમજુ કરું છુ કે એક વખત ધનવાન પુસ્તક ખરીદ કરી
 તેના લાભને મેળવો કી રૂ ૧૦

શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય અને શંકરદિગ્વિજય

શ્રી આદ્યકરાચાર્યનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જેમાં—શ્રીશંકરાચાર્યે દરેલા દિગ્વિજયના વિસ્તાર સહિત
 હકીકત આપેલી છે, આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્શંકરાચાર્યનો જન્મ, બાલવયમાં કાપેલો વિદ્યાભ્યાસ, નાની ઉંમરે
 સ્વીધીલો સન્નિધિ, કુમારીલમ્હતુ જીવન, પદ્ધતિ મહાનિમિત્રનો કરેલો પરાજય, મહાનિમિત્રના પત્ની દેવી સગ
 સ્વતી માથે વાદવિવાહ, સ્વામીજીએ કામચાલમાં પ્રવિષ્ટા મેળવવા માટે સદ્ગુરુદેવે અમરીપ રાગના દેહમાં
 કરેલો પ્રવેશ, ત્યાં કરેલી રાજ્ય વ્યવસ્થા માથે કામચાલમાં પ્રવિષ્ટા મેળવવી પાછા મુળદેહમાં આવી
 વાદમાં કરેલો સગવળીનો પરાજય, પદ્મપદ્મદિ શિષ્યોનાં વર્ણન, ગોટકાચાર્યને ચોગમનથી આપેલું વિવાદન,
 કપાલક્રાંતે પોતાનું શરીર વધ કરવા માટે આપણુ અનેક પાપમહાત્મ્યનાં કરેલો પરાજય, તેમની
 સાથે કરેલા વાદવિવાહનું રદરથ, તેમના ચાર પદ્મ શિષ્યોના વર્ણન, તેમણે કરેલી વેદ ધર્મની ઉત્તતિ, મા
 તાના સ્મરણથી માતા પાસે આકાશ માર્ગે યજ્ઞ જવુ માતાનું સાન્તવન, પરબ્રહ્મા શાંતિ વિગેરે શ્રીમદ્
 આદ્યકરાચાર્યનું સંપૂર્ણ જીવનચરિત્ર છે, ૩૦૦ ઉપસાત કી રૂ ૪ પાકુંડલુ

જેઠાલાલ દેવગઢર દવે. અધિપતિ ભાગ્યોદય અમદાવાદ.

ભાગ્યોદય.

વર્ષ ૧૨]

માગશર સવત ૧૯૮૧-ડીએબર અને ૧૯૨૪

[અંક ૧૦]

इष्ट विषे कर्तृत्वाभिमाननो विलय कस्वो एज जीवनं
कर्तव्य छे.

(દમ્યા વિના મન પ્રાપ્ત, એ લય.)

માથે વહે કા ભાર, કર્તૃત્વાભિમાનનો ?

શૂ જામનો કાગનાર, જગમાધી હડી ગયો !

શ્વાન ગાડા તળે ચાલે, જાણે હું ચલાવું ગાડું,

એવો વ્યર્થ કાવ શીદ લાવતો, મિથ્યાભિમાની !

તાંડે તો એ પ્રશ્ન ચલાવતો

તાંડે તને ન જ્ઞાન, તોય (હું) તને મોટો જણે,

ધટ ધટતો જે જાણુ, તેને તો જૂની જતો

આ હું કહું તે હું કહું, કહી મરડાતો ફરે,

તણખણ પણ હું ન તોડી જાણતા, મિથ્યાભિમાની !

હજાર હાથનો નાથ, કરનારો શિર માજતો,

હડપટ્ટીએ હર્ષ હાથ, શીદ ચિન્તાને સેવતો

ખાળા તારી ચિન્તા યા હું, પ્રશ્ન બળે સુખનારો,

મોડો જે મહિનો પાઠ હંતારતો, મિથ્યાભિમાની !

ન્યા ત્યા ' હું કરનાર, ' એવું જ્ઞાન હું ન રાખજો

એ પ્રશ્ન ! હું કરનાર એવું જ્ઞાન હું રાખજો

તાંડે હું અહમ વિસરે છે ત્યારે પ્રશ્ન પોતે,

અભિમાની યદ તારા અર્થ સાગતો, મિથ્યાભિમાની !

શ્રી ૭૦

સાચું સદા ગરણ તું મુજનું મુરાર.

(વસંતતિલકા.)

જ્યારે અઘાઘ કંશે નિજ કાળ ભાથે,
રોગાદિ સૈન્ય-ક્રુવાત ત્રિદોષ સાથે,
મિત્રો સગા કરી શકે નહિ કાઈ ત્યારે,
સાચુ સદા ગરણ તું મુજનું મુરારે
ના તાત, માત, સુત, સંપત, બેન જાત,
જાયા કુદરખીજન કો નહિ લેગ નાના,
આવે અકાળ સમયે નિજ કાળ જ્યારે,
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે
ના કુળ, જાન, નહિ ભાત જગાય પૂછે,
તારે વળી ધન અને ધરણા શુ છે ?
એ કાળ આવી પકડે વિદરાળ ત્યારે,
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે
તો શુ કર્યું, નહિ કર્યું અવશ્ય શુ છે ?
શુ રાક કે ધનિક શેઠ શ્રીમત તું છે ?
આવી અચાનક અરે લાઘ જાણ ત્યારે
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે,
શુ છે વખીલ, કવિ, કોવિદ, એમ, એ તો,
પૂછે ન લેશ પદની, અધિકાર એતો,
તાણે ત્રિભંગ, યમકિંકર કાળ જ્યારે,
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે
ચોવીસ એ પ્રજ્જ્વલણ, હિરમા વિચારો,
ના લાચર્યા યમતણા યમદૂત ધારો,
એ તો જરૂર પકડી લાઘ જાણ ત્યારે,
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે
મ્હેલો ભને જાણતા મણિહાર કકે,
છો અંગરક્ષક રથા અગણિત સંગે,
આવે કગળ મુખ ફાડી, કૃતાત ત્યારે,
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે
આને કર્યું કષ્ટ જે પ્રજ્જ્વલણ માટે,
જે કે સુકૃત કરિયુ, ઝટ આ પળે તે,
સત્કર્મ ધર્મ કંશે, શુભ મ્હાય ત્યારે,
સાચુ સદા શરણ તું મુજનું મુરારે

લાલજી વીરેશ્વર જાની.

આત્મવલ્લની પ્રાપ્તિ

આત્મજ્ઞાની ત્યા ત્યા આત્મજ્ઞ મેળવવાની વાતો સંભળાય છે, આત્મજ્ઞાન થયા વગર આત્મજ્ઞ મેળવી શકાતું નથી અને ત્યા સુધી આત્મજ્ઞાન થતું નથી ત્યા સુધી મોક્ષ પ્રાપ્ત થતો નથી મનુષ્ય જન્મમાં જો કાંઈ પણ એક વસ્તુ સિદ્ધ કરવાની હોય તો તે મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે સસાર મિથ્યા છે એમ તત્ત્વજ્ઞાનીઓ કહે છે, આત્મા જ સત્ય છે એમ અનુભવી જનો, કહે છે એ આત્માનો અનુભવ કરવો એ મનુષ્યજન્મનું સાર્થકત્વ મનાય છે

મનુષ્યે આત્મજ્ઞાન સગર મોક્ષની ધ્વજા રાખવી એ મિથ્યા છે તેમ આત્મજ્ઞાન વગર જન્મ મરણાદિ દુષ્કાંડો નાશ પણ થતો નથી પ્રાપ્તિ માત્ર સર્વ સ્થાવર જંગમશ્વર જગત્ આત્મારૂપ છે સર્વમા આત્માનો નિવાસ છે આપણામાં તે આત્મા છે, પણ આપણે તેનો અનુભવ નથી કરી શકતા એ આત્માનો અનુભવ થાય તોજ આત્મજ્ઞ મેળવી શકાય

મનુષ્ય સુખ અને આનંદને મુજબ છે, એ આનંદ અને સુખ માટે મરી મથે છે વ્યવહારમાં પણ જે વસ્તુ મેળવવાથી સુખ થાય, જે વસ્તુ મળવાથી આનંદ જણાય તે વસ્તુ મેળવવા તે મથે છે આપણે આખી જીવંતી સુખની ધ્વજામાં અને ધ્વજામાં જ જાળીયે છીએ, વ્યવહારના પદાર્થો ખરૂં સુખ આપનાર હોય એમ જણાતું નથી તે પદાર્થો જ્યાં સુધી મળ્યા હોતા નથી ત્યા સુધી તેમાં સુખ જણાય છે, તે મળ્યા પછી તેથી માનેણું સુખ પાછું નહીં થાય છે, અને વળી બીજા પદાર્થો મેળવવાનું મન થાય છે કારણ કે ખરૂં સુખ વ્યવહારના પદાર્થોમાં નથી સર્વ સત્ય સુખનું ખરૂં કારણ તો આત્મા અર્થાત્ બ્રહ્મ છે બ્રહ્મ એજ સર્વ પ્રકારના આનંદનું કારણ છે જેથી જ્યાં સુધી બ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર આપણે કરી શકતા નથી ત્યા સુધી સુખ કે આનંદનો અનુભવ આપણને થતો નથી કાંઈ પણ વખતે આપણને સુખનો અનુભવ થાય, અર્થાત્ આનંદ જણાય છે, ત્યારે હૃદય હૃદયથી ઉભરાય છે, આપણા હૃદયમાં તેની અસર તરત થાય છે, કારણ કે શરીરમાં હૃદય છે તેમાં જ બ્રહ્મના આનંદનો નિવાસ છે, તેમાં ચિત્તની અત્યુજ્જ્વળતા થતા પ્રવેશ કરી શકાય છે એ હૃદયમંદિરમાં આત્માનો નિવાસ છે, જે વખતે ચિત્તની અત્યુજ્જ્વળતા થાય છે ચિત્તની એકાગ્રતા થાય છે તે વખતે હૃદયમંદિરમાં પ્રવેશ કરી શકાય છે વ્યવહારની કાંઈ પણ વસ્તુ પ્રાપ્ત થતા રહેજેસાજ ચિત્તની એકાગ્રતા યદ્યપિ જાય છે, અને તે વખતે હૃદયમંદિરમાં જઈને પ્રવેશ થઈ શકે છે તેટલો આનંદ જણાય છે પણ આ વ્યવહારના પદાર્થો પ્રાપ્ત થવામાં ચિત્તની જે એકાગ્રતા થાય છે તે સ્થાયી હોતી નથી અને તે માત્ર લક્ષણિક હોય છે, એટલે તરત જ મન વ્યગ્ર થતા ચરેશે આનંદ નહીં થાય છે એથી જ વ્યવહારના પદાર્થો પ્રાપ્ત થવામાં ખરો આનંદ મળી શકતો નથી, ખરૂં સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી પણ તે માત્ર થોડા વખતનું લક્ષણિક હોય છે

જ્યાં સુધી ચિત્તવૃત્તિ એકાગ્ર થઈ હૃદયમંદિરમાં સ્થિર થતી નથી ત્યા સુધી આત્મસાક્ષાત્કાર ગઈ નકતો નથી અને આત્માના સાક્ષાત્કાર વગર આત્મજ્ઞ પ્રાપ્ત થતું નથી આત્મારે આત્મજ્ઞ મેળવવાની વાતો કરનારા ઘણા છે, પણ આત્મજ્ઞ મેળવવાનો પ્રયત્ન કરનારા ઘણાજ થોડા છે અવશ્યકે વેળા માટે પણ બળ સામે આત્મજ્ઞાને અનભાવવાના લાગ્યા લાગ્યા ભ્રામણો કરનારા ઘણા થઈ પડ્યા છે પણ તેમને ખબર નથી કે આત્મજ્ઞાન જી રીતે મળે અથવા તેમણે આત્મજ્ઞ મેળવ્યું છે કે નહીં ?

અસહકારથી આત્મજ્ઞ ન મળે, ખાલી પહેરનાથી આત્મજ્ઞ ન વધે, ઢોંડોને અહક-
વાયી, અત્યંતે સાથે ખાવાથી આત્મજ્ઞ ન મળે પણ થાય આત્મજ્ઞતા આત્માનો
સાક્ષાત્કાર થાય તોજ મળે, આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે ચિત્તશુદ્ધિઓનો નિરોધ કરી
આત્મમંદિર તરફ વાળવી જોઈએ ચિત્તશુદ્ધિઓનો નિરોધ કરવા માટે વિષય પ્રતિ જતી શુદ્ધિઓને
રોકવી જોઈએ વિષયાકાર અંત કચ્છુ હોય તો ચિત્તશુદ્ધિઓનો નિરોધ થઈ શકતો નથી
પાણીના ઘોંઘાળથી ઇલેક્ટ્રીક પાવર ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, એ વાત ખરી પણ તે પાણીને
જુદે જુદે ભાગે ંહેલરાવી દેવામાં આવે તો ઘોંઘાળ જોસખ ન પડે અને ઇલેક્ટ્રિક પાવર
પણ ન ઉત્પન્ન થાય, તેમ આપણા અંત કરણની શુદ્ધિઓને જો વિષયમાં બટકતી રાખીએ,
તો તે એકાગ્ર ન થાય, અને જ્યાંસુધી તે એકાગ્ર થાય નહિ ત્યાં સુધી તેના હૃદયમંદિરમાં
પ્રવેશ થાય નહિ અને તેથી આત્માનો સાક્ષાત્કાર પણ ન થાય માટે સર્વથી પ્રથમ અગ-
ત્ય ચિત્તશુદ્ધિઓનો નિરોધ કરવા માટે વિષયોમાં બટકતાં મનને રોકવું વિષયાકાર શુદ્ધિઓના
પાશથી મુક્ત થવું તોજ અક્ષાન્દરૂપ હૃદયમંદિરમાં પ્રવેશ થઈ શકે છે

ચિત્તશુદ્ધિ વિના આત્મસાક્ષાત્કાર થતો નથી અને આત્મ સાક્ષાત્કારવગર આત્મ
જ્ઞ મળતું નથી માટે આત્મજ્ઞ મેળવવા ઇચ્છતા મનુષ્યોએ પ્રથમ ચિત્તશુદ્ધિ કરવી
ચિત્તશુદ્ધિ માટે સર્વથી પ્રથમ પગથીયું અહમ્યર્થનું પાલન કરવું એ છે અહમ્યર્થથી
અહમનો સાક્ષાત્કાર થઈ શકે છે અહમ્યર્થના આઠ અંગોનું પાલન કરવું એ અહમની પ્રાપ્તિ
કરાવનાર અહમ્યર્થ છે જેમાં ૧ પરસ્ત્રીનું ચિંતન સ્મરણ ન કરવું ૨. પરસ્ત્રીના શુશ્રૂ
મર્ત્યન, તથા તેના સંબંધી વાતો ન કરવી, કે ન વાચવી, ૩ પરસ્ત્રીની સાથે યુતાદિ ન
રમવું ૪ પરસ્ત્રીને કામદોષવાળા મનથી પ્રેરાયલા નેત્રાવડે જોવી નહિ ૫ પરસ્ત્રીના શુભ
અવયવોનું વર્ણન કરવારૂપ ભાષણ ન કરવું ૬ પરસ્ત્રી સાથે ગમણ કરવાના ચિંતનરૂપ
સંકલ્પને ન કરવા ૭ પરસ્ત્રી સાથે ક્રીડા કરવાના નિશ્ચયનો ત્યાગ કરવો, અને ૮ વિષયની
તૃપ્તિ કરનારી ક્રિયાનો ત્યાગ કરવો, એ આઠ અંગોને પાળવા એ અરેખક અહમ્યર્થ છે
આવા અહમ્યર્થને પાળવું એજ અહમસાક્ષાત્કાર કરવાના સાધનરૂપ થઈ શકે છે આવા
ઉત્તમ પ્રકારના અહમ્યર્થને પાળવાથી જે પ્રાપ્ત થાય તે અહમકાર રૂપ પ્રણવનો ખરો અર્થ
મમગત્વો આત્મ સાક્ષાત્કાર માટે આવા ઉત્તમ પ્રકારના અહમ્યર્થને પાળવાની સર્વથી પ્રથમ
અગત્ય છે અહમ્યર્થ એ અહમનો સાક્ષાત્કાર કરવાના મુજ પગથીયા રૂપ છે તે સિવાય
અહમ મંદિરના દ્વાર ઉધડતા નથી. આત્મા અવિનાશી અને અકલ્પ છે, આત્મા જ સત્ય વસ્તુ
છે, તેનો કદી પણ નાશ થતો નથી શરીર તો પરાધિન છે પણ શરીરમાં રહેલો આત્મા
પરાધિન નથી

જ્યારે મનુષ્ય ઉઘે છે ત્યારે શરીર જ્યાંનું ત્યાં પડી ગયું છે અને મન તો ગમે ત્યાં
બટકે છે એ મનનો સાક્ષી એજ આત્મા છે શરીર ઉઘે છે પણ મન બટકે છે, અને એ
મનની ક્રિયાને આત્મા જાણે છે અને તેથી જ આપણને હૃદયમાં આવેલા અવ્યક્તની જાગૃત
થતા ખબર પડે છે એ મનનો સાક્ષી તેજ આત્મા આત્મા અખડ જ્યોતિરૂપ છે એ
આત્મજ્યોતિનો સાક્ષાત્કાર અધિર્ગુજ્ઞાનોને થતો નથી, વિષયમાં બટકનારા મનુષ્યો તો તેના
જ્ઞાનથી વચિત રહે છે. પણ જેઓ વિશ્વોમાં બટકતી શુદ્ધિઓનો નિરોધ કરી અંતરમાં
એકાગ્ર રૂં છે તેમને જ તેનો સાક્ષાત્કાર થાય છે જે મનુષ્યો પાપ કર્યો કરનાર છે,
શમન્માદિ ગુણો વગરના છે જેમના મનમાં જિજ્ઞાસા નથી, જેઓ અવ્યક્ત જો અમર્યાદ

છે, તેમજ જેઓ ચિત્ત એકાગ્ર કરી આત્માનુ ધ્યાન કરી શકતા નથી તેમજ આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરી પણ યોગ નથી. જેઓ ગગદોષથી ગ્રહિત છે અને માધનમયન બની અત્યુન્નતાને સાધી શકે છે તેવા પુરુષને જ આત્માનો સાક્ષાત્કાર થઈ શકે છે.

મનુષ્ય પોતે જ બ્રહ્મરૂપ છે, આત્માના બળથી જ તેનામાં ચેતન્ય ગ્રહેલું છે જેઓ 'હુ બ્રહ્મ હુ' અને મારાથી બિન્ન કંઈ છે જ નહિ એમ દૃઢ બુદ્ધિથી માનનાર છે, તેઓ જ પોતાના હૃદયમંદિરમાં રહેલા આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરી શકે છે અત્યારે તો જેમના અંતઃકર્ણ ગગદોષથી ભરેલા છે, મનુષ્ય બળતા અભિમાની થઈ ગયેલા હોય છે, ચમદમાદિ ગુણો તો કિંચિત્માત્ર પણ જેમનામાં નથી તેઓ આત્મમગની વાતો કરનાર થઈ પડ્યા છે, તેમને સ્વાને પણ આત્મમગનો અનુભવ થતો નથી.

જેમ કોઈ પોષણના ઝાડ ઉપર બે પખીઓ સાથે ગહેવા હોય તેમ આ શરીરથી વૃક્ષ ઉપર તત્પદ વાયક ઈશ્વર અને તત્પદ વાયક જીવંતી બે પખીઓ રહે છે બુદ્ધિરૂપી હિરુષ્ટ સ્થાનમાં તેઓ એકઠા રહે છે, બીજાઓના અમોહના તથા અસ્પર્શના અને સર્વગતાએ કરી તેઓ એક બીજાથી અત્યંત વિરૂદ્ધ ધર્મવાળા છે તે એમાં જીવંતી પખી પુરુષપાપના સુખ દુષ્કરૂપી ફળને ભોગવે છે અને ઈશ્વર રૂપી પખી પોતે તે ભોગવતું નથી પરંતુ જીવંતે ભોગવાવે છે તે જીવ જ્યારે વાસનાને છોડે છે ત્યારે બ્રહ્મરૂપ થઈ એમે છે.

જેમના ચિત્ત શુદ્ધ થયેલા હોય છે તેઓને બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે કર્મ અને ક્રિયા-મનાવડે ચિત્તની વિશુદ્ધિ થાય છે તેજ બ્રહ્મજ્ઞાનનો અધિકારી થાય છે જેમના ચિત્ત શુદ્ધ થયેલા હોતા નથી તેમના હૃદયમાં જેમ મેલા દર્પણમાં પ્રતિબિંબ પડતું નથી તેમ આત્મા । સાક્ષાત્કાર થતો નથી માટે કર્મ, ક્રિયાસના અને જ્ઞાન એવો જો કંઈ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો છે તે કિતમ છે, તેને અનુસર્યા વગર આત્મજ્ઞાન થવાનો મંભવ નથી.

બુદ્ધિ એ મનના સારથીરૂપ છે શરીર એ રથરૂપ છે, અને ઈન્દ્રિયો એ ગરુડા છે જેનો બુદ્ધિરૂપ સારથી વૈગવ્યરૂપી કવચ પહેરી ઈન્દ્રિયોરૂપી અશ્વોને મનરૂપી લગામથી કમળે રાખી શરીરરૂપી ગચને સીધા માર્ગે લઈ જઈ શકે છે, તેજ આ બવાટરીમાંથી તરી જાય છે, પણ જ્યારે બુદ્ધિરૂપી સાગ્યીને ઈન્દ્રિયો રૂપી અશ્વો પણ રહેતા નથી ત્યારે શરીરરૂપી ગચને તે આ બવાટરીમાં ભટકાવ્યા કરે છે અને બુદ્ધિરૂપી સાગ્યી જ્યારે ઈન્દ્રિયોરૂપી અશ્વ અને મનરૂપી લગામને કાપીમાં ગળીને આ શરીરરૂપ ગચને સન્માર્ગે ચલાવી શકે છે ત્યારે તે શરીર ગચારૂપ જીવંતે બ્રહ્મમાં લઈ જઈ શકે છે.

આગળ કોઈ પણ નથી, સર્વ જનમાત્રમા ગુણપણે ગ્રહેલ આત્મા મદ પુરૂષોને દેખાતો નથી, પરંતુ અધિકારી પુરૂષોને તો તે હૃદયકમળમા પ્રતિત થઈ શકે છે

મનજ સુખની પ્રાપ્તિને માટે ઔનાદિક પાત્ર જ્ઞાનેન્દ્રિયોને અને વાગાદિ પાત્ર કર્મેન્દ્રિયોને તેમના વ્યાપારમા પ્રવૃત્ત કરે છે માટે અધિકારીએ ઔનાદિક ઇન્દ્રિયોનો મનમા લય કરવો ઈન્દ્રિયોનો મનમા લય થતા મનથી બાહ્ય વેપારમા જોડાઈ શકાતું નથી મન એ બુદ્ધિરૂપી અકુશથી વશ થઈ શકે છે, અને મન વશ થતા તે સર્વ જગતને પોતાના જેવું દેખે છે એટલે સર્વોત્તમબુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે, સર્વોત્તમબુદ્ધિ થતા બધા વ્યાપારો શાંત પડી જાય છે અને તે પછી તે પોતાની બુદ્ધિનો આત્માનંદમા લય કરે છે એટલે ઇન્દ્રિયોને મનમા, મનને બુદ્ધિમા, બુદ્ધિને સર્વોત્તમભાવમા, અને સર્વોત્તમ ભાવને આત્માનંદમા લય કરી શકાય છે સુખની પ્રાપ્તિને માટે કર્મેન્દ્રિયો તથા જ્ઞાનેન્દ્રિયોની શુભાશુભ કર્મમા પ્રવૃત્તિ થાય છે આ સાંકે છે આ બોદુ છે એ સર્વ મનના વિલામોને લીધે ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે સુખની ઇચ્છા અને મૃતિ એ મનના ધર્મો છે એ ચચગ મન નિશ્ચય રૂપ બુદ્ધિ વગર ઉત્પન્ન થતું નથી જેને નિશ્ચય થતો નથી તેને ઇચ્છા અને મૃતિ રૂપ જ્ઞાન પણ થતું નથી, માટે બુદ્ધિજ મનના ઉપાદાન કારણ રૂપ છે તેથી મનનો બુદ્ધિમા લય થઈ શકે છે જેમાથી જે ઉત્પન્ન થાય છે તેમાજ સેનો લય થાય છે જેમકે માટીમાથી ઉત્પન્ન થયેલો ઘડો માટીમાજ લય પામે છે તેમ મન બુદ્ધિમાથી ઉત્પન્ન થયેલું હોવાથી તેમા જ તે લય પામે છે મનુષ્ય જ્યારે હું પ્રજ્ઞ છું એવા નિશ્ચયથી બધા પ્રપચથી મુક્ત થાય છે, જ્યારે એવું જ્ઞાન થાય છે ત્યારે અવિદ્યા નાશ પામે છે

આ ત્યાજ જગત સર્વ જગતુ કાંઈક માયા છે જેમને અહમ્કાર થયું છે તેમની પાસે માયા જતી નથી, પણ જેઓ અજ્ઞાનના અધાગમા ગોચા ખાનારા છે તેમને માયા અનેક જાતના પ્રતોભનોમા લુપ્ત બનાવી જગતની જગમગ ગુચી નાખે છે માયા જ પુરૂષને બાહ્ય અને અંતઃ લાયકમા લગુના કરતીનાર છે માટે આત્મગણ મેળવવાની ઇચ્છાવાળાઓએ તેનો ત્યાગ કરવો, અને જેમ કાચો પોતાના અગોને પોતાના શરીરમા બેસી દેશે તેમ મન વડે ઈન્દ્રિયોને બેસી વધ સંપૂર્ણ હૃદયકમળમા ગ્રહેલા આત્મા વિષે વિનીન બાવને પમાડવું એટલે તરત અહમ્કાર સાક્ષાત્કાર થાય છે ત્યા અહમ્કાર સાક્ષાત્કાર થયો ત્યા કેવળ આનંદ અને સુખજ અનુભવાય છે જ્ઞાની પુરૂષને આત્મા ચૂલ શરીરમા રહ્યા છતા પણ પરબ્રહ્મ બાવને પામ્યાથી માયા દેખતો નથી, અજ્ઞાની ઇવજ વાસના રૂપી માયાથી આદ્યત ગદી ફરી ફરીને જન્મ મરણના ફેગમા પડે છે માયાની ઘટના અસ્થિત છે માયા મનુષ્યોને, અને દેવોનેજ નહિ પણ પશુપક્ષીને પોતાને પણ પોતાનામા ભેદ બનાવી જગતની અનેક પ્રકારની વીલાઓ કરવામા કનારે છે માયા અનિર્વચનીય છે માયા અનાદિ બાવવાળી હોવા છતા પણ નાનથી નાશ પામે છે અહમ્કારની માયાનો નાશ થઈ શકે છે

આનંદ અરૂપ આત્મા મર્વ નરીંગમા અદ્વિતિયરૂપે ગ્રહેતો છે, છતા પણ તે મન વાળીનો વિષય નથી ત્યજ્યોતિ રૂપ અહમ્કાર જ્ઞાન તો કોઈ નિલ્લા સદગુણના ઉપદેશથીજ મેળવી શકે છે આત્મા કરી નાશ ન પામે તેવો, ક્રિપરિ, તથા નાગથી રીન, અને અનાદિ છે દિગ્વિષયમર્મની ઇચ્છા રૂપી બુદ્ધિ આ જગતની જ્ઞાન ઉભી કરે છે માયાના આગમ્યો આત્મા બીજરૂપ થઈ આ જગતની ઉત્પત્તિ કરી શકે છે,

પરમજ્યોતિસ્વ આત્માનું જ્ઞાન સદૃશરૂપામેથી શ્રવણ કરવું, પછી શ્રુતિને અનુકુળ યુક્તિયોથી તેનું મનન કરવું અને ચિત્તવૃત્તિઓના પ્રવાહને નિરતર તેની પ્રતિ પ્રવર્તીવવારૂપ નિદિધ્યાસન કરવું, જેથી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. આત્મજ્ઞાન થતા આ મેસાગની જાળ-માથી મનુષ્ય મુક્ત થાય છે અને જ્યારે આત્મજ્ઞાન થાય છે ત્યારેજ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. આત્મજ્ઞાન વાતો કનારા મેળવી ગકતા નથી પણ હૃદયમંદિર પ્રતિ વળવા પ્રયત્ન કરનારાજ મેળવી શકે છે. આત્મજ્ઞાન મેળવવા માટે વિષયોમા ભટકતી વૃત્તિઓને રોકી અંતરમા એકાગ્ર કરવી, વિષયોમા માનેલા સુખને ખોડુ માનવું, વિષયોમા રચી પચી ગયેલા આત્મમંદિર તરફ જઈ શક્તા નથી તેમને તો આત્માના જાણુ બાન પણ થતું નથી, તેમને તો વિષયમાજ સુખ જણાય છે અને તેથી તે વિષયોને પ્રાપ્ત કરવા પોતાના મન અને શુદ્ધિને પ્રેર્યા કરે છે. આત્માનો માર્ગ જુદો છે, વિષયોનો માર્ગ જુદો છે. અમદાવાદથી મુખ્ય જલુ હોયતો મુખ્ય જલુ ગાડીમાજ બેસવું પડે, અજમેર તરફ ગાડીમા બેમી મુખ્ય પહોંચવાની આશા ન ગળી શકાય એમ આત્માનો માર્ગ એ વિષયોના માર્ગથી જુદો છે. જ્યારે મનુષ્યને વિષયોમા સુખ જણાતું નથી વ્યવહારમા વાગવાર દુખનો અનુભવ થાય છે ત્યારેજ મનુષ્યને આત્મા અથવા પરમાત્મા સાબળે છે. વ્યવહારમા પડતા દુખમાથી છુટવા માટે તે પરમાત્માનું બજન કરવા વળે છે. પણ જ્યાં સુધી વિષયોમા તેને સુખ જણાય છે, વ્યવહારમા તેને આનંદનું બાન થાય છે ત્યાં સુધી તે આત્મા તરફ વળતો નથી અને વ્યવહારમા રચી પચી રહે છે.

આપણે દરેક મનુષ્યના વર્તન ઉપર બારીક નજર નાખીશું તો લગભગ બધાજ વ્યવહારમા ગ્વીપચી રહેલા લાગશે. સ્વચારથી સાજ સુધીમા તે માત્ર પોતાનો વ્યવહાર સાધવાની, ધન કમાવા ઉદ્દેશ ધધો કરવાની, વ્યવહારમા પદાર્થો મેળવવાની ગમમથવા પડેતો જણાશે. તે સ્વચારે કદાચ ના કે અર્થો કલાક સધ્યા, જપ કે બીજી કાંઈ છાટાપાસના નિમિત્ત કર્મ કરતો હશે તો તેમા પણ વ્યવહારની સિદ્ધિ સર્વોત્તમ પ્રકારે થાય એજ હેતુ હોય છે અને ધધર તેને વ્યવહારમા સર્વ વસ્તુ મેળવી આપે, ધધાની આબાદી કરે તે હેતુથી તે ધધરની બક્ષિ કરતો જણાય છે કે દેવ દર્શને મંદિરોમા ભટકતો દેખાશે તે પોતાને આત્માનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય, આત્મ સાક્ષાત્કાર થાય એ માટે કાંઈ પણ કરતો હોય તેવું જણાતું નથી. મનુષ્યનું ખરું કર્તવ્ય આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું છે તેને તે ભૂલ્યો છે અને વ્યવહારનું જ્ઞાન મેળવવા, વ્યવહારને ઉત્તમ પ્રકારે સાધવા જન્મારો મથ્યા કરે છે. આમ હોવા છતાં આત્મજ્ઞાની એ આમ લપ્તશુ એવી વાતો કરની તેને ઝહેમી લાગે છે.

તમારે જો આત્મજ્ઞાન મેળવવું હોય તો આત્માનું જ્ઞાન થાય એ માર્ગે વળો. આત્માનું જ્ઞાન થતા માટે વિષયોમા ભટકતી ઈન્દ્રિયોનો મનમા લય કરો અને મનને શુદ્ધિમા રિથ કરી તમારા પોતાના જ હૃદયમંદિરમા નિવસી રહેલા પરમજ્યોતિસ્વરૂપ આત્માની નિકટ જાઓ. વિષયોમા જ્યાં સુધી વૃત્તિઓ ભટક્યા કરે છે ત્યાં સુધી આત્માના હાર બધ જાણુને

મુનિ અષ્ટાવક્ર

(અનુમેધાન ગતાકથી)

અષ્ટાવક્ર—હે સ્ત્રી તું શાત્રુ થઈ બેસ, મને તારી ઈચ્છા નથી અને તેથી મને તારી ગ્રંથા નથી, મારે તારું શુ કાર્ય કરુ તે કહે

સ્ત્રી—હે ભગવન! દેશ અને કાળ પ્રમાણે મારે અર્થનું સુખ જોઈએ છીએ ।

આ પછી તે સ્ત્રી વૃદ્ધાવસ્થાથી પીડાતી જણાઈ, તેના સર્વ અંગ રૂપ વગરના જણાયા, તે જોઈ મુનિ વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ સ્ત્રી આ ધરની દેવતા જેવી છે છતાં કદાચ કદાચ શાપથી તેના રૂપનો નાશ થયો હશે, કે તેનું કારણ શુ હશે આવી ચિંતા કરવા લાગ્યા આમ ચિંતામાં ગત અને દિવસ વિતી ગયા અને સાયંકાળનો સમય થયો આ વખતે તે સ્ત્રીએ કહ્યું—

હે ભગવન! મૂર્ધનું ૩૫ મંધ્યાકાળના વાળાઓથી લાલ ગગનું થયું છે, માટે હવે તમારી પામે શુ હાજર કરું ? એટલે ઋષિએ કહ્યું કે નહાવા માટે પાણી લાવો જેથી હું આન કરીને વાણી અને ઈન્દ્રિયોને વરા કરી સુધ્યાવદન કરે

આ પછી તે સ્ત્રીએ ઋષિને સ્નાન કરવા માટે જળ આપી, પહેરવાનું વસ્ત્ર આપ્યું પછી તે સ્ત્રીએ ઋષિના સર્વ અંગો ઉપર તેલથી મર્દન કર્યું પછી તેમને આનશાળામાં લઈ જઈ એક બ્રહ્મસન ઉપર બેસાડ્યા, અને ત્યાં તેમને પેલી સ્ત્રી ધામેથી હાથવતી ચોળાને સ્નાન કરાવવા લાગી અને મુનિને ગમ્મ જળ વડે સ્નાન કરાવી પછી ધામા હાથથી શરીરને મર્દન કર્યું, અને તેમજ આખી રાત્રિ વીતી ગઈ, છતાં ઋષિ જાણી શક્યા નહિ જ્યારે ઋષિ આન કરી ઉભા થયા ત્યારે પૂર્વ દિશામાં સૂર્યને ઉદય પામેલા દોઢ એટલે તેમજે સૂર્યની ઉપાસના કરી સુધ્યાવદન કર્યું

સ્ત્રીએ તે પછી ઋષિને અમૃતના ગ્લ ગ્લુ જોજન લાવીને ઋષિને જમવા બેસાડ્યા અને તે ગ્લાદિષ્ટ જોજન કરવામાં જ દિવસ વીતી ગયો પાછો મંધ્યાકાળ થયો એટલે તે સ્ત્રીએ ઋષિને કહ્યું કે હવે આપ સુષ્ઠ જાઓ શયનગૃહમાં એક તે સ્ત્રીને માટે તથા એક મુનિને માટે એમ બે દિવ્ય શયનો પાથરેલા હતા ગત્રે તે મુનિ તથા પેલી સ્ત્રી જુદાં જુદાં સુતા છતાં અર્ધગત્રિ થઈ કે પેલી સ્ત્રી અષ્ટાવક્રના શયન ઉપર જઈ બેઠી

ઋષિએ તે સ્ત્રીને પોતાના પલંગ ઉપર આવેલી જોઈ કહ્યું હે કન્યાશિલ! માફ મન પરસ્ત્રીના ઉપર આસક્ત થતું નથી, માટે અહિંથી તારા પલંગ ઉપર જા અને તું જાતે જ આવું નીંદા કર્મ કરવાની ઉમેદ રાખ નહિ.

એટલે તે સ્ત્રી બોલી કે હે સુનિ ! હું તો સ્વતંત્ર છું એટલે તને પરસ્ત્રી ગમનના દોષ લાગશે નહિ

સુનિ બોલ્યા કે સ્ત્રીઓને સ્વતંત્રતા હોતી જ નથી કારણ કે સ્ત્રીઓ પરાધીન છે પ્રભુપતિએ પણ કહ્યું છે કે ન હિ સ્વાતંત્ર્યમસ્તે સ્ત્રી અતંત્રપણાને યોગ્ય નથી

સ્ત્રીએ કહ્યું હે બ્રાહ્મણ ! મને કામ પીડે છે ને મારી ભક્તિ સાથે 'જુઓ, હે સુનિ ! તમને અવર્મનો દોષ લાગશે નહિ કારણ કે તમે મને સામે આનંદ આપતા નથી

અષ્ટાવક—પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તનારા મનુષ્યને દોષો પોતાના તરફ ધસડે છે નિરકૃષ્ણ સ્વચ્છદી મનુષ્યો દોષ કરવા તરફ પાપાચાર્યપ્રતિ ધસડાય છે હું સદા ધ્યાનથી એ સર્વનો પગભવ કરું છું માટે હે સ્ત્રી ! તું તારા પવનમા જ

સ્ત્રી—હે બ્રાહ્મણ ! હું તમને માથું નમાવી પ્રણામ કરું છું તમે મારા ઉપર કૃપા કરો, જો તમે પાગડી સ્ત્રીની સાથે સમાગમ કરવામા દોષ જોતા હો તો હું પોતે તમારો અર્પા કરું છું તમે માંડ પાણિગ્રહણ કરો જેથી તમને દોષ લાગશે નહિ હું સ્વતંત્ર છું અને આ રીતે પાણિગ્રહણ કરવાથી અધર્મ થાય તો તે અધર્મ મને લાગશે મારું મન તમાગ વિશે પરોવાયું છે અને હું અતંત્ર છું માટે તમે મને ભોગવો

અષ્ટાવક—હે સ્ત્રી ! તું અહિ અતંત્ર કેમ છે ? તેનું કારણ કહે ત્રણે લોકમા એવી-દાષપણ સ્ત્રી નથી કે જે સ્વતંત્ર થવાને યોગ્ય હોય, શાસ્ત્રમા કહ્યું છે કે

પિતા રક્ષતિ કૌમારે, મર્તા રક્ષતિ યૌવને ।

પુત્રાશ્ચ સ્વાર્થારે કાલે, નાસ્તિ સ્ત્રીણા સ્વતંત્રતા ॥

કુવારી અવસ્થામા પિતા કન્યાનું રક્ષણ કરે છે, જુવાન અવસ્થામા ભર્તા-પતિ પોતાની સ્ત્રીનું રક્ષણ કરે છે, અને વૃદ્ધાવસ્થામા પુત્રો માતાનું રક્ષણ કરે છે સ્ત્રીઓને તો સ્વતંત્રતા જ હોતી નથી

સ્ત્રી—હે સુનિ ! હું કુવારાવસ્થાથી જ બ્રહ્મચર્ય પાળું છું, હું કન્યા છું તેમા સંદેહ નથી તમે મને તમારી પત્ની તરીકે ગ્રહણ કરો અને મારી ગ્રહણના નાશ ન કરો

અષ્ટાવક—વિચાર કરવા લાગ્યા કે મને જેમ કામ પીડે છે તેમ આ સ્ત્રીને પણ કામ પીડે છે હું તેને કામાતુર જોઉં છું પણ જે વાન્ય ઋષિની કન્યાનું મેં માથું કર્યું છે, તેની પણ આની જ જીજ્ઞાસા હશે હું એક પતિનિત પાળનારો છું કે પગ્ગ્રીવપટ છું તેની આ ક્રોધી કરવા મને તેમણે અહિ મોકલ્યો હોય તો પછી આ કર્મ મને વિધ્નરૂપ થાય હવે મારું કન્યાણુ શી રીતે થાય તેનો મારે વિચાર કરવો ઘટે છે આ કન્યા દિવ્ય આભ-રણો તથા દિવ્ય વસ્ત્રો પહેરીને મારી પામે હાજર થય છે, પરંતુ આ કન્યાનું આ ઉત્તમરૂપ પૂર્વે શા માટે વૃદ્ધાવસ્થાથી દકાપયું મને જણાયું હતું ! હમણા આ કન્યાનું આતુ રૂપ છે, પણ હવે પછી તેનું રૂપ કાણુ જાણે કેવુંએ થશે ? હું શક્તિ અર્થાત કામને વશ કરવાનું મારું સામર્થ્ય કંઈ યુમાવીશ નહિ મૃતિ એટલે પ્રથમ પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુનો અવ્યકોગ, હું કંઈ કરીશ નહિ ધર્મનો ત્યાગ કરવાનું મને ગમતું નથી, પણ સત્યથી વસ્તુને ગ્રહણ કરીશ

અપૂર્ણ.

સુસુક્ષ્મોતું કર્તવ્ય.

(શ્રીસુત ઇશ્વરભાષા જીવાભાષા પ્રેક્ષ,)

સુસુક્ષ્મ પુરુષે દાપત્ય ધર્મવાળાએતો સગ ત્યજવો જોઈએ, અને ઇન્દ્રિયોને છુટી નહીં મૂકવી જોઈએ તેણે એકાતમા ગ્રી પગ્માત્મામા ચિત્તને જોડવું જોઈએ.

કદાચ દાપત્ય ધર્મવાળાનો સગ કરવો હોય તો ઇશ્વર સબધી ધર્મ પાળનારા સાધુ જનનોજ કરવો અને જ્ઞાનના પ્રભાવવડે સર્વ પુરુષો કહે છે કે પોતાના મનનો પૃથ્વીમા, પૃથ્વીનો જડમા, જડનો તેજમા, તેજનો વાયુમા, વાયુનો આકાશમા, આકાશનો અહકારમા, અને અહકારનો મહત્ત્વમા લય કરવો તે મહત્ત્વમા વિષયાકાગને જુગે પાડી શુદ્ધ રહેલા જ્ઞાન ભાગતું આત્મ સ્વરૂપથી ધ્યાન કરી તે ધ્યાનરૂપ વૃત્તિથી અજ્ઞાનને બાળી નાખવું પછી મોક્ષાર્થના સુખરૂપ જ્ઞાનથી તે ધ્યાનરૂપ વૃત્તિનો પણ ત્યાગ કરી બધનમાનથી મુક્ત થતા પોતાનું સ્વરૂપ કે જે કોઈ પ્રકારે વહી ચકાતું નથી અને જેમા કોઈ પ્રકારનો તર્ક પણ આવતો નથી તેમા જ સ્થિત થવું.

આત્મા મિત્રાચ ખીજ પદાર્થોમા વૈગમ્ય અને નિર્ચુલ્ય આત્મામા દંડ પ્રીતી રાખવી એજ કલ્યાણનો ઉપાય છે સાગ વિચારવાળા શાસ્ત્રોમા પણ એજ નિર્ણય છે.

અહા ગમવાથી-ધર્મ પાળવાથી જ્ઞાન સબધી નવા નવા વિષય જલ્પવાની ઠગ્ઠા ગમવાથી, અહંજ્ઞાનના સાધનોમા નિષ્ટા ગમવાથી, યોગીઓની મેવાથી, ભગવત્ ગુણોત્સાહ નિત્ય સાબળવાથી ધન અને કામનામા લાગેલાઓની સાથે સમાગમથી ઠગ્ઠા મૂકી દેવાથી, ધન અને વિષયોનો વિકાર છોડી દેવાથી, એકાત મથળમા ગહેવાની પ્રીતી ગમવાથી, પોતામાજ સતોષ ગમવાથી અને ભગવાનના ગુણોમા દંડ નિષ્ટાવડે શ્રવણ કરતા સતોષ ત્રહી રાખવાથી અને વૃત્તિમા શાંતિ વિગેરે શુભ ગુણોતું સપાદન કરવાથી અને પોતાના વાસ્તવ હીનનો વિચાર કરવાથી અને નિષ્કામપણે યમ અને નિયમ પાળવાથી અને કોઈની પણ નિંદા નહીં કરવાથી અને યોગ ક્ષેત્રને માટે ઉયોગ નહીં કરવાથી અને સુખ દુઃખાદિ અવિ-કળપણે સહન કરવાની દેવ પાડવાથી અને કાર્યથી કાગળો પર્યંતના સર્વ પદાર્થોમા વિગમ કરવાથી, નિર્ચુલ્ય સ્વરૂપમા પ્રેમ અનાયામે થાય છે.

શ્રીગુરુની મેવા કરવાથી પગ્માત્મામા સાચી પ્રીતિ થાય ત્યારે જ્ઞાન અને વૈગમ્યતા બળથી અવિદ્યા અને ક્લેશ-નિવૃત્ત થતા દૃશ્ય અને દૃષ્ટાનો ભેદ પણ નિવૃત્ત થાય છે જેમ અગ્નિમાથી જાગેતો અગ્નિના પદાર્થને જુએ નહીં તેમ પોતાથી બહારના પદાર્થોને દેખે નહીં દૃષ્ટા અને દૃશ્યનો ભેદ અત કરણને લીધેજ દેખાય છે ધનના મોહથી સુસુક્ષ્મ વધમા મા-ગતો નથી વિષયોતું આસક્તિથી અમરણ કરનારને વિષયો એવી જાય છે અને મન બુદ્ધિ-માથી વિચાર કરવાથી ગતિને હારિ લે છે અને આગળ પાળવું સ્મરણ જરૂર રહે છે અને મુન્ધુ જતા નાન નાન પામે છે એ પ્રમાણે થવા દીધુ એટલે પોતાને હાથે જ પોતાનું બચે.

આત્મા ઉપરના પ્રેમને લીધેજ ખીતુ બધુ પ્રિય લાગે છે ધન અને કામની તૃષ્ણા ગમવી એજ મનુષ્યોના સર્વમા પુરુષાર્થ નિહાળીને તૃષ્ણા ગમવાથી, શાસ્ત્રનું જ્ઞાન અને સ્વરૂપનો અનુભવ બધ થઈ જતા સ્થાવરનો અવતાર આવે છે તિવ્ર સંસારરૂપ અધકાર

માથી પાગ પામવાને ઇન્દ્રનાર મુમુક્ષુએ સગે ત્યજવો કાગ્ય કે સગ એ ધર્મ, અર્થ મોક્ષાદિ પુરુષાર્થનો નાશ કરે છે

મોક્ષ સિવાયના ત્રણમા કાળનો ભય છે સૃષ્ટિમા ત્રણથી બહુ પર્યંતના સર્વના મનો-રચને કાળ તોડી નાખે છે તેથી કોઇને પણ સાચુ સ્વપ્ન નથી

દેહ ઇન્દ્રિય-પ્રાણ બુદ્ધિ અને અહ કાર્યી વિદ્યાએલા સ્થાવર જગમોમા અતર્પામિરૂપે પ્રત્યક્ષ અને દેશકાળ તથા વસ્તુના માપથી રહીત જે પ્રકાશે છે અને અતર્પિતિથી જે જણાય છે તે બહુ હું હુ અહમ્માસ્મિ—

મુમુક્ષુગા કી ચરિત વિધેય । સત સગતિ નિર્મમતેષુ ભક્તિ ॥

મુમુક્ષુને સમસગતિ અને મમતા રહીત બક્તિવડે-તત્ત્વ બોધ થાય છે

સ્પૂલ શરીર તથા બાહ્ય ઇન્દ્રિયોના સબધો બધા આગમાપાથી છે--પ્રમાણમા અતરેન્દ્રિય જે દિવ્ય મનના કિરણોની ગુચથીવડે ગમી શકીએ તો તે ચિરસ્થાઈ નિવડે પણ સત્ય ત્રિકાળ અનાધિત સબધ વા આપણા સર્વની પીઠમા રહેનાર ઉત્તમ પુરુષ શુદ્ધ અહ પદાર્થ શિવને ઉદ્યેખી ચિત્તન કરીએ તોજ જળવાય સામાન્ય જનો પ્રથમ તો સાચો માને છે વિચારકો દિવ્ય મનના સબધને માને છે બહુનિષ્ટો ત્રીજા જગધ્યોતિના સબધને જાણે છે સાચા અલિંગી તેજ છે

ધર્મગુરુઓનું મહાત્મ્ય અને કર્તવ્ય.

(ગતાકથી ચાલુ)

(લેખક-લાલજી વીરેશ્વર જાની)

ધર્મપુસ્તકોનું વાંચન —

કેટલાક ધર્મપુસ્તકો જેવાકે શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, શ્રીમદ્ભાગવત, રામાયણ, મહાભારત તથા પુરાણાદિ જેમાથી હવેલીઓ, મદિરા કે દેવાલલોમા શિષ્યવર્ગને ઉપદેશ કરવામા આવતો હોય, તે ઉપદેશ કોઇ પણ ધર્મ ગ્રંથદાયના મનમા તણાઈને પક્ષપાતથી ન થવો જોઈએ પરંતુ ભગવદ્વાક્ય જે ખરા અર્થમા હોય તેજ અર્થનોજ આતાઓને ઉપદેશ કરવો જોઈએ ધર્મીયાર્થો આ ઉપદેશનુ કામ શાસ્ત્રીઓ કે કથાકારોને સોપે છે અને પોતે જાતે ધણેભાગે કરતા નથી અગર કરી શક્તા નથી પરિણામ એ આવે છે કે કેટલીકવાર સ્વાર્થી બદ, આતાઓનુ મન ‘રજન કવ્વા માટે કથા સાથે કેટલાક યુગાંકિક તુલકા તથા અસમ્ય વાતોનું મેળવણુ કરે છે, આથી ધર્મની વાત એક બાલુએ રહી અદ્યખાનેથી અધર્મ ઉભો થાય છે પ્રભુગીર્તન, હરિકથા છંદાદિ વિષય સાન્ત્વનાર્થે છે પરંતુ તેથી વિષયો જાગૃત થાય અને ઇન્દ્રિયો ઉન્મત્ત બને તો પછી અધોગતિ ક્યા દૂર રહી ? માટે દેવ મદિરામા જે કથા ધીર્ન થાય તે ખાસ કરી નીતિમય અને નિર્મળ જ્ઞાન આપનાર હોવા જોઈએ અને તેમ કવ્વા માટે સદગુણી અને વિદ્વાન ધર્મીયાર્થોએ પોતે જાતે જ સેવકોને સવાર સાજા ધર્મશાસ્ત્રોનો ઉપદેશ કરવો જોઈએ અથવા તેમ ન બની શકે તો ખાસ સદ્વર્તનરહીય શાસ્ત્રીઓદ્વારા નિષ્પક્ષપાત રીતે ધર્મશાસ્ત્રોનો ઉપદેશ કરાવવો ઘટે છે ધર્મમદિરા —

ધર્મ મદિરામા દર્શન વેળા સ્ત્રી પુરુષો બધા એકજ દ્વારથી દાખલ થઈ એકજ દ્વારથી ફરીને પાછા એકલા નીકળે, એ આહવા લાખક નથી માટે સ્ત્રીપુરુષો બન્નેના જવા આવવાના માર્ગ જુદા હોવા ઘટે છે

કેટલાક મહોત્સવ સભાએ દેવમંદિરમાં દર્શન કરતા કેાઇ કેાઇવાર બિચારા ભાવિક જનો પૈકી કેાઇ બીડમાં ચગદાઇ મરે છે આલુ ધણીવાર આપણે વર્તમાનપત્રો દ્વારા વાંચીએ છીએ આની અવ્યવસ્થા માટે ધર્મચાર્યો જોખમદાર છે તેઓએ આના પ્રમંથે પૂર્ણ અગમ્યા, બદોબસ્ત અને શાંતિ નહે તેમ અગાઉથી તજવીજ ગમાવવી જોઈએ આલુ વળતો વળત બને તો મપ્રદાય કે ધર્મ ઉપર લોકોની શ્રદ્ધા રહે નહિ

— ઉપસહાર —

૧ ધર્મ ગુરુઓના વર્તન ઉપર કેાઇપણ દેશની પ્રજાના કલ્યાણ વા અકલ્યાણનો આધાર છે, માટે ધર્મગુરુઓ ખાસ સદગુણ અને નીતિના પ્રત્યે નિરતર પૂજ્ય બુદ્ધિ રાખી તેમના સદુપદેશનું અનુકરણ કરી પોતાની કુટેવો દૂર કરી ગહેણી કરણી સુધારની જોઈએ

જ્ઞાનહીનો ગુરુસ્ત્યાગ્યો મિથ્યાવાદી વિઢવરુઃ

સ્વચિંધાન્તિ ન જાનાતિ પરસ્થાન્તિ કરોતિ કિં ॥

“ જ્ઞાનહીન, મિથ્યાવાદી અને દબી ગુરુનો ત્યાગ કરવો, એટલે કે તેવાને ગુરુ કરવો જ નહિ કારણકે જે પોતાની શાંતિ ન જાણતો હોય તે ખીમને (સેવકોને) શાંતિ કેવી રીતે આપી શકે ? ”

નીતિ શાસ્ત્રના આ વાક્યથી સિદ્ધ થાય છે કે ધર્મગુરુઓ સદ્વિદ્યા સંપન્ન, જ્ઞાનના બહાર રૂપ, નિસ્પૃહ અને સત્યનિષ્ઠ હોવા જોઈએ

૨ ધર્મચાર્યોએ સેવકજનોને નિરતર ધર્મશાસ્ત્રોનો ઉપદેશ ક્યાં કરવો જોઈએ

૩ ધર્મચાર્ય કામ અને મોક્ષની ઈચ્છા માટે મેલ્ય અને મેલક, બન્નેએ સદર મન વાણી અને શરીરથી પવિત્ર ગહેવું જોઈએ

૪ ભેટવું દ્રવ્ય પોતાના મેલકોને અર્થે પણ મંકડતે વળતે ધર્મચાર્યોએ વાપરવું જોઈએ

૫ ધર્મચાર્યો તેમજ શિષ્યોએ બધા મપ્રદાય જોડે પ્રેમથી અને કરુણાના ભાવથી વર્તવું જોઈએ

૬ સદ્વર્તન-મીઠા ધર્મ ગુરુઓ ધર્મગદી પણ અધિક છે કણુ છે, કે શિવે રુઢે ગુરુજ્ઞાનના ગુરો રુઢે જવ જ ના “ જેના ઉપર શિવજી ગુરુએ થાય તેનું ગુરુ રક્ષણ કરે છે, પણ જેના ઉપર ગુરુ ગુરુએ થાય તેનું કેાઇ પણ રક્ષણ કરે નહિ ” આ વાક્યનો મર્મ એ છે કે ધર્મરીક્ષ સદ્ગુરુઓ પોતાની સદ્ગુણના પ્રભાવથી દિવ્ય શક્તિ મેળવી શકે છે અને એજ શક્તિથી તે અખીલ વિશ્વને ઉદ્ધારી શકે છે

इति शिवम् ।

સદ્ગુરુ સેવના

(શાર્દૂલવિકીરિત)

જે ટાળે નિજ શિષ્યના દુઃખને, મહોપદ આપે સદા,

જે ટાળે પમદૂતનો બચ અને સસારની આપદા,

તારે જે ભવપાગ માન દહને, મહારી અજ્ઞાનને,

વડુ વાગ હજાર નિત્ય વિનમે, એવા ગુરુવર્તને

લાલજી વીરેન્દ્ર જાનો

મંથાવલોકન

ગહાન નેપોલિયન—પ્રકાશક સસુ સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય તરફથી બિહુ અખાનદ ગુટકી સાધન પાન ૭૮૭ પાકુ પુઠું મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦ આ પુસ્તક પ્રકાશક તરફથી અમને મળ્યું છે ક્રાન્સન મહાન દેશબક્ત નેપોલિયન બોનાપાર્ટનું આ વિસ્તૃત જીવન ચરિત્ર છે તેમા અનેક આકર્ષક પ્રસંગો, રસપ્રદ વર્ણનો, અને પુષ્કળ હકીકતો જાણવા ને વાચવા જેવી છે કલ્પિત નવલકથાઓ કરતાં આ પુસ્તક વાચવાથી ધર્મજન જાણનાતુ મળે છે, આવા મહાન હિંમતવાન નરના જીવનચરિત્રનું દરેક બાળક, યુવાને અને વૃદ્ધે મનન કરવું ઘટે છે આપું દળદાર ઉપયોગી પુસ્તક પ્રગટ કરીને અને તેને નજીવી કમિનમા આપવાનું સાહસ કરીને સ્વામીજી અખાનદજીએ ગુર્જર પ્રજા ઉપર ધણેજ ઉપકાર કર્યો છે એમ કહેવું પડશે

ગુજરાતી કેસરી—આ નામનું ગુજરાતી અઠવાડિક પત્ર મુબાઈથી નીકળવું શરૂ થયું છે, તેના સંપાદક રા. ચંદુલાલ નાનચંદ સાહેબ ગીર્ગામ મુબાઈ છે

આ પેપર મગલીમા નીકળતાં કેસરી પેપરની દબે કાઢવામા આવે છે તેમા સમાચારો ઉપરાંત સ્વરાજ્ય વાદીઓના લેખો, વિજ્ઞાનના લેખો, ખાસ વાચવા જેવા આવે છે સંપાદકની નોંધ પણ સ્પષ્ટ આવે છે મરાઠી ધણા લેખોના ભાષાતરો પણ આ પેપરમા હોય છે આ નવી જગત નીકળેયુ પેપર પ્રજામા પ્રિય થઈ પડશે એમ અમારું માનવું છે તેનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪-૦-૦ છે લાયબ્રેરીઓને રૂ. ૩-૮-૦ માં મળે છે

નવચેતન અને ગગનમુખિ—કવિતાથી રા. આપશી વિઠ્ઠલદાસ ઉદેશી તરફથી આ સચિત્ર માસીક બહાર પડે છે તેનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬-૦-૦ છે માસીક દળદાર અને વાચવા લાયક ઉપયોગી લેખોથી સુદર બને છે અનેક પ્રકારના વિજ્ઞાનના લેખો, રસીલી સચિત્ર વાતો, વિગેરે ઉપયોગી લેખો અને ચિત્રોવાળું આ સુદર માસીક ગ્રાહક થનારને જ્ઞાન સાથે ગમ્મત અને આનંદ આપે છે

શ્રી ઉપદેશ રત્નકોષ—આ પુસ્તક તેના સંપાદક અને પ્રસિદ્ધ કર્તા ગ. દીરપાસા કર મોતીરામ બટ તરફથી મળ્યું છે તેમા શ્રીજીનેશ્વરચરિત્રનું ઉપદેશ રત્નકોષનો સમાવેશ કર્યો છે રા. દીરપાસા કર મોતીરામ બટ તરફથી નીચે પ્રમાણે ખીજા પણ પુસ્તકો મળ્યા છે

આનંદની વખાર—અને સુખનો બહાર પ્રસિદ્ધ કર્તા કસ્તુરચંદ સુરચંદ મારશ્વતીયા ઉર્ફે આનંદ સામ્બરકદા બોર્ડાંગ હાલિસ, મમાદેવી પોસ્ટ પાઞ્ચ મુબાઈ તેમા જુલ્લા જુલ્લા લેખકોના આનંદને આપનાર ઉત્તમ લેખોના ટુકડા સંગ્રહ છે પૃષ્ઠ ૩૪ કમિન ૦-૨-૦ પુસ્તક ઉપયોગી છે

આનંદનો સંદેશ—સાચો આનંદ, સ્ત્રીઓનો સુખમય મંસાર એ વિગેરે કેટલાક ચોપાનીયા પણ મળ્યા છે પુસ્તકો અને ચોપાનીયા ઉપદેશ આપનાર સાચા આનંદનો માર્ગ બતાવનાર જાણીય છે

ભાગ્ય લેખન્ય મનાકર—પ્રથમ ભાગ મગ્ધકર્તા રા. નગીનદાસ હજનનાલ સાહેબ ઉર્ફા શર્મામી, ઉર્ફા આ પુસ્તક તેના મંથકર્તા તરફથી અમને મળ્યું છે પૃષ્ઠ ૩૫૫ મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦ આ પુસ્તકમા અકારાદિજીથી જુલ્લા જુલ્લા અયોમાથી મૂળ સંસ્કૃત અને તેની હિંદી રીકામા ક્વાચો, ચૂર્ણો, ગુટિકા, ગુગળ, અવનેહ, પાક, ધૂન, તેન, આસવ અગ્નિ, લેપ, ધુપ, અંજન, રસો વિગેરેના પાઠો આપેલા છે જેમા અ અને ક અક્ષર ઉપરના નામવાળા ઔષધોના મૂળ અથવા પાક અને તેની હિંદી રીકા સાથે સમાવેશ છે પુસ્તક

વેદોને માટે ઉપયોગી છે પણ ભાષા હિંદી છે એટલે ગુજરાતી વેદો જમને હિંદીનું જ્ઞાન હોય તેમને વધુ ઉપયોગી છે જમને હિંદીનું જ્ઞાન ન હોય તેમને માટે તો મંસ્કૃતને હિંદી શબ્દ જડે અને હિંદીનું ગુજરાતી બાણવા શબ્દકોષ જોવો પડે પણ હિંદી વેદોને આ પુસ્તક ઉપયોગી વધુ ગણી શકાય હવે પછીના ભાગમાં પ્રકાશક જે હિંદી શબ્દોને ગુજરાતીમાં કોષ આપે અથવા હિન્દી તથા ગુજરાતી ભાષાતર આપે, તો તે ધણું ઉપયોગી થાય એમ અમારું માનવું છે એક દરે આવા મોટા પુસ્તકને મમલ કરવામાં ભાષા નગીનદાસે ધણી મહેનત લીધેલી જણાય છે

આ પુસ્તકમાં મંસ્કૃત ટકાવ, મા હિંદી અર્થ સુકોમાં થાય છે જ્યારે ગુજરાતીમાં ટકણખાર થાય છે, હવે આવી રીતે આ પુસ્તકમાં સંસ્કૃતનું હિંદી ભાષાતર હોવાથી તેને માટે જે હિંદીનો ગુજરાતીમાં કોષ અપાય તો અથવા હિંદી તથા ગુજરાતી ભાષાતર અપાય તો પુસ્તક દરેક વેદને ઉપયોગી થાય એમ અમારું માનવું છે આશા છે કે હવે પછીના ભાગમાં તેવો કાષ્ટિક ફરફાર થશે.

इच्छाशक्तिने वधारवाना सरळ उपायो.

શરીરના કોઈ પણ ભાગને વગર કારણે ન હવાવો ધણા મનુષ્યોને હાથ પગ હવાવવાની, નખ મુખથી કરડવાની, ટેનકને ખટખટ કરવાની અને આવી જ કેટલીક ટેવો હોય છે આવી ટેવોને દુરથી જ નમસ્કાર કરો અને રહેવાઈથી ગાનિની સાથે કામ લીધા કરો જ્યારે કંઈ જે મનુષ્ય વાતચીત કરતા હોય, ત્યારે વચ્ચમાં ન એવો જ્યારે તમારો અભિપ્રાય ભાગવામાં આવે ત્યારે અવસ્થ આપો પરંતુ તમારા વિચારોની ડાખ ખીજ મનુષ્ય પર બેસાડવાના પ્રયત્ન ન કરો, કમળકે દરેક વ્યક્તિને પોતાના વિચારો સ્વતંત્ર રાખવાનો અધિકાર છે

ભય, શોક, ચિન્તા અને દોષને મનમાં ધ્યાન ન આપો, નહીં તો તમારી ધ્વજાશક્તિ નિર્મળ બની જશે અને શરીરનો નારા થશે

જન ગુજરી રાતનું સ્મરણ ન કરો તેને દીનકુલ લુપ્તી જાણે વર્તમાન તમારા હાથમાં છે અને ભવિષ્યને તમે જેવું ઇચ્છશો તેવું બનાવી શકશો

કોઈની પણ દયા નિદા ન કરો નિદા અને બદમાશના વિચાર આવનાજ તેનામાં ઉગમ સંગુણો જોવાનો યત્ન કરો

રાત્રાએ સુતી નખને સ્મરણ કરો કે એક કષ્ટ વધુ છે જેના લીધે નમને સફળતા પ્રાપ્ત નથી થતી ગમે સુતી નખને તેને ચોપી કડોડો અને દ્રઢ સકરડ કરો કે કાનથી તમે તેને પાસે નહીં ફરકવા દો આ પ્રકારે ધીર ધીરે અજ્ઞાન કરવાથી તમે તેને નષ્ટ કરી શકશો

હમેશા નાપા યોગ કરો અને તેમને પુણી કરવાનો પ્રયત્ન કરો જે તમે કોઈ કાર્ય કરવાને અમમર્થ હો તો મુખથી સર્વ હોવાનો હવો ન કરો મુખથી કોઈ વાત નીકળી જાય તો તેને પૂર્ણ અસ્થ કરો “ મનુષ્ય જેવો વિચાર કર છે તેવોજ બની જાય છે ” આને અગભર મનમાં ગોઠવી રાખો

મંદગતે ઉત્તાની સાથે પવન પરમ પાય મોનિટ મે પો અન કમળુપા આ આવના કરો મ્હાગી ધ્વજાશક્તિ બળવાન છે, બળવાન છે બળવાન ધ્વજાશક્તિપર કોઈ આરકા નથી બેસાડી શકતું

દુ દરેક કાર્ય કરી ગકુ છુ અને અવસ્થ કરી ન x

નવલકિશોર અને નિર્મળા

(અનુસધાન ગતાર્થી)

(રા ગૌરીશંકર મોતીરામ બટ પી એ)

— મને આવડાં તેવી બાધામાં મેં તને પણ લખ્યો છે અતિથેક થયો હોય તો માફી આજુ છું કેમો —

‘બાધાને શું વળગે બુદ્ધ, જે રસમાં જીતે તે સુર
સંસ્કૃત જોડ્યાથી શું થયું, શું પ્રાકૃતથી નાશી ગયું
બાવનનો સળો વિસ્તાર, અખા ત્રેપન’મો પાર’

પહેલાં તો માબાપ આગાઓ માટે સ્વામી રચના, જેમો —

‘સીતા સ્વયંવર રચીયોરે, રાયે મંડપ રચીયો,
જનક પાસે આરી જનકી હિમાં, ધનુષને પુણે વધાવ્યું રે, રાયે મંડપ રચીયો,
અનુપમ રૂપ નીલાળીને કન્યા, રાયે લીધી છે પ્રનિદા રે રાયે, મંડપ રચીયો.

x x x x
આગા વિના કાંઈ કામ ન થાયે, સેવા તણું ફળ જાયે રે, રાયે મંડપ રચીયો,

* * * *
યુર વંચન સુણી રામજ, કલે આગીને લાગ્યા છે ચરણે રે, રાયે મંડપ રચીયો’

વળી માલથુને કહે છે કે —

જેવી તારી હોય અતુરાઈ તેવી કરજે તેની સરસાઈ
કાંઈ બાકી ન રાખીશ બાઈ, માલથુ ગૂથી લાવ ગુણીયલ ગજરો,
એવી કરજે કોરીમરી એમી, જુકિત હોય જેવા જેની જેમાં
મોહ પામે મુનિવર તેમાં માલથુ ગૂથી લાવ ગુણીયલ ગજરો

શ્રી કૃષ્ણમાં સઘન કાંઈ એહો ન હોય. બ્રહ્માનંદ કહે છે કે —

ગયે જન્મ હોડ ગોકુલકો નહીં ફિર બોટ કર આવ્યે
સખી રાતી રહી ચનમે કિનારા હો તો એસા હો

* * * *
હિતારી બાર બ્રમિકા, સિધાયે ધામ અપને કા

વો બ્રહ્માનંદ ફુનિયાસે, નિધારા હો તો એસા હો

બ્રહ્મચર્યનો પ્રતાપ કાંઈ એહો નથી, કહ્યું છે કે —

મહિમા એનો મુખે કલો કેમ જાય—મહિમા

મોક્ષ માર્ગની યાત્રા સાચી જીવગીતી સચવાય

કથાણુ પામવાનો મર્મ ન જણે, પ્રાણી બર્ષા અટવાય—મહિમા

વમતમાં પિતતા જે પુણી ગ્રીષ્મ મહાં કરમાય

એની એ વળી ગ્રીષ્મ વસતો, આવે ને વહી જાય—મહિમા

જાણ્યા છતાં પણ રહે અજાણ્યા, તેને શું કહેવાય

અણુસમજુને શું સમજાવે, સમજે સહેલું જણા—મહિમા

હાલ તો એજ વિશેષ હવે પછી

શ્રી નવલના દીપ

પ્રકરણ ૭ મું.

જેમાં નવલ ઉપર વધુ આકૃષ્ટો આવે છે.

“ મહા ખેડેન આમ આવો તો ? ”

“ કેમ નાનુભાઈ, શું કામમા રોકાયા છે ? ”

“ કંઈ નહિ, એ તો એટલે, આ કામગી જગ વાગ્યો તો, ”

મહાએ કામગી વીગો વાગ્યો અને જમીન ઉપર મ્હાન મુદાથી ફેંક્યો

મહા એ નિર્મળાની નિકટની સખી હતી સખીના કિર્કમાં તેનો પથ ઉતરી હતો તેના મુખે મુખી અને તેના ફૂંખે ફૂંખી હતી

“ તેમા તો પડિનાઈનો પાગ નથી હો ? ”

નાનુ જગાક હતો

મહાએ આગળ ચલાવ્યું “ અમારું કામ તો નહીં ને ફડ ” બેગમો આવી પડિનાઈમા । ઉતરે એટલું કદી જેવું હતું ને કે “ નિર્મળા બીજને અપાઈ ” પણ એટલામા તો કેવા કાન્યો ને બાવના સૃષ્ટિ જીવ કંઈ છે ? ” નાનુએ ઉતાર ન આપ્યો, મહા તેના કામે વળગી.

નાનુ મુનઠ આવ્યો ત્યારે તેની માથે કંઈ પણ લાગ્યો ન હતો આજકાલની લોહી ચૂસનારી ફેગવણીની પ્રયાથી તે કટાણો હતો જ્યારે તે અમદાવાદમા હાઈકુલમા અબાસ કમો ત્યારે તેની શેખાઈનો પાગ ન હતો કોટ, પાટલુન, ડૉટ, નેકટાઈન વગર તેને આસતું નહતું જ્યારે જ્યારે નિપાળો વચ્ચે કપ મેચો ગ્માતી, ત્યારે નાનુનું નામ મોખરે આવતું ફેટવી કલ્લોમા, ફેટલા સમાજમા, ફેટવી ગમનોમા બાગ લઈ નેજે જન્મન દીર્ઘિ મંપા-દન કરી હતી, તે મેટીકમા પ્રથમ વર્ષે નપાસ ચલાથી ઘોવાઈ ગઈ હતી તેનો માથાપ યુગ્મરી ગયા હતા ફૂગીઓએ તેને કદી મૂક્યું હતું કે જે એક માસ નપાસ ચલ્ય તો તને ફૂગી જવામ સખી નહિ આપીએ “ બાવતું હતું ને વેંટે ક્યું ” તે બીચારો નપાસ ક્યો ને તેજ વચ્ચે તેને મુજબમા નેકરી લેવી પડેલી પણ તેનો અભાવ આગળ વધવાનો દોવાથી તેજે નોકરીને નિનાગની આપીને વેપારની એક મદાન પેડી મુજબમા ખોલી હતી ને તેમથી તે એ પેસા કમતો હતો નવવની સાથે તેને ગાઠ દોળી હતી

સામેના ઓગડામાંથી કોઈ આવતું હોય તેમ જણાયું નાનુ જેમ ઉધમાંથી જાગે દોષ તેમ આસપાસ જેવા વાગે કોઈ ત્યા પીરે પગે આવતું હતું આવનારનું ચરીંગ જરાક બાંધે દોવાથી જેમ યુગ્મ દેખીને કુકાડ માતી જતી હોય તેમ તે આવનાર માણસ નાનુ પાસે આવીને ઉભો ગ્યો

“ કેમ મગીબાઈ, કેમી મગા ? ”

“ પણ કહે છે ને નિર્મળા કદાચ જતી નહીં હતી ? તે આવી ક્યારે, ને વિવાહ તૃપ્ત્યા ક્યારે ? ”

“ જા બધુ તો નથી કહેતો એ વાત તો બહુ છાની છે ”

“ પણ મારી આગળ શું છાતું રાખ્યો છો ? ”

“ તો હું છાતું નથી રાખતો ? ”

‘ ના ’ નાનુએ ઉત્તર આપ્યો

“ સાબળ ત્યારે નવલના બાપ હમણા મરી ગયા તેની નોકરી સ્ટેજ કંસર માટે ગઈ તેના વતનના લોકો તમામ મિશ્કત પડાવી બેઠા તેના તમામ સગા નિર્મળા ને સ્વાર્થી છે નિર્મળા શ્રુમ થયાની વાત જાણતા નવલનોય પત્નો નથી છતાં નિર્મળા તો ઘેર આવી પણ તેના માળાપે તેને પરણાવી દેવા ઉતાવળ કરી ”

“ તો બિચારા નવલનું શું ? ”

“ શું તે મેરમેરેયા ગાડો થઈ જાય ખરો. જો સાલુ થઈ જાય ને સરસ્વતીચંદ્ર માફક બાવાઓના યુગમાં રહે તો કુસુદ મજે ને દહાડા વીતે હવે કદાચ ખીજ છે ? ”

“ સરલા ” નાનુએ ઉમેરવા જોટલી ધૂણતા કરી

“ પણ તો કદાચ સરસ્વતીચંદ્રમા ગણાવેલી કુસુમ છે ? તેજો ક્યા તપ કર્યો છે ? ”

“ મણીભાઈ તમે મુંબઈ ક્યારે આવ્યા ? ”

“ તારે તેનું કદાચ કામ છે ? વાત ઉડાવે છે કે શું અભ્યાસ ? ”

“ ના ના હું તો સ્ટેજ પૂછુ છું ”

“ જો બહા વડોદરા કોલેજમાં હતા ત્યારે મજા ઉડાવતા સાજા સવાર બાહ્યે રાખી શીરોપુરી ઉડાવતા કોકો દર કલાકે થતો નાટકો બોલાતા, દોડવે પાવન થતો ને ચીરોટો ઉડતો ”

“ તેથી જ ખરોડા કોલેજમાં ચીસ્ટ કલમ નામ પાડ્યું હશે ? ”

“ ગમે તેમ હોય, પણ જ શીસ્ટે મુસ્તથી ધારીએ આવતી મહારાજને તો વઢીને ખુશામત કરીને પાણી પાણી કરી નાખતા ને નવલની લાંબી ચોટલી ને બબોટીયાની ગમ્મત આવતી ”

‘ શી ? ’

“ તરબાણું આચમની લઈ ને મંધ્યા કરવા તેની રુમમા બેસતો ત્યારે તેની ચોટલી ટેબલને પાથે બાધી દેતા પણ તેને ખબર જ ચાની પાવા દબાવે ? ”

“ પછી ”

“ પછી શું ? તેની આચમની ખુશાવી લઈએ, તરબાણું ઉપાડી લઈએ ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ ”

“ પછી ? ”

“ પછી તે સાલ્લા જેવું ગરું કદાચ પહેરીને બધાની સાથે જમવા બેસે તો તેના બાણમાં બડ દર્દને રોટલી કે લાડુ ફેંકાયે ? ”

“ તો તે નાગજ ન થાય ? ” નાનુએ પૂછ્યું

“ થાય કે ન થાય, એનું બધા આગળ ચાલે શું ? ”

“ પણ તમે તો પરાક્રમ કરતા કરતા હજી પ્રીતીસમા છે ને નાનુ તો એમ એ થયો ”

“અરે તે એમ એ છેને યાપ તેથી અમારે શું ? ખદા જોડેથી મઝા દઈ તેને પડી દશે ? પણ અત્યા નાનું, પેલા કુત્તરું શું ?”

“ક્યો ?”

‘નિર્મળાએ આપ્યો હતો તે વળી ? મુ તું બૂલી ગયો કે ત્યારે નવય માંદો હતો ને પાણી ન મળતું ત્યારે નિર્મળાએ તેને પાણી પાંચું હતું ને તેણે સમગ્ર ચિન્હ માટે ગળી મૂક્યો હતો તે”

“કુત્તરે જોરો, ને નિર્મળાને સંસ્થાએ, આ મિથ્યા જગતમાં કુળ કે નિર્મળાનો મો હિસાબ ?’ નાનુંએ દઢ જવાબ આપ્યો

‘પણ અત્યા નાનું, કહે છે કે નવસના બાપા ગુજરી ગયા એ બિચારો બહુ દુખી થયો હો ! એની નોકરીએ ગઈ એ ક્યા ગયો દશે ?”

નાનું દહ વિચારમાં પડ્યો હોય તેવો દેખાયો

પ્રકરણ ૮ સું.

“ ખરૂં છે, મણીભાઈ, દસાણી લોહામાં બાંધી સાંધી અને ઓડવાની શાલ હાલ ફેશન ગણાય છે. પોતાતુ જીવન કેવળ ચંદ્રકારી બનાવવું તે તે સારી પેઢે સમજે છે ”

એમ વાતો કરતા કરતા બન્નેય ચોપાટીના દરીઆની એક કિનારી પાસે આવ્યા. દરીયાના મોખાની એક મોટી આપટ કિનારાની બાંધે ઉપર વાગના પુષ્કળ છાટા ઉડ્યા ને ત્યાં હવા ખાવા બેઠેલા પારસી પતિપત્ની પંલબ્યા એક રહેજ કપડા બગડે એટલામાં તો તે એટીકેટ વિરુદ્ધની વાત તેથી તે બન્ને બિચારા ખૂબ શરમાયા ને ધર તરફ ચાલવા માડ્યું. નવલને બહુ ખરાબ સંજોગોમાં મુબબ નોકરી લેવી પડી. તેનો એ પત્ર તેણે એક સગા ઉપર લખી કહાડ્યો —

— બિહારીંગ

પ્રિય રાજચંદ્ર,

મુબાઈ તા.

મારા પ્રથમ પત્રનો પ્રત્યુત્તર નથી તેથી શકા થાય છે કે તે તમને નહિ મળ્યો હોય, હું મારા ઠગવ પ્રમાણે અહીં નોકરીમાં બેઠાં છું. તે બાઈ ક—ની મદદથી રૂમ મળ્યા શકશે સ્થળ સંકેત, ત દુરસ્તી અને મકાનની મોઢવારી બેતા શહેરની બહાર રહેવું ઉચિત લાગે છે તમે પણ ગળાઓમાં અહીં આવશે તો આનંદ પડશે.

ત્યાંની પ્રવૃત્તિ, મિત્રમણ અને આપણો સહવાસ મૂંઝી અહીંની નવિન ગ્યના રચના એ પ્રથમ તો ધક્કાજી સુરકેલ લાગે છે માત્ર પ્રજ્ઞની પ્રેરણા હશે તેમ ખરૂં, એમ માનીને સંતોષ માનવો રહેા.

કેવળ જડ ગુણોમાં પણ મુસાદરી કરવાથી અમુક લાગણીઓનો ઉદભવ થાય છે મારા સત્તર દહાડાના અહીંના અવતોકનમાં અહીંની લાગણીઓ વાદળોની માફક આવે છે ને જાય છે.

ચાલીમા માત્ર એક જ નળ છે તે પણ સવારના ૪ થી ૭ સુધી ખુસ્તો રહે છે ન્યામથી નળ ઉપર છે ત્યારથી તે ઉપર આખી ચાલીના ૧૫૦-૨૦૦ માણસોનો મારો શરૂ થાય છે એટલે ૧૦-૧૫ માણસ તો નળ પાસે બેઠા જ હોય ચાલીનો સ્ત્રી વર્ગ પણ તેજ નળે નહાય છે. તેમાં કાંઈ કાંઈ તો વધારે વખત નળ આગળ રોકાઈ બીજાને પણ ખેંચી કરી મૂકે છે, ફુર્કા, પવન સિવાય ઉઝળાટ અને રૂમમાં એટલું અધારૂં ને વખતનો વ્યય હોય છે કે તે માટે જોટલું કહેવાય તેટલું ઓછું.

અહીંના વેપારી કુટુંબોમાં અસાનતા અને વહેમ વિશેષ છે હાલ તો એજ

લીંબ નવલના ધરીત.

ઉપગના પત્રથી વાચકે જોયું હશે કે નવલની મુબબમાં શી સ્થિતિ હશે વળી તેણે એક બીજો ટેકારો લખ્યું છે કે —

“ આપણા દુખ બીજાના દુખ સાથે સંજાવતા તે ઉડી જાય છે ને મુખની બાવના આવે છે બાઈ શેલત બી એ મા પાસ થયા પછી લુજ પગારથી અત્રે નોકરીમાં રહ્યા છે અમદાવાદ જઈને પોતાનો સગામાન લઈ આવ્યા છે લોજમાં ૬ ત્રીસ ભરીને જમે છે મુબાઈ ટાઇમ પ્રમાણે સવારના ૧૦ થી સાંજના ૬ સુધી કામ કરવું પડે છે વચ્ચે જરા પણ કુરમદ આપવામાં આવતી નથી, શરીરે ગુમડા નીકળે છે તેમના સગા સહોદર તરફથી પાછા જતા રહેવાના પત્રો આવે છે ઓશીસમાં ચત્રવત કામ હોય છે બહુ બુદ્ધિનું કામ હોતું નથી ડેરી કંપનીમાં કામ કરતા હોવાથી તેમાં બવિધ્ય ઉઘડવાનો લાભ હોતો નથી. એક માસ આખરે શુ બચી રહે ? શરીર, મન અને નીનિની બ્રજતા છે.

“ભાઈ ત્રિવેદીની સ્થિતિ શેલેત કગ્તા' કછક સારી છે તેમને હવા ઉભરાવાળું મકાન, ઉંદુ પાણી અને ઝાઝા મળે છે મુખ્યમા ૨ ૧૫૦) મળતા હોય તો જ દૂધ લઈ શકાય. એમ ભાઈ શેલેતનો અનુભવ છે, ભાઈ ત્રિવેદી દિવસમા એક વખત લોજમા જમવા જાય છે દરરોજનો ૨ દોઢ ખર્ચ આવે છે એમને અહીંથી પ્રથમ મગફળીનું દરદ લાગુ પડેલું તેમના ભાઈને મ્હો ઉપર થોથર ચડી જવાથી તેમને એમના વતન જવું પડ્યું તેમના સાળા નાની કુમ્મરે શુનરી ગયા મુખ્યમા જ્યાં ને ત્યાં માદગી નજરે પડે છે, જ્યાંને ત્યાં અકસ્માત નજરે પડે છે જ્યાં ને ત્યાં અસત્ય, અભિમાન, ક્રોધ અને અભિયાગ જણાય છે સયમ કે સ્વાર્થ ત્યાગ તો છે જ નહિ માદાઈ કે સગળતા જોવામા જ ન આવે. એવું આ મ્થળ સૌ યત્રવંત ને પશુવત જીવન માળે છે ગેઠીઆ ગરીબને દબાવે છે ને ગરીબ મધ્યમ વર્ગને દબાવે છે જોડો પગાગ આપીને વધુ કામ લેવામા પાપ છે તેમં એ સમજતા નથી મધ્યમ વર્ગને આજ્ઞા ને અર્મોપનો લીધે નોકરી માટે જ્યાં ને ત્યાં અપશુ પડે છે જ્યાં ને ત્યાં તેમનો અનાદર થાય છે જ્યાં સુખ છે ત્યાં મપૂર્ણ સુખ છે, જ્યાં દુખ છે ત્યાં સપૂર્ણ દુખ છે ”

અલખેલી મુખાઈ ' તારી તો ખલિહારી છે

ખિચારો નવલ ! એના ઉપર પ્રેમનો પ્રથમજ પ્રહાર હતો એતુ મગજ પત્રિકાથી ફરી ગયું નિર્ભજાને માત પિતાના બળાતકામ્થી કઈ રીતે છોડાવું એ વિચાર તેના મગજમા ધ્રુમવા લાગ્યા તેના કુમળા હૃદયમા અનેક લાગણીઓના અનેક વાદળો ચડી આવ્યા ગુસ્સાના આવેશમા તેના બરા ચંદવા લાગ્યા એક આગમખુશી ઉપર બેસી ગયો અને જડ થયેલા મનમાથી તમામ ખિચારો નિકળી ગયા થોડીક વારે લાગણીની વાદળોએ વીખગવા લાગી આસપાસ જોયું તો પોતે ક્યા બેઠો છે તેનું ભાન આવ્યું બહાર દરવા જવાતું માઢી વાલ્યું આસપાસની બીતો ઉપર જોતા અનેક ચિત્રો કલ્પનામાથી નીકળવા લાગ્યા નિર્ભજા જાણે પોતાની સામે આવતી હોય તેમ જણાઈ તેના કાનમા કછક સંજો આવવા લાગ્યા

“ પવન પ્રિય કહે જે પ્રિયાને, પ્રિત બધી ખૂલી જ ને

કહ્યું જે પૂર્વે મે, અદ્વજ તે આજ થયે

પવન-

સ્નેહ થઈ મળીઆ મદિરે, મળીઆ ન મળીઆ માન હવે,

પવન-

પર સુખ કાળે પ્રાણ તણુ આ, દેવી દીન ગણી ક્ષમજે

પવન-

વળી તે લવવા લાગ્યો “ અરે ગમ, મને વળી આ ક્ષમ ક્યાથી થયો ? અત્યારે આમ શોક કરવાને સમય છે ? ચગડોળે ચઢેલા મુખે ચિત્ત હવે સ્થિર થઈ જા, કશ્વર, ડું મને ઝાલ્ય થા, વળી નિર્ભજા દેખાઈ, જાણે નીચેના બોલ લવતી જણાઈ

‘ નિર્ભજા નવ કગ્તો ક્યાટ, ઝહેલા આવશુ કે—” વળી જાણે ગળ્યા ગાતી હોય તેમ જણાઈ

“ મારી વ્હાલી બ્હેન કે બદુ છોટી જો,

અચકો મચકો કારેલી ’

વળી —

“ સરવે તજીને નજા જાય છે વને

સાથે લીધું છે વચ્ચ એક જો

સગવે તજીને નજા જાય છે વને

નિર્મળાના વિચારની વિભાસણુમા ફેરેલો વખત યથો તેનું જ્ઞાન ન રહ્યું ખખડાટ થતા નવલ ઉધમાથી જાગી ઉઠ્યો આસપાસ જોતા નવલ ન જણાવ

“ કેમ અધ્યા ? અત્યારેય ઉઠે છે કે શું ? તું તો બહુ જખમ છે હો ? હું હવે તને નવલ કહીને નહિ બોલાવું નવલભાઈ કહીશ હો ”

આસપાસ જોતા નવલ ચમક્યો તે ઉત્તર આપી ન શક્યો

“ કેમ બોલતા નથી, નવલભાઈ ? ”

“ કોણ મણીભાઈ ? ”

“ હા, શું દહાડેય ઉધવાનો ધધો ? ”

“ ના. એ તો સ્વેજ આગમ લેતો હતો ” બોલતા બોલતા નવલે પત્રિકા ગળામાં મૂકી.

“ એ શું હતું તે ? કેનો કાગળ આવ્યો છે ? હવે નિર્મળાનો કાગળ આવવાનો આશા ન ગમતો હવે તો તારે ન બૂલાય તેવું બુલવાનો ધધો શોધી કહાડવો પડશે પછી તેમા જોઈ જાય કે નહીં રહે તેમા મારે શું ? તું જાણે ને તારો ધધો જાણે ”

મણીલાલ તેના આપનો એકનો એક શ્રદ્ધાવસ્થાનો વસ્તાર હોવાથી તેના આપની તેના ઉપર બહુ પ્રીતિ હતી નોકરીમાંથી કરાળી પગારી એકા હોય ત્યારે મણીલાલને બોલાવી તેની સાથે વાતો વિનોદ કરતા તેના ખાવાપીવામાં, પહેરવા એકવામાં, હળવા ફરવામાં હોસા જતોજ કાળજી ગમતા અને જાણે તેના એક સેવક હોય તેવા ચમ્પ રહેતા તેના પગિણામે મણીલાલને હુકમ કરવાની ટેવ પડી ગઈ દૈનિક જીવનમાં તે સ્વઠહી થયો અને મણુવા મણુવાનું નેવે મૂકી આ જીવન મોજમજા માટેજ નિરમ્બુ છે એમ માનવા લાગ્યો દરેકજ નવા નવા કપડા, નવા નવા ધરેણા તથા વસ્તુઓ લેવા લાગ્યો આપ પોતે ખાતો પીતો હોવાથી તેને કોઈ પ્રકારની મણા રહી નહિ.

અધુરામા પૂરી તેની માની હમર નાની હોવાથી ને સ્વભાવે કોડીલી હોવાથી તેના કોડ પુગ કરવા માટે “ મણીલાલ તું મરણ ભારે આવે ને હું વિવાહ કરી દઉં ” એ માટે ટોપીને બેસી રહ્યા હતા એટલામાં કોઈએ પૂછ્યું ને પછી આમ ને ધરતીને શાનું છેલ્લું હોય ?

“ અધ્યા, આજસુની પેઠે પડ્યો પાચ્યો શાને રહે છે ? હવે ઉઠ તો ખરો જો બહાર લોકો કેવું કેવું કામ કરે છે ? તારે કંઈ કામ છે કે નથી ? ”

“ છેસ્તો ”

“ ત્યારે આજસમા કેમ પડી રહે છે ? ”

“ મણીલાલ, વિચારમય જીવન તેવું જ હોય છે કેટલાક ભોજ એવા હલકા હોય છે કે માત્ર આનંદની ને ટોળની જ વાત મને તેવી વાત પણ મરકીમા હોયે ”

“ અધ્યા, તું મને ક્વાં ગરો છે ? ”

“ તારા જેવો, ”

“ હવે તારીની હું તારા જેવો ક્યાંથી થયો ? હું તો જાણી ને હું હલકા કુચ જેવો કેમ ખરું કે નહિ ? ”

મણીલાલ સીટી વગાડતો ને પગ પગાડતો તથા મોટીના ટકોરા માગતો રમતી બહાર ગયો. નવલ પાછો વિચારમાં ગૂંથાયો એ ખારી, એ ખોખારો, એ હાથ અને એ પત્રિકા ઉપર તેને વિચાર આવવા લાગ્યા પત્રિકા અનેકવાર જોઈ, વોચી, છાતી સરસી આપી ને વળી વિચારમાં પડ્યો તેનો દરેક શબ્દ નવલના મગજમાં ગમવા લાગ્યો અપૂર્ણ

વર્ણાશ્રમ ધર્મનું પાલન

મનુષ્ય માત્રે વર્ણાશ્રમની મર્યાદા પાળવી જોઈએ. આજકાલ વર્ણાશ્રમ ધર્મને ન માનવાનો ઉપદેશ ઘણે સ્થળે અપાય છે, પણ વર્ણાશ્રમ ન પાળનાર જરૂર 'ધર્મઋષ્ટ થાય' છે, અને તે આ જન્મે તેમ પગજન્મે દુઃખી થાય છે. મનુષ્ય જન્મ ધરી નીતિથી વર્તવું, પોતાનું અને પરનું શ્રેય ઇચ્છવું, ધર્મને ધારણ કરવો, અને ઇશ્વરના સ્વરૂપને ઓળખવા પ્રયત્ન કરવો ઘટે છે.

અભારે અત્યજ્ઞેનો સ્પર્શ કરવાનો ઉપદેશ અપાય છે, પ્રથમ સ્પર્શની વાત હતી, હવે અત્યજ્ઞેને દેવમંદિરામાં પેસના દેવા માટે આગ્રહ થાય છે, અને આવો આગ્રહ કરનારા જાતે તો અત્યજ્ઞેનું ખાવા પીવાનો પણ બાધ મણુતા નથી જન્મની સાથે 'અત્યત' મંબંધ થઈ જાય તેમના શુભો આપણામાં ઊતરી આવે એ મંબંધિત છે.

ધર્મઋષ્ટતાજ મનુષ્યના પતનનું મુખ્ય કારણ છે. જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં જ ઉત્થિતિ છે. જ્યાં ધર્મનો ત્યાગ ત્યાં અવનતિ છે. આપણે સ્વરાજ્ય મેળવવું પણ તે ધર્મથી, ધર્મનો ત્યાગ કરવાથી જ સ્વરાજ્ય મળે તો તે નકાલુ સમજવું જોઈએ. પોતાપોતાના વર્ણાશ્રમ ધર્મને પાળનારા છે તેજ પોતાની ઉત્થિતિ કરી શકે છે.

મનુષ્યને આ જન્મ પૂર્વજન્મના કરેલાં કર્મના ફળ રૂપે મળે છે એ વાતનો હવે બધા માનવા લાગ્યા છે. બ્રાહ્મણ અને શૂદ્ર બન્ને સંરખ્યા છે એમ મનાવવાનો પ્રયત્ન થાય છે પણ બ્રાહ્મણને તેના ગત જન્મના ઉત્તમ કર્મના ફળ રૂપે આ ઉત્તમ જન્મ મળ્યો હોય છે, જ્યારે શૂદ્રને ગત જન્મના અશુભ કર્મના ફળ રૂપે આ જન્મ મળેલો હોય છે એ કર્મના ફળ ઇશ્વર સત્તાએ મળે છે તેમા સ્વ પ્રયત્ને ફેરફાર થઈ શકે, પણ આ જન્મનો શૂદ્ર આ જન્મમાં બ્રાહ્મણ ન થઈ શકે તે આ જન્મમાં પોતાનો વર્ણાશ્રમ ધર્મ ઉત્તમ પ્રકારે પાળે તો તેને આવતો જન્મ ઉત્તમ મળે એ મંબંધિત છે. મનુષ્યમાં આ બેદ તેના કર્મથી છે એ બેદને ટાળવા જોઈએ પ્રયત્ન થાય છે. તે મનુષ્યની દુહી સુદિધી થાય છે તેમા તો ઇશ્વર જ ફેરફાર કરી શકે છે.

બ્રાહ્મણ પાસે શૂદ્રનું કામ કરાવવું અથવા અત્યજ્ઞનું કામ કરાવવું અને શૂદ્રને વેદ અણુવી બ્રાહ્મણ બનાવી દેવો એવું વર્ણશ કરપણું કરવા ઇચ્છનાર પોતાના પ્રયત્નમાં ફાળી શકે નહિ, પણ તે પોતે પતિત થઈ ખીજની અવનતિજ કરે છે.

આ મર્મધર્મા એક આધ્યાત્મિક શાસ્ત્રમાં આપેલી છે પૂર્વે હિમાલયની પહોશમાં એક પવિત્ર આશ્રમ હતો ત્યાં દયાળુ તપસ્વીઓનો નિવાસ હતો. આ આશ્રમમાં એક વખતે એક દયાળુ શૂદ્ર ઉત્સાહથી આવ્યો તેણે તેજસ્વી મુનિઓને અનેક પ્રકારની દક્ષિણા લઈ તેમ કરતા જોયા તેથી તે અત્યત પ્રસન્ન થયો ને બ્રાહ્મણ તપસ્વીઓને તપ કરતા જોઈ તેને પણ તપ કરવાની ઇચ્છા થઈ, જેથી તેણે તે આશ્રમના આચાર્યને પગે પડી પોતાની ઇચ્છા દર્શાવી, અને કહ્યું કે હું ગુરુ! આપ મને ધર્મનો ઉપદેશ આપો. હું મારા શૂદ્રના કર્મનો ત્યાગ કરી બ્રાહ્મણનો ધર્મ પાળવા ઇચ્છુ છું. હું આરે વર્ણમાં ઉત્થાન પણ શૂદ્રજાતિનો છું આપની મેવા કરવાની ઇચ્છાથી હું આપને શરણે આવ્યો છું. માટે મારા ઉપ પ્રસન્ન થાઓ.

આચાર્ય આ માંગેળા કહ્યું-આ આશ્રમમાં મંન્યાસીનો જેન ધાગણ કરીને શૂદ્ર ગ્રી

શકે નહિ, કારણ કે તું શુદ્ર છે અને તને મન્યાસેના અધિકાર નથી માટે તારી મરજી હોય તો તું આ આશ્રમમા રહી સેવાસુત્રુપા કળવાની બુદ્ધિવાળો થા સેવા કળવાથી તને ઉત્તમ લોકની પ્રાપ્તિ થશે

આ સામ્રાજી પેના શુદ્ર વિચરમા પડી ગયો કે હવે મારે શુ કરવું ! મારી તો ધર્મ ઉપર પદ્ધતિ છે, હું મારા આત્માનું જ પ્રિય કરીશ એવો વિચાર કરીને તે ત્યાથી થોડે દુર જઈ એક ઝુપડી બાધી ગહેવા લાગ્યો તેણે તપસ્વીઓનું જોઈ પત્તને માટે વેદી બાધી, જમીન સાફ કરી દેવાને તેમા રાખ્યા અને બ્રાહ્મણની માધક નિયમ પાળી તે મુનિના ધર્મ પાળવા લાગ્યો

આ શુદ્ર દિવસમા ત્રણ વખત સ્નાન કરતો, દેવ મંદીરમા જઈ પૂજા કરી ને હોમ કરતો, ફળનો અહાર કરતો, ઇન્દ્રિયોને છતી સકલ્પનો નિરોધ કરી રહેવા લાગ્યો અને હમેશા અતિથીઓની વિધિપૂર્વક પૂજા કરી ફળ આહારથી તેમને સતોષતો આ પ્રકારે તે શુદ્ર ત્યા મુનિના ધર્મ પાળી રહેવા લાગ્યો

એક વખતે એક મુનિ તે શુદ્રને મળવા માટે તેના આશ્રમે આવ્યા તે શુદ્રે તેમનું વિધિપૂર્વક આતિથ્ય કરી તેમને સતોષ પમાડ્યા તે મુનિએ પ્રસન્ન થઈ તેને અનુકુળ કથાવાતાં સભગાવી ઉપદેશ આપવા લાગ્યા અને પોતે જ્યાંથી આવ્યા હતા તે વાત કહી એની ગીતે ધણીવાર તે શુદ્રના આશ્રમમા તેને મળવા માટે આવવા લાગ્યા

તે શુદ્રે એક વખતે તે તપસ્વીને કહ્યું કે હે મુનિ ! હું મારા પિતૃઓનું શ્રાદ્ધ કરવાની ઇચ્છા રાખ્યું છું, માટે આપ મને શ્રાદ્ધ કરાવો મુનિ તેના ઉપર પ્રન્ન થયા હતા એટલે તેમણે હા પાડી, એટલે તે શુદ્રે તે ઋષિને અર્ધપાત્ર અર્ધશુ ક્યું અને શ્રાદ્ધમા ઉપયોગી દર્બો ઔષધીઓ, પવિત્ર આસન તથા ઋષિને બેસવાનું આસન વિગેરે વસ્તુઓ એકઠી કરી પછી તે શુદ્ર શ્રાદ્ધ કરવા માટે દક્ષિણ દિશા તરફ મુખ રાખીને બેઠો અને દર્બના અગ્ર ભાગને પશ્ચિમ તરફ ગાળ્યો આવી રીતે વેદથી વિરદ્ધ આસનને પાયરેલું જોઈ ઋષિએ તે શુદ્રને કહ્યું કે આ દર્બાસનના અગ્રભાગ પૂર્વ દિશા તરફ રાખ અને હું સ્નાનાદિથી પવિત્ર થઈ ઉત્તરદિશા તરફ મુખ કરીને બેસ એટલે તે શુદ્ર ઋષિના કહેવા પ્રમાણે બેઠો પછી તે મુનિએ તેને તેની પાસે પિતૃશ્રાદ્ધ કરાવ્યું

આવી રીતે તે ઋષિ શુદ્રને શ્રાદ્ધ કરાવી પોતાના આશ્રમે ગયા, તે પછી તે શુદ્ર તપસ્વી ધણી સમય સુધી શ્રાદ્ધ કર્મના પુણ્યના પ્રતાપથી એક મોટા ગળના વશમા અવતર્યો, અને મોટી ક્રાંતિવાળો થયો તે પ્રમાણે તે ઋષિ પણ મગ્ધ પામ્યા અને તે જ ગામમા એક પુરોહિતના કુળમા બ્રાહ્મણ થઈને અવતર્યો

આવી રીતે તે શુદ્ર અને બ્રાહ્મણ બન્ને એક સમયે ત્યા અવતર્યા તે બંને ધારે ધારે મોટા થયા અને વિદ્યા સપાદન કરી કુશળ થયા તે મુનિ અચર્યવેદ તથા ઋગ્વેદ ભણી કુશળ થયા યજ્ઞના પ્રયોગોમા જ્યોતિષશાસ્ત્રમા, સાખ્યશાસ્ત્રમાં પણ પારંગત થયા

રાજકુમાર પણ વિદ્યા સપાદન કરી કુશળ થયો અને તેના પિતા મરી ગયા પછી તેને પ્રધાન મહો તેના પિતાના ગળ્યાસન ઉપર અભિષેક કર્યો તે રાજ્યએ પેલા ઋષિને પોતાના પુરોહિતના પદ ઉપર ગ્રાહ્યા આ પછી તે ગળ સુધેથી રાજ્ય કરવા લાગ્યો પ્રજાનું પાલન ધર્મથી કરવા લાગ્યો, રાજ્ય નિત્ય પુણ્યાદવાચતની ક્રિયા વખતે તથા ધર્મના કાર્ય કરતી વખતે પુરોહિતને જોઈ મહદાસ્થ કરતો અથવા તો હસતો, આવી રીતે

તે ગળ ધણી વાગ તે પુરોહિતનો ઉપહાસ કરતો. આથી તે પુરોહિતને ધણીવાગ રાગને પોતાનો ઉપહાસ કરતા જોઇ ક્રોધ થયો. અને તેથી તે એક વખતે ગળ પામે એકાતમા ગયો, અને અનેક કથા વાર્તા કરી ગળને પ્રસન્ન કર્યા પછી પુરોહિતને ગળને કહ્યું કે હે ગળ ? હું તમારી પામે એક વગ માગુ છું.

ગળએ કહ્યું હે બ્રાહ્મણ ! એક તો શુ પણ હું તમને મે કરે. ન આપુ તમારી માથે અનેહને લીધે તથા બહુ માનને લીધે મારે તમને ન આપવા જેવી કોઇ નસ્ટુજ નથી. પુરોહિત—હે ગળ ! તમે મારા ઉપર પ્રસન્ન થયા હો તો હું એક વગની ઇચ્છા માગુ છું અને તે વગ આપવાની તમે પ્રતિજ્ઞા કરો કે મને ખરીવાત કહેશો, અસત્ય નહિ.

આ માનણી તે ગળએ કહ્યું, શીક, હું જાણુતો હોઇશ તે તમને કહીશ, પણ નહિ જાણુતો હોઉ તે કહીશ નહિ.

પુરોહિત—હે ગળ ! રોજ પુણ્યાહવાચનના કર્મમાં, ધર્મનાં કૃત્યોમાં તથા નિત્ય શાંતિના હોમોમાં મને જોઇને તમે શા માટે હસો છો ? તમે હસો છો ત્યારે મને મારા મનમાં લજ્જા આવે છે હે રાજા, હું મારી કામનાના સોગન ખાઇ તમને કહું છું કે તમે અસત્ય બોલવાને ચોખ્ય નથી તમે હમો છો તેમાં કાંઈ પ્રસિદ્ધ કાણુ હોય જોઇએ, મને આ બાબતમાં કુતુહલ થયા કરે છે, માટે તમે મને ખરું કાણુ કહો.

ગળ—હે બ્રાહ્મણ ! તમે મને પ્રશ્ન કર્યો ત્યારે મારે તમને જે વાત ન કહેવા જેવી હોય તે પણ અવશ્ય કહેવી જ જોઇએ. હે દિગ્ગજ ! તમે એક ચિંતા થઇને તે શ્રવણ કરો. મારા પૂર્વજન્મના શરીરમાં જે વૃત્તાત બન્યો છે તે માનજો. મને પૂર્વજન્મનું સ્મરણ છે તે તમે ચિત્ત ચિર કરીને સાંભળો. હે બ્રાહ્મણ ! હું પૂર્વજન્મમાં શુદ્ર હતો અને અત્યંત તપ કરતો હતો. તે સમયે તમે ઉચ્ચ તપ કરનારા ઋષિ હતા. આપે પ્રસન્ન થઇને મારો અત્યુદ્ધ કરવાના વિચારથી મને શ્રાદ્ધકર્મનો ઉપદેશ કર્યો હતો. હું શુદ્ર હોવા છતાં આપે મને શ્રાદ્ધ કરાવ્યું હતું એ કર્મદાયથી તમે આ જન્મે પુરોહિત થઇને અવતર્યા છો, અને હું ગળ થઇને અવતર્યો છું કાળના આ કેન્દ્રાન્તે જુઓ. તમે મને ઉપદેશ કર્યો તેનું તમને આ ધજા મળ્યું છે, એથી હું તમને જોઇ હસું છું કાંઈ તમારો પરાભવ કરવાની ઇચ્છાથી હસતો નથી કાણુ કે તમે તો મારા ગુરુ છો. આમ ઉદ્દેશ દેવદાસ થવાથી મને ધણી દિવગીરી થાય છે, માફ મન તેથી મંતાપ પામે છે, મને પૂર્વજન્મની આ જાતિનું સ્મરણ છે તથી હું તમને જોઇ હસું છું આવી રીતે તે વખતે હું શુદ્ર હતો છતાં તમે શુદ્રને ઉપદેશ કર્યો જેથી તમારું ઉચ્ચ તપ નાશ પામ્યું છે. માટે હવે તમે પુરોહિતના ધધાનો ત્યાગ કરી પુનર્જન્મને માટે પ્રયત્ન કરો કે જેથી તમે હવે પછી આથી બીજા અધમ યોનિને પામે નહિ હે ગુરુ ! તમારે જોઇએ તેટલું ધન હશે અને તમારો આત્માને પવિત્ર કરો.

આમ કહી તે ગળએ તે બ્રાહ્મણને જવા માટે ગળ આપી જેથી તેણે બ્રાહ્મણને પોતાનું સર્વ ધન ભૂમિ તથા ગામો દાનમાં આપી દીધા પછી તેમણે અનેક વ્રતો, કર્મો, તીર્થયાત્રાઓ કરી, અનેક પ્રકારના દાન આપ્યા અને આત્મનાન પ્રાપ્ત કરવા પછી તે પાછો પૂર્વના જ આશ્રમમાં જઈ તપ કરવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે તપ કરતા કરતા તે બ્રાહ્મણને ઋષિ સિદ્ધિ મળી, ઋષિ છતાં પણ શુદ્રને વેદિકકર્મનો ઉપદેશ કરવાથી તે મોટા કષ્ટને પામ્યો હતો. માટે બ્રાહ્મણે શુદ્રને વેદિક કર્મો નો ઉપદેશ કરવો નહીં એવી શાસ્ત્રની મર્યાદા છે તો આજે શુદ્ર ને બ્રાહ્મણ બનાવી દેવાના પ્રયત્નો થાય તે અધોગતિમાં જ નાખતાગ માર્ગ સમજવા.

આલ્સુ, ક્ષાત્રય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણ જ દ્વિજ છે તે વર્ણને ઉપદેશ કરનાથી આત્મશુદ્ધિ દોષ લાગતો નથી ધર્મની ગતિ સુદૃઢ છે અજ્ઞાની મનુષ્યો તે ધર્મની ગાતને સ્વપ્ને પણ સમજી શક્તા નથી તેથી જ જગત્પ્રચાર પ્રતાર્ની રહે છે

વિદ્વાન પુરુષો તો વિચાર કરીને પછી બીજા ઉપદેશ આપે છે, અને ધર્મિષ્ઠ પુરુષો તો પોતાના વર્ણાશ્રમ ધર્મને જ પાળે છે આજકાલ મુધાગ થતા લાગ્યા, ધર્મ બચ્ચ ધણી બની ગયા, પશ્ચિમનો પવન વારા લાગ્યો છે નાતો જનો તોડી પાડતા ધણી મથે છે, જાતિ-ભેદ ન માનતા ધણી લવચાવે છે, પણ આનો ઉપદેશ વગર રિચાઈ શકેલું કરનાગ જ દુખી થાય છે

શાસ્ત્રની મયાદ પાળી, અને ધર્મ માર્ગે ચાલવું પવિત્ર આચર્યો પાળી, સત્ય, વિવેક અને ન્યાયની વર્તવું પોતાના કુળધર્મનો આચાર પાળે એ જ ઉત્તરિષ્ઠને અપાવનાર છે લાલચથી શોભાવું નહિ અને ધર્મ છડવો નહિ વળાશ્રમ ધર્મ ન પાળનાગ જરૂર પતિત થવાના તેઓ પોતાના ધર્મમાંથી ભટ્ટ થાય છે, આત્મનેને અડવા જતા આત્મજેતુ બાવા લાગ્યા ને, અને ધર્મને તિલાંશની આપી અધર્મને એવના બાગ્યા છે તેથી તેઓ પોતાને અનીનિના માર્ગે લાઇ જાય છે એમ સમજવું

ખ મુજ તો આપણા ધર્મને પાળે તો તેમા છે ધર્મવી રહેવું, ધર્મથી વર્તવું અને પ્રાણીને પણ ધર્મનો ત્યાગ ન કરે એ જ ત્રેય પ્રાપ્તિનો ઉત્તમ માર્ગ છે

લીંબુ અને તેના ઉપયોગો

(લે. રા. કે. સી. મહેતા.)

લીંબુના ઉપયોગોમાં ઘણા ખર્ગ પ્રયોગો લીંબુના રસથીજ થાય છે તો સર્વથી પ્રથમ લીંબુમાંથી જમરો, ગ્સ કાઢવાની વિધી આપવાનું યોગ્ય સમજવામા આવે છે —

- (૧) લીંબુમાંથી રસ વધુ કાઢવો — લીંબુ નીચોવવા પહેલા તેને દેવતા પર ગરમ કરી લેા આમ કરવાથી રસની માત્રા જમણી થશે
- (૨) લીંબુના રસવડે જો કાગળ લખવામાં આવે તો તે દેખાશે નહિ પણ તેને દેવતા દેખાડવાથી તેમા લખેલું સાફ સાફ વચ્ચારો
- (૩) હાથમા ડાઘ પડ્યા હોયતો પહેલા લીંબુના રસ વડે હાથોને ખુબ મસજો અને બાદમા ચોખ્ખા પાણીથી ધોઇ કાઢો
- (૪) શણ અને ઝીંટના કપડા પગથી શાલીના ડાઘ કાઢવા — એક બટુજ સાદી પણ ડાઘ કાઢનારી રીત એ છે કે ડાઘ પર ચોડાક લીંબુનો ગ્સ નીચોવો, જેથી ડાઘ તેમને ધોતી વખતે નીકળી જશે
- (૫) કાથીદાતના ડાઘા કાઢવા — જ્યાં ડાઘ પડ્યો હોય ત્યાં લીંબુનો રસ અને મીઠું ખુબ ધમેા બાદ પાણી અને સાથુ વડે સાફ કરીને પછી વીંછળીને સુકવી દેા

- (૬) ચપ્પુ-ઝરીના હાથીદાંત વાળા હાથા સાફ કરવા—જે હાથા પર હાથા પરમા હોય અથવા તેનો રંગ ઉતરી ગયો હોય તો તેમને લોંબુ અને મીઠા વડે ધસવા અને પછી પીળા સાફ અને સાધારણ ગંભ પાણી વડે સાફ કરીને વીંછળીને સુકવી દો
- (૭) કાળા (Black and Brown) અને ભુરા બુટ-સુઝ-ઝીપર-ચપ્પન પર નવાની માફક ચળકાટ લાવવો—તેમના પર લોંબુનો ગંભ સારી રીતે ફેલાવીને ગોળવાથી તે નવાની માફક ચળકવા લાગશે
- (૮) જમડી ગથેલી વાદળીઓ (Sponges) ને નરીની માફક કરી—લોંબુના ચાર દુકડા કરી એક વાદળી પર મુકના અને ઉપરથી ઉકળતું પાણી ડેડુ, પછી તે ત્રિતિમા આખો દિવસ ગળતી પડી વાદળીને પાણીમાં ખુબ ઝવકાળીને ઘોષ નાખવી અને સુકવરી,
- (૯) મુખ ગળા, ખભા અને હાથની આમડીને નગમ, મુવાળી, માફ અને ચમગીની ખનાવરી—લોંબુનો ગંભ મેજ લગાડવાથી બનશે
- (૧૦) શરીરની અજાણ્યો મટાડની—ઢાંસા જોટવા પાણીમાં જે એક લોંબુનો ગંભ નીચો-વવામાં આવે અને તે પાણી વડે જે મનુષ્ય ન્હાય તો શરીરની અજાણ્યો મગીનમ
- (૧૧) માથાનો ખોડો મટાડવો—માથામાં તંબ ધાવવાના પહેલા જે તે તેવમાં થોડોક લોંબુનો ગંભ નીચોવવામાં આવે અને જે તેવ વડેજ માથુ ધમવામાં આવે તો માથામાં ખોડો ન રહે આ પ્રકારે ચાર પાંચ વાર કરવાથી મગી જશે
- (૧૨) ત્રણ થા ચાર વાર લામુના ગસને ન્હાવાના પાણીમાં નીચોવી લેવાથી આમડીના સર્વ શેગ નષ્ટ થઈ જાય છે તેમજ વળી આમડી નગમ, મુવાળી અને પ્રિય સ્પર્શી બની જાય છે
- (૧૩) માથાની ટાલ દૂર દૂરી—થોડાક દિવસ મુંધે લોંબુના ગસનો ઉપયોગ કરવાથી માથાની ટાલ દૂર થશે
- (૧૪) મુખ અને હાતને સાફ કરવા—લોંબુના ગસથી મેગળા કરવાથી હાતેનો મેલ અને સર્વશેગ તથા મુખની દુર્ગંધ નષ્ટ થઈ જાય છે
- (૧૫) માફક મઝગથી ગમા—લોંબુના ગસથી આન કરવાથી માફક મઝગ, મધમાખી, વિગેરેથી ગમા થાય છે
- (૧૬) જે થા નળુ ઝીંગીઓ ઢાં અથવા કોશીમાં નાખવાથી બહુ દાવને માલુમ પડે છે
- (૧૭) ચોખ્ખાને મદદ તેમજ છુગ મધવા—ચોખ્ખા ઉઘળતી વખતે જે પાણીમાં થોડોક લોંબુનો ગંભ મેજવવામાં આવે તો તે થઈ જતા પર ઘણા મદદ તેમજ છુગ થશે
- (૧૮) લોંબુનો ગંભ ખાવાથી ખાધેલું પચી જાય છે
- (૧૯) જામુની બનાવતી વખતે જે તેમાં થોડોક લોંબુનો ગંભ નાખવામાં આવે તો તેનો દાસો ખીલા નીકળે
- (૨૦) અગ્નીના પતખા બળપા બનાવીને ખાવાથી અજાણ્યો કાટા દાગ થઈ જાય છે તેથી જે વેસજમાં થોડોક લોંબુનો ગંભ નીચોવીને જે તે વડે પત્તરવેલીયા બનાવવામાં આવે તો તે કોઈ વાને નુકસાન દેતા નથી

જ્ઞાન—ગૌહરો. (કે. સી. મહેતા.)

- (૧) આ છ વાતોથી તુકશાન નથી થતું—(૧) બુદ્ધિમાન મિત્ર (૨) વિદ્યાન પુત્ર (૩) પતિવ્રતા સ્ત્રી (૪) કૃપાળુ આત્મા (૫) વિચારીને વાત કરવાવાળો (૬) વિચારીને કામ કરવાવાળો
- (૨) કીક કહ્યું છે કે—(૧) મિત્ર તે છે કે જે મંકટમાં કામ આવે (૨) સાફ કામ તે છે કે જેથી માન મળે (૩) મોકર તે છે કે જે આત્મા માને (૪) વિદ્યાન તે છે કે જેને અહંકાર નથી (૫) જ્ઞાની તે છે કે જેણે લાલચનો ત્યાગ કર્યો છે (૬) પુરુષ તે છે કે જેણે પોતાની ઈર્ષ્યોને જીતી લીધી છે
- (૩) કહ્યું છે કે—(૧) ગર્વથી લક્ષ્મીનો નાશ થાય છે (૨) ધરપણથી બળનો નાશ થાય છે (૩) અણૂરીતથી પ્રતાપનો નાશ થાય છે (૪) બુદ્ધિમાન મળવાથી મંદેહનો નાશ થાય છે (૫) આજસથી વિદ્યાનો નાશ થાય છે કે કોપથી વિચારનો નાશ થાય છે
- (૪) પ્રશ્ન છે મનુષ્યોમાં છ ટેવોને પસંદ નથી કરતો—(૧) ધનવાનોમાં કૃપણતા (૨) સાધુઓમાં અહંકાર (૩) વિદ્વાનોમાં લાલચ (૪) સ્ત્રીઓમાં નિર્લજ્જતા (૫) યુવાનોમાં આજસ (૬) ધરકાઓમાં મંસાગનો મોહ
- (૫) છ વસ્તુઓ મનુષ્યના સુખની ઘાતક છે—(૧) અહંકાર (૨) ક્રોધ (૩) લાલચ (૪) આજસ (૫) ઇર્ષ્યા (૬) શોક x

સ્વસ્તિ વાચન

(શ્રીયુત ઇશ્વરભાઈ જીવાભાઈ પટેલ)

જળ વડે શુદ્ધાચમન કરી પવિત્ર શયને આ પ્રમાણે મંગળ કરવા લાગી, હે વત્સ, હું તને જતા નિવારી શક્તી નથી માટે જાણ પણ ત્યાં નિરંતર સત્યપ્રેમના માર્ગે તુ આચરણ કરી પાછો કુશળતાથી વહેશે આવજો પ્રીતિ તથા નિયમે કરી જે ધર્મ તું પાલન કરે છે તે ધર્મ—તારી રક્ષા કરે!

મદીરો વિષેના તથા ખીબા અગ્ન્ય રહેલા જે દેવતાઓને તું નિત્ય નમસ્કાર કરે છે તેઓ તથા સર્વ મહર્ષિઓ, તારી સાત રક્ષા કરે તથા મર્વ અન્ત્રો પણ તાગ સન્નિયુતી નિત્ય તારી રક્ષા કરે વળી પિતા માતાની ને કરેની, સુશ્રુષા નિરંતર તારા રક્ષણ કરનારી થાઓ ને તાગ સત્ય વડે કરી આ કરાયતો તુ ચિરંજીવ રહે!

હે યુવ ! સમિપ દર્ભ પાવત્રીઓ, ચત્રની વેદી, સર્વ ગ્રંથોના પ્રાણોના હોમ કરનારા ગ્રંથીતા, પર્વતો, મોટા વૃક્ષો, નાના વૃક્ષો, જળાશયો, પક્ષીઓ, સર્પો, તથા સિંહો, એ સર્વ તારી રક્ષા કરે વળી સાધ્ય દેવતાઓ, વિશ્વદેવતાઓ, ઝોગણપ્રયાસ મરતો તથા મહર્ષિઓ તારી રક્ષા કરે!

વિગટરૂપ ધાતા સૃષ્ટિ વિધાયક વિદ્યાના પ્રપાબન અર્પમા, તથા ઇન્દ્રાદિ સર્વે લોકપાળો છ ઋતુ, આર માસ, સવત્સરો, ગત્રિ, દિવસ, સપ્તાહાળ મુહુર્ત ઘટિકા આદિ સર્વ

કાળ વિભાગો, નિગત તારી ગ્યા કરો, (અર્થાત એ ઉપર ગણુવેલા મૌમા તાઝ ગ્લષ્ણ થાઓ અથવા તે ને વસ્તુના અધિષ્ઠાતા દેવતાઓ તારુ ગ્લષ્ણ કરો) તેમજ શ્રુતિ સ્મૃતિ તથા ધર્મ તારી ચોમેઘથી રક્ષા કરો, વળી ગિવપુત્ર સ્કધ બગવાન મોમ અહરપતિ સપ્તાર્ષિ તથા મુનિશ્વર નારદ સર્વ સ્થળે તારી રક્ષા કરો, એ આદિ માગથી સ્તુતિ કરાવના સિદ્ધ દેવતાઓ તેમજ પોતપોતાના અધિપતિ સહીત સર્વ દિગ્ધાઓ વગેરે તારી નિત્ય અને સર્વત્ર ગ્યા કરો વળી સર્વ પર્વતો સર્વ મમુદો માથે ગગન વચ્ચે, અર્ગ અતગ્લિષ્ટ પૃથ્વી વાયુ સચગચાર, ઝેનતી આદિ નવત્રો, ચોગ અધિપતિ દેવતાઓ તથા સુર્યાદી આદિ દેવતા સહિત સર્વ ંહો દિવસ તથા રાત્રી તારી રક્ષા કરો તને મુખતી પ્રાપ્તિ કરે.

છ ઋતુઓ, માસો મવતસરો, કળા કાષ્ઠા તથા જે દેખાય છે તે જે નથી દેખાતા તે સર્ તારી રક્ષા કરો, તેમજ સર્વ દેવતાઓ તથા દેવો પણ મુનિવેપ ધારણ કરનાર તથા તને મુખ આપનાર થાવ.

હે પુત્ર ? કુર કર્મો ભય કર ગરબો તથા પિશાચો અને ખીજ માસ ભક્ષણ કરનાર પ્રાણી માત્રથી તને ભય મા થાવ વળી વિહી મચ્છો જળ જતુ તથા ક્રીટક ઇત્યાદિ કીણુ દેશવાળા અને હમ્તી, મિહ, વ્યાત્ર મીંગ, તથા નાનગાદિ ખીજ મોટી દાહવાળા પ્રાણીઓ તને કદી સકટ કરનારા થાઓ તથા મોટા સગવાળા અતિ ભય કર જગવી પા-ડાઓ પણ કી તારો દ્રોહ મા કરો વળી મનુષ્યના માસતું ભક્ષણ કરનાર સર્વ કુર જાનિના ભય કર પ્રાણીઓથી પણ તને કોઈ જાતનો કનેગ મા થાઓ, વળી તને કુનગપણે પાછો આવના માટે તાગ સર્વ માર્ગો કસ્યાણુરૂપ થાવ તાગ સર્વ પગક્રમ સિદ્ધ થાવ મર્વ સપત્તિ તને અનુકુળ થાવ એ રીતે તાઝ ગમન સર્વ વાતે કસ્યાણુકાગક થાઓ સર્વ દિગ્ધાઓ, રાગઓ, દેવતાઓ તથા જે કોઈ તાગ અનુકુળ હોય તેઓથી પણ તાઝ સર્વથા કસ્યાણુ થાઓ વળી મે વારવાર પૂજન કરી પ્રયત્ન કરેલા શુક સોય—સુર્ય કુમેર તથા ચમગજન—તારી ગ્યા કરો વળી અગ્નિ, વાયુ પુત્ર ઋષિઓના મુખથી નિકળેલા તથા તે ગ્રહણ કૃદ્ધા મત્રો, સર્વજૂત પ્રાણીના કર્તા તથા પ્રભુ અહરેવ મમમ ઋષિઓ અને આત્માના સર્વ દેવતાઓ તાઝ ગ્લષ્ણ કરો.

એ પ્રમાણે અગ્નિવાચન કરીને પુષ્પ ચદન તથા સ્તુતિ આદિથી મર્વપરોહ તથા અપરોમ યુગચોતી પૂજન કરવા લાગ્યા તે યજ્ઞ ગ્લ્યા પત્રી તેણે વૃત સ્વેન પુર્ય સમિધ તથા મર્વપ ઇત્યાદિ હોમયાની વસ્તુઓ મિદ્ધ કરી પૂજન કરવાના આવેલા ઉપાધ્યાયની પાને તેના કુડાગ કસ્યાણુર્યે પ્રત્યવિન અગ્નિમા વિધિપૂર્વક હોમ કરાવ્યો તે હોમના અવગેપ ગ્લેવા પદાર્થોવંદે લોકપાલોને જળાપાન આપ્યુ.

એ પ્રમાણે જ્ઞાતિ કરીને પુત્ર આદ્યો નામે અગ્નિવાચન કરાવવાના ઉંચથી મા-તાએ મન દર્ડો અપન તથા જૂન ઇત્યાદિ પદ્યો તેને આપ્યા ને વેદ મત્રોરો તે કીયા ગગવી. પછી નંદા યનમ્વિતી માતાએ તે આદ્યોને ઇધ્મિન દક્ષિણા આપી ત્રિય પુત્રને કણુ ક વત્રાસુગના નાન વેળાએ—મર્વ દેવતાઓ નગ્ધથી દેવપાત ઇન્દ્રને જે મગજ પ્રાપ્ત થયુ હતું તે મગજ તને પ્રાપ્ત થાવ.

પૂર્વે દેવતાઓ પાનેથી અમૃત લધ આવના માટે તેઓને છતવા-જતી વખતે ગગ્ગો તેની માતા વિનતાએ જે મગજ ક્યુ હતું ને મગજ તને પ્રાપ્ત થાવ.

મમુદમાથી અમૃત ઉત્પન ગ્યા પછી તે પોતાને સ્વાધિન થવા માટે દેવો માથે

યુદ્ધ કરવા જતા ધન્વની તેની માતા અદિતિએ જે વિધિ પ્રમાણે ગ્ધા કરી હતી તે મગળ ગ્ધા તને પ્રાપ્ત થાઓ.

દેવતાઓના કાર્ય માટે નણ પગલા પૃથ્વીનું દાન માગી બળી રાગને છળવા સારૂ જના મહા વિષ્ણુ વામનજીને જે મગળ પ્રગટ થયું હતું તે મગળ તને પ્રાપ્ત થાવ

તે મગળમા સર્વજ્ઞ ઋષિઓ, માગરો, દિવો, વેદો, લોકો તથા દિશાઓએ સાંતુ શુભ મગળની પ્રાપ્તિ કરે.

એ મગળના બાધી ગ્ધેલા અક્ષત પુત્ર ત્રીરે મુક્યા અને મુગધી ચંદનનો તેના શરીરે લેપ કર્યો પત્ની મત્રનો જપ કરી (મત્રીને) ગ્ધા કરવામા સમર્થ કરેલી વિશ્વત્ય કમળી ગમની ઔપધીને તેના બાહુએ બાધીને પછી માતાએ આખા તેના અગપર હાથ દેગ્વના સર્વ શરીરની રક્ષા અર્થે તે ગુણ મત્રનો અષ્ટપણે ઉચ્ચાર કર્યો અને હે! મારી વહાલી મત્રતિ મારા પ્રાણુથી પણ અધિક પ્રિય, હવે તું મુખેથી પ્રયાણ કર

તાગ ધનિગ્ત અર્થો સર્વે સિદ્ધ થાવ અને આરોગ્યે તથા નિર્વિદને તુ અન્ન પાછો આપી મારી લાલશાને ત્રમ કર અને શિવાદિ દેવતાઓ તારૂ સર્વકાળ હીન કરે.

અમદાવાદમાં આયુર્વેદના અભ્યાસની સગવડ.

આયુર્વેદના ધોરણસર અભ્યાસ માટે અત્યારે બહુ ઓછા સાધન છે ભજકદાર દાકતરી વિદ્યામા મોહ પામેલા જગતની આયુર્વેદની અખી રેશની ઉપગ્રી મહા ઉડતી નય છે આયુર્વેદની રેશની તો સદા સર્વદા દિવ્ય પ્રકાશવાળી છે પણ અમારી વેગોની બુદ્ધિ અને એ આયુર્વેદની સ્પર્શ વચ્ચે અજ્ઞાનનો એક અધકાગમય પર્વત ખડો થયો છે આ આવરણને ફૂટ કરવા મોઢાએ પ્રયત્ન નથી કર્યો, નન્યપદ્ધતિ તો વ્યાપારી દષ્ટિથી ગુલાયેલી, અને રાજા કાલસ્ય કારણ ગભ જમાનાનું કારણ છે એ ન્યાય અનુસાર અમાગ ધનાઢ્યો પણ અબધ ગયેલા એટલે આયુર્વેદ નેથી હનરો ક્યાઓ અમે અમાગ હાથે ભુતગમા દક નાવવા નેવું કર્યું છે, પણ હવે પાશ્ચાત્ય પદ્ધતિનો મોહ પ્રજા સમજ ગય છે અને પોતાનો પ્વસ પોને ન કરતા દોકરો વાગતા ગોયાખાતા પ્રજાને ભાન આવ્યું છે, પશ્ચિમાત્ય મોહનો ન્યારે ભુસત્ય ત્યારે ખરો પણ એ મોહ આય પ્રજાને નુકશાન કર્તા છે એ મોહમા હિન્દુ ધર્મ જેણુ છે, એટલી વાતનો સર્વ મમજગ્યા છે આટલી અમારા સદભાગ્યની ક્યા.

આયુર્વેદને જે પ્રજામા વિગ્વાસપાત્ર મનાવેલો હોય, આયુર્વેદની મહત્તા બારતવર્ષમા જાનતી રાખતી હોય તો આયુર્વેદનુ રીતસર શિક્ષણ આપનારી મન્થાઓ હિન્દમા મ્યથે મ્યથે સ્થાપતી નેધએ અને ધનાઢ્યોએ તેની સમ્થાઓને બનતી મદદ કરવી નેધએ

અમદાવાદ વેદ મન્થા—તન્ધથી આયુર્વેદ પાઠશાળા ખોલવામા આવી છે તેમા ધોરણસર દેગી વેદકશાત્ત રીખવવાનો પ્રગથ છે જેમ મન્કૃત જ્ઞાન સારૂ હોય તેમ આ પાઠશાળામાથી વધારે લાભ લઇ રાકશે સસ્કૃત ભણ્યા પછી શુ ધ ધો કરવો એવો સવાલ ધણુ સમ્કૃતના વિદ્યાર્થીઓને યદ પડે છે તેઓને અમારી મવાહ છે કે વિધિપૂર્વક આયુર્વેદનો અભ્યાસ કરવો વેદકના ધધાથી અર્થપ્રાપ્તિ અને યજોવાલ મળજેજ આ પાટશાળામા દાખલ થવાની પ્રવેશક પરીક્ષા આપના માર્ચની શરૂઆતમા થવાની છે ધારા ધોનુ અને બીજી હકીકત માટે—અધ્યક્ષ વૈવશાત્તી નાગરલાલ મોહનલાલ “આયુર્વેદ વિમારદ” કાળુપુર દકશાળ પાસે અમદાવાદ—એ નોરનામે ‘જુલુ’ જવાબ માટે ટીકીટ ખીલી આ પાઠશાળાનો લાભ ગુજરાન તેમજ કારીઆવાદના લોકો જરૂર લેજે એવી અમેને ખાત્રી છે

યોગશાસ્ત્રની આસન પદ્ધતિ.

(લે ૩૧ સકર પચ્ચેશ્વર ગર્ભ)

હીદી પ્રજા, શરીરની તાકાદમાં અને રોગ પ્રતિબંધક સત્ત્વમાં (indomitable for blood contamination) બહુ નબળી અને કમજોર થઈ ગઈ છે એ બાબતો પછે પોકાર ચાલી ગયો છે તે નબળાઈના સુધારો કરવા માટે—શારીરિક વ્યાયામ, તાલીમખાનાના વ્યાયામ, નાદની મોતી દેશી પગ્ગેશી ગમતો, અખાડા, દડ, ખેડકો, કુસ્તીઓ, તથા દગવખાના—વીગેરેના હાથી, વિચારવાન અને હિસાહી લોકો ધણા ઉપાયો સુચરે છે અને તેમાંથી કેટલાક તો, તેવા પ્રપત્નો પણ કદે છે અવગત હાલની હિંદી પ્રજા, પેદલાના અમાગ પૂર્વજો કરતા, વધારે નમણી થઈ છે, તે બાબતમાં કોઈ વાધો યા મંસૂખ વેધ શકાય જ નહિ ! પરંતુ તે નમણાઈ સુધારવા માટે, કયા ચોક્કસ ઇનાતે—પ્રયત્ન—કરવા, તે બાબતમાં તેમનામાં યોગરૂઢ મનબેદ થએલો જણાય છે, અને તેથી જ તે પ્રપત્નો પરી શુભ લાભદાયક નીવડી શકતો નથી.

તેટલા માટે તે બાબતની ખરી લાગણી ધરાવનાર ધર્મચુસ્ત અને ખતવાળા મિત્રોમાં તેની ચર્ચા ચલાવવા, નીચેના સાગે અને ચોક્કસ ઉપાય તેમજો પસંદ કર્યો છે તેની મત લખ એ જે કે—પ્રાચીન યોગાસન પદ્ધતિનો અનુભવ, જુના લોકો તો લેતા જ હતા પણ હાલના વખતમાં, તેનો અનુભવ લેનાર કોણ અભ્યાસી માણસો છે કે નહિ ? તેનો તપાસ કરતા એમ જણાય છે કે—પ્રાચીન યોગાસન પદ્ધતિનો અનુભવ કરેલા મહાત્માઓ અને અભ્યાસ કરનારો તેમજો નિષ્પવર્ગ—હાવમાં પણ પૂરકજા રેકાર્ડ છે તેઓને પુગ્તા, એ બાબત, તેમજો અભિપ્રાય શું છે તે પ્રિય સાચકોની જાણ સાંઝ નીચે આપીએ છીએ—

હાલની આરોગ્યસાધક અને અવરૂઢ વ્યાયામોની જોટલી જોટલી જાણ પદ્ધતિ ચાલુ છે—તે મર્વ પદ્ધતિ કરતા, યોગની આમન પદ્ધતિ, સહેલી, શ્રેષ્ઠ અને બહુ લાભદાયક છે બાબતના યોગશાસ્ત્ર જાણનાર મહાત્માઓએ, પોતાના આરોગ્યમાં સુધારો કરીને શરીરની સુખશાંતિથી—તે પદ્ધતિની સર્વોત્તમ શ્રેષ્ઠતા સિદ્ધ કરી બતાવી છે એ વાત અનેક મનો પેડવાથી જાણીતી છે તેમાં ધણા વર્ગોનો તેમજો અનુભવ એકઠો થયેલો છે આસન કરનાર યોગી લોકો, ગરીબે તદુજ્જ અને વધારે સામર્થ્યવાન હોય છે—એ વાત નીહાન વિગે લોકોની જાણ બહાર નથી નમજ લોકોની શમ્ભિની નબળાઈના હાવના વખતમાં આપણું જોટલું ધ્યાન, એ આમનપદ્ધતિના વ્યાયામ નન્દ ખેચાગે તેજુ ઓડુ જ છે એવા અનુકૂળ વિચારથી જ તેનું વર્ણન અમે આપીએ છીએ.

છે એટલું જ નહીં પણ જો તે હાર્ટીસીનવાળો-એક્સ રીતનો યોગાસન પદ્ધતિના વ્યાયામ કરશે તો-તે માથુંસ, મદર રોગથી તદ્દન મુક્ત થાય છે-એવો અનુભવ મળેલો છે જે અનુભવ સુધારેલી ઇંગ્રેજ ઔષધ પદ્ધતિથી અને બીજી રીતના વ્યાયામોથી પણ મળી શકતો નથી એટલે હાર્ટીસીન-હૃદયનો વિકાર-રોગ એ ઈનક્યુરેબલ-અસાધ્ય-રોગમાં બનને વૈદકશાસ્ત્રમાં પણ ગણેલો છે તેટલા એક જ કારણથી યોગાસન પદ્ધતિના વ્યાયામની શ્રેષ્ઠતા અને લાભનું આરોગ્ય સિદ્ધ થઈ શકે છે

હાર્ટીસીનવાળો જો કે ૬૬ કાળા, જોડી ટૂંકવી ૩૫એવના હયા કાળા રીંગર પ્રકારનો વ્યાયામ કરે તો, તેથી તેને, કાચના બાથે તુકનાન થાય છે પણ જો તે દરદી યોગાસન પદ્ધતિના વ્યાયામ કરે તો તેને કાચો જ થાય છે એવો પણ અનુભવ મળેલો છે એટલી જ એક નાત, તે પદ્ધતિના વ્યાયામની-શ્રેષ્ઠતા અને ઉત્તમ પણ માખીન કાળા બમ છે આગળ ઉપર જે તે આસનનો વ્યાયામ પ્રત્યક્ષ કરનારાઓનો અનુભવ જ-લુનાવામાં તો આવશેજ કેવે યોગના સર્વે આસનોમાં જે એટ, સેહેલું, નાળ અને લાભ-દાયક આસન 'શિર્ષાસન' તેની માહતી નીચે આપેલી છે

શિર્ષાસન.

શિર્ષા એટલે માથું-માથા ઉપર આખા શરીરનો ભાર મૂકીને ઉલટું ઉઘે માથે ઉભા રહેવું, નીચે માથું અને ઉપર બનને પગ-એરી રીતે પોતાનું આખું શરીર સળ દેવામાં સીધી ઉભી સ્થિતિમાં રાખવું-એ સ્થિતિને શિર્ષાસન કહે છે એ આસન જો કે સીધું, સળ અને ભાંજગડ વગરનું સહેલું છે, તોપણ કરનારની તદ્દુસ્તી સારી રાખીને, શક્તિ વધારવાના કામમાં-તેનાથી મોડો લાભ થાય છે તેને કોઈ કપાલાસન, વીપરીત આસન, ઉર્ધ્વાસન, વૃક્ષાસન વગેરે નામથી પણ ઓળખે છે અર્થાત ઘણા અભ્યાસી મોડો તો તેને સુદેભલેદ બળથી શકે છે આપણે તો સામાન્ય રીતે, જે શિર્ષાસનથી બળ, વીર્ય અને તદ્દુન્નત આરોગ્યતા વધે છે, તેનું વર્જન નીચે આપવાનું છે (અપૂર્ણ)

હજારીનો વૈદકીય ઉપયોગ

અને

પરદેશ ઘસડાઈ જતા ધનનો અટકાવ.

(સિમક-ડોક્ટર જવેરભાઈ નારાયણભાઈ દેસાઈ એલ એમ એન્ડ એસ)

હિન્દુસ્થાન દેશભારી જેમ પરદેશી કાપડ કરોડો રૂપિયા ઘસડી જાય છે, તેમ વિદેશી દવાઓ પણ કરોડો રૂપિયા પરદેશ લઈ જાય છે વૈદકના ઇતિહાસના પુસ્તકો ઉપરથી સાબીત થઈ ચૂક્યું છે કે વૈદકશાસ્ત્રની મૂળ ઊત્પત્તિ આર્યવર્તમાં થઈ હતી અને ત્યાંથી ઇજીપ્ત અને ગ્રીસ વિગેરે યુરોપના દેશોમાં ફેલાવેા થયેા આપણા દેશનું વૈદકશાસ્ત્ર કિન્નતિને શિખરે હન્ડીબરૂપી ત્યારે યુરોપમાં તેનું નામ નિશાન પણ નહોતું આપણા દેશમાં અસખ્ય પ્રકારની પુષ્પ વાવવાના નૂદા નૂદા રોગ મરાડવાના અક્સીર ગુણવાળા ઠેકાણે ઠેકાણે હોય છે પન્થ જેટલીઓ બાજકો, શાસ્ત્રીય અને આતુભવિક જ્ઞાનવાળા યોજકને અભાવે થતો નથી પુષ્પ વાવવાની યોગ્યતા યોગ્ય નક્કીમાં યોગ્ય રતુઓમાં યોગ્ય પ્રકારે એકીબંધ બંધાવવા.